

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2019

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

วรรณรี ตันติเวชกุล
คณะครุศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

Part of the [Adult and Continuing Education Commons](#)

Recommended Citation

ตันติเวชกุล, วรรณรี, "การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ" (2019). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 9114.
<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9114>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทัน
สื่อ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT OF NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM FOR FAMILIES TO ENHANCE
MEDIA LITERACY SKILLS

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับ
	ครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
โดย	น.ส.วรรณรี ตันติเวชอภิกุล
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรณัฏ์ สุปัญญะ)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)
..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร. หม่อมหลวงจันทน์กฤษณา ผลวิวัฒน์)

วรรณรี ดันดิเวชอกกุล : การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ. (DEVELOPMENT OF NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM FOR FAMILIES TO ENHANCE MEDIA LITERACY SKILLS) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, อ.ที่ปรึกษาร่วม : รศ. ดร.สารีพันธ์ุ สุวรรณ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว 2) พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 3) นำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ (1) ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยผู้ปกครองที่มีบุตรหลานอายุระหว่าง 9-12 ปี และเด็กที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ครอบครัว ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) (2) ครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมจำนวน 10 ครอบครัว (3) ผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนจากครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมจำนวน 17 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าความต้องการจำเป็นโดยใช้วิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI_{modified}) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ครอบครัวมีการรับข้อมูลข่าวสารจากสมาร์ทโฟนมากที่สุด โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามเหตุการณ์/ ข่าวสาร โดยมีการใช้ทุกวัน เฉลี่ยมากกว่า 2 ชั่วโมงต่อครั้ง เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้กันมากที่สุด คือ Facebook ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารของผู้ปกครองและเด็ก คือคนในครอบครัว ส่วนใหญ่จะใช้สื่อที่บ้านโดยเป็นการใช้ลำพังในบ้านแต่ไม่ใช่ห้องส่วนตัว ครอบครัวมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก และมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากที่สุด 2) โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีกระบวนการหลัก 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การวางแผน (2) การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ (3) การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล และองค์ประกอบของโปรแกรมประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ ผู้เรียน ผู้สอน วิธีการเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล และผลการทดลองใช้โปรแกรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับคะแนนเฉลี่ยจากการวัดความเข้าใจและทักษะการรู้เท่าทันสื่อหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ 3) แนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ มีประเด็นสำคัญ 3 ด้านได้แก่ (1) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโปรแกรม (2) การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการใช้โปรแกรม (3) การส่งเสริมการติดตามและประเมินผลโปรแกรม

สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน
ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5684262927 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORD: media literacy, families, non-formal education

Wannaree Thantivetapikul : DEVELOPMENT OF NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM FOR FAMILIES
TO ENHANCE MEDIA LITERACY SKILLS . Advisor: Asst. Prof. Dr. Suwithida Charunkaittikul Co-advisor:
Assoc. Prof. Dr. Sareepan Supawan

The purposes of this study were to 1) analyze the current skills and the desirable skills of media literacy; 2) develop a non-formal education program for families to enhance media literacy skills and 3) propose guidelines for implementing a non-formal education program for families to enhance media literacy skills. The sample were (1) 400 families: parents and children between the ages of 9-12 years who live in Bangkok for questionnaires; (2) 10 families participated in the program; and (3) 17 experts and families representatives for focus group discussion. The data were analyzed using Mean, Standard Deviation (S.D.), Priority Needs Index modified (PNI modified), and content analysis.

The findings were as follow: 1) Families exposed to media in all forms and emphasized on smartphones with the purpose of updating news and information. Most of them spent time with the media on average more than 2 hours per time every day. The most popular social media is Facebook. The influencers in media selection were family members such as parents, children. Most of the media were used at home personally but not in a private zone. Media literacy skills of family were reported at high level and desirable skills of media literacy was very high. 2) The developed non-formal education program for families to enhance media literacy skills consisted of three main processes: (1) planning; (2) design and implementation and (3) evaluation and accountability. The components of the program include rational criterion, objectives, contents, learners, facilitators, learning methods, activity learning processes, learning activities, instructional media, measurement and evaluation. The results showed that the scores of media literacy skills increased higher than the prior experimentation with statistical significant at level of .05. and 3) The proposed guidelines for implementing a non-formal education program for families to enhance media literacy skills: (1) enhancing knowledge and understanding in the program; (2) promoting and supporting of program implementation and (3) promoting and monitoring the evaluation of the program.

Field of Study: Non-Formal Education

Academic Year: 2019

Student's Signature

Advisor's Signature

Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความช่วยเหลือ และการให้คำปรึกษาอย่างดียิ่ง จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ แก้ไข และ ตรวจสอบการทำวิทยานิพนธ์ให้มีความถูกต้อง ชัดเจน และสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล ที่ให้เกียรติเป็นประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระวัตร สุปัญญา รองศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และ ดร. หม่อมหลวง จันทน์กฤษณา ผลวิวัฒน์ ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์และสละเวลาอันมีค่าในการตรวจสอบ เครื่องมือการ วิจัย และ ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะในการทำสนทนากลุ่ม

ขอบพระคุณ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มอบ “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” รุ่นที่ 40 เพื่อสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอบพระคุณ คุณ อัญญาอร พานิชพิ้งริล ประธานเครือข่ายครอบครัวเผ่าระวังและสร้างสรรค์ สื่อ ที่ให้คำปรึกษาตลอดจนแนวทางอันเป็นประโยชน์ในการดำเนินการจัดกิจกรรม

ขอบพระคุณโรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยาที่ให้ความอนุเคราะห์ในการดำเนินการวิจัย และ ขอบพระคุณ คุณ เกณิกา พงษ์วิรัช ครูฝ่ายแนะแนว โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา ที่ช่วยประสานงาน ดูแลความเรียบร้อย อำนวยความสะดวกเรื่องสถานที่ตลอดการลงพื้นที่จัดกิจกรรม

ขอบพระคุณ ผู้ปกครองและเด็กๆ ทั้ง 10 ครอบครัว ที่สละเวลามาเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความ ตั้งใจ และให้ความร่วมมือตลอดระยะเวลาของการดำเนินกิจกรรมจนสำเร็จไปได้ด้วยดี

ขอบคุณทุกกำลังใจ ทุกการสนับสนุน ทุกความช่วยเหลือ จากคนรอบข้าง พี่น้องๆ เพื่อนๆ ที่คอยสร้างพลังบวกให้แก่ผู้วิจัยเสมอมา สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณครอบครัวของผู้วิจัยที่เป็นกำลังสำคัญ และให้การสนับสนุนในการศึกษาแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

วรรณรี ตันติเวชอภิกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ	ท
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	7
วัตถุประสงค์การวิจัย	8
ขอบเขตการวิจัย	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
ตอนที่ 1 แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน	14
1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	14
1.2 ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน	16
1.3 วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน	17
1.4 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน	20
ตอนที่ 2 แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	25
2.1 ความหมายการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน	25

2.2	วัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรม	26
2.3	กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	27
ตอนที่ 3	แนวทางการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning)	40
3.1	ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมกัน.....	40
3.2	หลักการและลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมกัน	43
3.3	รูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมกัน.....	47
3.4	กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกัน	55
ตอนที่ 4	แนวทางการรู้เท่าทันสื่อ	62
4.1	ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ.....	62
4.2	แนวคิดหลักและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ.....	65
4.3	องค์ประกอบที่สำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ	74
4.4	รูปแบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อ	84
ตอนที่ 5	ข้อมูลครอบครัวไทยกับการใช้สื่อ	89
5.1	ความหมายของครอบครัว.....	89
	มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ดังนี้.....	89
5.2	ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสื่อ.....	89
5.3	บทบาทของครอบครัวกับการรู้เท่าทันสื่อ	96
5.4	แนวทางส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว	100
ตอนที่ 6	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	106
6.1	งานวิจัยในประเทศ	106
6.2	งานวิจัยต่างประเทศ	111
ตอนที่ 7	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	114
บทที่ 3	ระเบียบวิธีการวิจัย	117
ระยะที่ 1	การวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว	118

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ	124
ระยะที่ 3 การนำเสนอแนวทางในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อสร้างเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้	138
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	149
ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว	149
ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ	205
ระยะที่ 3 ผลการนำเสนอแนวทางในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้	285
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	299
สรุปผลการวิจัย.....	304
องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	312
อภิปรายผลการวิจัย	315
ข้อเสนอแนะ	340
บรรณานุกรม.....	343
ภาคผนวก.....	355
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือ	356
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดสนทนากลุ่ม	358
ภาคผนวก ค โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ	361
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	423
ภาคผนวก จ ภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ	466
ประวัติผู้เขียน.....	474

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรม.....	32
ตารางที่ 2 ตารางสรุปการสังเคราะห์องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ	81
ตารางที่ 3 ตารางสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้จำแนกตามทักษะที่เป็นองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ	82
ตารางที่ 4 ตารางแสดง ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป ที่ใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และ โทรศัพท์มือถือ จำแนกตามเขตการปกครอง พ.ศ. 2557 – 2561.....	92
ตารางที่ 5 ตารางร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ใช้อินเทอร์เน็ต จำแนกตามกลุ่มอายุ พ.ศ. 2557 – 2561	93
ตารางที่ 6 จำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี จำแนกตามเขตที่สุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างและ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง.....	120
ตารางที่ 7 เกณฑ์การให้คะแนนทักษะการวิเคราะห์สื่อ.....	134
ตารางที่ 8 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามบริบทการใช้สื่อ	150
ตารางที่ 9 สื่อที่ใช้ในการรับข้อมูลข่าวสาร.....	154
ตารางที่ 10 เหตุผลในการรับสื่อเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ	155
ตารางที่ 11 ความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ จำแนกตามประเภทของสื่อ	156
ตารางที่ 12 ระยะเวลาในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ จำแนกตามประเภทของสื่อ	162
ตารางที่ 13 กิจกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อออนไลน์	167
ตารางที่ 14 เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้.....	169
ตารางที่ 15 ผู้มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสาร	170
ตารางที่ 16 สถานที่ที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อบ่อยที่สุด	171
ตารางที่ 17 ลักษณะการใช้สื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม	172
ตารางที่ 18 วิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ	174

ตารางที่ 19 ประสบการณ์การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ.....	175
ตารางที่ 20 ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์หรือผลิตสื่อ.....	176
ตารางที่ 21 ปัญหาในการใช้สื่อที่ต้องเร่งป้องกัน.....	178
ตารางที่ 22 แนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการขาดทักษะรู้เท่าทันสื่อ.....	179
ตารางที่ 23 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อ.....	181
ตารางที่ 24 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อ.....	183
ตารางที่ 25 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อ.....	185
ตารางที่ 26 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์.....	188
ตารางที่ 27 การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อ.....	190
ตารางที่ 28 การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อ.....	192
ตารางที่ 29 การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อ.....	194
ตารางที่ 30 การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์.....	197
ตารางที่ 31 ระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อและระดับความต้องการในการพัฒนา การรู้เท่าทันสื่อของ ครอบครัว.....	199
ตารางที่ 32 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว	200
ตารางที่ 33 ร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการ รู้เท่าทันสื่อ.....	207
ตารางที่ 34 ตารางแสดงผลความต้องการในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ.....	212
ตารางที่ 35 แผนการเรียนรู้ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อ เสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ.....	217
ตารางที่ 36 ผลการทดสอบความเข้าใจและทักษะการรู้เท่าทันสื่อก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม.....	227
ตารางที่ 37 ผลการทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม จำแนกตามทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ.....	227
ตารางที่ 38 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 2.1 รู้จักและเข้าใจสื่อชนิดต่าง ๆ.....	231
ตารางที่ 39 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 2.2 รู้จักสื่ออันหลากหลาย.....	232

ตารางที่ 40	สิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากละครเรื่อง "บุพเพสันนิวาส"	236
ตารางที่ 41	สิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากละครเรื่อง "แรงเงา"	237
ตารางที่ 42	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 3.2 กิจกรรมแนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อ	238
ตารางที่ 43	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 4.1 กิจกรรมสัญลักษณ์สื่อความหมาย	241
ตารางที่ 44	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 4.2 กิจกรรมเข้าถึงสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน	242
ตารางที่ 45	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 5.1 กิจกรรมแฟนตัวจริงสื่อโฆษณา	245
ตารางที่ 46	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 5.3 กิจกรรมวิเคราะห์ เจาะประเด็น	250
ตารางที่ 47	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 6 วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น	252
ตารางที่ 48	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 7.1 เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกัน...วิธีรับมือกับอิทธิพล ของสื่อ	254
ตารางที่ 49	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 7.2 กิจกรรมปกป้องตนเองจากอิทธิพลของสื่อ ...	256
ตารางที่ 50	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 8.1 กิจกรรมเล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุค ดิจิทัล	258
ตารางที่ 51	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 8.2 กิจกรรมคุณติดเกมแล้วหรือยัง	260
ตารางที่ 52	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 11.1 กิจกรรมเผยแพร่กระชิบส่งสาร	267
ตารางที่ 53	ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 11.2 กิจกรรมคิดก่อนโพสต์ เช็คก่อนแชร์	268
ตารางที่ 54	ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน	275
ตารางที่ 55	ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านการทำงานเป็นทีม) ...	276
ตารางที่ 56	ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านการแสดงความเป็นผู้นำ กลุ่ม)	277
ตารางที่ 57	ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านความรับผิดชอบในการ ทำงานกลุ่ม)	278
ตารางที่ 58	ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านการสร้างบรรยากาศใน การทำงานกลุ่ม)	279
ตารางที่ 59	ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม	281

ตารางที่ 60 ผลการประเมินความพึงพอใจด้านเนื้อหาที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม	281
ตารางที่ 61 ผลการประเมินความพึงพอใจด้านกระบวนการที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม	282
ตารางที่ 62 ผลการประเมินความพึงพอใจด้านการจัดการที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม	283
ตารางที่ 63 ผลการประเมินความพึงพอใจด้านผู้สอนที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม	284
ตารางที่ 64 ผลการประเมินความพึงพอใจด้านคุณภาพของโปรแกรมที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม	284
ตารางที่ 65 ผลการประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ	291
ตารางที่ 66 ผลการพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับ ครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้	293

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 รูปแบบการสอนและการจัดการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้ใหญ่	49
ภาพที่ 2 แบบจำลองแนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อ	68
ภาพที่ 3 ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป ที่ใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ จำแนกตามภาค	92
ภาพที่ 4 องค์ความรู้การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว	314

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกทั้งด้านสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ส่งผลให้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ มีการพัฒนาเรื่อยมาจนได้เปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมสารสนเทศ (Information Society) อันเป็นสังคมที่อุดมไปด้วยข้อมูลข่าวสาร และได้เคลื่อนเข้าสู่ยุคสื่อหลอมรวม (Convergent Media) ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต การสื่อสาร และการเรียนรู้ของผู้คนในสังคม (สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย, 2559) มีสื่อหลากหลายชนิดที่ยังทำหน้าที่เหมือนสะพานลำเลียงข่าวสารให้ถึงตัวบุคคลทั้งในบ้านและนอกบ้าน ทั้งในโลกจริงและโลกเสมือนจริงอย่างต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง ผ่านสื่อสารมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคล เช่น ฟรีเซ็นเตอร์ ดารา นักร้อง พนักงานขายสินค้า รวมทั้งสื่อบนท้องถนน เช่น คัทเออร์ แบนเนอร์ ป้ายโฆษณา (นิษฐา หุ่นเกษม, 2555) สื่อที่มีอัตราการผลิตและบริโภคจำนวนมากนั้น เป็นผลให้ผู้คนต่างปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใหม่จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ทโฟน (Smart Phone) ที่มีการเข้าถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ไลน์ (Line) อินสตาแกรม (Instagram) ฯลฯ ที่เข้ามาช่วยในการติดต่อสื่อสารให้ง่ายขึ้น และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารระหว่างกลุ่ม (กันตพล บรรทัดทอง, 2557) ทั้งนี้ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มีการเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารแบบดั้งเดิมในโลกแห่งความเป็นจริงไปสู่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโลกเสมือนจริง (virtual world) ส่งผลให้เกิดการสื่อสารไร้พรมแดนที่ผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกสามารถเข้าถึงสื่ออย่างรวดเร็วผ่านช่องทางต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้น สื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล จึงเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย, 2559)

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารนี้ทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงและใช้สื่อได้อย่างอิสระ ซึ่งรวมไปถึงเด็กและเยาวชนที่เสพสื่อได้โดยอิสระเช่นกันผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ จากรายงาน The 2018 DQ Impact Study ซึ่งถูกจัดทำขึ้นในระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม ปี 2560 จากความร่วมมือกันของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

กระทรวงศึกษาธิการ และ DQ institute ประเทศสิงคโปร์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างของเด็กและเยาวชนไทยที่มีอายุ ระหว่าง 8 - 12 ปี จำนวน 1,300 คน ทั่วประเทศ พบว่าเด็กไทยใช้เวลากับหน้าจอท่องอินเทอร์เน็ต 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยโลกถึง 3 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็นการเข้าอินเทอร์เน็ตผ่านสมาร์ทโฟนสูงสุด 73 เปอร์เซ็นต์ และรองลงมาคือคอมพิวเตอร์โรงเรียน 48 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสอดคล้องกับสถิติที่ได้จากข้อมูลรายงานการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2561 (กองสถิติเศรษฐกิจ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแนวโน้มการใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปในช่วงระยะเวลา 5 ปี ระหว่าง ปี พ.ศ. 2557 – 2561 พบว่า ผู้ใช้คอมพิวเตอร์ลดลงจาก ร้อยละ 38.2 (จำนวน 23.8 ล้านคน) เป็นร้อยละ 28.3 (จำนวน 17.9 ล้านคน) ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 34.9 (จำนวน 21.8 ล้านคน) เป็นร้อยละ 56.8 (จำนวน 36.0 ล้านคน) และผู้ใช้โทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 77.2 (จำนวน 48.1 ล้านคน) เป็นร้อยละ 89.6 (จำนวน 56.7 ล้านคน) และเมื่อพิจารณาการใช้อินเทอร์เน็ตตามกลุ่มอายุต่าง ๆ พบว่าประชากรในกลุ่มอายุ 15-24 ปี มีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงสุด คือ ร้อยละ 91.4 รองลงมา คือ กลุ่มอายุ 25-34 ปี ร้อยละ 84.4 กลุ่มอายุ 6-14 ปี ร้อยละ 69.6 กลุ่มอายุ 35-49 ปี ร้อยละ 62.1 และในกลุ่มอายุ 50 ปี ขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 21.2

จากสถิติที่ได้กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันพฤติกรรมการเล่นสื่อของคนในทุกกลุ่มช่วงอายุมีส่วนใช้เวลาการใช้งานเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้สื่อออนไลน์ที่นับว่ามีอิทธิพลต่อการรับรู้พฤติกรรมของคนในสังคมทั้งในเชิงบวกและลบ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ รวมไปถึงการตกเป็นเหยื่อของภัยออนไลน์ หากใช้ด้วยความไม่รู้จักรับเลือก รับ ปรับ ใช้สื่ออย่างถูกต้อง โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมการเล่นสื่ออย่างมากมายมีผลกระทบทั้งทางสังคม การศึกษา การเรียนรู้ และทางสุขภาพจิต อีกทั้ง พ่อแม่ ผู้ปกครอง ในครอบครัวไทย ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการใช้สื่ออย่างเท่าทัน ตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชนเท่าที่ควร ซึ่งจากการสำรวจทัศนคติด้านการเข้าถึงและการใช้สื่อของเด็กเยาวชน โดยเครือข่ายเสียงประชาชน (We Voice) ในปี พ.ศ. 2556 พบว่า ปัจจุบันเด็กและเยาวชนมีโอกาสเข้าถึงสื่อไม่ต่ำกว่าสื่อดี โดยมีอุปสรรคสำคัญที่สุด 3 อันดับแรกที่ทำให้เด็กเยาวชนไม่นำสื่อไปใช้ให้เกิดประโยชน์ คือ พ่อแม่ไม่ส่งเสริม รองลงมาคือ ตัวเด็กเองไม่สนใจ และขาดการส่งเสริมจากภาครัฐ/ท้องถิ่น ตามลำดับ ในหลายกรณีวิธีการป้องกันของพ่อแม่ผู้ปกครอง กลายเป็นการควบคุมอย่างไม่ถูกต้องเป็นผลให้เด็กไม่สามารถใช้สื่อในทางสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม (ไทยพีอาร์ดอทเน็ต, 2559)

ผลกระทบของสื่อที่มีต่อครอบครัวนั้นมี 2 มิติ ได้แก่ ผลกระทบในด้านดี คือ ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้ด้านสังคมอย่างกว้างไกล มีทักษะทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่อาจจะนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ แต่ในทางตรงกันข้าม ก็ก่อให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาการด้าน

ต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัวได้หลายประการ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านโภชนาการและสุขภาพกาย ที่สมาชิกในครอบครัวมีแนวโน้มจะเป็นโรคอ้วนมากขึ้น จากการให้ความสนใจสื่อโดยไม่สนใจอาหาร หรือรับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการต่ำ กินจุบจิบ ตลอดจนมีปัญหาสายตาสายตาจากการเสพสื่อ ทั้งโทรทัศน์ วิดีโอ หรือเล่นเกมเป็นระยะเวลานาน มีอาการปวดศีรษะ อาการนิ้วล็อก ไปจนถึงการทำงานของสมอง และปัญหาในการนอนหลับ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2562) 2) ด้านพฤติกรรม เช่น สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง โดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ เป็นวัยที่กำลังเลียนแบบ ยิ่งพบเห็นสื่อที่แสดงถึงความก้าวร้าวรุนแรง ใช้แต่อารมณ์และมุ่งแต่จะเอาชนะเป็นหลัก หรือการขาดพัฒนาการทางสังคม หากผู้ปกครองปล่อยให้เด็กดูโทรทัศน์หรือเล่นวิดีโอเกมโดยไม่ควบคุมเรื่องเวลา เด็กจะขาดการเล่นรวมหมู่กับเพื่อน ๆ ขาดทักษะในการอยู่ร่วมกัน และขาดการปรับตัวในสังคม (พรรณพิมล วิปุลากร, 2559) มีการใช้ฉายแบบบริโภคนิยม เพราะอิทธิพลของการโฆษณาสินค้าในสื่อ ซึ่งการโฆษณาบางอย่างเกินความจริง เด็กขาดการวิเคราะห์ จำแนก ยังได้รับการกระตุ้นใจจากผู้ปกครองก็ยิ่งเป็นการปลูกฝังนิสัยที่ผิดในระยะยาว 3) ด้านสติปัญญา สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กจะเผชิญกับความเครียดมากขึ้นจากข่าวสารอันรวดเร็ว ที่อยู่รอบตัว หรือบางครั้งก็เป็นนามธรรมเกินกว่าที่เด็กจะเข้าใจ เด็กสามารถรับรู้ข่าวสารได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เด็กจะมีลักษณะคิดวิเคราะห์น้อยลง โดยเฉพาะธรรมชาติของสื่อจะมีการนำเสนออย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถเปิดช่วงเวลาให้เด็กได้หยุดคิดมากนัก ทำให้เด็กมีแนวโน้มที่ได้เห็นมาก แต่ไม่เข้าใจมากนัก กลายเป็นความรู้ที่ผิวเผิน ขาดการสืบเนื่องทางความคิด และเมื่อเป็นเช่นนั้นนานไป จะขาดการใช้เหตุผลและสติปัญญา (มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย, 2557)

เมื่อพิจารณาจากบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ย่อมมีผลต่อครอบครัวไทยอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ นั่นคือ แม้ว่าสมาชิกในครอบครัวจะสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้อย่างกว้างขวางผ่านสื่อและเทคโนโลยี มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายจากทั่วทุกมุมโลก แต่พบว่ายังขาดภูมิคุ้มกันจากการบริโภคผ่านสื่อ (สุวรรณิ คำมัน, 2551) โดยยอมรับสิ่งที่สื่อเสนอไว้ทั้งหมดและคิดเอาเองว่าสิ่งที่ื่อนำเสนอนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสมที่สุด ไม่มีข้อสงสัย ไม่มีการตั้งคำถามต่อการนำเสนอของสื่อ การบริโภคสื่อในลักษณะดังกล่าวจึงมีผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดความคิดและพฤติกรรมของผู้รับสื่อ ทำให้เกิดการใช้สื่อและเลียนแบบพฤติกรรมหรือสิ่งที่ปรากฏในสื่ออย่างขาดสติ (นภินทร ศิริไทย, 2547) เช่น การเน้นวัตถุนิยม การบริโภคสินค้าอย่างฟุ่มเฟือย การมีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง เพราะสมาชิกในครอบครัวยังขาดทักษะในการรู้เท่าทันสื่อนั้นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง พุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อใหม่ สำหรับเยาวชน เขตกรุงเทพมหานครที่ กล่าวว่า ปัญหาหลักของการใช้สื่อ คือ การใช้สื่อที่เกินพอดี ขาดสติและสมาธิ ขาดการคิดวิเคราะห์ มีจิตสำนึกลดน้อยลง เลือกรับสื่อโฆษณาที่ไม่ดี และเน้นเสพสื่อเพื่อความบันเทิง มากกว่าการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ จนก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ เช่น การถูกหลอก กลั่นแกล้ง

ออนไลน์ (สายน้ำผึ้ง รัตนงาม และ อุบลัมภ์ ชมภู, 2561) จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงย่อมสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ของคนในสังคมที่ถูกครอบงำจากสื่อหรือการไม่รู้เท่าทันสื่อตนเอง ด้วยเหตุนี้ “การรู้เท่าทันสื่อ” จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัวบนโลกข่าวสารที่ไร้พรมแดน

การรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) เป็นสิ่งที่จำเป็นและเกิดขึ้นเพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันจากการครอบงำและชี้นำจากสื่อ ทำให้มีความเข้าใจลักษณะรูปแบบของสื่อ การรู้เท่าทันสื่อจะช่วยไม่ให้เกิดครอบครัวตกเป็นทาสของสื่อได้โดยง่าย ดังที่องค์การยูเนสโก (UNESCO, 1982) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อไว้ในปฏิญญา Grunwald (Grunwald Declaration) ว่า “เราต้องเตรียมเยาวชนสำหรับการอยู่ในโลกของอิทธิพลจากภาพ และเสียง” ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน นอกจากนี้การรู้เท่าทันสื่อยังเป็นการเพิ่มพลังและอำนาจให้แก่ตัวเองในการควบคุมความเชื่อและพฤติกรรมส่วนตัวของเราได้ และยังสามารถนำไปสู่การตระหนักในสิทธิการสื่อสารของสมาชิกในครอบครัวและทำให้สามารถสื่อสารได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างประชาธิปไตยของสังคมอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2556) โดยการรู้เท่าทันสื่อนั้น มีจุดมุ่งหมายอย่างง่ายคือ รู้เท่าทันเพื่อไม่ให้เสียรู้ และทักษะการรู้เท่าทัน ก็เป็นส่วนหนึ่งของทักษะชีวิต และการฝึกทักษะชีวิตเป็นสิ่งที่เริ่มได้ตั้งแต่ในครอบครัว ถ้าพ่อแม่และผู้ปกครอง เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องนี้ได้ก็ย่อมเป็นผลดี การเลือกสรรบริโภคสื่อให้พอเหมาะพอดี ทั้งเนื้อหาและปริมาณ กล้าที่จะแสดงทัศนะความคิดเห็นตรงไปตรงมาต่อสื่อต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลแล้ว บุตรหลานก็จะซึมซับการกระทำเช่นนี้ ซึ่งนอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการสร้างวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในการใช้สื่อของคนในครอบครัวแล้ว และจะส่งผลให้เด็กมีการรับรู้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อตามไปด้วย

ปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายหลากหลายที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เช่น ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ พ.ศ. 2560 – 2564 ที่ได้กล่าวถึงการเสริมสร้างศักยภาพเด็ก เยาวชน และบุคคลแวดล้อม ในการสนับสนุนให้เกิดศูนย์ประสานงาน ปฏิบัติการในการส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ และหน่วยฝึกอบรม ด้านการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ โดยมีการดำเนินงานให้ พัฒนาชุดความรู้ ชุดฝึกอบรม หลักสูตร สำหรับเด็กและเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก ครู ผู้แทนศาสนา ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2560) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีนโยบายระดับประเทศที่ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว แต่ยังพบว่างานวิจัยและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับสื่อให้กับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นการสำรวจพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์เท่านั้น แม้ว่าหลายหน่วยงานจะมีการจัดโครงการ กิจกรรม เพื่อสร้างความตระหนักรู้และการพัฒนาศักยภาพแก่เด็กและเยาวชนและบุคคลแวดล้อมเด็กและเยาวชน แต่ยังไม่สามารถจะทำโครงการรณรงค์ทาง

สังคม การพัฒนาองค์ความรู้ หลักสูตรและการฝึกอบรมสำหรับผู้เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบ และขยายการดำเนินงานให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่อยู่ใกล้กับเด็กและเยาวชนมากที่สุด นอกจากนี้ ปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับสื่อเพื่อนำไปสู่การรู้เท่าทันสื่อในประเทศไทยนั้นจะอยู่นอกกระบบโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่โดยขึ้นอยู่กับองค์กรที่ทำงานรณรงค์ด้านสื่อเท่านั้น แต่ยังไม่มีความสนใจอย่างจริงจัง ซึ่งประชาชนในสังคมควรมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาเกี่ยวกับสื่อทั้งในและนอกกระบบโรงเรียนเพื่อให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อ เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะเด็ก ๆ ผู้ปกครอง และครู แท้ที่จริงแล้วการศึกษาเกี่ยวกับสื่อควรจะเริ่มตั้งแต่ระดับโรงเรียนเพื่อให้ความรู้แก่เยาวชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะปกป้องผู้เยาว์ให้พ้นจากอิทธิพลของสื่อ (อุษา บักกิ้นส์, 2555) การศึกษาเกี่ยวกับสื่อควรเน้นการเสริมสร้างอำนาจ การคิดเพื่อปกป้องตัวเอง หรือปลูกฝังความคิดเชิงวิเคราะห์ให้แก่เด็กเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กที่จะเติบโตไปในอนาคต ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อ ไม่ใช่เป็นเพียงวิชาที่ต้องเรียนรู้เพิ่มเติม แต่เป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของประชาชนผู้รับสาร โดยเฉพาะเยาวชนในโลกปัจจุบัน (วรัญญู ครุจิต, 2554)

จากการศึกษาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของ อุษา บักกิ้นส์ (2555) พบว่า การให้การศึกษาเพื่อการรู้เท่าทันสื่อจะมีประสิทธิภาพสูงสุดกับเด็กที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 9-12 ปี ดังนั้น สถาบันครอบครัว จึงเป็นสถาบันแรกและเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในการบ่มเพาะให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นมาอย่างมีคุณภาพ โดยพ่อแม่ ผู้ปกครองต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริโภคสื่อ รู้จักเลือกสื่อ และบริโภคอย่างพอดี ทั้งเนื้อหาและปริมาณ สร้างค่านิยมในการบริโภคสื่อให้กับลูก หรือพูดคุย วิเคราะห์สื่อร่วมกัน ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับลูกตั้งแต่เล็ก รวมทั้งต้องติดตามเทคโนโลยีที่มีในปัจจุบันให้ทัน และควรหาความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพสื่อที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐมาภรณ์ ปินอินทร์ (2555) ในการศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเยาวชนไทยตามแนวคิดปัญญาศึกษา พบว่า การดูแลเอาใจใส่ของผู้ปกครองเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อในเด็ก ดังนั้น การรู้ให้เท่าทันลูกหรือบุตรหลานเรื่องการรับสื่อ จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง พ่อแม่ หรือผู้ปกครองต้องติดตามเทคโนโลยีที่มีในปัจจุบันให้ทันและควรหาความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการใช้อินเทอร์เน็ตไม่เหมาะสม ซึ่งจากงานวิจัยของ วรพจน์ ช่างปั้น (2551) พบว่า พ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง ร้อยละ 71.8 ไม่เคยศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันการใช้อินเทอร์เน็ตที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนยังขาดความรู้ ความเข้าใจและตามบุตรหลานไม่ทันในเรื่องของการใช้อินเทอร์เน็ต โดยผู้ปกครองควรพูดคุยแนะนำถึงอันตรายที่แฝงอยู่ ซึ่งจะเป็นการดี หากมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้อินเทอร์เน็ตระหว่างบุตรหลานและพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครอบครัวมีความตระหนักถึงอันตรายหรือภัยที่เกิดจากการบริโภคสื่ออย่างไม่เหมาะสม ท่ามกลางข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน ดังนั้น การเรียนรู้การเท่าทันสื่อ จึงเป็นทักษะที่ต้องสร้างขึ้นให้เกิดกับ

สมาชิกในครอบครัวทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุตรหลาน และต้องมีการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เพราะสื่อมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและนับวันยิ่งทวีความซับซ้อนมากขึ้น จึงควรต้องฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ครอบครัวจึงถือเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดที่จะสามารถปลูกฝังทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้กับเด็กได้ในการใช้ชีวิตประจำวัน โดยการมีข้อตกลงร่วมกันในการใช้เวลากับสื่อ จนนำไปสู่การมีวินัยในการใช้สื่อ และเพื่อให้มีเวลาทำกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ ร่วมกันด้วย (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2560) อีกทั้ง พ่อแม่ควรจะได้รับสื่อไปพร้อม ๆ กับเด็กเพื่อให้ได้มีโอกาสถกเถียงความเหมาะสมของรายการต่าง ๆ ตลอดจนการชี้ชวนให้คิดวิเคราะห์ด้วยกันจนเป็นวิถีในชีวิตประจำวัน เป็นการฝึกให้เด็กรับสื่อแบบตั้งคำถาม รู้จักสงสัยจนเป็นนิสัย และควรกระตุ้นให้หาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือใช้ประโยชน์จากสื่อในการพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในการรู้เท่าทันสื่อให้เกิดขึ้นในครอบครัว

จากการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในประเทศไทยที่ยังขาดความสนใจอย่างจริงจัง โครงการหรือกิจกรรมที่หน่วยงานส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อนั้นยังขาดทฤษฎีทางการศึกษารองรับ และจากอิทธิพลและผลกระทบของสื่อที่กล่าวมานั้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อว่าเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับบุคคลทุกคน เพื่อใช้เป็นภูมิคุ้มกันในสังคมที่เต็มไปด้วยสื่อหลากหลายชนิด และมีข้อมูลข่าวสารอย่างมากมายเช่นนี้ โดยสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานขนาดเล็กที่สุดแต่สำคัญที่สุดของสังคม จะเป็นตัวผลักดันให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อ เพราะครอบครัวเป็นแหล่งบ่มเพาะหล่อหลอม ถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ และอบรมขัดเกลาสมาชิกในครอบครัวให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และจะเป็นสถาบันที่มีส่วนช่วยให้เด็ก เยาวชน และสมาชิกทุกคนในครอบครัว เกิดทักษะในการรู้เท่าทันสื่อซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทักษะชีวิต และทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า การนำแนวคิดและกระบวนการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้กับครอบครัวได้ และการจะพัฒนาครอบครัวให้มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อนั้น การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อจึงมีความจำเป็น โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันเป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรม และมีการดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของ Boone (1985) เป็นแกนหลักในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เนื่องด้วยเป็นกระบวนการพัฒนาโปรแกรมที่มีหลักสำคัญในเรื่องการร่วมมือ หรือการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมโปรแกรมที่มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนซึ่งอาจจะเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มก็ได้ รวมทั้งเพื่อพัฒนาความสามารถของปัจเจกบุคคลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ตัวผู้เรียนเป็นหลัก แล้วจึงเลือกเนื้อหาวิชาการที่เหมาะสมโดยจัดการให้มีความต่อเนื่อง ซึ่ง

การพัฒนาโปรแกรมของ Boone (1985) นี้ได้นำเสนอขั้นตอน พร้อมแนวทางการพัฒนาที่สามารถนำมาใช้ได้จริง และเมื่อกล่าวถึงหลักสำคัญในเรื่องของความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับนักการศึกษา นอกโรงเรียนนั้น ก็มีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง การเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) ซึ่งจะนำมาใช้เป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้วย โดยการให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เพื่อทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ผู้เรียนพึงประสงค์ เน้นประสบการณ์และการเรียนรู้กลุ่ม เพราะการรู้เท่าทันสื่อ นั้น ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนมุมมองที่หลากหลายของผู้เรียน ดังนั้นความแตกต่างด้านอายุ ประสบการณ์ เพศ ฐานะทางสังคม หรือความคิดเห็นที่ต่างกักัน จะทำให้ครอบครัวได้นำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสามารถสร้างโอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้มากขึ้นและชัดเจนขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของการเรียนรู้แบบร่วมกันที่ว่า ผู้เรียนจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีความหลากหลาย มีความรู้ ความสามารถ มุมมอง และประสบการณ์ที่ต่างกักัน มาทำงานร่วมกัน โดยผู้เรียนจะนำเอามุมมองที่หลากหลายนี้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือกัน เพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลจากการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อนั้น ผู้วิจัยได้สรุปและนำไปสู่การนำเสนอแนวทางในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน องค์กร หรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีการดำเนินงานหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว ที่จะนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาโปรแกรมให้สอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงานของตนต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ครอบครัวมีพฤติกรรมการใช้สื่ออย่างไร มีสภาพทักษะในการรู้เท่าทันสื่อเป็นอย่างไร มีความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวเป็นอย่างไร
2. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการพัฒนาอย่างไร และมีองค์ประกอบอะไรบ้าง
3. แนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่จะนำไปประยุกต์ใช้มีแนวปฏิบัติอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ขอบเขตการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่** การวิจัยครั้งนี้ จะดำเนินการศึกษาครอบคลุมพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวน 50 เขต เนื่องจาก กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ลักษณะครอบครัวมีความหลากหลาย และยังเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนผู้ใช้สื่อสูงสุดในประเทศไทย และเกิดปัญหาที่มีสาเหตุจากสื่อสูงด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนการใช้สื่อโดยเฉพาะสื่อออนไลน์ จากข้อมูลของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2561 ยืนยันให้ทราบอย่างชัดเจนว่า ปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นคนในกรุงเทพมหานครหรือต่างจังหวัด มีสัดส่วนการใช้เครือข่ายสื่อออนไลน์ที่ใกล้เคียงกัน ในทุกภูมิภาคของประเทศไทยทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง ภาคใต้ ในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนั้น หากสามารถส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้กับครอบครัวในกรุงเทพมหานครได้แล้ว ในการจะขยายไปสู่ภูมิภาคอื่น ๆ ก็จะทำได้ไม่ยาก

2. **ขอบเขตด้านประชากร** การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาเฉพาะครอบครัวที่ผู้ปกครองมีบุตรหลาน อายุระหว่าง 9-12 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** กระบวนการจัดกิจกรรมใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ ทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ การเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และ การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษา อาชีพ หรือประสบการณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะได้รับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อและเกิดทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ ที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ การเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และ การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ สามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง แผนงานและกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ประกอบไปด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ ผู้เรียน ผู้สอน วิธีการเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กระบวนการออกแบบและทดลองจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยยึดหลักการและขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมตามแนวคิดของ Boone (1985) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลักได้แก่ 1) การวางแผน 2) การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ 3) การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล โดยผนวกแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน มาเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว

การเรียนรู้แบบร่วมกัน หมายถึง กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้ครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมได้เรียนรู้โดยการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ และร่วมกันรับผิดชอบในงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้เกิดเป็นความสำเร็จของกลุ่ม ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอนคือ 1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง ความสามารถของสมาชิกในครอบครัวที่แสดงถึง ความเข้าใจต่อสื่อที่ประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ที่จะช่วยทำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถหลีกเลี่ยงเนื้อหาไม่พึงประสงค์ที่สื่อนำเสนอและป้องกันตนเองจากการถูกจูงใจจากเนื้อหาของสื่อได้

การเข้าถึงสื่อ หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย โดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่ง โดยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ พร้อมทั้งทำความเข้าใจความหมายและสาระที่สื่อนำเสนอได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์สื่อ หมายถึง ความสามารถในการตีความ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อที่นำเสนอว่าส่งผลกระทบอะไรบ้าง แยกแยะข้อเท็จ ข้อจริง ข้อเสนอเกินจริง ความคิดเห็น ข้อดี ข้อเสีย วัตถุประสงค์ และการโน้มน้าวใจจากการนำเสนอของสื่อ รวมถึงสามารถทบทวนผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเองและผู้อื่น สามารถให้เหตุผลสนับสนุนได้อย่างมีเหตุผล

การประเมินสื่อ หมายถึง ความสามารถในการตัดสินคุณค่า ความถูกต้อง เหมาะสม เชื่อหรือไม่เชื่อ เลือกรับหรือปฏิเสธ ข้อมูลข่าวสารจากสื่อที่เปิดรับ และคุณภาพของสารสนเทศที่ได้รับจากสื่อซึ่งได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ เพื่อแยกแยะสารสนเทศที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้

การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม รวมถึงมีความรับผิดชอบ มีจริยธรรมในการนำเสนอเนื้อหา ข้อมูล การแสดงความเห็นและเสนอแนะความคิดของตนได้อย่างสร้างสรรค์ ผ่านสื่อที่ผ่านการเลือกอย่างเหมาะสมเพื่อเผยแพร่สารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ครอบครัว หมายถึง ผู้ปกครองและบุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี ที่อาศัยอยู่รวมภายในบ้านหรือที่พักเดียวกันหรืออาจแยกกันอยู่ชั่วคราว แต่ยังคงมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ปกครองอาจเป็น พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง หรือเป็นบุคคลใดก็ตามที่ทำหน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดู สั่งสอน เสริมสร้างพัฒนาการและทักษะต่าง ๆ ให้กับบุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี และมีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมจนครบระยะเวลา 110 ชั่วโมง

บริบทการใช้สื่อ หมายถึง ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมในการใช้สื่อ และ สภาพทักษะการรู้เท่าทันสื่อของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วย ทักษะการเข้าถึงสื่อ ทักษะการวิเคราะห์สื่อ ทักษะการประเมินสื่อ และทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

แนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อ เสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ หมายถึง ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโปรแกรม การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการใช้โปรแกรม และการส่งเสริมการติดตามและประเมินผลโปรแกรม สำหรับ องค์กร สถาบัน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. องค์ความรู้ที่ได้เกี่ยวกับบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวสามารถนำไปพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อให้ครอบครัวเกิดทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ สามารถเข้าถึงสื่อ วิเคราะห์สื่อ ประเมินสื่อ และสร้างสรรค์สื่อได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. ผลจากการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน องค์กร ในการนำไปใช้พัฒนาและเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้แก่ครอบครัว

3. แนวทางที่ได้จากการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ เป็นองค์ความรู้ให้องค์กร สถาบัน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำแนวทางที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยนี้ ไปเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโปรแกรม ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการใช้โปรแกรม และส่งเสริมการติดตามและประเมินผลโปรแกรม เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

- 1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.2 ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.3 วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.4 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 2 แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

- 2.1 ความหมายการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 2.2 วัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 2.3 กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 3 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน

- 3.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมกัน
- 3.2 หลักการและลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมกัน
- 3.3 รูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมกัน
- 3.4 กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกัน

ตอนที่ 4 แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ

- 4.1 ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ
- 4.2 แนวคิดหลักและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ
- 4.3 องค์ประกอบที่สำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ
- 4.4 รูปแบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

ตอนที่ 5 ข้อมูลครอบครัวไทยกับการใช้สื่อ

- 5.1 ความหมายของครอบครัว
- 5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสื่อ
- 5.3 บทบาทของครอบครัวกับการรู้เท่าทันสื่อ
- 5.4 แนวทางส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

มีผู้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้มากมาย ดังนี้

UNESCO ได้นิยามคำว่า การศึกษานอกระบบ ในการประชุมเรื่อง The World Educational Crisis ว่าหมายถึง "การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่าง ๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก" โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) แต่ในปัจจุบันการศึกษานอกระบบคือ กระบวนการจัดการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติ ทักษะ และความรู้ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไข ความขัดแย้งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหา ร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย การศึกษานอกระบบยุคใหม่จึงเน้นการเรียนรู้และสมรรถนะ (จรรยาพร ธรณินทร์, 2550)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ได้ให้ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบว่าหมายถึง การศึกษาซึ่งจัดขึ้นนอกระบบปกติที่จัดให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษาอาชีพประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเงื่อนไขความสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้ให้ความหมายของ การศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธีจึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ การเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทัศนคติ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ

สุมาลี สังข์ศรี (2544) ได้ให้ความหมายว่าการจัดการศึกษานอกระบบ หมายถึง การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนปกติเพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชากรนอกโรงเรียน ได้แก่ ประชากรก่อนวัยเรียน ประชากรที่อยู่ในวัยเรียนแต่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระดับต่าง ๆ ตลอดจนประชากรที่มีอายุพ้นวัยเรียนในระบบโรงเรียนไปแล้ว จนถึงผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมการศึกษามีวัตถุประสงค์ในการเรียนที่ชัดเจน โดยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่นในเรื่องหลักสูตร เวลาเรียน สถานที่เรียน วิธีเรียน ในด้านผู้เรียน ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องอายุ อาชีพ พื้นฐานของการศึกษา เน้นการเรียนที่เป็นสภาพปัจจุบัน เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

อุ้นดา นพคุณ (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกิจกรรมหรือโครงการที่หน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาก็มีเจตนาและวัตถุประสงค์ในการรับการเรียนรู้ กิจกรรมดังกล่าว จัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ทักษะและทัศนคติค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษาที่เรียกว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดขึ้นในระยะเวลายาวนาน หลักสูตรยืดหยุ่น ประหยัด และตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจ ปัญหาของชุมชน

จรวยพร ธรณินทร์ (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ กระบวนการจัดการสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติและทักษะและความรู้ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหาาร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย

พระราชบัญญัติส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษานอกระบบไว้ว่า “การศึกษานอกระบบ” หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจนมีรูปแบบ มีหลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่น และหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน เพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

วรรัตน์ อภินันท์กุล (2551) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึงการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตรต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการแต่ละกลุ่มบุคคล

จากความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ให้ไว้ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มหรือพัฒนาศักยภาพให้แก่ผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานทางการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ หรือความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้พื้นฐานของการดำรงชีวิต ทักษะการประกอบอาชีพ ทั้งในด้านความรู้ ความชำนาญ และทักษะที่จำเป็นสำหรับความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นฐานในการดำรงชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในหน่วยงาน หรือองค์กร มีความยืดหยุ่นทั้งในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการ หลักสูตร สถานที่ เนื้อหา ระยะเวลา การวัดและการประเมินผล โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน

1.2 ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ผู้เชี่ยวชาญและนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้นำเสนอแนวคิด และแสดงทัศนะเกี่ยวกับความหมายของ ปรัชญาและแนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

อุ้นตา นพคุณ (2546) ได้ให้อธิบายเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยแบ่งตามพื้นฐานแนวคิดออกเป็น 5 สำนัก ดังต่อไปนี้

1) ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำนักเสรีนิยม (Liberal) มีความเชื่อพื้นฐานคือ ความรู้คู่คุณธรรม และเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ สามารถเลือกแนวทางต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต หากแต่เสรีภาพดังกล่าวควรมีพื้นฐานอยู่บนเหตุและผล การศึกษามีหน้าที่อนุรักษ์และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และอารยธรรม การจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาสำนักเสรีนิยมใช้วิธีการบรรยายประกอบการซักถาม อภิปรายระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองและการทบทวนเนื้อหา มีการนำปรัชญาสำนักเสรีนิยมไปใช้ในการศึกษาทั่วไป การศึกษาวิชาสามัญ การศึกษาพื้นฐาน ห้องสมุดประชาชนการศึกษาต่อเนื่อง เป็นต้น

2) ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำนักพัฒนาการ (Progressive) มีความเชื่อพื้นฐานในการให้ความสำคัญด้านความแตกต่างของผู้เรียน ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ การศึกษาต้องสามารถตอบสนองความต้องการและปัญหาของผู้เรียนได้ ใช้ระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตและการศึกษามีขึ้นเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม มีการนำปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำนักพัฒนาการมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาต่อเนื่อง อาชีวศึกษา โดยการศึกษาความต้องการ ปัญหาของผู้เรียนและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรมและในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาโปรแกรม

3) ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำนักพฤติกรรมนิยม (Behaviorist) มีความเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้หากมีการปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนั้นการศึกษาประเภทพัฒนาทักษะความสามารถของผู้เรียนจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรมเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

และมีการประเมินผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มีการนำปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักพฤติกรรมนิยมมาใช้ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนที่ส่งเสริมผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเองหรือชี้นำตนเอง (Self-Directed Learning) ด้วยชุดวิชา การศึกษาทางไกล การฝึกสายอาชีพ การฝึกทักษะ การฝึกสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักพฤติกรรมนิยมนี้จะสนใจพฤติกรรมที่สังเกตได้เท่านั้น มุ่งที่จะควบคุม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยการควบคุมและดัดแปลงสิ่งแวดล้อม

4) ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักมนุษยนิยม (Humanist) ให้ความสำคัญกับผู้เรียน เน้นการพัฒนาผู้เรียนทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอารมณ์ ความรู้สึก การเห็นคุณค่าในตนเอง การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เป็นมิตร มีการนำปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักมนุษยนิยมมาใช้ในการศึกษาผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning)

5) ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักปฏิรูปนิยม (Radical) เชื่อว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยการสอนแบบมโนธรรมสำนึก (Conscientization) เพื่อให้ผู้เรียนหลุดออกจากวัฒนธรรมเจียบและการท่องจำแบบไม่มีการคิดไตร่ตรอง การนำปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน สำนักปฏิรูปนิยมมาใช้ในการจัดการสอนให้รู้หนังสือและพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนที่ต้องการให้เกิดความเข้มแข็ง ดังนั้นนักพัฒนาโปรแกรมที่จะนำปรัชญาสำนักปฏิรูปนิยมจะต้องเป็นผู้ที่ต้องการให้เกิดการกระทำในสังคมและมีความชำนาญในการสอนที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์และบริบทของชุมชนที่มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างทางสังคมวิทยา

จากแนวคิดเกี่ยวกับ ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การศึกษาระบบโรงเรียน มุ่งเน้นที่การตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้เพื่อแก้ปัญหาของตนเองในชีวิตจริงได้

1.3 วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาระบบโรงเรียน

การศึกษาระบบโรงเรียนมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคล ได้เกิดการเรียนรู้ดังนี้

อาชัญญา รัตนอุบล (2550) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของการศึกษาระบบโรงเรียน ไว้ดังนี้

1) เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาระบบโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของประชากรให้เป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติเพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการเมืองต่อไปเนื่องจากในการพัฒนาประเทศนั้น ปัจจัยสำคัญในการพัฒนา

ประเทศให้บรรลุเป้าหมายคือ คุณภาพของประชากรอันเป็นปัญหาขั้นมูลฐานของประเทศ หากประชากรมีคุณภาพแล้ว การแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง ก็จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีซึ่ง การศึกษานอกระบบ โรงเรียนจึงต้องการให้ประชาชนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้เป็น

1.1) เพิ่มพูนความรู้การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชน มีความรู้ซึ่งมิใช่เฉพาะการอ่านออกเขียนได้เท่านั้น หากครอบคลุมไปถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่อง อื่น ๆ ด้วย เช่น ด้านเศรษฐกิจ การปกครองและสุขภาพอนามัย เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับและปรับปรุงมาตรฐานความเป็นอยู่ของตนเองหรือชุมชนของตนให้ดีขึ้น

1.2) เกิดทัศนคติ ที่ดีในสังคมที่ประชาชนมีคุณภาพ ประชาชนจำเป็นที่จะต้องมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน การประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ คบค้าสมาคมกับผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างและปลูกฝังทัศนคติที่ดีและ เหมาะสมถูกต้องให้แก่ประชาชนตั้งแต่เกิดจนถึงวัยชรา ไม่ว่า จะเป็นด้านการปกครองแบบประชาธิปไตย การซื้อสัตย์ การตรงต่อเวลา และการเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น

1.3) เกิดทักษะหรือความชัดเจนในชีวิต สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการคมนาคมสื่อสารที่รวดเร็วขึ้นกว่าเดิม สังคมจึงไม่อาจหยุดนิ่ง เศรษฐกิจมีการบีบรัดตัว บังคับให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลง การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงต้องช่วยให้ความรู้แก่บุคคลเพื่อการปรับตัวกับสภาพ และ สถานการณ์ใหม่ของสังคมให้ได้ นอกจากนี้แล้ว การที่ประชากรของโลกเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ความเป็นอยู่และชีวิตประจำวันของประชาชนได้รับผลกระทบ ด้วยเหตุนี้ บุคคลจึงควรต้องได้รับความรู้เพื่อจะเป็นผู้ที่มีคุณภาพ มีทักษะในอาชีพของตน เพื่อการแข่งขันในตลาดแรงงาน หรือเพื่อจะได้มีทักษะรู้จักประหยัดทรัพยากร และรู้จักใช้ทรัพยากรให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและชุมชนให้มากที่สุด

2) เพื่อพัฒนาด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน การศึกษานอกระบบโรงเรียนมุ่งหวังให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม หรือพัฒนาด้านวัตถุที่ดีขึ้น เช่น การส่งเสริมด้านการผลิต การส่งเสริมการคมนาคม และการส่งเสริมสาธารณสุขสมบัติ เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว การศึกษานอกระบบโรงเรียนยังมุ่งหมายจะทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และสามารถเข้าใจปัญหาของตนเอง และสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อปรับปรุงแก้ไข ปัญหาความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วชุมชนจะมีทรัพยากรอยู่ 3 ประเภทด้วยกันคือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางเทคนิค และทรัพยากรตามธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ก็คือ ตัวประชาชนและความสามารถของบุคคล สำหรับทรัพยากรทางเทคนิคก็คือสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลจากวิทยาศาสตร์และการประดิษฐ์ เช่น ถนน รถยนต์ ปุ๋ยเคมี ฯลฯ และทรัพยากรธรรมชาติได้แก่ ดิน แร่ธาตุ น้ำและภูมิอากาศ ฯลฯ ถ้าหากประชาชนได้พัฒนาความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา

และตระหนักว่าตนเอง และชุมชนมีทรัพยากรอะไรบ้างแล้วก็จะตระหนักได้ว่าสิ่งใดควรจะต้องปกป้องรักษา หรือสิ่งใดที่สามารถนำทรัพยากรมาพัฒนาสภาพแวดล้อมของตนต่อไปได้และชุมชนดังกล่าวก็จะมีเจตจำนงที่จะก้าวหน้าต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) เพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในการศึกษา ความเสมอภาคทางการศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศเนื่องจากเป็นสิทธิของมนุษย์และเป็นหัวใจของประชาธิปไตย การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีส่วนช่วยสนับสนุนความเป็นธรรมในการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย และทุกชุมชน เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอันจะนำไปสู่ความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองและสังคมของตนได้ต่อไป

4) เพื่อส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศชาติ ในโลกปัจจุบันขณะที่วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีได้เจริญไปอย่างรวดเร็ว มนุษย์จะเริ่มเหินห่างจากวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของชาติ การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีส่วนช่วยสนับสนุนให้บุคคลเกิดการรับรู้เกี่ยวกับบรรณคดีประวัติศาสตร์ และศิลปะประจำท้องถิ่น อันจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมของประเทศชาติขึ้น ด้วยเหตุนี้การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะช่วยสนับสนุนให้ประชาชนมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบ รู้จักการประพฤติปฏิบัติตนตามความถูกต้องและเหมาะสมของจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีธรรมะประจำใจ อีกทั้งยังรู้จักและช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และทำให้เป็นผู้ที่มีความสุข ในชีวิตตามควรแต่อัตภาพของตน

5) เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในหมู่ประชาชน การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะมีส่วนช่วยสนับสนุน พัฒนาความสามารถทางด้าน ประชาธิปไตยของประชาชนไทยและยังส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ รู้จักการรับผิดชอบงานร่วมกัน รู้จักการแบ่งงานกันทำ รู้จักการปรับตัว รู้จักเคารพในความคิดเห็น และสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น นอกจากนี้แล้ว การศึกษานอกระบบโรงเรียนยังมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ประชาชนได้รู้จักคิดวิพากษ์ วิจักษ์ วิเคราะห์ ปัญหา และสามารถตัดสินใจภายใต้ระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องอีกด้วย

6) เพื่อพัฒนาจิตใจ การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะช่วยให้บุคคลได้ใช้ชีวิตอย่างสมบูรณ์ รู้จักการใช้เวลาว่างเพื่อการพักผ่อน รู้จักการอ่านหนังสือที่ตนสนใจ รู้จักฟังเพลงเพื่อความเพลิดเพลิน และได้รู้จักการพักผ่อนจากความตึงเครียดของชีวิตอีกด้วย นอกจากนี้แล้ว การศึกษานอกระบบโรงเรียนยังช่วยสนับสนุนให้บุคคลรู้จักพัฒนาจิตใจของตนเองให้เป็นผู้ที่มีทัศนคติ มีค่านิยมที่เหมาะสม มีความเชื่อและเข้าใจในเรื่องของความดีและความเลว ตลอดจนสามารถวินิจฉัย ตัดสินใจ และเข้าใจสภาพการณ์ในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ได้อย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยภาพรวมแล้วมีเป้าหมายเพื่อการบริการและช่วยเหลือให้ประชาชนสามารถปรับชีวิตให้เข้ากันได้ หรือผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ให้เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่

ใช้ความรู้เป็นฐานในการดำรงชีวิตและการทำงาน สร้างชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมให้สังคม ในภาพรวมทุกพื้นที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย ตามสภาพท้องถิ่น หรือตาม สภาพการณ์ทั้งนี้ เนื่องจากเมื่อสภาพสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ก็ย่อมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงนั้น ๆ

1.4 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษา ตลอดชีวิตให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชนได้อย่างทั่วถึง จำเป็นต้องมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่นมากกว่า สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างหลากหลายและทั่วถึง โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมทั้งมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและแสวงหาได้โดยง่ายสำหรับคนทั่วไป (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2547)

มีผู้เชี่ยวชาญได้อธิบายถึงการจัดการศึกษานอกโรงเรียนว่ามีหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

สุมาลี สังข์ศรี (2539) ได้เสนอหลักการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีหลักการและเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดบริการทางการศึกษาเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษา และผู้ด้อยโอกาสโดยไม่มีข้อจำกัดด้านเพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจความห่างไกล ฯลฯ ให้ได้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2. การกระจายโอกาสทางการศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ในชนบทหรือห่างไกล

3. การส่งเสริมการศึกษาที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยหน่วยงานที่จัดควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมเมื่อใดสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลาและทุกช่วงชีวิต

4. ความยืดหยุ่นในกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ การศึกษาในระบบโรงเรียนจะไม่เคร่งครัดในระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหมือนการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น เกณฑ์ด้านอายุพื้นฐาน และความรู้เป็นต้น

5. สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแต่ละกิจกรรมควรจัดขึ้นหลังจากการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว ซึ่งกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มก็มีความต้องการไม่เหมือนกัน กิจกรรมก็ควรให้แตกต่างกันไป

6. ความสัมพันธ์กับสภาพการดำเนินการตามเนื้อหาของกิจกรรมและหลักสูตรของกิจกรรมการศึกษาโรงเรียน ควรยืดหยุ่นและหลากหลาย คือนอกจากจะมีกิจกรรมหลายประเภทหลายสาขาแล้วเนื้อหาหลักสูตรในแต่ละวิชาควรจะต้องยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพสังคมแต่ละท้องถิ่น

7. ความหลากหลายในรูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นควรมีหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามสะดวก เช่น อาจจะมีรูปแบบที่มีผู้สอนและผู้เรียนเต็มเวลา รูปแบบที่สอนบางเวลา และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงาน บางแบบอาจจะเรียนด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปหรือจากสื่อการสอน

8. การจัดการเรียนการสอนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยจะต้องคำนึงถึงความหลากหลายและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นอย่างมาก กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ทั้งเพศ วัย อายุ อาชีพ ความสนใจ ฯลฯ ดังนั้นผู้สอนจะต้องตระหนักถึงความแตกต่างเหล่านี้ และพยายามหาวิธีการสอนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยให้อิสระผู้เรียนให้เรียนตามความสามารถ ตามเวลาที่สะดวก

9. ผู้สอนหรือผู้ที่มาให้ความรู้ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นครูหรืออาจารย์จากสถาบันการศึกษา หรืออาจจะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่าง ๆ จากสถานประกอบการ บุคคลในท้องถิ่น พระ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

10. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และการแก้ปัญหา กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรจะพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้เป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ปัญหา รู้จักหาวิธีแก้ปัญหา มาทดลองปัญหา และถ้าวิธีการดังกล่าวแก้ปัญหาไม่ได้ก็จะกลับมาตั้งต้นหาวิธีการแก้ปัญหาอื่น ๆ มาทดลองจนกระทั่งแก้ปัญหาได้ลุล่วง

11. นำผลการศึกษาในปัจจุบัน การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรจะต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในทันทีทันใด เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ เป็นผู้ประกอบอาชีพ และมีภาระต่อการทำมาหากิน พวกเขาจะไม่มีเวลาเพื่อสะสมความรู้เข้าไว้หลาย ๆ ปี จึงจะนำไปใช้

เหมือนนักเรียนในโรงเรียน เขาต้องการที่จะเรียนเพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ในการทำงาน เพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวันในทันทีทันใด

12. ความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาและสถานที่เรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มเป้าหมายในเรื่องเวลาและสถานที่ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้มีภาระรับผิดชอบต่อการงาน ต่อครอบครัวแล้ว เพราะฉะนั้นเวลาที่มาเรียนก็ย่อมจะหาได้ยาก เพราะฉะนั้นการเรียนการสอนจะจัดตามสถานที่ต่าง ๆ ตามความสะดวกของผู้เรียน เช่น ที่บ้าน ผู้เรียน วัด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และที่อื่น ๆ อีกทั้งเวลาเรียน ควรจะต้องให้เหมาะสมกับช่วงเวลาว่างของกลุ่มเป้าหมาย

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2542) กล่าวถึง หลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา โดยจะต้องเป็นการจัดบริการทางการศึกษาเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาและผู้ด้อยโอกาสโดยไม่มีข้อจำกัดในด้านเพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ และความห่างไกล ให้ได้มีโอกาสรับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2. การกระจายโอกาสทางการศึกษา เป็นการใช่วิธีการต่าง ๆ เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมและทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรืออยู่ในชนบทที่ห่างไกล

3. ส่งเสริมการศึกษาที่เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลาทุกช่วงของชีวิต

4. มีความยืดหยุ่นในหลักเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ

5. สมองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยแต่ละกิจกรรมจะจัดขึ้นหลังจากสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในแต่ละท้องถิ่นอาจมีความต้องการที่แตกต่างกัน กิจกรรมที่จัดก็ควรจะมี ความแตกต่างกันออกไป

6. มีความสัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิต เนื้อหาหลักสูตรในแต่ละวิชาควรมีความยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น

7. มีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความสะดวก บางรูปแบบอาจมีผู้สอนและจัดการสอนตามเวลา บางรูปแบบอาจสอนบางเวลาโดยให้ผู้เรียนสลับกับการทำงาน บางรูปแบบอาจเรียนด้วยตนเองโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป หรือใช้สื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น

8. การจัดการเรียนการสอนควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความหลากหลาย และต้องให้อิสระแก่ผู้เรียนซึ่งอาจเรียนรู้ได้เร็วหรือช้าแตกต่างกันตามความสามารถของแต่ละบุคคล และเลือกเรียนได้ตามเวลาที่สะดวก

9. ผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้ควรมีความหลากหลาย โดยไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษาเท่านั้น อาจเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้จากหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ บุคลากรในองค์กรท้องถิ่น ชาวบ้านผู้มีความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง พระ ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

10. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2547) กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบว่ายึดหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักความเสมอภาคทางการศึกษา หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง หลักการบูรณาการการเรียนรู้และวิถีชีวิต หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และหลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1. หลักความเสมอภาคทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบส่วนมากเป็นผู้พลัดโอกาส และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอาจมีความแตกต่างทางด้านสถานภาพในสังคม อาชีพ เศรษฐกิจ และข้อจำกัดต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ หากแต่สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกระบบจะต้องจัดการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตน สามารถเรียนรู้เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้ เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวเพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนด้วยตนเอง พึ่งพาตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. หลักการบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต หลักการนี้อยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นของผู้เรียน ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สิ่งดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะของการบูรณาการจึงมีความเหมาะสม โดยบูรณาการสาระต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ และบูรณาการวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

4. หลักความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน หลักการนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม ครู กศน. มีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ สาระการเรียนรู้ วิธีการเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการการศึกษานอกระบบที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้เรียนนับว่าสำคัญ เป็นการส่งเสริมและสร้างกัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือความผูกพัน เอื้ออาทร การช่วยกันและกัน ปลุกฝังวินัยในตนเอง ฝึกความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นสำหรับผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะ สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชน ก็นับว่าเป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบ ชุมชนสามารถเข้ามาร่วมในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากรเป็นแหล่งเรียนรู้ และสนับสนุนในเรื่องอื่น ๆ เพื่อผลิตผู้เรียนที่เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนต่อไป

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2551) กล่าวว่า การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักการดังต่อไปนี้

1. หลักความสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการและความแตกต่างของแต่ละบุคคล และชุมชน
2. หลักความต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งให้บุคคลมีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดจนตายเต็มศักยภาพและความสนใจ
3. หลักความเสมอภาคซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงและรับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทัวถึง เป็นธรรม และมีคุณภาพ เหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน
4. หลักการกระจายอำนาจแก่สถานศึกษา และหลักการมีส่วนร่วมของสถาบันต่าง ๆ ของสังคมซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งให้ภาคีเครือข่ายและสถาบันอื่นของสังคม มีสิทธิและส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้
5. หลักการพัฒนาศักยภาพของกำลังคนและสังคมซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา และเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตและการแข่งขันของประเทศ

จากหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้รวบรวมไว้ข้างต้น สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีหลักการที่สำคัญ คือ

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียน และให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ของผู้เรียน
2. อาศัยรูปแบบการเรียนการสอนและสื่อการสอนที่หลากหลายผสมผสานกัน ให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความเหมาะสม

3. เน้นเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตและหน้าที่การงาน
4. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
5. ยึดหลักความเสมอภาคและเสรีภาพทางการศึกษาโดยให้โอกาสประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเรียนรู้
6. ควรคำนึงถึงความต้องการและความแตกต่างของแต่ละบุคคล และให้อิสระแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ตามความสามารถและความสนใจของตนเอง
7. การบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต
8. ความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน
9. ยึดหลักการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
10. การเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ตอนที่ 2 แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.1 ความหมายการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

นักการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ไว้ดังนี้

Tyler (1986) กล่าวว่า โปรแกรม เป็นโครงร่างของงานที่จะกระทำหรือการจัดเตรียมแผนงานที่จะทำ หรือเป็นชุดเหตุการณ์ที่รวบรวมกิจกรรมทุกอย่างที่กระทำในค่ายหรือศูนย์ต่าง ๆ เอาไว้

Boyle (1981) ให้ความหมายของการพัฒนาโปรแกรมว่าหมายถึง การปฏิบัติการ และการตัดสินใจอย่างมีจุดมุ่งหมายร่วมกันระหว่างนักพัฒนาโปรแกรมกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโปรแกรม เป็นผลของความร่วมมือระหว่างนักการศึกษานอกระบบมีอาชีพกับผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผนการเรียนการสอน การประชาสัมพันธ์ การประเมินผลและการรายงานผล

Boone (1985) ได้นิยามการพัฒนาโปรแกรมไว้ว่า คือ กระบวนการในการวางแผนที่เป็นระบบและครอบคลุม เพื่อคาดการณ์ในอนาคตเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างองค์กรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน เจ้าหน้าที่กับผู้เรียนหรือตัวแทนของผู้เรียน ในการจัดทำและ ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ผู้เรียนพึงประสงค์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของผู้เรียนในชุมชน

Caffarella (1994) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาโปรแกรมไว้ว่า คือ การตอบสนองความต้องการของบุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชนในการแก้ปัญหาและทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

ในการนิยามความของโปรแกรมหรือการวางแผนโปรแกรมนั้นทั้ง Boyle และ Boone จะกล่าวถึงเรื่องความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับนักศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง “การเรียนรู้แบบร่วมกัน” (Collaborative Learning) หรือการให้ผู้เรียนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม (people's participation) การที่โปรแกรมให้ความสำคัญเรื่องความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับนักศึกษานอกระบบโรงเรียนหรือองค์กรทางการศึกษานอกระบบคือลักษณะเด่นที่ทำให้โปรแกรมมีความหมายกว้างกว่าหลักสูตร

สรุปได้ว่า การพัฒนาโปรแกรมหมายถึง กระบวนการวางแผนการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เป็นจุดมุ่งหมายร่วมกันของผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งความสำคัญของการพัฒนาโปรแกรมคือความสามารถในการกำหนดได้ชัดเจนถึงสิ่ง ที่ต้องการเปลี่ยนแปลง และสามารถเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมที่สุดเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ผู้เรียนพึงประสงค์

2.2 วัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรม

Boone (1985) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรมไว้ 4 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ในการสร้างกรอบความคิดเชิงเหตุและผล (Rational Conceptual Framework) เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการศึกษาของผู้เรียน
2. วัตถุประสงค์ในการประสานงานกับฝ่ายประชาชน เพื่อร่วมมือกันในการวิเคราะห์ และกำหนดความต้องการและปัญหาในการพัฒนาโปรแกรม
3. วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของนักศึกษานอกระบบ โรงเรียนในการเป็นผู้นำ และผู้มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
4. วัตถุประสงค์ในการให้โอกาสองค์กรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้แสดงบทบาทในการใช้การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการพัฒนาปัจจัย ภายในแต่ละชุมชนให้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

Caffarella (1994) ได้กล่าวถึง หลักการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้มีพื้นฐานจากการศึกษาความต้องการและปัญหาของบุคคลและชุมชน เพื่อนำมา กำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการ โดยลักษณะของโครงการต้องมีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนและต้องช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนและของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยจุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความเจริญและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของปัจเจกบุคคล
2. เพื่อช่วยประชาชนให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้
3. เพื่อเตรียมตัวสำหรับโอกาสในการทำงานในปัจจุบันและอนาคต
4. เพื่อช่วยองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง

สังคม

2.3 กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ ดังนี้

Boyle (1981) ได้กล่าวว่า โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงพัฒนา กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงสถาบัน และ กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงสารสนเทศ ซึ่งแต่ละประเภทมีรายละเอียดของขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงพัฒนา

การพัฒนาโปรแกรมเชิงพัฒนา มีลักษณะสำคัญอยู่ที่ การกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรม ซึ่งจะเริ่มต้นจากสภาพความต้องการและปัญหาในชุมชนที่อาจมีความไม่ชัดเจนในช่วงเริ่มต้น และเมื่อมีการรวบรวมข้อมูลหรือทำกิจกรรมบางอย่าง วัตถุประสงค์ของโปรแกรมอาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นขั้นตอนอาจสามารถที่จะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด แต่ในบางขั้นตอนอาจมีการดำเนินการในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันหรืออาจมีการสลับขั้นตอนกันได้ ซึ่งขั้นตอนที่อาจเกิดขึ้นตามลำดับ

มีดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม ประกอบด้วย การกำหนดพื้นฐานทางปรัชญาที่จะนำมาใช้ในการวางแผนโปรแกรมขององค์กร พิจารณาสังคมหรือปรัชญาของนักพัฒนาโปรแกรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ลักษณะของผู้เรียน ผู้สอน นอกจากนี้ยังมีการพิจารณานโยบาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรม

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มผู้รับบริการ เป็นการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและอดีตเกี่ยวกับสถานการณ์ในชุมชนทั้งในด้านประชากร พื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และลักษณะทางสังคม การสนทนาและศึกษาบุคคล กลุ่ม และองค์กรต่าง ๆ ที่ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีผลต่อโปรแกรม ศึกษาแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ว่าจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร และมีเพียงพอหรือไม่

ขั้นที่ 3 การพิจารณาผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรม โดยให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมกลั่นกรองความต้องการและปัญหาเพื่อกำหนดเป็นผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรมให้เป็นวัตถุประสงค์เฉพาะ (Specific Objectives) และจัดลำดับผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรมว่า วัตถุประสงค์เฉพาะตรงกับภาระวิเคราะห์ความต้องการและสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่ วัตถุประสงค์เฉพาะดำเนินการได้ในสภาพความเป็นจริงตามเงื่อนไขของกลุ่มผู้รับบริการกลุ่มนี้ รวมถึงงบประมาณและเวลาที่มีอยู่หรือไม่ และผลที่พึงประสงค์สามารถตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ แต่มีความยืดหยุ่นสำหรับบุคคลบางกลุ่มบางคนเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันออกไปได้

ขั้นที่ 4 กำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน โดยพิจารณาว่าทรัพยากรที่ต้องนำมาใช้ มีเพียงพอหรือไม่ และทรัพยากรเหล่านี้มีพร้อมสำหรับเวลาที่ต้องการใช้งานหรือไม่ กำหนดบุคลากรที่มีความชำนาญจากศาสตร์ต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้โปรแกรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และพิจารณาว่าผู้ที่จะเป็นผู้นำโปรแกรมมีเวลาที่จะเข้าร่วมโปรแกรมได้จริงหรือไม่

ขั้นที่ 5 การสร้างแผนการสอน โดยพิจารณาและเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับตามประสบการณ์เดิม ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ และจัดลำดับเนื้อหาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโปรแกรม ตัดสินว่าผู้พัฒนาโปรแกรมจะมีบทบาทร่วมกับผู้เรียนมากน้อยเพียงใดในกระบวนการเรียนการสอน กำหนดวิธีการเรียนการสอนและกิจกรรมเฉพาะเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโปรแกรม เช่น การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การปรึกษารายบุคคล หรือการผสมผสานวิธีการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน กำหนดหน้าที่ของคณะเจ้าหน้าที่และวิทยากร และพัฒนาเอกสารที่จะต้องเตรียมให้พร้อมและกำหนดเวลาที่จะใช้ในการนำเสนอ

ขั้นที่ 6 โปรแกรมการปฏิบัติงาน โดยเลือกเนื้อหาวิชา กิจกรรม และสถานการณ์ เพื่อสร้างความสนใจ สร้างให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทำให้บรรลุผลตามที่คาดหวังหรือสามารถติดตามผลได้ และดำเนินการเรียนการสอนให้มีความต่อเนื่องและให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม จากนั้นทำปฏิทินกิจกรรมที่แสดงให้เห็นกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เวลาในการเตรียมเอกสาร การไปพบปะกลุ่มวิทยากร และการจัดลำดับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องปฏิบัติและประเมินผล โดยปฏิทินกิจกรรมจะต้องประกอบด้วย การจัดลำดับกิจกรรมต่าง ๆ อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง รวมถึงการระบุความรับผิดชอบของฝ่ายต่าง ๆ และเวลาเตรียมการ และนำโปรแกรมไปปฏิบัติและแก้ไขปรับปรุงหรือดัดแปลงเมื่อเกิดความจำเป็น รวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพให้มากที่สุด

ขั้นที่ 7 กำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน โดยวางแผนให้มีการประเมินผลในทุกขั้นตอน เช่น ประเมินแผนการสอนก่อนนำไปปฏิบัติ ประเมินความก้าวหน้าและคุณภาพของโปรแกรมขณะปฏิบัติงาน และวางแผนเพื่อการประเมินผลครั้งสุดท้าย ควรมีการระบุ

เกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมินโปรแกรม เช่น ตัวบ่งชี้ ตัวชี้วัด หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาใช้ประกอบการประเมินผล วิธีการคัดเลือกข้อมูล หลักฐานที่จะนำมาใช้ และมีการสร้างเกณฑ์การสังเกตประกอบการประเมิน และกำหนดการนำเสนอผลการวิเคราะห์ว่าจะใช้รูปแบบใด

ขั้นที่ 8 การรายงานคุณค่าของโปรแกรม เป็นการจัดทำรายงานหลายรูปแบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มวิทยากร ประชาชน ที่ปรึกษา ผู้กำหนดนโยบาย โดยรูปแบบการนำเสนอรายงานอาจเป็นรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการทำรายงานในรูปแบบของเอกสารประเมินผลหรือการพบปะสนทนา รายงานก็ควรที่จะประกอบไปด้วย ความจำเป็นที่ต้องมีโปรแกรمدังกล่าว พร้อมทั้งระบุว่าเป็นโปรแกรมเรื่องอะไร รวมไปถึง บทบาทของผู้ให้ความรู้ ผลที่คาดหวัง ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ การดำเนินงาน ปฏิบัติของผู้เข้าร่วมโปรแกรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงสถาบัน

โปรแกรมเชิงสถาบัน จะมีรูปแบบที่เป็นทางการมากกว่า โปรแกรมเชิงพัฒนา เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่ริเริ่มจากสถาบันหรือหน่วยงานที่เป็นผู้จัด การวิเคราะห์ความต้องการหรือเนื้อหาจะดำเนินไปตามหลักวิชาการและพื้นฐานทางองค์ความรู้ โปรแกรมเชิงสถาบันจำนวนมากมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล เพื่อพัฒนาความสามารถของปัจเจกบุคคล ดังนั้น องค์กรหรือสถาบันจะเป็นผู้พิจารณาว่าควรปรับปรุงพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านปัญญา ด้านทักษะหรือสมรรถภาพ และด้านเจตคติ ได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องอย่างไร เนื่องจากโปรแกรมเชิงสถาบันให้ความสำคัญกับเรื่องของกรพัฒนาเชิงบุคคล จึงเน้นไปที่การวิเคราะห์ตัวผู้เรียนเป็นหลัก มากกว่าการวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชน ดังนั้น ในการวางแผนความจำเป็นจึงอยู่ที่การเลือกเนื้อหาทางวิชาการที่เหมาะสมและมีความต่อเนื่อง (Continuity) การเรียงลำดับ (Sequence) และการผสมผสาน (Integration)

โปรแกรมเชิงสถาบันถูกนำมาใช้เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบประเภทที่มีประกาศนียบัตร มีการรับรองผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การฝึกอบรมระหว่างประจำการ เป็นต้น โดยมีขั้นตอนในการวางแผนโปรแกรมเชิงสถาบัน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดกลุ่มผู้รับบริการ กำหนดว่าใครเป็นกลุ่มผู้รับบริการ ซึ่งหากกลุ่มผู้รับบริการดังกล่าว สังกัดสถาบัน องค์กรวิชาชีพ หรือกลุ่มในชุมชน การประสานงานกับองค์กรหรือกลุ่มดังกล่าว จะช่วยให้วัตถุประสงค์ของโปรแกรมมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ศึกษาวิเคราะห์ภูมิหลังของกลุ่มผู้รับบริการ ว่ามีความต้องการ คุณลักษณะ ความสามารถ และปัญหาอะไรบ้าง และศึกษาว่าหน่วยงานหรือองค์กรอื่นมีการจัดโปรแกรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือไม่ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน

ขั้นที่ 2 ระบุเนื้อหาวิชา ศึกษาประสบการณ์และภูมิหลังของกลุ่มผู้รับบริการ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ประสบการณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโปรแกรมต่าง ๆ ในหลายกรณี ข้อมูลดังกล่าวอาจหาได้จากผู้เข้าร่วมโปรแกรมก่อนการลงทะเบียน

ขั้นที่ 3 กำหนดการเรียนการสอน ระบุประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างชัดเจน ประชาสัมพันธ์โดยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม ซึ่งอาจทำผ่านสื่อมวลชนหรือผ่านทางหน่วยงานต่าง ๆ ให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมทราบวัตถุประสงค์ กระบวนการ และผลลัพธ์ของโปรแกรม

ขั้นที่ 4 การนำแผนการสอนไปปฏิบัติ ดำเนินการตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม ทั้งด้านวิธีการ เทคนิค และอุปกรณ์ เพื่อดึงดูดและกระตุ้นความสนใจ รวมทั้งสร้างแรงจูงใจของผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 5 การประเมินผลโปรแกรม วัดผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ซึ่งหากมีการวัดความรู้เดิมของผู้เรียนก่อนเข้าร่วมโปรแกรมก็สามารถนำมาเปรียบเทียบเพื่อพิจารณาถึงความก้าวหน้าของผู้เรียนได้ และทบทวนแผนของกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

3. กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงสารสนเทศ

โปรแกรมเชิงสารสนเทศ จะให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเนื้อหาความรู้ อย่างทันทีและทันสมัย ดังนั้นหน้าที่ของนักพัฒนาโปรแกรม คือ กำหนดว่าควรจัดเนื้อหาสารสนเทศที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ในเรื่องใดบ้างมานำเสนอ และควรใช้วิธีการใดที่ดีที่สุดในการนำเสนอสารสนเทศ กล่าวคือ การวางแผนโปรแกรมเชิงสารสนเทศ คือ การสำรวจและพิจารณาว่าเนื้อหาที่องค์กรมีอยู่แล้วคืออะไร และมีสารสนเทศเนื้อหาอะไรใหม่ ๆ ที่ควรนำมาเพิ่มเติม ซึ่งขั้นตอนการวางแผนโปรแกรมเชิงสารสนเทศ มีดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดเนื้อหา พิจารณาเนื้อหาความรู้ที่มีอยู่แล้วและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ หรือเนื้อหาสารสนเทศที่ประชาชนร้องขอและเป็นที่ต้องการ วางแผนประชาสัมพันธ์หรือกำหนดแนวทางที่จะทำให้ประชาชนได้รับสารสนเทศ

ขั้นที่ 2 เผยแพร่ความรู้ข่าวสาร

ขั้นที่ 3 ประเมินผลการเผยแพร่ความรู้

Boone (1985) ได้เสนอว่า ในการพัฒนาโปรแกรม นักศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือนักพัฒนาโปรแกรมควรมีความเข้าใจพื้นฐาน หรือยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม 5 ข้อ

1. การพัฒนาโปรแกรมเป็นความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียน ไม่ว่าผู้เรียนจะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มบุคคล หรือชุมชน ในรายบุคคล การเปลี่ยนแปลงที่

คาดหวังว่าจะเกิดจากผู้เรียน คือ ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ในระดับกลุ่มหรือชุมชนการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในชุมชน คือ วิธีการต่าง ๆ ในการประสานความต้องการและผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

2. การพัฒนาโปรแกรมเป็นเรื่องของการตัดสินใจ ดังนั้น นักพัฒนาโปรแกรมจะต้องยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นว่า ในการวางโปรแกรมจะต้องให้บุคคลหรือตัวแทนของบุคคลเข้ามามี ส่วนร่วมในทุกขั้นตอนหรือบางขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์กำหนดความต้องการของบุคคลและ ปัญหาชุมชน ตลอดจนถึงขั้นตอนการประเมินผล และเสนอรายงาน

3. การพัฒนาโปรแกรมมีหลักสำคัญในเรื่องการร่วมมือ หรือการมีส่วนร่วมของผู้เข้ามา รับบริการกับนักพัฒนาโปรแกรมในการวิเคราะห์และกำหนดว่าอะไรคือความต้องการ หรือปัญหาที่ต้องการแก้ การเลือกทรัพยากรและวิธีปฏิบัติงาน ตลอดจนถึงวิธีการประเมินที่เหมาะสมที่สุด

4. การพัฒนาโปรแกรมเป็นเรื่องของระบบและแนวคิด กล่าวคือ การพัฒนาโปรแกรม เป็นระบบใหญ่ที่ประกอบด้วยแนวคิดต่าง ๆ ในระบบใหญ่นี้จะประกอบด้วยระบบย่อยอีก 3 ระบบ ที่มีแนวความคิดที่ปฏิสัมพันธ์ต่อกันสามารถจำแนก ได้ดังนี้ ระบบการวางแผน ระบบการสร้าง และการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ และระบบการประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล

5. การพัฒนาโปรแกรมเป็นวิธีการที่สำคัญวิธีการหนึ่งที่องค์กรจะได้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ทำให้องค์กรมีความตื่นตัว ทันท่วงทีเหตุการณ์ และสามารถปรับปรุงองค์กรได้ในอนาคต

นอกจากนี้ Boone ยังกล่าวถึง บทบาทของนักพัฒนาโปรแกรม ไว้ดังนี้

1. หน้าที่ในฐานะเป็นนักส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) และเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความร่วมมือ

2. ในการพัฒนาโปรแกรม นักพัฒนาโปรแกรมจะต้องทำหน้าที่นำเสนอความต้องการ ของผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมโปรแกรมหรือปัญหาที่ชุมชนต้องการแก้ไขให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ขององค์กรได้ทราบ เพราะทุกขั้นตอนของการพัฒนาโปรแกรมจะต้องอาศัยความร่วมมือ จากคณะเจ้าหน้าที่ขององค์กรทุกฝ่าย

3. คุณสมบัติและนิสัยของนักพัฒนาโปรแกรมจะให้นักพัฒนาโปรแกรมปฏิบัติงาน และวางโปรแกรมแตกต่างกันตามปรัชญา ความเชื่อเจตคติ ทักษะ และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

4. นักพัฒนาโปรแกรมควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) จากแนวความคิดที่หลากหลายและสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับภารกิจ และปรัชญาขององค์กรได้

5. หน้าที่ของนักพัฒนาโปรแกรม คือ การตัดสินใจในการเลือกวิธีปฏิบัติงานที่ดีที่สุด ในทุกขั้นตอนของโปรแกรม และการตัดสินใจจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ

6. นักพัฒนาโปรแกรมจะต้องมีหน้าที่ในการวางแผน การสร้างและนำโปรแกรมไป ปฏิบัติการประเมินผลโปรแกรมและความรับผิดชอบในการรายงานวัตถุประสงค์ในการพัฒนา โปรแกรม (Program's Objective)

Boone (1985) มีความเชื่อว่านักการศึกษาผู้ใหญ่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) โดยเป็นผู้เขียนโปรแกรมทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมี ข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม 5 ประการ คือ 1) การเปลี่ยนแปลง 2) การตัดสินใจ 3) การร่วมมือ 4) ระบบและแนวคิด และ 5) ข้อมูลย้อนกลับ โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรมที่ ถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ การวางแผน การสร้างและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ การประเมิน และความรับผิดชอบในการรายงานผล

ตารางที่ 1 ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรม

การวางแผน		การออกแบบโปรแกรม และการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ		การประเมินผล และความ รับผิดชอบในการ รายงานผล
องค์กรกับ กระบวนการพัฒนา	การเชื่อมโยง ระหว่างองค์กร กับชุมชน	การออกแบบ โปรแกรม	การนำโปรแกรม ไปปฏิบัติ	
1.ความเข้าใจ ปรัชญาและ วัตถุประสงค์ของ องค์กร 2.ความเข้าใจและ ยอม รับบทบาท ความ สัมพันธ์ของ องค์กร 3.ความรู้และ ทักษะใน กระบวนการ ดำเนิน งานของ องค์กร การดูแล การพัฒนาพนักงาน	1.การศึกษา วิเคราะห์ชุมชน หรือขอบเขตที่ ศึกษา 2. การระบุกลุ่ม เป้าหมาย 3.การระบุและ การเชื่อมต่อกับ ผู้นำของประชา ชนเป้าหมาย 4.การระบุความ ต้องการ ความ ร่วมมือ การ ประเมิน และ	1. ระบุและ ประเมินความ ต้องการในการ เรียนรู้ 2.การออกแบบ กำหนดกิจกรรม การเรียนรู้และกล ยุทธ์การศึกษา ทั่วไป 3.กำหนดผล ลัพธ์ ของโปร แกรม ของแผนที่ได้วาง ไว้	1.การพัฒนาแผน ปฏิบัติการ 1.1 นำความต้องการ ที่ได้มากำหนด วัตถุประสงค์การเรียนรู้ 1.2 กำหนด ประสบ การณ์การ เรียนรู้แก่ วัตถุประสงค์แต่ละ ข้อ 1.3 พัฒนาแผน เพื่อประเมินผลการ เรียนรู้ของผู้เรียน	1.การประเมิน และวัดผล โปรแกรม 2.ประเมินปัจจัย นำเข้าโปรแกรม 3.นำข้อมูล ย้อนกลับเพื่อ ทบทวนโปรแกรม ปรับเปลี่ยน องค์กรและเพื่อ ความรับผิดชอบที่ มีต่อสาธารณชน แหล่งเงินทุน

การวางแผน		การออกแบบโปรแกรม และการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ		การประเมินผล และความ รับผิดชอบในการ รายงานผล
องค์กรกับ กระบวนการพัฒนา	การเชื่อมโยง ระหว่างองค์กร กับชุมชน	การออกแบบ โปรแกรม	การนำโปรแกรม ไปปฏิบัติ	
งาน การประเมิน และการรายงานผล 4.ความเข้าใจและ ยอมรับต่อการรอบ แนวคิดในการ พัฒนาโปรแกรม 5.ความเข้าใจใน กระบวนการพัฒนา และยอมรับการ พัฒนาเพื่อการ เปลี่ยนแปลง องค์กรให้ดีขึ้น	การวิเคราะห์ ความต้องการ ของประชาชน		และประ เมิน ประสบการณ์การ เรียนรู้ 2.พัฒนากลยุทธ์ และเทคนิคเพื่อให้ แผน ปฏิบัติเป็นที่ รู้จัก 3. พัฒนาและ ติดตามแผนเพื่อ สรรหาและ ฝึกอบรมทรัพยากร ที่เป็นผู้เรียนและ ผู้นำ	วิชาชีพ และการ บริหารจัดการ

จากตารางดังกล่าว สามารถอธิบาย ขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรมของ Boone (1985) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ การวางแผน การออกแบบและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ และ การประเมินและความรับผิดชอบในการรายงานผล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผน

การวางแผนแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. องค์กรกับกระบวนการพัฒนา

ในเรื่ององค์กรกับกระบวนการพัฒนานั้น มีจุดเน้นอยู่ที่คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการศึกษาผู้ใหญ่และตัวองค์กร ดังนี้

1.1 การทำความเข้าใจในหน้าที่องค์กร พันธกิจ ปรัชญา วัตถุประสงค์ขององค์กร เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สิ่งที่จะพึงเข้าใจ เช่น การกำเนิดขึ้นขององค์กร กฎ ระเบียบ

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ลูกค้า เหตุผลการดำเนินงานขององค์กร และรูปแบบของโปรแกรมที่จะดำเนินการ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องราวกรอบแนวคิดเชิงคุณค่า (value framework) ที่ต้องให้ความสำคัญ

1.2 การทำความเข้าใจและยอมรับบทบาทต่อโครงสร้างและความสัมพันธ์ขององค์กร: บทบาท ความสัมพันธ์ เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายระดับใหญ่ขององค์กร จำเป็นที่ทุกคนจะต้องรู้ บทบาทของตนเอง บทบาทของกลุ่มในหน้าที่ และบทบาทขององค์กรในภาพรวม

1.3 ความรู้เกี่ยวกับทักษะและกระบวนการดำเนินงานขององค์กร: การกำกับดูแล การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลองค์กร หน่วยที่จัดการศึกษาจะต้องมีการเคลื่อนไหวเพื่อตอบสนองความต้องการขององค์กรและเป้าหมายสาธารณะที่เปลี่ยนแปลงไป โดยจะต้องให้โอกาสและสนับสนุนบุคลากรแต่ละคนได้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยองค์กรจะต้องมีการติดตามและประเมินผลพฤติกรรม การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง และผลที่เกิดขึ้นทางสังคมและเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย

1.4 การเข้าใจและยอมรับต่อกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรม เช่น สมมติฐาน หลักการ กระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้ออกแบบไว้ รวมถึงการติดตามและประเมินผลด้วย

1.5 การเข้าใจในกระบวนการพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรให้ดีขึ้น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการประเมินความจำเป็นในภาพรวมของกลุ่ม เพื่อที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงในภาพแวดล้อมและหน้าที่ขององค์กร

2. การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรกับชุมชน

ในการวิเคราะห์ความเชื่อมโยง ควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ชุมชนหรือขอบเขตที่ศึกษา เช่น ความสนใจ เป้าหมายระดับกลุ่มที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งควรตั้งอยู่บนฐานของความต้องการของกลุ่มเป็นสำคัญ โดยรวมถึงลักษณะทางจิตวิทยา สังคมและวัฒนธรรมด้วย

2.2 การระบุกลุ่มเป้าหมายสาธารณะ ทำได้จากหลายปัจจัย เช่น ดูจากพันธกิจ วัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญ ดูจากแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งกฎหมายด้วย ซึ่งเป้าหมายสาธารณะนี้ จะต้องทำให้องค์กรบรรลุภารกิจด้วย

2.3 การระบุและการเชื่อมต่อกับผู้นำของประชาชนเป้าหมาย ผู้นำนั้นมีทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีวิธีการในการดำเนินการจัดหาผู้นำ คือ (1) การกำหนดตำแหน่ง (2) ประกาศให้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป (3) สอบถามความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ (4) ตัดสินใจเลือก และ (5) นำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมของสังคม และเมื่อสามารถกำหนดผู้นำอย่างเป็นทางการได้แล้ว ในกระบวนการจัดการศึกษา อาจจะดำเนินการให้มีลักษณะเป็นกันเอง โดยการ

สนทนาจะต้องเป็นการรับฟังมากกว่าการพูด โดยการสร้างความไว้วางใจและนำไปสู่มุมมองเรื่องความต้องการทางการศึกษาร่วมกัน

2.4 รวบรวมผลการวิเคราะห์ ประเมินผลการวิเคราะห์ความต้องการ ที่เฉพาะเจาะจงในการกำหนดเป้าหมายสาธารณสุข ในการวิเคราะห์นั้น จะต้องคำนึงถึงทุกองค์ประกอบ ที่จะสามารถนำไปสู่เป้าหมายรวมขององค์กรได้ โดยจุดเน้นของการตัดสินใจเลือกความจำเป็นทางการจัดการศึกษา ควรดูว่าอะไรที่เป็นความจำเป็นที่มีความสำคัญกว่ากัน และจะมีวิธีการอย่างไรที่จะรวบรวมข้อมูลมาเพื่อที่จะเลือกโปรแกรมที่จะตอบสนองต่อความจำเป็นนั้น ๆ ได้ ซึ่งอาจจะทำได้โดย (1) ข้อมูลจากผู้นำ (2) การรับฟัง (3) การสำรวจ (4) การศึกษาจากเป้าหมายสังคมหรือเป้าหมายสาธารณะ และ (5) จากรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสิ่งสำคัญคือ ทุกคนโดยเฉพาะผู้เรียน จะต้องมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้

Boone (1985) ได้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการย่อยของการวางแผน โดยมีสมมติฐานเบื้องต้น 5 ประการ และแนวคิด 4 ประการ ซึ่งสมมติฐานเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน มี 5 ข้อ ดังนี้ 1) การวางแผน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอนาคต 2) พฤติกรรมการวางแผนขององค์กรในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่เป็นการควบคุมสถานการณ์มากกว่าเป็นการตอบสนอง (เน้นเชิงรุกมากกว่าตั้งรับ) 3) การวางแผนมุ่งยกระดับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา 4) การวางแผนมีความต่อเนื่องหรือเป็นลำดับขั้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้งการบ่งชี้ การประเมิน และการวิเคราะห์ความต้องการ และ 5) การวางแผนเป็นการร่วมมือกันทำงานครอบคลุมผู้ซึ่งจะได้รับผลกระทบจากแผนนั้น ๆ

ส่วนแนวคิด 4 ประการในการวางแผน ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงของแผนที่วางไว้ เกี่ยวข้องกับการตั้งเป้าหมายร่วมกันอย่างรอบคอบ เพื่อเชื่อมโยงระหว่างองค์กรและประชากรเป้าหมาย 2) ความเชื่อมโยงของกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ระหว่างผู้นำหรือผู้เรียนที่จะระบุ ประเมิน และวิเคราะห์ความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายจะได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 3) ประชาธิปไตย หมายถึง การเปิดโอกาสและอิสระในการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการตัดสินใจซึ่งเป็นแก่นสำคัญของการวางแผนที่ดี และ 4) การแปลความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่ตกลงร่วมมือกันระหว่างนักการศึกษาผู้ใหญ่และกลุ่มเป้าหมาย นักการศึกษาผู้ใหญ่ต้องมีความสามารถทำความเข้าใจและตีความหมายทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมโดยทั่วไปขององค์กร และบุคลิกลักษณะวัฒนธรรมทางสังคมของผู้เรียน ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ และการให้การยอมรับระหว่าง ผู้สอน (วิทยากร) กับผู้เรียน เป็นปัจจัยแห่งความสำคัญในการวางแผนร่วมกัน

ขั้นที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

กิจกรรมที่เป็นกระบวนการย่อยของการจัดโปรแกรม ในการออกแบบและการนำโปรแกรมไปปฏิบัตินั้นจะได้รับการตรวจสอบให้เป็นไปตามยุคตามสมัย มุ่งเน้นไปที่การนำมาใช้จริงมากขึ้น เน้นขั้นตอนการให้บริการที่เกิดขึ้นจากการวางแผนบนพื้นฐานของทฤษฎีและประสบการณ์ ดังนั้นกระบวนการย่อยในการออกแบบและการนำไปประยุกต์ใช้นั้นจะเน้นไปที่องค์การและเป้าหมายในการศึกษามากขึ้นโดยมุ่งเน้นการหาความจำเป็น การประเมิน และการวิเคราะห์ที่ถือได้ว่าเป็นกระบวนการย่อยของการวางแผนงาน ซึ่งการออกแบบและการนำไปประยุกต์ใช้นั้นจะมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 3 ข้อ ได้แก่ 1) เน้นการออกแบบและการพัฒนาโปรแกรมที่มีอยู่จริง 2) เน้นกิจกรรมเพื่อให้โปรแกรมที่ออกแบบนำไปใช้ปฏิบัติต่อได้ และ 3) กำหนดกลยุทธ์เพื่อให้โปรแกรมที่ออกแบบสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ และรวมถึงเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลการนำโปรแกรมไปใช้จริง

การวางแผนการออกแบบโปรแกรมนั้นต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลดิบหรือความจำเป็นที่ต้องการการเรียนรู้จากองค์การแต่ละแห่ง ข้อมูลที่ได้รับต้องกระชับและเหมาะสม และเป็นข้อมูลที่วิเคราะห์มาจากภารกิจและทรัพยากรที่มีอยู่ ดังนั้นจุดร่วมของการวางแผน การออกแบบ และการนำโปรแกรมที่กำหนดขึ้นไปใช้นั้นก็คือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการอุปนัย หรือข้อมูลที่สังเกตเห็นได้ (Inductive) เป็นข้อมูลเชิงอนุมาน ที่สามารถคาดการณ์จากเรื่องทั่วไปสู่เรื่องที่เฉพาะเจาะจงโดยอาศัยหลักเหตุและผลซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาแบบผู้ใหญ่ที่ต้องมีการเรียนรู้จากการกำหนด การประเมินการวิเคราะห์ความจำเป็นเพื่อนำไปสู่การตั้งสมมติฐานในการออกแบบและการนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและยอมรับ

เป้าหมายหลักของการออกแบบโปรแกรมก็คือความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของแต่ละคน รวมถึงความรู้และกระบวนการทางความคิดของบุคคลนั้นด้วย โดยมีการตั้งสมมติฐานว่าความจำเป็นในการเรียนรู้จะบรรลุเป้าหมายได้ด้วยการขึ้นได้อย่างตรงประเด็น เป็นผลจากการแลกเปลี่ยนแนวคิดของผู้เรียนและผู้สอน ความรับผิดชอบในการจัดเตรียมโครงสร้างการเรียนรู้ให้เหมาะสมนั้นเป้าหมายก็คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ รวมถึงการจัดระบบการเรียนรู้ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การศึกษาผู้ใหญ่จะคาดหวังการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญในงาน เป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้หรือต่อยอดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงให้เกิดขึ้น

การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การออกแบบโปรแกรม

1.1 การแปลงผลการวิเคราะห์ความจำเป็นในการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่ผลสรุปโดยภาพรวมและก่อให้เกิดการออกแบบกิจกรรมย่อย ๆ ความจำเป็นในการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการประเมิน การวิเคราะห์เพื่อสรุปผลภาพรวมของจำเป็นทั้งหมดซึ่งเป็นจุดมุ่งเน้นของการ

วางแผนโปรแกรมที่สำคัญ การแปลงความต้องการหรือความปรารถนาของผู้เรียนไปสู่การออกแบบโปรแกรมที่เป็นประโยชน์ ซึ่งความจำเป็นของผู้เรียนมีทั้งความจำเป็นมากและความจำเป็นน้อยของผู้เรียนแต่ละคน หรือจะผสมผสานกันทั้งมากและน้อยในบางโปรแกรม

1.2 การระบุและการเชื่อมต่อกับผู้นำของประชาชนเป้าหมาย ในขั้นตอนนี้จะต้องคำนึงถึงประสบการณ์ทั้งของผู้สอนและผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อออกแบบโปรแกรมให้มีความเหมาะสม การออกแบบกิจกรรม และประสบการณ์ในการเรียนรู้จะนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงโดยมีการจัดอันดับและจัดเรียงความสำคัญไว้แล้ว เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบคำถาม กระตุ้นความสำคัญ การจัดเตรียมข้อมูล และส่งเสริมผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนแต่ละบุคคล กลุ่มผู้เรียนและระบบการสอนด้วยเช่นกัน

1.3 กำหนดผลลัพธ์ของโปรแกรมที่ได้วางแผนไว้ ผลลัพธ์ในเชิงมหภาค ซึ่งจะมีทั้งเป้าหมายในระดับบุคคลและระดับองค์กร และเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของวัตถุประสงค์

2. การนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

2.1 การพัฒนาแผนปฏิบัติการ โดยการนำแผนไปสู่การดำเนินงาน จะต้องเริ่มจากการนำความต้องการที่ได้มากำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ในการให้ความรู้ในระดับบุคคล แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา กับพฤติกรรมของบุคคล และมีการกำหนดประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยพิจารณาจากการออกแบบกลยุทธ์การเรียนการสอน แรงจูงใจภายในและภายนอก การลงมือปฏิบัติ การทบทวน ความพร้อม และการชี้แนะตนเอง เพื่อจัดลำดับและตัดสินใจเลือกวิธีการที่เหมาะสม โดยเน้นที่ประสบการณ์เฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งต้องจัดการให้มีความต่อเนื่อง สามารถจดจำและปฏิบัติได้ โดยควรมี การจัดลำดับก่อนหลังของประสบการณ์ และเชื่อมโยงประสบการณ์ต่าง ๆ พัฒนาแผนเพื่อประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการ ประเมินผลและตรวจสอบตามความคาดหวังของแผนปฏิบัติการ เพื่อที่จะพัฒนาวิธีการ และประเมินวัตถุประสงค์ระดับย่อย

2.2 พัฒนากลยุทธ์และเทคนิคเพื่อให้แผนปฏิบัติเป็นที่รู้จัก เป็นการทำให้กลยุทธ์และเทคนิคต่าง ๆ ของแผน ได้รับการยอมรับหรือทุกคนมีส่วนร่วม ทั้งนี้จะมีปัจจัยเรื่องระยะเวลาที่ตั้ง และงบประมาณ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นถ้าในการวางแผนทั้งในเรื่องของผู้นำและกลุ่มเป้าหมาย จะต้องมีการรวบรวมความเห็นร่วมกัน

2.3 พัฒนาและติดตามแผนเพื่อสรรหาและฝึกอบรมทรัพยากรที่เป็นผู้เรียนและผู้นำ จะต้องมีการคัดเลือกตัวบุคคลที่จะมาดำเนินการอย่างเหมาะสม ควรมีการระบุตัวผู้นำและกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดการยอมรับและช่วยเหลือกัน ทำให้การดำเนินการตามแผนบรรลุผล โดยต้องคำนึงถึงเรื่องสมรรถนะในการเรียนการสอนประกอบด้วย

ขั้นที่ 3 การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล

Boone (1985) ได้อภิปรายถึงการประเมินผลและการรับผิดชอบในการรายงานผลว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาแผนงานโดยเน้นถึงปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต โดยนำผลผลิตนั้นมาประเมินตรวจสอบเน้นให้ตรงวัตถุประสงค์ที่ตั้ง เป็นการให้ข้อมูลป้อนกลับของการพัฒนาโปรแกรม เพื่อหาแนวทางหรือวิธีการที่ดีที่สุด ที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของโปรแกรม ซึ่งสามารถทำได้โดย

1. การประเมินและวัดผลโปรแกรม จากที่มีการกำหนดผลลัพธ์ของการดำเนินโปรแกรมไว้แต่แรก การประเมินจึงต้องประเมินตามแนวทางนั้น ๆ โดยอาจสังเกตจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสำรวจและการสัมภาษณ์

2. การประเมินปัจจัยนำเข้าโปรแกรม การประเมินผลลัพธ์ ทำได้โดยดูที่ปัจจัยนำเข้า วัสดุและวิธีการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การเลือกวิธีการและวัสดุ มีการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน

3. นำข้อมูลย้อนกลับเพื่อทบทวนโปรแกรม ปรับเปลี่ยนองค์กรและเพื่อความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสีย แหล่งเงินทุน วิชาชีพ และการบริหารจัดการ นักการศึกษาผู้ใหญ่มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการรายงานผลลัพธ์ของการประเมินผลโปรแกรมที่วางแผนไว้ต่อผู้เรียน และผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย องค์กร ผู้ให้เงินทุน บรรดาผู้มีอาชีพเดียวกัน และคนอื่นที่มีส่วนได้เสียในโปรแกรมและผลลัพธ์ การกระตุ้นให้เกิดทักษะความรู้ในการจัดโปรแกรมทั้งหมด เกิดองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างองค์กรกับกลุ่มเป้าหมาย และผลลัพธ์จากการประเมินผลต่อเนื่องผ่านกระบวนการจัดโปรแกรม นักการศึกษาผู้ใหญ่ควรเสนอแนะวิธีการที่องค์กรจะไปสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากระบวนการในการพัฒนาโปรแกรมศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Friere (1970), Knowles (1980), Tyler (1986), และ Caffarella (2002) โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาโปรแกรม ดังนี้

Freire (1970) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ ซึ่งประกอบไปด้วย 13 ขั้นตอนได้แก่ 1) ศึกษาและวิจัยชุมชนอย่างสมบูรณ์ 2) เข้าพบกลุ่มอิทธิพลและสนทนาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) แสวงหาอาสาสมัครเพื่อช่วยในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตในชุมชน 4) เจ้าหน้าที่และคนในชุมชนร่วมกันเสนอหัตถ์หรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาตามความขัดแย้งและร่วมกันกำหนดวิธีการปฏิบัติ 5) สังเกตวิถีชีวิตชุมชนในช่วงเวลาที่ต่างกันและรวบรวมข้อมูลประกอบรายงาน 6) คณะเจ้าหน้าที่ประเมินข้อมูลที่ได้อมา 7) นำสถานการณ์ที่ได้คัดเลือกไปสร้างสื่อการเรียนการสอน 8) เริ่มการถอดรหัสหรือให้ประชาชนพิจารณาที่ขัดแย้งและวิพากษ์ วิचारณ์ โดยการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 9) คณะทำงานศึกษาผลการสนทนาเพื่อ

กำหนด ประเด็น 11) จำแนกประเด็นย่อยและเข้ารหัสอีกครั้ง 12) เตรียมเอกสารการถอดรหัส และ 13) เสนอรายงานให้กับประชาชนในชุมชน

Knowles (1980) ได้เสนอ กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ ไว้ในหนังสือ *The Modern Practice of Adult Education* ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดบรรยากาศสำหรับการเรียนรู้ มีความเป็นกันเอง แสดงความยอมรับในความแตกต่างและความเป็นตัวตนของผู้เรียนแต่ละคน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และระหว่างผู้เรียนและผู้เรียน
2. วางแผนเกี่ยวกับขนาดกลุ่มของผู้เรียนให้เหมาะสม
3. ช่วยผู้เรียนในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง
4. ช่วยผู้เรียนในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ที่เป็นจริงได้
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
6. ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษาเมื่อติดขัดหรือต้องการความช่วยเหลือ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้ของตน
7. ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน โดยร่วมกันกำหนดวิธีประเมินผลการเรียนรู้ก่อนเริ่มเรียนและใช้วิธีการประเมินผลที่ได้กำหนดร่วมกันมาประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการประเมินผลเป็นระยะ ผู้เรียนสามารถทราบได้ว่าตนเองบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตนเองกำหนดไว้หรือไม่ ผู้เรียนเป็นผู้ระบุสิ่งที่ตนยังขาดซึ่งเป็นความต้องการของตนเอง ทำให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไป ส่งผลให้วงจรกระบวนการเรียนรู้จากขั้นตอนที่ 7 นี้ ย้อนไปบรรจบกับขั้นตอนที่ 3 ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

Tyler (1986) ได้เสนอ กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา 2) เลือกประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ เน้นการใช้ได้จริง 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องมีความต่อเนื่อง และ 4) การประเมินผล เน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

Caffarella (1994) ได้เสนอ กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบซึ่งเป็น Interactive Model ที่ประกอบไปด้วย 12 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ทำความเข้าใจในบริบท 2) การสร้างฐาน สนับสนุนที่น่าเชื่อถือและเข้มแข็ง 3) การกำหนดแนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรม 4) การจัดประเภท และการจัดลำดับความสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรม 4) การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม 5) การออกแบบแผนการสอน 6) การออกแบบแผนการถ่ายทอดความรู้ 7) การกำหนดแผนการประเมิน 8) การจัดทำผลสำหรับการสื่อสารและการให้ข้อเสนอแนะ 9) เตรียมโครงการเพื่อ

การส่งรายงาน 10) การกำหนดรูปแบบและความต้องการของทีมงาน 11) การจัดเตรียมแผนการตลาดและงบประมาณ และ 12) การประสานงานด้านสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณงาน

จากแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีนักวิชาการได้นำเสนอไว้อย่างหลากหลายดังที่กล่าวไปข้างต้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาและนำแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) มาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่ให้ความสำคัญกับองค์กร หน่วยงาน หรือสถาบัน เป็นผู้ริเริ่มจัดโปรแกรมขึ้น โดยมีความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียน ไม่ว่าผู้เรียนจะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มบุคคล หรือชุมชน ที่คาดหวังว่าผู้เรียนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อที่มุ่งหวังให้องค์กร หน่วยงาน สถาบัน ได้นำผลที่ได้จากการพัฒนาโปรแกรมไปปรับใช้ในบริบทอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมในการร่วมกันพัฒนาโปรแกรม เช่น การระบุความต้องการในการเรียนรู้ เพื่อร่วมกันกำหนดเนื้อหา วิธีการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การออกแบบแผนการเรียนรู้ได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกระบวนการดังกล่าว มีความสอดคล้องกับ การพัฒนาโปรแกรมของ Boone ที่เป็นกระบวนการในการการจัดให้บุคคลหรือตัวแทนของบุคคล เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรม ซึ่งอาจจะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนหรือบางขั้นตอนของโปรแกรม ตั้งแต่การวิเคราะห์และกำหนดความต้องการของบุคคลและปัญหาของ ชุมชน ตลอดจนขั้นตอนการประเมินผลและเสนอรายงาน โดยมีเป้าหมายคือการร่วมกันแก้ไขปัญหา ระหว่างองค์กร บุคคลและ ชุมชน โดยการพัฒนาโปรแกรมนี้นี้มีขั้นตอนหลักในการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล

ตอนที่ 3 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning)

3.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมกัน

การเรียนรู้ร่วมกันตามศัพท์ภาษาอังกฤษที่ใช้ในลักษณะคล้ายกันมีอยู่ 2 คำ คือ Collaborative Learning และ Cooperative Learning และในภาษาไทยก็มีการใช้คำเรียกอยู่หลายคำเช่นกัน อาทิ การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แบบพึ่งพา การเรียนรู้แบบร่วมมือกัน เป็นต้น โดยทั้งหมดมีปรัชญาหรือ ฐานคิดเดียวกัน คือ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กันและมีโครงสร้างการทำงานของแต่ละคนที่ถูก ออกแบบมาให้เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จให้ได้ตามเป้าหมายร่วมกัน (อังคินันท์ อินทรกำแหง, 2547) มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมกัน ไว้ดังนี้

Slavin R.E. (1983) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมกัน เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้ความสามารถเฉพาะตัว และศักยภาพในตนเองร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จได้ โดยที่สมาชิกจะมีการพูดคุยกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งแต่ละคนจะมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่ม การเรียนรู้แบบร่วมกันยังก่อให้เกิดบรรยากาศที่ผู้เรียนได้พูดคุยกัน เป็นการช่วยให้ผู้เรียนและเพื่อนเข้าใจปัญหาชัดเจนขึ้น สำหรับบทบาทครูจะเปลี่ยนไปจากเดิม คือ ต้องไม่ถือว่าตัวเองเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในชั้นเรียนคนเดียวแต่เป็นการสร้างสภาพแวดล้อม วิธีดำเนินการที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนสามารถค้นหาความรู้ ได้จากการร่วมกันเรียนรู้ซึ่งเกิดจากการกระทำของตนเอง และจากผู้อื่นด้วย

Arends (1994) ให้ความหมายของการเรียนรู้ร่วมกัน หมายถึง วิธีการเรียนที่จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานเป็นกลุ่มย่อย โดยให้สมาชิกทุกคนรับผิดชอบต่อความสำเร็จของกลุ่มร่วมกัน สมาชิกช่วยกันทำงานให้สำเร็จโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน มีการร่วมคิด ร่วมทำงานอย่างเต็มความสามารถ อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันภายใต้บรรยากาศที่เคารพให้เกียรติกันและกัน จนกระทั่งงานบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ

Thirteen Organization (2004) ได้สรุปว่า การเรียนรู้แบบร่วมกันเป็นวิธีการหนึ่งของการสอนและการเรียนรู้ในทีมของผู้เรียนด้วยกัน เป็นการเปิดประเด็นคำถามหรือสร้างโครงการที่เต็มไปด้วยความหมาย ตัวอย่างเช่น การที่กลุ่มของผู้เรียนได้มีการอภิปราย หรือการที่ผู้เรียนจากหลาย ๆ ที่ ทำงานร่วมกันผ่านอินเทอร์เน็ต เพื่อแบ่งปันงานที่ได้รับมอบหมาย ส่วน Cooperative Learning เป็นการมุ่งเน้นโดยเบื้องต้นที่การทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นแบบเฉพาะเจาะจงในชนิดของการร่วมมือ ซึ่งผู้เรียนจะทำงานร่วมกันในกลุ่มเล็กในโครงสร้างของกิจกรรม ทุกคนจะมีความรับผิดชอบในงานร่วมกัน โดยทุกคนสามารถเข้าใจถึงการทำงานเป็นกลุ่มเป็นอย่างดี และการทำงานกลุ่มแบบ Cooperative นั้นจะมีการทำงานแบบเผชิญหน้า (Face – to –face) และเรียนรู้เพื่อทำงานเป็นทีม

Barkley, Cross, and Major (2005) ให้ความหมายของการเรียนรู้ร่วมกัน หมายถึง การทำงานร่วมกับผู้อื่น ในทางปฏิบัติคือผู้เรียนทำงานเป็นคู่หรือเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ร่วมกันเป็นการเรียนรู้โดยผ่านการทำงานเป็นกลุ่มมากกว่าการทำงานเพียงลำพัง ศัพท์เทคนิคอื่น ๆ ที่ใช้เรียกสำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ การเรียนรู้เป็นกลุ่ม (Group Learning) การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer-Assisted Learning)

Imel (1991) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้แบบร่วมกันในการศึกษาผู้ใหญ่ไว้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมกัน หมายถึง รูปแบบของการเรียนรู้ที่ผู้อำนวยความสะดวกและผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาอย่างกระตือรือร้น โดยจะไม่มีแบ่งลำดับชั้นระหว่างผู้อำนวยความสะดวกและผู้เรียน การเรียนรู้จะต้องมีบรรยากาศของการสื่อสารระหว่างกัน ความรู้ใหม่ ๆ จะถูกสร้างขึ้นไม่ได้

เกิดจากการถ่ายโอนเพียงอย่างเดียว และความรู้ต่าง ๆ จะถูกนำไปใช้กับสังคม ชุมชน มากกว่านำไปใช้กับแต่ละบุคคล

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมกัน หมายถึง วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่าสมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2544) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมกัน หมายถึง วิธีสอนแบบหนึ่ง โดยกำหนดให้ผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันทำงานพร้อมกันเป็นกลุ่มขนาดเล็กโดยทุกคนมีความรับผิดชอบงานของตนเอง และงานส่วนรวมร่วมกันมีปฏิสัมพันธ์กันและกันมีทักษะการทำงานกลุ่ม เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดความพอใจอันเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่ม

อาชัญญา รัตนอุบล (2545) กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกัน หมายถึง การเรียนรู้ที่กลุ่มผู้เรียนและผู้สอนทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาแนวคิดและความรู้อย่างมีความหมายโดยอาจร่วมกันแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นร่วมกัน ด้วยการสร้างแผนการทำงานและกิจกรรมร่วมกัน เน้นที่การทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกัน มีการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เรียนรู้ ทั้งในและนอกชั้นเรียนมาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม

ทิตินา แคมมณี (2557) ได้ให้แนวคิดว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมกันทำงานกลุ่มด้วยความตั้งใจและความเต็มใจรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้ เป็นการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกัน ประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้ เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

สรุปได้ว่าการเรียนรู้แบบร่วมกัน หมายถึง การเรียนรู้ที่มีการเชื่อมต่อพลังสมองระหว่างผู้เรียนด้วยกันหรือระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ที่ผู้เรียนมีความสามารถแตกต่างกัน ในการเรียนรู้ร่วมกันผู้เรียนมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยเพื่อค้นหาความรู้ที่มีความหมาย มีความร่วมมือทั้งด้านความคิด การทำงาน และความรับผิดชอบร่วมกัน หาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันหรือร่วมกันสร้างผลงาน ด้วยการพูดคุย อภิปรายปัญหาร่วมกัน ร่วมทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น มีการมอบหมายงานให้แต่ละคนรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้โดยเพื่อนสมาชิกภายในบรรยากาศของความร่วมมือกัน ให้เกียติกันและกัน ซึ่งการที่จะช่วยให้การเรียนรู้แบบร่วมกัน

เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายนั้น จะต้องมีหัวหน้าที่ดี สมาชิกดี และกระบวนการทำงานดี นั่นคือ มีการเข้าใจในเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ผู้เรียนมีการพึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และ มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ควรมีการประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยวิธีการที่หลากหลายและควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จร่วมกันจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้

3.2 หลักการและลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมกัน

สำหรับหลักสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันมี ดังนี้ (Barkley et al., 2005; Bruffee, 1995; Imel, 1991; Ingleton et al., 1969; Wiener, 1986)

1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ต้องจัดให้ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและเต็มที่ เชื่อมโยงความต้องการและความสามารถของผู้เรียนเข้าด้วยกันเพื่อนำมาใช้วางแผนการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงกำหนดการจัดกิจกรรมเรียนรู้ซึ่งเป็นการกิจร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนเป็นบุคคลสำคัญในสภาพการณ์เรียนรู้ ผู้เรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการวางแผนการเรียนรู้ การค้นคว้า สำรวจหรือแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รับผิดชอบบทบาทหน้าที่และการเรียนรู้ของตนและเพื่อนสมาชิกร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์และประสานงานในกลุ่ม รวมถึงการประเมินผลการเรียนรู้

ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ระดับสูงผ่านการทำงานร่วมกัน ได้แก่ การอภิปราย การเจรจาต่อรอง การแปลความ การจัดระบบข้อมูล การประยุกต์ในสถานการณ์ใหม่ ๆ การทดลองและทำซ้ำ รวมถึงการร่วมกันแก้ปัญหา ผู้เรียนเป็นผู้ให้คำอธิบายหรือแสดงผลในมุมมองของตน จึงทำให้เกิดความเข้าใจและทบทวนข้อมูลมากขึ้น ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิพากษ์เมื่อต้องเผชิญกับความคิดที่ต่างจากตน และการตีความที่ไม่เหมือนกัน ผู้เรียนต้องพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ ทั้งการปฏิบัติ แหล่งความรู้เพื่อความสำเร็จของกลุ่ม ผู้เรียนจึงมีพื้นฐานและทำงานมากกว่าผู้เรียนที่เรียนตามลำพัง (Ingleton et al., 1969)

2. เป็นการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการกลุ่ม การร่วมกันทำงาน เน้นการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องร่วมมือกันอย่างกระตือรือร้น ในการทำงานให้ได้ตามวัตถุประสงค์ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ พึ่งพาอาศัยกันและกัน ถ้าสมาชิกในกลุ่มเพียงคนเดียวทำงานของตนเสร็จขณะที่สมาชิกคนอื่นไม่ทำอะไรก็ไม่ถือว่าเรียนรู้ร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มอาจได้รับงานชิ้นเดียวกันหรือชิ้นงานที่ต่างกัน หรือโครงการใหญ่ หรืองานที่ซับซ้อน ที่ทำให้สมาชิกต้องแบ่งกำลังทำงาน ผู้เรียนทุกคนก็ต้องทุ่มเทอย่างเท่าเทียมกันและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จของกลุ่ม นอกจากนี้ในการทำงานร่วมกัน เน้นกระบวนการควบคุมกำกับผลงาน จึงต้อง

มีการวิเคราะห์กระบวนการต่าง ๆ ที่ช่วยในการทำงาน ผู้สอนควรให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันอภิปรายว่า กลุ่มของตนทำงานบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด และจะทำให้สัมพันธภาพในการทำงานคงอยู่ได้อย่างไร (สาริพันธุ์ ศุภวรรณ, 2545)

จากบทความเรื่องการใช้กลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ร่วมกัน ได้เสนอการวางแผนงานและกำหนดและกิจกรรมกลุ่มว่า การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้สอนต้องมีความคิดอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีและสิ่งที่จะให้กลุ่มทำ รวมไปถึง ทรัพยากรที่ผู้เรียนจะต้องใช้ในงานที่ได้รับมอบหมาย การเลือกโครงสร้างและมอบหมายงานอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานเป็นกลุ่มร่วมกัน ข้อเสนอแนะในการที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบกับกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องและมีความหมาย คือ

1) งานที่ได้รับมอบหมายควรมีโครงสร้างชัดเจน การมอบหมายในการทำงานต้องมีความชัดเจน

2) โดยทั่วไป ควรกำหนดงาน 1 ชิ้น สำหรับกลุ่มที่จะทำงานในเวลานั้น เพื่อป้องกันความสับสนที่อาจเกิดขึ้น แต่สำหรับกลุ่มผู้เรียนที่มีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น อาจจะสามารถในการมุ่งเน้นที่สถานการณ์ปัญหา หรือคำถามต่าง ๆ มากกว่า 1 อย่างก็ได้ แต่ต้องปฏิบัติอย่างระมัดระวังเพื่อป้องกันความสับสนที่อาจเกิดขึ้น

3) เน้นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความยืดหยุ่น สามารถให้เวลามากขึ้นหากจำเป็น ให้เวลาที่เพียงพอสำหรับผู้เรียนในการสำรวจกับคนอื่นในแง่ต่าง ๆ หรือแง่มุมของงานบ่อยครั้งที่ผู้เรียนจะนำประสบการณ์ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับงานและต้องการที่จะแบ่งปันประสบการณ์เหล่านั้นกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม

4) ควรจะให้สิทธิอิสระในการทำงาน

5) อย่าคาดหวังว่ากลุ่มจะปฏิบัติได้ทั้งหมดเมื่อพวกเขาทำงานนอกเวลาปกติ

3. เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีความสำคัญกับการให้ผู้เรียนได้ค้นหา ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน เพราะเป็นการผสมผสานความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วเข้ากับความรู้ใหม่ที่ค้นหามา เกิดเป็นความรู้ที่เพิ่มขึ้น หรือความเข้าใจที่ลึกซึ้งหรือการสร้างความรู้ใหม่ในเรื่องนั้นผ่านการปฏิบัติโดยตรงของตนเอง ผู้เรียนย่อมจดจำได้ง่ายและคงทนกว่า นอกจากนี้ ประสบการณ์เรียนรู้ต้องเชื่อมโยงเดิมเต็มสู่เป้าหมายการเรียนรู้ ในขณะเดียวกันควรคำนึงถึงความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ ความเข้าใจมาใช้ในการชีวิตประจำวัน ภายในบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกัน ต้องการเปลี่ยนถ่ายอำนาจหน้าที่จากผู้สอนมายังกลุ่มผู้เรียน การเรียนรู้ต้องให้ความเชื่อถือ ให้เกียรติผู้เรียน ในการทำงานกลุ่ม ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มย่อยและระหว่างกลุ่มกับผู้สอน ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณเองมีอิสระ กล้าแสดงความคิดเห็น สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ดี รู้สึกมีวุฒิภาวะทางสังคมมากขึ้น ภายใต้บรรยากาศที่ยกย่อง ให้เกียรติกัน

สมาชิกก็พร้อมจะเปิดใจกว้างยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ชัดแย้งกับตนเองได้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ว่า ความรู้บางครั้งไม่ใช่ความจริงที่สรุปไว้แล้ว แต่เป็นผลจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การสนทนา การสืบสวน การตรวจสอบวิธีคิดที่ต่างกัน การวิเคราะห์ การระดมสมอง การโต้แย้ง ฯลฯ ดังนั้น ความรู้ที่ได้รับจึงกลายเป็นความรู้ใหม่หรือแนวทางแก้ปัญหาใหม่ที่เป็นข้อตกลงร่วมกันในสังคม ผู้สอนจึงมีบทบาทเป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมให้มีบรรยากาศแห่งการแสวงหาคำตอบร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนหรือระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง

4. สมาชิกกลุ่มมีความแตกต่างกัน ถือเป็นคุณค่าประการหนึ่งของการเรียนรู้ร่วมกันเพราะกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ เมื่อผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับเพื่อนสมาชิกที่แตกต่างจากตนทำให้ได้รับแนวคิด พื้นฐานชีวิตและประสบการณ์ที่หลากหลาย สมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกันสามารถช่วยเหลือกันในการดำเนินการกลุ่มได้ พร้อมกันนี้ยังเป็นสิ่งกระตุ้นให้สมาชิกได้พัฒนาตนเองให้พยายามทำกิจกรรมบางอย่างให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม การมีมุมมอง ประสบการณ์และความสามารถที่ต่างกันของแต่ละคนเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ ผู้เรียนทั้งที่มีประสบการณ์มากและประสบการณ์น้อยต่างได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ร่วมกัน กล่าวคือ ผู้เรียนที่มีประสบการณ์มากเป็นผู้สร้างสูตรการคิดและประมวลความรู้จากมโนทัศน์ที่เรียนรู้เพื่ออธิบายให้สมาชิกคนอื่นเข้าใจ ในขณะที่ผู้ที่เรียนที่มีประสบการณ์น้อยได้รับประโยชน์จากคำอธิบายของเพื่อนที่เข้าใจมากกว่าการเรียนรู้ในกลุ่ม ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะฟังอย่างเข้าใจ คิดวิเคราะห์วิพากษ์ มีส่วนร่วม ร่วมกันแก้ปัญหา

5. ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้ร่วมเรียน ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) ช่วยชี้แนะผู้เรียนให้รู้จักเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมหรือเรื่องที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าถ้าประสบปัญหาอุปสรรคจะอย่างไร ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการเรียนรู้ อย่่างไรก็ตามในการเรียนรู้ร่วมกันสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ด้วยตนเองและรับผิดชอบตนเองให้มากที่สุด ดังนั้น ผู้สอนจะคอยให้ความช่วยเหลือโดยคำนึงถึงความรู้ ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน สนับสนุนการตัดสินใจของกลุ่ม เป็นสมาชิกในกลุ่มกับผู้เรียนที่ร่วมหาคำตอบของปัญหา ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

สำหรับลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมกัน Barkley et al. (2005); Imel (1991); Matthews et al. (1995); Smith (1992) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ร่วมกันว่ามีลักษณะสำคัญดังนี้

1. การเรียนรู้ร่วมกันอยู่บนความเชื่อที่ว่า ผู้เรียนผสมผสานความรู้ใหม่ที่ได้นำเข้า กับความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว เขาจะสร้างความรู้ ความคิดใหม่ในสมองผ่านกระบวนการดูดซับข้อมูลซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระ การคงอยู่ขององค์ความรู้ใด ๆ เกิดจากปัจจัยลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล และการมีส่วนร่วมทำงานเป็นกลุ่ม

2. สมาชิกทุกคนมีความรู้ จึงสามารถอภิปรายร่วมกันได้อย่างมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ

3. การสร้างความเกี่ยวพัน การเรียนรู้ร่วมกันสนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับผู้เรียนด้วยตนเอง ผู้สอน หลักสูตรเนื้อหา และการเรียนรู้ของตนเอง

4. การเรียนรู้ร่วมกัน ต้องการร่วมมือกันและการทำงานเป็นทีม เนื่องจากผู้เรียนต้องเผชิญกับความแตกต่าง เขาต้องตระหนักและทำงานร่วมกับความแตกต่างนั้นให้ได้ จึงเป็นการเสริมสร้างความอดทนหรือแก้ปัญหาที่แตกต่าง ผู้เรียนต้องแสดงทัศนะให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ให้ความใส่ใจว่าผู้อื่นทำอย่างไร ความสามารถเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตอยู่ในสังคม

5. กระบวนการทางสังคมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อยู่ในการสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเน้นย้ำการสืบสวน การสำรวจแนวคิดใหม่ การตรวจสอบวิธีคิดที่ต่างกันในการแก้ปัญหา การระดมสมอง การวิเคราะห์ ฯลฯ

6. ทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้มีส่วนร่วมเรียนอย่างกระตือรือร้นในกระบวนการศึกษาลำดับขั้น อำนาจ และบทบาทของผู้สอนเปลี่ยนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียน ผู้ชี้แนะ

7. การมีส่วนร่วมมาจากความสมัครใจและมีความรู้สึกอิสระเมื่อเข้าร่วมกลุ่ม

8. มีการสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม

9. การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนได้อยู่ในสังคมที่หลากหลาย ผู้เรียนจึงมีโอกาสดูแลเรียนรู้จากมุมมอง ประสบการณ์ของผู้ที่มีพื้นฐานชีวิตที่ต่างกันไป

10. การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนต้องนำพื้นฐานชีวิตทั้งหมดมาใช้อย่างเกิดผล ผู้เรียนแต่ละคนสร้างความรู้และมุมมองใหม่ รวมถึงมีการพัฒนาการเรียนรู้จากลักษณะเฉพาะของตน ทำให้เขาได้พัฒนาเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เมื่อผู้เรียนรวมเป็นกลุ่มก็เป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

นอกจากนี้ Smith (1992) ยังได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันว่าอยู่บนสมมติฐานสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่มีความกระตือรือร้น เป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์ ผู้เรียนจำเป็นต้องประมวลความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม ผู้เรียนไม่เพียงแต่รับเอาข้อมูลหรือแนวคิดใหม่เท่านั้น เขาต้องสร้างความรู้ใหม่จากสิ่งที่เรียนรู้นั้นด้วย

2. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับบริบท กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันมีลักษณะเป็นงานหรือคำถามที่ท้าทายมากกว่าเริ่มต้นจากข้อเท็จจริง บ่อยครั้งที่เริ่มต้นจากปัญหาให้ผู้เรียนคิดหาเหตุผล บริบทที่ท้าทายผู้เรียนช่วยพัฒนาการใช้เหตุผลระดับสูงและทักษะการแก้ปัญหา

3. ผู้เรียนมีความหลากหลาย ผู้เรียนจะนำเอามุมมองที่หลากหลายเข้ามาในห้องเรียนที่คล้อยกันทั้งพื้นฐานชีวิต รูปแบบการเรียนรู้ และแรงบันดาลใจ เมื่อผู้เรียนทำงานร่วมกัน ผู้สอนจะสังเกตเห็นรูปแบบการเรียนรู้ ประสบการณ์เดิม ความคิดที่แสดงออกผ่านทางตัวงาน มุมมองแตกต่างที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน ทำให้การเรียนรู้กระจ่างชัดเจนสำหรับผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด เช่น ผู้เรียน สมาชิกในกลุ่ม ผู้สอน

4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จากการพูดคุย การร่วมกันวินิจฉัย ค้นหาความหมาย การให้ผลป้อนกลับกันและกัน ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้มากขึ้น และสร้างความเข้าใจใหม่ให้กับทุกคน

สรุปว่าหลักการเรียนรู้ร่วมกันนั้น ประกอบด้วย ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ กระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้จากประสบการณ์ การจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนค้นหา คำตอบด้วยตนเอง การมีสมาชิกกลุ่มที่มีความแตกต่างกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผู้สอนมีบทบาท เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ชี้แนะและผู้ร่วมเรียน ทั้งนี้ด้วยความเชื่อพื้นฐานที่ว่า การเรียนรู้เป็น กระบวนการทางสังคม ที่ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นหาความหมายและสร้างความเข้าใจร่วมกัน ส่วนลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมกันเป็นการเรียนที่แบ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประกอบด้วย สมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเพศ ความสามารถ มุมมองที่มีความหลากหลาย ที่ได้มาทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายที่จะประสบความสำเร็จร่วมกันมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่ง กันและกัน มีการช่วยเหลือกัน มีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม ที่มี กระบวนการทำงานกลุ่มเป็นลำดับขั้นตอนเพื่อช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จอย่างมี ประสิทธิภาพ

3.3 รูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมกัน

มีนักการศึกษาได้เสนอรูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมกันไว้ ดังนี้

Udvari-Solner (2012) ได้เสนอรูปแบบของการเรียนรู้แบบร่วมกันว่า มี 3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบกลุ่มที่เรียนรู้อย่างเป็นทางการ (Formal learning groups) เป็นการ จัดการเรียนรู้ที่ค่อนข้างต้องการเห็นผลที่ชัดเจนของการจัดการเรียนรู้ โดยมีการกำหนดระยะเวลาใน การจัดการเรียนรู้อย่างแน่นอน เหมาะสำหรับการจัดการเรียนรู้ที่งานนั้นค่อนข้างเป็นวิชาการ และ รูปแบบดังกล่าวเป็นความร่วมมือที่ยั่งยืนที่สุด

2. กลุ่มเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ (Informal learning groups) กลุ่มเรียนรู้ ข้างต้นเป็นกลุ่มชั่วคราวหรือกล่าวได้ว่าการจัดกลุ่มเป็นธรรมชาติตามลักษณะบริบทของชั้นเรียน ทั้งนี้ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อตรวจสอบความรู้ แก้ไขปัญหา การสนองตอบต่อคำถาม รวมถึงการเปรียบ เทียบความคิดของแต่ละคนในกลุ่ม นิยมใช้รูปแบบการเรียนดังกล่าว

3. การศึกษาแบบทีม (Study teams) รูปแบบดังกล่าวมีเป้าหมายเฉพาะในการ แสวงหาจุดร่วมที่จะทำให้งาน (assignment) นั้น ๆ บรรลุผล การเป็นสมาชิกของกลุ่มจะต้องเป็น อย่างตลอดจนกว่าจะเสร็จสิ้นกระบวนการ ระยะเวลาในการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับสภาพที่กำหนด และอาจ มีการการทำงานล่วงเวลาหรือนัดหมายในการทำงานร่วมกันนอกเหนือจากเวลาที่จัดให้ และเน้นการ ให้การสะท้อนกลับ (feedback) ในแต่ละบุคคลในกลุ่ม

จากรูปแบบของการเรียนรู้แบบร่วมกันนั้น Imel Susan (1991) ได้นำเสนอบทบาทของผู้เรียนและผู้สอนในการเรียนรู้ร่วมกันไว้ ดังนี้

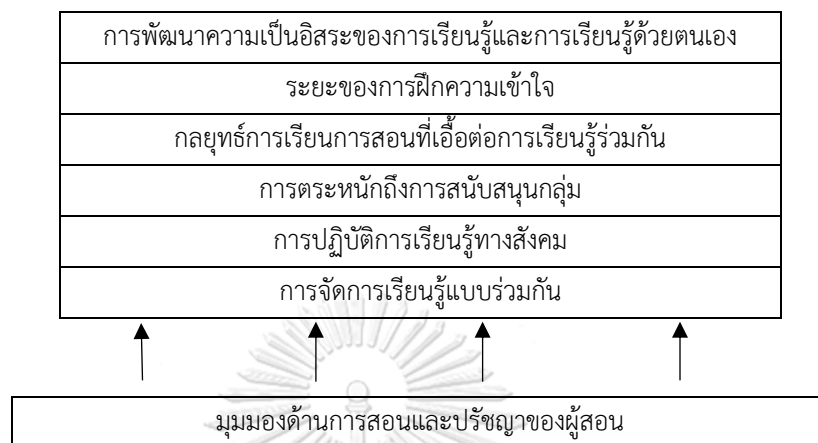
1. บทบาทของผู้สอน

- เป็นผู้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในด้านการทำงานที่ผู้เรียนทำสำเร็จและล้มเหลว ต้องเป็นผู้ที่ปรับตัวได้กับภาวะกดดันที่ต้องเผชิญ
- เป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยทำหน้าที่กำหนดงานและการบริการ ให้ความสะดวกโดยจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ผู้เรียนต้องการ จัดแหล่งการเรียนรู้ รวมถึงสร้างสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่จะเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม เปิดโอกาสในการแก้ปัญหา เช่น การจัดที่นั่งให้นั่งเข้าหากันเพื่อให้ผู้เรียนได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และประสบการณ์ได้สะดวก
- เป็นผู้ให้คำแนะนำ โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลบางอย่างแก่ผู้เรียน เพื่อดูแลไม่ให้ความคิดของผู้เรียนกระจัดกระจายจนจับประเด็นไม่ได้
- เป็นผู้จัดการโดยวางแผนการจัดกลุ่ม โดยให้ผู้เรียนในกลุ่มทุกคนมีหน้าที่ในการทำงาน ผู้สอนมีหน้าที่เพียงกำหนดกระบวนการและเงื่อนไขของการเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดขึ้น
- เป็นผู้ประเมินผล โดยจะเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบความเข้าใจ ความรู้ของผู้เรียน

2. บทบาทของผู้เรียน

- เป็นผู้สร้างวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการนำทางการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้ดำเนินไปอย่างบรรลุเป้าหมาย
- เป็นผู้วางแผนในการศึกษาค้นคว้า และร่วมออกแบบกิจกรรม ผู้เรียนต้องวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองซึ่งมาจากวัตถุประสงค์ที่วางไว้
- เป็นผู้ดำเนินการในการจัดทำข้อมูลความรู้ สร้างชิ้นงาน หรือ โครงการ
- รับผิดชอบในการนำเสนองานของตนเอง และตรวจสอบเพื่อนที่เรียนในกลุ่มอื่นขณะมีการนำเสนอเพื่อให้แน่ใจว่าเพื่อนสามารถทำความเข้าใจและรับรู้ในข้อมูลที่ตนเองนำเสนอ
- เป็นผู้ประเมินผล ทั้งประเมินตนเอง เพื่อนที่เรียน และชิ้นงาน ซึ่งในอดีตผู้สอนจะเป็นผู้รับผิดชอบในการประเมินผล แต่ในการเรียนรู้แบบร่วมกันจะต้องประเมินการเรียนรู้ของตนเองโดยการประเมินการทำงานกลุ่ม คุณภาพของงานด้วย
- ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนแบบสองทาง มีความสำคัญกับผู้เรียนมาก เพราะนอกจากจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ แล้ว ยังได้พัฒนาผู้เรียนในด้านทักษะทางสังคม เช่น การยอมรับฟังความคิดจากผู้อื่น การรู้จักฟังพากัน การให้ความรัก ความเข้าใจ เอื้ออาทรต่อกันอีกด้วย

นอกจากนี้ Taylor, Evans, and Abasi (2011) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องความเข้าใจในการสอนและการเรียนแบบร่วมกันสำหรับการเรียนของผู้ใหญ่ ผลลัพธ์จากการศึกษาได้ถูกพัฒนาเป็นรูปแบบการสอนและการจัดการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้ใหญ่ ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการสอนและการจัดการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้ใหญ่

1. มุมมองด้านการสอนและปรัชญาของผู้สอน

ปรัชญาของผู้สอนจะเป็นแนวทางไปสู่การศึกษาผู้ใหญ่ ผู้สอนจะมีความคิดบางอย่างเกี่ยวกับบทบาท ธรรมชาติของการเรียน และแนวความคิดเกี่ยวกับวิธีการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้เข้าใจถึงสิ่งที่ปรัชญาการเรียนการสอนได้กล่าวว่า ต้องจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อให้เกิดความร่วมมือของผู้เรียน และมีความจำเป็นที่จะต้องทราบถึงปรัชญาของผู้สอนที่เข้าร่วมโครงการนั้นด้วย

2. การจัดการเรียนรู้แบบร่วมกันและการปฏิบัติการเรียนรู้ทางสังคม

โปรแกรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะถูกจัดขึ้นโดยอาจารย์ผู้สอน ผู้สอนอาจมีการจับคู่ผู้เรียนให้เป็นคู่ ๆ หรือแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งการจับกลุ่มของผู้เรียน ผู้สอนจะต้องพิจารณาถึงความต้องการความรู้ของผู้เรียนแต่ละคน พิจารณาจุดแข็งและลักษณะต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจเหล่านี้ ยกตัวอย่าง เช่น ผู้สอนอาจจับให้ผู้เรียนที่เก่งและไม่เก่ง มาอยู่กลุ่มเดียวกัน เพราะผู้เรียนที่เก่งจะสามารถช่วยแนะนำสมาชิกในกลุ่มคนอื่น ๆ ได้ ความหลากหลายในความสามารถของผู้เรียนที่แตกต่างกันไปนี้อาจจะใช้เวลาในการฝึกฝนแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของกลุ่มและเนื้อหาความรู้ด้วย ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้จะช่วยให้สมาชิกแต่ละคน ไปด้วยกันได้ในช่วงต้นกระบวนการเรียนรู้และจะทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้เรียนด้วยตนเอง

3. การตระหนักถึงการสนับสนุนกลุ่ม

องค์ประกอบถัดไปในรูปแบบคือความตระหนักของการสนับสนุนกลุ่ม ผู้เรียนจะต้องมีความเชื่อบางอย่างเกี่ยวกับวิธีที่พวกเขาควรจะถูกสอนเช่นเดียวกับวิธีที่พวกเขาควรจะเรียนรู้ว่าควรเป็นอย่างไร พวกเขาัมมักจะเห็นการเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางวิชาการของแต่ละบุคคลที่ผู้สอนจะเป็นเสมือนแหล่งความรู้ทั้งหมด เมื่อผู้เรียน ทราบถึงความแตกต่างระหว่างรูปแบบการของการเรียนการสอนแบบเดิมและการเรียนการทำงานร่วมกันมากขึ้น ในช่วงแรกผู้เรียนอาจจะรู้สึกว่าจะมีความยุ่งยากและมักจะต่อต้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนจะค่อย ๆ รู้สึกคุ้นเคยกับของการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ควบคู่ไปกับการมีความคิดริเริ่มในการสนับสนุนกลุ่ม และผู้เรียนจะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อว่า สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ร่วมกันต้องมีความตั้งใจที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดีกับเพื่อนร่วมงานของผู้เรียนด้วย

4. กลยุทธ์การเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน

กลยุทธ์หนึ่งที่สำคัญที่มักจะใช้คือการสร้างสถานการณ์ปัญหาเพื่อที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมและแรงจูงใจของผู้เรียน ในโปรแกรมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การเรียนการสอนแบบร่วมกันมีเทคนิคการเรียนรู้คือการใช้เนื้อหาความรู้ในการทำงาน เช่น การระบุกิจกรรมในชีวิตจริงที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้เรียนหรือกลุ่มเล็ก ๆ โดยผู้สอนจะเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับของผู้เรียนว่าจะมุ่งเน้นไปที่ทักษะใดเฉพาะที่จำเป็นในการเรียนรู้และฝึกเนื้อหาใหม่ กลยุทธ์การเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันอีกประการหนึ่ง คือการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนอุปถัมภ์ เช่น การอ่านบทความออนไลน์ เป็นต้น

5. ระยะของการฝึกความเข้าใจ

เมื่อมีการสอนเป็นคู่ หรือกลุ่มเล็ก ๆ ผู้สอนอาจแบ่งการสอนออกเป็นขั้น ๆ เป็นการฝึกความเข้าใจ เช่น ผู้สอนอาจจะเป็นแบบอย่างทางพฤติกรรมหรือทักษะให้กับผู้เรียน แล้วผู้เรียนที่มีความสามารถก็นำไปโค้ชเพื่อน ๆ เช่นเดียวกับขั้นตอนที่ได้รับการสอนมา ในระหว่างขั้นตอนนี้ ผู้เรียนที่มีความสามารถน้อยกว่า จะเป็นผู้ที่ดู ฟังและเลียนแบบ สิ่งที่เพื่อนที่มีทักษะสูงกว่าปฏิบัติ และเมื่อถึงระยะ เพื่อนที่มีความสามารถน้อยกว่าจะเริ่มที่จะขอข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อชี้แจงในการปฏิบัติตามขั้นตอนของงาน ช่วงนี้ผู้เรียนที่มีความสามารถมากกว่าจะส่งเสริมและบรรเทาความตึงเครียดเมื่อมีความคืบหน้าล่าช้า

6. การพัฒนาความเป็นอิสระของการเรียนรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในบทบาทของทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะค่อย ๆ เปลี่ยนไป ผู้เรียนจะไม่ได้เป็นผู้ที่ถูกสอนเพียงอย่างเดียว แต่จะสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึกได้อย่างมีอิสระ และผู้สอนก็จะกลายเป็นผู้อำนวยความสะดวกใน

กระบวนการเรียนรู้ เมื่อการเรียนรู้ที่เป็นอิสระเกิดขึ้นจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในงานที่มากขึ้นด้วย ผู้เรียนเริ่มที่จะรับผิดชอบในการตรวจสอบตนเอง ปรับแผน และตั้งคำถามกับคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ความรู้สึกของความเป็นอิสระนี้มักจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนที่มีการจัดการเรียนรู้ของตนเองซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิธีที่พวกเขาได้เรียนรู้ การใช้ทรัพยากรที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมาย

ผลจากสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะเริ่มเห็นการเชื่อมต่อระหว่างการปฏิบัติในการเรียนรู้ทักษะใหม่ในห้องเรียนหรือกลุ่มและการปฏิบัติในการใช้ทักษะความรู้ในโลกภายนอก ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมุมมองเชิงบวก มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับตัวเองมากขึ้น ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อวิธีที่พวกเขาคิดกับคนอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมกันนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมกัน ซึ่งมีนักการศึกษาได้เสนอองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมกันไว้ ดังนี้

Smith (1992) กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกันเป็นรูปแบบการศึกษาที่ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวาง เหตุผลสำคัญประการหนึ่ง คือ การเรียนรู้ร่วมกันต้องอาศัยการร่วมมือกันและการทำงานเป็นกลุ่ม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่ผู้เรียนต้องมี การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องทำงานอย่างทุ่มเทเพื่อเป้าหมายร่วมกัน มีจิตสำนึกในการผูกพันสัญญา ร่วมรับผิดชอบต่อการเตรียมตัว กระบวนการเรียนรู้ และผลการทำงานร่วมกัน

Johnson and Johnson (1994) ได้สรุปว่ามี องค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ

1. การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สมาชิกต้องคำนึงว่าตนทำงานเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เพื่อสมาชิกมีความสำคัญกับความสำเร็จของเขา ความพยายามของสมาชิกทุกคนในกลุ่มจำเป็นและเป็นที่ต้องการสำหรับความสำเร็จกลุ่ม สมาชิกต้องตระหนักว่าตนมีความรับผิดชอบต้องทำผลงานของตนให้ได้ผลดีที่สุด และต้องช่วยเหลือสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มด้วย เพราะความสำเร็จของสมาชิกและกลุ่มขึ้นอยู่กับกันและกัน ผู้สอนสามารถกำหนดให้ผู้เรียนพึ่งพาอาศัยกันและกันได้หลายแบบ ได้แก่ การสร้างเป้าหมายร่วมกัน การให้ตัวเสริมแรงบวกควบคู่ไปกับการสร้างเป้าหมายร่วมกัน การสร้างการพึ่งพาอาศัยกันด้านบทบาทที่กำหนดให้สมาชิกแต่ละคนมีข้อมูลบางส่วน มีวัสดุ อุปกรณ์ หรือเนื้อหาบางส่วน หรือมีแหล่งที่จำเป็นสำหรับทำงานให้สมบูรณ์ไม่เพียงพอ จึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การสร้างการพึ่งพาอาศัยด้านเอกลักษณ์ โดยกำหนดชื่อหรือสัญลักษณ์กลุ่ม เช่น คำขวัญ เป็นต้น

2. การมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะนี้ เสมือนสมาชิกแต่ละคนส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้อื่นใช้ความพยายามทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายกลุ่ม การส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์สามารถทำได้โดย กำหนดตารางเวลาพบกันของกลุ่ม ให้ความสำคัญกับการพึ่งพาอาศัยกันและกัน เช่น การสร้างคำมั่นสัญญาต่อความสำเร็จและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบสนับสนุน

เกื้อกูลในกลุ่ม ปฏิสัมพันธ์แบบสนับสนุนมีลักษณะครอบคลุมถึงการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเพียงพอ แลกเปลี่ยนแหล่งข้อมูลความรู้ที่จำเป็นรวมถึงวัสดุ อุปกรณ์ เนื้อหาสาระและกระบวนการอย่างเพียงพอ ให้ผลป้อนกลับแก่เพื่อนสมาชิกท้าทายข้อสรุปและเหตุผลของสมาชิกเพื่อสนับสนุนการคิดที่มีคุณภาพสูงขึ้น สนับสนุน จูงใจให้ใช้ความพยายามเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ปฏิบัติตนเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ ให้ความรู้สึกร่วมกันถึงความกังวลและความกดดันลดลง

3. สามารถตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกรายบุคคลและกลุ่มทำงาน ความรับผิดชอบของแต่ละคนเป็นหัวใจที่ทำให้แน่ใจว่าสมาชิกทั้งกลุ่มอยู่ในสถานการณ์เรียนรู้ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ครอบคลุมถึง ความรับผิดชอบที่สมาชิกต้องทำงานที่เป็นภาระของตนให้สมบูรณ์และต้องช่วยเหลืองานของสมาชิกอื่นในกลุ่มอย่างเต็มที่ ความรับผิดชอบต่อกันเกิดขึ้นเมื่อ ผลงานทั้งหมดของกลุ่มถูกประเมิน แล้วผลถูกส่งกลับไปยังสมาชิกทั้งกลุ่มเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ส่วนความรับผิดชอบของแต่ละคนเกิดขึ้นเมื่อผลงานของสมาชิกแต่ละคนเกิดขึ้นเมื่อผลงานของสมาชิกแต่ละคนถูกประเมิน แล้วผลถูกส่งกลับมายังแต่ละคนและกลุ่มเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ กลุ่มต้องถือเป็นภารกิจหนึ่งที่ต้องตรวจสอบในประเด็นต่างๆ คือ ความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมทำงานอย่างเต็มที่ การลงมือทำงานในภาระของตน การช่วยเหลือสมาชิกในการเรียนรู้ สำหรับระบบการตรวจสอบ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มทดสอบกันเอง สุ่มทดสอบปากเปล่า สังเกตกลุ่มและบันทึกความถี่ที่สมาชิกแต่ละคนทุ่มเทในงานกลุ่ม กำหนดผู้เรียนแต่ละกลุ่มมีบทบาทเป็นผู้ตรวจสอบ เป็นต้น

4. ทักษะทางสังคม บางครั้งผู้เรียนอาจต้องได้รับการสอนให้มีทักษะการทำงานกลุ่มย่อยที่จำเป็น เพื่อให้มีการร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เรียนจะเรียนรู้เนื้อหาสาระผ่านงานที่มอบหมายให้กระทำในกลุ่มย่อย บางครั้งการรวมกลุ่มใช้เวลาาน ตัวงานซับซ้อน ผู้เรียนจึงควรเรียนรู้วิธีสร้างความสัมพันธ์ที่ดีรวมถึงทักษะการทำงานในกลุ่มย่อย เช่น การมีวินัยและความรับผิดชอบ การรู้จักไว้วางใจผู้อื่น การสื่อสารที่ชัดเจน การยอมรับและสนับสนุนผู้อื่น การแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น

5. กระบวนการกลุ่ม เป็นกระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ ลักษณะพฤติกรรมที่ปรากฏขึ้นในการดำเนินการกลุ่มซึ่งช่วยให้กลุ่มดำเนินไปอย่างราบรื่น กระบวนการกลุ่มสะท้อนเห็นว่าภาระกระทำของสมาชิกลักษณะใดมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ การกระทำแบบใดควรต่อเนืองหรือเปลี่ยนแปลง เพื่อให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การปรับปรุงการทำงาน นอกจากนี้ กระบวนการกลุ่มยังก่อให้เกิดโครงสร้างและความรับผิดชอบแก่สมาชิกแต่ละคน เช่น สมาชิกกลุ่มจำเป็นต้องเข้าเรียน มีการเตรียมตัวด้วยการทำการบ้านที่จำเป็น และทุ่มเทให้กับงานกลุ่มมากขึ้น สำหรับลักษณะการทำงานร่วมกันที่ดี สมาชิกควรเข้าใจเป้าหมายร่วมกัน มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานวางแผนการทำงานและดำเนินการตามแผนร่วมกัน ติดต่อสื่อสารและการประสานงานในกลุ่ม ตัดสินใจงานที่ทำร่วมกันและการมีผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ หัวใจในการประสบความสำเร็จในกลุ่มย่อย

ได้แก่ การให้เวลาอย่างเพียงพอสำหรับการทำกิจกรรมกลุ่ม การเตรียมโครงสร้างของกระบวนการ เน้นย้ำการให้ผลป้อนกลับทางบวก รักษาการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการ เตือนผู้เรียนให้ใช้ทักษะการร่วมมือกันขณะอยู่ในกระบวนการกลุ่ม และระบุความคาดหวังที่ชัดเจนผ่านวัตถุประสงค์ของกระบวนการ

นอกจากนี้ จากการศึกษาเรื่อง การรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ร่วมกันของ The Faculty of Social Sciences at Flinders University (2004) ได้สรุปว่าการเรียนรู้แบบร่วมกัน มีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

1. มีการรับรู้ชัดเจนต่อการพึ่งพาอาศัยกันในเชิงบวก
2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทีมในเชิงบวก เพื่อการบรรลุเป้าหมายและมีการช่วยเหลือให้คำแนะนำต่อกัน
3. มีความรับผิดชอบรายบุคคล
4. ทักษะการทำงานกลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยทักษะส่วนบุคคล ถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ในการที่จะบรรลุเป้าหมายได้นั้นนักเรียนจะต้องรู้จักและให้ความเชื่อถือต่อผู้อื่น มีการติดต่อสื่อสารที่ให้ความกระจ่างชัด เตรียมการและยอมรับการสนับสนุน พยายามในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
5. กระบวนการทำงานของกลุ่ม กลุ่มทำงานที่ประสบผลสำเร็จก็ต่อเมื่อกลุ่มได้มีส่วนร่วมในหน้าที่เป็นอย่างดี สมาชิกได้รักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ในการทำงานที่ดี โดยมุ่งเน้นที่การสะท้อนกลับของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สนับสนุนทักษะการร่วมมือ มีการให้รางวัลสำหรับพฤติกรรมเชิงบวก และยินดีต่อความสำเร็จที่ได้รับ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมกัน ประกอบด้วย การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิกกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สามารถตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกรายบุคคลและกลุ่มทำงาน ทักษะทางสังคม และกระบวนการกลุ่ม องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้การทำงานมีลักษณะที่ต้องให้การช่วยเหลือกันและกัน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อเพื่อนสมาชิกรวมถึงสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนอภิปรายโดยเพื่อนผู้มีความรู้

ในการนำแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อส่งเสริมผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ Nancy Padak, Connie Sapin (2015) ได้นำเสนอข้อสรุปและข้อควรคำนึงของการทำงานร่วมกันเพื่อที่จะส่งเสริมผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ที่ได้มาจากผลการศึกษาของ NALD (1995) ที่ได้ดำเนินการศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์ชุมชน 5 แห่งที่ประสบความสำเร็จในอัลเบอร์ตาประเทศแคนาดาซึ่งผลการศึกษาได้กล่าวถึงกุญแจสู่ความสำเร็จของการทำงานร่วมกันของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ว่ามีลักษณะสำคัญ 8 ประการ คือ

1. การสื่อสาร สมาชิกกลุ่มพันธมิตรต้องมีการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ บ่อยๆ และตรงไปตรงมา มีการแชร์ประเด็นที่เกี่ยวข้องร่วมกัน ต้องทำการเผยแพร่และการสื่อสารเกี่ยวกับความสำเร็จมีความสำคัญสูง
2. มีทรัพยากรอย่างเพียงพอ การทำงานหรือการเรียนรู้ร่วมกันจะประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมีเวลา เงิน และวัตถุดิบต่าง ๆ และข้อมูลเพียงพอที่จะทำให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีการวางแผนที่เหมาะสม การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน จะช่วยให้การปฏิบัติการในการสร้างความร่วมมือประสบความสำเร็จสำหรับ และควรมีการวางแผนประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การให้คำแนะนำสมาชิก พนักงาน การพัฒนาอาชีพและการประเมินผลโครงการและการประสานงานโดยรวม
4. มีการวางคุณค่าและเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งจะเป็นตัวที่ผลักดันให้เกิดความร่วมมือที่จะต้องร่วมกันจัดตั้งและต้องสะท้อนให้เห็นถึงชุมชนและประชาชนของตน สมาชิกทุกคน ซึ่งสมาชิกทุกคนจะต้องมุ่งมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มเหล่านี้
5. การมีส่วนร่วม พันธมิตรต้องมีบทบาทในการมีส่วนร่วม ไม่แนะนำให้มีส่วนร่วมเพียงแต่การ เข้าร่วมเท่านั้น
6. ผู้นำ การที่จะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง ผู้นำเหล่านี้จะต้องสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อย่างแข็งแกร่ง และจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มในระดับสูง
7. มีความยืดหยุ่น ในการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน จะประสบความสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นในหลาย ๆ ด้าน เช่น การจัดตารางเวลา การปรับบทบาทและความรับผิดชอบ การปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในการวางแผนและการดำเนินการ การยอมรับความแตกต่างในปรัชญา การพัฒนาอาชีพร่วมกันแบบสหวิทยาการ เป็นต้น
8. ความไว้วางใจและความเคารพ แข็งแรงและความยั่งยืนของกลุ่มจะถูกสร้างให้เกิดขึ้นได้ด้วยความไว้วางใจและการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ทุกคนต้องเคารพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ว่าความร่วมมือให้บริการ

สำหรับในระดับองค์กรที่ทำงานร่วมกันจะใช้วิธีนี้ได้ดีที่สุดเมื่อสมาชิกมีผลประโยชน์ร่วมกัน ในระดับการดำเนินงานในท้องถิ่น วิธีนี้จะใช้ได้ดีที่สุดเมื่อพนักงานมีความสัมพันธ์กับลูกค้า และจะเป็นการดีถ้าการทำงานร่วมกัน ทุกคนจะมีส่วนร่วมในการระบุ และกำหนดวัตถุประสงค์ การประเมินผล และผลลัพธ์ที่เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน (ดัดแปลงมาจาก Brunel, 1991) รวมถึงสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

- การทำงานร่วมกันไม่ได้ง่าย รวดเร็วและไม่สามารถแก้ไขทุกปัญหาของสังคมได้
- การทำงานร่วมกันไม่ควรเป็นเป้าหมายหลักของโปรแกรม แต่ควรจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการให้ความช่วยเหลือผู้เรียน
- การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานอาจต้องใช้เวลาและกระบวนการที่เข้มข้น
- สถาบันควรจะให้เวลากับพนักงานหรือต้องให้รางวัลแก่พนักงานในการมีส่วนร่วมและความพยายามของพวกเขาในการร่วมกันทำงาน
- จะต้องมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันแบบองค์รวม ความคิดสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพและแก้ปัญหาที่แท้จริงในการแก้ไขปัญหาร่วมกันจะช่วยให้การเป็นหุ้นส่วนอยู่กันได้อย่างยาวนาน

3.4 กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกัน

Goodsell et al (1992); Jones and Creese (2000); สุพิน ดิษฐกุล (2542) ได้เสนอกระบวนการการเรียนรู้แบบร่วมกัน ว่ามีขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การนำเสนอสถานการณ์ ผู้สอนเสนอหัวเรื่องที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษาจากบทเรียน ผู้เรียนเลือกศึกษาหัวข้อเรื่องตามความสนใจซึ่งในการเลือกหัวข้อเรื่องต้องให้อิสระแก่ผู้เรียน ผู้เรียนที่สนใจ เลือกหัวข้อเรื่องเดียวกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน กลุ่มละ 4-6 คน ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจมีจำนวนสมาชิกที่แตกต่างกัน แต่ถ้าหากมีหัวข้อใดมีจำนวนนักเรียนเกินกำหนด ผู้สอนอาจจะให้ผู้เรียนจับสลากหรือวิธีอื่นใดที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนคนที่เลือกในหัวข้อเรื่องอื่นที่สนใจในระดับรองลงไป

ขั้นตอนที่ 2 การประชุมวางแผนสร้างข้อตกลงร่วมกัน ผู้เรียนประชุมวางแผนสร้างข้อตกลง ร่วมกัน กำหนดเวลาในการศึกษาค้นคว้า กำหนดจุดมุ่งหมาย ขอบเขตของเนื้อหาของหัวข้อเรื่อง กำหนดวิธีการดำเนินงาน การแบ่งความรับผิดชอบให้สมาชิก โดยผู้เรียนแต่ละคนต้องร่วมแสดงความคิด ปรัชญาหรือ อภิปราย ชักถามโต้แย้ง เสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการกำหนดหรือระบุว่าจะนำเสนอ หัวข้อเรื่องในประเด็นที่สนใจ แล้วเสนอผลการปฏิบัติงานของกลุ่มให้ผู้สอนตรวจสอบขอบเขตของเนื้อหา เพื่อจะได้ตัดส่วนที่ไม่สอดคล้องหรือไม่จำเป็นออกไป หรือเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายหรือบกพร่องไปและให้เพื่อน เสนอสิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องนั้น ๆ ด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การร่วมมือกันระดมสมอง สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบการเรียนรู้และภาระงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อมกับการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ข้อมูลที่คุณเรียนค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ที่ได้ จากนั้นสมาชิก ในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปราย และสกัดเป็นความรู้ของกลุ่ม โดยกลุ่มจะเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้ ด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอผลงาน สมาชิกแต่ละกลุ่มร่วมกันจัดเตรียมเนื้อหาและนำเสนอสิ่งที่ เรียนรู้ตามแผนปฏิบัติงานที่กลุ่มกำหนดไว้ โดยให้แต่ละกลุ่มประเมินการนำเสนอของกลุ่มอื่นๆ และกลุ่ม ตนเองด้วย หรือผู้สอนอาจร่วมกับผู้เรียนทั้งชั้นให้ช่วยออกแบบแบบประเมินการนำเสนองานก็ได้เพื่อใช้ในการประเมิน

ขั้นตอนที่ 5 อภิปรายและสรุปผล เพื่อซักถามข้อสงสัยระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่าง ผู้เรียนด้วยกันเอง ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียนและร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเพื่อ พิจารณาข้อบกพร่องและข้อควรปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ Barkley et al. (2005) ได้นำเสนอกระบวนการในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมกัน โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการเรียนรู้ร่วมกัน มีรายละเอียดดังนี้
 - 1.1 กำหนดการจัดตั้งกลุ่ม
 - 1.2 กำหนดจำนวนสมาชิกกลุ่ม
 - 1.3 จัดเตรียมเนื้อหา อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ
 - 1.4 กำหนดเวลาในการดำเนินกิจกรรม
 - 1.5 จัดเตรียมกิจกรรมสำรอง กรณีที่สมาชิกทำงานเสร็จก่อนเวลา
2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้
 - 2.1 อธิบายวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
 - 2.2 อธิบายขั้นตอน วิธีการทำกิจกรรม
 - 2.3 อธิบายลักษณะตัวงาน
 - 2.4 อธิบายการประเมินผล ทั้งการประเมินผลงาน และประเมินกระบวนการ
3. การกำกับดูแลระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน
 - 3.1 ตรวจสอบความก้าวหน้าของงานกลุ่ม
 - 3.2 ช่วยให้ผู้สมาชิกกลุ่มแก้ปัญหาในการทำงานของกลุ่ม
4. การสรุปผล มีรายละเอียด ดังนี้
 - 4.1 สมาชิกกลุ่มนำเสนอข้อค้นพบให้เพื่อนสมาชิกฟัง
 - 4.2 ปิดกิจกรรม
5. การสะท้อนกลับ ผู้เรียนวิเคราะห์สิ่งที่เขาได้เรียนรู้ ระบุจุดแข็ง จุดอ่อน ในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม (2554) ได้นำเสนอกระบวนการในการเรียนรู้แบบร่วมกันไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การนำเสนอสถานการณ์ ผู้สอนเสนอสถานการณ์ปัญหาให้ผู้เรียนศึกษา จากนั้นผู้เรียนเลือกศึกษาหัวข้อตามความสนใจโดยอิสระ บทบาทของผู้สอนจะคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหา

2. การประชุมสร้างข้อตกลงร่วมกัน สมาชิกตัดสินใจเลือกเข้ากลุ่มตามความสนใจ กลุ่มละ 4-6 คน แบบคละความสามารถ สมาชิกในกลุ่มจะมีการประชุมวางแผน กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน กำหนดข้อตกลงร่วมกัน และสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้

3. การร่วมมือกันระดมสมอง สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบการเรียนรู้และภาระงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิด อภิปราย ชักถาม โต้แย้ง เสนอแนะ และสกัดเป็นความรู้ของกลุ่ม

4. นำเสนอผลงาน สมาชิกจัดเตรียมเนื้อหา ร่วมกันพิจารณาและวิเคราะห์ว่าจะเสนอข้อค้นพบอะไรบ้าง

5. การอภิปรายและสรุปผล ร่วมกันสรุปบทเรียน ร่วมกันวิเคราะห์และประเมินตนเองและกลุ่ม เพื่อพิจารณาข้อบกพร่องและข้อควรปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมกันในบริบทของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ไว้ดังนี้

อาชัญญา รัตนอุบล (2545) เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ในบริบทของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบร่วมกัน ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ชัดเจนและเจาะจง ทั้งในเนื้อหาและงานที่ต้องร่วมมือกันทำ

2. จัดกลุ่มเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ประมาณ 2-5 คน

3. สมาชิกในกลุ่มควรมีความแตกต่าง มีลักษณะที่หลากหลายเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4. การจัดที่นั่งควรให้มีความใกล้ชิดระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

5. จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการทำงานร่วมกัน

6. มอบหมายบทบาทที่ชัดเจนให้สมาชิกในกลุ่ม เช่น บทบาทผู้อ่าน ผู้บันทึก ผู้ตรวจสอบ ผู้ให้คำชมเชย ผู้ให้การสนับสนุน ผู้ร่วมกิจกรรม เป็นต้น

7. เตรียมผู้ช่วยงานหรือผู้จัดกิจกรรมให้ทราบบทบาทของตนเองอย่างชัดเจน

8. เตรียมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ การให้ความร่วมมือกัน

9. กำหนดเวลาให้เหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ด้วยเหตุนี้ ลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเรียนรู้ร่วมกัน จึงควรมีลักษณะดังนี้

1. เน้นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนทำ เพื่อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้ กิจกรรมต้องมีลักษณะที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนมีบทบาทเรียนรู้อย่างทั่วถึง
2. กิจกรรมมีลักษณะเป็นกลุ่มย่อย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม และสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น ประสบการณ์ได้ทั่วถึง
3. กิจกรรมมีลักษณะที่ผู้เรียนต้องค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้มากกว่าเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้
4. กิจกรรมประกอบด้วย ขั้นตอนของการวิเคราะห์และอภิปรายเกี่ยวกับกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการทำงาน กระบวนการสื่อสาร กระบวนการแก้ปัญหา
5. กิจกรรมประกอบด้วย การอภิปรายหาวิธีการและแนวทางในการนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้ร่วมกัน ต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำและมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด การทำงานร่วมกันโดยจัดเป็นกลุ่มย่อยให้ผู้เรียนมีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กันมากที่สุด ได้ช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ ในขณะเดียวกันก็เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม ด้วยการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และเน้นกระบวนการ ในการในการทำงานควบคู่กับผลงาน ต้องมีการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงเป็นการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ต่อวิถีชีวิตของผู้เรียน สนับสนุนบรรยากาศเป็นมิตร เป็นอิสระ ให้เกียรติกันในการอภิปรายกลุ่ม ทั้งนี้โดยยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ จึงจัดให้มีสมาชิกในกลุ่มมีความหลากหลาย ขณะเดียวกันบทบาทของผู้สอนควรเปลี่ยนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมเรียน และผู้ชี้แนะ และจากการสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Goodsell et al., 1992; Jones and Creese, 2000; สุพิน ดิษฐกุล, 2542; Barkley et al., 2005; เชนณัฐ มิ่งศิริธรรม, 2011) พบว่าประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา
2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม
3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ
4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม
5. ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ

โดยในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันนั้น ได้มีนักวิชาการนำเสนอเทคนิควิธีในการจัดกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้แบบร่วมกันไว้ ดังนี้

Barkley et al. (2005) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การจัดอภิปรายเป็นระยะ ๆ ควบคู่ไปกับการบรรยายสั้น ๆ โดยใช้เวลาในห้องเรียนทั้งหมด การกำหนดให้ทำงานวิจัยเป็นกลุ่มแล้วนำเสนอเมื่อสิ้นสุดหลักสูตร การกำหนดให้ทำงานเป็นกลุ่มย่อยโดยมีขั้นตอนที่ชี้เฉพาะหรือผูกเข้ากับขั้นตอนที่มีโครงสร้าง การให้ผู้เรียนมีอิสระในการทำงานร่วมกันตามความสนใจ การกำหนดให้ผู้เรียนสร้างรายงานหรือผลงานที่มีความละเอียด ชัดเจน การมุ่งประเด็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการ ฝึกการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในการทำงาน เป็นต้น และนอกจากนี้ยังได้นำเสนอเทคนิคต่าง ๆ ในการเรียนรู้แบบร่วมกันไว้ เช่น

1. เทคนิคการคิดเดี่ยว คิดคู่ ร่วมกันคิด (Think - pair - share) เป็นเทคนิคที่เริ่มจากปัญหาที่ผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนแต่ละคนคิดหาคำตอบด้วยตนเองก่อนแล้วนำคำตอบไปอภิปรายกับเพื่อนที่เป็นคู่ จากนั้นจึงนำคำตอบของแต่ละคู่มาอภิปรายพร้อมกัน 4 คน เมื่อมั่นใจว่าคำตอบของตนถูกต้องหรือดีที่สุด จึงนำคำตอบเล่าให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง
2. เทคนิคการพูดรอบวง (Round robin) เป็นเทคนิคที่เปิดโอกาสให้นักเรียนในกลุ่มผลัดกันพูด ตอบ อธิบาย ซึ่งเป็นการพูดที่ผลัดกันทีละคนตามเวลาที่กำหนดจนครบ 4 คน
3. เทคนิค Buzz Groups อภิปรายกันถึงคำถามที่ได้รับเป็นกลุ่มที่มีการจับคู่เล็กๆ สร้างข้อมูลและความคิดในช่วงเวลาสั้นๆ เพื่อเตรียมตัวอภิปรายในชั้นเรียนใหญ่
4. เทคนิค Three-Step Interview สัมภาษณ์แต่ละคน และรายงานสิ่งที่ได้เรียนรู้ให้คนอื่นฟัง ช่วยผู้เรียนให้มีการเรียนรู้เป็นเครือข่ายเพื่อเพิ่มทักษะการสื่อสาร
5. เทคนิค Critical Debates สมมติให้มีการขัดแย้งกันในเรื่องหรือมุมมองที่ตรงกันข้าม สามารถพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระตุ้นผู้เรียนในการตั้งสมมติฐาน
6. เทคนิคสำหรับการสลับกันสอน (Reciprocal Teaching) ให้ผู้เรียนสอนผู้เรียนด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเป็นทั้งครูและผู้เรียน ซึ่งจะมีการร่วมมือเพื่อช่วยเหลือในการเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านคู่ของตนเอง

นอกจากนี้ Kagan (1995) ได้ออกแบบเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมกันไว้หลายเทคนิค โดยมีเทคนิคที่ได้รับความนิยมและเป็นเทคนิคที่กระทำได้ง่ายจึงสะดวกที่จะนำไปใช้ ดังนี้

1. การพูดเป็นคู่ (Rally Robin) เป็นเทคนิคเปิดโอกาสให้นักเรียนพูด ตอบ แสดงความคิดเห็นเป็นคู่ ๆ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนใช้เวลาเท่า ๆ กัน หรือใกล้เคียงกัน ตัวอย่างเช่น กลุ่มมีสมาชิก 4 คน แบ่งเป็น 2 คู่ คู่หนึ่งประกอบด้วยสมาชิกคนที่ 1 และคนที่ 2 แต่ละคู่จะพูดพร้อมๆ กันไป โดย 1 พูด 2 ฟัง ในเวลาที่กำหนด จากนั้น 2 พูด 1 ฟัง ในเวลาที่กำหนดเช่นกัน
2. การเขียนเป็นคู่ (Rally Table) เป็นเทคนิคคล้ายกับการพูดเป็นคู่ ทุกประการต่างกันเพียงการเขียนเป็นคู่ เป็นการร่วมมือเป็นคู่ ๆ โดยผลัดกันเขียน หรือวาด

3. การพูดรอบวง (Round Robin) เป็นเทคนิคที่สมาชิกของกลุ่มผลัดกันพูดตอบ เล่า อธิบาย โดยไม่ใช้การเขียน การวาด และเป็นการพูดที่ผลัดกันทีละคนตามเวลาที่กำหนดจนครบ 4 คน

4. การเขียนรอบวง (Roundtable) เป็นเทคนิคที่เหมือนกับการพูดรอบวง แตกต่างกันในเน้นการเขียน การวาด (ใช้อุปกรณ์ กระดาษ 1 แผ่น และปากกา 1 ด้ามต่อกลุ่ม) วิธีการคือ ผลัดกันเขียนลงในกระดาษที่เตรียมไว้ทีละคนตามเวลาที่กำหนด เทคนิคนี้อาจดัดแปลงให้สมาชิกทุกคนเขียนคำตอบ หรือบันทึกผลการคิดพร้อม ๆ กันทั้ง 4 คน ต่างคนต่างเขียนในเวลาที่กำหนด (ใช้อุปกรณ์ : กระดาษ 4 แผ่น และปากกา 4 ด้าม) เรียกเทคนิคนี้ว่าการเขียนพร้อมกันรอบวง (Simultaneous Roundtable)

5. การแก้ปัญหาด้วยการต่อภาพ (Jigsaw Problem Solving) เป็นเทคนิคที่สมาชิกแต่ละคนคิดคำตอบของตนเองไว้จากนั้นกลุ่มนำคำตอบของทุก ๆ คนมารวบรวมกันอภิปราย เพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุด

6. คิดเดี่ยว คิดคู่ ร่วมกันคิด (Think Pair Share) เป็นเทคนิคโดยเริ่มจากปัญหาหรือโจทย์คำถาม โดยสมาชิกแต่ละคนคิดหาคำตอบด้วยตนเองก่อน แล้วนำคำตอบไปอภิปรายกับเพื่อนเป็นคู่ จากนั้นจึงนำคำตอบของแต่ละคู่มาอภิปรายพร้อมกัน 4 คน เมื่อมั่นใจว่าคำตอบของตนถูกต้องหรือดีที่สุด จึงนำคำตอบเล่าให้เพื่อนฟัง

7. อภิปรายเป็นคู่ (Pair Discussion) เป็นเทคนิคที่เมื่อครูถามคำถาม หรือกำหนดโจทย์แล้วให้สมาชิกที่นั่งใกล้กันร่วมกันคิดและอภิปรายเป็นคู่

8. อภิปรายเป็นทีม (Team Discussion) เป็นเทคนิคที่เมื่อครูตั้งคำถามแล้ว ให้สมาชิกของกลุ่มทุก ๆ คน ร่วมกันคิด พูด อภิปรายพร้อมกัน

9. ทำเป็นกลุ่ม ทำเป็นคู่ และทำคนเดียว (Team - pair - Solo) เป็นเทคนิคที่เมื่อผู้สอนกำหนดปัญหาหรือโจทย์หรืองานให้ทำแล้ว สมาชิกจะทำงานร่วมกันทั้งกลุ่มจนงานแล้วเสร็จ จากนั้นจะแบ่งสมาชิกเป็นคู่ให้ทำงานร่วมกันเป็นคู่จนงานสำเร็จแล้วถึงขั้นสุดท้าย ให้สมาชิกแต่ละคนทำงานคนเดียวจนสำเร็จ

จากแนวคิดของการเรียนรู้แบบร่วมกันที่กล่าวมานั้น Thirteen Organization (2004) ได้สรุปข้อดีในการเรียนรู้แบบร่วมกันไว้ ดังนี้

1. ใคร่ครวญในความหลากหลาย ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานกับคนที่มีหลายแบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเล็ก ผู้เรียนได้ค้นพบโอกาสจากการสะท้อนกลับ และการตอบกลับต่อการตอบสนองที่หลากหลายของผู้เรียนแต่ละคน นำมาซึ่งการเพิ่มคำถาม ผู้เรียนกลุ่มเล็กสามารถนำเสนอ มุมมองในประเด็นที่มีฐานบนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม จึงเป็นการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือต่อผู้เรียนที่ดีกว่าการเข้าใจวัฒนธรรมอื่นๆ และการซึ่มมองเท่านั้น

2. ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เมื่อมีคำถามเพิ่มขึ้น ผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันจะมีการตอบสนองที่หลากหลาย ผู้เรียนคนหนึ่งสามารถช่วยกลุ่มในการสร้างผลผลิต หรือสะท้อนกลับมุมมองที่มีความสมบูรณ์และกว้างขวาง ครอบคลุมมากขึ้น

3. การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผู้เรียนจะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน และผู้เรียนคนอื่นๆ จากการทำงานร่วมกันในกลุ่มกิจกรรม โครงการต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะสามารถช่วยเหลือเป็นการเฉพาะต่อผู้เรียนที่ประสบอุปสรรคในด้านทักษะทางสังคม ซึ่งพวกเขาสามารถได้รับผลประโยชน์จากโครงสร้างการเรียนรู้ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

4. การรวมผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ สมาชิกแต่ละคนมีโอกาสดำเนินการช่วยเหลือในกลุ่มเล็ก ผู้เรียนมีแนวโน้มในการแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับประเด็นต่างๆ เมื่อพวกเขาได้ทำงานเป็นทีม

5. มีโอกาสมากกว่าสำหรับการป้อนกลับส่วนบุคคล ด้วยเหตุที่มีการแลกเปลี่ยนในผู้เรียนกลุ่มเล็กมากกว่าการป้อนกลับส่วนบุคคล ที่ผู้เรียนได้รับเป็นส่วนตัว กับแนวคิดและการตอบสนองของหลายคน ซึ่งการป้อนกลับ ไม่สามารถพบได้ในการเรียนการสอนแบบกลุ่มใหญ่ ซึ่งมีผู้เรียนหนึ่งหรือสองคนที่ได้แลกเปลี่ยนแนวคิด ส่วนผู้เรียนคนอื่นๆ ในห้องเรียนได้แต่หยุดเงียบเพื่อฟังเป็นผู้ฟังเท่านั้น

นอกจากนี้ Imel (1991) ได้สรุปข้อดีของการเรียนรู้แบบร่วมกันในบริบทของการศึกษาผู้ใหญ่ ดังนี้

1. การเรียนรู้แบบร่วมกัน ได้จัดหาสิ่งแวดล้อมของการวางแผนประชาธิปไตย การตัดสินใจ และพลังของกลุ่ม เช่น การพัฒนาความเป็นอิสระของผู้เรียน
2. การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ที่มีการเข้าใจอย่างถ่องแท้ในศักยภาพ และพลังของกลุ่ม เช่น การพัฒนาความเป็นอิสระของผู้เรียน
3. การช่วยเหลือต่อการพัฒนาส่วนบุคคลที่ดีกว่า การพิจารณาตัดสินผ่านการเปิดเผย และการลงมติที่ลำเอียงและไม่มีการแบ่งปันเช่นแต่ก่อน
4. เป็นความสามารถของผู้ใหญ่ในการวาดภาพประสบการณ์เดิมของเขาทั้งหลาย โดยการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยประสบการณ์เดิมทางด้านปัญญาและความรู้

Johnson and Johnson (1994) ได้สรุปผลลัพธ์เชิงบวกจากการเรียนรู้แบบร่วมกันที่มีต่อผู้เรียนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ผู้เรียนมีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น (Greater Effort to Achieve) การเรียนรู้แบบร่วมกันช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีผลงานมากขึ้น การเรียนรู้มีความคงทนมากขึ้น (Long –

Term Retention) มีแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เหตุผลดีขึ้น และคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณมากขึ้น

2. ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนดีขึ้น (More Positive Relationships among Students) การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีน้ำใจนักกีฬามากขึ้น ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง ความหลากหลาย การประสานสัมพันธ์และการรวมกลุ่ม

3. ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น (Greater Psychological Health) การเรียนรู้แบบร่วมกัน ช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม และความสามารถในการเผชิญกับความวิตกกังวล ความโกรธ ความเครียดและความผันแปรต่างๆด้านอารมณ์ได้ดีขึ้น ความกดดัน ความวิตกกังวล ความรู้สึกผิด ความละอาย และความโกรธของผู้เรียนนั้น ล้วนเป็นสิ่งที่บั่นทอนศักยภาพในการสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน ดังนั้นเมื่อผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่ดีก็จะเป็นการเพิ่มความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ที่ต้องการความร่วมมือ การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำ และการจัดการกับข้อขัดแย้ง ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมกัน

จากการพิจารณาข้อดีของการเรียนรู้แบบร่วมกัน ทั้งในบริบทการศึกษาของบุคคลในวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ จึงสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมกันมีข้อดีหลายประการ ในการพัฒนาผู้เรียน ดังนี้ คือ ช่วยพัฒนาความเชื่อมั่นของผู้เรียน พัฒนาความคิดของผู้เรียน เกิดเจตคติ ที่ดีในการเรียน ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการเรียน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสมาชิก ส่งเสริมทักษะในการทำงานร่วมกัน ฝึกให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่น ทำให้นักเรียนมีวิสัยทัศน์ หรือมุมมองกว้างขึ้น ส่งเสริมทักษะทางสังคม ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนมีการปรับตัวในสังคมได้ดีขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตอนที่ 4 แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ

4.1 ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ

คำว่า “การรู้เท่าทันสื่อ” (Media Literacy) มีคำที่มีความหมายใกล้เคียงอยู่หลายคำ ซึ่งขึ้นอยู่กับนักวิชาการว่าจะใช้การอ้างอิงกับตำราวิชาการเล่มใด ของประเทศไหน หรือองค์กรใด และจากการศึกษาของ เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2540) พบว่า ในสหรัฐอเมริกานิยมใช้คำว่า Media Literacy ส่วนในออสเตรเลียและยุโรปนิยมใช้คำว่า Media Education ซึ่ง เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ได้สรุปว่า Media Education เป็นการให้การศึกษาเรื่องสื่อ หรือเป็นกระบวนการเรียนการสอนเรื่อง สื่อ ขณะที่ Media Literacy คือ สภาวะของความรู้ความเข้าใจสื่อ ผลผลิต อิทธิพลและผลกระทบของสื่อ ความสามารถในการวิเคราะห์ ผลผลิตสื่อ ความสามารถในการโต้ตอบสื่อ รวมไปถึงความสามารถในการผลิตและเผยแพร่สื่อเพื่อจุดมุ่งหมายเฉพาะ

มีนักวิชาการหลายคนได้ให้นิยามคำว่าความรู้เท่าทันสื่อไว้ ดังนี้

Aufderheide (1993) ได้ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อจากการประชุมผู้นำแห่งชาติว่าด้วยการรู้เท่าทันสื่อของ Aspen Institute ว่า การรู้เท่าทันสื่อคือความสามารถเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมินและผลิตเนื้อหา จากสื่อที่หลากหลายประเภท

Tallim (2005) ได้ให้ความหมายของ การรู้เท่าทันสื่อ ว่าเป็นความสามารถในการ กลั่นกรอง พิจารณาและวิเคราะห์สารจากสื่อ และความสามารถในการนำทักษะการคิดแบบวิพากษ์ มาประยุกต์ใช้กับสื่อทุกรูปแบบ รวมไปถึงการตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการผลิตสื่อ เช่น แรงจูงใจ ทุน การให้คุณค่า และความเป็นเจ้าของ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิต เนื้อหาสื่อ

E. Thoman and Jolls (2004) ได้ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ ว่าเป็น ความสามารถในการตีความหมาย คำพูด สัญลักษณ์ ที่มีอยู่มากมาย จากโทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่อโฆษณาต่างๆ รวมไปถึงความสามารถในการตัดสินใจเลือก การตั้งคำถาม การไม่หวั่นไหวต่อสื่อที่อยู่รอบตัว

Bachmair and Bazalgette (2007) ได้ให้คำนิยามของการรู้เท่าทันสื่อว่า การรู้เท่าทันสื่อ คือ ความสามารถที่เข้าถึง วิเคราะห์ และประเมินสื่อได้ โดยความสามารถเหล่านี้ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม องค์ความรู้ และความเข้าใจ โดย Bazalgette ได้ยกตัวอย่าง นิยามการรู้เท่าทันสื่อที่ใช้ในประเทศแถบยุโรป ว่าบุคคลที่มีการรู้เท่าทันสื่อคือบุคคลที่มีความสามารถ ดังนี้

1. ใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อที่จะเข้าถึง จัดเก็บเนื้อหา และแบ่งปันเนื้อหาที่ได้ให้แก่ ผู้อื่นที่สนใจ
2. เลือกใช้สื่อได้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความหลากหลายของสื่อและลักษณะเฉพาะหรือวัฒนธรรมของสื่อแต่ละประเภท
3. เข้าใจถึงกระบวนการผลิตว่าสื่อผลิตมาได้อย่างไร
4. วิเคราะห์ถึงเทคนิค ภาษา และรูปแบบที่สื่อใช้ในการถ่ายทอดเนื้อหา
5. สร้างสรรค์สื่อเพื่อนำเสนอแนวคิดและบอกถึงทัศนะของตนเอง
6. คัดแยก หลีกเลียงหรือปรับเปลี่ยนเนื้อหาและบริบทที่ไม่ต้องการหรือที่เป็นอันตราย
7. ใช้ประสิทธิภาพของสื่อเป็นเครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตยและหน้าที่ทางการเมืองของตนเอง

Potter (2005) ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อว่าเป็นมุมมองจากการที่บุคคล เปิดรับสื่อและตีความหมายของเนื้อหาสื่อตามที่ได้เปิดรับด้วยความตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและมีสติในการเปิดรับ โดยวัตถุประสงค์ของการรู้เท่าทัน สื่อ คือ การเสริมสร้างพลังอำนาจของบุคคล

เพื่อให้บุคคลควบคุม สื่อ ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของสื่อ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงความหมายของการรู้เท่าทันสื่อใน 4 มิติ ได้แก่

1. มิติความเข้าใจ (cognitive dimension) หมายถึง กระบวนการคิดความสามารถในการเข้าตั้งแต่สัญลักษณ์ง่ายๆ ไปจนถึงเรื่องที่มีความซับซ้อน มิติความเข้าใจเป็นมิติด้านสติปัญญา ต้องอาศัยโครงความรู้ที่แข็งแรงจึงจะสร้างความเข้าใจได้อย่างทะลุปรุโปร่ง
2. มิติอารมณ์ (emotional dimension) หมายถึง มิติด้านความรู้สึก ซึ่งบุคคล มีความอ่อนไหวด้านอารมณ์ไม่เท่าทัน ความรู้เท่าทันสื่อในมิติอารมณ์ หมายถึง การจำแนกสัญลักษณ์ที่ใช้กระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกแต่ละอย่างได้ และรู้ว่าผู้ผลิตสื่อกำลังกระตุ้นให้ผู้รับสื่อเกิดความรู้สึกอะไร และสามารถใช้อ้างอิงเพื่อปรับอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้ตามความต้องการ
3. มิติสุนทรียะ (aesthetic dimension) หมายถึง ความสามารถเพิลิตเพลินใจ เข้าถึง และเห็นคุณค่าของเนื้อหาสื่อจากมุมมองทางศิลปะ สามารถจับความแตกต่างระหว่างศิลปะและของเลียนแบบรู้สไตล์ศิลปะเฉพาะตัวของนักเขียน ผู้ผลิตรายการ หรือผู้กำกับแต่ละคน
4. มิติจริยธรรม (moral dimension) หมายถึง ความสามารถที่จะสรุปค่านิยมที่ซ่อนอยู่ภายในเนื้อหา

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2540) ได้ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ ว่าเป็นการพัฒนาทางความคิดและปัญญาที่มีเป้าหมายสูงสุดคือ การสร้างผู้รับสื่อที่มีความรู้ ความเข้าใจในสื่อ และผลผลิตสื่อ สามารถแยกความเห็นจากความเป็นจริง สามารถตัดสินสิ่งที่สื่อนำเสนออย่างเที่ยงตรง เป็นผู้รับสื่อที่มีพลังอำนาจและกระตือรือร้น มีจุดยืนทางสังคม เข้าใจตนเอง เข้าใจสังคม เข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ สามารถมีส่วนร่วม ตอบโต้หรือแสดงความคิดเห็นต่อสื่อด้วยวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม

อดุลย์ เพียรรุ่งโรจน์ (2543) ได้ให้ความหมายของ ความรู้เท่าทันสื่อ ว่าเป็นความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อ และทักษะในการใช้สื่อ โดยความรู้เท่าทันสื่อ สามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ ความรู้เท่าทันสื่อขั้นพื้นฐานและความรู้เท่าทันสื่อขั้นสูงหรือขั้นวิพากษ์สื่อได้

นภินทร ศิริไทย (2547) ได้ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อว่า เป็นเรื่องของการเรียนรู้ การเลือกรับและใช้ประโยชน์จากสื่อในทางสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยผู้ที่รู้เท่าทันสื่อจะไม่ตกอยู่ในอิทธิพลของสื่อได้โดยง่าย รู้จักหยาบยกสาระจากสื่อมาเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต

จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ (2550) กล่าวว่าความรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง การที่ ผู้รับสื่อมีทักษะการคิดวิจารณ์โดยสามารถเข้าใจ วิเคราะห์ ตีความ ประเมินสื่อและสิ่งที่ได้รับจากสื่อได้ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้ อิทธิพลของสื่อ ตระหนักถึงผลกระทบของสื่อที่มีต่อบุคคลและ สังคมและรู้จักเลือกรับและใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เป็น ประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชนและสังคม

พรทิพย์ เย็นจะบก (2552) ได้ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อว่า การอ่านสื่อให้ออกเพื่อพัฒนาทักษะในการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การตีความเนื้อหาของสื่อ การประเมินค่า และความเข้าใจในผลกระทบของสื่อรวมถึงความสามารถใช้สื่อให้เกิดประโยชน์

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2560) ได้ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อว่า คือ ทักษะ หรือความสามารถในการ “ใช้สื่ออย่างรู้ตัว” และการ “ใช้สื่ออย่างตื่นตัว” ซึ่งการใช้สื่ออย่างรู้ตัว หมายถึง ความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ สามารถโต้ตอบได้อย่างมีสติและรู้ตัว และสามารถตั้งคำถามว่า สื่อสร้างขึ้นได้อย่างไร เช่น ใครเป็นเจ้าของสื่อ ใครผลิต ควรเชื่อหรือไม่ หรือมีความเชื่ออะไรที่แฝงมากับสื่อนั้น สำหรับการ “ใช้สื่ออย่างตื่นตัว” นั้น หมายถึง แทนที่เราจะเป็นฝ่ายตั้งรับสื่อเพียงอย่างเดียว ต้องเปลี่ยนเป็นฝ่ายรุกด้วย โดยเป็นความสามารถในการอธิบาย ขยายความ แสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เข้าถึงสื่อที่หลากหลายและมีคุณภาพ รวมไปถึงการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์

สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (2560) ได้ให้ความหมายของ การรู้เท่าทันสื่อ ว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะและความสามารถในการ ใช้สื่ออย่างรู้ตัว ใช้สื่ออย่างตื่นตัว สร้างสรรค์สื่อได้ โดยสามารถเข้าถึงสื่อที่หลากหลาย วิเคราะห์ประเมินคุณภาพ คุณค่า ความน่าเชื่อถือ ผลกระทบของสื่อได้ กลั่นกรอง เลือกสรร ใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว ร้องเรียนให้มีการแก้ไขเมื่อได้รับผลกระทบโดยตรง

จาก นิยามการรู้เท่าทันสื่อ สามารถสรุปได้ว่า “การรู้เท่าทันสื่อ” หมายถึง ความสามารถของแต่ละบุคคลในการเข้าถึง เข้าใจ ตีความ ประเมิน และสร้างเนื้อหาสื่อในรูปแบบที่หลากหลายด้วยความตระหนักถึง ผลกระทบของสื่อโดยไม่ถูกครอบงำจากสื่อ และสามารถเสริมสร้างพลังอำนาจของตนเพื่อให้สามารถใช้สื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม ตลอดจนสามารถเลือกเปิดรับเนื้อหาที่มีประโยชน์และหลีกเลี่ยงเนื้อหาไม่พึงประสงค์ที่สื่อนำเสนอได้

4.2 แนวคิดหลักและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้สอนการรู้เท่าทันสื่อไม่ใช่แนวคิดทฤษฎีที่สร้างขึ้นใหม่ แต่เป็นการนำเอาองค์ความรู้ที่อยู่เดิมโดยเฉพาะทฤษฎีการสื่อสารมวลชน มานำเสนอในมิติที่จะเกิดประโยชน์แก่ผู้รับสื่อ (อดุลย์ เพียรรุ่งโรจน์, 2543) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า หากต้องการรู้เท่าทันสื่อแล้วก็ต้องรู้จักสื่อให้ดีเสียก่อน เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อ

สื่อ (Media) เป็นช่องทางการสื่อสารที่นำเสนอเนื้อหาของสารไม่ว่าจะเป็นข่าว ข้อมูล บันเทิงหรือโฆษณาไปสู่ผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงระบบเทคโนโลยีนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสื่อที่พัฒนาให้ดีขึ้น นับจากสื่อบุคคลที่เปลี่ยนแปลงเป็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์พัฒนา

เป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ คือ สื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์ ในปัจจุบันการพัฒนาระบบเทคโนโลยีไม่หยุดนิ่ง สื่ออินเทอร์เน็ตพัฒนาขึ้นมาเพื่อการติดต่อสื่อสารเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของระบบเทคโนโลยีสามารถแบ่งสื่อออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของการใช้สื่อเพื่อการกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ คือ สื่อแบบดั้งเดิม และสื่อใหม่ (พรจิต สมบัติพานิช, 2547)

1. สื่อดั้งเดิม (Traditional Media) หมายถึง สื่อที่ผู้ส่งสารทำหน้าที่ส่งสารไปยังผู้รับสารได้ทางเดียวโดยที่ผู้รับสารไม่สามารถติดต่อกลับทางตรงไปยังผู้ส่งสารได้สามารถแบ่งย่อยได้ดังนี้ สื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารเพียงอย่างเดียว หมายถึง สื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารตัวหนังสือหรือเสียง หรือภาพไปอย่างเดียวได้แก่ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ และสื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารสองอย่างคือ ส่งทั้งภาพและเสียงพร้อมกัน ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อภาพยนตร์

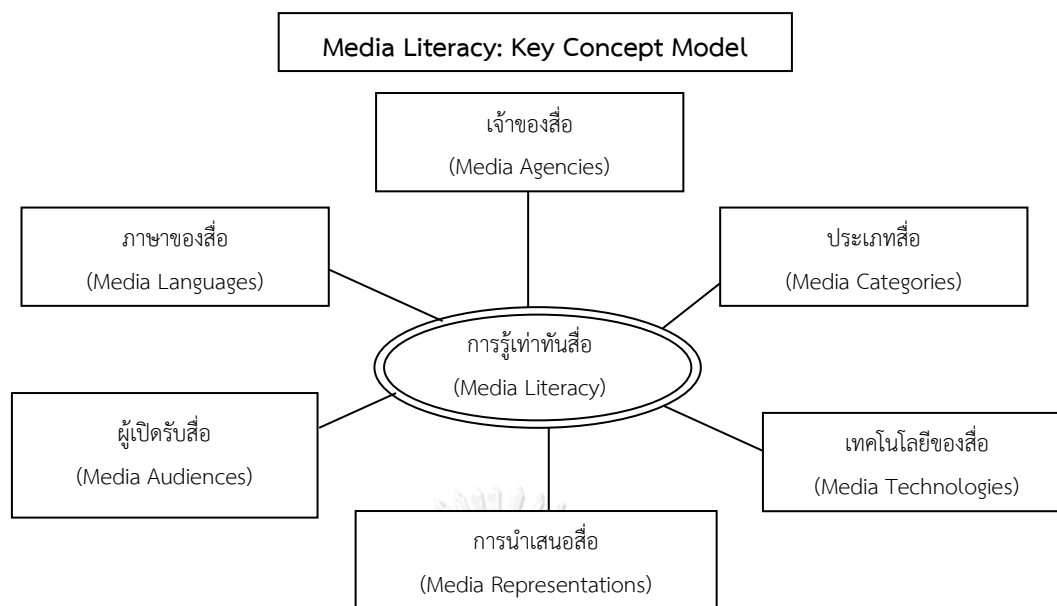
2. สื่อใหม่ (New media) หมายถึง สื่อที่เอื้อให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารทำหน้าที่ส่งสารและ รับสารได้พร้อมกันเป็นการสื่อสารสองทาง และสื่อยังทำหน้าที่ส่งสารได้หลายอย่างรวมกัน คือ ภาพ เสียงและข้อความไปพร้อมกัน โดยรวมเอาเทคโนโลยีของสื่อดั้งเดิมเข้ากับความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสัมพันธ์ ทำให้สื่อสามารถสื่อสารได้สองทางผ่านทางระบบเครือข่ายมีศักยภาพเป็นสื่อแบบประสม (Multimedia) ปัจจุบันสื่อใหม่พัฒนาขึ้นหลากหลายเป็นที่รู้จักและนิยมกันมากขึ้น เช่น เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต อีเมล เทคโนโลยีสำหรับอุปกรณ์พกพาหรือแพลตฟอร์มเคลื่อนที่ (Mobile Platform) วิดีโอเกม และโลกเสมือนจริง ซีดีรอมมัลติมีเดีย บล็อกและวิกิ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) อุปกรณ์พกพาหรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น โทรศัพท์มือถือ พีดีเอ พอดแคสต์ เป็นต้น

บทบาทของเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน เช่น คอมพิวเตอร์ ดาวเทียมเพื่อการสื่อสาร โครงข่ายโทรศัพท์ อุปกรณ์ภาพและเสียงมีผลกระทบต่อ “สื่อแบบดั้งเดิม” (Traditional Media) ซึ่งได้แก่หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ทำให้ข้อมูลข่าวสารไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด เช่น ข้อความ เสียง ภาพเคลื่อนไหว รูปภาพ หรืองานกราฟิก ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมดคือ สามารถอ่านและส่งผ่านได้อย่างรวดเร็วด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์และยังสามารถนำเสนอในลักษณะใดก็ได้ตามความต้องการการใช้งานของผู้ใช้ ความเปลี่ยนแปลงนี้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิด “สื่อใหม่” (New Media) ขึ้น ซึ่งเป็นสื่อที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับเครื่องคอมพิวเตอร์และระบบการสะท้อนกลับ หรือ “อินเตอร์แอคทีฟ” (Interactive) ซึ่งคาดหวังว่าสื่อใหม่จะสามารถตอบสนองความต้องการของ “ผู้แสวงหาข้อมูลข่าวสาร” (Seeker) ได้มีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อแบบดั้งเดิม เนื่องจากสื่อใหม่ไม่มีข้อจำกัดในด้านเวลา (Time) และเนื้อที่ (Space) เหมือนอย่างที่เคยเป็นข้อจำกัดของสื่อแบบดั้งเดิมมาก่อน

ในยุคที่สื่อใหม่ (New Media) กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนทั่วไป และได้กลายเป็นทั้งสังคมเทคโนโลยี เป็นสื่อบนพื้นที่สาธารณะ หรือเป็นพื้นที่ส่วนตัว เทคโนโลยีการสื่อสารที่กำลังผสมผสานกันอย่างรวดเร็วนี้ได้ก้าวไปสู่การเป็นสื่อใหม่ในยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ และเป็นที่

เชื่อกันว่า ภายในหนึ่งหรือสองทศวรรษนี้ สื่อดิจิทัลจะครอบคลุมถึง 80% ของสื่อทั้งหมดที่เราบริโภคกันอยู่ ซึ่งในปัจจุบันก็เริ่มที่จะเห็นร่องรอยของการเปลี่ยนแปลงกันบ้างแล้ว การเกิดของสื่อใหม่ๆ ทุกวันนี้ล้วนแล้วแต่เป็นสื่อในรูปแบบดิจิทัลทั้งสิ้น เช่น การฟังเพลงในรูปแบบเดิมจากแผ่นซีดีเปลี่ยนมาอยู่ในรูปแบบของไฟล์เสียงที่ถูกบีบอัดให้มีขนาดเล็กแต่คุณภาพเสียงคงเดิมที่ผู้ฟังสามารถเปิดฟังผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือได้ การผลิตหนังสือพิมพ์และนิตยสารได้ถูกสร้างรูปแบบขึ้นให้อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของสื่อโทรทัศน์ไปสู่โทรทัศน์ดิจิทัล วิทยุออนไลน์ นอกจากนี้ยังพบว่าจำนวนประชากรที่อ่านหนังสือพิมพ์และนิตยสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เกมอิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของสื่อยุคดิจิทัล เช่นเดียวกับสื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์และวิดีโอระบบดิจิทัลที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของทุกครอบครัว หรือแม้แต่สื่อที่ใกล้ตัวเรามากที่สุดอย่างโทรศัพท์มือถือที่มีใช้กันอยู่แทบจะทุกคน ซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์ทางการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่เรียกว่า การหลอมรวมสื่อ ถือเป็นวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีที่สำคัญ เป็นการนำเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ มาผสมผสานเข้าไว้ด้วยกันและเป็นจุดเริ่มต้นของปรากฏการณ์ทางการสื่อสารต่างๆ ก่อให้เกิดช่องทางสื่อสารใหม่ๆ สามารถตอบสนองความต้องการในการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งผลประโยชน์ของผู้ใช้เป็นสำคัญ (วรุฒิ อ่อนน่วม, 2555) โดยปัจจุบันสื่อใหม่ ถือเป็นการสื่อสารที่มีรูปแบบการสื่อสารใหม่ๆ เกิดขึ้นเพื่อเพิ่มส่วนขยายโอกาสทางการสื่อสาร เปิดโอกาสให้มนุษย์สามารถนำเสนอเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนความคิดเห็นได้อย่างเสรีบนพื้นที่ส่วนตัว หรือ โลกเสมือนจริง (Virtual Reality) และยังสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนที่พื้นที่เสมือนจริงได้จนขยายเป็นเครือข่ายสังคมแบบออนไลน์ (Social Networking) สร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้หลากหลาย ทั้งการตอบกลับในเวลาต่อมา และโต้ตอบแบบทันทีทันใด (Real Time Interaction) อย่างไรก็ตามผลลัพธ์แห่งการเปลี่ยนแปลงอาจไม่ใช่เพียงแค่ประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพของการสื่อสารเพียงอย่างเดียว แต่อาจหมายรวมถึงพฤติกรรมทางการสื่อสารของมนุษย์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากการพัฒนารูปแบบการสื่อสารใหม่ ๆ อีกด้วย

ในส่วนของแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อนั้น พรทิพย์ เย็นจะบก (2552) ได้เสนอแบบจำลองแนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อไว้ โดยแบบจำลองนี้ เป็นการทำความเข้าใจในภาพรวมของการศึกษาสื่อมวลชน ในรูปแบบของแนวคิดหลัก (Key concept) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับเนื้อหาสื่อทั้งหมดที่มีในปัจจุบัน โดยแบบจำลองแนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อมีดังนี้

ภาพที่ 2 แบบจำลองแนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อ
(พรทิพย์ เย็นจะบก, 2552)

การวิเคราะห์องค์ประกอบของแนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อ เป็นการศึกษา รายละเอียดในประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

เจ้าของสื่อ หรือ ผู้ประกอบการสื่อ (Media Agencies) หมายถึง เจ้าของ ผู้ประกอบการที่มีอยู่หลายระดับด้วยกัน อาจเป็นระดับองค์กร สถาบัน หน่วยงานราชการหรือบริษัทเอกชนที่เป็นเจ้าของสื่อ หรือหมายถึง เจ้าของคอลัมน์ ผู้อำนวยการผลิตภาพยนตร์ เจ้าของรายการวิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนผู้อุปถัมภ์รายการที่เป็นผู้กำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย กำหนดแนวเนื้อหาและรูปแบบรายการในการสร้างสื่อต่างๆ ต้องรู้ว่าเจ้าของสื่อมีบทบาทอย่างไรในกระบวนการผลิต สถาบันที่ผลิตสื่อ มีเศรษฐศาสตร์และอุดมการณ์อย่างไร ผลลัพธ์ที่จะเกิดแก่เจ้าของสื่อคือสิ่งใด

ประเภทสื่อ (Media Categories) สื่อมีอยู่หลายประเภท เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ และยังสามารถแยกประเภทของสื่อตามเนื้อหาที่สื่อผลิตออกมา เช่น สารคดี โฆษณา หรือ แยกตามรูปแบบของสื่อ เช่น ละคร เป็นต้น

เทคโนโลยีของสื่อ (Media Technologies) หมายถึง องค์ประกอบเชิงวิทยาศาสตร์ที่ใช้สร้างสื่อต่างๆ ขึ้นเป็นเครื่องมือประกอบการพิมพ์ การสร้างภาพ การบันทึกภาพ เสียง ข้อความ กราฟิก อาจจะเป็นเทคโนโลยีง่ายๆ หรือมีความสลับซับซ้อนด้วยระบบเครื่องจักรกล ดิจิทัล คลื่นแสง คลื่นเสียงในระบบต่างๆ ประกอบกับศิลปะแขนงต่างๆ ที่นำมาใช้อย่างลงตัวในกระบวนการผลิตสื่อทุกประเภท เราต้องวิเคราะห์ได้ว่าสื่อถูกผลิตมาได้อย่างไร ชนิดของเทคโนโลยีที่มี วิธีการใช้เทคโนโลยี ความแตกต่างระหว่างเทคโนโลยีการผลิตและเทคโนโลยีของผลิตภัณฑ์หรือสินค้า

ภาษาของสื่อ (Media Language) สื่อแต่ละประเภทมีภาษาของตนเอง ผู้เปิดรับสื่อเป็นผู้ตีความสิ่งที่สื่อนำเสนอ สื่อที่ใช้แต่เสียงอย่างเดียว อย่างวิทยุกระจายเสียงใช้ภาษาพูดเป็นหลัก แต่สื่อสิ่งพิมพ์จะใช้ภาษาเขียนเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันสิ่งที่ประกอบอยู่ในสื่อต่างๆ สามารถเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายได้ โครงสร้างการเล่าเรื่อง การดำเนินเรื่องของภาพยนตร์ต่างๆ ใช้การตัดต่อภาพสื่อความหมายได้ด้วยเช่นกัน ละครอาจสื่อความดี ความชั่ว ผ่านตัวละครต่างๆ ได้ สิ่งที่สื่อด้วยภาษาใช้การสร้างรหัสเพื่อสื่อความหมาย แต่ผู้รับสารจะเป็นผู้ออกรหัสและตีความออกมาตามประสบการณ์และความรู้ของตนเองสื่อแต่ละประเภทมีภาษาของตนเอง ภาษาจะสื่อจะทำให้รู้ว่าสื่อสร้างความหมาย สร้างรหัสและแบบแผนอย่างไร มีโครงสร้างในการเล่าเรื่องอย่างไร เราจะเข้าใจความหมายที่สื่อ สื่อสารออกมาอย่างไร

ผู้เปิดรับสื่อ (Media Audiences) ผู้เปิดรับสื่อหมายถึงกลุ่มเป้าหมายของสื่อ ที่อาจเป็นผู้ชมรายการโทรทัศน์ ผู้ฟังรายการวิทยุ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ กลุ่มเป้าหมายจะแตกต่างกันด้วย เพศ วัย การศึกษา ประสบการณ์ ความชอบ ความสนใจ ทักษะคิด ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งความหลากหลายเหล่านี้จะส่งผลให้การตีความ การรับรู้ และ ความเข้าใจภาษาของสื่อ และเนื้อหาของสื่อแตกต่างกันออกไปด้วย ตามกลุ่มเป้าหมายเฉพาะของตน ผู้เปิดรับสื่อถูกกำหนด ถูกสร้าง และเข้าถึงสื่อได้อย่างไร ผู้เปิดรับสื่อค้นหา เลือกรับ และตอบสนองต่อเนื้อหาสื่ออย่างไร

การนำเสนอของสื่อ (Media Representation) หมายถึงถึง การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้เปิดรับ การนำเสนอของละครช่วงหลังข่าวกับละครช่วงเช้าวันอาทิตย์ทำให้เห็นคุณค่าความยิ่งใหญ่ของละครแตกต่างกันออกไป เทคนิคการนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ สามารถทำให้ผู้รับเชื่อในสิ่งที่อาจถูกหลอกลวงไปในทางที่ผิดได้ หรือเทคนิคการสร้างภาพจำลองเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ต่างๆ ทำให้คนดูมีส่วนร่วม รับรู้อดีตของชาติตนได้ ทั้งนี้เป็นเพราะคำที่กล่าวไว้ว่า “สื่อทั้งหมด ถูกประกอบสร้างขึ้น” เราจึงต้องรู้ว่าสื่อนำเสนอเนื้อหาอย่างไร ความสัมพันธ์ของเนื้อหาสถานที่ ผู้คน เรื่องราวเหตุการณ์ ความคิด รูปแบบ และผลสืบเนื่องจากเนื้อหา

นอกจากนี้สถาบัน Alliance for a Media Literate America (2007) ได้เสนอกรอบคำถามสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์เนื้อหาที่สื่อนำเสนอ ซึ่งกรอบคำถามสามารถประยุกต์ใช้ได้กับผู้รับสื่อทุกช่วงวัย ดังนี้

1. ผู้ผลิตและผู้รับสื่อ
 - 1.1 ผู้ผลิตสื่อ : ใครเป็นผู้ผลิตเนื้อหา
 - 1.2 วัตถุประสงค์ : ผลิตเนื้อหาเพื่ออะไร และกลุ่มเป้าหมายคือใคร
 - 1.3 เศรษฐศาสตร์ : ใครเป็นผู้สนับสนุนเงินทุนสำหรับการผลิตเนื้อหา
 - 1.4 ผลกระทบ : ใครได้รับผลประโยชน์จากเนื้อหาที่นำเสนอ หรือใครได้รับ

1.5 ผลกระทบจากเนื้อหาที่น่าเสนอ และเนื้อหาที่น่าเสนอเกิดผลอย่างไรต่อตนเอง

1.6 การตอบสนอง : อะไรที่ทำให้เราต้องตอบสนองต่อเนื้อหาที่เปิดรับ

2. เนื้อหาสื่อและความหมาย

2.1 เนื้อหาสื่อ : เนื้อหามีความหมายอย่างไร

2.2 การนำเสนอความคิด คุณค่า สาระ หรือวัตถุประสงค์อย่างไร

2.3 เทคนิค : ใช้เทคนิคอะไร ทำให้ถึงในเทคนิคนั้นๆ และสื่อสารออกมาอย่างไร

2.4 การตีความ : บุคคลที่แตกต่างกันเข้าใจตีความเนื้อได้แตกต่างกันอย่างไร

3. การแสดงและความเป็นจริง

3.1 บริบท : เนื้อหาผลิตขึ้นเมื่อไหร่ และนำเสนอต่อสาธารณะเมื่อไหร่ อย่างไร

3.2 ความน่าเชื่อถือ : อะไรคือความคิดเห็น ข้อเท็จจริง เนื้อหาที่มีความน่าเชื่อถือ

อย่างไร

Thoman (2005) ผู้ร่วมจัดทำหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อ ในสหรัฐอเมริกา และผู้ก่อตั้ง Center for Media Literacy ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสื่อว่า

1. สื่อเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น สื่อถูกสร้างขึ้นโดยบุคคลเพียงไม่กี่คน สื่อผ่านขั้นตอนมากมาย ในการสร้าง การรับสื่อของผู้รับสื่อ เป็นการรับสื่อที่มีโครงสร้างและผ่านการปรุงแต่งมาแล้ว

2. ข้อความของสื่อเป็นภาษาที่ถูกสร้างให้เฉพาะกับสื่อนั้นๆ เพื่อดึงดูดความสนใจเพิ่มความ ชื่นชมในสื่อและรู้สึกร่วมไปกับสื่อมากขึ้น

3. ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลทำให้การรับรู้ในสื่อเดียวกันแตกต่างกันได้ เช่น อายุ การศึกษาที่สูงขึ้น อาจทำให้คน 2 คนที่ดูหนังเรื่องเดียวกันมีความคิดเห็นต่อหนังเรื่องนั้นแตกต่างกัน

4. สื่อมีพื้นฐานมาจากธุรกิจ ซึ่งผลประโยชน์เป็นแรงผลักดันให้เกิดสื่อ

5. สื่อสร้างค่านิยม และการประเมินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ให้แก่บุคคล

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2540) ได้สรุป ลักษณะการรู้เท่าทันสื่อ ว่าประกอบด้วย 7 แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสถาบันสื่อ/องค์กรสื่อ โดยสื่อมวลชนดำเนินการแบบการค้า ภายใต้ระบบทุนนิยมที่ให้ความสำคัญของการแสวงหาผลกำไรมากกว่าการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น ความบันเทิง ให้แก่ประชาชน ระบบทุนนิยมจึงส่งผลกระทบต่อการทำงานของสื่อหรืออาจกล่าวได้ว่า สิ่งที่สื่อผลิตและนำเสนอ มักจะมีพื้นฐานมาจากความต้องการของนายทุนมากกว่าความต้องการของประชาชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อความสื่อ เนื้อความสื่อ คือ ผลผลิตสื่อ (media product) ที่เป็นลักษณะรวมของประเภทสื่อ ได้แก่ รูปแบบ วิธีการนำเสนอ แนวเรื่อง รวมไปถึงความคิด ค่านิยมที่สื่อแสดงออกมาทั้งที่แสดงออกอย่างชัดเจนและแสดงอย่างแอบแฝง ซึ่งผลผลิตสื่อเกิดจากการสร้างขึ้น โดยการคัดสรรและกำหนดวิธีการทั้ง คำพูด (words) ภาพ (image) เสียง (sound) เพื่อนำเสนอความจริงในรูปแบบใหม่ สื่อจึงสามารถที่จะบิดเบือนการรับรู้ ปรับเปลี่ยนค่านิยม ทำลายวิสัยทัศน์ของผู้รับสื่อ เพื่อที่สื่อจะสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดขององค์กรนั่นคือ ผลกำไร นอกจากนี้เนื้อความสื่อยังเป็นผลจากการกำหนดของสื่อ โดยการคัดสรร เลือกรสรว รว เรื่องราว เหตุการณ์ บุคคล ความคิดเห็น วิธีการจัดและดำเนินการผลิต วิธีการนำเสนอ วิธีการส่งเสริมสนับสนุน และการเผยแพร่สื่อ การกำหนดดีกรอบเพื่อให้ผู้รับสื่อมีกรอบของความคิดและการตีความในทิศทางที่ต้องการ

3. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ รหัสและแบบแผนของหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์มีรูปแบบการนำเสนอ ได้แก่ บทบรรณาธิการ บทความ สารคดี คอลัมน์ ภาพ การ์ตูน โฆษณาย่อย โฆษณาใหญ่ ซึ่งในแต่ละรูปแบบที่นำเสนอมีความแตกต่างกันดังนี้

3.1 บทบรรณาธิการ เป็นการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

3.2 บทความ คือ การเขียนที่มุ่งเสนอความรู้ ความคิดเห็น ซึ่งงานเขียนจะอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงโดยมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือได้สนับสนุน

3.3 สารคดี เป็นข้อเขียนที่ประกอบด้วยข้อเท็จจริงและจินตนาการ เพื่อให้ความรู้และความเพลิดเพลินภาพ ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพลายเส้น รวมไปถึงแผนภูมิ แผนที่ ภาพถ่าย

3.4 จัดเป็นส่วนหนึ่งจองข่าว เนื้อหา เรื่องราว เพราะสามารถสะท้อนอารมณ์ความรู้สึก ความเป็นละครของผู้คนและเหตุการณ์ การนำเสนอเป็นการคัดเลือกภาพเพื่อนำเสนอทำให้บ่อยครั้งที่ภาพประกอบข่าวหรือเรื่องราวมักจะน่าสนใจมากกว่าเนื้อความข่าวหรือเรื่องราว

3.5 การ์ตูน ในที่นี้หมายถึงการ์ตูนการเมืองที่มีการนำเสนอในหนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องราวที่สำคัญหรือกำลังเป็นที่สนใจ และในบางครั้งการ์ตูนมีประสิทธิผลมากกว่าบทความที่นำเสนอความเห็นเดียวกัน

3.6 โฆษณาย่อยโฆษณาใหญ่ คือ ข้อความหรือรูปภาพเกี่ยวกับสินค้าและบริการทางธุรกิจหรือหน่วยงาน โดยหนังสือพิมพ์มีรายได้หลักจากการขายพื้นที่โฆษณาและพื้นที่เพื่อตีพิมพ์ข้อความ

4. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ รหัสและแบบแผนของสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุกระจายเสียงมีการสร้างสรรค์ หรือการสื่อความหมายสารโดยใช้รหัส แบบแผนและภาษาที่รับรู้ได้จากการได้ยิน ส่วนประกอบที่สำคัญของวิทยุกระจายเสียง คือ เสียงพูด เสียงเพลง เสียงประกอบ ซึ่งเป็น

ส่วนประกอบที่มีบทบาทในการสื่อความหมาย ความเป็นจริง เรื่องราวในรูปแบบของเสียง โดยเสียงพูดจะมีการใช้รหัสหลายรูปแบบเพื่อสร้างและสื่อความหมายซึ่งรูปแบบและรหัสล้วนมีผลต่อความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของผู้ฟังที่มีต่อเนื้อความสื่อที่ได้ยินซึ่งลักษณะและวิธีการนำเสนอเสียงนั้นก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของรายการ รูปแบบรายการ การกำหนดอารมณ์ของรายการ บุคลิกของผู้นำเสนอ เสียงเพลงให้ความบันเทิงหรือความพึงพอใจแก่ผู้ฟังและมีบทบาทสามารถสร้างอารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนทำให้นึกถึงสถานที่ สถานการณ์ เหตุการณ์ เวลาและสัญลักษณ์ต่างๆ ได้ด้วย นักวิทยุกระจายเสียง เป็นดำเนินรายการและเป็นส่วนประกอบรายการ ทำหน้าที่คัดเลือกเพลงโดยมักจะคำนึงถึงการตอบสนองของผู้อุปถัมภ์รายการและการตอบสนองของผู้ฟังรายการ และถ้าเพลงเป็นส่วนประกอบของรายการคัดเลือกและการใช้เพลงมักจะคำนึงถึงความคุ้มค่าของการลงทุน ทั้งด้านค่าใช้จ่าย คน เวลา ในกระบวนการสร้างความหมายและการผลิตสื่อวิทยุกระจายเสียง การตัดต่อเสียงเป็นสิ่งจำเป็นในการผลิตรายการวิทยุและการตัดต่อนี้เองทำให้ข้อความหรือความหมายที่พูดเปลี่ยนแปลงไปในระดับเล็กน้อยไปจนถึงมีความหมายตรงกันข้ามได้ ด้วยการเลือกเก็บ หรือตัดทิ้ง ค่าความของเสียงที่บันทึก นอกจากนี้บุคลากรที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอทางวิทยุกระจายเสียงอาจไม่มีความรู้ ไม่มีประสบการณ์ตรง หรือความสัมพันธ์จริงกับเนื้อหา เรื่องราว ที่นำเสนอ ซึ่งอาจทำให้เกิดการสื่อความหมายที่ผิดเพี้ยนทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ รวมทั้งแฝงความคิด ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

5. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ รหัสและแบบแผนของสื่อโทรทัศน์ โทรทัศน์มีการสร้างสรรค์หรือการสื่อความหมายของสารโดยใช้รหัส แบบแผน และภาษา ซึ่งรับรู้ได้จากการมองเห็น ภาพเคลื่อนไหว และการได้ยิน จึงทำให้สื่อโทรทัศน์มีความเหมือนจริง มีพลังอำนาจ มีผลกระทบเชิงชักนำมากกว่าสื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อวิทยุกระจายเสียง โดยสื่อโทรทัศน์มีรหัสและแบบแผนหรือภาษาโทรทัศน์ ประกอบด้วย การกำหนดกรอบ (framing) ได้แก่ ระยะห่างจากกล้อง การเลือกใช้เลนส์ มุมกล้อง การใช้สัญลักษณ์ (symbolic) ได้แก่ การแสดง เสื้อผ้า การแต่งกาย ฉาก การใช้แสง ภาษาเขียน (written) ได้แก่ การแจ้ง หรือประกาศช่วงต้นรายการ การแสดงรายชื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเสียง (audio) ได้แก่ การพูด เพลง เสียงประกอบ เสียงหัวเราะที่ใช้ประกอบรายการ บันทึกเสียงปรบมือ การสร้างความหมายในการผลิตของสื่อโทรทัศน์จะเกี่ยวข้องกับ แสง สี เสียง รูปทรง ขนาด ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง การเคลื่อนไหว มุมกล้อง การตัดต่อ การแสดง แหล่งข้อมูล หรือวิธีการนำเสนอข้อมูลและความหมายแฝง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการคัดเลือก การสร้างสรรค์จากการผลิต

6. แนวคิดเกี่ยวกับผู้รับสื่อ คือ ผู้ที่สามารถรู้ความหมายของสิ่งที่สื่อนำเสนอ ผู้รับสื่อไม่ได้เป็นผู้รับที่เฉื่อยชา (passive absorb) แต่เป็นผู้รับที่มีส่วนร่วม (actively engage) ในการสร้างความหมายในเนื้อหาสื่อ กล่าวคือ ในขณะที่ผู้ผลิตนำเสนอข้อมูล ผู้รับสื่อจะตีความเนื้อความสื่อ (media text) จากความคิดที่มีอยู่ (preconceived) จากอคติ ความลำเอียง (biases) และจาก

ประสบการณ์ในอดีต (past experienced) และยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการอ่านหรือตีความสื่อของ ผู้รับสื่อ ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ ชนชั้นทางสังคม กลุ่มชาติพันธุ์ สถานภาพทางเศรษฐกิจ พื้นฐานทาง การศึกษา เชื้อชาติ อายุ เพศ ซึ่งล้วนส่งผลต่อการอธิบาย หรือการให้ความหมายต่อสิ่งที่เสนอ ทั้งในแง่ที่อาจพบหรือไม่พบในความหมายของสื่อ อาจพอใจหรือไม่พอใจเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ ความแตกต่าง ของปัจจัยต่างๆ นี้ มีผลทำให้ผู้รับสื่อตีความเนื้อความเดียวกันออกมาต่างกันได้ นอกจากนี้ยังมีผลต่อ การรับ การเลือกรับสื่อ การบริโภคสื่อ การมีส่วนร่วมและการตอบโต้สื่อด้วย สื่อมีการดำเนินการกับ ผู้รับสื่อ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการลงทุน และเพื่อผลสำเร็จ จากทฤษฎีความเป็นใหญ่ของผู้บริโภค ที่เชื่อว่าลักษณะและเนื้อหาของสื่อถูกกำหนดโดยผู้รับสื่อ แต่ในความเป็นจริงแล้วการนำเสนอเป็นไป ตามความตั้งใจและความต้องการของสื่อ โดยการกำหนดตำแหน่งของผู้รับสื่อให้เป็นไปตามที่สื่อ ต้องการ ด้วยเทคนิควิธีการของสื่อ ทั้งการดำเนินการผ่านเครื่องมือ อุปกรณ์ ผ่านบุคคลผู้ที่สื่อสารกับ สื่อ ผ่านชนิดและรูปแบบการนำเสนอ ผ่านเนื้อความสื่อ นอกจากนั้นสื่อกำหนดวิธีการสื่อสารหรือ สร้างความสัมพันธ์กับผู้รับสื่อ ด้วยการสร้างความรู้สึก เพื่อสร้างความรู้สึกที่สื่อสื่อสารตรงไปยัง ผู้รับสื่อ สื่อสร้างความรู้สึกร่วมในเนื้อหาสื่อ และถ้ามีการระบุซ้ำ การสร้างเสริมหรือเสริมให้เกิดความ พึงพอใจจะยิ่งทำให้ผู้รับสื่อเกิดทัศนคติ หรือความรู้สึกร่วมในทิศทางที่สื่อต้องการมากขึ้น สื่อพยายาม เข้าถึงผู้รับทั้งทางกายภาพและความคิด ความรู้สึกเพื่อให้ผู้รับสารได้รับเนื้อความสื่อ แล้วเกิดความคิด ความรู้สึก/พฤติกรรมตามที่สื่อต้องการ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของสื่อ

7. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องเป็นแนวคิดสำคัญในการรู้เท่าทันสื่อ การศึกษาวิเคราะห์การเล่าเรื่องทำได้ทั้งในเรื่องที่สร้างขึ้น และเรื่องที่มาจากร่องจริง และทำได้กับสื่อ ทุกประเภท เช่น ข่าวในหนังสือพิมพ์จะพยายามดึงเอาองค์ประกอบของเรื่อง หรือข่าวขึ้นมาให้ น่าสนใจ ด้วยการกำหนดตลาดหรือกลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ อ่านพิจารณาวิธีการที่ทำให้เด่น การทำให้เป็นละคร การตั้งคำถาม การเปิดเรื่องด้วยปริศนา โดยทำให้ ความสงบหรือความสมดุลเกิดวุ่นวาย หรือถูกทำลาย การพัฒนาเรื่องหรือสร้างความต่อเนื่อง การ คลี่คลายและสร้างความชัดเจน หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับพยายามสร้างสูตรการเล่าเรื่องของตนเอง (Masterman, 1992 อ้างถึงใน เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2540) สำหรับเรื่องเล่าที่เป็นการแต่งขึ้น สร้าง ขึ้น หรือบันเทิงคดี การวิเคราะห์มักเกี่ยวข้องกับ 5 ประเด็น คือ แก่นความคิด โครงเรื่อง ความขัดแย้ง ตัวละคร และรหัสการเล่าเรื่อง

จากการศึกษาเอกสารเรื่องแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ สรุปได้ว่า สถาบันสื่อ/องค์กรสื่อ ส่วนใหญ่มีการดำเนินกิจการเพื่อแสวงหาผลกำไรธุรกิจจึงเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานกำหนด เนื้อหา และการเผยแพร่ กระบวนการผลิตสื่อ เป็นกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีโครงสร้าง และ สร้างอย่างพิถีพิถันเพื่อถ่ายทอด “ความรู้สึกที่เป็นจริง” เนื้อความสื่อ เป็นส่วนผสมของ ข้อมูล ค่านิยม และโลกทัศน์ ที่ถูกจัดลำดับกำหนดความสำคัญก่อนหลัง รวมไปถึงการคัดสรร เลือกสรร ทั้งเรื่องราว

เหตุการณ์ บุคคลและความคิดเห็น ทศนคติ ค่านิยมของสื่อ บรรจุสารเชิงอุดมคติและชี้นำค่านิยม แสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตแบบบริโภคนิยม ตามแนวคิดทุนนิยม

4.3 องค์ประกอบที่สำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ

มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อไว้ ดังนี้

Hobbs (2007) ได้เสนอ องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ จากการประชุมผู้นำแห่งชาติว่าด้วยการรู้เท่าทันสื่อของสถาบันแอสเพน (Aspen Institute) ว่ามีองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. การเข้าถึงสาร (ability to access messages) หมายถึง ความสามารถในการถอดรหัสสัญลักษณ์ และสะสมคำศัพท์ที่กว้างขวาง รวมถึงทักษะที่เกี่ยวกับการแสวงหา จัดการและเรียกใช้ข่าวสารจากแหล่งต่างๆ รวมไปถึงความสามารถในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยี ทักษะการเข้าถึง มักถูกเรียกว่า การรู้ทันข้อมูลข่าวสาร (information literacy)

2. การคิดวิเคราะห์สาร (ability to analyze messages) หมายถึง ทักษะความเข้าใจแบบตีความ ซึ่งรวมถึงความสามารถในการใช้การแบ่งแยกประเภทแนวคิดหรือความคิด ตัดสินประเภทของงาน การลงความเห็นเกี่ยวกับเหตุและผล การพิจารณากลยุทธ์และเทคนิคที่ใช้ในการสร้างงาน และการบอกจุดประสงค์มุมมองของผู้แต่ง ความสามารถในการวิเคราะห์ระดับสูงขึ้นไปยังอาจรวมถึงการจำแนกบริบททางประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจหรือสุนทรีย์ ทักษะในการวิเคราะห์ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเข้าใจและใช้ความรู้เชิงความคิดอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินสาร (ability to evaluate messages) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณค่า ของความหมายที่มีต่อผู้อ่าน รวมถึงการใช้ความรู้ที่มีอยู่เดิมตีความงาน ทำนายผลลัพธ์ที่จะตามมาหรือบทสรุปในเชิงตรรกะ บอกค่านิยมที่อยู่ในสารและชื่นชมต่อคุณภาพเชิงสุนทรีย์ของงาน ทักษะการประเมินต้องใช้ การมองโลก ความรู้ ทศนคติและค่านิยม

4. การสื่อสาร (ability to communicate messages) คือ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร ได้แก่ ความสามารถที่จะเข้าใจผู้ฟังที่เราากำลังสื่อสารด้วย มีทักษะใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจับความสนใจของผู้รับสาร มีทักษะในการผลิตสื่อวิดีโอ

รายงาน Learning for the 21st Century ได้รายงานถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน และใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 มีรายละเอียดเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ ไว้ 5 องค์ประกอบ (Center for Media Literacy, 2008) ดังนี้

1. ทักษะการเข้าถึง (Access Skill) เป็นทักษะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถรวบรวมข้อมูลที่ เหมาะสมและมีประโยชน์ และสามารถทำความเข้าใจต่อความหมายของเนื้อหาจากสารที่สื่อนำเสนอ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทักษะการวิเคราะห์ (Analyze Skill) เป็นทักษะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถตรวจสอบการ ออกแบบทั้งรูปแบบของเนื้อหาสาร โครงสร้างของเนื้อหาสารและลำดับเหตุการณ์ของ

เนื้อหาสาร รวมถึงสามารถใช้แนวคิดต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในการทำความเข้าใจบริบท ของเนื้อหาสารที่น่าเสนอ

3. ทักษะการประเมินสื่อ (Evaluate Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถเชื่อมโยง เนื้อหาสารไปยังประสบการณ์ส่วนบุคคลและทำการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้อง คุณภาพ และความ เกี่ยวข้องของเนื้อหาสาร

4. ทักษะการสร้างสรรค์ (Create Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถเขียน ความคิด ของพวกเขาโดยใช้ข้อความ เสียง และ/หรือภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับ วัตถุประสงค์ ที่แตกต่างกัน รวมทั้งสามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อสร้างสรรค์เนื้อหาสารของตน

5. ทักษะการมีส่วนร่วม (Participate Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมหรือปฏิสัมพันธ์ ซึ่งจะส่งผลอย่างมหาศาลในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Center for Media Literacy, 2008)

พรทิพย์ เย็นจะบก (2552) เสนอว่า การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่อการที่จะเท่าทัน สื่อได้นั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ เรียงลำดับ คือ

1. การเข้าถึง (Access)

การเข้าถึงสื่อ คือ การได้รับสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็มที่และรวดเร็วสามารถ รับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่อประเภทต่างๆได้อย่างเต็มความสามารถ พร้อมทั้งทำความเข้าใจ ความหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดย

- อ่านเนื้อหาจากสื่อนั้นๆและทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้
- จดจำและเข้าใจความหมายของคำศัพท์ สัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการ สื่อสาร
- พัฒนากลยุทธ์ เพื่อหาที่มาของข้อมูลจากแหล่งต่างๆที่หลากหลาย
- เลือกคัดกรองข้อมูล ประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ ต้องการ

2. การวิเคราะห์ (Analyze)

การวิเคราะห์ คือ การตีความเนื้อหาสื่อตามองค์ประกอบและแบบฟอร์มของสื่อ แต่ละประเภทว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอนั้นส่งผลกระทบอะไรบ้างต่อสังคม การเมืองหรือเศรษฐกิจโดยใช้พื้น ความรู้เดิมและประสบการณ์ในการคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดขึ้น โดยอาจใช้วิธีการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ การแยกองค์ประกอบย่อยต่างๆ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเหตุและผลการทำงาน เข้าใจเนื้อหาบริบทที่ต้องการสื่อ เช่น

- ใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมเพื่อทำนายผลที่จะเกิด
- ตีความเนื้อหา โดยใช้หลักการวิเคราะห์พื้นฐาน

- ใช้กลวิธีต่างๆ ได้แก่การเปรียบเทียบ/หาความแตกต่าง/ข้อเท็จจริง/ความคิดเห็น เหตุและผล การลำดับความสำคัญ

- ใช้ความรู้เกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของการสร้างสรรค์และตีความหมาย

3. การประเมินค่าสื่อ (Evaluate)

การประเมินค่าของสื่อ เป็นผลจากการวิเคราะห์สื่อที่ผ่านมาทำให้สามารถที่จะประเมินคุณภาพ ของเนื้อหาสารที่ถูกส่งออกมาได้ว่ามีคุณค่าต่อผู้รับสารมากน้อยเพียงใด สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับสารในด้านใดได้บ้าง คุณค่าที่เกิดขึ้นเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นทางใจ อารมณ์ ความรู้สึก หรือมีคุณค่าทางศีลธรรม จรรยาบรรณ สังคม วัฒนธรรมหรือประเพณีอย่างไร ในขณะที่เกี่ยวกับการประเมินค่าที่เกิดขึ้นอาจเป็นการประเมินคุณภาพของสื่อว่า การนำเสนอของสื่อ่นั้นมีกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพหรือไม่เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อประเภทเดียวกัน ความสามารถในการประเมินเนื้อหา โดยสร้างความเกี่ยวข้องของเนื้อหากับประสบการณ์ พร้อมเสนอความเห็นในแง่มุมที่หลากหลาย โดยใช้วิธีดังนี้

- ชื่นชอบและเกิดความพึงพอใจในการตีความหมายสื่อ จากประเภทรายการ และรูปแบบที่หลากหลาย

- สนองตอบโดยการพิมพ์
- ประเมินคุณภาพของเนื้อหา จากเนื้อหาสื่อและรูปแบบ
- ตัดสินให้คุณค่าของเนื้อหา โดยพิจารณาจากหลักจริยธรรม ศาสนา และหลักประชาธิปไตย

4. การสร้างสรรค์ (Create)

การเรียนรู้สื่อ รวมถึงการพัฒนาทักษะ การสร้างสื่อในแบบฉบับของตนเองขึ้นมา เมื่อผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสามารถวิเคราะห์วิจารณ์ ประเมินค่าสื่อได้อย่างถ่องแท้แล้ว ทุกคนจะต้องวางแผน เขียนบท ค้นหาข้อมูลเนื้อหาประกอบความสามารถในการสร้างสรรค์ (หรือสื่อสาร) เนื้อหาโดยการเขียนบรรยายความคิด ใช้คำศัพท์ เสียง หรือการสร้างภาพให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ซึ่งมีวิธีการสร้างสื่อแบบสร้างสรรค์ ดังนี้

- ใช้ประโยชน์จากขั้นตอนการระดมสมอง วางแผน เรียบเรียง และแก้ไข
- ใช้ภาษาเขียนและภาษาพูดอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดตามหลักของภาษาศาสตร์
- สร้างสรรค์และเลือกภาพอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุเป้าหมายต่างๆ ที่กำหนดไว้
- ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในการวางโครงสร้างของเนื้อหา

จากการพัฒนาแนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อของ UNESCO เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยที่เป็นผลมาจากการดำเนินโครงการ “การพัฒนาองค์ความรู้การรู้เท่าทันสื่อในประเทศไทย” พรทิพย์ เย็นจะบก (2552) จึงได้นำเสนอองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นเป็นองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อในบริบทสังคมไทยไว้ว่า การรู้เท่าทันสื่อประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ

1. มิติในการรับสื่อ คือ การรู้เท่าทันการเปิดรับสื่อของประสาทสัมผัสของตนเอง เมื่อเปิดรับแล้ว สมองจะสั่งการคิดและปรุงแต่งให้เกิดอารมณ์ต่างๆ ตามมา การรู้เท่าทันสื่อในขั้นของการรับรู้อารมณ์ของตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่ต้องแยกความคิดและอารมณ์ออกจากกัน ไม่หลงใหลไปตามการชี้นำของสื่อ เช่น การทำให้เกิดความต้องการสินค้าที่โฆษณา การเลียนแบบดาราที่เห็นว่าสวยหล่อตามแฟชั่น การแสดงอารมณ์รัก โลภ โกรธ หลง ตามภาพยนตร์หรือละครต่าง ๆ ความคิดจะทำให้เรารับรู้ความจริงว่าอะไรเป็นสิ่งที่สื่อสร้างขึ้น อะไรเป็นความจริงที่มีอยู่จริง อารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอสื่อที่เราอารมณ์ประเภทต่างๆ เป็นการรู้ไม่เท่าทันสื่อ เพราะถ้าเรารู้เท่าทันสื่อ เราจะเห็นเหตุและผลต่างๆ อันเป็นที่มาของผลประโยชน์ทางธุรกิจของสื่อ

2. การวิเคราะห์สื่อ หมายถึง การแยกแยะองค์ประกอบในการนำเสนอของสื่อ ในประเด็นของวัตถุประสงค์ของสื่อ เช่น กลุ่มเป้าหมายของสื่อ สิ่งที่สื่อนำเสนอส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างไร รูปแบบการนำเสนอของสื่อเป็นอย่างไร ข้อมูลที่นำมาเสนอเป็นข้อเท็จจริงหรือความเห็น ปัจจัยเกี่ยวกับบริบททางสังคม ศีลธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี ค่านิยม ที่สื่อนำเสนออยู่ในกรอบของจรรยาบรรณหรือไม่ ส่งเสริมคุณธรรมให้กับสังคมหรือไม่ การวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ จะทำให้เราเห็นภาพความเป็นจริงของสื่อได้อย่างชัดเจนขึ้น

3. การเข้าใจสื่อหรือการตีความสื่อ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวผู้รับสารหลังจากเปิดรับสื่อไปแล้วเพื่อที่จะทำความเข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ เข้าใจภาษาเฉพาะของสื่อแต่ละประเภทและรู้จักที่มาของข้อมูลประเภทต่างๆ ซึ่งผู้รับสารแต่ละคนจะมีความเข้าใจสื่อได้ไม่เหมือนกันตีความไปคนละแบบ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม พื้นฐานการศึกษา และคุณสมบัติต่างๆ ในการเรียนรู้ ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลของแต่ละบุคคลที่ไม่เท่ากันมาก่อน

4. การประเมินค่าสื่อ หลังจากการที่ผู้รับสารผ่านการวิเคราะห์และการทำความเข้าใจสื่อแล้ว ผู้รับสารควรที่จะทำการประเมินค่าสิ่งที่สื่อนำเสนอว่ามีคุณภาพและคุณค่ามากน้อยเพียงไร ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ หรือวิธีการนำเสนอในรูปแบบใดก็ตาม สื่อได้ใช้เทคนิคอะไรก่อให้เกิดความสนใจ ความพอใจขึ้น หรือทำให้หลงเชื่อไปโดยขาดการวิเคราะห์อย่างถ่องแท้

5. การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ ถ้าผู้รับสารได้ใช้การวิเคราะห์และทำความเข้าใจในองค์ประกอบขั้นต้นทั้ง 4 มาได้เป็นอย่างดีแล้ว เท่ากับว่าผู้รับสารได้ผ่านกระบวนการการรู้เท่าทันสื่อที่ครบถ้วน แต่ยังไม่เพียงพอ เพราะเมื่อเราเข้าใจองค์ประกอบสื่อ อ่านสื่อได้ ประเมินค่าได้ โดยใช้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นแต่เราทุกคนไม่สามารถออกไปจากโลกของสื่อได้ ความจำเป็นที่จะต้องอยู่ในโลกของสื่อ

ต่อไปเราควรที่จะปฏิบัติได้คือ นำสิ่งที่ตนวิเคราะห์ไปใช้ประโยชน์ได้ เลือกรับสื่อเป็น สามารถส่งสารต่อไปได้ มีปฏิกิริยาตอบกลับสื่อได้ สุดท้ายอาจเป็นผู้ผลิตสื่อเองตามวัตถุประสงค์เฉพาะกิจต่างๆ อันก่อให้เกิดสื่อดีๆ ขึ้นในสังคมได้โดยการมีการวางแผนการจัดการเพื่อใช้สื่อให้เหมาะสม ใช้สื่อ ใช้ภาพ และเสียงให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เช่น เลือกข้อมูลเพื่อการคิด เขียน และพูด ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ผลิตสื่ออย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม

องค์ประกอบทั้ง 5 เกี่ยวพันต่อเนื่องตามลำดับดังกล่าว เป็นองค์ความรู้ “การรู้เท่าทันสื่อ” ที่ต้องการการพัฒนาและปรับใช้ให้เหมาะกับกระบวนการการเรียนรู้ของทุกกลุ่มชนในสังคมไทยต่อไป

อุษา บิ๊กกินส์ (2555) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อที่จะต้องมีการนำไปปรับใช้ใน 4 รูปแบบ คือ เข้าถึง (access) วิเคราะห์ (analyze) ประเมิน (evaluate) และ สร้างสรรค์ (create) และทั้ง 4 รูปแบบนี้สามารถใช้ได้ กับสื่อทุกประเภท นับตั้งแต่ สื่อสิ่งพิมพ์ การกระจายเสียง จนถึงสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเริ่มมี อิทธิพลอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ดังนี้

1. การเข้าถึง การเข้าถึงสื่อจะเป็นไปในลักษณะที่มีการเคลื่อนไหวและเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีความต่อเนื่อง เมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงสื่อได้แล้วความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อก็จะมีพัฒนาไปเรื่อยๆ ทำให้ ผู้บริโภคสื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และมีความรู้เกี่ยวกับสื่อมากขึ้น อย่างไรก็ตามตราบใดที่สภาพแวดล้อมทางสังคมยังเกิดความเหลื่อมล้ำและไม่มี ความเท่าเทียมกันระหว่างในเมืองกับชนบท วัตถุ ทรัพยากรที่บ่งชี้ถึงความเจริญย่อมจะส่งผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงสื่อ การสื่อสาร หรือความรู้ต่างๆ ความสามารถในการเข้าถึงได้แก่

- การได้รับสื่อประเภทต่างๆ อย่างเต็มที่ รวดเร็ว
- การรับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่ออย่างเต็มที่ ทำความเข้าใจอย่างมี

ประสิทธิภาพ

- สังเกต จดจำ และเข้าใจความหมายของคำศัพท์ สัญลักษณ์ และเทคนิคต่างๆ

ที่ใช้ในการสื่อสาร

- ไม่ปักใจเชื่อเนื้อหาข้อมูลที่ได้รับทันที ควรหาที่มาของข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่

หลากหลาย

- เลือกข้อมูล คัดกรองข้อมูล ในส่วนที่ต้องการ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

2. การวิเคราะห์ ผู้บริโภคสื่อทุกวันนี้ เมื่อเข้าถึงสื่อได้แล้ว ก็จะต้องมีทักษะหรือความสามารถในการวิเคราะห์สื่อและความหมายที่สื่อสารออกมาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อโทรทัศน์ ผู้ชมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง มีความเข้าใจนับตั้งแต่ ตัวแทนผู้ผลิตรายการ หมวดยุทธศาสตร์ ประเภทรายการ เทคโนโลยี ภาษา กลุ่มตัวแทนที่สื่อสะท้อนให้เห็น จนกระทั่ง ประเภทของกลุ่มผู้ชม ใน

ปัจจุบันผู้บริโภคยังจำเป็นที่จะต้องมียกยี่ห้อหรือความสามารถในการวิเคราะห์สื่อที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ประเพณีให้ได้สูงสุด ทักษะในการวิเคราะห์สื่อ ได้แก่

- ตีความเนื้อหาสื่อตามองค์ประกอบและแบบฟอร์มของสื่อแต่ละประเภทว่าสื่อที่สื่อเสนอขึ้นส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ

- ใช้พื้นความรู้เดิมและประสบการณ์ในการคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดขึ้น

- ใช้กลวิธีการวิเคราะห์ต่างๆ ได้แก่ การเปรียบเทียบ การหาความแตกต่าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเหตุและผล การลำดับความสำคัญ

3. การประเมิน ในส่วนของการเข้าถึง หรือการวิเคราะห์นั้น จำเป็นจะต้องมีการประเมินสื่อไปพร้อมๆ กันด้วย แต่ในขั้นตอนของการประเมินนี้เป็นเรื่องที่ยากในการตัดสิน ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยหลายๆ ประการ เช่น นโยบายของรัฐ ข้อกำหนด กฎหมาย หรือ เกณฑ์ในการประเมินต่าง ๆ ได้แก่ ความงาม บรรทัดฐานทางการเมือง ค่านิยม อุดมคติหรือ เศรษฐกิจ แม้แต่ขอบเขตและวัตถุประสงค์ในการประเมินเอง ก็ยังเป็นเรื่องที่ยากครั้งก่อนข้าง จะขัดแย้งกัน เพราะต้องพิจารณาให้ดีว่า การประเมินคุณภาพสื่อจะตั้งอยู่บนหลักการ ประชาธิปไตยที่ส่งเสริมความอิสระเสรี ความหลากหลาย ความเท่าเทียมกัน ลดความเหลื่อมล้ำในการเป็นตัวแทนหรือสะท้อนภาพสังคม เช่น สะท้อนให้เห็นภาพของคนทุกชนชั้นในสังคม ไม่ใช่จะสะท้อนให้เห็นแต่ชีวิตของคนที่ยากลำบาก ฟุ้งเฟ้อในสังคม หรือว่าจะให้การประเมินสื่อ ยึดมั่นกับขนบธรรมเนียมแบบดั้งเดิม ที่แสดงถึงการแบ่งแยกระหว่างความดีและความชั่วอย่าง ชัดเจน เป็นต้น ความสามารถในการประเมินคุณค่าสื่อได้แก่

- ประเมินคุณภาพของเนื้อหา ประเมินว่ามีคุณค่าต่อผู้รับสารมากน้อยเพียงใด ได้แก่ คุณค่าทางใจ อารมณ์ ความรู้สึก หรือมีคุณค่าทางศีลธรรม จรรยาบรรณ สังคม วัฒนธรรมหรือ ประเพณี

- สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับสารในด้านใดได้บ้าง

4. การสร้างสรรค์สื่อ หมายถึงการเรียนรู้สื่อรวมถึงการพัฒนาทักษะการสร้างสื่อในแบบฉบับของตนเองขึ้นมาเมื่อผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสามารถวิเคราะห์วิจารณ์ประเมินค่าสื่อได้อย่างถ่องแท้แล้วก็ต้องวางแผนเขียนบทคัดย่อข้อมูลเนื้อหาประกอบความสามารถในการสร้างสรรค์หรือสื่อสารเนื้อหาโดยการเขียนบรรยายความคิดใช้คำศัพท์เสียงหรือการสร้างภาพให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลายโดยแยกวิธีการสร้างสื่อให้ออกดังนี้

- การระดมสมองวางแผนเรียบเรียงและแก้ไข

- ใช้ภาษาเขียนและภาษาพูดอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดตามหลักของภาษาศาสตร์

- สร้างสรรค์และเลือกภาพอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุเป้าหมายต่างๆที่กำหนดไว้

- ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในการวางโครงสร้างของเนื้อหา

นอกจากนี้ สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย (2559) ยังได้นำเสนอกรอบแนวคิด พลเมืองประชาธิปไตย เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล (MIDL) โดยได้กล่าวถึง คุณลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตยเท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล ว่าจะต้องเป็นพลเมืองที่มีสมรรถนะในการเข้าถึง เข้าใจ วิเคราะห์ ตีความ ตรวจสอบและคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถประเมินประโยชน์ และโทษในการเลือกรับ ใช้ประโยชน์ และสร้างสันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัลเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจรัฐ ทุน สื่อ ตลอดจนบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นผู้ที่เคารพสิทธิ์และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่หลากหลายได้อย่างรับผิดชอบ และสามารถใช้อินเทอร์เน็ต สารสนเทศ และดิจิทัล เป็นเครื่องมือในการต่อรองอำนาจและสร้างการเปลี่ยนแปลงในฐานะพลเมืองประชาธิปไตยยุคดิจิทัล ที่กระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมและมุ่งเน้นความยุติธรรมทางสังคมเป็นสำคัญ และได้กล่าวถึงทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยแบ่งกลุ่มพลเมืองเพื่อเข้าสู่สังคมประชาธิปไตยออกเป็น 3 แบบว่าจะต้องมีทักษะในเรื่องการรู้ทันสื่อ ดังนี้

1. พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen) จะต้องมีความรู้เท่าทันสื่อในด้านต่อไปนี้

- สามารถเข้าถึงสื่อ แหล่งสารสนเทศ และสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย
- มีทักษะวิเคราะห์ ประเมินคุณภาพ คุณค่าสื่อ ข่าวสาร
- กลั่นกรอง เลือกรับ และใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และครอบครัว

อย่างปลอดภัย

- มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ มีจริยธรรม แสดงออกถึงความคิดเห็นและเรียกร้องให้เกิดการแก้ไขปัญหาเมื่อได้รับผลกระทบโดยตรง

2. พลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participatory Citizen)

พลเมืองที่มีส่วนร่วมจะใช้สื่อ สารสนเทศ และสื่อดิจิทัล เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอัตลักษณ์ของตนเอง และรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาสื่อ ข่าวสาร แหล่งสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มและชุมชน นอกจากความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่มีในพลเมืองแบบที่ 1 แล้ว จะต้องมีความรู้เท่าทันสื่อในด้านต่อไปนี้

- เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสื่อประเภทต่าง ๆ สามารถเข้าถึงสื่อที่มีคุณภาพมากขึ้น

- สร้างสื่อได้ ใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและกลุ่ม
- รวมกลุ่มร้องเรียนให้มีการแก้ไขสื่อไม่เหมาะสม

3. พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice – Oriented Citizen) จะต้องมิตักษะการรู้เท่าทันสื่อในด้านต่อไปนี้

- มีความเข้าใจในเรื่อง โครงสร้าง ระบบสื่อ สารสนเทศ สื่อดิจิทัล ใช้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้นมีบทบาททำให้เกิดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในระดับโครงสร้างกฎหมาย วัฒนธรรม
- เข้าใจ ระบบ โครงสร้างสื่อ นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ช่องว่างของการเข้าถึง และการใช้สื่อในการพัฒนาสังคม
- ใช้สื่อเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้น
- รวมกลุ่ม ผลักดันให้แก้ไขปัญหาในระดับโครงสร้าง นโยบาย หรือเสนอกฎหมาย กฎระเบียบ

ในงานวิจัยครั้งนี้จะเน้นศึกษากับกลุ่มเป้าหมายครอบครัวซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ โดยที่แต่ละครอบครัวจะมีความเป็นปัจเจก มีการนำทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่มีและถูกพัฒนาขึ้นไปใช้เพื่อส่งเสริม และดูแลสมาชิกภายในครอบครัวของตนเอง จากที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการรู้เท่าทันสื่อนั้น จะเห็นได้ว่าในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อจำเป็นที่ผู้รับสื่อจะต้องแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากการเปิดรับสื่อและข่าวสารที่หลากหลาย รวมถึงมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ ข้อมูลเพิ่มเติม และที่สำคัญต้องพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณเพื่อจะช่วยในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ ทำความเข้าใจ ประเมินสิ่งที่สื่อนำเสนอและรู้จักเลือกใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอีกด้วย ซึ่งองค์ประกอบที่จำเป็นต่อการรู้เท่าทันสื่อนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์จากองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อของ Hobbs (2007), Center for Media Literacy (2008), พรทิพย์ เย็นจะบก (2552), อุษา บิ๊กกินส์ (2555), สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย (2559) สรุปได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางสรุปการสังเคราะห์องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ

องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ	Hobb (2007)	Learning for 21 st Century (2008)	พรทิพย์ เย็นจะบก (2552)	อุษา บิ๊กกินส์ (2555)	สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (2559)
การเข้าถึงสื่อ/ การเข้าถึงสาร	✓	✓	✓	✓	✓
การเข้าใจสื่อ			✓		
การวิเคราะห์สื่อ	✓	✓	✓	✓	✓
การประเมินสื่อ	✓	✓	✓	✓	✓

องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ	Hobb (2007)	Learning for 21 st Century (2008)	พรทิพย์ เอ็นจะบก (2552)	อุษา บิ๊กกินส์ (2555)	สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (2559)
ใช้สื่อให้เกิดประโยชน์			✓		✓
การสร้างสรรค์สื่อ/การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์	✓	✓	✓	✓	
แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์			✓		✓
การมีส่วนร่วม		✓			

จะเห็นได้ว่า การจำแนกองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อของนักวิชาการส่วนใหญ่มีความใกล้เคียง สอดคล้องกัน โดยสังเคราะห์จากแนวคิดต่างๆ หลายแนวคิดเข้าด้วยกัน ซึ่งจากองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นองค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในการศึกษาคั้งนี้ 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 1) การเข้าถึงสื่อ 2) การวิเคราะห์สื่อ 3) การประเมินสื่อ และ 4) การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อของ Hobbs (2007), Center for Media Literacy (2008), พรทิพย์ เอ็นจะบก (2552), อุษา บิ๊กกินส์ (2555), สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย (2559) โดยจำแนกตามทักษะที่เป็นองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 4 ด้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางสังเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้จำแนกตามทักษะที่เป็นองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ

ทักษะที่เป็นองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ	พฤติกรรมบ่งชี้
การเข้าถึงสื่อ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถเลือกใช้สื่อต่างๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ได้ทั้งสื่อที่เป็น สิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้อย่างหลากหลาย 2. สามารถอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อ ข่าวสาร ข้อมูล และรายละเอียดจากสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ 3. สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น 4. สามารถเก็บรวบรวม และเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือ และเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของตนเองจากสื่อต่างๆ ได้

ทักษะที่เป็นองค์ประกอบ ของการรู้เท่าทันสื่อ	พฤติกรรมบ่งชี้
	5. สามารถจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ
การวิเคราะห์สื่อ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ 2. สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจ จากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. สามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม 4. สามารถบอก หรืออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของสิ่งที่สื่อต้องการนำเสนอได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน 5. สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล
การประเมินสื่อ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุผล 2. สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่างๆ ได้ 3. สามารถตัดสินใจ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ 4. มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการจูงใจในการบริโภค 5. สามารถใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินใจ ความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม
การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์	1. สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

ทักษะที่เป็นองค์ประกอบ ของการรู้เท่าทันสื่อ	พฤติกรรมบ่งชี้
	2. สามารถใช้สื่อต่างๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่ เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์ 3. สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้ อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและ จริยธรรมของตนเอง 4. สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภท ต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5. สามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และ ข้อเสนอแนะของตนเองผ่านสื่อได้อย่างสร้างสรรค์และมี ประสิทธิภาพ

4.4 รูปแบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

พรทิพย์ เย็นจะบก (2552) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อ โดยให้หลักสำคัญ สำหรับการสร้างสรรค์สถานการณ์หรือการเรียนรู้เรื่องรู้เท่าทันสื่อว่าประกอบไปด้วยเงื่อนไข 4 ประการ ต่อไปนี้

1. การศึกษาเป็นกลุ่ม

การเรียนรู้เท่าทันสื่อไม่สามารถที่จะรู้ได้ตามลำพัง จริงอยู่ที่การวิเคราะห์อะไรบางอย่าง และการคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งนั้นด้วยตัวคุณเองก่อน ซึ่งเป็นการเรียนรู้สารในสื่อเหล่านั้น แต่ทั้งนี้สื่อไม่ได้นำเสนอโลกส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่งเท่านั้นแต่นำเสนอภาพทั้งหมด ภาพสะท้อนสังคมนี้จะชัดเจนขึ้นหากได้นำ “การอ่าน” หรือประสบการณ์ของแต่ละคนมาเปรียบเทียบกับของคนอื่นหรือมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ไม่มีใครมีสิทธิพิเศษหรือได้เปรียบเสียเปรียบใคร แม้ว่าแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันทางด้านประสบการณ์ อายุ เพศ หรือฐานะทางสังคมก็ตาม ในทางกลับกัน มุมมองและความเห็นที่แตกต่างกันสามารถสร้างโอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

2. ความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม

เมื่อมีการทำงานเป็นกลุ่มสมาชิกในกลุ่มควรรู้จักพูด ฟังและโต้ตอบอย่างเหมาะสม สมาชิกบางคนมีความสามารถในการฟังดี บางคนมีความถนัดพูดและถ่ายทอดได้ดี ในการฝึกอบรมด้านการรู้เท่าทันสื่อนี้แต่ละกลุ่มจะต้องรู้จักใช้บุคลิกลักษณะเด่นของสมาชิกในกลุ่มเพื่อปรับให้เข้ากับกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3. เรียนรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนของกระบวนการกลุ่ม

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การรู้เท่าทันสื่อเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง เป็นกระบวนการที่เพิ่มการตระหนักรู้ให้สูงขึ้น และยังเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเป็นหลัก ยังไม่มี “ความรู้” ใดที่เป็น “คำถามที่ถูกต้อง” มีเพียงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่ได้มาจากการสนทนาผ่านกลุ่มผู้เรียนที่ถูกจุดประกายโดยคำถามที่เลือกสรรมา การอธิบายที่ชัดเจนถึงสิ่งที่บุคคลหนึ่งคิดและทำไมจึงคิด การฟังและการตอบสนองต่อคนอื่นจะเป็นกระบวนการซึ่งสร้างสรรค์ “ความรู้ใหม่” ด้วยกัน ดังนั้นการเปิดใจรับฟังมุมมองและความคิดใหม่ ๆ ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุด

4. บทบาทของผู้สอน / ผู้นำการอบรม

ในการเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ไม่เหมือนกับสถานการณ์สอนแบบดั้งเดิม อาจารย์ต้องให้ความสะดวกในการเรียนและยังต้องเป็นผู้เรียนอีกด้วย ดังนั้นสิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดทั้งอาจารย์หรือผู้นำการอบรมต้องนำมาปรับใช้

- ผู้นำการอบรมจะอยู่ในฐานะเป็นผู้เรียนคนหนึ่งท่ามกลางผู้เรียนคนอื่น ๆ ไม่ควรใช้วิธีผลักดันความคิดเห็นของตัวเองไปใส่ให้กับผู้อื่น แม้ว่าผู้นำการอบรมเองจะต้องมีส่วนร่วมและต้องเรียนรู้จากบทสนทนาด้วยก็ตาม

- ผู้นำการอบรม จะเป็นผู้สร้างบรรยากาศแวดล้อมและสถานการณ์สมมติในการเรียนรู้โดยเลือกสื่อหรือหัวข้อที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน/ อบรม และต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม บรรยากาศในการอบรมหรือในชั้นเรียนควรจะสนุกสนานและน่าตื่นเต้น

- ความแตกต่างหลักระหว่างผู้นำการอบรมและผู้เรียนคนอื่น ๆ คือประสบการณ์ และความรู้ในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ สื่อและเนื้อหาที่ใช้ในการฝึกอบรม ดังนั้นผู้นำการอบรมจะสามารถช่วยให้การสนทนาไปสู่ระดับที่ลึกมากยิ่งขึ้น และเน้นที่ประเด็นสำคัญซึ่งเกิดขึ้นในการสนทนาและการนำเสนอ พยายามนำคำถามปลายเปิดเพื่อก่อให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยน

- บทบาทของผู้นำการอบรม คือการพยายามทำให้การสนทนาในกลุ่มดำเนินต่อไป ซึ่งอาจจะเป็นการใช้วิธีการถามคำถามที่มาจากกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สื่อแบบต่าง ๆ

นอกจากรูปแบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อที่กล่าวมาข้างต้นนั้น พรทิพย์ เย็นจะบก (2552) ยังได้นำเสนอ การดำเนินงานเพื่อเพิ่มศักยภาพการรู้เท่าทันสื่อให้กับเยาวชนในครอบครัวไทยไว้ว่า ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การสอดแทรกความรู้เข้าในวิชาเรียน

การแทรกการรู้เท่าทันสื่อในวิชาเรียนนั้น เป็นภาระอันหนักของผู้สอนแต่ละวิชา ดังนั้น หากผู้บริหารด้านการศึกษาทุกระดับเห็นความสำคัญ และสนับสนุนให้ครูผู้สอนแทรกความรู้ด้านสื่อเข้าในวิชาเรียนตามปกติจะเป็นการสร้างกำลังใจให้กับครูผู้สอนให้มีความมั่นใจในการสอนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อนักเรียนให้รู้เท่าทันสื่อมากขึ้นอีกด้วย

2. ค่ายรู้เท่าทันสื่อ

กิจกรรมค่ายรู้เท่าทันสื่อเป็นกิจกรรมที่จัดได้ครั้งละจำนวนน้อย แต่เป็นกิจกรรมที่มีคุณภาพ ซึ่งในระยะต่อไปสามารถนำนักเรียนที่ผ่านกิจกรรมค่ายมาเป็นแกนในการขยายผลในรูปแบบอื่นๆ ได้ เช่น เป็นพี่เลี้ยงในค่ายครั้งต่อไปเป็นผู้ถ่ายทอดในนิทรรศการ การผลิตสื่อ และการจัดประกวด เป็นต้น ซึ่งเป็นการต่อยอดให้เด็กได้แสดงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อไปยังเพื่อนนักเรียน และผู้อื่น ได้เป็นอย่างดี

3. ชมรม/ชุมนุม/ รู้เท่าทันสื่อ

กิจกรรมลักษณะการตั้งเป็น ชมรม/ชุมนุม นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนหรือองค์กรเพื่อให้ ชมรม/ชุมนุม ได้รับการรับรองจากทางโรงเรียนหรือองค์กร รวมทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากชมรม/ชุมนุม จะสามารถบูรณาการเข้ากับกิจกรรมอื่นๆ ได้อย่างสอดคล้อง เป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้ โรงเรียนหรือองค์กรต่างๆ ยังมีส่วนสำคัญในการเปิดเวทีให้แก่เด็กและเยาวชนที่ผลิตผลงานด้านการรู้เท่าทันสื่ออีกด้วย

4. กิจกรรมกับเครือข่าย

เนื่องจากกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายอยู่แล้ว ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วม จึงสมควรรักษาความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มเดิม และประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน หรือ บุคคลหรือกลุ่มองค์กรใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาซึ่งความร่วมมือดำเนินการด้านการรู้เท่าทันสื่อในเครือข่ายในระยะยาวต่อไป

5. นิทรรศการ

นิทรรศการอาจยังไม่เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชารู้เท่าทันสื่อเท่าที่ควร กล่าวคือ สื่อนิทรรศการเป็นสื่อที่อยู่นิ่ง ในขณะที่การรู้เท่าทันสื่อมีความเป็นพลวัตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จะมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาซึ่งจำเป็นต้องใช้ “ตัวสื่อ” ประกอบการสอนเพื่อให้เห็นความต่อเนื่อง ความเคลื่อนไหว และจำเป็นต้องใช้การถามคำถามเพื่อวิเคราะห์วิพากษ์สื่อเพื่อสะท้อนความคิดแต่ละคนออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนักรู้ เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้นจากการสัมผัสสื่อนั้นจริงๆ (เข้าใจสื่อได้จากการ ดู ฟัง สื่อ) โดยเฉพาะกรณีที่มีผู้ไม่เคยรับสื่อนั้นมาก่อน

6. การผลิตสื่อรณรงค์ และการจัดประกวดสื่อ

การผลิตสื่อรณรงค์และการจัดประกวดสื่อ แม้สามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างกว้างขวาง แต่ยังไม่สามารถสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับทัศนคติได้ ดังนั้น จึงควรเสริมกิจกรรมนี้ด้วยการเปิดเวทีแสดงผลงานให้มากขึ้น พร้อมด้วยการเพิ่มความรู้เชิงลึกเพื่อขยายผลอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังอาจผลิตสื่อที่ทำทลายความสามารถของผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจกระบวนการผลิตสื่อที่ซับซ้อนมากขึ้น ทั้งนี้ผู้บริหารจำเป็นต้องสนับสนุนกิจกรรมด้วย โดยเฉพาะด้านอุปกรณ์การผลิตสื่อที่จะใช้ในการผลิตสื่อ หลักการรู้เท่าทันสื่อก็สามารถนำไปปรับใช้กับสังคมไทยทุก

ภาคส่วน โดยมีนโยบายที่จะส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้การรู้เท่าทันสื่อ เพื่อก่อให้เกิดการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีคุณค่าและก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศต่อไป

แผนงานสื่อสารสุขภาวะเยาวชน (สสย.) และ กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้นำเสนอ ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับครู หรือผู้นำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อไว้ว่า

1. สอดแทรกเนื้อหาเข้าไปในวิชาที่เรียน

หัวใจของการสอนให้รู้เท่าทันสื่อคือ ฝึกกระบวนการคิดหลายๆหน การเรียนรู้ในเชิงประเด็นสังคม มักจะสร้างการเรียนรู้ได้เพียงระดับการรับรู้ปัญหาและรายละเอียดในเชิงความรู้ เช่นเรียนรู้เรื่องเอดส์ นักเรียนก็จะรู้ว่า เอดส์คืออะไร ติดได้ทางไหน ป้องกันได้อย่างไร ติดเชื้อแล้วต้องทำอะไร ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเพียงแค่ระดับความรู้ แต่ในปัจจุบัน ยังไม่เพียงพอต่อการที่จะทำให้เยาวชนไม่เสี่ยงต่อการได้รับเชื้อ ในการรู้เท่าทันสื่อก็เช่นกัน รู้ว่าเท่าทันสื่อคืออะไร สื่อใช้กลวิธีไหนในการชักจูง วิเคราะห์แยกแยะสื่อได้ เหล่านี้ก็ไม่เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้เรียนไม่กลายเป็นเหยื่อของสื่อ สิ่งที่สำคัญในการรู้เท่าทันสื่อคือ การพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้ได้ความคิดที่รอบคอบสมเหตุสมผล ผ่านการพิจารณาปัจจัยรอบด้านอย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และผ่านการพิจารณาถ้อยแถลง ไตร่ตรองทั้งทางด้านคุณ-โทษ และคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นมาแล้ว ผู้สอนจึงจำเป็นต้องช่วยสร้างให้ผู้เรียนของหลุดพ้นจากการเป็นเหยื่อของสื่อ โดยการนำกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเข้าสู่การสอน ผู้สอนควรพยายามใช้เทคนิคดังต่อไปนี้ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้เป็นขั้นๆ อาจจะเลือกใช้เทคนิคใดก่อนหลังก็ได้ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แต่ควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนผ่านขั้นตอนย่อยทุกขั้นตอน ดังนี้

1.1 สังเกต ทำความเข้าใจกับความคิดรวบยอดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ สรุปเป็น ใจความหลักตามข้อมูลเบื้องต้น

1.2 อธิบาย แสดงความคิดเห็นเชิงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเน้นการใช้เหตุผลด้วยหลักการ กฎเกณฑ์ และอ้างหลักฐานข้อมูลประกอบให้น่าเชื่อถือ

1.3 รับฟัง ให้ผู้เรียนฟังความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ต่อความคิดเห็นของตนที่ได้แลกเปลี่ยน ฝึกปรับเปลี่ยนความคิดเดิมตามเหตุผลและข้อมูลที่ดีกว่า โดยไม่ใช้อารมณ์

1.4 เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบความแตกต่างและความคล้ายคลึงของสิ่งต่างๆ ให้สรุปจัดกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน เชื่อมโยงเชิงสาเหตุและผล

1.5 วิจาร์ณ จัดกิจกรรมวิเคราะห์ให้จำแนกเห็นส่วนดี-เสีย เด่น-ด้อย สำคัญ-ไม่สำคัญของสิ่งนั้น ด้วยการยกเหตุผลหลักการประกอบการวิจาร์ณนั้น

1.6 สรุป ผลความคิดเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆอย่างตรงและถูกต้องตามหลักฐานข้อมูล

กระบวนการที่กล่าวมานี้สามารถช่วยสร้างกระบวนการคิดเชิงวิจารณ์ญาณให้กับผู้เรียนได้ ผู้สอนสามารถหยิบกระบวนการนี้ไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม โดยให้จับหัวใจของการพัฒนาวิจารณ์ญาณไปใช้ให้เกิดขึ้น เน้นว่าต้องเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ หากมองในมิติการเรียนรู้เท่าทันสื่อแล้ว จะเห็นว่าขั้นตอนของกระบวนการที่สำคัญคือ อ่านสื่อให้ออกถึงสิ่งที่สื่อนำเสนอและแฝงอยู่ในสื่อ แสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างมีเหตุผล แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและฟังเหตุผลของเพื่อน แล้วสรุปเป็นทัศนะและคำตอบของตนเองต่อสื่อนั้นๆ

2. จัดกิจกรรมรณรงค์เรียนรู้เท่าทันสื่อ

นอกจากบทบาทการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการในเกิดทักษะวิจารณ์ญาณแล้ว ยังไม่เพียงพอต่อการช่วยให้สังคมรอดพ้นการใช้สื่ออย่างไม่มีสติ ครูหรือผู้จัดกิจกรรมต้องกำหนดอีกหนึ่งภารกิจให้กับตนในการเป็นผู้กระตุ้น เพื่อให้ตื่นตัวและเห็นพฤติกรรมการใช้บริโภคสื่อของตนเอง โดยครูดำเนินการร่วมกับแกนนำจัดกิจกรรมรณรงค์รู้เท่าทันสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความตื่นตัว เกิดกระแสความนิยมใหม่ที่เป็นผู้บริโภคสื่ออย่างฉลาด ใช้สื่ออย่างเหมาะสมและพอเหมาะ

แนวทางที่สำคัญของการรณรงค์ คือ การให้เห็นถึงผลกระทบผลเสียของการบริโภคสื่อ การรุกร้าของสื่อในชีวิต เผยให้เห็นอีกมุมของสื่อที่มีเจตนากระทำในการสร้างความตระหนักรู้ โดยใช้ข้อมูล ให้อย่าง สถานการณ์ ประสบการณ์ตรงที่น่าสนใจ ผ่านรูปแบบการรณรงค์ต่างๆ เพื่อให้เกิดการคิด และหันมาตั้งคำถามกับสิ่งที่สื่อกำลังทำ และนำเสนอเชิงชี้แนะทางเลือกการดำเนินชีวิตที่ฉลาดในการเลือกสรรบริโภคสื่อและสิ่งต่างๆในชีวิตอย่างมีเหตุผล การจัดกิจกรรมรณรงค์ควรให้ออกาสแก่กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังกล่าว

3. ผู้สอนหรือผู้นำกิจกรรมเป็นสื่อบุคคล ถ่ายทอดเรื่องราวเท่าทันสื่อ

ผู้สอนไม่ใช่เพียงผู้ประสาทวิชา แต่เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของชาติ หากครูหรือผู้สอนมีบทบาทในการสร้างให้เด็กเยาวชนมีวิจารณ์ญาณ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อ หรือได้ถ่ายทอดเนื้อหาเพื่อให้เยาวชนตระหนักในเรื่องสื่อ ถือได้ว่าครูเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างชีวิตเด็กเยาวชนให้เกิดทักษะที่จำเป็นแก่ชีวิต พร้อมทั้งจะอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง หากนำภาวะการเป็นสื่อบุคคลมาผนวกกับความเป็นครู ก็เกิดการเสริมพลังมากยิ่งขึ้น มีพลังอำนาจในเชิงปลูกฝังและอบรมบ่มเพาะให้กับเยาวชนได้ดี เป็นสื่อที่มีชีวิต เป็นสื่อที่สามารถโต้ตอบได้มีชีวิตชีวาในการสื่อสาร เป็นแบบอย่างให้กับเยาวชน และที่สำคัญคือสามารถสื่อกันด้วยหัวใจ ซึ่งสื่ออื่นไม่สามารถทำได้ ไม่เพียงแค่วัยรุ่นเท่านั้น การที่ครูเป็นสื่อบุคคลยังส่งผลต่อความคิดของครอบครัว ชุมชนที่ครูสัมพันธ์อยู่ด้วย

จะเห็นได้ว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่ต้องสร้างขึ้นและฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เพราะสื่อมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความสำคัญในการสร้างความรู้เท่าทันสื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการ

สร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้บริโภคโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ในการเปิดรับเนื้อหาผ่านสื่อในเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ การสร้างความรู้เท่าทันสื่อนี้โดยส่วนใหญ่แล้วจะเกิดจากการเรียนรู้ของเด็กผ่านการศึกษาของผู้ปกครองและการเรียนรู้ในสถาบัน การศึกษา รวมถึงการพัฒนาความคิดในเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ของเด็กเองผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์และสื่อต่าง ๆ ด้วยเทคนิค และวิธีการที่ต่างกันไป ซึ่งต้องนำมาใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายด้วย

ตอนที่ 5 ข้อมูลครอบครัวไทยกับการใช้สื่อ

5.1 ความหมายของครอบครัว

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ดังนี้

ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (2550) ให้นิยามคำว่า ครอบครัว หมายถึง การที่คนตั้งแต่สองคนมาอยู่ด้วยกัน มีความสัมพันธ์กัน โดยการแต่งงานหรือกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันโดยทางสายโลหิต ซึ่งอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ภิญโญ ทองดี (2552) ให้นิยามคำว่า ครอบครัว หมายถึงกลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นมาแต่งงานกัน หรือมีความสัมพันธ์อันที่สามี-ภรรยา อาศัยอยู่ร่วมกันในสถานที่เดียวกัน อาจจะมีหรือไม่มีการสืบสายโลหิตหรืออาจจะเลี้ยงดูผู้อื่นโดยการรับมาอุปการะ อีกทั้งยังอาจมีญาติพี่น้องหรือผู้อื่นมาอาศัยอยู่ด้วยในสถานที่เดียวกัน

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2559) ได้กำหนดนิยามคำว่าครอบครัวไว้ในนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560-2564 ว่าหมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ใช้ชีวิตร่วมกัน โดยมีความผูกพันทางสายโลหิต ทางกฎหมาย ทางจิตใจ หรือทางสังคม ซึ่งสมาชิกในครอบครัวมีบทบาทหน้าที่ต่อกัน และมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน

สรุปว่า ครอบครัว หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจำนวนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต การสมรส หรือความผูกพันกันทางด้านจิตใจ โดยมีรูปแบบและลักษณะที่หลากหลายตามการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งจะส่งผลต่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของครอบครัว

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสื่อ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของครอบครัว ด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่ และสร้างสรรค์ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป ดังนั้น ครอบครัวจึงมี

ความสำคัญและมีอิทธิพลที่สุดต่อชีวิตของทุกคน (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, มปป.)

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติ การศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาศักยภาพในตัวของเด็กและเยาวชนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศต่อไป ซึ่งการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะในการใช้ชีวิต มีความสามารถในการปรับตัวเป็นคนดีของสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น จำเป็นต้องพัฒนาการตั้งแต่แรกเกิดและในทุกช่วงอายุ การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเริ่มจากครอบครัวและสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่บ่มเพาะความรู้ แนวคิด ทักษะ ค่านิยมตลอดจนอุปนิสัยของเด็กและเยาวชน นอกจากนั้น เด็กยังได้เรียนรู้เรื่องราว เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่างๆ จากชุมชนและสังคม แต่ปัจจุบันด้วยสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง กระบวนการเรียนรู้ของเด็กจึงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต สื่อกลายเป็นแหล่งเรียนรู้แหล่งใหม่ที่สามารถกระตุ้นการรับรู้และดึงดูดความสนใจจากเด็กและเยาวชนได้อย่างมาก โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดสื่อใหม่ๆ มากมาย โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตที่มีข้อมูลจำนวนมาก เรื่องราวที่เด็กสนใจใคร่รู้ เปิดกว้างให้เด็กเข้าไปค้นหาอย่างอิสระ ในขณะที่สื่อดั้งเดิม ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฯลฯ ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย ก็พัฒนารูปแบบการนำเสนอให้น่าสนใจโดยมีเป้าหมายการนำเสนอในเชิงพาณิชย์มากยิ่งขึ้น ดังนั้นเนื้อหาการนำเสนอส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการนำเสนอความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ ทั้งละคร เพลง เกมโชว์ ข่าวบันเทิงของดาราหนังเรื่อง แฟชั่น โฆษณาขายสินค้าและบริการ ซึ่งสร้างรายได้มหาศาลให้แก่ธุรกิจสื่อและเจ้าของสินค้า

ครอบครัวในปัจจุบันเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากปัจจัยภายในครอบครัวและปัจจัยแวดล้อมในชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไป จะเห็นได้ว่าครอบครัวไทยมีลักษณะหลากหลายยิ่งขึ้น และสมาชิกในครอบครัวมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีทำให้คนในสังคมใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการบริโภคข่าวสารและหาข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา ครอบครัวในสังคมยุคนี้ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ที่มีเพียงพ่อแม่และลูก พ่อแม่ส่วนใหญ่ทำงานนอกบ้านทำให้ลูกๆ ต้องใช้ชีวิตด้วยตนเองและพ่อแม่ มักซื้อ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ให้ลูกเป็นเพื่อนแก้เหงา จนทำให้ลูก “เสพติด การใช้เทคโนโลยี” เด็กจะใช้เวลาไปกับการใช้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์มากขึ้น ทำให้เด็ก มีโลกส่วนตัวสูง ไม่สนใจสิ่งรอบข้าง ถ้าพ่อแม่ ขาดการสื่อสารกับลูก ยิ่งจะทำให้เด็กใช้ สื่อออนไลน์เป็นเพื่อนคลายเหงา ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ ที่จะตามมาได้โดยเฉพาะ

ครอบครัวที่มีลูกอยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงที่ลูกเริ่มมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งร่างกาย และจิตใจ เริ่มเป็นตัวของตัวเอง มีอารมณ์รุนแรงและติดเพื่อน เป็นวัยที่เริ่มมีปัญหาขัดแย้ง กับพ่อแม่และจะมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง (สุภารักษ์ จูตระกูล, 2559) ดังนั้นพ่อแม่จึงต้องหมั่นเอาใจใส่ และดูแลลูกในเรื่องของการใช้สื่อต่าง ๆ ด้วย

จากข้อมูลสถิติการใช้สื่อในครัวเรือนนั้น พบว่า ในปัจจุบันจำนวนของคนที่ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นจากเดิมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าไปไกล รวมถึงความสะดวกสบายของอินเทอร์เน็ตที่ตอบสนองความต้องการของผู้คนได้ จึงทำให้พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้คนมีอัตราเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อ้างอิงได้จากข้อมูลของรายงานการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2561 ของ กองสถิติเศรษฐกิจ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2561) ดังนี้

ผลการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน ในปี 2561 พบว่า

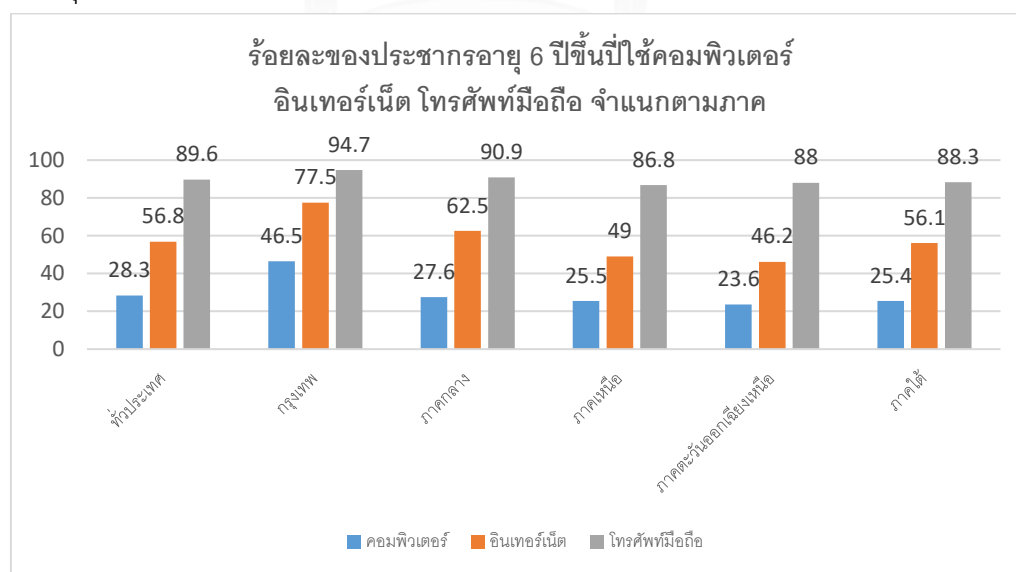
1. การใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือ ในจำนวนประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปประมาณ 63.3 ล้านคน ผลการสำรวจพบว่ามีผู้ใช้คอมพิวเตอร์ 17.9 ล้านคน (ร้อยละ 28.3) ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 36.0 ล้านคน (ร้อยละ 56.8) และผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ 56.7 ล้านคน (ร้อยละ 89.6) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแนวโน้มการใช้ คอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือของ ประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปในช่วงระยะเวลา 5 ปีระหว่าง ปี 2557 – 2561 พบว่า ผู้ใช้คอมพิวเตอร์ลดลงจาก ร้อยละ 38.2 (จำนวน 23.8 ล้านคน) เป็นร้อยละ 28.3 (จำนวน 17.9 ล้านคน) ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 34.9 (จำนวน 21.8 ล้านคน) เป็น ร้อยละ 56.8 (จำนวน 36.0 ล้านคน) และผู้ใช้โทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 77.2 (จำนวน 48.1 ล้านคน) เป็นร้อยละ 89.6 (จำนวน 56.7 ล้านคน)

สำหรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประชากร ผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ระหว่างปี 2557-2561 ผู้ใช้คอมพิวเตอร์ที่อยู่ในเขตเทศบาลลดลงจากร้อยละ 47.8 เป็นร้อยละ 35.2 ส่วนผู้ใช้คอมพิวเตอร์ที่อยู่นอกเขตเทศบาลลดลงจากร้อยละ 30.4 เป็นร้อยละ 22.7 ในขณะที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่อยู่ในเขตเทศบาลเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 44.9 เป็นร้อยละ 66.1 ส่วนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่อยู่นอกเขตเทศบาลเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 26.9 เป็นร้อยละ 49.3 ส่วนผู้ใช้โทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลคือ ในเขตเทศบาลจากร้อยละ 83.9 เป็นร้อยละ 91.5 และนอกเขตเทศบาลจากร้อยละ 71.8 เป็นร้อยละ 87.9

ตารางที่ 4 ตารางแสดง ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป ที่ใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และ โทรศัพท์มือถือ จำแนกตามเขตการปกครอง พ.ศ. 2557 – 2561

ปี	คอมพิวเตอร์		อินเทอร์เน็ต		โทรศัพท์มือถือ	
	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
2557	47.8	30.4	44.9	26.9	83.9	71.8
2558	42.6	28.7	49.4	31.2	84.8	74.9
2559	39.6	26.2	57.4	39.5	86.6	77.2
2560	38.1	24.8	62.7	45.0	90.8	86.0
2561	35.2	22.7	66.1	49.3	91.5	87.9

เมื่อพิจารณาผู้ใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือเป็นรายภาคพบว่า กรุงเทพมหานคร มีผู้ใช้คอมพิวเตอร์สูงที่สุดคือ ร้อยละ 46.5 รองลงมาคือภาคกลาง ร้อยละ 27.6 ภาคใต้ร้อยละ 25.4 ภาคเหนือ ร้อยละ 31.4 และต่ำที่สุดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 23.6 ส่วนการใช้อินเทอร์เน็ต กรุงเทพมหานครมีผู้ใช้สูงที่สุดคือ ร้อยละ 77.5 รองลงมาคือภาคกลาง ร้อยละ 62.5 ภาคใต้ ร้อยละ 56.1 ภาคเหนือ ร้อยละ 49.0 และต่ำที่สุดคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 46.2 ในขณะที่การใช้โทรศัพท์มือถือ กรุงเทพมหานครมีสัดส่วนของผู้ใช้มากที่สุดเช่นเดียวกัน คือ ร้อยละ 94.7 รองลงมา คือ ภาคกลาง ร้อยละ 90.9 ภาคใต้ ร้อยละ 88.2 ภาคเหนือ ร้อยละ 86.8 และต่ำที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 88.0

ภาพที่ 3 ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป ที่ใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ จำแนกตามภาค

2. ลักษณะและพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต เมื่อเปรียบเทียบการใช้อินเทอร์เน็ตระหว่าง เพศชายและเพศหญิงพบว่าสัดส่วนการใช้อินเทอร์เน็ต ของเพศชายกับเพศหญิงไม่ต่างกันมากนัก โดยพบว่า เพศชายใช้ร้อยละ 57.8 เพศหญิงใช้ 55.9 ซึ่งข้อมูลตั้งแต่ปี 2557 - 2561 พบว่าสัดส่วนการใช้อินเทอร์เน็ตของเพศชายและเพศหญิงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

เมื่อเมื่อพิจารณาการใช้อินเทอร์เน็ตตามกลุ่ม อายุต่าง ๆ พบว่า กลุ่มอายุ 15-24 ปี มีสัดส่วนการใช้ อินเทอร์เน็ตสูงสุตร้อยละ 91.4 รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 25-34 ปี ร้อยละ 84.4 กลุ่มอายุ 6-14 ปีร้อยละ 96.6 กลุ่มอายุ 35-49 ปี ร้อยละ 62.1 และในกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 21.2

ตารางที่ 5 ตารางร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ใช้อินเทอร์เน็ต จำแนกตามกลุ่มอายุ พ.ศ. 2557 – 2561

ปี	กลุ่มอายุ (ปี)				
	6-14	15-24	25-34	35-49	50 ปีขึ้นไป
2557	58.2	69.7	48.5	25.9	8.4
2558	58.0	76.8	60.1	31.8	9.6
2559	61.4	85.9	73.6	44.9	13.8
2560	63.4	89.8	80.3	54.9	18.2
2561	69.6	91.4	84.4	62.1	21.2

สำหรับสถานที่ใช้อินเทอร์เน็ตพบว่าส่วนใหญ่ ใช้ตามสถานที่ต่าง ๆ ผ่าน โทรศัพท์มือถือ/คอมพิวเตอร์\พกพา เช่น Notebook, Tablet ร้อยละ 89.9 รองลงมาคือ ใช้ที่บ้าน/ที่พักอาศัย ร้อยละ 67.5 รองลงมาคือ ใช้ที่ทำงาน ร้อยละ 31.2 และใช้ที่สถานศึกษา ร้อยละ 23.0 ส่วนกิจกรรมที่ใช้อินเทอร์เน็ต ส่วนใหญ่ใช้ Social Network (Facebook, Twitter, GooglePlus, Line, Instagram) ร้อยละ 94.1 รองลงมาคือ ใช้ในการดาวน์โหลดรูปภาพ/หนัง/วิดีโอ/เพลง/เกม/ฟังเพลง/วิทยุ ร้อยละ 89.3 รองลงมาคือ ใช้ในการอัพโหลดข้อมูล รูปภาพ/ถ่ายภาพ วิดีโอ เพลง software เพื่อแบ่งปันบนเว็บไซต์ ร้อยละ 57.0 และค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการ ร้อยละ 45.2 สำหรับความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ตพบว่า ผู้ใช้เป็นประจำ (5-7 วันใน 1 สัปดาห์) ร้อยละ 84.6 รองลงมาใช้ อินเทอร์เน็ตค่อนข้างบ่อย (1-4 วัน) ร้อยละ 14.3

จากสถิติการใช้สื่อในครัวเรือน ได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการบริโภคสื่อที่เปลี่ยนแปลงไปและมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ ยังได้สนับสนุนแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้สื่อที่เพิ่มขึ้นกับผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาเช่นกัน ดังนี้

สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ปี 2556 ได้ทำการสำรวจอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมเด็ก พบพฤติกรรมการดูโทรทัศน์ของเด็กอายุ 3-12 ปี ตามทักษะของพ่อแม่ ผู้ปกครองในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,477 ตัวอย่าง พบจำนวนชั่วโมงการดูโทรทัศน์ต่อวันในวันจันทร์-ศุกร์ และวันเสาร์-อาทิตย์ จำนวนชั่วโมงดูโทรทัศน์ เฉลี่ย 3-5 ชม. ต่อวัน ช่วงเวลาที่ดูมากที่สุดคือ จันทร์ - ศุกร์ ช่วง 4 โมงเย็น- 2 ทุ่ม ในวันเสาร์และอาทิตย์ ช่วง 8 โมงเช้า ถึงเที่ยงเด็กนิยมดูโทรทัศน์มากที่สุด พ่อแม่ ผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความคิดว่าสื่อมีผลต่อพฤติกรรมลูกหลาน ด้านต่าง ๆ และมีผลเสียต่อเด็กอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับการทำงานด้านการกลั่นกรองสื่อของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึง ตัวพ่อแม่ที่ทำหน้าที่กลั่นกรองสื่อให้ลูกอยู่ในระดับปานกลางอีกด้วย ส่วนการจัดประเภทของรายการในช่วงเวลาที่เหมาะสมกับเด็กส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว

ข้อมูลการสำรวจในโครงการติดตามสภาวะการณ่เด็ก ในหัวข้อ “1 วันในชีวิตเด็กไทย” ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โดย นายอมรวิชช์ นาครทรรพ ที่ปรึกษาวิชาการสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) เผยข้อมูลการสำรวจในโครงการว่า ที่ผ่านมา จากกลุ่มตัวอย่าง 3,053 คน ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดพบว่า พฤติกรรมเด็กไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าที่ระบบการศึกษาไทยจะไล่ตามทัน โดยวงจรชีวิตของเด็กไทยในหนึ่งวันจะเริ่มตื่นนอนตั้งแต่เวลา 06.18 น. และเข้านอนในเวลา 22.21 น. วันหยุดจะนอน 23.39 น.เฉลี่ยเด็กไทยมีเวลานอนเฉลี่ย 7 - 8 ชั่วโมง ถือว่าเด็กไทยมีเวลานอนไม่น้อยมาก ที่น่าสนใจ คือพบว่า สิ่งแรกที่เด็กส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.1 ทำหลังตื่นนอน คือ การเช็คโทรศัพท์มือถือ เช่นเดียวกับสิ่งสุดท้ายที่เด็กร้อยละ 35 ทำก่อนนอน คือ ใช้โทรศัพท์มือถือเล่นเฟซบุ๊ก (Facebook) และ ไลน์ (Line) ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันเด็กไทยอยู่กับสื่อมากขึ้น โดยตัวเลขเด็กที่ใช้โทรศัพท์มือถือสูงขึ้น 2 - 3 เท่าใน 1 ปี เพราะในโทรศัพท์มือถือมีทุกสิ่งที่เด็กต้องการทั้งอินเทอร์เน็ต เฟซบุ๊ก ไลน์ กล้องถ่ายรูป โดยเด็ก ร้อยละ 75.7 เล่นโซเชียลเน็ตเวิร์คบ่อยจนถึงประจำ ซึ่งนักเรียนหญิงจะเล่นโซเชียลเน็ตเวิร์คมากกว่านักเรียนชาย และยังพบเด็กร้อยละ 20.3 ใช้มือถือระหว่างคาบเรียนบ่อยถึงประจำ เด็กร้อยละ 42.5 รู้สึกทนนั่งถ้าอยู่คนเดียวโดยไม่ใช้โทรศัพท์ และเด็กร้อยละ 28.7 โดยเฉพาะเด็กชาย ระบุว่าเคยถูกคุกคามทางเพศจากเพื่อนใหม่ที่รู้จักกันทางโซเชียลมีเดีย (อมรวิชช์ นาครทรรพ, 2556)

แบบสำรวจ เรื่อง “เด็กไทยกับไอที” ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ร่วมกับสถาบันสุขภาพจิตและวัยรุ่น กรมสุขภาพจิต (ปี 2556) เก็บข้อมูลเด็กและเยาวชนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 หมื่นคนทั่วประเทศ ระหว่างเดือน มี.ค. - มิ.ย. 2556 พบว่าในจำนวนตัวอย่าง เป็นเด็กติดเกมคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15 เล่นออนไลน์ ไลน์ เฟซบุ๊ก ร้อยละ 15 และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ

สถิติจำนวนเยาวชนที่มีอยู่ในปัจจุบันจำนวน 18 ล้านคน ทำให้ทราบว่า ขณะนี้ มีเด็กไทยติดเกมแล้วมากกว่า 2.7 ล้านคน โดยพฤติกรรมของเด็กที่ติดเกม คือ (1) จะมีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง จนถึงขั้นทำร้ายพ่อแม่ผู้ปกครอง พยายามฆ่าตัวตายเมื่อถูกห้ามไม่ให้เล่นเกม (2) หนีเรียน เก็บตัวอยู่แต่ในบ้านเพื่อเล่นเกม ไม่นอนในเวลากลางคืน (3) มีปัญหาการเรียนตกต่ำ ไม่เข้าร่วมกิจกรรม อารมณ์แปรปรวนง่าย ซึ่งเด็กกลุ่มนี้ถือว่าเข้าข่ายติดเกมรุนแรงต้องเข้าบำบัดรักษา ซึ่งปัจจุบันเด็กที่จะเข้ามารักษามีจำนวน น้อยมาก เฉลี่ยปีละ 30 - 40 คนเท่านั้น

รศ.นพ.ชาญวิทย์ พรนภดล หัวหน้าสาขาวิชาจิตเวชเด็กและวัยรุ่น คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล อธิบายถึงพฤติกรรมที่แสดงว่าติดเกมและติดจอ (สื่อ) ว่า หมายถึงเด็กที่หมกมุ่นอยู่กับจอและเล่นเกมมากเกินไป จนไม่สามารถควบคุมตนเองให้เล่นในเวลาที่กำหนดได้ และเล่นนานมากขึ้นเรื่อยๆ บางคนเล่นข้ามวันข้ามคืน เมื่อถูกบังคับให้เลิก หรือหยุด จะมีพฤติกรรมในเชิงต่อต้าน หงุดหงิด ไม่พอใจอย่างรุนแรง บางคนถึงขั้นก้าวร้าว ถ้ามีอาการแบบนี้ถือว่าเข้าข่ายติดเกมและติดจอแล้ว โดยพ่อแม่ ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงให้ลูกมีโอกาสติดเกมและติดจอมี 8 กลุ่มได้แก่ 1. พ่อแม่ยุ่ง ไม่มีเวลา 2. พ่อแม่ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ 3. พ่อแม่ที่กลัวอารมณ์ลูก 4. พ่อแม่ชอบใจอ่อน 5. พ่อแม่ที่ละเลยความสำคัญของวินัย 6. พ่อแม่ที่ขัดแย้งกันเอง 7. พ่อแม่ละเลยกิจกรรมในครอบครัว 8. พ่อแม่ที่เอาแต่ตน เป็นต้น ดังนั้น เมื่อไม่สามารถแยกเด็กออกจากการเล่นเกมหรือจอได้ จึงต้องมีกฎกติกาอย่างเคร่งครัด การเล่นเกมหรือดูจอต่างๆ ไม่ทำร้ายสุขภาพถ้าเป็นการเล่นเพื่อการผ่อนคลาย หรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น ประการสำคัญพ่อแม่ควรใช้เวลาอยู่กับลูก และหากิจกรรมดีๆ ทำร่วมกัน นอกจากเป็นการดึงลูกออกจากเกมและจอได้แล้ว ยังสร้างความรักความอบอุ่น และความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวอีกด้วย

งานวิจัยหลายชิ้นยังพบอีกว่าเด็กกลุ่มเสี่ยงที่จะรับผลจากความรุนแรงในโทรทัศน์ได้มากเป็นพิเศษคือ เด็กที่มีความที่มีปัญหาทางอารมณ์หรือเด็กที่มีปัญหาในด้านการเรียนอยู่แล้ว ตลอดจนเด็กที่ถูกทารุณกรรมจากครอบครัวหรือมีปัญหาครอบครัวจะมีโอกาสสูงกว่าเด็กทั่วไปในการซึมซับและลอกเลียนความรุนแรงที่เห็นมาไว้ในชีวิตจริง งานวิจัยด้านพัฒนาการของเด็กพบว่า ในช่วงที่เด็กอายุ 1-3 ขวบถ้ามีการดูโทรทัศน์มากเกินไปจะมีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดปัญหาเกี่ยวกับสมาธิในการเรียนเมื่ออายุ 7 ขวบ และเด็กที่ดูทีวีตั้งแต่ 10 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์จะมีผลกระทบต่อการสัมฤทธิ์ผลด้านการอ่านของเด็ก งานวิจัยหลายชิ้นจึงมีข้อเสนอสอดคล้องกันว่าพ่อแม่ควรจำกัดเวลาการดูโทรทัศน์ของลูกให้ไม่เกิน 1 - 2 ชั่วโมงต่อวัน และควรกำหนดรายการโทรทัศน์ที่ลูกจะดูด้วย ซึ่งยังรวมไปถึงการเลือกสื่อในรูปแบบอื่นๆ ที่ล้วนแล้วมีผลต่อการพัฒนาสมองของเด็กทั้งสิ้น (ต้นสนีย์ ฉัตรคุปต์, 2543)

5.3 บทบาทของครอบครัวกับการรู้เท่าทันสื่อ

ปัจจุบันสื่อสามารถเข้าถึงสมาชิกทุกคนในครอบครัว และเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งข่าวสารที่ดี ข่าวสารที่แฝงผลประโยชน์ อาจถึงขั้นโน้มน้าวและเปลี่ยนความคิดของเราได้ เด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีบุคลิกลักษณะการใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างคล่องแคล่วใช้เวลาไปกับการท่องไปในไซเบอร์สเปซ (Cyber Space) เพราะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มากด้วยประโยชน์ สามารถค้นหาข้อมูลหรือสิ่งต่างๆ ที่สนใจได้ด้วยตัวเอง จากการใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ที่มีการใช้งานง่ายในการเชื่อมต่อโลกออนไลน์ เพื่อพูดคุย ดูหนัง ฟังเพลง เล่นเกม สร้างสังคมออนไลน์ มีโลกส่วนตัว เป็นเพื่อนแก้เหงา อย่างไรก็ตามสิ่งที่ควรตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อใหม่ต่อเด็กและเยาวชน ก็คือการใช้สื่อดิจิทัลอย่างไม่เหมาะสม ทำให้เด็กติดโซเชียล ติดเกม โดนล่อลวงจากเพื่อน แพลกหน้า การเรียนตกต่ำ สุขภาพแย่ สนใจสิ่งรอบตัวน้อยลง ถ้าเด็กและเยาวชนไม่สามารถจัดระเบียบการใช้อินเทอร์เน็ตให้เหมาะสมก็จะส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมได้ (สุภารักษ์ จูตระกูล, 2559)

พรรณพิมล วิบุลากร (2559) รองอธิบดี กรมสุขภาพจิต ชี้ว่า สื่อมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของครอบครัวโดยเฉพาะเด็กตั้งแต่วัยเยาว์ วัยรุ่นมีโอกาสแสดงพฤติกรรมที่เป็นความเสี่ยง ประกอบกับปัจจุบันรูปแบบในสังคมที่เปลี่ยนไป โซเชียลมีเดียเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ขณะที่สถานการณ์ปัจจุบันปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชนก็เพิ่มขึ้นซึ่งมีผลมาจากสื่อโซเชียลมีเดียที่เป็นหนึ่งส่วนสำคัญที่ทำให้พฤติกรรมวัยรุ่นเปลี่ยนไป ทั้งการข่มขู่ในโลกออนไลน์ รวมถึงการใช้ความรุนแรง อย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านี้มาจากสภาพปัจจุบันที่เด็กใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวน้อยลง รวมกลุ่มกันมากขึ้น รับรู้สิ่งแวดล้อมนอกครอบครัวเร็วขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชีวิต การใช้ชีวิต ภาวะทางอารมณ์ การยับยั้งชั่งใจ สำหรับการแก้ปัญหาการใช้สื่อของวัยรุ่นที่อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม โรงเรียน ครอบครัว สังคมควรอธิบายให้เยาวชนเข้าใจถึงการใช้สื่อให้ถูกต้องว่าอะไรดี และจะต้องทำให้รับรู้ถึงผลที่จะเกิดและภาครัฐควรหาพื้นที่เพื่อให้เยาวชนได้ออกมาทำกิจกรรมให้มากขึ้น ไม่ควรให้เยาวชนอยู่แต่ในสังคมโซเชียลมีเดียอย่างเดียว

พ่อแม่ต้องเริ่มดูแลเด็กยุคใหม่ในการใช้สื่อดิจิทัล (Use) ตั้งแต่ที่บ้าน การเอาใจใส่ดูแล การตั้งข้อ ตกลง กฎระเบียบของครอบครัวว่าจะอนุญาตให้เล่นอินเทอร์เน็ตได้นานแค่ไหนใช้เพื่อประโยชน์อะไร เนื่องจากข้อมูลข่าวสารในโลกออนไลน์มีมาก มีทั้งดีและไม่ดีเมื่อเด็ก/บุตรหลาน เข้าสู่โลกออนไลน์ สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือโอกาสที่จะเสี่ยงต่อการเข้าสู่เนื้อหาข้อมูลที่ไม่เหมาะสมแต่หาได้ง่ายในโลกออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ลามก อนาจาร คลิปวิดีโอ เกมออนไลน์ที่มีความรุนแรง หรือการถูกล่อลวงจากมิชชันนารีไปสู่การถูกล่อลวงล่วงละเมิดทางเพศ ที่คนร้ายได้ข้อมูลส่วนตัว ของเด็ก/บุตรหลานจากการโพสต์ข้อความ โพสต์รูปส่วนตัว อีเมล เบอร์โทรศัพท์ หรือการโต้ตอบกันทาง e-mail,

line, facebook, twitter, instagram ทำให้อยากไปพบ อยากไปเจอเพื่อนใหม่ หรืออาจถูกรังแกผ่านโลกโซเชียล (สุภารักษ์ จูตระกูล, 2559)

ดังนั้นหากสมาชิกในครอบครัวขาดการรู้เท่าทันสื่อ หรือวิเคราะห์ที่ไม่เป็นก็อาจส่งผลร้ายต่อคนในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กซึ่งถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน พ่อแม่จึงถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่จะสามารถปลูกฝังทักษะการเท่าทันสื่อให้กับเด็กได้ในวิถีชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การมีวินัยและข้อตกลงร่วมกันในการใช้เวลากับสื่อ จะดูโทรทัศน์ หรือบริโภคสื่อมากน้อยแค่ไหน ช่วงไหน รายการไหน เพื่อให้มีเวลาทำกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ ร่วมกันด้วย และพ่อแม่ควรจะรับสื่อไปพร้อมๆ กับเด็กเพื่อจะได้มีโอกาสกลั่นกรองว่ารายการใดเหมาะกับเด็กหรือไม่ สามารถที่จะชี้ชวนให้คิดวิเคราะห์ด้วยกันจนเป็นวิถีในชีวิตประจำวัน เป็นการฝึกให้เด็กรับสื่อแบบตั้งคำถาม รู้จักสงสัยจนเป็นนิสัย และควรกระตุ้นให้หาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือให้ใช้ประโยชน์จากสื่อในการพัฒนาทักษะด้านอื่นๆ ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครองจะต้องมีความกระตือรือร้น เช่น ควรจะส่งข้อท้วงติงไปยังผู้ผลิต เจ้าของสื่อหรือโรงเรียนไปยัง กสทช. และหากเห็นว่ายังไม่ได้รับการแก้ไข ก็ควรมีการรวมตัวกันในกลุ่มพ่อแม่หรือไปมีส่วนร่วมร่วมกับกลุ่มผู้บริโภคอื่นๆ ในการทำกิจกรรมที่จะปกป้องลูกหลานของเราให้ได้รับสิทธิที่จะเข้าถึงสื่อดีๆ ที่มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ หรือตามสิทธิที่เด็กพึงได้ ที่จะไม่ถูกเอาเปรียบ ถูกละเมิดจากสื่อ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2556)

ประเทศไทยมีการดำเนินงานเรื่องรู้เท่าทันสื่อของเด็กเยาวชนและครอบครัว ทั้งด้านการออกกฎหมาย นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ การดำเนินโครงการ/กิจกรรมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน แต่เป็นการดำเนินงานที่เน้นเฉพาะเป้าหมายของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กร เช่น มีการจัดโครงการ/กิจกรรมโดยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อ เช่น การอบรมผู้บริหารและบุคลากรสถานศึกษา นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ผู้สื่อข่าว และผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ จัดทำโครงการเด็กไทยรู้เท่าทันสื่อไอซีทีเพื่อสร้างความตระหนักให้แก่เด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ในด้านนโยบายนั้น มี นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนสถานครอบครัว พ.ศ. 2547-2556 ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนสถานครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งครอบคลุมทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว โดยหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักนั้น คือ การสร้างระบบกลไกบริหารจัดการให้เกื้อหนุนความเข้มแข็งของครอบครัว ที่ประกอบไปด้วย ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาครอบครัว โดยมีจุดประสงค์เพื่อ

1. ส่งเสริมและพัฒนาสื่อทุกประเภท รวมทั้ง สื่อมวลชนให้สร้างสรรค์โดยให้ครอบครัว เด็ก และเยาวชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และให้รวมถึงการให้ความรู้ชีวิต

ครอบครัวตามวงจรชีวิตครอบครัวในแต่ละช่วง เช่น บทบาทการเป็นพ่อแม่ที่ดี การเป็นผู้บริโภคที่ดีไม่ฟุ้งเฟ้อ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว การสร้างความตระหนักในคุณค่าของครอบครัวไทยและบทบาทหน้าที่ของครอบครัว การปรับเปลี่ยนค่านิยมและความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับครอบครัว และบทบาทหญิงชาย

2. สนับสนุนให้ครอบครัวและประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบสื่อ โดยเฉพาะสื่อที่สร้างปัจจัยเสี่ยง รู้จักเลือกรับเลือกใช้ รู้เท่าทันการโฆษณา และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว

3. กำกับดูแลและตรวจสอบสื่อทุกประเภท รวมทั้ง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่ให้นำเสนอสื่อที่มีพิษภัย โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนในลักษณะกระตุ้นทางเพศ และสร้างความรุนแรงทั้งทางเพศร่างกาย วาจา และจิตใจ

ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีแนวทางในการดำเนินงานทั้งในระดับนโยบายและระดับ ปฏิบัติการเพื่อรับมือกับเรื่องดังกล่าว อาทิ

สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) ได้ร่วมดำเนินงานกับภาคีทั้งหน่วยงานวิชาการ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มเยาวชน พัฒนาระบบการเรียนรู้ของเด็ก-เยาวชนผ่านกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อในหลายรูปแบบ และหลายพื้นที่ ในปัจจุบันหลายโครงการยังอยู่ในช่วงของการพัฒนาระบบการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ ซึ่งนอกจากกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว ยังได้มีการจัดทำแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน เพื่อส่งเสริมพัฒนาระบบการสร้างสรรค์สื่อและการเผยแพร่สื่อที่มีคุณภาพต่อเด็ก เยาวชน ครอบครัว และสังคมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนด้วยวิธีการพัฒนาช่องทางเผยแพร่สื่อสร้างสรรค์ สนับสนุนการผลิตสื่อเด็กและเยาวชนที่มีเนื้อหาส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตสื่อ การสร้างกระแสสังคมและการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาสื่อ การผลักดันนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย, 2559)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มียุทธศาสตร์ส่งเสริมสื่อและพื้นที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาเด็กเยาวชนและครอบครัว เพื่อส่งเสริมให้เกิดสื่อสร้างสรรค์ที่เหมาะสม ดี และเพียงพอ โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันและเสริมพลังให้เด็กเยาวชน และครอบครัว ผ่านยุทธศาสตร์ 3 ดี คือ สื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดี โดยการจัดกิจกรรมอบรมค่ายสร้างสรรค์ภายใต้ชื่อโครงการ “ดิจิทัลของเด็คดี” เพื่อลดภาวะเสี่ยงการ “ติดจอ-ติดเกม” ในกลุ่มเด็กและเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว นอกจากนี้ยังได้มีแผนการสื่อสารและการตลาดเพื่อสังคมเพื่อทำงานด้านการรู้เท่าทันสื่อในเด็กซึ่งได้รับผลกระทบจากการโฆษณา ซึ่งก็มีการร่วมงานกับกระทรวงศึกษาธิการ (สถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (ETV)) เน้นการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อเด็กและครอบครัว เพื่อเป็นสื่อทางเลือก และใช้เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างหลักสูตรการ

รู้เท่าทันสื่อ ICT ชุดการเรียนรู้ สื่อความรู้ ทั้งในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ แผ่นวีซีดี และที่สามารถดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์ เช่น คู่มือหลักต้นการเรียนรู้เท่าทันสื่อสู่เด็กปฐมวัย เป็นต้น

เครือข่ายครอบครัวเผ่าละวังและสร้างสรรค์สื่อ ด้านการทำกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์ของครอบครัว เพื่อครอบครัว โดยครอบครัว ดำเนินไปในรูปแบบค่ายครอบครัวรู้เท่าทันสื่อ และกิจกรรมห้องเรียนครอบครัวเรียนรู้เรื่องสื่อ ซึ่งเน้นการสร้างสรรค์สื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยครอบครัว เพื่อต่อยอดในการเผ่าละวังและสร้างสรรค์สื่อ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมสื่อดีๆ ให้เกิดขึ้นในสังคม และการจัดกิจกรรมมอบรางวัล “รายการโทรทัศน์ในดวงใจครอบครัว หรือ family awards” เพื่อส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้ผลิตสื่อ ที่มีจรรยาบรรณในการผลิต ที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ และคุณภาพมากกว่าธุรกิจ สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับกิจกรรมที่เครือข่ายฯ ได้ดำเนินมาตลอดคือ การเคลื่อนไหวตามประเด็นสาธารณะที่เครือข่ายฯ เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว รวมถึงสังคมส่วนรวม

มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย (2557) เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ที่ทำงานด้านนโยบาย ICT และการส่งเสริมผลักดันให้เกิดการใช้ ICT อย่างปลอดภัยและเป็นประโยชน์ในสังคมไทย มีการจัดทำโครงการเด็กไทยรู้เท่าทันสื่อ ICT อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ความรู้และสร้างความตระหนักให้แก่เด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการใช้งานคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ICT ให้มีความเหมาะสม ปลอดภัย รู้เท่าทันสื่อ ไม่ตกเป็นทาสของเทคโนโลยีและบริโภคนิยม รวมถึงการสร้างเครื่องมือเพื่อรณรงค์ส่งเสริม เปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมในการใช้สื่อ ICT ในสังคมไทย สู่การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์และรู้เท่าทันในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยการจัดกิจกรรมฝึกอบรมแกนนำครู ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน ในหลักสูตรรู้เท่าทันสื่อ ICT การใช้สื่อการเรียนรู้ต้นแบบของโครงการฯ เพื่อให้สามารถนำไปเผยแพร่ขยายผลในโรงเรียนและชุมชนของตนได้ การจัดค่ายเด็กไทยทันสื่อ เพื่อนำเด็กที่มีความสามารถในการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากเครือข่ายในภูมิภาค มาเรียนรู้ในเรื่องเท่าทันสื่อเพื่อสามารถเผยแพร่ความรู้ต่อไปยังในพื้นที่ต่างๆ ได้ นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงหลักสูตรรู้เท่าทันสื่อ ICT และชุดเครื่องมือสร้างการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ICT เพื่อนำไปเผยแพร่ขยายผลสร้างความตื่นตัวเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ICT และเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมการใช้สื่อ ICT ในสังคมไทย สู่วัฒนธรรมการใช้สื่อและสร้างสื่ออย่างสร้างสรรค์ในสังคมไทย

กระทรวงวัฒนธรรม ได้มีการปฏิบัติงานเชิงรุกเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการเรียนรู้เท่าทันสื่อ เช่น การเปิดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก และเยาวชน การสร้างเครือข่ายเผ่าละวังทางวัฒนธรรม การผลิตสื่อสร้างสรรค์ การจัดค่ายห้องความรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนในการรู้เท่าทันสื่อ และขับเคลื่อน 1765 สายด่วนวัฒนธรรม เพื่อรับเรื่อง ร้องเรียน และคำติชม ด้านสื่อไม่เหมาะสมต่างๆ และแจ้งประเด็นไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบให้ดำเนินการในหน้าที่ของตนเองต่อไป นอกจากนี้ กระทรวงวัฒนธรรมยังผลักดันให้เกิดกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ที่จะช่วย

ในการเพิ่มพื้นที่สื่อดีในช่องทางต่างๆ ให้มีมากขึ้นในสังคม ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ในการสร้างการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และครอบครัว ที่จะเป็นปัจจัยสำคัญใน การปกป้องเด็กๆ และ ครอบครัวจากภัยของสื่ออย่างยั่งยืน

5.4 แนวทางส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว

มีนักวิชาการ องค์กร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ ได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัวไว้หลากหลาย จากการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะและแนวทางเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว (กลุ่มมานิมานะ, 2551; โทมร อภิวันทนการ, 2556; พรรณพิมล วิบุลากร, 2559; มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย, 2557; สื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน, 2558; ศรีดา ตันทะอธิพานิช, 2544; สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน, 2559) พบว่า มีแนวทางที่สำคัญสำหรับครอบครัว โดยแยกเป็นกลุ่มเยาวชน (บุตรหลาน) กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. สำหรับเยาวชน (บุตรหลาน)

1.1 เยาวชนต้องมีทักษะ วิเคราะห์สื่อให้ออก

การอ่านสื่อให้ออก คือจะต้องรู้ว่าภายใต้ความรู้สึกสนุก สุข เศร้า เร้า อารมณ์ของสื่อแต่ละรูปแบบที่บริโภคกันในแต่ละวันนั้น มีสิ่งใดที่ซ่อนเร้นอยู่บ้าง อะไรคือมุมมอง ความคิด และทัศนคติที่คนผลิตได้บรรจุลงในสื่อ สื่อแต่ละประเภทใช้องค์ประกอบต่างๆในการนำเสนอทั้ง ภาษา รูปภาพ มุมกล้อง เสียง สี จังหวะ น้ำหนัก ท่าทาง สิ่งเหล่านี้จะมีความหมายที่ถูกสื่อสารออกมา ซึ่งต้องนำองค์ประกอบต่างๆเหล่านี้มาผสมกันเพื่ออ่านความหมายให้ออก แล้วทำความเข้าใจกับความหมายนั้นๆที่อยู่ในสื่อ เช่นเดียวกับที่ นำพยัญชนะและสระมาผสมเป็นคำ เมื่ออ่านคำนั้นออกแล้วตีความคำนั้นๆ ก็สามารถเข้าใจความหมายของคำ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นทักษะการวิเคราะห์ที่จำเป็นสำหรับชีวิตของเยาวชนด้วยวัยที่กำลังหาตัวแบบในการเติบโตหากเยาวชนอ่านสื่อกันไม่ออกแล้ว อาจทำให้รับและซึมซับของแถมที่ซ่อนเร้นมากับสื่อโดยไม่รู้ตัว และเติบโตกลายเป็นผู้ใหญ่ในแบบที่สื่อบอกให้เป็น

1.2 มีวิจารณญาณในการบริโภคสื่อ

ในชีวิตจริงของเยาวชน ผู้ปกครองอาจจะไม่สามารถจำกัดหรือปิดกั้นสื่อที่เป็นอันตรายต่อความคิดและจิตสำนึกของบุตรหลานได้ หนทางเดียวที่ช่วยให้เยาวชนหรือบุตรหลานมีภูมิคุ้มกันตนเอง ไม่ปล่อยให้เป็นผู้ถูกกระทำจากสื่อ คือ เยาวชนหรือบุตรหลานต้องรู้จักประเมินค่าว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย มองให้เห็นเจตนาที่แท้ของการผลิตสื่อ และให้เหตุผลกันว่า ความคิด มุมมอง ค่านิยมที่แฝงมากับสื่อนั้นดีหรือไม่ อย่างไร และสื่อต้องการอะไรจากเรากันแน่ หากเป็นคนรุ่นใหม่ และมีความเป็นตัวของตัวเองอย่างมีสติก็กล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมีเหตุผลและใจกว้างพอที่รับฟังความคิดของผู้อื่นที่แตกต่างโดยไม่ใช้อารมณ์ ปกป้องตัวเองจากความคิดที่เป็นของแถมแฝงมา

กับสื่อ ปฏิเสธการโน้มน้าวใจให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคที่เกินความจำเป็นแก่ชีวิต และไม่สอดคล้องกับครอบครัว รู้จักที่จะชื่นชมคุณค่าในสิ่งที่ตนมีและตนเป็น โดยไม่ยึดถือกับวัตถุสิ่งของที่เสริมแต่งชีวิตนัก ซึ่งจุดบ่งชี้ได้ว่า เยาวชนหรือบุตรหลานมีวิจารณญาณหรือไม่

1.3 นำสื่อที่มีประโยชน์มาใช้อย่างเหมาะสม ทั้งด้าน เวลา และปริมาณที่ใช้

มนุษย์เราบริโภคสื่อผ่านช่องทางหลักๆ ได้แก่ ตาที่มองเห็นภาพ และหูที่ได้ยินเสียง แล้วช่องทางอื่นของร่างกายที่สามารถ สร้างความรู้สึกต่อตัวสินค้าที่นักการตลาดให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าช่องทางหลักคือ จมูกที่รับกลิ่น ลิ้นที่รับรส และกายที่สัมผัส เพราะสามารถสร้างประสบการณ์รับรู้และจดจำของผู้บริโภคที่เป็นเยาวชนได้ดี ซึ่งนักการตลาดรู้จุดอ่อนตรงนี้ที่สำคัญไปกว่าอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสื่อก็คือ การที่พลังของสื่อเหล่านั้นเข้าไปทำปฏิกิริยากับจิตใต้สำนึกโดยที่เราไม่รู้ตัว เช่น การที่เราซื้อสินค้าโดยให้เหตุผลว่าเรารู้จักและเคยเห็นมัน แต่ไม่รู้ถึงคุณภาพและความแตกต่างจากยี่ห้ออื่น หรือเราอาจมีพฤติกรรมและการตัดสินใจเหมือนตัวละครในสื่อที่เราเคยดูโดยไม่ได้ใช้ข้อมูลและการไตร่ตรองถี่ถ้วนทั้งที่ชีวิตจริงกับสื่อเหล่านั้นคนละเรื่อง เหล่านี้เป็นผลจากการที่เราเสพสื่อเข้าไปโดยไม่มีวิจารณญาณ ในสิ่งเดียวกัน อาหารที่เหมาะสมสำหรับความคิดและจิตใจของเยาวชนที่กำลังเติบโต คืออาหารที่สะอาดและมีประโยชน์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เยาวชนต้องรู้จักเลือกเสพสื่อที่มีเนื้อหา ความคิด มุมมองและค่านิยมที่ดีและเป็นประโยชน์ เพราะสิ่งเหล่านี้จะถูกบันทึกลงในจิตใต้สำนึก และหล่อหลอมเป็นตัวตนของเรา และเมื่อถึงจังหวะและเวลาที่เหมาะสม จิตใต้สำนึกจะดึงข้อมูลที่บันทึกไว้ขึ้นมาแสดงออกเป็นพฤติกรรมการปฏิบัติ ฉะนั้นถ้าเยาวชนหรือบุตรหลานเสพสื่อดีๆ ก็จะทำให้เกิดความคิดและพฤติกรรมดีๆ หากเสพสื่อที่ไม่ดี ก็จะทำให้เกิดความคิดและพฤติกรรมที่ไม่ดีเช่นกัน หากเยาวชนเรารู้จักเลือกเป็นแล้ว แต่ยังกินไม่เป็นเวลา หรือกินเกินพอที่ร่างกายต้องการ อะไรที่เกินความพอดีก็จะไม่ดี อะไรที่เกินพอเหมาะก็จะไม่เหมาะ ใช้เวลาอยู่กับสื่อให้พอดี ปริมาณความถี่ให้พอเหมาะ ต้องใช้สื่อในระดับที่เรียกว่า “กำลังดี” ไม่มากเกินไปจนความจำเป็น

2. สำหรับพ่อแม่/ผู้ปกครอง

2.1 เป็นตัวอย่างที่ดีในการบริโภคสื่อ

พ่อแม่และผู้ปกครอง ควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริโภคสื่อ เพราะพฤติกรรม ความคิด หรือรสนิยมต่างๆ ของลูกมักจะคล้ายกับพ่อแม่ เพราะเติบโตมาด้วยการเลี้ยงดูและอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่พ่อแม่ ผู้ปกครองจัดให้ พ่อแม่มีความเชื่ออย่างไร ลูกก็จะมีเชื่อที่คล้ายกัน พ่อแม่กินดื่มใช้อย่างมีเหตุผล ลูกก็จะมีเหตุผลในการกินดื่มใช้เช่นกัน ลูกจะมองว่าพ่อแม่ทำอะไร ใช้อะไร ฉะนั้นในการบริโภคสื่อ พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีความคิดเห็นอย่างไร มีทัศนคติอย่างไรต่อสื่อ เยาวชนที่เป็นลูกๆ ก็จะมีความรู้สึกนึกคิดอย่างเดียวกับพ่อแม่ พฤติกรรมใช้สื่อของพ่อแม่ย่อมมีผลต่อลูกในเชิงตัวแบบ แม้ว่าพ่อแม่จะเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งเท่านั้น ฉะนั้นการที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นตัวอย่างที่ดีในการบริโภคสื่อของเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ หากพ่อแม่ผู้ปกครอง ตระหนักในการ

เลือกสรร บริโภคสื่อให้พอเหมาะพอดีทั้งเนื้อหาและปริมาณ และสอนให้ลูกเท่าทันสื่อ สร้างค่านิยมในการบริโภคสื่อให้กับลูก หรือพูดคุยวิเคราะห์สื่อร่วมกัน ก็เท่ากับเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ลูกแต่เยาว์วัย ลูกๆ ก็จะซึมซับตัวอย่างนี้จากการกระทำของพ่อแม่ ผู้ปกครองได้

2.2 ควรมีข้อตกลงในการใช้สื่อกับลูก

พ่อแม่ควรมีข้อตกลงในการใช้สื่อกับลูก เช่น การใช้สื่อจำเป็นจะต้องมีกฎกติการายาท เป็นต้นว่า ระยะเวลาในการใช้งาน ข้อพึงระวังในการใช้งาน อะไรที่ทำได้ อะไรที่ทำไม่ได้ ต้องไม่มีความลับในครอบครัว เพราะเป็นหนทางหนึ่งในการทำให้เกิดวินัยในชีวิตของบุตรหลาน และคนในครอบครัว เป็นการที่พ่อแม่ให้การสนับสนุน ส่งเสริม แนะนำแนวทางให้เด็กเพื่อการเจริญเติบโตที่เป็นไปอย่างรวดเร็วของเขา เพื่อให้เขาเกิดนิสัยที่รู้จักบังคับควบคุมตัวเองให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข เป็นไปตามความปรารถนาของตนเองและได้รับการยอมรับจากสังคม ฉะนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองสามารถสร้างวินัยให้กับลูกหลานได้โดยการใช้โอกาสของความสนใจของลูกหลานที่มีต่อสื่อต่างๆ เพื่อที่จะให้เขารู้จักการใช้สื่ออย่างพอเหมาะ พอเหมาะ และเป็นไปด้วยประโยชน์ การมีข้อตกลงในการใช้สื่อกับลูกหลานเพื่อเป็นการสร้างวินัยนั้น ไม่ได้เป็นการออกกฎระเบียบในฐานะผู้ปกครอง แต่ทำไปด้วยความรู้สึกของการให้แนวทางที่จำเป็นต้องสร้างให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมและพอเหมาะในการใช้สื่อด้วยเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ทำไมถึงเลือกข้อตกลงเหล่านี้ให้บุตรหลานปฏิบัติโดยที่

- 1) ต้องมีการพูด อย่างชัดเจนว่าทั้งบุตรหลานและผู้ปกครองต้องการอย่างไร (ไม่ใช่ผู้ปกครองข้างเดียว)
- 2) ต้องสื่อสาร ใ้เจนว่าคาดหวังให้มีพฤติกรรมการใช้สื่ออย่างไร
- 3) เมื่อเลือกข้อตกลงแล้ว จะมีวิธีให้บุตรหลานประพฤติตามอย่างไร และส่งเสริมให้กำลังใจบุตรหลานอย่างไร เพื่อให้บุตรหลานทำตามด้วยความเต็มใจ
- 4) ข้อตกลงที่เกิดขึ้นควรสมเหตุ สมผล ยุติธรรม เหมาะสมกับอายุและความสามารถของบุตรหลาน

5) ควรจะยึดและยืนยันในข้อตกลงที่เกิดขึ้นหากเกิดการไม่เคารพการอธิบายเหตุผลเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องบอกให้บุตรหลานรู้เสมอในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ เพราะช่วยให้เด็กเข้าใจในการทำอย่างมีเหตุผลที่ไม่ใช่ อารมณ์ และที่สำคัญการสร้างข้อตกลงและปฏิบัติ

ตามข้อตกลงในการใช้สื่อนี้ ต้องกระทำผ่านความรักใคร่ผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูก ยิ่งพ่อแม่ลูก รักกันมากๆเท่าไร คำพูดของพ่อแม่จะศักดิ์สิทธิ์เสมอ และลูกรู้ว่าหากไม่ทำตามข้อตกลงที่วางร่วมกันไว้แล้ว อาจทำให้พ่อแม่ เสียใจได้

2.3 แนะนำสื่อสร้างสรรค์และเหมาะสม

พ่อแม่ควรแนะนำสื่อสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับช่วงวัยของลูก ปลูกฝังค่านิยมทัศนคติที่ดีในการใช้ชีวิต และการบริโภคสื่อ ด้วยวัยที่กำลังเจริญเติบโตยังเห็นโลกไม่รอบด้าน

เข้าใจชีวิตไม่ถ่องแท้ ก็ยังต้องพึ่งผู้ปกครองในการดูแล การจัดและแนะนำสื่อที่เหมาะสม ให้เหมาะกับเด็กเยาวชนตามแต่ช่วงของวัยของเขา จึงเป็นการป้อนอาหารสมองที่สะอาดและมีประโยชน์เพื่อการเติบโต ทั้งภายในและภายนอก ขณะที่สื่อจำนวนมากไม่น่าปลุกฝังและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดี แต่ก็มีสื่ออีกหลายๆตัวที่สามารถสร้างให้เขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่พึงประสงค์ได้ แนะนำสื่อเหมาะสม เริ่มต้นที่การเลือกเนื้อหาของสื่อที่เด็กสนใจเอาความสนใจเขาเป็นตัวตั้ง จัดเนื้อหาสาระต่างๆของสื่อที่เสพให้หลากหลาย และที่สำคัญคือคำนึงถึงเนื้อหาที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามพัฒนาการในแต่ละวัย เช่น ลักษณะการเรียนรู้ในช่วงวัย 6-12 ปี จะมีความอยากรู้อยากเห็นมีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่สนใจเพิ่มมากขึ้น มีประสบการณ์ทางสังคมเพิ่มขึ้นสามารถเข้าใจคำชี้แจงง่ายๆ มีความสนใจในการเล่นต่างๆ สร้างการเรียนรู้ การมีวินัยและความรับผิดชอบ สามารถแยกแยะการใช้เวลาเล่นกับการเรียนรู้ อายุตั้งแต่ 9 ปีเป็นต้นไปสามารถใช้เหตุผลในการคิดและตอบคำถามได้ สามารถแก้ปัญหาโดยอาศัยการสังเกตและการให้เหตุผล แต่ยังมีการเล่นแบบสูงเนื่องจากระบบคิดยังอยู่ในช่วงการพัฒนาทั้งด้านความเป็นเหตุเป็นผลและการแยกแยะข้อมูล เป็นช่วงเวลาที่เด็กต่อยอดการเรียนรู้ตามความมุ่งมั่นของตนเอง เริ่มค้นหาและค้นพบตัวเอง เริ่มเห็นความชัดเจนของตัวเอง

2.4 ติดตามข้อมูลข่าวสารต่างๆ อยู่เสมอ

พ่อแม่ต้องติดตามข้อมูลข่าวสารต่างๆ อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นในด้านของการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในยุคใหม่ หรือการปรับเปลี่ยนในด้านความคิดค่านิยมหรือกระแสต่างๆ ที่เข้ามาในสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อลูกได้ นอกจากนี้พ่อแม่ควรมีความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต จะทำให้สามารถตรวจสอบว่าลูกใช้คอมพิวเตอร์อย่างเกิดประโยชน์สูงสุดหรือไม่ สามารถแนะนำ ลูกในการค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ สามารถติดตั้งโปรแกรมเพื่อตรวจสอบและกั้นกรองเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสมไม่ให้เข้ามาขณะที่ลูกใช้อินเทอร์เน็ตอยู่สามารถรู้เท่าทันและป้องกันลูกจากภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นทางอินเทอร์เน็ตได้

2.5 เรียนรู้ที่จะรู้จักลูกของตนเอง

วัยรุ่นมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย และอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รุนแรง ขึ้นลงได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งความต้องการในด้านต่างๆ ของลูกวัยรุ่น เช่น ความอยากรู้อยากลอง อยากได้ อยากมีในสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับในหมู่เพื่อน ความต้องการที่จะเป็นที่สนใจในเพื่อนต่างเพศ ซึ่งธรรมชาติของวัยรุ่นนี้เองที่ทำให้ตกเป็นเหยื่อในการล่อลวงต่างๆ ได้โดยง่ายพ่อแม่จำเป็นต้องมีความเข้าใจ รู้จักลูกของตนมากยิ่งขึ้นในพฤติกรรมต่างๆที่แสดงออกมาและสามารถที่จะป้องกันปัญหาและช่วยเหลือลูกได้อย่างทันท่วงที พ่อแม่จำเป็นต้องมีเวลาใกล้ชิดลูกอยู่เสมอ ในการพูดคุย การปรึกษาหารือ ให้ลูกรู้สึกว่าเป็นคนพิเศษของพ่อแม่ ให้ความรักและความเอาใจใส่ห่วงใยลูกอยู่เสมอ โดยตระหนักว่าแม้ว่าลูกจะเติบโตเป็นวัยรุ่นแต่ยัง คงมีความต้องการในความรัก ความห่วงใยเอาใจใส่และการชี้ทิศทางจากพ่อแม่อยู่เสมอ

3. สำหรับผู้มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน

นักวิชาการได้มีการแบ่งวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนตามช่วงวัย ดังนี้

3.1 ช่วงวัย 6-12 ปี มีวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ การสำรวจสื่อ เช่น นาฬิกาสื่อใน 24 ชม. เราใช้สื่ออะไรตอนไหนบ้าง การวิเคราะห์สื่อ ประเมินสื่อ และการให้ feedback สื่อ เช่น วิเคราะห์โฆษณา การให้เรตติ้งรายการ การเล่าเรื่อง การแสดงบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้เกม ข้าว กรณีศึกษา กิจกรรมผลิตสื่ออย่างง่าย เช่น โปสเตอร์ การอภิปราย และได้ว่าที่ การสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองและมีครูแนะนำ การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน และมีสะท้อนการเรียนรู้ของเด็ก กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมที่ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สัมผัสประสบการณ์ตรง เช่น การรณรงค์ ทักษะศึกษา Gallery walk เปิดตลาดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างพื้นที่ บรรยากาศ และวัฒนธรรมประชาธิปไตยในการเรียนรู้ของเด็ก

3.2 ช่วงวัย 13-18 ปี เป็นช่วงอายุที่มีการแบ่งวิธีการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เรียนรู้ในระบบโรงเรียน และกลุ่มการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1) กลุ่มที่เรียนรู้ในระบบโรงเรียน การเรียนรู้ตามความสนใจเฉพาะบุคคล การเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบสอบ และการใช้โครงงานเป็นฐาน การใช้กรณีศึกษา ข้าว เหตุการณ์ ประเด็นถกเถียงในสังคม การเรียนรู้จากต้นแบบที่ดี การสร้างสถานการณ์จำลอง การใช้บทบาทสมมติ ละคร และการเล่าเรื่อง การอภิปราย สานเสวนา แลกเปลี่ยนร่วมกัน การลงมือปฏิบัติ การลงพื้นที่ สัมผัสประสบการณ์การใช้แหล่งการเรียนรู้ การใช้กระบวนการกลุ่ม ทีมเวิร์ค การนำเสนอผลงานที่ชัดเจน นิทรรศการ ผลงานสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่น เชื่อมั่น เป็นประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมในชุมชน/โรงเรียน การสอนการคิดอย่างสร้างสรรค์ การตั้งคำถาม การประเมินคุณค่า การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีการมอบหมายงาน หรือให้พัฒนาผลงาน

2) กลุ่มการศึกษานอกระบบโรงเรียน เน้นกิจกรรมที่เชื่อมโยงไปสู่อาชีพ และชีวิตประจำวัน เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านอาชีพ การสร้างรายได้ งานอดิเรกต่างๆ จัดทำคอร์สฝึกอบรมระยะสั้น เช่น การทำงานออนไลน์, การสร้าง App, E-payment กิจกรรม ที่เสริมเพิ่มเข้าไปในกลุ่มวิชา “ทักษะชีวิต”

3.3 ช่วงวัย 18-25 ปี สามารถคิดอย่างเป็นระบบ เรียนรู้ได้ดีหากตรงกับความต้องการ ความสนใจ และประสบการณ์เดิม เรียนรู้จากการใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลาง ต้องการการยอมรับและปฏิบัติต่อตนเองอย่างเคารพ ต้องการความเป็นอิสระเสรี สามารถตัดสินใจเองว่าอะไรที่สำคัญควรเรียนรู้ สามารถเรียนรู้แบบนำตนเอง (self-directing) สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือประสบการณ์กับผู้อื่น มีการยอมรับข้อมูลอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อและคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง

ควรเน้นการเรียนการสอนที่มีความหมาย (Transformative learning) อาทิเช่น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเปลี่ยนแปลงภายใน (จิตปัญญาศึกษา) การเรียนการสอนโดยใช้การอภิปราย เน้นการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ การเรียนการสอนเชิงวิพากษ์ อาศัยการประเมินตนเองและการสะท้อนคิด การเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

3.4 ช่วงวัย 25-55 เป็นผู้เรียนในวัยผู้ใหญ่หรือวัยทำงานมีความคิดเป็นเหตุผล รู้จักคิดแบบประสานข้อขัดแย้งและความแตกต่าง สามารถรับรู้สิ่งที่เป็นข้อขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว มีความอดทนและมีความสามารถในการจัดการกับข้อขัดแย้งนั้น ๆ มีวุฒิภาวะ ใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้จากการทำงาน ผึกฝนฝึกสมอง เพื่อความฉับไว จะมีความสนใจเรียนรู้เมื่อมีความพร้อม และเห็นความสำคัญการเรียนรู้ต้องเน้นการเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม ควรเน้นกิจกรรมด้านสื่อกับประเด็นที่หลากหลาย เช่น การลงทุน การเท่าทันสุขภาพ สิ่งแวดล้อม งานอาสาสมัคร กิจกรรมด้านครอบครัวกับการใช้สื่อ กิจกรรมด้าน start-up / SE / E-payment กิจกรรมที่เน้นงานอดิเรกในสื่อต่างๆ ที่สนใจในแต่ละช่วงวัย

3.5 ผู้สูงอายุ 55 ปีขึ้นไป จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ที่แน่นอน มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะสิ่งที่เห็นว่าเป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้ทันที ต้องการเวลาเรียนรู้มากกว่าปกติ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้หากได้เรียนรู้ตรงกับความต้องการและเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ต้องการเป็นเพียงแค่ผู้ดูแต่ต้องมีส่วนร่วมด้วย ใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้จากการรวมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน เน้นประเด็นสุขภาพ การผ่อนคลาย ตัวอย่างกิจกรรมเช่น กิจกรรมธรรมะ เดินสาย กิจกรรมจิตอาสา พลเมืองรุ่นใหม่หัวใจไอที กิจกรรม digital health check-up เปิดช่องทางการสนทนาผ่านสื่อออนไลน์ชมรมผู้สูงอายุ ทำกิจกรรมต่างๆ

จากแนวทางเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัวนี้ นักวิชาการมีความเชื่อว่าครอบครัวมีอิทธิพลที่สำคัญที่สุดเป็นอันดับแรกสำหรับการพัฒนาตนเองของเด็ก รวมถึงบุคลิกลักษณะและความคิดที่มีผลให้เกิดการเรียนรู้เท่าทันสื่อ เพราะเด็กส่วนใหญ่เรียนรู้และมีพฤติกรรมตามแบบพ่อแม่ พ่อแม่คือสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับเด็กที่สุด ดังนั้น จึงสามารถส่งต่อความชอบและไม่ชอบของตนมาสู่เด็กได้ ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมของเด็กคนหนึ่ง จะสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางวัฒนธรรมจากที่บ้าน ได้แก่รูปแบบการแสดงความคิดเห็น กฎ กติกา การรับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ การให้เหตุผล การริเริ่ม การมีส่วนร่วมและการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่เลือกที่จะใช้ความรุนแรง รวมถึงการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ในสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องและสัมพันธ์เป็นอย่างยิ่งต่อสมรรถนะในการเลือกรับสื่อ สารสนเทศ ของพ่อแม่ หากพ่อแม่ไม่เรียนรู้ในเรื่องของการรู้เท่าทันสื่อ พ่อแม่ก็อาจจะกลายเป็นส่วนหนึ่งที่หล่อหลอมบ่มเพาะ คุณลักษณะที่อาจส่งผลกระทบต่ออุปสรรคในการดำเนินชีวิตของเด็กได้

โดยสรุปแล้ว แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัวนั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยการจัดประสบการณ์หรือเรียนรู้จากการคิดและตัดสินใจจากสถานการณ์ตัวอย่าง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีกระบวนการกลั่นกรองภายในก่อนจะตัดสินใจแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อข้อมูลข่าวสารในสื่อ ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีความคิดเห็นของตนเองตามประสบการณ์เดิมหรือพื้นฐานความคิด ความเชื่อของตนเอง ดังนั้นในระหว่างกระบวนการสอนควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนมุมมองที่แต่ละคนคิด เพื่อทราบถึงความแตกต่างที่แต่ละบุคคลมีต่อการรับรู้สื่อ ซึ่งจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์สื่อได้อย่างรอบคอบมากยิ่งขึ้น และควรอย่างยิ่งที่จะได้มีประสบการณ์ใหม่ในการสร้างเนื้อหาเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์โดยผ่านการวิเคราะห์ตนเองตั้งแต่ก่อนสร้างเนื้อหา ระหว่างสร้างและพิจารณาตรวจสอบสื่อที่ตนสร้างขึ้นก่อนจะเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างรอบคอบและระมัดระวัง

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

สารีพันธุ์ ศุภวรรณ (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กเร่ร่อน โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้ คือ (1) ศึกษาสภาพปัญหาและการแก้ปัญหาของเด็กเร่ร่อน สภาพปัญหาของเด็กเร่ร่อน ปัญหาด้านร่างกายได้แก่ ปัญหาด้านความเจ็บป่วย ส่วนปัญหาทางด้านจิตใจได้แก่ ปัญหาด้านการไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง (2) พัฒนาและตรวจสอบโปรแกรม การพัฒนาโปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับเด็กเร่ร่อน ประกอบด้วยการวางแผน การจัดกิจกรรมและการประเมินผล โดยมีองค์ประกอบของโปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย 1. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 2. กลุ่มเป้าหมาย 3. คุณสมบัติของผู้สอน 4. รูปแบบการเรียนรู้ 5. เนื้อหาสาระ 6. กิจกรรมการเรียนรู้ 7. สื่อการสอน 8. การวัดและการประเมินผล และ 9. สภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอน (3) ผลการทดลองโปรแกรมมีดังนี้คือ 3.1 คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาก่อนการใช้โปรแกรมของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.2 คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาหลังการใช้โปรแกรมของกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .05 3.3 คะแนนความสามารถหลังการใช้โปรแกรมของกลุ่มทดลอง สูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.4 คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของกลุ่มทดลอง หลังการใช้โปรแกรมสูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรมทดลอง (4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ บทบาทของเด็กเร่ร่อน บทบาทของครู กระบวนการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการเรียน

เนาวนิตย์ สงคราม (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้าง ความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษา ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสร้างความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการเรียนรู้ ร่วมกัน (2) สร้างรูปแบบการสร้างความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับ บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา (3) ทดลองใช้รูปแบบการสร้างความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติและ การเรียนรู้ร่วมกันสำหรับบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา และ (4) นำเสนอรูปแบบการสร้างความรู้ด้วย การเรียนรู้จากการปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้และบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการที่ปฏิบัติงานอยู่ในคณะครุ ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ทำงานอยู่ในปีการศึกษา 2550 จำนวน 47 คน เครื่องมือที่ใช้ใน งานวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น แบบประเมินค่านิยมการสร้างความรู้ แบบสังเกต พฤติกรรมการทำงานร่วมกัน แบบประเมินผลงานที่เป็นนวัตกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ค่าที ผลการวิจัย พบว่า (1) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการ จัดการความรู้เห็นว่าองค์ประกอบของการสร้างความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการเรียนรู้ ร่วมกันสำหรับบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษามี 7 องค์ประกอบ และมี 8 ขั้นตอน (2) ผลการทดลองใช้ รูปแบบพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยค่านิยมการสร้างความรู้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการ ทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) รูปแบบการสร้างความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการ ปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัฒนธรรมองค์กร 2) เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ภาวะผู้นำ 4) บรรยากาศ 5) ผู้ประสานงาน 6) กลุ่ม 7) ปัญหา 8) โครงการ และ 9) การประเมินผล และประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การ เตรียมความพร้อมสำหรับบุคลากร 2) การกำหนดประเด็นปัญหา 3) การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และความคิดเห็น 4) การสร้างความรู้และการพิจารณาความถูกต้องของความรู้ 5) การ สร้างผลงานที่เป็นนวัตกรรม 6) การตรวจสอบความก้าวหน้าของผลงานที่เป็นนวัตกรรม 7) การ ทดลองใช้ผลงานที่เป็นนวัตกรรม และ 8) การประเมินผล และการสรุปผล

วิสาลักษณ์ สิทธิขุนทด (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโมเดลเชิง สาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการรู้เท่าทัน สื่อของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร 3) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อที่สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิง

ประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร จำนวน 613 คน ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 6 ตัวแปร คือ การรู้เท่าทันสื่อ ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ปัจจัยด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปัจจัยด้านพฤติกรรมการอ่าน ปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการเปิดรับสื่อของนักเรียน ตัวแปรแฝงทั้งหมดวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 21 ตัว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อ และแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งมีความเที่ยงในการวัดตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวมีค่าตั้งแต่ .519 ถึง .909 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีระดับการรู้เท่าทันสื่อ อยู่ในระดับที่ 2 จาก 4 ระดับ กล่าวคือ นักเรียนยังไม่รู้เท่าทันสื่อหรือถูกครอบงำโดยสื่อ 2. โมเดลเชิงสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม ประกอบด้วย ตัวแปรปัจจัย 2 ประเภท ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ปัจจัยด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปัจจัยด้านพฤติกรรมการอ่าน ปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการเปิดรับสื่อของนักเรียนและตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปัจจัยด้านพฤติกรรมการอ่าน ปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการเปิดรับสื่อของนักเรียนโดยมีอิทธิพลผ่านปัจจัยพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ตัวแปรที่มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม รองลงมา คือ ปัจจัยด้านพฤติกรรมการอ่าน 3. โมเดลเชิงสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการตรวจสอบความสอดคล้องให้ค่าไค-สแควร์เท่ากับ 103.117; $p=.222$ ท็องศาอิสระเท่ากับ 93 ค่า GFI เท่ากับ .984 ค่า AGFI เท่ากับ .961 ค่า RMR เท่ากับ .028 ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของของการรู้เท่าทันสื่อ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 20.90

สุธีรา นิมนต์วิวัฒน์ (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส และการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสถานการณ์ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน (2) พัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส และการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน

มหาวิทยาลัยเอกชน (3) ทดลองใช้และศึกษาปัจจัย ปัญหาจากการใช้รูปแบบกิจกรรมการศึกษา เป็นการวิจัยถึงทดลองแบบกลุ่มควบคุม ไม่มีการสุ่ม แต่มีการสอบก่อนและสอบหลัง กลุ่มตัวอย่างเป็น นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่ม ทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 ศึกษา สถานการณ์ความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน ขั้นที่ 2 พัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค ขั้นที่ 3 ทดลองใช้และศึกษาปัจจัย ปัญหา จากการใช้รูปแบบ กิจกรรมการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาพรวมสถานการณ์ความสามารถในการ เผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน อยู่ในระดับปานกลาง 2. รูปแบบกิจกรรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสและการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนา ความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผนการ เรียน การสอน 2) การจัดประสบการณ์เรียนรู้ 3) การประเมินผล 4) บทบาทผู้เรียน และ 5) บทบาท ผู้สอน 3. ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการศึกษาพบว่า (1) กลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถใน การเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) กลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 (3) หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟัน อุปสรรคสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (4) กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรม การทำงานตามหลักการเรียนรู้ร่วมกัน 87.22% ผลการศึกษาปัจจัยและปัญหาจากการใช้รูปแบบ กิจกรรมการศึกษาพบว่า รูปแบบกิจกรรมการศึกษามีความเหมาะสมในด้านวัตถุประสงค์ หลักการ เนื้อหา เทคนิคการจัดกิจกรรมเรียนรู้ การประเมินผล บทบาทผู้เรียน และบทบาทผู้สอน ข้อควร คำนึงถึงก่อนนำกิจกรรมไปใช้คือ ควรทดลองก่อนใช้จริง การติดตามผล สิ่งส่งผลให้กิจกรรม การศึกษาไม่ราบรื่นคือ ด้านนโยบายและการสนับสนุน ด้านลักษณะผู้เรียน และด้านการจัดกิจกรรม

ปฐมาภรณ์ ปันอินทร์ (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อ เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเยาวชนไทยตามแนวคิดตปัญญาศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิจัย และพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเยาวชนไทยตามแนวคิดตปัญญา ศึกษา 2) นำเสนอกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเยาวชนไทยตามแนวคิดตปัญญา ศึกษา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย 3 กรณีศึกษา ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ 1. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนา สามารถจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ที่มีการเรียนรู้สูงและกลุ่มต่ำ ข้อสังเกตที่พบ คือ 1) วิธีดำเนินกิจกรรมแบบสุนทรียสนทนาเหมาะสม กับนักเรียนที่มีผลการเรียนรู้สูงและกิจกรรมสนทนาที่เหมาะสมกับนักเรียนกลุ่มที่มีผลการเรียนรู้ต่ำ 2) จำนวนคนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้แต่ละกลุ่มคือ 5-6 คน 3) นักเรียนที่สามารถเรียนรู้และผ่าน

เกณฑ์มากกว่าร้อยละ 80 คือนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับดีและดีมาก 4) นักเรียนที่ไม่มีความต้องการและตั้งใจไม่สามารถผ่านเกณฑ์ที่กำหนดของกิจกรรม สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ คือ 1) บริบทด้านผู้ปกครอง ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ การดูแลเอาใจใส่ การมีส่วนร่วมต่อการเปิดรับสื่อ 2) บริบทของนักเรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการใช้เวลาว่าง ลักษณะการเปิดรับสื่อ และความถนัดในการเปิดรับสื่อ 2. การนำกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ต้องพิจารณาสองด้าน คือ ในด้านวิธีการจัดกระบวนการและการจัดสภาพแวดล้อม วิเคราะห์สภาพบริบทของผู้เรียน จัดกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มตามสภาพบริบท ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใส่เนื้อหาการรู้เท่าทันสื่อ เลือกสื่อที่นักเรียนให้ความสนใจ มีความแปลกใหม่ ส่วนด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมควรจัดเป็นพื้นที่เปิด การเรียนรู้ที่ไม่มีอคติ มีความร่วมมือจากสถานศึกษาต่อการเรียนรู้ ปัจจัยด้านเพื่อนมีส่วนสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้กระบวนการที่ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ควรเป็นผู้ได้รับการฝึกฝนและไม่มีบทบาทหน้าที่ในสถานศึกษา

อุลิสซา ครุฑเสน (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน 2) ศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน 3) สร้างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เครื่องมือที่ใช้ในการ วิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างการเรียนรู้เท่าทันสื่อจำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบอุปนัยและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วย โปรแกรมสำเร็จรูป ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายใน และปัจจัยส่งเสริม 1.1 ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน พบว่ามี 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) การคิด วิเคราะห์ 2) ความตระหนักในอิทธิพลของสื่อ 3) การรู้เท่าทันตนเอง 1.2 ปัจจัยส่งเสริมที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชนพบว่ามี 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) กลุ่มเพื่อนและกลุ่มครู 2) การเปิดรับสื่อสร้างสรรค์และการใช้สื่อและเทคโนโลยีสื่ออย่างสร้างสรรค์ 3) การอ่าน 4) สุนทรียภาพ 2. องค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน พบว่ามี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กระบวนทัศน์การเรียนรู้ 2) ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ 3) การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย (3.1) การเรียนรู้เชิงรุก (3.2) กระบวนการกลุ่มและการวิเคราะห์อภิปรายแลกเปลี่ยน (3.3) การมีส่วนร่วม (3.4) การใช้สื่อที่เหมาะสมในกิจกรรมการเรียนรู้ (3.5) กิจกรรมการเรียนรู้ที่

หลากหลาย (3.6) เนื้อหาการเรียนรู้ที่หลากหลายและบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต (3.7) บรรยากาศการเรียนรู้แนวนอน 4) ความต่อเนื่องในกระบวนการเรียนรู้ 3. แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน จากผลการศึกษาพบว่า มี 4 แนวทาง ดังนี้ 1) แนวทางการฝึกคิด วิเคราะห์ 2) แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันอิทธิพลของสื่อ 3) แนวทางการเรียนรู้จากกระบวนการผลิตสื่อ 4) แนวทางการรู้เท่าทันตนเอง

มนต์ ขอเจริญ และ ภัทรสิริสุข สิริปัญญานิก (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการรู้เท่าทันการสื่อสารยุคดิจิทัลของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปจำนวน 400 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพฤติกรรมการสื่อสารกับระดับความรู้เท่าทันการสื่อสารของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการสื่อสารด้านการเปิดรับสื่อเว็บไซต์ค่อนข้างบ่อย รวมทั้งเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์โดยใช้ LINE มากที่สุดตามมาด้วย Facebook YouTube Google และ Instagram ในส่วนของสื่อดั้งเดิมกลุ่มตัวอย่างยังเปิดรับโทรทัศน์เกือบทุกวัน รองลงมาคืออ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ และติดตามนิตยสารบ่อยปานกลาง ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่เพื่อติดตามเหตุการณ์ข่าวสารต่างๆ และเพื่อความบันเทิงผ่อนคลาย โดยเฉพาะสื่อใหม่จะถูกใช้เพื่อการสื่อสารพูดคุยกับบุคคลต่างๆ อยู่ในเกณฑ์บ่อย ระดับการรู้เท่าทันการสื่อสารส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มระดับปานกลางร้อยละ 54.5 รองลงมาเป็นกลุ่ม ระดับต่ำร้อยละ 30.75 และกลุ่มระดับสูงเพียงร้อยละ 14.75

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ สรุปได้ว่า แนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันสามารถทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรู้ ความสามารถและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น รูปแบบการสร้างความรู้จากการเรียนรู้ร่วมกัน ควรคำนึงถึงความเหมาะสมในด้านวัตถุประสงค์ หลักการเนื้อหา เทคนิคการจัดกิจกรรมเรียนรู้ การประเมินผล บทบาทผู้เรียน และบทบาทผู้สอน สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อนั้น พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ การสำรวจพฤติกรรมการสื่อสาร และการศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Gilly (2003) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของกลุ่มผู้ใหญ่ว่าโดยธรรมชาติแล้วกลุ่มผู้ใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างไร โดยผู้เข้าไปมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มการเรียนรู้ในระดับปริญญาเอก โดยแบ่งการศึกษาเป็น 3 ระยะ ในระยะแรก เป็นการค้นคว้าข้อมูลทั่วไป โดยสังเกตการณ์สนทนาในกลุ่มใหญ่ ว่าใครทำอะไร อย่างไร มีมุมมองอย่างไร ในระยะที่สอง เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยบันทึกข้อมูลจากการสนทนาต่าง ๆ ลงในเครื่องบันทึกเสียง พบปัจจัยในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนี้ การดำรงชีพ ความสัมพันธ์ การสะท้อน การคาดคะเน การฝึกฝน การ

สืบค้น และการสร้างความรู้ ในระยะที่สาม ผลวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เรียนรู้ด้วยกัน ภายใต้ประสบการณ์เดิมรวมทั้งการพัฒนาฝึกฝน ผลสะท้อนกลับในการทำงานร่วมกัน และกิจกรรมเด่นในการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มผู้เรียน คือ เพื่อการสร้างความรู้

Buckingham (2004) ได้รวบรวมงานวิจัยของศูนย์การศึกษาเด็กเยาวชนและสถาบันสื่อทางการศึกษา Ofcom แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน ที่ศึกษาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อของเด็กและวัยรุ่น (The Media Literacy of Children and Young People) จากข้อสันนิษฐานที่เชื่อว่าเด็กและวัยรุ่นในปัจจุบันมีการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อมากกว่าในอดีต และยังมีมากกว่าพ่อแม่ของพวกเขาเอง โดยใช้วิธีการวิจัยภาคสนาม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาจากพฤติกรรมการใช้สื่อ 4 ประเภท ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่ออินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์เคลื่อนที่ ในการศึกษาครั้งนี้ Ofcom ได้นิยามคำว่า การรู้เท่าทัน สื่อว่าประกอบไปด้วยความสามารถของผู้รับสารใน 3 มิติด้วยกัน คือ ความสามารถในการเข้าถึงสื่อและเนื้อหาสาร ความสามารถในการทำความเข้าใจกับเนื้อหาสาร และความสามารถในการสร้างเนื้อหาเพื่อสื่อสาร ในบริบทที่หลากหลาย โดยผลของการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถทั้ง 3 ด้านของเด็กวัยรุ่น เป็นดังนี้ 1) ความสามารถในการเข้าถึงสื่อและเนื้อหาสาร พบว่า เด็กมีความสามารถในการ เข้าถึงทุกสื่อที่มีเนื้อหาสารตรงกับความต้องการ รวมทั้งสามารถหลีกเลี่ยงเนื้อหาที่ไม่ตรงกับความต้องการได้ โดยเด็กและวัยรุ่นสามารถจะเข้าถึงสื่อโทรทัศน์เพื่อให้ได้ประโยชน์ตรงตามความต้องการ โดยกลุ่มเด็กโตที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่นจะสามารถเลือกและตัดสินใจด้วยตนเองในการเข้าถึงเนื้อหาจากสื่อโทรทัศน์ โดยสามารถรู้ตารางการออกอากาศของสถานีโทรทัศน์ที่มีรายการที่ตนชื่นชอบและตระหนักรู้ถึงกฎเกณฑ์การใช้ทางด้านเทคนิค และระบบการแนะนำ 2) ความสามารถในการทำความเข้าใจกับเนื้อหารายการโทรทัศน์ โดยผลการศึกษา พบว่าเด็กและวัยรุ่นมีความเข้าใจในภาษาของโทรทัศน์ หรือ เข้าใจความหมายต่างๆ จากภาพที่ได้เห็น สามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างเรื่องที่แต่งขึ้น สร้างหรือจินตนาการขึ้นจากภาพในโทรทัศน์ เช่น ละครกับความเป็นจริงในสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากพัฒนาการทางความคิดและพัฒนาการทางสังคมที่เติบโตไปตามช่วงวัย รวมทั้งยังสามารถทำการตัดสินใจอย่างวิพากษ์วิจารณ์ เกี่ยวกับความรุนแรงที่มาจากเนื้อหาสารทางโทรทัศน์ นอกจากนั้นเด็กยังสามารถสรุปลักษณะ แรงจูงใจของการกระทำของตัวละครต่างๆ ที่แสดงออกมาได้ว่าสิ่งที่ตัวละครพูดกับความหมายที่ซ่อน อยู่มีความแตกต่างกันโดยใช้รูปแบบและความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อ นอกจากนี้ เด็กยังสามารถ ผสมผสานและถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องแนวคิดและการเล่าเรื่อง ข้ามผ่านระหว่างสื่อต่างๆ ได้ อีกทั้ง เด็กๆ ยังมีความรู้เข้าใจถึงแรงจูงใจของผู้ผลิตละคร ว่าการเล่าเรื่องให้ยืดยาว ออกไปก็เพื่อต้องการให้คนติดตามดูต่อไป และยังมีความสนใจว่ารายการโทรทัศน์ถูกผลิตขึ้นอย่างไร สามารถตัดสินใจประเมินคุณภาพของการแสดง ฉาก และสิ่งต่างๆ ที่สร้างหรือตกแต่งขึ้นได้ 3) ความสามารถในการสร้างเนื้อหาเพื่อสื่อสาร เป็นความสามารถที่ส่วนใหญ่จะพบ ในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต โดยผลการวิจัยมี

ข้อเสนอแนะว่า การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาเรื่อง ความรู้เท่าทันสื่อในเด็กอาจจะเป็นกลวิธีที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการปิดกั้นหรือการป้องกัน

Gireco (2007) ได้ทำการศึกษาตัวแปรการรู้เท่าทันสื่อ และตัวแปรที่มีต่อปฏิสัมพันธ์ต่อองค์ความรู้ โดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วย องค์ความรู้ด้านสื่อ และการรู้เท่าทันสื่อ จากนั้นนำมาสังเคราะห์ พบว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นตัวกลางของกระบวนการศึกษาองค์ความรู้จากสื่อ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความรู้ ได้แก่ เนื้อหา ช่องทางการใช้สื่อ โครงสร้างทางสังคม ความแตกต่างทางสังคม และความสนใจในการใช้สื่อ

Reichert, La Tour, Lambaise, and Adkins (2007) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ ด้านการรับรู้วัตถุทางเพศในโฆษณา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การรู้เท่าทันสื่อและเพศของผู้ชมมีผลอย่างไรต่อการรับรู้ด้านวัตถุทางเพศในโฆษณา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 145 คน ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีอายุเฉลี่ย 23 ปี เป็นชายผิวขาว ร้อยละ 72 เป็นเพศชาย ร้อยละ 54 ผลการวิจัยพบว่า สำหรับผู้ชมที่เป็นสตรีแล้ว ผู้ที่ได้ชมวิดีโอทัศน์ ซึ่งสอนด้านการรู้เท่าทันสื่อด้านวัตถุทางเพศในโฆษณาจะมีปฏิกิริยา ตอบสนองในทางลบต่อโฆษณาที่นำเสนอสตรีในลักษณะวัตถุทางเพศ (ซึ่งวัดจากทัศนคติต่อโฆษณา ทัศนคติต่อตราสินค้าในโฆษณา และความตั้งใจซื้อ) มากกว่าสตรีที่ไม่ได้รับชมวิดีโอทัศน์ที่สอนเรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ ดังกล่าว อย่างไรก็ตามสำหรับผู้ชมที่เป็นบุรุษ การรับชมวิดีโอทัศน์ดังกล่าว ไม่มีผลต่อปฏิกิริยาตอบสนองที่มีต่อโฆษณาที่นำเสนอสตรีในลักษณะวัตถุทางเพศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ สรุปได้ว่า การศึกษาเรื่องการรู้เท่าทันสื่อส่วนใหญ่ จะเป็นการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อ ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเข้าถึงสื่อ ความสามารถในการทำความเข้าใจกับเนื้อหาสาร และความสามารถในการสร้างเนื้อหาเพื่อสื่อสารในบริบทที่หลากหลาย ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ ศึกษาอิทธิพลของสื่อที่มีต่อทัศนคติ ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาเรื่องการรู้เท่าทันสื่อจะเป็นกลวิธีที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการปิดกั้นไม่ให้รับสื่อ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อได้แก่ ช่องทางการใช้สื่อ โครงสร้างทางสังคม การฝึกฝน เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถสรุปได้ว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ทำการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้สื่อ ปัจจัยที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ อิทธิพลของสื่อที่มีต่อทัศนคติ การสำรวจพฤติกรรมการใช้สื่อ ซึ่งพบว่ามีปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ เช่น ระดับการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ อาชีพ ครอบครัว การดูแลเอาใจใส่ ลักษณะการเปิดรับสื่อ เป็นต้น และยังพบว่าแม้ว่าประชาชนจำนวนมากจะมีความตระหนักถึงความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อแล้ว แต่ยังไม่เพียงพอ ดังนั้นควรส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการรู้เท่า

หนังสือในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นภูมิคุ้มกันในสังคมที่เต็มไปด้วยสื่อหลากหลายชนิดและมีความซับซ้อนมากขึ้น

ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ และบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว มาสังเคราะห์และสร้างเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยยึดกระบวนการในการพัฒนาโปรแกรมของ Boone และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีหลักการที่สำคัญ คือ 1) ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียน และให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ของผู้เรียน 2) อาศัยรูปแบบการเรียนการสอนและสื่อการสอนที่หลากหลายผสมผสานกัน ให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความเหมาะสม 3) เน้นเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตและหน้าที่การงาน 4) ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 5) ควรคำนึงถึงความต้องการและความแตกต่างของแต่ละบุคคล และให้อิสระแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ตามความสามารถและความสนใจของตนเอง 6) การบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต 7) ยึดหลักการศึกษาดำเนินชีวิต เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 8) เน้นการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) มีกระบวนการหลัก 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การวางแผน การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล

แนวทางการเรียนรู้แบบร่วมกัน ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดของ Goodsell et al. (1992) Jones and Creese (2000) สุพิน ดิษฐกุล (2542) Barkley et al. (2005) และ เขมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม (2554) ซึ่งได้ 5 ขั้นตอน คือ 1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม และ 5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ

แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ มีองค์ประกอบในการที่จะทำให้เกิดทักษะในการรู้เท่าทันสื่ออยู่ 4 อย่าง ซึ่งได้แก่ การเข้าถึงสื่อ การวิจารณ์สื่อ การประเมินสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ โดยสามารถนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ โดยผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2.1 การร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2.2 การทดลองและการสรุปผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ระยะที่ 3 การนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

3.1 การศึกษาความคิดเห็นต่อผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรม

3.2 การศึกษาความคิดเห็นต่อแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

การดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ระยะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้ คือ ครอบครัวที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นครอบครัวที่ประกอบไปด้วย ผู้ปกครองและ บุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 9 – 12 ปี ที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 239,609 คน ซึ่งเป็นข้อมูลอ้างอิงจากจำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 9 – 12 ปี ที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ตามสถิติจำนวนประชากรแยกตามช่วงอายุ (ปี) และจังหวัด ปี 2560 จากระบบสถิติทางการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ครอบครัวที่ประกอบไปด้วย ผู้ปกครองที่มีบุตรหลานอายุระหว่าง 9 – 12 ปี และเด็กที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยในการกำหนดตัวอย่างเพื่อทำการศึกษานี้อาศัยสูตรของ ทาโร ยามานะ (Yamane, 1973) จากจำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 9 -12 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวนทั้งหมด 239,609 คน โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นเท่ากับร้อยละ 95 ค่าระดับความคลาดเคลื่อนยอมรับได้ไม่น้อยกว่า 5% หรือที่ ระดับนัยสำคัญ 0.05 ตามการคำนวณตามสูตรต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยแทนค่า

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร ในที่นี้ คือ ประชากรที่มีอายุระหว่าง 9 – 12 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร

e^2 = ค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวอย่างและค่าเฉลี่ยของประชากร

แทนค่าตามสูตรได้ผลดังนี้

$$n = \frac{239,609}{1 + 239,609 (0.05)^2}$$

$$n = 399.998331$$

ดังนั้นจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน

สำหรับการสุ่มกลุ่มตัวอย่างนั้น จะใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งเขตในกรุงเทพมหานครจำนวน 50 เขต เป็น 6 กลุ่ม ตามการแบ่งกลุ่มของ สำนักการศึกษากรุงเทพมหานครโดยการแบ่งจะเน้นให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เศรษฐกิจ สังคม และ วิธีการดำรงชีวิตของประชาชน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ดังนี้

1. กลุ่มกรุงเทพมหานครกลาง จำนวน 9 เขต ประกอบด้วย เขตพระนคร เขตดุสิต เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตสัมพันธวงศ์ เขตดินแดง เขตห้วยขวาง เขตพญาไท เขตราชเทวี และเขตวังทองหลาง

2. กลุ่มกรุงเทพใต้จำนวน 10 เขต ประกอบด้วย เขตปทุมวัน เขตบางรัก เขตสาทร เขตบางคอแหลม เขตยานนาวา เขตคลองเตย เขตวัฒนา เขตพระโขนง เขตสวนหลวง และเขตบางนา

3. กลุ่มกรุงเทพเหนือจำนวน 7 เขต ประกอบด้วย เขตจตุจักร เขตบางซื่อ เขตลาดพร้าว เขตหลักสี่ เขตดอนเมือง เขตสายไหม และเขตบางเขน

4. กลุ่มกรุงเทพตะวันออก จำนวน 9 เขต ประกอบด้วย เขตบางกะปิ เขตสะพานสูง เขตบึงกุ่ม เขตคันนายาว เขตลาดกระบัง เขตมีนบุรี เขตหนองจอก เขตคลองสามวา และเขตประเวศ

5. กลุ่มกรุงเทพมหานครตะวันออกจำนวน 8 เขต ประกอบด้วย เขตธนบุรี เขตคลองสาน เขตจอมทอง เขตบางกอกใหญ่ เขตบางกอกน้อย เขตบางพลัด เขตตลิ่งชัน และเขตทวีวัฒนา

6. กลุ่มกรุงเทพมหานครใต้จำนวน 7 เขต ประกอบด้วย เขตภาษีเจริญ เขตบางแค เขตหนองแขม เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน เขตราชพฤกษ์ และเขตทุ่งครุ

ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกตัวแทนกลุ่ม กลุ่มละ 1 เขต โดยดูจากเขตที่มีจำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี สูงที่สุดในกลุ่ม เป็น ตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง โดยอ้างอิงสถิติจำนวนประชากรในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งจำแนกตามเขต ณ เดือน ธันวาคม 2560 ของ สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยซึ่งได้ผลดังนี้

1. กลุ่มกรุงเทพมหานครกลาง จำนวน 9 เขต จำนวนประชากรสูงที่สุดคือ เขตวังทองหลาง จำนวน 5,487 คน

2. กลุ่มกรุงเทพใต้ จำนวน 10 เขต จำนวนประชากรสูงที่สุดคือ เขตสวนหลวง จำนวน 5,467 คน

3. กลุ่มกรุงเทพเหนือ จำนวน 7 เขต จำนวนประชากรสูงที่สุดคือ เขตสายไหม จำนวน 9,099 คน

4. กลุ่มกรุงเทพตะวันออก จำนวน 9 เขต จำนวนประชากรสูงที่สุดคือ เขตคลองสามวา จำนวน 10,006 คน

5. กลุ่มกรุงธนเหนือ จำนวน 8 เขต จำนวนประชากรสูงที่สุดคือ เขตจอมทอง จำนวน 5,995 คน

6. กลุ่มกรุงธนใต้ จำนวน 7 เขต จำนวนประชากรสูงที่สุดคือ เขตบางขุนเทียน จำนวน 9,632 คน

ขั้นตอนที่ 3 คำนวณสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละเขต เป็นไปตาม สัดส่วนของจำนวนประชากรในเขตนั้น ๆ โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามโควต้า (quota sampling) คำนวณได้ ดังนี้

$$\frac{\text{จำนวนตัวอย่าง}}{\text{จำนวนประชากร}} \times \text{จำนวนตัวอย่างของแต่ละกลุ่ม}$$

แทนค่า

$$\frac{400}{45,686} \times \text{จำนวนตัวอย่างของแต่ละกลุ่ม}$$

ได้จำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี จำแนกตามเขตที่สุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่าง และจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ 6 จำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี

จำแนกตามเขตที่สุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

เขต	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนตัวอย่าง
1. เขตวังทองหลาง	5,487	48
2. เขตสวนหลวง	5,467	48
3. เขตสายไหม	9,099	80
4. เขตคลองสามวา	10,006	88
5. เขตจอมทอง	5,995	52
6. เขตบางขุนเทียน	9,632	84
	45,686	400

ขั้นตอนที่ 4 การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ทำการสุ่มตัวอย่างให้ครบตามจำนวนที่กำหนด โดยผู้ศึกษาจะทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเขต บริเวณตามที่ระบุในเขตทั้ง 6 เขต ดังกล่าวข้างต้น

1.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 ผู้วิจัยทำการติดต่อประสานงานกับโรงเรียนกวดวิชาที่อยู่ในเขตพื้นที่ทั้ง 6 เขตที่ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบไปด้วย เขตวังทองหลาง เขตสวนหลวง เขตสายไหม เขตคลองสามวา เขตจอมทอง และเขตบางขุนเทียน เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย

1.2.2 ผู้วิจัยนัดหมายและขอความอนุเคราะห์จากโรงเรียนกวดวิชาทั้ง 6 พื้นที่ในการแจกแบบสอบถาม เพื่อสำรวจบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวจากผู้ปกครองและบุตรหลาน โดยเริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 4 มิถุนายน ถึง วันที่ 10 สิงหาคม 2561

1.2.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน เวลา ที่นัดหมาย

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว (ดังแสดงในภาคผนวก ง) ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อ มีลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทักษะการรู้เท่าทันสื่อ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นการวัดระดับการปฏิบัติการเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ผู้ตอบมีระดับการปฏิบัติในรายการนั้นมากที่สุด หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นอย่างสม่ำเสมอ หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นร้อยละ 80 ขึ้นไป เมื่อเทียบกับโอกาสที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมนั้นทั้งหมด

ระดับ 4 หมายถึง ผู้ตอบมีระดับการปฏิบัติในรายการนั้นมาก หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นบ่อยครั้ง หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นระหว่างร้อยละ 60 - 79 เมื่อเทียบกับโอกาสที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมนั้นทั้งหมด

ระดับ 3 หมายถึง ผู้ตอบมีระดับการปฏิบัติในรายการนั้นปานกลาง หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นแต่ไม่สม่ำเสมอ ปฏิบัติบ้างไม่ปฏิบัติบ้าง สลับกันไปมา หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นระหว่างร้อยละ 40 - 59 เมื่อเทียบกับโอกาสที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมนั้นทั้งหมด

ระดับ 2 หมายถึง ผู้ตอบมีระดับการปฏิบัติในรายการนั้นน้อย หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นเพียงบางครั้ง หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นระหว่างร้อยละ 20 - 39 เมื่อเทียบกับโอกาสที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมนั้นทั้งหมด

ระดับ 1 หมายถึง ผู้ตอบมีระดับการปฏิบัติในรายการนั้นน้อยที่สุด หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นในลักษณะนานๆครั้ง หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นน้อยกว่าร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับโอกาสที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมนั้นทั้งหมด

และมีการแปลผลตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย (ประคอง กรรณสูตร, 2538) ดังนี้
คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายความว่า ผู้ตอบมีระดับการปฏิบัติในรายการนั้นมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีระดับการปฏิบัติในรายการนั้นมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีระดับการปฏิบัติในรายการนั้นปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีระดับการปฏิบัติในรายการนั้นน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีระดับการปฏิบัติในรายการนั้นน้อยที่สุด

ส่วนที่ 2 เป็นการตรวจสอบระดับความต้องการของทักษะในแต่ละด้านที่จะทำให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ผู้ตอบมีระดับความต้องการในรายการนั้นมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ผู้ตอบมีระดับความต้องการในรายการนั้นมาก

ระดับ 3 หมายถึง ผู้ตอบมีระดับความต้องการในรายการนั้นปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ผู้ตอบมีระดับความต้องการในรายการนั้นน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ผู้ตอบมีระดับความต้องการในรายการนั้นน้อยที่สุด

และมีการแปลผลตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย (ประคอง กรรณสูตร, 2538) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายความว่า ผู้ตอบมีความต้องการมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีความต้องการมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีความต้องการปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีความต้องการน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีความต้องการน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และข้อคิดเห็นอื่นๆเกี่ยวกับการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อ

1.3.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปตรวจสอบการใช้ภาษา ความเหมาะสมของข้อความคำถามและ ความครบถ้วนตามด้านที่ต้องการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายนามดังภาคผนวก) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านครอบครัว จำนวน 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อและด้านกระบวนการเรียนรู้ที่มีบทบาทในด้านการสร้างการเรียนรู้เรื่องเท่าทันสื่อ จำนวน 2 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

1.3.3 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of consistency: IOC) ผลการตรวจสอบ พบว่า แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 – 1.00 ซึ่งมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าแบบวัดนั้นมีความเหมาะสมที่ใช้ได้ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2554) และแสดงว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาในแบบสอบถามบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว สามารถนำไปใช้วัดได้จริง

1.3.4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบ (try out) กับกลุ่มครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยผู้ปกครองและเด็กที่มีคุณลักษณะเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ทำการศึกษา เพื่อเป็นการทดสอบก่อนใช้จริง จำนวน 30 ครอบครัว (60 ชุด) ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ปกครองจำนวน 30 คน และเด็กที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี จำนวน 30 คน หลังจากนั้นนำเครื่องมือที่ได้รับกลับคืนมา ทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อ นำมาหาค่าค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficients) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป IBM SPSS Statistics Data ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาต้องมีค่าสูงกว่า 0.7 จึงจะแสดงว่าเครื่องมือที่ใช้ศึกษานั้นมีความเชื่อมั่นที่น่าเชื่อถือ สามารถวัดค่าตัวแปรหลักในการวิจัยอยู่ในระดับที่มีความเชื่อมั่นสูงพอที่จะยอมรับได้ หลังจากนั้นจึงนำแบบประเมินดังกล่าวไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป ซึ่งจากการทดสอบแบบสอบถาม จำนวน 60 ชุด พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ที่ 0.899 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.7 แสดงว่าเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานั้นมีความเชื่อมั่นที่น่าเชื่อถืออยู่ในระดับที่สูงพอที่จะยอมรับได้

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้วิจัยทำการลงรหัสข้อมูลแล้วนำไปประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปเป็นข้อมูลเกี่ยวกับบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

1.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

1.4.2 การวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.4.3 การวิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว ด้วยวิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง โดยใช้สูตร $PNImodified = (I-D)/D$ (สุวิมล ว่องวานิช, 2558) แล้วจัดลำดับความต้องการจำเป็นตามค่า $PNImodified$ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ การศึกษานอกระบบโรงเรียน การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ และข้อมูลสถานการณ์ครอบครัวไทยกับการใช้สื่อ มาเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาผนวกกับแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมกันมาดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของ Boone (1985) โดยแบ่งขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

2.1 การร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2.2 การทดลองและการสรุปผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

การดำเนินงานแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้วิจัยดำเนินการตามกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ในขั้นตอนที่ 1 คือ การวางแผน โดยประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1.1) การระบุและการเชื่อมต่อกับผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย และ 1.2) การทำความเข้าใจต่อกรอบแนวคิดในการพัฒนา และขั้นตอนที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ ในขั้นตอนย่อยที่

2.1) การระบุและประเมินความต้องการในการเรียนรู้ และ 2.2) ออกแบบกำหนดกิจกรรมและกลยุทธ์ มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน

1.1 การระบุและการเชื่อมต่อกับผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย

1.1.1 ผู้วิจัยติดต่อ ประสานงานไปยังเครือข่ายครอบครัวเผ่าละวังและสร้างสรรค์สื่อ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของครอบครัวอาสา มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เพื่อขอคำแนะนำในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

1.1.2 ผู้วิจัยนัด วัน เวลา เพื่อนำเสนอรายละเอียดของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ต่อตัวแทนสมาชิกในเครือข่ายครอบครัวเผ่าละวังและสร้างสรรค์สื่อ

1.1.3 จากการนำเสนอ โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีสมาชิกของเครือข่ายที่เป็นตัวแทนจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครให้ความสนใจในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 3 โรงเรียน

1.1.4 ผู้วิจัยและตัวแทนจากทั้ง 3 โรงเรียน ได้นำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ต่อฝ่ายบริหารงานในแต่ละโรงเรียน และพบว่าโรงเรียนที่พร้อมและสนับสนุนให้จัดทดลองโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ คือ โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

1.1.5 ผู้วิจัยส่งหนังสือขออนุญาตเพื่อดำเนินการทดลองถึงผู้อำนวยการโรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลและทดลองโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

1.2 การทำความเข้าใจต่อกรอบแนวคิดในการพัฒนา

1.2.1 หลังจากได้รับความเห็นชอบและอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการจัดทดลองโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับโรงเรียนเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจถึงกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรม ซึ่งได้แก่ แนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน และแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ ให้กับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและสามารถนำโปรแกรมไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.2 เปิดรับสมัครครอบครัวที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 10 ครอบครัว โดยผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นครูฝ่ายแนะแนวของโรงเรียน ได้ทำการประชาสัมพันธ์โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อรับสมัครครอบครัวที่สนใจเข้าร่วมโปรแกรม โดยการประกาศเชิญชวนครอบครัวในโรงเรียนและในชุมชนบริเวณใกล้เคียง และทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อบุคคล ทั้งนี้มีเด็กและผู้ปกครองที่สนใจเข้ามาสอบถาม ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ชี้แจงรายละเอียดและสอบถามความสนใจจากเด็กและผู้ปกครอง การประชาสัมพันธ์โปรแกรมและเปิดรับสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมนี้นี้ใช้ระยะเวลา 45 วัน ตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ – 30 มีนาคม พ.ศ. 2562

1.2.3 เมื่อได้จำนวนผู้เข้าร่วมครบ 10 ครอบครัวแล้ว ผู้วิจัย นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ เพื่อจัดปฐมนิเทศให้แก่ครอบครัว ซึ่งได้แก่ผู้ปกครอง และเด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมทั้งหมด 20 คน เพื่อนำเสนอและชี้แจงหลักการและเหตุผลและรายละเอียดต่างๆ ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ขั้นที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

2.1 การระบุและประเมินความต้องการในการเรียนรู้

ผู้วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมจำนวน 10 ครอบครัว โดยใช้แบบสอบถามความต้องการในการเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ (สำหรับครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม) (ดังแสดงในภาคผนวก ง) เพื่อให้ครอบครัวได้แสดงความคิดเห็น ระบุถึงความต้องการ ความสนใจต่อการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งในขั้นตอนนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถการกำหนดเนื้อหาสาระ ในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อได้ตรงตามความต้องการและความเหมาะสมของผู้เรียน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมีการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนโดยการร่วมระดมความคิด ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณาและแสดงความคิดเห็นและพัฒนาโปรแกรมด้วยการแสดงความต้องการในการเรียนรู้ร่วมวางแผนกำหนดการ และร่วมแสดงความคิดเห็นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้รวมถึงข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความสะดวกของผู้เรียนเพื่อให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ครบทุกขั้นตอน

การระบุและประเมินความต้องการในการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการรับสมัครครอบครัวจำนวน 10 ครอบครัว โดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 10 ครอบครัวต้องมีความเต็มใจในการ เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัย ได้กำหนดเกณฑ์ในการเข้าร่วมโปรแกรมซึ่งประกอบด้วย

1. เป็นครอบครัวที่ผู้ปกครองอาศัยอยู่บ้าน/ที่พัก เดียวกันกับบุตรหลาน
2. เป็นครอบครัวที่ผู้ปกครองมีบุตรหลานอายุระหว่าง 9-12 ปี
3. เป็นครอบครัวที่ผู้ปกครองและบุตรหลานยินดีเข้าร่วมกิจกรรมจนครบ

ระยะเวลา 110 ชั่วโมง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการในการเรียนรู้ของ ครอบครัวที่ได้จากระยะที่ 1 มารวบรวมเพื่อจัดทำร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับ ครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และร่างแบบสอบถามความต้องการในการเรียนรู้เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ (สำหรับครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม) ในการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาความต้องการของ ครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม

2. ผู้วิจัยนำร่างโปรแกรมและแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบและแก้ไขตามคำแนะนำ จากนั้นนำไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ก่อนนำไปสอบถามกับครอบครัว ที่เข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 10 ครอบครัวเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องเกี่ยวกับความต้องการในการ เรียนรู้กับผลที่ได้จากการหาความต้องการของครอบครัวในระยะที่ 1

3. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 10 ครอบครัวโดยการจัดปฐมนิเทศ ในวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2562

2.2 การออกแบบกำหนดกิจกรรมและกลยุทธ์

การออกแบบกำหนดกิจกรรมและกลยุทธ์ มีรายละเอียด ดังนี้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการ รู้เท่าทันสื่อของครอบครัวในระยะที่ 1 และผลจากการประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของ ครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 10 ครอบครัว มารวบรวม วิเคราะห์เนื้อหาและทำการปรับปรุง และ พัฒนาโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยออกแบบให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน

2. ผู้วิจัยออกแบบแผนการเรียนรู้ โดยเลือกเนื้อหา วิธีการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ของครอบครัว โดยผู้วิจัยจัดทำรายละเอียดของแต่ละกิจกรรม กำหนดการ จัดลำดับกิจกรรมเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องเพื่อการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

3. ผู้วิจัยนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่พัฒนาขึ้นที่ได้ทำการแก้ไข ปรับปรุงหลังจากได้ทำการประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมแล้ว ให้ที่ปรึกษาตรวจสอบก่อนนำไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยและประเมินผลจำนวน 1 ท่านและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้เรื่องเท่าทันสื่อจำนวน 2 ท่าน (รายนามตามภาคผนวก ก) ได้พิจารณาตัดสินโดยอิสระแต่ละท่านแล้วผู้วิจัยไปขอคำแนะนำเพิ่มเติมภายหลังจากผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว

4. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) โดยมีเกณฑ์ว่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปใช้ได้ (คณะกรรมการผลิตและบริหารชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือสำหรับประเมินการศึกษา, 2545) ผลการวิเคราะห์ที่ได้ผลค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งถือว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปทดลองดำเนินการจัดกิจกรรมได้

5. ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ในบางประเด็นตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้โปรแกรมที่สมบูรณ์ และมีความพร้อมต่อการนำไปทดลองใช้

2.2 การทดลองและการสรุปผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยและร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อแล้วผู้วิจัยจึงนำร่างโปรแกรมที่ได้รับการพัฒนาไปดำเนินการทดลองจริงกับกลุ่มเป้าหมาย ในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการตามการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของของ Boone (1985)

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ ในขั้นตอนย่อยที่ 2.3 การนำโปรแกรมไปปฏิบัติ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ (ต่อ)

2.3 การนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

การนำโปรแกรมไปปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยผู้ปกครองที่มีบุตรหลานอายุระหว่าง 9-12 ปีและเด็กที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปีที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้มาจากการรับสมัครจำนวน 10 ครอบครัวโดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 10 ครอบครัวต้องมีความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

2. รูปแบบการทดลอง

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวโดยมีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pre-Post-Test Design) ดังนี้

O1	X	O2
----	---	----

โดยที่

X หมายถึง การจัดการทำตามโปรแกรมทดลอง

O1 หมายถึง การวัดผลก่อนการทดลอง

O2 หมายถึง การวัดผลหลังการทดลอง

3. ดำเนินการทดลอง

การดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผู้วิจัยประสานงานกับวิทยากร และบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ วิธีการเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรม และ รายละเอียดของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อศึกษา ทำความเข้าใจ บทบาท หน้าที่ และรายละเอียดของการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน

3.2 ผู้วิจัยจัดเตรียมงบประมาณในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ อันประกอบด้วย ค่าวิทยากร ค่าตอบแทนครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม ค่าตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่ของโรงเรียน ค่าเดินทาง ค่าอาหารกลางวัน ค่าอาหารว่าง ค่าสถานที่

3.3 ผู้วิจัยจัดเตรียมสถานที่สำหรับการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ ห้องแนะแนว โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา จัดเตรียมสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม และอุปกรณ์การสอน ได้แก่ โสตทัศนูปกรณ์ กระดาน คอมพิวเตอร์ ไมโครโฟน เครื่องฉายภาพ จอฉายภาพ เครื่องเสียง อุปกรณ์เครื่องเขียน และเอกสาร ประกอบการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.4 ผู้วิจัยนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับครอบครัวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปกครอง และเด็ก จำนวน 10 ครอบครัว จำนวน 20 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม ขั้นตอนการทดลองมีดังนี้

3.4.1 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ผู้วิจัยจัดให้มีการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง

3.4.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ โดยให้ทุกครอบครัว เข้าร่วมกิจกรรมพร้อมกัน เพื่อทดลองใช้โปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยวันและเวลาที่ใช้ในการทดลองโปรแกรมผู้วิจัยได้พิจารณาตามความเหมาะสมและความต้องการของกลุ่มครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม มีระยะเวลาทั้งหมด 110 ชั่วโมง

3.4.3 เมื่อดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้น ผู้วิจัยจัดให้มีการทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) ด้วยแบบวัดความเข้าใจและทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

จากนั้นผู้วิจัยสรุปผลการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล ในขั้นตอนย่อยที่ 3.1 การประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 3 การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล

3.1 การประเมินผล

ผู้วิจัยประเมินผลการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ครบเวลา 110 ชั่วโมง

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจคุณภาพของเครื่องมือ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ 2) แบบบันทึกการเรียนรู้ 3) แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ 4) แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัวเพื่อการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ 5) แบบบันทึกการศึกษาดูงาน 6) แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน และ 7) แบบประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ รายละเอียด มีดังนี้

1) แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ผู้วิจัยจะดำเนินการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างในช่วงก่อนดำเนินการทดลองและหลังการทดลอง

2) แบบบันทึกการเรียนรู้ เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแต่ละแผนการเรียนรู้ เพื่อแสดงให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนรู้ทั้งในส่วนขององค์ความรู้และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งต่อตนเองและครอบครัว ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของผู้เรียนที่ได้รับจากการเรียนรู้ในแต่ละแผนการเรียนรู้หรือแต่ละขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำไปสู่การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3) แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแผนการเรียนรู้ที่ 6 ในกิจกรรมวิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น การฝึกวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ที่ผู้เรียนเลือกรับชม

4) แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว เพื่อการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแผนการเรียนรู้ที่ 9 เรื่อง แผนการฝึกปฏิบัติกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน เพื่อการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

5) แบบบันทึกการศึกษาดูงาน เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแผนการเรียนรู้ที่ 10 ในการไปศึกษาดูงานสถานีวิทย์โทรทัศน์

6) แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน เป็นแบบสังเกตที่ผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมในการปฏิบัติตัวในด้านต่างๆ เป็นรายกิจกรรมตลอดแผนการเรียนรู้

7) แบบประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ เป็นการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโปรแกรม

การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ แบ่งออกเป็น 2 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ความพึงพอใจจากการเข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นในด้านเนื้อหา ด้านกระบวนการ ด้านการจัดการ ด้านวิทยากร และด้านคุณภาพของโปรแกรมเพื่อวัดความพึงพอใจความคิดเห็นของผู้เรียน ที่มีต่อโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นเมื่อผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว โดยออกแบบเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมโปรแกรม

2.2 ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดไปตรวจสอบความตรงตาม เนื้อหา (content validity) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยและประเมินผลจำนวน 1 ท่านและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้เรื่องเท่าทันสื่อจำนวน 2 ท่าน (รายนามตามภาคผนวก) ได้พิจารณาตัดสินโดยอิสระแต่ละท่านแล้วผู้วิจัยไปขอคำแนะนำเพิ่มเติมภายหลังจากผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว

2.3 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) โดยมีเกณฑ์ว่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปใช้ได้ (คณะกรรมการผลิตและบริหารชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือสำหรับประเมินการศึกษา, 2545) ผลการวิเคราะห์พบว่า

1) แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ได้ผลค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งถือว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่า เนื้อหาในแบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้วัดได้จริง

2) แบบบันทึกการเรียนรู้ ได้ผลค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าแบบบันทึกการเรียนรู้ มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้วัดได้จริง

3) แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ ได้ผลค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าแบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้วัดได้จริง

4) แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว เพื่อการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ได้ผลค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าแบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว เพื่อการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้วัดได้จริง

5) แบบบันทึกการศึกษาดูงาน ได้ผลค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าแบบบันทึกการศึกษาดูงาน มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้วัดได้จริง

6) แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน ได้ผลค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าแบบบันทึกการศึกษาดูงานมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้วัดได้จริง

7) แบบประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ได้ผลค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าแบบประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้วัดได้จริง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังนี้

3.1) แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ (ดังแสดงในภาคผนวก ง) มีวิธีการวิเคราะห์ ดังนี้

3.1.1 การให้คะแนนสำหรับแบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ แบบวัดความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (ดังแสดงในภาคผนวก ง) แบ่งออกเป็น 5 ตอน คะแนนเต็มทั้งหมด 50 คะแนน มีเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 5 ข้อ เป็นคำถามแบบปรนัย มีตัวเลือกที่ถูกเพียงข้อเดียว ตอบถูกได้ข้อละ 1 คะแนน ตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก ได้ 0 คะแนน

ตอนที่ 2 ทักษะการเข้าถึงสื่อ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 17 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ข้อ 1 เป็นคำถามแบบปรนัย มีตัวเลือกที่ถูกเพียงข้อเดียว ตอบถูกได้ข้อละ 1 คะแนน ตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก ได้ 0 คะแนน

ข้อ 2 เป็นคำถามแบบอัตนัย ข้อละ 3 คะแนน

ให้ 3 คะแนน ผู้ตอบเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสารได้อย่างหลากหลาย ทั้งสื่อที่เป็น สิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสามารถให้เหตุผลสนับสนุนในการเลือกใช้สื่อนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ให้ 2 คะแนน ผู้ตอบเลือกใช้สื่อเพียงประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงอย่างเดียว และสามารถให้เหตุผลสนับสนุนในการเลือกใช้นั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ให้ 1 คะแนน ผู้ตอบเลือกใช้สื่อได้หลากหลาย แต่ไม่สามารถให้เหตุผลสนับสนุนในการเลือกใช้นั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ให้ 0 คะแนน ผู้ตอบไม่ตอบคำถาม ตอบไม่ตรงประเด็น หรือคำตอบไม่ชัดเจน

ข้อ 3 เป็นคำถามแบบตอบสั้น ๆ (short answer test) โดยให้ผู้ตอบเติมคำตอบที่ถูกต้องตามความหมายของสัญลักษณ์ที่เห็น ประกอบไปด้วยคำถามย่อย 15 ข้อ ดังนี้

ข้อ 3.1 – 3.12 เป็นคำถามที่มีคำตอบเพียงคำตอบเดียว ตอบถูกต้องข้อละ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบ ได้ 0 คะแนน

ข้อ 3.13 – 3.15 เป็นข้อคำถามที่มีตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ ผู้ตอบต้องตอบความหมายของรูปหรือสัญลักษณ์ที่เห็นได้อย่างเหมาะสมอย่างน้อย 2 คำตอบ จึงจะได้ 1 คะแนน หากตอบเพียงคำตอบเดียวให้ 0.5 คะแนน ไม่ตอบหรือตอบผิด ได้ 0 คะแนน

ตอนที่ 3 ทักษะการวิเคราะห์สื่อ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ ข้อละ 2 คะแนน มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ตารางที่ 7 เกณฑ์การให้คะแนนทักษะการวิเคราะห์สื่อ

ข้อ	เกณฑ์การให้คะแนน		
	2 คะแนน	1 คะแนน	0 คะแนน
1.	ตอบคำถามได้ถูกต้องและสามารถยกตัวอย่างเพื่อสนับสนุนคำตอบได้	ตอบคำถามได้ถูกต้อง แต่ไม่สามารถยกตัวอย่างเพื่อสนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม	ไม่ตอบ / ตอบผิด หรือตอบไม่ตรงประเด็น / คำตอบไม่ชัดเจน
2.	ตอบคำถามได้ถูกต้องและสามารถยกตัวอย่างเพื่อสนับสนุนคำตอบได้	ตอบคำถามได้ถูกต้อง แต่ไม่สามารถยกตัวอย่างเพื่อสนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม	ไม่ตอบ / ตอบผิด หรือตอบไม่ตรงประเด็น / คำตอบไม่ชัดเจน

ข้อ	เกณฑ์การให้คะแนน		
	2 คะแนน	1 คะแนน	0 คะแนน
3.	ตอบคำถามได้ถูกต้องและสามารถยกตัวอย่างเพื่อสนับสนุนคำตอบได้	ตอบคำถามได้ถูกต้อง แต่ไม่สามารถยกตัวอย่างเพื่อสนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม	ไม่ตอบ / ตอบผิด หรือตอบไม่ตรงประเด็น / คำตอบไม่ชัดเจน
4.	บอกหรืออธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการนำเสนอของสื่อได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง	บอกหรืออธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการนำเสนอของสื่อได้เพียงบางส่วน	ไม่ตอบ / ตอบผิด หรือตอบไม่ตรงประเด็น / คำตอบไม่ชัดเจน
5.	บอกผลดี และผลเสียจากการเลือกรับข่าวสารจากสื่อที่เห็นได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนพร้อมให้เหตุผลที่สนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม	บอกผลดี หรือ ผลเสีย เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง และให้เหตุผลที่สนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม	ไม่ตอบ / ตอบผิด หรือตอบไม่ตรงประเด็น / คำตอบไม่ชัดเจน หรือ ไม่สามารถให้เหตุผลที่สนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม

ตอนที่ 4 ทักษะการประเมินสื่อ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ ข้อละ 2 คะแนน มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ให้ 2 คะแนน ผู้ตอบตอบครบทุกคำถามที่กำหนดและให้เหตุผลในการสนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถแยกแยะเนื้อหาสื่อที่ดี/ไม่ดี มีประโยชน์/ไม่มีประโยชน์และมีคุณค่าหรือไม่มีคุณค่า เหมาะสม / ไม่เหมาะสมได้

ให้ 1 คะแนน ผู้ตอบตอบถูกเพียงคำถามใดคำถามหนึ่ง แต่ไม่สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม

ให้ 0 คะแนน ผู้ตอบไม่ตอบคำถาม หรือตอบไม่ตรงประเด็น

ตอนที่ 5 ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วยข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ ข้อละ 2 คะแนน มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ให้ 2 คะแนน ผู้ตอบตอบครบทุกคำถามโดยสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความคิดของตนได้อย่างสร้างสรรค์ พร้อมให้เหตุผลสนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม

ให้ 1 คะแนน ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความคิดของตนได้อย่างสร้างสรรค์ แต่ไม่สามารถให้เหตุผลในการสนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม

ให้ 0 คะแนน ไม่ตอบ / ตอบผิดหรือตอบไม่ตรงประเด็น / คำตอบไม่ชัดเจน หรือไม่สามารถให้เหตุผลที่สนับสนุนคำตอบได้อย่างเหมาะสม

3.1.2 การวัดความรู้โดยเปรียบเทียบคะแนนการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม โดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยวิธี Pair Sample T-test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

3.1.3 การประเมินระดับความรู้ของผู้เข้าร่วมโปรแกรม โดยการใช้การแปลความหมายข้อมูลที่อยู่ในรูปของคะแนนเฉลี่ย โดยจำแนกเป็น 3 ระดับ โดยการกำหนดระดับคะแนนที่ผ่านการประเมิน คือ จุดกึ่งกลางของคะแนนเต็ม หมายความว่า ผู้ผ่านการประเมินจะต้องมีคะแนนอย่างน้อย 50% ของคะแนนเต็ม (คะแนนเต็ม 50 คะแนน ค่าคะแนนผ่านการประเมินเท่ากับ 25 คะแนน) ดังนั้น การแบ่งช่วงปลายด้านค่าต่ำจึงเป็น 2 เท่าของด้านค่าสูง ทำให้การแบ่งช่วงความกว้างเป็น 4 ส่วน ซึ่งการหาความกว้างของแต่ละช่วงสามารถคำนวณได้จาก (ค่าสูงสุด - ค่าต่ำสุด)/4 คือ ความกว้างของ 1 ช่วง = $(50-0)/4 = 12.50$

ดังนั้น ช่วงการประมาณค่าคะแนนเฉลี่ย จัดทำเป็นเกณฑ์ประเมินผลเป็น 3 ระดับ ดังนี้

คะแนน 0.00 – 25	ระดับความรู้	ควรปรับปรุง
คะแนน 25.01 – 37.50	ระดับความรู้	ปานกลาง
คะแนน 37.51 - 50.00	ระดับความรู้	มาก

3.2) แบบบันทึกการเรียนรู้ แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว แบบบันทึกการศึกษาดูงาน (ดังแสดงในภาคผนวก ง) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปเป็นข้อมูลในการประเมินผลการเรียนรู้ของครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม

3.3) แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ดังแสดงในภาคผนวก ง) ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดค่าเฉลี่ยระดับคะแนนของผู้เรียนในการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ เป็น 5 ระดับ โดยคำนวณแล้วนำมาจัดช่วงคะแนนดังนี้

ระดับ 5	หมายความว่า	ผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นเป็นประจำ
ระดับ 4	หมายความว่า	ผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นบ่อยๆ
ระดับ 3	หมายความว่า	ผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นเป็นครั้งคราว
ระดับ 2	หมายความว่า	ผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นเพียงเล็กน้อย
ระดับ 1	หมายความว่า	ผู้เรียนไม่มีการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นเลย

โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายความว่า ผู้เรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีปฏิบัติพฤติกรรมนั้นเป็นประจำ

คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายความว่า ผู้เรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นบ่อยๆ

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายความว่า ผู้เรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นเป็นครั้งคราว

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายความว่า ผู้เรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไม่มีการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นเลย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายความว่า ผู้เรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.4) แบบประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (ดังแสดงในภาคผนวก ง) ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดค่าเฉลี่ยระดับคะแนนความพึงพอใจเป็น 5 ระดับโดยคำนวณแล้วนำมาจัดช่วงคะแนนดังนี้

ระดับ 5 หมายความว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจมากที่สุด

ระดับ 4 หมายความว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจมาก

ระดับ 3 หมายความว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจปานกลาง

ระดับ 2 หมายความว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจน้อย

ระดับ 1 หมายความว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายความว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายความว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายความว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายความว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายความว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.2 ความรับผิดชอบในการรายงานผล

ในการรายงานผลลัพธ์ของการประเมินโปรแกรม ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการประเมินผลการเรียนรู้ และผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จากนั้นดำเนินการเขียนสรุป จัดทำรายงาน รายละเอียดของโปรแกรม และนำเสนอรายงานต่อผู้เรียน และ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และรายงานต่อผู้บริหารองค์กร คือ โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ระยะที่ 3 การนำเสนอแนวทางในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อสร้างเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

การดำเนินงานในระยะนี้เป็นการศึกษาแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นโดยใช้การสนทนากลุ่ม ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนนี้จะเป็ประโยชน์สำหรับหน่วยงาน องค์กร สถาบัน ชุมชน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ ให้สอดคล้องกับบริบทต่าง ๆ ต่อไป ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการสนทนากลุ่ม ออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

3.1) การศึกษาความคิดเห็นต่อผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว

เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรม 3.2) การศึกษาความคิดเห็นต่อแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การศึกษาความคิดเห็นต่อผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรม

ผู้วิจัยจัดทำร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและการใช้ภาษา และทำการปรับแก้ตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้ในการสนทนากลุ่ม ร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ ผู้เรียน ผู้สอน วิธีการเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล มีรายละเอียด ดังนี้

1) หลักการและเหตุผล เป็นโปรแกรมที่มุ่งเสริมสร้างให้เกิดการรู้เท่าทันของสมาชิกในครอบครัวต่อเรื่องสื่อ เน้นที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในครอบครัวให้เกิดความคิด ความอ่านที่เท่าทันต่อสื่อท่ามกลางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาทักษะการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินค่าสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

3) เนื้อหาสาระ เนื้อหาการเรียนรู้ที่หลากหลายและบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตได้ มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน โดยให้ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในบริบทสังคมข้อมูลข่าวสาร ผลกระทบจากสื่อ ทักษะและองค์ประกอบของการวิเคราะห์สื่อและประเมินสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน หลักการรับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อทุกประเภทให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักการหลีกเลี่ยงสื่อที่ก่อโทษต่อตนและสังคมในรูปแบบต่างๆ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

4) ผู้เรียน ได้แก่ ครอบครัวที่ประกอบไปด้วย ผู้ปกครองและ บุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 9 – 12 ปี โดยผู้ปกครองอาศัย หรือ อยู่ที่พักเดียวกันกับบุตรหลาน

5) ผู้สอน เป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และดำเนินกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) วิธีการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม การจัดการเรียนการสอนใช้ เทคนิค วิธีการสอนหลากหลายวิธี เช่น การวิเคราะห์ กรณีศึกษา การบรรยาย การศึกษาดูงาน การนำเสนอ การสอนแบบมีส่วนร่วม โดยเลือกให้เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ประสบการณ์ที่หลากหลาย

7) กระบวนการจัดกิจกรรม ดำเนินตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) 5 ขั้นตอน คือ 1) การนำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ

8) กิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้จำนวน 12 แผน ได้แก่ 1) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2) รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย 3) ทำไมต้องรู้เท่าทันสื่อ 4) การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน 5) กระบวนการคิดพิชิตสื่อ 6) วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น 7) เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกันและวิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ 8) เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุคดิจิทัล 9) แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน 10) ทักษะศึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 11) เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ 12) รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ

9) สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) สื่อบุคคล คือวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ 2) เอกสารต่างๆ เช่น ใบความรู้ 3) สื่อมัลติมีเดีย เช่น คลิปตัวอย่างโฆษณา เว็บไซต์ เป็นต้น

10) การวัดและการประเมินผล ประเมินผลก่อนการดำเนินกิจกรรมด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) ประเมินผลระหว่างการทำกิจกรรม จากการสังเกต การพูดสะท้อนความรู้สึจากกิจกรรมที่ทำ แบบบันทึกการเรียนรู้ และการสรุปสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละครั้ง ประเมินผลหลังการดำเนินกิจกรรมด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (post-test) และแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

3.2 การศึกษาความคิดเห็นต่อแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ผู้วิจัยจัดทำร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและการใช้ภาษา จากนั้นปรับแก้ตามคำแนะนำของอาจารย์ ก่อนจะนำไปใช้ในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจึงได้ร่างแนวทางในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติโดยแบ่งแนวทางออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ขั้นการเตรียมการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ระยะที่ 2 ขั้นดำเนินการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบ

โรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และ ระยะที่ 3 ขึ้นติดตามและประเมินผลการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นการเตรียมการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

1.1 ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้จะต้องศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโปรแกรม โดยทำการทบทวนแนวคิดพื้นฐานของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่ออันประกอบด้วยแนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน แนวคิดเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ มาประกอบกัน เพื่อให้สามารถนำโปรแกรมไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ทบทวน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของโปรแกรมตั้งแต่วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ ผู้เรียน คุณสมบัติของ ผู้สอน วิธีการเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล เพื่อพิจารณาว่าองค์ประกอบเหล่านี้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่ที่จะนำโปรแกรมไปใช้หรือไม่

1.3 ประชุม ชี้แจง ทำความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบถึงแนวคิดและสาระสำคัญของโปรแกรม เพื่อร่วมกันพิจารณาว่ารายละเอียดต่างๆ ที่ปรากฏในโปรแกรมนั้นสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้จริงตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการสนับสนุน และเพื่อนำความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มาปรับปรุงโปรแกรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.4 วางแผนสำหรับทรัพยากรที่ต้องใช้ในการเตรียมการจัดโปรแกรม เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เอกสารหลักสูตรต่างๆ ตลอดจนสถานที่ต่างๆ ที่จะเป็นแหล่งให้ความรู้ประสบการณ์

1.5 จัดเตรียมทรัพยากรตามข้อตกลงที่ได้จากการประชุมและจากการปรับปรุงโปรแกรมแล้วให้เหมาะสมกับแผนงาน เช่น การเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมในการใช้โปรแกรม จัดหาแหล่งบริการที่สนับสนุนการใช้หลักสูตร เตรียมงบประมาณ สื่อการสอน สิ่งเหล่านี้จะต้องได้รับการจัดเตรียมไว้เป็นอย่างดี และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนในการดำเนินโปรแกรมได้

1.6 กำหนดบทบาท หน้าที่ ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องมีการวางแผนและเตรียมการในการนำโปรแกรมไปใช้ ทั้งนี้บุคลากร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจะได้ศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจโปรแกรมก่อนที่จะนำไปใช้ให้มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทำนองเดียวกัน และสอดคล้องต่อเนื่องกัน บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการนำโปรแกรมไปใช้ ได้แก่

1.6.1 ผู้บริหาร/หัวหน้าองค์กรหรือสถาบัน จะเป็นผู้คอยควบคุม กำกับ แนะนำ และส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1.6.2 ผู้สอน ต้องเตรียมผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโปรแกรม ทักษะ การใช้โปรแกรม จุดหมายหลักการของโปรแกรม โครงสร้างและเนื้อหาของโปรแกรม การประเมินผล การเรียนรู้ ความพร้อมของผู้สอนต้องพิจารณาจากพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์และการปฏิบัติการสอนของผู้สอน มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และดำเนิน กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6.3 เจ้าหน้าที่ฝ่ายแนะแนว หรือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ขององค์กร ต้องมีความ เข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของโปรแกรม เพื่อจะได้แนะนำ หรือนำเสนอโปรแกรมต่อกลุ่มเป้าหมาย ได้อย่างถูกต้อง

1.6.4 เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงานโปรแกรม ต้องทำความเข้าใจผู้เรียนและ องค์ประกอบของโปรแกรมเพื่อที่จะได้วางแผนในการเตรียมการใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น สถานที่ งบประมาณ อาหาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

1.7 เผยแพร่ข้อมูลในการดำเนินการจัดกิจกรรม โดยประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทาง ต่างๆ เพื่อให้ชุมชนได้รู้จักและทราบถึงรายละเอียด แนวทางปฏิบัติของการจัดกิจกรรม ซึ่งทำได้หลาย วิธี เช่น การใช้เอกสารสิ่งพิมพ์ ไปสเตอร์ การประกาศในสื่อโซเชียล เป็นต้น

ระยะที่ 2 ขึ้นดำเนินการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในขั้นตอนการดำเนินการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ คือ ผู้สอน ดังนั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่ง ต่อไปนี้

2.1 ทำความเข้าใจพื้นฐานของผู้เรียน เพราะผู้เรียนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุด ในการออกแบบการเรียนการสอนโดยผู้จัดกิจกรรมอาจทำการสนทนา สัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม หรือ การทดสอบ เพื่อให้รู้จักพื้นฐานและคุณลักษณะทั่วไปของผู้เรียน

2.2 ทำความเข้าใจบทบาทของผู้สอน ว่าผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้ร่วมเรียน ผู้อำนวยการ ความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) ผู้สอนจะคอยให้ความช่วยเหลือโดยคำนึงถึงความรู้ ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน สนับสนุนการตัดสินใจของกลุ่ม เป็นสมาชิกในกลุ่มกับผู้เรียนที่ร่วมหา คำตอบของปัญหา ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

2.3 ผู้สอนต้องมีความยืดหยุ่น ในการดำเนินงานจะประสบความสำเร็จได้ผู้สอน จำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นในหลาย ๆ ด้าน เช่น การจัดตารางเวลา สามารถให้เวลามากขึ้นได้หากมี

ความจำเป็น การปรับบทบาทและความรับผิดชอบ การปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในการวางแผน และการดำเนินการ เป็นต้น

2.4 ต้องมีการปรับปรุงโปรแกรม ให้สอดคล้องกับสภาพของกลุ่มเป้าหมาย และสามารถสนองความต้องการของผู้เรียน โปรแกรมควรจะได้มีการปรับเนื้อหา เช่นตัวอย่างสถานการณ์ต่างๆ ให้มีความเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ที่ใช้โปรแกรมนั้นๆ หรือมีการสอดแทรกตัวอย่างสถานการณ์ที่ทันสมัย

2.5 ควรมีการใช้เทคนิค วิธีการสอนที่หลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การวิเคราะห์ อภิปรายแลกเปลี่ยน เกม กรณีศึกษา กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ประสบการณ์หลายๆ ด้าน มีเนื้อหาการเรียนรู้ที่หลากหลายและบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตได้

2.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนควรพิจารณาเลือกกิจกรรมที่น่าสนใจ มีประโยชน์ต่อการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน

2.7 ก่อนเริ่มกิจกรรมหรือการเรียนการสอนผู้สอนจัดให้ผู้เรียนมีการทดสอบก่อนเรียนและเมื่อสิ้นสุดการสอนครั้งสุดท้ายให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนเพื่อประเมินผล และจะได้ข้อมูลย้อนกลับที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ว่าบรรลุตามจุดประสงค์ของการสอนและความมุ่งหมายของโปรแกรมหรือไม่

ระยะที่ 3 ขั้นตอนติดตามและประเมินผลการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

การติดตามและประเมินผลเป็นกลไกที่สำคัญที่จะทำให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานทราบถึงความก้าวหน้าความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการดำเนินงานตามโปรแกรมและนำไปสู่การทบทวนปรับปรุงและการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์จนส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนด โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ติดตามตรวจสอบผลจากการดำเนินงานตามแผนอย่างสม่ำเสมอว่าสามารถตอบสนองตรงต่อวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด

3.2 ติดตามประเมินผลในภาพรวมของโปรแกรมที่ได้ดำเนินการทั้งหมดเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการดำเนินงานตามแผน

3.3 นำผลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลไปปรับปรุงและจัดทำโปรแกรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับสภาพการที่เปลี่ยนแปลงไป

3.4 ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลการดำเนินงานให้ผู้บริหาร บุคลากร ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง

3.5 พัฒนาการความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจกับบุคลากรในองค์กรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อในครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ได้แก่ องค์กร หน่วยงาน สถาบัน โรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ได้แก่ นักการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ ผู้บริหารองค์กรหรือหน่วยงาน รวมทั้งสิ้นจำนวน 17 คน (รายนามดังภาคผนวก ข) ประกอบด้วย

- 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 5 คน
- 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการรู้เท่าทันสื่อ หรือผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ ที่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่ออย่างน้อย 5 ปีจำนวน 2 คน
- 3) ตัวแทนกลุ่มครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 6 คน
- 4) ครู หรือ เจ้าหน้าที่ในองค์กร ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการออกแบบ คัดเลือกหลักสูตรไปปฏิบัติ จำนวน 4 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จาก ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาสรุปองค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และร่างแนวทางในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้
2. ผู้วิจัยส่งจดหมายเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มครอบครัวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม พร้อมส่งเครื่องมือให้กลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการศึกษาและพิจารณาความเหมาะสมก่อนเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม
3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตามวัน เวลา ที่นัดหมายไว้ เพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ โดยในการสนทนากลุ่มนั้นต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยคอยกระตุ้นให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง

4. หลังเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยแจกแบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และแบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรม และประเมินผลแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

5. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาสรุปและจัดทำแนวทางในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และแบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ (ดังแสดงในภาคผนวก ง) มีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

2. แบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

ตอนที่ 2 ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อการนำโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ มีลักษณะ เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไขแนวทางในการนำโปรแกรมไปใช้ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เครื่องมือส่วนที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) มีการกำหนดค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมเป็น 5 ระดับ มีความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่าแนวทางการนำโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในรายการนั้น มีความเหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่าแนวทางการนำโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในรายการนั้น มีความเหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่าแนวทางการนำโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในรายการนั้น มีความเหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่าแนวทางการนำโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในรายการนั้น มีความเหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่าแนวทางการนำโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในรายการนั้น มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายความว่า ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่าแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในรายการนั้นมีความเหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่าแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในรายการนั้นมีความเหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่าแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในรายการนั้นมีความเหมาะสมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่าแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในรายการนั้นมีความเหมาะสมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายความว่า ผู้ตอบมีความคิดเห็นว่าแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ในรายการนั้นมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ผู้วิจัยนำแบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และ แบบพิจารณาแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ และผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม จากนั้นนำไปตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยและประเมินผล จำนวน 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อและด้านกระบวนการเรียนรู้ที่มีบทบาทในด้านการสร้างการเรียนรู้เรื่องเท่าทันสื่อ จำนวน 2 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ผู้วิจัยนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item - objective congruence : IOC) โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.8-1.0 ซึ่งสูงมากกว่าเกณฑ์ความสอดคล้องที่ระบุไว้ว่าต้องได้มากกว่า 0.50 จึงถือมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ได้ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นไปใช้เก็บข้อมูล โดยการจัดสนทนากลุ่มหลังดำเนินการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวเสร็จสิ้น โดยผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมในการสนทนากลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงประเด็นต่าง ๆ นั้น ผลที่ได้จากการวิจัยในขั้นนี้ จะนำไปสู่ การแก้ไข ปรับปรุง ให้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสม เพื่อให้องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบัน ในภาคส่วนอื่น ๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสนทนากลุ่มทั้งหมดมาสรุปเป็นแนวทางในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

แบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับ
ครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และ แบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรม
การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ผู้วิจัย
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ระยะที่ 3 ผลการนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว โดยการใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น (ดังภาคผนวก ง) และทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 ครอบครัว จำนวน 800 ราย ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ปกครอง 400 ราย และเด็กที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี 400 ราย นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ตอน ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้สื่อ

ตอนที่ 3 ข้อมูลสภาพทักษะและความต้องการการรู้เท่าทันสื่อ แบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน คือ

3.1 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

3.2 ระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังว่าควรจะเป็น

3.3 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว ประกอบด้วย ข้อมูลเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามบริบทการใช้สื่อ

ข้อมูลทั่วไป		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
เพศ				
ชาย	จำนวน	133	179	312
	ร้อยละ	33.30%	44.80%	39.00%
หญิง	จำนวน	267	221	488
	ร้อยละ	66.80%	55.30%	61.00%
รวม	จำนวน	400	400	800
	ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%
อายุ				
6 - 12 ปี	จำนวน	0	400	400
	ร้อยละ	0.00%	100.00%	50.00%
13 - 18 ปี	จำนวน	0	0	0
	ร้อยละ	0.00%	0.00%	0.00%
26 - 45 ปี	จำนวน	203	0	203
	ร้อยละ	50.75%	0.00%	25.40%
46 - 60 ปี	จำนวน	183	0	183
	ร้อยละ	45.75%	0.00%	22.80%
61 ปีขึ้นไป	จำนวน	14	0	14
	ร้อยละ	3.50%	0.00%	1.80%
รวม	จำนวน	400	400	800
	ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%
ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา	จำนวน	55	293	348
	ร้อยละ	13.80%	73.30%	43.50%

ข้อมูลทั่วไป		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
มัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	52	107	159
	ร้อยละ	13.00%	26.70%	19.90%
มัธยมศึกษาตอนปลาย /ปวช.	จำนวน	82	0	82
	ร้อยละ	20.50%	0.00%	10.20%
อนุปริญญา / ปวส.	จำนวน	45	0	45
	ร้อยละ	11.30%	0.00%	5.60%
ปริญญาตรี	จำนวน	115	0	115
	ร้อยละ	28.70%	0.00%	14.40%
สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	51	0	51
	ร้อยละ	12.80%	0.00%	6.40%
รวม	จำนวน	400	400	800
	ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%
อาชีพ				
นักเรียน/นักศึกษา	จำนวน	0	400	400
	ร้อยละ	0.00%	100.00%	50.00%
ข้าราชการ/ลูกจ้าง /พนักงานรัฐวิสาหกิจ	จำนวน	71	0	71
	ร้อยละ	17.70%	0.00%	8.90%
พนักงาน/ลูกจ้าง บริษัทเอกชนจำนวน	จำนวน	107	0	107
	ร้อยละ	26.80%	0.00%	13.40%
เจ้าของกิจการ /อาชีพอิสระ	จำนวน	89	0	89
	ร้อยละ	22.30%	0.00%	11.10%
เกษตรกร/ประมง	จำนวน	18	0	18
	ร้อยละ	4.50%	0.00%	2.20%
รับจ้างทั่วไป	จำนวน	66	0	66
	ร้อยละ	16.50%	0.00%	8.30%

ข้อมูลทั่วไป		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	จำนวน	47	0	47
/เกษียณอายุ/ว่างงาน	ร้อยละ	11.80%	0.00%	5.90%
อื่น ๆ	จำนวน	2	0	2
	ร้อยละ	0.50%	0.00%	0.30%
รวม	จำนวน	400	400	800
	ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%
รายได้ต่อเดือน				
ไม่มีรายได้	จำนวน	33	400	433
	ร้อยละ	8.30%	100.00%	54.10%
น้อยกว่า 10,000 บาท	จำนวน	82	0	82
	ร้อยละ	20.50%	0.00%	10.20%
10,001 - 20,000 บาท	จำนวน	109	0	109
	ร้อยละ	27.30%	0.00%	13.60%
20,001 - 30,000 บาท	จำนวน	66	0	66
	ร้อยละ	16.50%	0.00%	8.30%
30,001- 40,000 บาท	จำนวน	48	0	48
	ร้อยละ	12.00%	0.00%	6.00%
มากกว่า 40,000 บาท	จำนวน	62	0	62
	ร้อยละ	15.50%	0.00%	7.80%
รวม	จำนวน	400	400	800
	ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว จำนวน 800 ราย แบ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้ปกครอง จำนวน 400 ราย และผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นเด็ก จำนวน 400 ราย พบว่า

ผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ จำนวน 267 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.80 เป็นเพศหญิง และเป็นเพศชาย จำนวน 133 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.30 ส่วนใหญ่มีอายุ 26 – 45 ปี จำนวน 203 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.75 รองลงมาคืออายุระหว่าง 46 – 60 ปี จำนวน 183 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.75 อายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.50 ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี

มากที่สุด จำนวน 115 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.70 รองลงมา มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 82 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.50 ประถมศึกษา จำนวน 55 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.80 มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 52 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.00 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 51 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.80 และอนุปริญญา/ปวส. จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.30

ด้านอาชีพผู้ปกครอง พบว่าประกอบอาชีพเป็นพนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน มากที่สุด จำนวน 107 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.80 รองลงมาประกอบอาชีพเจ้าของกิจการ/อาชีพอิสระ จำนวน 89 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.30 รับจ้างทั่วไป จำนวน 66 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.50 ข้าราชการ/ลูกจ้าง/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 71 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.70 พ่อบ้าน/แม่บ้าน/เกษียณอายุ/ว่างงาน จำนวน 47 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.80 เกษตร/ประมง จำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.50 และอื่น ๆ จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.50

ผู้ปกครองมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท มากที่สุด จำนวน 109 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.30 รองลงมา คือ รายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 82 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.50 รายได้ 20,001 – 30,000 บาท จำนวน 66 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.50 รายได้มากกว่า 40,000 บาท จำนวน 62 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.50 รายได้ 30,001 – 40,000 บาท จำนวน 48 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.00 และไม่มีรายได้ จำนวน 33 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.30

ขณะที่เด็ก จำนวน 400 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 221 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.30 ส่วนเพศชาย จำนวน 179 ราย คิดเป็นร้อยละ 44.80 ซึ่งเด็กทุกคนมีอายุระหว่าง 6 – 12 ปี จำนวน 400 ราย คิดเป็นร้อยละ 100.00 ทุกคนเป็นนักเรียนนักศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน 293 ราย คิดเป็นร้อยละ 73.30 รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 107 ราย จำนวน 26.70 และเด็กทุกคนไม่มีรายได้ จำนวน 400 ราย คิดเป็นร้อยละ 100.00

สรุปผลข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว ได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 400 ครอบครัว แบ่งเป็นผู้ปกครองจำนวน 400 ราย และเด็กที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี จำนวน 400 ราย รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 800 ราย ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 26-45 ปี มากที่สุด ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี และประกอบอาชีพ พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน มากที่สุด โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 10,001 – 20,000 บาท ขณะที่เด็กส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงเช่นกัน ทุกคนเป็นนักเรียนมีอายุระหว่าง 6 – 12 ปี ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา และเด็กทุกคนไม่มีรายได้

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการใช้สื่อ

พฤติกรรมการใช้สื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 สื่อที่ใช้ในการรับข้อมูลข่าวสาร

ประเภทของสื่อที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ในการรับข้อมูลข่าวสาร ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 สื่อที่ใช้ในการรับข้อมูลข่าวสาร

สื่อที่ใช้ในการรับข้อมูลข่าวสารมากที่สุด		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
โทรทัศน์	จำนวน	232	132	364
	ร้อยละ	58.00%	33.00%	45.50%
วิทยุ	จำนวน	4	0	4
	ร้อยละ	1.00%	0.00%	0.50%
หนังสือพิมพ์	จำนวน	11	0	11
	ร้อยละ	2.80%	0.00%	1.40%
นิตยสาร	จำนวน	0	1	1
	ร้อยละ	0.00%	0.30%	0.10%
คอมพิวเตอร์/โน้ตบุ๊ก	จำนวน	9	40	49
	ร้อยละ	2.30%	10.00%	6.10%
โทรศัพท์สมาร์ทโฟน	จำนวน	144	227	371
	ร้อยละ	36.00%	56.80%	46.40%
รวม	จำนวน	400	400	800
	ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งหมดจำนวน 800 ราย ใช้สื่อโทรศัพท์สมาร์ทโฟนในการรับข้อมูลข่าวสารมากที่สุด จำนวน 371 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.40 รองลงมา คือ โทรทัศน์ จำนวน 364 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.50 คอมพิวเตอร์/โน้ตบุ๊ก จำนวน 49 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.10 หนังสือพิมพ์ จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.40 วิทยุ จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.50 และนิตยสาร จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.10

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** จำนวน 400 ราย ส่วนใหญ่ใช้สื่อโทรทัศน์ในการรับข้อมูลข่าวสาร จำนวน 232 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.00

รองลงมาใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟน จำนวน 144 คิดเป็นร้อยละ 36.00 หนังสือพิมพ์ จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.80 คอมพิวเตอร์/โน้ตบุ๊ก จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.30 และวิทยุ จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.00

ขณะที่ **เด็ก** จำนวน 400 ราย ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนในการรับข้อมูลข่าวสาร จำนวน 227 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.80 รองลงมา คือ โทรทัศน์ จำนวน 132 ราย คิดเป็น 33.00 คอมพิวเตอร์/โน้ตบุ๊ก จำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.00 และนิตยสาร จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30

2.2 เหตุผลในการรับสื่อ

เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ในการรับสื่อเพื่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 เหตุผลในการรับสื่อเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ

เหตุผลในการรับสื่อ		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
เพื่อติดตามเหตุการณ์/ ข่าวสาร	จำนวน	353	235	588
	ร้อยละ	88.30%	58.80%	73.50%
เพื่อแสวงหาข้อมูล ความรู้	จำนวน	191	203	394
	ร้อยละ	47.80%	50.70%	49.30%
เพื่อติดต่อสื่อสาร/พูดคุย สนทนา	จำนวน	160	167	327
	ร้อยละ	40.00%	41.80%	40.90%
เพื่อความบันเทิง/ผ่อนคลาย	จำนวน	173	241	414
	ร้อยละ	43.30%	60.30%	51.70%
เพื่อฆ่าเวลาว่าง	จำนวน	60	105	165
	ร้อยละ	15.00%	26.30%	20.60%
เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับ ผู้อื่น	จำนวน	40	52	92
	ร้อยละ	10.00%	13.00%	11.50%
เพื่อเป็นเพื่อนคลายเหงา	จำนวน	37	79	116
	ร้อยละ	9.30%	19.80%	14.50%
อื่น ๆ	จำนวน	1	1	2
	ร้อยละ	0.30%	0.30%	0.30%

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รับสื่อเพื่อติดตามเหตุการณ์/ข่าวสาร จำนวน 588 ราย คิดเป็นร้อยละ 73.50 รองลงมาใช้เพื่อความบันเทิง/ผ่อนคลาย จำนวน 414 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.70 ใช้เพื่อแสวงหาข้อมูล ความรู้ จำนวน 394 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.30 ใช้เพื่อติดต่อสื่อสาร/พูดคุยสนทนา จำนวน 327 ราย คิดเป็นจำนวน 40.90 ใช้เพื่อฆ่าเวลา ยามว่าง จำนวน 165 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.60 ใช้เพื่อเป็นเพื่อนคลายเหงา จำนวน 116 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.50 ใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น จำนวน 92 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.50 และอื่นๆ จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** ส่วนใหญ่รับสื่อเพื่อติดตามเหตุการณ์/ข่าวสาร จำนวน 353 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.30 รองลงมา คือ ใช้เพื่อแสวงหาข้อมูล ความรู้ จำนวน 191 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.80 ใช้เพื่อความบันเทิง/ผ่อนคลาย จำนวน 173 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.30 ใช้เพื่อติดต่อสื่อสาร/พูดคุยสนทนา จำนวน 160 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.00 ใช้เพื่อฆ่าเวลา ยามว่าง จำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.00 ใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น จำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.00 ใช้เพื่อเป็นเพื่อนคลายเหงา จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.30 และอื่น ๆ จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30

ขณะที่ **เด็ก** ส่วนใหญ่ใช้เพื่อความบันเทิง/ผ่อนคลาย 241 ราย คิดเป็นร้อยละ 60.30 รองลงมาใช้เพื่อติดตามเหตุการณ์/ข่าวสาร จำนวน 235 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.80 ใช้เพื่อแสวงหาข้อมูล ความรู้ จำนวน 203 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.70 ใช้เพื่อติดต่อสื่อสาร/พูดคุยสนทนา จำนวน 167 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.80 ใช้เพื่อฆ่าเวลา ยามว่าง จำนวน 105 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.30 ใช้เพื่อเป็นเพื่อนคลายเหงา จำนวน 79 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.80 ใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น จำนวน 52 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.00 และอื่น ๆ จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30

2.3 ความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ

ความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ จำแนกตามประเภทของสื่อ

สื่อ	ความถี่		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
วิทยุ	ทุกวัน	จำนวน	80	36	116
		ร้อยละ	20.00%	9.00%	14.50%
	2-3 ครั้งต่อสัปดาห์	จำนวน	102	44	146
		ร้อยละ	25.50%	11.00%	18.30%
	สัปดาห์ละครั้ง	จำนวน	15	31	46
		ร้อยละ	3.80%	7.80%	5.80%

สื่อ	ความถี่		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
	1-2 ครั้งต่อเดือน	จำนวน	16	8	24
		ร้อยละ	4.00%	2.00%	3.00%
	นานกว่าเดือนละครึ่ง	จำนวน	35	42	77
		ร้อยละ	8.80%	10.50%	9.60%
	ไม่ได้ใช้เลย	จำนวน	152	239	391
		ร้อยละ	38.00%	59.80%	48.90%
	รวม	จำนวน	400	400	800
		ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%
โทรทัศน์	ทุกวัน	จำนวน	315	266	581
		ร้อยละ	78.80%	66.50%	72.60%
	2-3 ครั้งต่อสัปดาห์	จำนวน	63	68	131
		ร้อยละ	15.80%	17.00%	16.40%
	สัปดาห์ละครึ่ง	จำนวน	8	21	29
		ร้อยละ	2.00%	5.30%	3.60%
	1-2 ครั้งต่อเดือน	จำนวน	4	17	21
		ร้อยละ	1.00%	4.30%	2.60%
	นานกว่าเดือนละครึ่ง	จำนวน	5	16	21
		ร้อยละ	1.30%	4.00%	2.60%
	ไม่ได้ใช้เลย	จำนวน	5	12	17
		ร้อยละ	1.30%	3.00%	2.10%
หนังสือพิมพ์	ทุกวัน	จำนวน	57	15	72
		ร้อยละ	14.20%	3.80%	9.00%
	2-3 ครั้งต่อสัปดาห์	จำนวน	94	42	136
		ร้อยละ	23.50%	10.50%	17.00%
	สัปดาห์ละครึ่ง	จำนวน	77	38	115
		ร้อยละ	19.30%	9.50%	14.40%
	รวม	จำนวน	400	400	800
		ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%

สื่อ	ความถี่		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
	1-2 ครั้งต่อเดือน	จำนวน	38	55	93
		ร้อยละ	9.50%	13.80%	11.60%
	นานกว่าเดือนละครึ่ง	จำนวน	40	81	121
		ร้อยละ	10.00%	20.30%	15.10%
	ไม่ได้ใช้เลย	จำนวน	94	169	263
		ร้อยละ	23.50%	42.30%	32.90%
	รวม	จำนวน	400	400	800
		ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%
นิตยสาร	ทุกวัน	จำนวน	10	7	17
		ร้อยละ	2.50%	1.80%	2.10%
	2-3 ครั้งต่อสัปดาห์	จำนวน	32	28	60
		ร้อยละ	8.00%	7.00%	7.50%
	สัปดาห์ละครึ่ง	จำนวน	72	25	97
		ร้อยละ	18.00%	6.30%	12.10%
	1-2 ครั้งต่อเดือน	จำนวน	48	63	111
		ร้อยละ	12.00%	15.80%	13.90%
	นานกว่าเดือนละครึ่ง	จำนวน	63	82	145
		ร้อยละ	15.80%	20.50%	18.10%
	ไม่ได้ใช้เลย	จำนวน	175	195	370
		ร้อยละ	43.80%	48.80%	46.30%
	รวม	จำนวน	400	400	800
		ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%
สื่อออนไลน์	ทุกวัน	จำนวน	291	321	612
		ร้อยละ	72.80%	80.30%	76.50%
	2-3 ครั้งต่อสัปดาห์	จำนวน	66	45	111
		ร้อยละ	16.50%	11.30%	13.90%
	สัปดาห์ละครึ่ง	จำนวน	13	24	37
		ร้อยละ	3.30%	6.00%	4.60%

สื่อ	ความถี่		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
	1-2 ครั้งต่อเดือน	จำนวน	4	1	5
		ร้อยละ	1.00%	0.30%	0.60%
	นานกว่าเดือนละครึ่ง	จำนวน	6	7	13
		ร้อยละ	1.50%	1.80%	1.60%
	ไม่ได้ใช้เลย	จำนวน	20	2	22
		ร้อยละ	5.00%	0.50%	2.80%
	รวม	จำนวน	400	400	800
		ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%

จากตารางข้างต้น พบว่า ความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

สื่อวิทยุ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อวิทยุ มากที่สุด คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 146 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.30 รองลงมาคือ ใช้ทุกวัน จำนวน 116 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.50 นานกว่าเดือนละครึ่ง จำนวน 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.60 สัปดาห์ละครึ่ง จำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.80 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.00 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 391 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.90

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อวิทยุ มากที่สุด คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 102 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.50 รองลงมาคือ ใช้ทุกวัน จำนวน 80 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.00 นานกว่าเดือนละครึ่ง จำนวน 35 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.80 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.00 สัปดาห์ละครึ่ง จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.80 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 152 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.00

ขณะที่ **เด็ก** มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อวิทยุ มากที่สุด คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.00 รองลงมาคือ ใช้ทุกวัน จำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.00 นานกว่าเดือนละครึ่ง จำนวน 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.50 สัปดาห์ละครึ่ง จำนวน 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.80 1-2 ครั้ง ต่อเดือน จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.00 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 239 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.80

สื่อโทรทัศน์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อโทรทัศน์ทุกวัน จำนวน 581 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.60 รองลงมา คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 131 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.40 สัปดาห์ละครึ่ง จำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.60 1-2 ครั้งต่อเดือน

และนานกว่าเดือนละครึ่ง ในสัดส่วนที่เท่ากัน จำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.60 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.10

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** ส่วนใหญ่มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อโทรทัศน์ทุกวัน จำนวน 315 ราย คิดเป็นร้อยละ 78.80 รองลงมา คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 63 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.80 สัปดาห์ละครึ่ง จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.00 นานกว่าเดือนละครึ่ง จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.30 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.00 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.30

ขณะที่ **เด็ก** ส่วนใหญ่มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อโทรทัศน์ทุกวัน จำนวน 266 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.50 รองลงมา คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 68 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.00 สัปดาห์ละครึ่ง จำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.30 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.30 นานกว่าเดือนละครึ่ง จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.00 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.00

สื่อหนังสือพิมพ์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อหนังสือพิมพ์ มากที่สุด คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 136 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.00 รองลงมาคือนานกว่าเดือนละครึ่ง จำนวน 121 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.10 สัปดาห์ละครึ่ง จำนวน 115 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.40 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 93 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.60 ทุกวัน จำนวน 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.00 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 263 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.90

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อหนังสือพิมพ์ มากที่สุด คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 94 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.50 รองลงมาคือ สัปดาห์ละครึ่ง จำนวน 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.30 ทุกวัน จำนวน 57 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.20 นานกว่าเดือนละครึ่ง จำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.0 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 38 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.50 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 94 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.50

ขณะที่ **เด็ก** มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อหนังสือพิมพ์ มากที่สุด คือนานกว่าเดือนละครึ่ง จำนวน 81 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.30 รองลงมา 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 55 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.80 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.50 สัปดาห์ละครึ่ง จำนวน 38 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.50 ทุกวัน จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.80 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 169 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.30

สื่อนิตยสาร ผู้ตอบแบบสอบถามมีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อนิตยสาร มากที่สุด คือนานกว่าเดือนละครึ่ง จำนวน 145 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.10 รองลงมา คือ 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 111 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.90 สัปดาห์ละครึ่ง จำนวน 97 ราย คิดเป็น

ร้อยละ 12.10 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.50 ทุกวัน จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.10 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 370 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.30

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อวิทยุมากที่สุด คือ สัปดาห์ละครั้ง จำนวน 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.00 รองลงมาคือ นานกว่าเดือนละครั้ง จำนวน 63 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.80 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 48 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.00 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.00 ทุกวัน จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.50 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 175 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.80

ขณะที่ **เด็ก** มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อวิทยุมากที่สุด คือ นานกว่าเดือนละครั้ง จำนวน 63 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.80 รองลงมาคือ 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 63 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.80 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 28 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.00 สัปดาห์ละครั้ง จำนวน 25 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.30 ทุกวัน จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.80 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 195 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.80

สื่อออนไลน์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อออนไลน์ทุกวัน จำนวน 612 ราย คิดเป็นร้อยละ 76.50 รองลงมา คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 111 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.90 สัปดาห์ละครั้ง จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.60 นานกว่าเดือนละครั้ง จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.60 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.60 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.80

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** ส่วนใหญ่มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อออนไลน์ทุกวัน จำนวน 291 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.80 รองลงมา คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 66 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.50 สัปดาห์ละครั้ง จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.30 นานกว่าเดือนละครั้ง จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.50 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.00 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.00

ขณะที่ **เด็ก** ส่วนใหญ่มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อออนไลน์ทุกวัน จำนวน 321 ราย คิดเป็นร้อยละ 80.30 รองลงมา คือ 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.30 สัปดาห์ละครั้ง จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.00 นานกว่าเดือนละครั้ง จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.80 1-2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.50

2.4 ระยะเวลาในการรับข้อมูลข่าวสาร

ระยะเวลาในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 12 ระยะเวลาในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ จำแนกตามประเภทของสื่อ

สื่อ	ความถี่		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
วิทยุ	ไม่ได้ใช้เลย	จำนวน	155	237	392
		ร้อยละ	38.80%	59.30%	49.00%
	ต่ำกว่า 15 นาที	จำนวน	56	92	148
		ร้อยละ	14.00%	23.00%	18.50%
	15 - 30 นาที	จำนวน	102	53	155
		ร้อยละ	25.50%	13.30%	19.40%
	30 - 60 นาที	จำนวน	48	11	59
		ร้อยละ	12.00%	2.80%	7.40%
	1 - 2 ชั่วโมง	จำนวน	24	6	30
		ร้อยละ	6.00%	1.50%	3.80%
	มากกว่า 2 ชั่วโมง	จำนวน	15	1	16
		ร้อยละ	3.80%	0.30%	2.00%
	รวม	จำนวน	400	400	800
		ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%
โทรทัศน์	ไม่ได้ใช้เลย	จำนวน	8	14	22
		ร้อยละ	2.00%	3.50%	2.80%
	ต่ำกว่า 15 นาที	จำนวน	13	32	45
		ร้อยละ	3.30%	8.00%	5.60%
	15 - 30 นาที	จำนวน	57	70	127
		ร้อยละ	14.20%	17.50%	15.90%
	30 - 60 นาที	จำนวน	104	98	202
		ร้อยละ	26.00%	24.50%	25.30%
	1 - 2 ชั่วโมง	จำนวน	121	114	235
		ร้อยละ	30.30%	28.50%	29.40%
	มากกว่า 2 ชั่วโมง	จำนวน	97	72	169
		ร้อยละ	24.30%	18.00%	21.10%
	รวม	จำนวน	400	400	800
		ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%

สื่อ	ความถี่		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
หนังสือพิมพ์	ไม่ได้ใช้เลย	จำนวน	96	171	267
		ร้อยละ	24.00%	42.80%	33.40%
	ต่ำกว่า 15 นาที	จำนวน	137	152	289
		ร้อยละ	34.30%	38.00%	36.10%
	15 - 30 นาที	จำนวน	134	66	200
		ร้อยละ	33.50%	16.50%	25.00%
	30 - 60 นาที	จำนวน	22	8	30
		ร้อยละ	5.50%	2.00%	3.80%
	1 - 2 ชั่วโมง	จำนวน	9	3	12
		ร้อยละ	2.30%	0.80%	1.50%
	มากกว่า 2 ชั่วโมง	จำนวน	2	0	2
		ร้อยละ	0.50%	0.00%	0.30%
	รวม	จำนวน	400	400	800
		ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%
นิตยสาร	ไม่ได้ใช้เลย	จำนวน	186	192	378
		ร้อยละ	46.50%	48.00%	47.30%
	ต่ำกว่า 15 นาที	จำนวน	113	133	246
		ร้อยละ	28.20%	33.30%	30.80%
	15 - 30 นาที	จำนวน	77	59	136
		ร้อยละ	19.30%	14.80%	17.00%
	30 - 60 นาที	จำนวน	17	7	24
		ร้อยละ	4.30%	1.80%	3.00%
	1 - 2 ชั่วโมง	จำนวน	5	6	11
		ร้อยละ	1.30%	1.50%	1.40%
	มากกว่า 2 ชั่วโมง	จำนวน	2	3	5
		ร้อยละ	0.50%	0.80%	0.60%
	รวม	จำนวน	400	400	800
		ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%

สื่อ	ความถี่		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
สื่อออนไลน์	ไม่ได้ใช้เลย	จำนวน	20	2	22
		ร้อยละ	5.00%	0.50%	2.80%
	ต่ำกว่า 15 นาที	จำนวน	42	13	55
		ร้อยละ	10.50%	3.30%	6.90%
	15 - 30 นาที	จำนวน	112	53	165
		ร้อยละ	28.00%	13.30%	20.60%
	30 - 60 นาที	จำนวน	75	67	142
		ร้อยละ	18.80%	16.80%	17.80%
	1 - 2 ชั่วโมง	จำนวน	71	84	155
		ร้อยละ	17.80%	21.00%	19.40%
	มากกว่า 2 ชั่วโมง	จำนวน	80	181	261
		ร้อยละ	20.00%	45.30%	32.60%
	รวม	จำนวน	400	400	800
		ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ระยะเวลาในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สื่อวิทยุ มีการใช้งานเป็นระยะเวลา 15-30 นาทีมากที่สุด จำนวน 155 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.40 รองลงมาคือ ใช้เป็นระยะเวลาดำกว่า 15 นาที จำนวน 148 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.50 ใช้เป็นระยะเวลา 30 – 60 นาที จำนวน 59 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.40 ใช้เป็นระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมง จำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.80 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.00 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 392 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.00

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** มีการใช้สื่อวิทยุเป็นระยะเวลา 15 – 30 นาทีมากที่สุด จำนวน 102 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.50 รองลงมาคือ ใช้เป็นระยะเวลาดำกว่า 15 นาที จำนวน 56 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.00 ใช้เป็นระยะเวลา 30 – 60 นาที จำนวน 48 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.00 ใช้เป็นระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมง จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.00 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.80 และไม่ได้ใช้เลย จำนวน 155 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.80

ขณะที่เด็กมีการใช้สื่อวิทยุเป็นระยะเวลาต่ำกว่า 15 นาทีมากที่สุด จำนวน 92 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.00 รองลงมาคือ 15 – 30 นาที จำนวน 53 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.30 ใช้เป็นระยะเวลา 30 – 60 นาที จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.80 ใช้เป็นระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมง จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.50 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30 และไม่ใช้เลย จำนวน 237 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.30

สื่อโทรทัศน์ มีการใช้งานเป็นระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมงมากที่สุด จำนวน 235 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.40 รองลงมาคือ ใช้เป็นระยะเวลา 30 – 60 นาที จำนวน 202 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.30 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 169 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.10 ใช้เป็นระยะเวลา 15-30 นาทีจำนวน 127 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.90 ใช้เป็นระยะเวลาต่ำกว่า 15 นาทีจำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.60 และไม่ใช้เลย จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.80

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** มีการใช้สื่อโทรทัศน์เป็นระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมงมากที่สุด จำนวน 121 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.30 รองลงมา คือ ใช้เป็นระยะเวลา 30 – 60 นาที จำนวน 104 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.00 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 97 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.30 ใช้เป็นระยะเวลา 15-30 นาทีจำนวน 57 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.20 ใช้เป็นระยะเวลาต่ำกว่า 15 นาที จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.30 และไม่ใช้เลย จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.00

ขณะที่เด็กมีการใช้สื่อโทรทัศน์เป็นระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมงมากที่สุด จำนวน 114 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.50 รองลงมาคือ ใช้เป็นระยะเวลา 30 – 60 นาที จำนวน 98 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.50 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.00 ใช้เป็นระยะเวลา 15-30 นาทีจำนวน 70 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.50 ใช้เป็นระยะเวลาต่ำกว่า 15 นาทีจำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.00 และไม่ใช้เลย จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.50

สื่อหนังสือพิมพ์ มีการใช้งานเป็นระยะเวลาต่ำกว่า 15 นาที มากที่สุด จำนวน 289 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.10 รองลงมาคือใช้เป็นระยะเวลา 15 - 30 นาที จำนวน 200 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.00 ใช้เป็นระยะเวลา 30 – 60 นาที จำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.80 ใช้เป็นระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมง จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.50 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30 และไม่ใช้เลย จำนวน 267 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.40

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** มีการใช้สื่อหนังสือพิมพ์เป็นระยะเวลาต่ำกว่า 15 นาที มากที่สุด จำนวน 137 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.30 รองลงมาคือใช้เป็นระยะเวลา 15 - 30 นาที จำนวน 134 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.50 ใช้เป็นระยะเวลา 30 – 60 นาที จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.50 ใช้เป็นระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมง จำนวน 9 ราย

คิดเป็นร้อยละ 2.30 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30 และ
ไม่ใช้เลย จำนวน 96 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.00

ขณะที่เด็กมีการใช้สื่อหนังสือพิมพ์เป็นระยะเวลาต่ำกว่า 15 นาที มากที่สุด
จำนวน 152 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.00 รองลงมาคือใช้เป็นระยะเวลา 15 - 30 นาที จำนวน 66 ราย
คิดเป็นร้อยละ 16.50 ใช้เป็นระยะเวลา 30 - 60 นาที จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.00 ใช้เป็น
ระยะเวลา 1 - 2 ชั่วโมง จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.80 และไม่ใช้เลย จำนวน 171 ราย คิดเป็น
ร้อยละ 42.80

สื่อนิตยสาร มีการใช้งานเป็นระยะเวลามากกว่า 15 นาที มากที่สุด จำนวน
246 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.80 รองลงมาคือใช้เป็นระยะเวลา 15 - 30 นาที จำนวน 136 ราย
คิดเป็นร้อยละ 17.00 ใช้เป็นระยะเวลา 30 - 60 นาที จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.00 ใช้เป็น
ระยะเวลา 1 - 2 ชั่วโมง จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.40 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง
จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.60 และไม่ใช้เลย จำนวน 378 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.30

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** มีการใช้สื่อ
นิตยสารเป็นระยะเวลามากกว่า 15 นาที มากที่สุด จำนวน 113 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.20 รองลงมา
คือใช้เป็นระยะเวลา 15 - 30 นาที จำนวน 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.30 ใช้เป็นระยะเวลา 30 - 60
นาที จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.30 ใช้เป็นระยะเวลา 1 - 2 ชั่วโมง จำนวน 5 ราย คิดเป็น
ร้อยละ 1.30 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.50 และไม่ใช้เลย
จำนวน 186 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.50

ขณะที่เด็กมีการใช้สื่อนิตยสารเป็นระยะเวลามากกว่า 15 นาที มากที่สุด จำนวน
133 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.30 รองลงมาคือใช้เป็นระยะเวลา 15 - 30 นาที จำนวน 59 ราย คิดเป็น
ร้อยละ 14.80 ใช้เป็นระยะเวลา 30 - 60 นาที จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.80 ใช้เป็นระยะเวลา
1 - 2 ชั่วโมง จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.50 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 3 ราย
คิดเป็นร้อยละ 0.80 และไม่ใช้เลย จำนวน 192 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.00

สื่อออนไลน์ มีการใช้งานเป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมงมากที่สุด จำนวน
261 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.60 รองลงมาคือ ใช้เป็นระยะเวลา 15-30 นาทีจำนวน 165 ราย คิดเป็น
ร้อยละ 20.60 ใช้เป็นระยะเวลา 1 - 2 ชั่วโมง จำนวน 155 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.40 ใช้เป็น
ระยะเวลา 30 - 60 นาที จำนวน 142 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.80 ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 15 นาที
จำนวน 55 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.90 และไม่ใช้เลย จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.80

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** มีการใช้สื่อ
ออนไลน์เป็นระยะเวลา 15-30 นาที มากที่สุด จำนวน 112 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.00 รองลงมา คือ
ใช้เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวน 80 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.00 ใช้เป็นระยะเวลา 30 - 60

นาที่ จำนวน 75 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.80 ใช้เป็นระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมง จำนวน 71 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.80 ใช้เป็นระยะเวลาดำกว่า 15 นาที จำนวน 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.50 และไม่ใช้เลย จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.00

ขณะที่เด็กมีการใช้สื่อออนไลน์เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมงมากที่สุด จำนวน 181 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.30 รองลงมาคือ ใช้เป็นระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมง จำนวน 84 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.00 ใช้เป็นระยะเวลา 30 – 60 นาที จำนวน 67 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.80 ใช้เป็นระยะเวลา 15-30 นาทีจำนวน 53 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.30 ใช้เป็นระยะเวลาดำกว่า 15 นาที จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.30 และไม่ใช้เลย จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.50

2.5 กิจกรรมที่ใช้สื่อออนไลน์

กิจกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อออนไลน์ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 กิจกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อออนไลน์

กิจกรรมที่ใช้สื่อออนไลน์		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
ดูหนัง/ละคร/รายการย้อนหลัง	จำนวน	198	270	468
	ร้อยละ	49.50%	67.50%	58.50%
ดูทีวีออนไลน์	จำนวน	70	109	179
	ร้อยละ	17.50%	27.30%	22.40%
ฟังวิทยุออนไลน์	จำนวน	51	17	68
	ร้อยละ	12.80%	4.30%	8.50%
อ่านหนังสือพิมพ์/นิตยสารออนไลน์	จำนวน	87	56	143
	ร้อยละ	21.80%	14.00%	17.90%
โซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์	จำนวน	256	287	543
	ร้อยละ	64.00%	71.80%	67.90%
เล่นเกมออนไลน์	จำนวน	54	246	300
	ร้อยละ	13.50%	61.50%	37.50%
ค้นหาข้อมูลข่าวสารต่างๆ	จำนวน	247	219	466
	ร้อยละ	61.80%	54.80%	58.30%

กิจกรรมที่ใช้สื่อออนไลน์		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
อื่น ๆ	จำนวน	23	4	27
	ร้อยละ	5.80%	1.00%	3.40%

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้สื่อออนไลน์ในการเล่นโซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ จำนวน 543 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.90 รองลงมา คือ ใช้ในการดูหนัง/ละคร/รายการย้อนหลัง จำนวน 468 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.50 ค้นหาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จำนวน 466 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.30 เล่นเกมออนไลน์ จำนวน 300 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.50 ดูทีวีออนไลน์ จำนวน 179 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.40 อ่านหนังสือพิมพ์/นิตยสารออนไลน์ จำนวน 143 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.90 และฟังวิทยุออนไลน์ จำนวน 68 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.50 และอื่น ๆ จำนวน 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.40

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** ส่วนใหญ่ใช้สื่อออนไลน์ในการเล่นโซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ จำนวน 256 ราย คิดเป็นร้อยละ 64.00 รองลงมา คือ ใช้ในการค้นหาข้อมูลข่าวสารต่างๆ จำนวน 247 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.80 ดูหนัง/ละคร/รายการย้อนหลัง จำนวน 198 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.50 อ่านหนังสือพิมพ์/นิตยสารออนไลน์ จำนวน 87 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.80 ดูทีวีออนไลน์ จำนวน 70 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.50 เล่นเกมออนไลน์ จำนวน 54 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.50 ฟังวิทยุออนไลน์ จำนวน 51 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.80

ขณะที่ **เด็ก** มีการใช้สื่อส่วนใหญ่ใช้สื่อออนไลน์ในการเล่นโซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ จำนวน 287 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.80 รองลงมา คือ ใช้ในการดูหนัง/ละคร/รายการย้อนหลัง จำนวน 270 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.50 เล่นเกมออนไลน์ จำนวน 246 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.50 ค้นหาข้อมูลข่าวสารต่างๆ จำนวน 219 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.80 ดูทีวีออนไลน์ จำนวน 109 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.30 อ่านหนังสือพิมพ์/นิตยสารออนไลน์ จำนวน 56 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.00 ฟังวิทยุออนไลน์ จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.30 และอื่น ๆ จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.00

2.6 เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้

เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามนิยมใช้ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 14 เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้

เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
Facebook	จำนวน	295	310	605
	ร้อยละ	73.80%	77.50%	75.60%
Twitter	จำนวน	17	88	105
	ร้อยละ	4.30%	22.00%	13.10%
Line	จำนวน	276	253	529
	ร้อยละ	69.00%	63.20%	66.10%
Instagram	จำนวน	88	203	291
	ร้อยละ	22.00%	50.70%	36.40%
Youtube	จำนวน	223	348	571
	ร้อยละ	55.80%	87.00%	71.40%
Skype	จำนวน	5	12	17
	ร้อยละ	1.30%	3.00%	2.10%
เกมส์ออนไลน์	จำนวน	36	204	240
	ร้อยละ	9.00%	51.00%	30.00%
อื่น ๆ	จำนวน	23	13	36
	ร้อยละ	5.80%	3.30%	4.50%

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นิยมใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook จำนวน 605 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.60 รองลงมา คือ Youtube จำนวน 571 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.40 Line จำนวน 529 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.10 Instagram จำนวน 291 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.40 เกมส์ออนไลน์ จำนวน 240 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.00 Twitter จำนวน 105 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.10 Skype จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.10 และอื่น ๆ จำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.50

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ นิยมใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook จำนวน 295 ราย คิดเป็นร้อยละ 73.80 รองลงมา คือ

Line จำนวน 276 ราย คิดเป็นร้อยละ 69.00 Youtube จำนวน 223 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.80 Instagram จำนวน 88 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.00 เกมออนไลน์ จำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.00 Twitter จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.30 Skype จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.30 และอื่น ๆ จำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.80

ขณะที่เด็กมีการใช้สื่อส่วนใหญ่นิยมใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ Youtube จำนวน 348 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.00 รองลงมา คือ Facebook จำนวน 310 ราย คิดเป็นร้อยละ 77.50 Line จำนวน 253 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.20 เกมออนไลน์ จำนวน 204 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.00 Instagram จำนวน 203 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.70 Twitter จำนวน 88 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.00 Skype จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.00 และอื่น ๆ จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.30

2.7 ผู้มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสาร

ผู้มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 15 ผู้มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสาร

ผู้มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสาร		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
เพื่อน	จำนวน	186	268	454
	ร้อยละ	46.50%	67.00%	56.80%
ครู/อาจารย์	จำนวน	30	114	144
	ร้อยละ	7.50%	28.50%	18.00%
บิดา/มารดา	จำนวน	78	272	350
	ร้อยละ	19.50%	68.00%	43.80%
ญาติ/พี่น้อง	จำนวน	164	119	283
	ร้อยละ	41.00%	29.80%	35.40%
บุตรหลาน	จำนวน	255	12	267
	ร้อยละ	63.70%	3.00%	33.40%
ดารา/นักร้อง	จำนวน	59	84	143
	ร้อยละ	14.80%	21.00%	17.90%
อื่นๆ	จำนวน	25	24	49
	ร้อยละ	6.30%	6.00%	6.10%

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารส่วนใหญ่ คือ เพื่อน จำนวน 454 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.80 รองลงมา คือ บิดา/มารดา จำนวน 350 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.80 ญาติ/พี่น้อง จำนวน 283 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.40 บุตรหลาน จำนวน 267 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.40 ครู/อาจารย์ จำนวน 144 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.00 ดารา/นักร้อง จำนวน 143 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.90 และอื่น ๆ จำนวน 49 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.10

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารของผู้ปกครองส่วนใหญ่ คือ บุตรหลาน จำนวน 255 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.70 รองลงมา คือ เพื่อน จำนวน 186 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.50 ญาติ/พี่น้อง จำนวน 164 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.00 บิดา/มารดา จำนวน 78 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.50 ดารา/นักร้อง จำนวน 59 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.80 ครู/อาจารย์ จำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.50 และอื่น ๆ จำนวน 25 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.30

ขณะที่ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารของเด็ก ส่วนใหญ่ คือ บิดา/มารดา จำนวน 272 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.00 รองลงมา คือ เพื่อน จำนวน 268 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.00 ญาติ/พี่น้อง จำนวน 119 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.80 ครู/อาจารย์ จำนวน 114 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.50 ดารา/นักร้อง จำนวน 84 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.00 บุตรหลาน จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.00 และอื่น ๆ จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.00

2.8 สถานที่ที่ใช้สื่อบ่อยที่สุด

สถานที่ที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อบ่อยที่สุด ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 16 สถานที่ที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อบ่อยที่สุด

สถานที่ที่ใช้สื่อบ่อยที่สุด		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
บ้าน	จำนวน	337	368	705
	ร้อยละ	84.30%	92.00%	88.10%
ที่ทำงาน	จำนวน	60	1	61
	ร้อยละ	15.00%	0.30%	7.60%
สถานศึกษา/โรงเรียน/ มหาวิทยาลัย	จำนวน	0	25	25
	ร้อยละ	0.00%	6.30%	3.10%
ร้านอาหาร/ร้านกาแฟ	จำนวน	3	0	3
	ร้อยละ	0.80%	0.00%	0.40%

สถานที่ที่ใช้สื่อบ่อยที่สุด		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
ห้างสรรพสินค้า	จำนวน	0	2	2
	ร้อยละ	0.00%	0.50%	0.30%
ระหว่างการเดินทาง	จำนวน	0	4	4
	ร้อยละ	0.00%	1.00%	0.50%
รวม	จำนวน	400	400	800
	ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%

จากตารางข้างต้น พบว่า สถานที่ที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อบ่อยที่สุดส่วนใหญ่ คือ ที่บ้าน จำนวน 705 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.10 รองลงมา คือ ที่ทำงาน จำนวน 61 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.60 สถานศึกษา/โรงเรียน/มหาวิทยาลัย จำนวน 25 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.10 ระหว่างการเดินทาง จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.50 ร้านอาหาร/ร้านกาแฟ จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.40 และห้างสรรพสินค้า จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า สถานที่ที่ **ผู้ปกครอง** ใช้สื่อบ่อยที่สุดส่วนใหญ่ คือ ที่บ้าน จำนวน 337 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.30 รองลงมา คือ ที่ทำงาน จำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.00 และร้านอาหาร/ร้านกาแฟ จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.80

ขณะที่สถานที่ที่ **เด็ก** ใช้สื่อบ่อยที่สุดส่วนใหญ่ คือ ที่บ้าน จำนวน 368 ราย คิดเป็นร้อยละ 92.00 รองลงมา คือ สถานศึกษา/โรงเรียน/มหาวิทยาลัย จำนวน 25 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.30 ระหว่างการเดินทาง จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.00 ห้างสรรพสินค้า จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.50 และที่ทำงาน จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30

2.9 ลักษณะการใช้สื่อ

ลักษณะการใช้สื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 17 ลักษณะการใช้สื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะการใช้สื่อ		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
ใช้โดยลำพังในห้องส่วนตัว	จำนวน	60	134	194
	ร้อยละ	15.00%	33.50%	24.30%
	จำนวน	219	159	378

ลักษณะการใช้สื่อ		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
ใช้โดยลำพังในบ้านแต่ไม่ใช่ห้องส่วนตัว	ร้อยละ	54.80%	39.80%	47.30%
ใช้ในชั่วโมงเรียนและบริการของโรงเรียนหรือที่ทำงาน	จำนวน	15	7	22
	ร้อยละ	3.80%	1.80%	2.80%
ใช้สื่อร่วมกันกับผู้อื่น เช่น เพื่อน หรือ ครอบครัว	จำนวน	106	100	206
	ร้อยละ	26.50%	25.00%	25.80%
รวม	จำนวน	400	400	800
	ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%

จากตารางข้างต้น พบว่า ลักษณะการใช้สื่อของผู้ตอบแบบสอบถามนั้นเป็นการใช้โดยลำพังในบ้านแต่ไม่ใช่ห้องส่วนตัวมากที่สุด จำนวน 378 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.30 รองลงมา คือ ใช้สื่อร่วมกันกับผู้อื่น เช่น เพื่อนหรือครอบครัว จำนวน 206 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.80 ใช้โดยลำพังในห้องส่วนตัว จำนวน 194 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.30 และใช้ในชั่วโมงเรียนและบริการของโรงเรียนหรือที่ทำงาน จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.80

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ลักษณะการใช้สื่อของ **ผู้ปกครอง** ส่วนใหญ่เป็นการใช้โดยลำพังในบ้านแต่ไม่ใช่ห้องส่วนตัว จำนวน 219 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.80 รองลงมา คือ ใช้สื่อร่วมกันกับผู้อื่น เช่น เพื่อนหรือครอบครัว จำนวน 106 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.50 ใช้โดยลำพังในห้องส่วนตัว จำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.00 และใช้ในชั่วโมงเรียนและบริการของโรงเรียนหรือที่ทำงาน จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.80

ขณะที่ลักษณะการใช้สื่อของ **เด็ก** พบว่า ใช้โดยลำพังในบ้านแต่ไม่ใช่ห้องส่วนตัวมากที่สุด จำนวน 159 ราย คิดเป็นร้อยละ 39.80 รองลงมา คือ ใช้โดยลำพังในห้องส่วนตัว จำนวน 134 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.50 ใช้สื่อร่วมกันกับผู้อื่น เช่น เพื่อนหรือครอบครัว จำนวน 100 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.00 และใช้ในชั่วโมงเรียนและบริการของโรงเรียนหรือที่ทำงาน จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.80

2.10 วิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ

วิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 18 วิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ

วิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
มีคนหาข้อมูลข่าวสารมาให้ เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง บุตร ญาติ เพื่อน	จำนวน	79	93	172
	ร้อยละ	19.80%	23.30%	21.50%
ตัวท่านเองเป็นผู้หาแหล่งข้อมูลเองตามความสนใจของตน	จำนวน	275	265	540
	ร้อยละ	68.80%	66.30%	67.50%
ข้อมูลข่าวสารผ่านมาเองแบบไม่ได้ตั้งใจ	จำนวน	45	42	87
	ร้อยละ	11.30%	10.50%	10.90%
อื่น ๆ	จำนวน	1	0	1
	ร้อยละ	0.30%	0.00%	0.10%
รวม	จำนวน	400	400	800
	ร้อยละ	100.00%	100.00%	100.00%

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อด้วยตัวเองที่เป็นผู้หาแหล่งข้อมูลเองตามความสนใจ จำนวน 540 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.50 รองลงมา คือ มีคนหาข้อมูลข่าวสารมาให้ เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง บุตร ญาติ เพื่อน จำนวน 172 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.50 ข้อมูลข่าวสารผ่านมาเองแบบไม่ได้ตั้งใจ จำนวน 87 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.90 และอื่นๆ จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.10

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครองส่วนใหญ่**มีวิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อด้วยตัวเองที่เป็นผู้หาแหล่งข้อมูลเองตามความสนใจ จำนวน 275 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.80 รองลงมา คือ มีคนหาข้อมูลข่าวสารมาให้ เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง บุตร ญาติ เพื่อน จำนวน 79 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.80 ข้อมูลข่าวสารผ่านมาเองแบบไม่ได้ตั้งใจ จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.30 และอื่น ๆ จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.30

ขณะที่**เด็กส่วนใหญ่**มีวิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อด้วยตัวเองที่เป็นผู้หาแหล่งข้อมูลเองตามความสนใจ จำนวน 265 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.30 รองลงมา คือ มีคนหาข้อมูลข่าวสารมาให้ เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง บุตร ญาติ เพื่อน จำนวน 93 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.30 และข้อมูลข่าวสารผ่านมาเองแบบไม่ได้ตั้งใจ จำนวน 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.50

2.11 ประสพการณ์การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ

ประสพการณ์การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 19 ประสพการณ์การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ

การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
เคยเรียนความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ เช่น รู้จักสื่อชนิดต่าง ๆ บทบาทหน้าที่ของสื่อ เทคโนโลยีของสื่อภาษาของสื่อ เป็นต้น	จำนวน	68	120	188
	ร้อยละ	17.00%	30.00%	23.50%
เคยเรียนวิธีวิเคราะห์ วิจารณ์ ประเมินค่าสื่อ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในสื่อด้วยตนเอง	จำนวน	68	120	188
	ร้อยละ	17.00%	30.00%	23.50%
เคยเรียนวิธีการสร้างสรรค์สื่อเป็นของตัวเอง เช่น วิธีการทำคลิปวิดีโอ วิธีการสร้างเว็บไซต์ วิธีการผลิตโฆษณา เป็นต้น	จำนวน	41	93	134
	ร้อยละ	10.30%	23.30%	16.80%
ไม่เคยเรียนดังที่กล่าวมาในสามข้อข้างต้นเลย	จำนวน	212	105	317
	ร้อยละ	53.00%	26.30%	39.60%

จากตารางข้างต้น พบว่า ประสพการณ์การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามไม่เคยเรียนเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ การวิเคราะห์/วิจารณ์/ประเมินค่าสื่อ และการสร้างสรรค์สื่อเป็นของตัวเองเลยมากที่สุด จำนวน 317 ราย คิดเป็นร้อยละ 39.60 รองลงมา คือ เคยเรียนความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ เช่น รู้จักสื่อชนิดต่าง ๆ บทบาทหน้าที่ของสื่อ เทคโนโลยีของสื่อ ภาษาของสื่อ เป็นต้น และเคยเรียนวิธีวิเคราะห์ วิจารณ์ ประเมินค่าสื่อ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในสื่อด้วยตนเอง ในสัดส่วนที่เท่ากัน จำนวน 188 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.50 และเคยเรียนวิธีการสร้างสรรค์สื่อเป็นของตัวเอง เช่น วิธีการทำคลิปวิดีโอ วิธีการสร้างเว็บไซต์ วิธีการผลิตโฆษณา เป็นต้น จำนวน 134 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.80

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** ส่วนใหญ่มีประสพการณ์การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ คือ ไม่เคยเรียนเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ การวิเคราะห์/วิจารณ์/ประเมินค่าสื่อ และการสร้างสรรค์สื่อเป็นของตัวเองเลย จำนวน 212 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.00 รองลงมา คือ เคยเรียนความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ เช่น รู้จักสื่อชนิด

ต่าง ๆ บทบาทหน้าที่ของสื่อ เทคโนโลยีของสื่อ ภาษาของสื่อ เป็นต้น และเคยเรียนวิธีวิเคราะห์ วิจารณ์ ประเมินค่าสื่อ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในสื่อด้วยตนเอง ในสัดส่วนที่ เท่ากัน จำนวน 68 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.00 และเคยเรียนวิธีการสร้างสรรค์สื่อเป็นของตนเอง เช่น วิธีการทำคลิปวิดีโอ วิธีการสร้างเว็บไซต์ วิธีการผลิตโฆษณา เป็นต้น จำนวน 41 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.30

ขณะที่เด็กมีประสบการณ์การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ คือ เคยเรียนความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ เช่น รู้จักสื่อชนิดต่าง ๆ บทบาทหน้าที่ของสื่อ เทคโนโลยีของสื่อ ภาษาของสื่อ เป็นต้น และเคยเรียนวิธีวิเคราะห์ วิจารณ์ ประเมินค่าสื่อ และแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในสื่อด้วยตนเอง ในสัดส่วนที่เท่ากัน จำนวน 120 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมา คือ ไม่เคยเรียนเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ การวิเคราะห์/วิจารณ์/ประเมินค่าสื่อ และการสร้างสรรค์สื่อเป็นของตนเองเลย จำนวน 105 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.30 และเคยเรียนวิธีการ สร้างสรรค์สื่อเป็นของตนเอง เช่น วิธีการทำคลิปวิดีโอ วิธีการสร้างเว็บไซต์ วิธีการผลิตโฆษณา เป็นต้น จำนวน 93 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.30

2.12 ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์หรือผลิตสื่อ

ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์หรือผลิตสื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏตาม ตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 20 ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์หรือผลิตสื่อ

ประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อ หรือเบื้องหลังการผลิตสื่อ		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
เคยเป็นผู้สร้างสรรค์และผลิตสื่อด้วยตนเอง เช่น เขียนบทความ นวนิยาย สร้างเว็บไซต์ สร้างคลิปวิดีโอ รายงานข่าวสาร ผลิตรายการ วิทยุ เป็นต้น	จำนวน	65	118	183
	ร้อยละ	16.30%	29.50%	22.90%
เคยเป็นผู้มีส่วนร่วมในรายการ เช่น ไปเป็น แขกรับเชิญในรายการ หรือไปเป็นคนดูใน รายการ เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ เป็นตัวประกอบ เป็นต้น	จำนวน	54	53	107
	ร้อยละ	13.50%	13.30%	13.40%
เคยเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ เช่น ไปดูการถ่าย ทำรายการแต่ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้อง	จำนวน	60	61	121
	ร้อยละ	15.00%	15.30%	15.10%

ประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อหรือเบื้องหลังการผลิตสื่อ		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
ไม่เคยมีประสบการณ์ดังที่กล่าวมาในสามข้อข้างต้นเลย	จำนวน	258	213	471
	ร้อยละ	64.50%	53.30%	58.90%

จากตารางข้างต้น พบว่า ประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อหรือเบื้องหลังการผลิตสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ ไม่เคยมีประสบการณ์เลย จำนวน 471 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.90 รองลงมา คือ เคยเป็นผู้สร้างสรรค์และผลิตสื่อด้วยตนเอง เช่น เขียนบทความ นวนิยาย สร้างเว็บไซต์ สร้างคลิปวิดีโอ รายงานข่าวสาร ผลิตรายการวิทยุ เป็นต้น จำนวน 183 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.90 เคยเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ เช่น ไปดูการถ่ายทำรายการแต่ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้อง จำนวน 121 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.10 และเคยเป็นผู้มีส่วนร่วมในรายการ เช่น ไปเป็นแขกรับเชิญในรายการ หรือไปเป็นคนดูในรายการ เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ เป็นตัวประกอบ เป็นต้น จำนวน 107 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.40

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อหรือเบื้องหลังการผลิตสื่อของ **ผู้ปกครอง** ส่วนใหญ่ คือ ไม่เคยมีประสบการณ์เลย จำนวน 258 ราย คิดเป็นร้อยละ 64.50 รองลงมา คือ เคยเป็นผู้สร้างสรรค์และผลิตสื่อด้วยตนเอง เช่น เขียนบทความ นวนิยาย สร้างเว็บไซต์ สร้างคลิปวิดีโอ รายงานข่าวสาร ผลิตรายการวิทยุ เป็นต้น จำนวน 65 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.30 เคยเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ เช่น ไปดูการถ่ายทำรายการแต่ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้อง จำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.00 และเคยเป็นผู้มีส่วนร่วมในรายการ เช่น ไปเป็นแขกรับเชิญในรายการ หรือไปเป็นคนดูในรายการ เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ เป็นตัวประกอบ เป็นต้น จำนวน 54 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.50

ขณะที่ประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อหรือเบื้องหลังการผลิตสื่อของ **เด็ก** ส่วนใหญ่ คือ ไม่เคยมีประสบการณ์เลย จำนวน 213 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.30 รองลงมา คือ เคยเป็นผู้สร้างสรรค์และผลิตสื่อด้วยตนเอง เช่น เขียนบทความ นวนิยาย สร้างเว็บไซต์ สร้างคลิปวิดีโอ รายงานข่าวสาร ผลิตรายการวิทยุ เป็นต้น จำนวน 118 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.50 เคยเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ เช่น ไปดูการถ่ายทำรายการแต่ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้อง จำนวน 61 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.30 และเคยเป็นผู้มีส่วนร่วมในรายการ เช่น ไปเป็นแขกรับเชิญในรายการ หรือไปเป็นคนดูในรายการ เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ เป็นตัวประกอบ เป็นต้น จำนวน 53 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.30

2.13 ปัญหาในการใช้สื่อที่ต้องเร่งป้องกัน

ปัญหาในการใช้สื่อที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าต้องเร่งป้องกัน ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 21 ปัญหาในการใช้สื่อที่ต้องเร่งป้องกัน

ปัญหาสำคัญที่ต้องหาวิธีการป้องกันอย่างเร่งด่วน		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
ปัญหาด้านจริยธรรม	จำนวน	310	255	565
	ร้อยละ	77.50%	63.70%	70.60%
ปัญหาด้านการเรียน/การทำงาน	จำนวน	237	192	429
	ร้อยละ	59.30%	48.00%	53.60%
ปัญหาด้านกฎหมาย	จำนวน	155	175	330
	ร้อยละ	38.80%	43.80%	41.30%
ปัญหาด้านพฤติกรรม	จำนวน	233	192	425
	ร้อยละ	58.30%	48.00%	53.10%
ปัญหาด้านโภชนาการและสุขภาพกาย	จำนวน	119	100	219
	ร้อยละ	29.80%	25.00%	27.40%

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาสำคัญที่ต้องหาวิธีการป้องกันอย่างเร่งด่วน คือ ปัญหาด้านจริยธรรม จำนวน 565 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.60 รองลงมา คือ ปัญหาด้านการเรียน/การทำงาน จำนวน 429 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.60 ราย ปัญหาด้านพฤติกรรม จำนวน 425 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.10 ปัญหาด้านกฎหมาย จำนวน 330 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.30 และปัญหาด้านโภชนาการและสุขภาพกาย จำนวน 219 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.40

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง**ส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาสำคัญที่ต้องหาวิธีการป้องกันอย่างเร่งด่วน คือ ปัญหาด้านจริยธรรม จำนวน 310 ราย คิดเป็นร้อยละ 77.50 รองลงมา คือ ปัญหาด้านการเรียน/การทำงาน จำนวน 237 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.30 ราย ปัญหาด้านพฤติกรรม จำนวน 233 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.30 ปัญหาด้านกฎหมาย จำนวน 155 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.80 และปัญหาด้านโภชนาการและสุขภาพกาย จำนวน 119 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.80

ขณะที่เด็กส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาสำคัญที่ต้องหาวิธีการป้องกันอย่างเร่งด่วน คือ ปัญหาด้านจริยธรรม จำนวน 255 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.70 รองลงมา คือ ปัญหาด้านการเรียน/การทำงาน และปัญหาด้านพฤติกรรม ในสัดส่วนที่เท่ากัน จำนวน 192 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.00 ราย ปัญหาด้านกฎหมาย จำนวน 175 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.80 และปัญหาด้านโภชนาการและสุขภาพกาย จำนวน 100 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.00

2.14 แนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการขาดทักษะรู้เท่าทันสื่อ

แนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการขาดทักษะรู้เท่าทันสื่อ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 22 แนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการขาดทักษะรู้เท่าทันสื่อ

แนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการรู้เท่าทันสื่อ		ผู้ปกครอง	เด็ก	รวม
มีวิจรรย์ญาณในการบริโภคสื่อ โดยไม่หลงเชื่อข้อมูลที่ได้รับง่าย ๆ	จำนวน	293	278	571
	ร้อยละ	73.30%	69.50%	71.40%
พิจารณาหรือตรวจสอบข้อมูลจากสื่อหลาย ๆ แหล่ง	จำนวน	187	193	380
	ร้อยละ	46.80%	48.30%	47.50%
เลือกเสพสื่อที่ดี ที่เหมาะสมและมีประโยชน์	จำนวน	216	230	446
	ร้อยละ	54.00%	57.50%	55.80%
ศึกษาหาความรู้ในเรื่องรู้เท่าทันสื่อเพิ่มเติม เช่น เข้ารับการอบรม การเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ	จำนวน	98	136	234
	ร้อยละ	24.50%	34.00%	29.30%
อื่น ๆ	จำนวน	9	8	17
	ร้อยละ	2.30%	2.00%	2.10%

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการขาดทักษะรู้เท่าทันสื่อ คือ การมีวิจรรย์ญาณในการบริโภคสื่อ โดยไม่หลงเชื่อข้อมูลที่ได้รับง่าย ๆ จำนวน 571 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.40 รองลงมา คือ เลือกเสพสื่อที่ดี ที่เหมาะสมและมีประโยชน์ จำนวน 446 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.80 พิจารณาหรือตรวจสอบข้อมูลจากสื่อหลาย ๆ แหล่ง จำนวน 380 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.50 ศึกษาหาความรู้ในเรื่องรู้เท่าทันสื่อเพิ่มเติม เช่น เข้ารับการอบรม การเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 234 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.30 และอื่นๆ จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.10

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** ส่วนใหญ่ เห็นว่าแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการขาดทักษะรู้เท่าทันสื่อ คือ การมีวิจาร์ณญาณในการบริโภคสื่อ โดยไม่หลงเชื่อข้อมูลที่ได้ง่าย ๆ จำนวน 293 ราย คิดเป็นร้อยละ 73.30 รองลงมา คือ เลือกเสพสื่อที่ดี ที่เหมาะสมและมีประโยชน์ จำนวน 216 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.00 พิจารณาหรือตรวจสอบข้อมูลจากสื่อหลาย ๆ แหล่ง จำนวน 187 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.80 ศึกษาหาความรู้ในเรื่องรู้เท่าทันสื่อเพิ่มเติม เช่น เข้ารับการอบรม การเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 98 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.50 และอื่นๆ จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.30

ขณะที่ **เด็ก** ส่วนใหญ่เห็นว่าแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการขาดทักษะรู้เท่าทันสื่อ คือ การมีวิจาร์ณญาณในการบริโภคสื่อ โดยไม่หลงเชื่อข้อมูลที่ได้ง่าย ๆ จำนวน 278 ราย คิดเป็นร้อยละ 69.50 รองลงมา คือ เลือกเสพสื่อที่ดี ที่เหมาะสมและมีประโยชน์ จำนวน 230 ราย คิดเป็นร้อยละ 57.50 พิจารณาหรือตรวจสอบข้อมูลจากสื่อหลาย ๆ แหล่ง จำนวน 193 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.30 ศึกษาหาความรู้ในเรื่องรู้เท่าทันสื่อเพิ่มเติม เช่น เข้ารับการอบรม การเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 136 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.00 และอื่น ๆ จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.00

สรุปผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สื่อ ได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งหมด จำนวน 800 ราย ใช้สื่อโทรศัพท์สมาร์ทโฟนในการรับข้อมูลข่าวสารมากที่สุด โดยส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเปิดรับสื่อเพื่อติดตามเหตุการณ์/ข่าวสาร มีความถนัดในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อออนไลน์มากที่สุด คือ เปิดทุกวัน และใช้ระยะเวลากับสื่อออนไลน์มากที่สุดโดยมีการใช้งานเป็นระยะเวลา มากกว่า 2 ชั่วโมงต่อครั้ง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้สื่อออนไลน์ในการเล่นโซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้กันมากที่สุด คือ Facebook ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารของผู้ปกครองส่วนใหญ่ คือ บุตรหลาน ในขณะที่ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารของเด็กส่วนใหญ่ คือ บิดา/มารดา แต่หากพิจารณาโดยภาพรวมของครอบครัวแล้วผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารส่วนใหญ่ คือ เพื่อน สถานที่ที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อบ่อยที่สุดส่วนใหญ่ คือ ที่บ้าน โดยลักษณะการใช้สื่อของผู้ตอบแบบสอบถามนั้นเป็นการใช้โดยลำพังในบ้านแต่ไม่ใช่ห้องส่วนตัวมากที่สุด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อด้วยตัวเองที่เป็นผู้หาแหล่งข้อมูลเองตามความสนใจ เมื่อสอบถามถึงประสบการณ์การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ การวิเคราะห์/วิจารณ์/ประเมินค่าสื่อ และการสร้างสรรค์สื่อเป็นของตัวเองเลยมากที่สุด ประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อหรือเบื้องหลังการผลิตสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ ไม่เคยมีประสบการณ์เลยเช่นกัน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาจากสื่อที่สำคัญที่ต้องหาวิธีการป้องกันอย่าง

เร่งด่วน คือ ปัญหาด้านจริยธรรม และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการไม่รู้เท่าทันสื่อ คือ การมีวิจารณ์ญาณในการบริโภคสื่อ โดยไม่หลงเชื่อข้อมูลที่ได้รับง่าย ๆ

ตอนที่ 3 สภาพทักษะและความต้องการการรู้เท่าทันสื่อ

3.1 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ แบ่งการรู้เท่าทันสื่อออกเป็นทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะการเข้าถึงสื่อ ทักษะการวิเคราะห์สื่อ ทักษะการประเมินสื่อ และทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 23 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อ

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อ		ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับทักษะ	
1	สามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Facebook Line Google ได้อย่างหลากหลาย	ผู้ปกครอง	4.10	1.037	มาก
		เด็ก	4.12	0.987	มาก
		รวม	4.11	1.012	มาก
2	สามารถอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อ ข้อมูล ข่าวสาร และรายละเอียดจากสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ	ผู้ปกครอง	3.89	0.893	มาก
		เด็ก	3.75	0.859	มาก
		รวม	3.82	0.878	มาก
3	สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น	ผู้ปกครอง	3.77	1.041	มาก
		เด็ก	3.71	1.027	มาก
		รวม	3.74	1.034	มาก

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะ การรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อ		ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ทักษะ	
4	สามารถเก็บรวบรวม และเลือก ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือและ เป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของ ตน เองจากสื่อต่าง ๆ ได้	ผู้ปกครอง	3.83	0.965	มาก
		เด็ก	3.78	0.986	มาก
		รวม	3.80	0.975	มาก
5	สามารถจดจำและเข้าใจความหมาย ของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ใน การสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้ อย่างมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	3.49	1.014	มาก
		เด็ก	3.33	1.127	ปานกลาง
		รวม	3.41	1.074	มาก
รวม		ผู้ปกครอง	3.81	0.720	มาก
		เด็ก	3.74	0.668	มาก
		รวม	3.78	0.695	มาก

จากตารางข้างต้น พบว่า ผลการวัดระดับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี**ทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.78)** เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Facebook Line Google ได้อย่างหลากหลาย (ค่าเฉลี่ย = 4.11) 2) สามารถอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อ ข้อมูล ข่าวสาร และ รายละเอียดจากสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ (ค่าเฉลี่ย = 3.82) 3) สามารถเก็บรวบรวม และเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือและเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของตนเองจากสื่อต่าง ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.80) 4) สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย = 3.74) และ 5) สามารถจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.41)

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครองมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.81)** เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Facebook Line Google ได้อย่างหลากหลาย (ค่าเฉลี่ย = 4.10) 2) สามารถอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อ ข้อมูล ข่าวสาร และ รายละเอียดจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ (ค่าเฉลี่ย = 3.89) 3) สามารถเก็บรวบรวม และเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือและเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของตน เองจากสื่อต่าง ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.83) 4) สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย = 3.77) และ 5) สามารถจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.49)

ขณะที่เด็กมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.74) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Facebook Line Google ได้อย่างหลากหลาย (ค่าเฉลี่ย = 4.12) 2) สามารถเก็บรวบรวม และเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือและเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของตน เองจากสื่อต่าง ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.78) 3) สามารถอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อ ข้อมูล ข่าวสาร และ รายละเอียดจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ (ค่าเฉลี่ย = 3.75) 4) สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย = 3.71) และ 5) สามารถจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.33)

ตารางที่ 24 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อ

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อ			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ทักษะ
1	สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้	ผู้ปกครอง	3.86	0.924	มาก
		เด็ก	3.53	0.931	มาก
		รวม	3.69	0.942	มาก

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะ การรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อ			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ทักษะ
2	สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจ จากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	3.94	0.911	มาก
		เด็ก	3.84	0.956	มาก
		รวม	3.89	0.935	มาก
3	สามารถบอกผลดี ผลเสีย และ ผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ จากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	ผู้ปกครอง	4.12	0.938	มาก
		เด็ก	3.79	0.969	มาก
		รวม	3.95	0.968	มาก
4	สามารถบอก หรืออธิบายถึง วัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุมครบถ้วน	ผู้ปกครอง	3.61	0.988	มาก
		เด็ก	3.26	1.024	ปาน กลาง
		รวม	3.43	1.021	มาก
5	สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผล การวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่าง สมเหตุสมผล	ผู้ปกครอง	3.82	0.912	มาก
		เด็ก	3.47	0.939	มาก
		รวม	3.64	0.941	มาก
รวม		ผู้ปกครอง	3.87	0.688	มาก
		เด็ก	3.58	0.645	มาก
		รวม	3.72	0.682	มาก

จากตารางข้างต้น พบว่า ผลการวัดระดับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี**ทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.72)** เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ 1) สามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่นจากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 3.95) 2) สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจจากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.89) 3) สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.69)

4) สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล (ค่าเฉลี่ย = 3.64) และ 5) สามารถบอก หรืออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครบคลุมครบถ้วน (ค่าเฉลี่ย = 3.43)

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครองมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.87)** เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.12) 2) สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจจากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.94) 3) สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.86) 4) สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล (ค่าเฉลี่ย = 3.82) และ 5) สามารถบอก หรืออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครบคลุมครบถ้วน (ค่าเฉลี่ย = 3.61)

ขณะที่เด็กมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.58) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจจากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.84) 2) สามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 3.79) 3) สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.53) 4) สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล (ค่าเฉลี่ย = 3.47) และ 5) สามารถบอก หรืออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครบคลุมครบถ้วน (ค่าเฉลี่ย = 3.26)

ตารางที่ 25 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อ

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อ			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ทักษะ
1	สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับ อย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุผล	ผู้ปกครอง	4.12	0.811	มาก
		เด็ก	3.97	0.935	มาก
		รวม	4.04	0.878	มาก

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อ			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ทักษะ
2	สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่าง ๆ ได้	ผู้ปกครอง	4.12	0.903	มาก
		เด็ก	3.90	1.728	มาก
		รวม	4.01	1.382	มาก
3	สามารถตัดสิน ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	3.97	0.956	มาก
		เด็ก	3.75	1.022	มาก
		รวม	3.86	0.995	มาก
4	มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการสนใจในการบริโภค	ผู้ปกครอง	4.02	0.995	มาก
		เด็ก	3.69	1.060	มาก
		รวม	3.85	1.041	มาก
5	ใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม	ผู้ปกครอง	4.19	0.808	มาก
		เด็ก	3.95	0.884	มาก
		รวม	4.07	0.855	มาก
รวม		ผู้ปกครอง	4.08	0.686	มาก
		เด็ก	3.85	0.767	มาก
		รวม	3.97	0.736	มาก

จากตารางข้างต้น พบว่า ผลการวัดระดับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี **ทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.97)** เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ 1) ใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ

โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.07) 2) สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุผล (ค่าเฉลี่ย = 4.04) 3) สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่าง ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย = 4.01) 4) สามารถตัดสินใจ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.86) และ 5) มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการสนใจในการบริโภค (ค่าเฉลี่ย = 3.85)

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ประกอบการมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.08)** เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) ใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินใจความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.19) 2) สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุผล และสามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่าง ๆ ได้ ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 4.12) 3) มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการสนใจในการบริโภค (ค่าเฉลี่ย = 4.02) และ 4) สามารถตัดสินใจ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.97)

ขณะที่เด็กมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.85) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการประเมินสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุผล (ค่าเฉลี่ย = 3.97) 2) ใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินใจความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.95) 3) สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่าง ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.90) 4) สามารถตัดสินใจ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.75) และ 5) มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการสนใจในการบริโภค (ค่าเฉลี่ย = 3.69)

ตารางที่ 26 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับทักษะ
1	สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม	ผู้ปกครอง	4.13	0.832	มาก
		เด็ก	3.91	0.957	มาก
		รวม	4.02	0.903	มาก
2	สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรศัพท์ วิทยุ และสื่อใหม่เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์	ผู้ปกครอง	3.91	0.965	มาก
		เด็ก	3.72	1.002	มาก
		รวม	3.81	0.988	มาก
3	สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง	ผู้ปกครอง	3.87	0.987	มาก
		เด็ก	3.70	0.996	มาก
		รวม	3.78	0.994	มาก
4	สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	3.56	1.032	มาก
		เด็ก	3.45	1.039	มาก
		รวม	3.50	1.036	มาก
5	สามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	3.84	1.050	มาก
		เด็ก	3.67	1.072	มาก
		รวม	3.76	1.064	มาก
รวม		ผู้ปกครอง	3.86	0.730	มาก
		เด็ก	3.69	0.724	มาก
		รวม	3.77	0.731	มาก

จากตารางข้างต้น พบว่า ผลการวัดระดับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์โดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.77) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อจากมากที่สุด

ไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม (ค่าเฉลี่ย = 4.02) 2) สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย = 3.81) 3) สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 3.78) 4) สามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่าความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.76) และ 5) สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.50)

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครองมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์โดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.86)** เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม (ค่าเฉลี่ย = 4.13) 2) สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย = 3.91) 3) สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 3.87) 4) สามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่าความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.84) และ 5) สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.56)

ขณะที่เด็กมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์โดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.69) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม (ค่าเฉลี่ย = 3.91) 2) สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย = 3.72) 3) สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 3.70) 4) สามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.67) และ 5) สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.45)

3.2 ระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังว่าควรจะเป็น

ระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวัง แบ่งเป็นการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 27 การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อ			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ คาดหวัง
1	สามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น facebook Line Google ได้อย่างหลากหลาย	ผู้ปกครอง	4.43	0.772	มากที่สุด
		เด็ก	4.39	0.812	มากที่สุด
		รวม	4.41	0.792	มากที่สุด
2	สามารถอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อ ข้อมูล ข่าวสาร และรายละเอียดจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ	ผู้ปกครอง	4.29	0.884	มากที่สุด
		เด็ก	4.28	0.870	มากที่สุด
		รวม	4.28	0.876	มากที่สุด
3	สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น	ผู้ปกครอง	4.40	0.810	มากที่สุด
		เด็ก	4.23	0.886	มากที่สุด
		รวม	4.31	0.852	มากที่สุด
4	สามารถเก็บรวบรวม และเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง น่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของตนเองจากสื่อต่าง ๆ ได้	ผู้ปกครอง	4.29	0.887	มากที่สุด
		เด็ก	4.27	0.875	มากที่สุด
		รวม	4.28	0.880	มากที่สุด

การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อ			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ คาดหวัง
5	สามารถจดจำและเข้าใจความหมาย ของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ใน การสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้ อย่างมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	4.28	1.674	มากที่สุด
		เด็ก	4.31	0.835	มากที่สุด
		รวม	4.30	1.322	มากที่สุด
รวม		ผู้ปกครอง	4.34	0.684	มากที่สุด
		เด็ก	4.30	0.589	มากที่สุด
		รวม	4.32	0.639	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า ผลการวัดระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.32) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Facebook Line Google ได้อย่างหลากหลาย (ค่าเฉลี่ย = 4.41) 2) สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย = 4.31) 3) สามารถจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.30) และ 4) สามารถอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อ ข้อมูล ข่าวสาร และ รายละเอียดจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ และสามารถเก็บรวบรวม และ เลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือและเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของตน เองจากสื่อต่าง ๆ ได้ ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 4.28)

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ปกครองมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.34) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Facebook Line Google ได้อย่าง

หลากหลาย (ค่าเฉลี่ย = 4.43) 2) สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย = 4.40) 3) สามารถอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อ ข้อมูล ข่าวสาร และ รายละเอียดจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ และสามารถเก็บรวบรวม และเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือและเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของตน เองจากสื่อต่าง ๆ ได้ ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 4.29) และ 4) สามารถจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.28)

ขณะที่เด็กมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.30) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการเข้าถึงสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Facebook Line Google ได้อย่างหลากหลาย (ค่าเฉลี่ย = 4.39) 2) สามารถจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.31) 3) สามารถอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อ ข้อมูล ข่าวสาร และรายละเอียดจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ (ค่าเฉลี่ย = 4.28) 4) สามารถเก็บรวบรวม และเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือและเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของตน เองจากสื่อต่าง ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย = 4.27) และ 5) สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย = 4.23)

ตารางที่ 28 การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อ

การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อ			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ คาดหวัง
1	สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อเสนอได้	ผู้ปกครอง	4.34	0.846	มากที่สุด
		เด็ก	4.31	0.822	มากที่สุด
		รวม	4.32	0.834	มากที่สุด
2	สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจจากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	4.38	0.786	มากที่สุด
		เด็ก	4.27	0.879	มากที่สุด
		รวม	4.32	0.835	มากที่สุด

การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อ			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคาดหวัง
3	สามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	ผู้ปกครอง	4.39	0.827	มากที่สุด
		เด็ก	4.31	0.819	มากที่สุด
		รวม	4.35	0.824	มากที่สุด
4	สามารถบอก หรืออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุมครบถ้วน	ผู้ปกครอง	4.17	0.885	มาก
		เด็ก	4.10	0.946	มาก
		รวม	4.13	0.916	มาก
5	สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผล การวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล	ผู้ปกครอง	4.32	0.812	มากที่สุด
		เด็ก	4.14	0.954	มาก
		รวม	4.23	0.890	มากที่สุด
รวม		ผู้ปกครอง	4.32	0.635	มากที่สุด
		เด็ก	4.23	0.661	มากที่สุด
		รวม	4.27	0.649	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า ผลการวัดระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.27) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ 1) สามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.35) 2) สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ และสามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจจากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 4.32) 3) สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล (ค่าเฉลี่ย = 4.23) และ 4) สามารถบอก หรืออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุมครบถ้วน (ค่าเฉลี่ย = 4.13)

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครองมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.32)** เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อจากมากที่น้อยที่สุดได้ดังนี้ 1) สามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.39) 2) สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจจากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.38) 3) สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ (ค่าเฉลี่ย = 4.34) 4) สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล (ค่าเฉลี่ย = 4.32) และ 5) สามารถบอกหรืออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุมครบถ้วน (ค่าเฉลี่ย = 4.17)

ขณะที่เด็กมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.23) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการวิเคราะห์สื่อจากมากที่น้อยที่สุดได้ดังนี้ 1) สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ และสามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 4.31) 2) สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจจากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.27) 3) สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล (ค่าเฉลี่ย = 4.14) และ 4) สามารถบอก หรืออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุมครบถ้วน (ค่าเฉลี่ย = 4.10)

ตารางที่ 29 การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อ			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ คาดหวัง
1	สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับ อย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุผล	ผู้ปกครอง	4.37	0.781	มากที่สุด
		เด็ก	4.35	0.871	มากที่สุด
		รวม	4.36	0.827	มากที่สุด
2	สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจาก สื่อต่างๆ ที่สร้างสรรค์และมี	ผู้ปกครอง	4.46	0.774	มากที่สุด
		เด็ก	4.31	0.797	มากที่สุด

การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อ			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความ คาดหวัง
	ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตาม จุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธ หรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประ โยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่างๆ ได้	รวม	4.38	0.789	มากที่สุด
3	สามารถตัดสินใจ ความถูกต้อง ความ เหมาะสม และคุณภาพของข้อมูล ข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆอย่างมี ประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	4.46	0.806	มากที่สุด
		เด็ก	4.22	0.937	มากที่สุด
		รวม	4.43	0.882	มากที่สุด
4	มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่ มีผลต่อการสนใจในการบริโภค	ผู้ปกครอง	4.40	0.763	มากที่สุด
		เด็ก	4.32	0.836	มากที่สุด
		รวม	4.36	0.801	มากที่สุด
5	ใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินใจ ความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูล ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยยึดหลัก คุณธรรมจริยธรรม	ผู้ปกครอง	4.35	0.744	มากที่สุด
		เด็ก	4.21	0.929	มากที่สุด
		รวม	4.28	0.844	มากที่สุด
รวม		ผู้ปกครอง	4.41	0.603	มากที่สุด
		เด็ก	4.28	0.639	มากที่สุด
		รวม	4.34	0.624	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า ผลการวัดระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.34) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จาก

สื่อต่าง ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย = 4.38) 2) สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณ์ญาณหรือมีเหตุผล และ มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการจูงใจในการบริโภค ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 4.36) 3) สามารถตัดสินใจ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.34) และ 4) ใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินใจความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.28)

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครองมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.41)** เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่างๆ ได้ และ สามารถตัดสินใจ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 4.46) 2) มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการจูงใจในการบริโภค (ค่าเฉลี่ย = 4.40) 3) สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณ์ญาณหรือมีเหตุผล (ค่าเฉลี่ย = 4.37) และ 4) ใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินใจความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.35)

ขณะที่เด็กมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.28) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการประเมินสื่อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณ์ญาณหรือมีเหตุผล (ค่าเฉลี่ย = 4.35) 2) มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการจูงใจในการบริโภค (ค่าเฉลี่ย = 4.32) 3) สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่าง ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย = 4.31) 4) สามารถตัดสินใจ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.22) และ 5) ใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินใจความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.21)

ตารางที่ 30 การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

การรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์			ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคาดหวัง
1	สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองครอบครัวและสังคม	ผู้ปกครอง	4.45	0.790	มากที่สุด
		เด็ก	4.46	0.738	มากที่สุด
		รวม	4.45	0.764	มากที่สุด
2	สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์	ผู้ปกครอง	4.36	0.798	มากที่สุด
		เด็ก	4.31	1.697	มากที่สุด
		รวม	4.33	1.325	มากที่สุด
3	สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง	ผู้ปกครอง	4.34	0.837	มากที่สุด
		เด็ก	4.22	0.910	มากที่สุด
		รวม	4.28	0.876	มากที่สุด
4	สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	4.18	0.898	มาก
		เด็ก	4.19	0.947	มาก
		รวม	4.18	0.923	มาก
5	สามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่าความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	4.31	0.922	มากที่สุด
		เด็ก	4.26	0.934	มากที่สุด
		รวม	4.28	0.928	มากที่สุด
รวม		ผู้ปกครอง	4.33	0.662	มากที่สุด
		เด็ก	4.29	0.716	มากที่สุด
		รวม	4.31	0.690	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า ผลการวัดระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์โดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.31) เมื่อพิจารณา

แต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม (ค่าเฉลี่ย = 4.45) 2) สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย = 4.33) 3) สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง และสามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ย = 4.28) และ 4) สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.18)

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครองมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์โดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.33)** เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม (ค่าเฉลี่ย = 4.13) 2) สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย = 3.91) 3) สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 3.87) 4) สามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.84) และ 5) สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.56)

ขณะที่เด็กมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์โดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.29) เมื่อพิจารณาแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ 1) สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม (ค่าเฉลี่ย = 4.45) 2) สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย = 4.36) 3) สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 4.34) 4) สามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.31) และ 5) สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.18)

จากผลการวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสามารถสรุป ได้ดังนี้

ตารางที่ 31 ระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อและระดับความต้องการในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ		ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	การแปล ความหมาย ของคะแนน เฉลี่ย
ระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (สภาพทักษะที่เป็นจริง)	ผู้ปกครอง	3.91	0.721	มาก
	เด็ก	3.71	0.808	มาก
	รวม	3.81	0.765	มาก
ระดับความต้องการหรือความคาดหวัง ในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (สภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาทักษะ การรู้เท่าทันสื่อ)	ผู้ปกครอง	4.35	0.542	มากที่สุด
	เด็ก	4.27	0.609	มากที่สุด
	รวม	4.31	0.575	มากที่สุด

สรุปผลการวิเคราะห์สภาพทักษะและความต้องการการรู้เท่าทันสื่อ ได้ว่า ระดับการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวที่มีอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.765) เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ปกครองมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.721) สอดคล้องกับเด็กที่มีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย = 3.71 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.808) และในภาพรวมครอบครัวมีระดับความต้องการหรือความคาดหวังในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.575) ซึ่งเมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ปกครองมีระดับความต้องการหรือความคาดหวังในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.542) สอดคล้องกับเด็กที่มีระดับความต้องการหรือความคาดหวังในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย = 4.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.609)

3.3 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับครอบครัว

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรม ปรากฏตามตาราง
ต่อไปนี้

ตารางที่ 32 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว

ข้อความ			สภาพที่ คาดหวัง	สภาพที่ เป็นจริง	PNI
การเข้าถึงสื่อ					
1	สามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อ การสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ทั้งสื่อที่ เป็นสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ เช่นfacebook Line Instagram ได้อย่าง หลากหลาย	ผู้ปกครอง	4.43	4.10	0.08
		เด็ก	4.39	4.12	0.07
		รวม	4.41	4.11	0.07
2	สามารถอ่านและทำความเข้าใจ เนื้อหาสื่อ ข้อมูล ข่าวสาร และ รายละเอียดจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ	ผู้ปกครอง	4.29	3.89	0.10
		เด็ก	4.28	3.75	0.14
		รวม	4.28	3.82	0.12
3	สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้ จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัด อยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภท เท่านั้น	ผู้ปกครอง	4.40	3.77	0.17
		เด็ก	4.23	3.71	0.14
		รวม	4.31	3.74	0.15
4	สามารถเก็บรวบรวม และเลือก ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือและ เป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมาย ของตน เองจากสื่อต่างๆ ได้	ผู้ปกครอง	4.29	3.83	0.12
		เด็ก	4.27	3.78	0.13
		รวม	4.28	3.80	0.13
5	สามารถจดจำและเข้าใจ ความหมายของสัญลักษณ์ และ	ผู้ปกครอง	4.28	3.49	0.23
		เด็ก	4.31	3.33	0.29

ข้อความ			สภาพที่คาดหวัง	สภาพที่เป็นจริง	PNI
	เทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ	รวม	4.30	3.41	0.26
	รวมการเข้าถึงสื่อ	ผู้ปกครอง	4.34	3.81	0.14
		เด็ก	4.30	3.74	0.15
		รวม	4.32	3.78	0.14
การวิเคราะห์สื่อ					
6	สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้	ผู้ปกครอง	4.34	3.86	0.12
		เด็ก	4.31	3.53	0.22
		รวม	4.32	3.69	0.17
7	สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจจากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	4.38	3.94	0.11
		เด็ก	4.27	3.84	0.11
		รวม	4.32	3.89	0.11
8	สามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	ผู้ปกครอง	4.39	4.12	0.07
		เด็ก	4.31	3.79	0.14
		รวม	4.35	3.95	0.10
9	สามารถบอก หรืออธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุมครบถ้วน	ผู้ปกครอง	4.17	3.61	0.16
		เด็ก	4.10	3.26	0.26
		รวม	4.13	3.43	0.20
10	สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล	ผู้ปกครอง	4.32	3.82	0.13
		เด็ก	4.14	3.47	0.19
		รวม	4.23	3.64	0.16
	รวมการวิเคราะห์สื่อ	ผู้ปกครอง	4.32	3.87	0.12
		เด็ก	4.23	3.58	0.18
		รวม	4.27	3.72	0.15

ข้อความ			สภาพที่คาดหวัง	สภาพที่เป็นจริง	PNI
การประเมินสื่อ					
11	สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุมีผล	ผู้ปกครอง	4.37	4.12	0.06
		เด็ก	4.35	3.97	0.10
		รวม	4.36	4.04	0.08
12	สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่างๆ	ผู้ปกครอง	4.46	4.12	0.08
		เด็ก	4.31	3.90	0.11
		รวม	4.38	4.01	0.09
13	สามารถตัดสินใจ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	4.46	4.02	0.11
		เด็ก	4.22	3.69	0.14
		รวม	4.34	3.85	0.13
14	มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการมุ่งเน้นในการบริโภค	ผู้ปกครอง	4.40	3.97	0.11
		เด็ก	4.32	3.75	0.15
		รวม	4.36	3.86	0.13
15	ใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินใจ ความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม	ผู้ปกครอง	4.35	4.19	0.04
		เด็ก	4.21	3.95	0.07
		รวม	4.28	4.07	0.05
	รวมการประเมินสื่อ	ผู้ปกครอง	4.41	4.08	0.08
		เด็ก	4.28	3.85	0.11
		รวม	4.34	3.97	0.09

ข้อความ			สภาพที่ คาดหวัง	สภาพที่ เป็นจริง	PNI
การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์					
16	สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่าง เหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม	ผู้ปกครอง	4.45	4.13	0.08
		เด็ก	4.46	3.91	0.14
		รวม	4.45	4.02	0.11
17	สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่ เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่าง สร้างสรรค์	ผู้ปกครอง	4.36	3.91	0.12
		เด็ก	4.31	3.72	0.16
		รวม	4.33	3.81	0.14
18	สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่าง ตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐาน ของความรับผิดชอบและ จริยธรรมของตนเอง	ผู้ปกครอง	4.34	3.87	0.12
		เด็ก	4.22	3.70	0.14
		รวม	4.28	3.78	0.13
19	สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	4.18	3.56	0.17
		เด็ก	4.19	3.45	0.21
		รวม	4.18	3.50	0.19
20	สามารถแสดงความคิดเห็น บอก เล่า ความคิด ความรู้สึก และ ข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่าง สร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ	ผู้ปกครอง	4.31	3.84	0.12
		เด็ก	4.26	3.67	0.16
		รวม	4.28	3.76	0.14
	รวมการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์	ผู้ปกครอง	4.33	3.86	0.12
		เด็ก	4.29	3.69	0.16
		รวม	4.31	3.77	0.14

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และ การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีความต้องการจำเป็นการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการ

วิเคราะห์สื่อมากที่สุด มีค่า $PNI_{modified} = 0.15$ รองลงมา คือ การเข้าถึงสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ในสัดส่วนที่เท่ากัน มีค่า $PNI_{modified} = 0.14$ และการประเมินสื่อ ค่า $PNI_{modified} = 0.09$

เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า **ผู้ปกครอง** มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อมากที่สุด มีค่า $PNI_{modified} = 0.14$ รองลงมาคือ ด้านการวิเคราะห์สื่อและการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ในสัดส่วนที่เท่ากัน มีค่า $PNI_{modified} = 0.12$ และด้านการประเมินสื่อ มีค่า $PNI_{modified} = 0.08$

ขณะที่ **เด็ก** มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อมากที่สุด มีค่า $PNI_{modified} = 0.18$ รองลงมา คือ ด้านการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ มีค่า $PNI_{modified} = 0.16$ ด้านการเข้าถึงสื่อ มีค่า $PNI_{modified} = 0.15$ และด้านการประเมินสื่อ มีค่า $PNI_{modified} = 0.11$

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามรายละเอียดของทักษะการรู้เท่าทันสื่อตามทักษะด้านต่าง ๆ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้านต่างๆ จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

ด้านการเข้าถึงสื่อ มีความต้องการจำเป็นตามลำดับดังต่อไปนี้ 1) สามารถจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($PNI_{modified} = 0.26$) 2) สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น ($PNI_{modified} = 0.15$) 3) สามารถเก็บรวบรวม และเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือและเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของตน เองจากสื่อต่าง ๆ ได้ ($PNI_{modified} = 0.13$) 4) สามารถอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหา สื่อ ข้อมูล ข่าวสาร และ รายละเอียดจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ ($PNI_{modified} = 0.12$) และ 5) สามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น facebook Line Instagram ได้อย่างหลากหลาย ($PNI_{modified} = 0.07$)

ด้านการวิเคราะห์สื่อ มีความต้องการจำเป็นตามลำดับดังต่อไปนี้ 1) สามารถบอก หรืออธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุมครบถ้วน ($PNI_{modified} = 0.20$) 2) สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ ($PNI_{modified} = 0.17$) 3) สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล ($PNI_{modified} = 0.16$) 4) สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจจากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($PNI_{modified} = 0.11$) และ 5) สามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ($PNI_{modified} = 0.10$)

ด้านการประเมินสื่อ มีความต้องการจำเป็นตามลำดับดังต่อไปนี้ 1) สามารถตัดสิน ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการจูงใจในการบริโภค ในระดับที่เท่ากัน ($PNI_{modified} = 0.13$) 2) สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่างๆ ($PNI_{modified} = 0.09$) 3) สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุผล ($PNI_{modified} = 0.08$) และ 4) ใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ($PNI_{modified} = 0.05$)

ด้านการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ มีความต้องการจำเป็นตามลำดับดังต่อไปนี้ 1) สามารถแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($PNI_{modified} = 0.19$) 2) สามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ และสามารถใช้สื่อต่างๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์ ในระดับที่เท่ากัน ($PNI_{modified} = 0.14$) 3) สามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง ($PNI_{modified} = 0.13$) และ 4) สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ($PNI_{modified} = 0.11$)

สรุปผลการวิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว ได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อมากที่สุด มีค่า $PNI_{modified} = 0.15$ รองลงมา คือ การเข้าถึงสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ในสัดส่วนที่เท่ากัน มีค่า $PNI_{modified} = 0.14$ และการประเมินสื่อ ค่า $PNI_{modified} = 0.09$

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ตามกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ซึ่งผลของการพัฒนาในระยะนี้สามารถแบ่งเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

2.1 ผลการร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2.2 ผลการทดลองและการสรุปผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผลของการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

2.1 ผลการร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้วิจัยได้ร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยใช้แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ และข้อมูลสถานการณ์ครอบครัวไทยกับการใช้สื่อ รวมถึงนำผลข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาเป็นข้อมูลขั้นต้น ในการร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จากนั้นจึงนำร่างโปรแกรมนี้นำไปตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งสามารถสรุปผลเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อซึ่งประกอบด้วย 1. กระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 2. องค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีรายละเอียดดังนี้

1. กระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ 3) การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน

1.1 การระบุและการเชื่อมต่อกับผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยค้นหาเครือข่ายที่มีความเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการทำงานด้านสื่อ และครอบครัว ซึ่งได้แก่ เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อให้กับเด็ก เยาวชนและครอบครัวและกระตุ้นระบบสื่อสารมวลชนให้ตระหนักและหันมาใส่ใจผลกระทบที่ผู้บริโภคได้รับจากสื่อที่ไม่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมสุขภาวะ ผู้วิจัยพบว่า เป็นช่องทางที่ช่วยให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นเครือข่ายที่มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายมาก่อน และมีปฏิสัมพันธ์กับ

กลุ่มเป้าหมายอยู่เป็นประจำ จึงมีความน่าเชื่อถือ สามารถให้คำแนะนำต่างๆ รวมไปถึงวิธีการในการรับสมัครกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้าร่วมโปรแกรม จากการประชุม และพูดคุยถึงรายละเอียดของโปรแกรมนี้นี้ในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ตัวแทนจากหน่วยงานซึ่งเป็นโรงเรียนที่สนใจในการเข้าร่วมการจัดกิจกรรมคือ โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา ผู้วิจัยจึงได้ประสานงานกับ ครูฝ่ายแนะแนวซึ่งเป็นตัวแทนโรงเรียนที่เข้าร่วมเพื่อวางแผนการรับสมัครครอบครัวในการเข้าร่วมโปรแกรม

1.2 การทำความเข้าใจต่อกรอบแนวคิดในการพัฒนา

ผู้วิจัยทำความเข้าใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยจัดประชุมในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 ณ ห้องแนะแนว โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจถึงกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งได้แก่ แนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน และแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและสามารถนำโปรแกรมไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ตัวแทนโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโปรแกรมและคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับขอบเขตของการวิจัยเพื่อทำการรับสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้ พบว่า ได้ครอบครัวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 10 ครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ปกครอง 10 คน และเด็กที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี จำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

2.1 การระบุและประเมินความต้องการในการเรียนรู้

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวจากระยะที่ 1 มาร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 33 ร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ความต้องการของครอบครัวที่ได้จากระยะที่ 1	หัวข้อ	รายละเอียดกิจกรรม
ทักษะการเข้าถึงสื่อ 1) ความสามารถในการจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละ	การเข้าถึงสื่อ	1. ทำความเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ภาพต่าง ๆ และเทคนิคที่สื่อใช้ในการสื่อสาร เนื่องจากในบางสถานการณ์สื่ออาจใช้ภาพ เสียง ดนตรี หรือสัญลักษณ์ แทนคำพูดที่ถ้อยคำ ภาษาเขียนหรือภาษาพูด

ความต้องการของครอบครัว ที่ได้จากระยะที่ 1	หัวข้อ	รายละเอียดกิจกรรม
<p>ประเภทได้อย่างมี ประสิทธิภาพ</p> <p>2) ความสามารถในการ แสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จาก สื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัด อยู่กับสื่อประเภทใดประเภท หนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบาง ประเภทเท่านั้น</p>		<p>ไม่อาจสามารถถ่ายทอดความรู้สึกได้อย่าง ครบถ้วนได้ โดยจะมีการตีความหมาย แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละ คน ทำให้เด็กและผู้ปกครองได้แสดงความ คิดเห็นและเรียนรู้ร่วมกันในมุมมองที่ แตกต่างกันออกไป</p> <p>2. ฝึกวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเอง เพื่อ ประเมินศักยภาพของตนเองในการตัดสินใจ ว่าจะเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมา ใช้กับตนเองในเรื่องใดและจะใช้อย่างไรให้ เหมาะกับตนเอง</p> <p>3. ฝึกทบทวนพฤติกรรมการรับข่าวสารใน ชีวิตประจำวันของครอบครัว ว่าเลือกรับสื่อ หลายประเภทหรือไม่ มีวิธีในการหาข้อมูล ข่าวสารอย่างไร</p> <p>รูปแบบของกิจกรรมข้างต้นจะมีการ ใช้ เกม รูปแบบการทำงานกลุ่มย่อยและ กลุ่มใหญ่ และนำมาแลกเปลี่ยนกัน</p>
<p>ทักษะการวิเคราะห์สื่อ</p> <p>1) ความสามารถในการบอก หรืออธิบายเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่าง ถูกต้อง ครอบคลุมครบถ้วน</p> <p>2) ความสามารถในการ แยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอ เกินจริง การโน้มน้าว จูงใจ จากการนำเสนอของสื่อได้ อย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>แนวทางการ ฝึกคิด วิจารณ์ญาณ Critical Thinking Approach) เพิ่มทักษะใน การวิเคราะห์ สื่อ</p>	<p>1. ให้ครอบครัว ฝึกตั้งคำถาม ฝึกให้มีการ วิพากษ์วิจารณ์ สังเกตกระบวนการทำงาน ของสื่อ เพื่อบอกได้ว่าสื่อแต่ละชนิดมี วัตถุประสงค์อะไรในการนำเสนอข้อมูล นั้นๆ หาเหตุผลในประเด็นต่าง ๆ ที่สื่อ ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ผ่านกระบวนการ ฝึกตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยตนเองของ สมาชิกในครอบครัว</p> <p>2. ฝึกวิเคราะห์ความหมายของเนื้อความ ตีความสาระในสื่อต่าง ๆ ประเมินคุณค่า</p>

ความต้องการของครอบครัว ที่ได้จากระยะที่ 1	หัวข้อ	รายละเอียดกิจกรรม
		<p>และ เจตนาที่สื่อนำเสนอผ่านเทคนิควิธีการ ต่างๆ การวิเคราะห์จะนำไปสู่การอภิปราย แลกเปลี่ยน ซึ่งจะทำให้ สมาชิกใน ครอบครัวเกิดการเรียนรู้วิธีคิดอย่างมี วิจลณญาณด้วยตนเอง</p> <p>3. ฝึกวิเคราะห์สื่อที่มีความหมายและมี ความสัมพันธ์กับชีวิตของสมาชิกใน ครอบครัว เช่น การ วิเคราะห์โฆษณา รายการโทรทัศน์ รวมถึงการฝึกคิดวิเคราะห์ ประเด็นต่างๆ ที่ สื่อใช้ในการนำเสนอข้อมูล ข่าวสารด้วยเทคนิคและกระบวนการผลิต ต่าง ๆ</p> <p>4. ใช้กิจกรรมและคำถามกระตุ้นให้เกิด การวิพากษ์อภิปราย แลกเปลี่ยนเพื่อหา คำตอบร่วมกันในครอบครัว</p> <p>5. กิจกรรมสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสื่อแล้ว นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิเคราะห์สื่อ ร่วมกันของครอบครัว ซึ่งสมาชิกแต่ละคน จะใช้มุมมองและความเข้าใจที่แตกต่าง หลากหลายตามประสบการณ์ ในการ แลกเปลี่ยน โดยสามารถให้เหตุผลในการ สนับสนุนความคิดเห็นของตนเองได้</p> <p>ตัวอย่างกิจกรรม “ใครสร้างสื่อ” ร่วมกันวิเคราะห์สื่อชนิดต่าง ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใครคือเจ้าของสื่ออย่างแท้จริง - สื่อกำลังขายอะไร - การนำเสนอของสื่อในครั้งนี้นำให้เกิด ผลประโยชน์ใดบ้าง

ความต้องการของครอบครัว ที่ได้จากระยะที่ 1	หัวข้อ	รายละเอียดกิจกรรม
		<ul style="list-style-type: none"> - อะไรที่มีอิทธิพลต่อการสร้างหรือการนำเสนอของสื่อ - ใครได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง บริษัทเจ้าของผลิตภัณฑ์ หรือสาธารณชนประชาชน
พฤติกรรมการใช้สื่อของครอบครัวที่พบว่า มีการรับข้อมูลข่าวสารจากโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟนมากที่สุดและโทรศัพท์เป็นลำดับรองลงมา	กิจกรรมความ ปัญหา	<p>ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของแต่ละครอบครัวเกี่ยวกับการใช้สื่อโทรศัพท์มือถือและโทรศัพท์ ระดมความคิดประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัว ว่ามีปัญหอะไรบ้าง แล้วแต่ละครอบครัวเลือก 1 ประเด็นปัญหาที่มีสื่อเป็นสาเหตุหลัก โดยอภิปรายกันในกลุ่ม พร้อมอธิบายเหตุผลของการเลือก ร่วมวิเคราะห์การกระทำของสื่อที่เป็นเหตุหลักและผลกระทบที่เกิดขึ้น และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ปัญหา และผลกระทบจากการใช้สื่อสำหรับครอบครัว</p>
ทักษะการประเมินสื่อ 1) ความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการจูงใจในการบริโภค	แนวทางการ สร้างภูมิคุ้มกัน อิทธิพลของสื่อ ด้วยการสร้าง ให้เกิดความ ตระหนักใน อิทธิพลของสื่อ	<ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรมที่สร้างความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่เริ่มต้นจากตัวเองและจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียนและสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงได้ว่าสื่อส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวอย่างไรบ้าง 2. การสร้างให้เกิดความตระหนักในอิทธิพลของสื่อ เป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ถึงผลของสื่อทั้งด้านบวกและด้านลบที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว

ความต้องการของครอบครัว ที่ได้จากระยะที่ 1	หัวข้อ	รายละเอียดกิจกรรม
<p>ทักษะการประเมินสื่อ</p> <p>2) ความสามารถในการเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่างๆ</p> <p>3) สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจญาณญาณหรือมีเหตุผล</p>	<p>กิจกรรมการอ่านสื่อที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน</p>	<p>ยกตัวอย่างสถานการณ์ที่พบเห็นในสื่อ เช่น โฆษณาทั้งที่มาจากสื่อออนไลน์ และสื่อโทรทัศน์ เพื่อให้ครอบครัวร่วมกันวิเคราะห์และประเมินว่าข้อมูลที่ได้รับนั้นมีประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวหรือไม่ อย่างไร จะเลือกรับหรือปฏิเสธข้อมูลข่าวสารนั้น โดยสามารถให้เหตุผลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม</p>
<p>ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์</p> <p>1. ความสามารถในการแก้ไขและเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>2. ความสามารถในการแสดงความคิดเห็น บอกเล่าความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ</p>	<p>แนวทางการเรียนรู้การนำเสนอข้อมูลความคิดเห็น การส่งต่อข้อความ การออกแบบกำหนดเนื้อหาสื่อ ดำเนินการผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์ และสามารถเผยแพร่ข้อมูลนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>ให้แต่ละครอบครัวเป็นผู้เลือกสื่อ คิดออกแบบ กำหนดเนื้อหาในการผลิตสื่อเอง รวมไปถึงวิธีการเผยแพร่สื่อ ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเนื้อหาใกล้ตัวสมาชิกในครอบครัวและเนื้อหาอื่นๆ ที่สมาชิกในครอบครัวสนใจในการผลิตสื่อได้ โดยการผลิตสื่อนี้สามารถทำได้หลากหลายรูปแบบตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน จากนั้นครอบครัวจัดเตรียมแสดงผลงาน กิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อที่ครอบครัวได้สร้างสรรค์ขึ้น กิจกรรมนี้จะเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในครอบครัวเกิดแรงบันดาลใจในการใช้สื่อได้อย่างสร้างสรรค์</p>

ผู้วิจัยได้นำร่างโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นจากผลที่ได้จากการหาความต้องการในการเรียนรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวในระยะที่ 1 ข้างต้น ไปตรวจสอบความสอดคล้องกับผลที่ได้จากการสำรวจความต้องการในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่ได้จากครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 10 ครอบครัว โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความต้องการในการเรียนรู้เรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ (สำหรับครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม) โดยให้ครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมมีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมด้วยการแสดงความคิดเห็นต่อความต้องการในการเรียนรู้ โดยการร่วมวางแผน กำหนดระยะเวลา การร่วมแสดงความคิดเห็นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ และความสะดวกของทุกครอบครัว เพื่อให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ครบทุกขั้นตอน

ผู้วิจัยได้พิจารณาความสอดคล้องจากผลการศึกษาความต้องการในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อจากครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 10 ครอบครัว โดยพิจารณาจากความต้องการสูงสุด 2 อันดับแรกของทักษะแต่ละด้าน สามารถสรุปได้ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 34 ตารางแสดงผลความต้องการในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

หัวข้อ	ความต้องการ ของครอบครัว ที่ได้จากระยะ ที่ 1	ความต้องการ ของครอบครัว ที่เข้าร่วม โปรแกรม
การเข้าถึงสื่อ		
1) ความสามารถในการจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ	✓	✓
2) ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น	✓	✓
การวิเคราะห์สื่อ		
1) ความสามารถในการบอก หรืออธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุมครบถ้วน		✓
2) ความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอแนะจริง การโน้มน้าว จูงใจ จากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ	✓	

หัวข้อ	ความต้องการ ของครอบครัว ที่ได้จากระยะ ที่ 1	ความต้องการ ของครอบครัว ที่เข้าร่วม โปรแกรม
3) ความสามารถในการให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล		✓
4) ความสามารถในการบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	✓	
การประเมินสื่อ		
1) ความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการจูงใจในการบริโภค	✓	✓
2) สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุมีผล		✓
3) ความสามารถในการเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่างๆ	✓	
การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์		
1) ความสามารถในการแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	✓	✓
2) ความสามารถในการแสดงความคิดเห็น บอกเล่าความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ	✓	✓

นอกจากนี้ผลการศึกษาความต้องการในการเรียนรู้เรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว ที่ได้จากการสอบถามครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 10 ครอบครัว ยังพบว่า ครอบครัวมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการในการเรียนรู้โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) เนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้ 2) วิธีการเรียนรู้ 3) กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

1) เนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อต่าง ๆ อิทธิพลของสื่อ ผลกระทบจากสื่อ แนวทางในการป้องกันตนเองจากการใช้สื่อ การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ ข่าวปลอม วิธีการดูแลบุตรหลานในการใช้สื่อ

2) วิธีการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องการให้มีการเรียนรู้นอกสถานที่ เช่น การศึกษาดูงาน เรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอภิปราย เน้นกิจกรรมกลุ่ม และมีความสนุกสนาน

3) กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ พิจารณาตามความเหมาะสมของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนคือ ผู้ปกครองที่ต้องทำงาน และเด็กที่ต้องเรียนในวันธรรมดา ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมในวันธรรมดาได้ ผู้เรียนเสนอว่าต้องการให้จัดกิจกรรมเฉพาะวันอาทิตย์เนื่องจากในวันเสาร์ ผู้ปกครองบางคนต้องไปทำงาน และเด็กบางคนติดเรียนพิเศษ ทำให้ไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกครั้ง จึงทำการตกลงร่วมกัน โดยได้ข้อสรุปว่า การดำเนินการทดลองโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จะจัดขึ้นในวันอาทิตย์ ระหว่างวันที่ 9 มิถุนายน - วันที่ 4 สิงหาคม 2562 รวมระยะเวลา 9 สัปดาห์ (ภาพประกอบ แสดงในภาคผนวก จ)

เมื่อพิจารณาความต้องการในการเรียนรู้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 จำนวน 400 ครอบครัว กับความต้องการในการเรียนรู้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 10 ครอบครัว จะเห็นว่าครอบครัวส่วนใหญ่มีความต้องการในการเรียนรู้ประเด็นหัวข้อที่สอดคล้องกัน มีเพียง 3 ประเด็นที่มีระดับความต้องการที่แตกต่างกัน แต่ทั้งนี้ผลที่ได้จาก 400 ครอบครัวในระยะที่ 1 พบว่า 3 ประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่ครอบครัวให้ความสำคัญและมีความต้องการในการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด และเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมต้องการเรียนรู้ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถสรุปความต้องการในการเรียนรู้ของครอบครัวโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 17 หัวข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปพัฒนาแผนกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ดังนี้

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อชนิดต่าง ๆ
2. ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับ “การรู้เท่าทันสื่อ”
3. ความสามารถในการจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น
5. ความสามารถในการบอก หรืออธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสื่อได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุม ครบถ้วน
6. ความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจ จากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ
7. ความสามารถในการให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล
8. ความสามารถในการบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
9. ความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการจูงใจในการบริโภค
10. สามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุมีผล
11. ความสามารถในการเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่าง ๆ
12. ความสามารถในการแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
13. ความสามารถในการแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ
14. วิธีการดูแลบุตรหลานในการใช้สื่อ
15. อิทธิพลของสื่อ ผลกระทบจากสื่อ และการป้องกันตนเองจากอิทธิพลของสื่อ
16. การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์
17. ข่าวปลอม

2.2 การออกแบบกำหนดกิจกรรมและกลยุทธ์

ผู้วิจัยได้สร้างแผนการเรียนรู้ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อขึ้น โดยมีระยะเวลาของการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดเป็นเวลา 110 ชั่วโมง โดยออกแบบแผนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนประกอบไปด้วย 12 แผนการเรียนรู้ ได้แก่ 1) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2) รู้จักและเข้าใจสื่อ

อันหลากหลาย 3) ทำไมต้องรู้เท่าทันสื่อ 4) การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน 5) กระบวนการคิดพิชิตสื่อ 6) วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น 7) เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกันและวิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ 8) เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุคดิจิทัล 9) แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน 10) ทักษะศึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 11) เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ 12) รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน มาใช้เป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรมเนื่องจากการเป็นการสอนรูปแบบหนึ่งที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ของแต่ละคน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาสาระแผนการเรียนรู้จากผลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 มาผนวกกับผลที่ได้จากการทำการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน มาผนวกกับองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งประกอบไปด้วยทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการเข้าถึงสื่อ 2) ทักษะการวิเคราะห์สื่อ 3) ทักษะการประเมินค่าสื่อ 4) ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ โดยเนื้อหาการเรียนรู้จะมีความหลากหลายและสามารถบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตได้ มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน โดยให้ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในบริบทสังคมข้อมูลข่าวสาร ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน อิทธิพลของสื่อ ผลกระทบจากสื่อ แนวทางในการป้องกันตนเองจากการใช้สื่อ ทักษะองค์ประกอบของการวิเคราะห์สื่อและประเมินสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน หลักการรับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อทุกประเภทให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักการหลีกเลี่ยงสื่อที่ก่อโทษต่อตนและสังคมในรูปแบบต่าง ๆ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

วิธีการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผ่านกระบวนการกลุ่ม การจัดการเรียนการสอนใช้ เทคนิค วิธีการสอนหลากหลายวิธี เช่น การวิเคราะห์ กรณีศึกษา การบรรยาย การศึกษาดูงาน การนำเสนอ การสอนแบบมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติจริง โดยเลือกให้เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ประสบการณ์ที่หลากหลาย

ผู้วิจัยกำหนดทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดโปรแกรม แบ่งเป็น สื่อการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่ ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดโปรแกรม ได้แก่

สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- 1) สื่อบุคคล คือวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้
- 2) เอกสารต่าง ๆ เช่น ใบความรู้

3) สื่อมัลติมีเดีย เช่น คลิปตัวอย่างโฆษณา เว็บไซต์ เป็นต้น

วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ กระดาษปฐพี ปากกา ปากกาเมจิก กระดาน คอมพิวเตอร์ เครื่องโปรเจคเตอร์ กระดาษ A4 ภาพโฆษณา คลิปตัวอย่างละคร โฆษณา เพลง บอร์ด เป็นต้น

งบประมาณ ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนการวิจัยส่วนหนึ่งจากทุนอุดหนุนการวิจัย ทุนสนับสนุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนที่เหลือเป็นทุนส่วนตัวของผู้วิจัย

สถานที่ ผู้วิจัยได้ประสานงานขอให้สถานที่จัดกิจกรรมของโรงเรียน ประเทืองทิพย์วิทยาซึ่งเป็นห้องจัดกิจกรรมฝ่ายแนะแนวของโรงเรียน ซึ่งมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ เครื่องโปรเจคเตอร์ กระดาน ไมโครโฟน ลำโพง

ผู้วิจัยทำการสรุป และออกแบบ กำหนดแผนกิจกรรมการเรียนรู้ของ โปรแกรมการศึกษาอบรมระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่ได้ปรับปรุงหลังจากการศึกษาความต้องการของครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 10 ครอบครัว โดยใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้ทั้งหมด 110 ชั่วโมง มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 35 แผนการเรียนรู้ของโปรแกรมการศึกษาอบรมระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ทักษะ	ความต้องการในการเรียนรู้ของครอบครัว	หัวข้อกิจกรรม (รายละเอียดของแต่ละแผนกิจกรรมดังภาคผนวก ค)	วัตถุประสงค์	จำนวน ชั่วโมง
ทดสอบความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ก่อนเริ่มกิจกรรม และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์	(ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดต่าง ๆ ของโปรแกรม)	-ทดสอบความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อก่อนเริ่มกิจกรรม (pre-test) - แผนการเรียนรู้ที่ 1 “กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์”	เพื่อส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถบอกชื่อเพื่อนใหม่ และแนะนำเพื่อนใหม่ให้กับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ ได้ เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคย รวมถึงการเรียนรู้ที่จะเปิดเผยความเป็นตัวเองและกล้าแสดงออก	3 ชั่วโมง

ทักษะ	ความต้องการในการเรียนรู้ของครอบครัว	หัวข้อกิจกรรม (รายละเอียดของแต่ละแผนกิจกรรมตามภาคผนวก ค)	วัตถุประสงค์	จำนวนชั่วโมง
ความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้น	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อชนิดต่าง ๆ	แผนการเรียนรู้ที่ 2 “รู้ทัน เข้าใจสื่ออันหลากหลาย”	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถอธิบายความแตกต่างของสื่อชนิดต่าง ๆ ได้ถูกต้อง	3 ชั่วโมง
ความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้น	ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับ “การรู้เท่าทันสื่อ”	แผนการเรียนรู้ที่ 3 “ทำไมต้อง...รู้เท่าทันสื่อ”	1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถบอกได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อคืออะไรและมีความสำคัญอย่างไรและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร 2. สามารถจับประเด็นและตีความ หามายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้	4 ชั่วโมง
การเข้าถึงสื่อ	1. ความสามารถในการจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น	แผนการเรียนรู้ที่ 4 “การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน”	1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถบอกความหมายของสัญลักษณ์ต่างๆ ได้ 2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเลือกข้อมูล คัดกรองข้อมูล และเลือกใช้สื่อได้หลากหลายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของตนเอง 3. สามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากสื่อไปประยุกต์ใช้ได้	15 ชั่วโมง
การวิเคราะห์สื่อ	1. ความสามารถในการบอกหรืออธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสื่อได้	แผนการเรียนรู้ที่ 5 “กระบวนการคิดพิชิตสื่อ”	1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถบอกวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของสื่อต่างๆ ได้	6 ชั่วโมง

ทักษะ	ความต้องการในการเรียนรู้ของครอบครัว	หัวข้อกิจกรรม (รายละเอียดของแต่ละแผนกิจกรรมดัง ภาคผนวก ค)	วัตถุประสงค์	จำนวน ชั่วโมง
	<p>อย่างถูกต้อง ครบคลุม ครบถ้วน</p> <p>2. ความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจ จากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>2.ความสามารถในการให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล</p>		<p>2. สามารถบอกเทคนิคกลวิธีที่โฆษณาต่างๆ ทำให้เราจดจำสินค้าได้</p> <p>3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์เนื้อหา เจตนาที่สื่อนำเสนอผ่านเทคนิควิธีการต่างๆ และการนำเสนอของสื่อในปัจจุบันได้</p> <p>4. สามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล</p>	
การวิเคราะห์สื่อ และการประเมินสื่อ	<p>1.ความสามารถในการบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม</p> <p>2. ความสามารถในการตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุผล</p>	<p>แผนการเรียนรู้ที่ 6 “วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น” (กิจกรรมฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง)</p>	<p>ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถ</p> <p>1. บอก ข้อดี ข้อเสีย ข้อเท็จจริง จากเนื้อหาที่ได้รับได้</p> <p>2. บอกได้ว่า เนื้อหาที่ได้รับแฝงคุณค่า ทักษะคติ หรือมุมมองอะไร อย่างไรบ้าง</p> <p>3. สามารถนำเนื้อหาที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตได้</p>	10 ชั่วโมง
การประเมินสื่อ	<p>ความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการจูงใจในการบริโภค (อิทธิพลของสื่อ</p>	<p>แผนการเรียนรู้ที่ 7 “เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกัน...วิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ”</p>	<p>สร้างความตระหนักต่ออิทธิพลของสื่อ และสามารถป้องกันตนเองและสมาชิกในครอบครัวจากอิทธิพลของสื่อได้อย่างเหมาะสม</p>	3 ชั่วโมง

ทักษะ	ความต้องการในการเรียนรู้ของครอบครัว	หัวข้อกิจกรรม (รายละเอียดของแต่ละแผนกิจกรรมตั้ง ภาคผนวก ค)	วัตถุประสงค์	จำนวน ชั่วโมง
	ผลกระทบจากสื่อ การ ป้องกันตนเองจาก อิทธิพลของสื่อ และ การ กลั่นแกล้งบนโลก ออนไลน์)			
การ วิเคราะห์ และ การ ประเมิน สื่อ	1.ความสามารถในการ บอกผลดี ผลเสียและ ผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จาก ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ อย่างเหมาะสม 2.ความสามารถในการ เลือกรับข้อมูลข่าวสาร จากสื่อต่าง ๆ ที่ สร้างสรรค์และมี ประโยชน์ต่อตนเองและ ผู้อื่นตามจุด มุ่งหมายที่ได้ ตั้งไว้ และปฏิเสธหรือปิด กั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ ประโยชน์หรือไม่ สร้างสรรค์จากสื่อต่าง ๆ	แผนการเรียนรู้ที่ 8 “เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพินัยยุค ดิจิทัล”	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถ เลือกเล่นเกมได้อย่าง เหมาะสมและ บอกได้ถึง ประโยชน์และโทษของเกม เลือกใช้เกมในทางสร้างสรรค์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ตนเองและครอบครัว	3 ชั่วโมง
การเข้าถึง สื่อและ การใช้สื่อ อย่าง สร้างสรรค์	วิธีการดูแลบุตรหลานใน การใช้สื่อ	แผนการเรียนรู้ที่ 9 “แผนการฝึก ปฏิบัติการ กำหนดการใช้สื่อ ร่วมกัน” (กิจกรรม ฝึกปฏิบัติด้วย ตนเอง)	เพื่อให้ครอบครัวที่เข้าร่วม กิจกรรมสามารถร่วมกัน กำหนดแนวทางในการดูแล การใช้สื่อให้แก่บุตรหลาน และได้ทดลองฝึกปฏิบัติตาม ข้อกำหนดที่ได้ตกลงไว้	30 ชั่วโมง
ทักษะทั้ง 4 ด้าน	การเรียนรู้นอกสถานที่ เพื่อเพิ่มทักษะการรู้เท่า ทันสื่อทั้ง 4 ด้าน	แผนการเรียนรู้ที่ 10 “ศึกษาดูงาน	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ความเข้าใจ ถึง	10 ชั่วโมง

ทักษะ	ความต้องการในการเรียนรู้ของครอบครัว	หัวข้อกิจกรรม (รายละเอียดของแต่ละแผนกิจกรรมดังภาคผนวก ค)	วัตถุประสงค์	จำนวนชั่วโมง
ของการรู้หนังสือ		สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3”	กระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ และการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อ	
การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์	1. ความสามารถในการแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ขำพลอม	แผนการเรียนรู้ที่ 11 “เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์”	เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ อย่างถูกต้อง และสามารถส่งต่อ แก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้	3 ชั่วโมง
การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์	ความสามารถในการแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์ และมีประสิทธิภาพ	แผนการเรียนรู้ที่ 12 รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ (กิจกรรมฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง)	1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้สื่อ คิดออกแบบ กำหนดเนื้อหาในการสร้างสรรค์สื่อเอง รวมไปถึงสามารถเผยแพร่ นำเสนอผลงานของตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ	20 ชั่วโมง
<p>หลังดำเนินกิจกรรมครบทั้ง 12 แผนกิจกรรมให้ผู้เรียน :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทำแบบทดสอบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ (post-test) - ทำแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 				
รวมเวลาทั้งหมด 110 ชั่วโมง				

2.3 การนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

การดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ทั้ง 12 แผนให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการจัดกิจกรรมทั้งสิ้นรวม 110 ชั่วโมง ดำเนินการจัดกิจกรรมตามกระบวนการของแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5. ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล

3.1 การประเมินผล

ผู้วิจัยประเมินผลการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดย

ประเมินผลก่อนการดำเนินกิจกรรมด้วย แบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) คือ แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ (ดังแสดงในภาคผนวก ง)

ประเมินผลระหว่างการดำเนินกิจกรรม จากการสังเกต การพูดสะท้อนความรู้สึจากกิจกรรมที่ทำ การสรุปสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละวัน และจากแบบบันทึกการเรียนรู้แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว เพื่อการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ แบบบันทึกการศึกษาดูงาน และแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ดังแสดงในภาคผนวก ง)

ประเมินผลหลังการดำเนินกิจกรรมด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (post-test) คือ แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ และแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (ดังแสดงในภาคผนวก ง)

3.2 ความรับผิดชอบในการรายงานผล

ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการประเมินผลการเรียนรู้ และผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และดำเนินการเขียนสรุป จัดทำรายงาน รายละเอียดของโปรแกรมซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของโปรแกรม แผนการปฏิบัติงาน และผลที่ได้จากขั้นตอนการประเมินผล และนำเสนอรายงานต่อผู้เรียน และ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และรายงานต่อผู้บริหารองค์กร คือ โรงเรียนประทีปวิทยวิทยา ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2. องค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

จากการนำร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปทดลองใช้ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อได้ 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระ 4) ผู้เรียน 5) ผู้สอน 6) วิธีการเรียนรู้ 7) กระบวนการจัดกิจกรรม 8) กิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อการเรียนรู้ 10) การวัดและการประเมินผล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) หลักการและเหตุผล

การรู้เท่าทันสื่อเป็นแนวคิดที่สำคัญอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากสื่อสมัยใหม่มีรูปแบบที่หลากหลายและมีความซับซ้อนมากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารทำให้บุคคลสามารถรับสื่อได้มากมายหลายทาง สามารถเข้าถึงและใช้สื่อได้อย่างอิสระ เป็นได้ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารในเวลาเดียวกัน จึงเป็นเรื่องยากที่บุคคลจะคัดกรองหรือแยกแยะเนื้อหาที่สร้างสรรค์และเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมออกจากกันได้โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน สื่อได้เข้าครอบครองเวลาส่วนใหญ่ กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน มีบทบาทต่อการดำรงชีวิต อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อความเชื่อ เจตคติ ความคิด ค่านิยม พฤติกรรม และวิถีชีวิตของผู้รับสื่อด้วย การเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อครอบครัว เพราะทักษะการรู้เท่าทันสื่อจะช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจ วิเคราะห์ ประเมินและสร้างสรรค์เนื้อหาสื่อโดยไม่ถูกครอบงำจากสื่อ ใช้สื่อที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเองครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ยังสร้างความตระหนักและทักษะที่เป็นภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและครอบครัวอีกด้วย โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อนี้จึงเป็นโปรแกรมที่มุ่งเสริมสร้างให้เกิดการรู้เท่าทันของสมาชิกในครอบครัวต่อเรื่องสื่อ เน้นที่การสร้างกระบวนการ การเรียนรู้และจะเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้เกิดทักษะการรู้เท่าทันสื่ออย่างเป็นกระบวนการ เพื่อเสริมพลังให้ครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2) วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว อันประกอบไปด้วยทักษะดังต่อไปนี้ 1. ทักษะการเข้าถึงสื่อ 2. ทักษะการวิเคราะห์สื่อ 3. ทักษะการประเมินสื่อ 4. ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

3) เนื้อหาสาระ

เนื้อหาของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ได้มาจากการศึกษาองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งประกอบไป

ด้วยทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการเข้าถึงสื่อ 2) ทักษะการวิเคราะห์สื่อ 3) ทักษะการประเมินสื่อ 4) ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ โดยเนื้อหาการเรียนรู้จะมีความหลากหลายและสามารถบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตได้ มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน โดยให้ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในบริบทสังคมข้อมูลข่าวสาร ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน อิทธิพลของสื่อ ผลกระทบจากสื่อ แนวทางในการป้องกันตนเองจากการใช้สื่อทักษะ องค์ประกอบของการวิเคราะห์สื่อและประเมินสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน หลักการรับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อทุกประเภทให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักการหลีกเลี่ยงสื่อที่ก่อโทษต่อตนและสังคมในรูปแบบต่างๆ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

4) ผู้เรียน

ครอบครัวที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นครอบครัวที่ประกอบไปด้วยผู้ปกครองและ บุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 9 – 12 ปี เป็นครอบครัวที่ ผู้ปกครองอาศัย หรือ อยู่ที่พักเดียวกันกับบุตรหลาน และมีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมจนครบตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

5) ผู้สอน

เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ ในด้านสื่อ และ มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และดำเนินกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมในการสอน พร้อมจะช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

6) วิธีการเรียนรู้

เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม การจัดการเรียนการสอนใช้ เทคนิค วิธีการสอนหลากหลายวิธี เช่น การอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวิเคราะห์ กรณีศึกษา การบรรยาย การศึกษาดูงาน การนำเสนอ การฝึกปฏิบัติจริง การสอนแบบมีส่วนร่วม โดยเลือกเทคนิค วิธีที่เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ประสบการณ์ที่หลากหลาย

7) กระบวนการจัดกิจกรรม

ผู้วิจัยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) มาใช้เป็นขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่ศึกษาอย่างมากที่สุด โดยอาศัยการร่วมมือกัน การเรียนการสอนด้วยวิธีนี้จะเน้นให้ผู้เรียนช่วยกันในการเรียนรู้ โดยมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกัน มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา ผู้สอนเสนอสถานการณ์ปัญหาหรือเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษา คิดหาคำตอบ และได้ทราบถึงสิ่งที่จะได้เรียนรู้ในกิจกรรมนั้นๆ รวมถึงการอธิบาย ขั้นตอน วิธีการทำกิจกรรม โดยผู้สอนจะต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น

2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม จัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย สมาชิกในกลุ่มควรมีความแตกต่าง มีลักษณะที่หลากหลายเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบการเรียนรู้และภาระงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิด อภิปราย ชักถามโต้แย้งเสนอแนะ และสกัดเป็นความรู้ของกลุ่ม

4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม สมาชิกจัดเตรียมเนื้อหา ร่วมกันพิจารณาและวิเคราะห์ว่าจะเสนอข้อค้นพบอะไรบ้าง โดยแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานจากผลการศึกษาของกลุ่ม

5. ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปบทเรียน โดยผู้สอนอธิบายเพิ่มเติมในสิ่งที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ และเป็นการซักถามข้อสงสัยระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่าง ผู้เรียนด้วยกันเอง ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเพื่อ พิจารณาข้อบกพร่องและข้อควรปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น

8) กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้จำนวน 12 แผน ได้แก่ 1) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2) รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย 3) ทำไมต้องรู้เท่าทันสื่อ 4) การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน 5) กระบวน การคิดพิชิตสื่อ 6) วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น 7) เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกัน และวิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ 8) เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันทัยยุคดิจิทัล 9) แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน 10) ทักษะศึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 11) เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ 12) รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมทั้งสิ้นเป็นเวลา 110 ชั่วโมง

9) สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- 1) สื่อบุคคล คือวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้
- 2) เอกสารต่างๆ เช่น ใบความรู้
- 3) สื่อมัลติมีเดีย เช่น คลิปตัวอย่างโฆษณา เว็บไซต์ เป็นต้น

10) การวัดและการประเมินผล

ประเมินผลก่อนการดำเนินกิจกรรมด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) คือ แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการใช้สื่อ

ประเมินผลระหว่างการดำเนินกิจกรรม จากการสังเกต การพูดสะท้อน ความรู้สึกจากกิจกรรมที่ทำ แบบบันทึกการเรียนรู้ และการสรุปสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละครั้ง

ประเมินผลหลังการดำเนินกิจกรรมด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (post-test) คือ แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ และแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

2.2 ผลการทดลองและการสรุปผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

ผลการทดลองและการสรุปผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบทดสอบความรู้และทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ 3) ผลการจัดกิจกรรม จากใบงานต่าง ๆ ในระหว่างการทำกิจกรรม และผลจากแบบบันทึกการเรียนรู้ แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว และแบบบันทึกการศึกษาดูงาน 4) ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน 5) ผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 10 ครอบครัว ประกอบไปด้วยผู้ปกครองจำนวน 10 คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด ผู้ปกครองที่เข้าร่วมโปรแกรมส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นมารดามีจำนวน 8 คน ในขณะที่ผู้ปกครองอีก 2 คน มีสถานภาพเป็นยาย ผู้ปกครองมีอายุระหว่าง 30-40 ปี จำนวน 2 คน อายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 6 คน จำนวน 51-60 ปี จำนวน 2 คน ประกอบอาชีพที่มีความแตกต่างและหลากหลาย เช่น ข้าราชการ คุณครู ชาวสวน แม่ค้า พนักงานบริษัทเอกชน และเด็กที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี จำนวน 10 คน เป็นเพศชายจำนวน 2 คน เพศหญิงจำนวน 8 คน

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบทดสอบความรู้และทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้จากแบบทดสอบความรู้และทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมของกลุ่มทดลอง สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 36 ผลการทดสอบความเข้าใจและทักษะการรู้เท่าทันสื่อก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม

การทดสอบ	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	คะแนนเฉลี่ย	ระดับ	S.D.	t-Test	p-value
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม	15	41	30.90	ปานกลาง	7.348	11.54	0.000
หลังเข้าร่วมโปรแกรม	35	49	41.50	มาก	3.993		

จากตารางข้างต้น พบว่า ผลการวัดความรู้โดยการทดสอบความรู้อีก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งมีคะแนนเต็ม 50 คะแนน พบว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีผลคะแนนทดสอบก่อนเข้าร่วมโปรแกรมโดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 30.90 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 7.348) ส่วนคะแนนทดสอบหลังเข้าร่วมโปรแกรม มีผลคะแนนเฉลี่ย 41.50 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3.993) เมื่อทำการทดสอบสมมติฐานด้วยวิธีทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha = 0.05$) มีค่า Sig = 0.000 พบว่า การรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียนก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวยุคใหม่ที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่พัฒนาขึ้น มีความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม

เมื่อพิจารณาทักษะในการรู้เท่าทันสื่อตามด้านต่าง ๆ สามารถนำเสนอผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ออกเป็น 5 ส่วน ได้ดังรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 37 ผลการทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม จำแนกตามทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ

ข้อมูล	ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม		หลังเข้าร่วมโปรแกรม		t-Test	p-value
	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.		
ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ	2.65	0.940	3.80	0.523	7.71	0.000
ทักษะการเข้าถึงสื่อ	10.65	3.216	14.90	1.860	11.99	0.000

ข้อมูล	ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม		หลังเข้าร่วมโปรแกรม		t-Test	p- value
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.		
ทักษะการวิเคราะห์สื่อ	5.40	2.234	8.00	1.414	7.11	0.000
ทักษะการประเมินสื่อ	4.90	1.071	6.00	0.000	4.59	0.001
ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์	7.35	1.531	8.8	1.005	5.2533	0.000

จากตารางข้างต้น พบว่า

ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีผลคะแนนทดสอบก่อนเข้าร่วมโปรแกรมโดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 2.65 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.940) คะแนนทดสอบหลังเข้าร่วมโปรแกรม มีผลคะแนนเฉลี่ย 3.68 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.523) และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า คะแนนทดสอบด้านความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทักษะด้านการเข้าถึงสื่อ ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีผลคะแนนทดสอบก่อนเข้าร่วมโปรแกรมโดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 10.65 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3.216) คะแนนทดสอบหลังเข้าร่วมโปรแกรม มีผลคะแนนเฉลี่ย 14.90 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.860) และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า คะแนนทดสอบทักษะด้านการเข้าถึงสื่อหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทักษะด้านการวิเคราะห์สื่อ ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีผลคะแนนทดสอบก่อนเข้าร่วมโปรแกรมโดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 5.40 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.234) คะแนนทดสอบหลังเข้าร่วมโปรแกรม มีผลคะแนนเฉลี่ย 8.00 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.414) และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า คะแนนทดสอบทักษะด้านการวิเคราะห์สื่อหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทักษะด้านการประเมินสื่อ ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีผลคะแนนทดสอบก่อนเข้าร่วมโปรแกรมโดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 4.90 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.071) คะแนนทดสอบหลังเข้าร่วมโปรแกรม มีผลคะแนนเฉลี่ย 6.00 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.000) และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า คะแนนทดสอบทักษะด้านการประเมินสื่อหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทักษะด้านการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีผลคะแนนทดสอบก่อนเข้าร่วมโปรแกรมโดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 7.35 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.531) คะแนนทดสอบหลังเข้าร่วมโปรแกรม มีผลคะแนนเฉลี่ย 8.8 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.005) และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า คะแนนทดสอบทักษะด้านการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์หลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้จากแบบทดสอบความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมของกลุ่มทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียนก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่พัฒนาขึ้น มีความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อสูงกว่าก่อนการทดลอง

3) ผลการจัดกิจกรรม จากใบงานต่าง ๆ ในระหว่างการดำเนินกิจกรรม และผลจากแบบบันทึกการเรียนรู้ แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว และแบบบันทึกการศึกษาดูงาน

ผลการจัดกิจกรรม จากใบงานและเครื่องมือต่าง ๆ ในระหว่างการดำเนินกิจกรรม (ดังภาคผนวก ง) และการสะท้อนคิดของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย 1) ผลจากแบบบันทึกการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแต่ละแผนการเรียนรู้เพื่อแสดงให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนรู้ทั้งในส่วนขององค์ความรู้และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งต่อตนเองและครอบครัว 2) แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแผนการเรียนรู้ที่ 6 ในกิจกรรมวิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น เพื่อการฝึกวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ที่ผู้เรียนเลือกชม 3) แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแผนการเรียนรู้ที่ 9 เรื่อง แผนการฝึกปฏิบัติกำหนการใช้สื่อร่วมกัน เพื่อการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และ 4) แบบบันทึก

การศึกษาดูงานเป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแผนการเรียนรู้ที่ 10 ในการไปศึกษาดูงานสถานีวิทย์โทรทัศน์ มีรายละเอียด ดังนี้

แผนการเรียนรู้ที่ 1 กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ผู้เข้าร่วมโปรแกรมทำกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้จักระหว่างกัน โดยใช้เกม และกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ (ice breaking) เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะเปิดเผยความเป็นตัวเอง และกล้าแสดงออกมากขึ้น โดยผู้สอนแจกใบปฐพีให้กับผู้เรียนคนละ 1 ดวง และให้ผู้เรียนแต่ละคน เขียนชื่อเพื่อนใหม่ของตนเอง ลงในหัวใจช่องใดช่องหนึ่งพร้อมทั้งสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเพื่อนใหม่ให้ได้มากที่สุด จากนั้นผู้สอนสุ่มเลือกผู้เรียน 1 คนออกมาแนะนำเพื่อนใหม่ 1 คนที่ได้ทำความรู้จัก และให้คนที่ถูกแนะนำ แนะนำเพื่อนใหม่อีก 1 คน และทำต่อไปจนครบทุกคน

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 1 พบว่า กิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์มีความจำเป็นในการทำงานกลุ่มเพราะจะเป็นการส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียน ผู้เรียนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความร่วมมือ มีความกล้าแสดงความคิดเห็นในกลุ่มงานมากขึ้น มีความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เมื่อจบกิจกรรมผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายมากขึ้น และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในกิจกรรมต่อ ๆ ไป ดังที่

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “จากตอนแรกไม่ค่อยอยากมาเท่าไรแต่มาเพราะลูกอยากให้มา แต่พอได้มาร่วมกิจกรรมจริง ๆ แล้วรู้สึกผ่อนคลาย ตอนแรกคิดว่าจะเครียด ไม่นั่นใจว่าจะออกมาในรูปแบบไหน แต่ตอนนี้รู้จักเพื่อนใหม่แล้ว ก็รู้สึกโอเคค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ยังมีเรื่องเครียดอยู่ เพราะตอนทำแบบทดสอบไปยุ่ง ๆ ลับสนอยู่ เพราะเรายังไม่ได้เริ่มเรียนรู้ แต่พอได้ทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่ ๆ ก็พอทำให้คลายเครียดได้”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “แรก ๆ เครียดมาก แต่พอได้เริ่มเรียนรู้จริงๆ ก็ผ่อนคลายขึ้น”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “เริ่มสบายขึ้น ได้รู้จักคนมากขึ้น ได้รู้จักสื่อต่าง ๆ ที่เราอาจจะรู้แต่ไม่ค่อยได้ใช้ ไม่ใช่สิ่งที่เราเจอมา”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สนุกดี ได้มาเจอทั้งเด็กและผู้ปกครอง จากที่ไม่ค่อยได้ไปไหน ก็ได้ออกมาทำกิจกรรมสนุก ๆ”

ผู้เรียนคนที่ 6 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ชอบ สนุกมาก ได้เรียนรู้ร่วมกับ น้องๆ ลูกๆหลาน ๆ ผ่อนคลาย ได้ทำความรู้จักกันมากขึ้น”

ผู้เรียนคนที่ 7 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “มาที่แรกไม่รู้จัก ก็ไม่กล้าพูดกับใคร แต่พอได้ทำกิจกรรมนี้ไปก็สนุกดี ไม่เครียดอย่างที่คิด ได้เพื่อนใหม่แล้วค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 8 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สนุก ผ่อนคลายจากการเรียนที่โรงเรียน เพื่อนๆ พี่ ๆ ทุกคนก็น่ารักดี ตอนแรกไม่ยอมมา แม่ให้มา แต่ตอนนี้รู้สึกสนุกดี”

ผู้เรียนคนที่ 9 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ทุกคนเป็นกันเองดีค่ะ สนุก ได้ความรู้ พร้อมทั้งจะเรียนรู้เรื่องต่อไปแล้ว”

ผู้เรียนคนที่ 10 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ได้ความรู้ สนุก แรกๆ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แต่พอได้ทำความรู้จักกับทุกคนแล้ว รู้สึกกล้าพูดมากขึ้น”

แผนการเรียนรู้ที่ 2 รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย

ผู้เรียนทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน

2.1 รู้จักและเข้าใจสื่อชนิดต่างๆ

ผู้เรียนช่วยกันระดมความคิด เขียนข้อดีและข้อเสีย ของสื่อเก่าและสื่อใหม่ โดยแต่ละกลุ่มจะได้รับหัวข้อของสื่อเก่าที่มีความแตกต่างกัน เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอข้อค้นพบของกลุ่มตนเอง

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 38 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 2.1 รู้จักและเข้าใจสื่อชนิดต่าง ๆ

กลุ่มที่	สื่อเก่า		สื่อใหม่	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
1 โทรทัศน์	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง - สื่อสารได้ง่าย - ได้รับข่าวสารในด้านต่าง ๆ อย่างถูกต้อง - เห็นทั้งภาพและเสียง 	<ul style="list-style-type: none"> - ราคาแพง - ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้อย่างชัดเจน - ไม่ทันต่อเหตุการณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - สะดวกรวดเร็ว - ราคาถูก - สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้อย่างถูกต้อง - สามารถค้นหาสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกสบาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง - มีรายการและภาพที่รุนแรง
2 วิทยุ	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังข่าวได้ตามสถานที่ต่าง ๆ - พกพาสะดวก - สามารถแลกเปลี่ยนความ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่เห็นหน้าผู้อ่านข่าว - มีสถานจำกัด - มีคลื่นรบกวน 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับรู้ข่าวสารรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีราคาแพง (โทรศัพท์มือถือ) - ข่าวสารอาจไม่มีข้อเท็จจริง

กลุ่มที่	สื่อเก่า		สื่อใหม่	
	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อดี	ข้อเสีย
	คิดเห็นโดยการติดต่อทางโทรศัพท์		- มีช่องสถานีให้เลือกฟัง/ดูได้มากหลายระบบ - สะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร	- เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบ ทำให้เกิดความรุนแรงในสังคม
3 นิตยสาร	- เชื้อถือได้ - เข้าถึงได้ทุกที่	- เข้าถึงได้เฉพาะกลุ่ม - ราคาแพง - สื่อสารทางเดียว	- เชื้อถือได้ - เข้าถึงได้ครอบคลุม	- ราคาแพง - สื่อสารทางเดียว - ข้อมูลบางอย่างไม่ทันเหตุการณ์
4 หนังสือพิมพ์	- เชื้อถือได้ - เข้าถึงได้ทุกที่	- เข้าถึงได้เฉพาะกลุ่ม - ราคาแพง, หาซื้อได้ยาก - สื่อสารทางเดียว	- รวดเร็วทันเหตุการณ์ - ราคาถูก - ตอบโต้ได้ทันที - เลือกสื่อได้	- เชื้อถือไม่ค่อยได้ - ได้รับข้อมูลที่ผิดถูกต้อง - ควบคุมการรับสื่อของบุคคลไม่ได้ (เด็ก)

จากกิจกรรมนี้จะเห็นได้ว่า ในส่วนของสื่อเก่าที่ยังคงมีการใช้งานเป็นประจำ และมีอิทธิพลต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม คือ สื่อโทรทัศน์ และในส่วนของสื่อใหม่พบว่าผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เข้าถึงสื่อใหม่ประเภทต่างๆ ผ่านช่องทางของ เว็บไซต์และแอปพลิเคชัน ดังนั้นจึงนำเอาข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมนี้มาชักชวนผู้เข้าร่วมช่วยกันวิเคราะห์ต่อในกิจกรรมที่สอง โดยแบ่งเป็นการระดมความเห็นเกี่ยวกับสื่อที่ใช้และติดตามเป็นประจำใน 3 หมวดหมู่ ได้แก่ เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และรายการโทรทัศน์

2.2 รู้จักสื่ออันหลากหลาย (สื่อที่ใช้บ่อยหรือติดตามเป็นประจำ ได้แก่ เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน รายการโทรทัศน์ละคร)

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 39 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 2.2 รู้จักสื่ออันหลากหลาย

กลุ่มที่	เว็บไซต์	แอปพลิเคชัน	ละคร	โฆษณา
1	- เว็บไซต์โรงเรียน PTT School - เว็บไซต์เกมส์ Y8 - เว็บไซต์เติมเกม	- Line - Messenger - Youtube - Google	- หัวใจศิลา - บุพเพสันนิวาส - ร่างใหม่...หัวใจเดิม	- ยาสิฟนคอลเกต - ยายอัมผม - พัดลม - แปรงสีฟัน

กลุ่มที่	เว็บไซต์	แอปพลิเคชัน	ละคร	โฆษณา
	<ul style="list-style-type: none"> - Google - Twitter 	<ul style="list-style-type: none"> - Instagram - Tik Tok - Facebook - 7eleven - Wallet - Shopee - Lazada 	<ul style="list-style-type: none"> - กรงกรรม - สาวน้อยร้อยล้านวิว - หมอยาทำนอง - เพลิงนาคา - หีบหลอนซ่อนวิญญาณ - นาคี - เมีย 2018 - อรุณา 2019 - หน้ากากแก้ว - รักไม่ลืม - สุภาพบุรุษสุดซอย - โลลาธิดายักษ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - นมเย็น빙ซู (ป้ายร้านค้า) - นมโฟมอสต์ - สบู่ - ที่พักอาศัย - เครื่องสำอางมีสทิน
2	<ul style="list-style-type: none"> - Google - Hotmail - Gmail - Sanook - Kapook - ครู.คอม - Youtube 	<ul style="list-style-type: none"> - Facebook - Line - Twitter - SCBeasy - KrungThai.Net - True Cash - 7eleven - Messenger - Play Store - Shop Back 	<ul style="list-style-type: none"> - หัวใจศิลา - กรงกรรม - ชิงกักราชาก็แรง - เจ้าสาวแก้ขัด - โลลาธิดายักษ์ - กุหลาบเกราะเพชร - แรงเงา - เพลิงพรางเทียน - หีบหลอนซ่อนวิญญาณ - นาคี - พชรมนต์ตรา 	<ul style="list-style-type: none"> - น้ำอัดลม (เป๊ปซี่, แพนด้า) - ภาพยนตร์ - สบู่, ยาสีฟัน, แป้ง - ที่พักอาศัย - สถานที่ท่องเที่ยว - อาหาร, ขนม - เครื่องสำอาง - การรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม - เครื่องดื่มแอลกอฮอล์

กลุ่มที่	เว็บไซต์	แอปพลิเคชัน	ละคร	โฆษณา
				<ul style="list-style-type: none"> - บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป - เครื่องดื่มชูกำลัง - ประชาสัมพันธ์คอนเสิร์ต

จากกิจกรรมนี้จะเห็นได้ว่ามีสื่อหลายประเภทหลายรายการที่เด็กและผู้ใหญ่ให้ความสนใจแตกต่างกัน สื่อบางประเภทที่ได้รับความสนใจในกลุ่มเด็กก็พบว่าผู้ใหญ่ไม่รู้จัก และสื่อบางประเภทที่ผู้ใหญ่ใช้เป็นประจำก็ไม่ได้อยู่ในความสนใจของเด็ก ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทั้งสื่อเก่าและสื่อใหม่

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 2 พบว่า ผู้เรียนสามารถบอกได้ถึงข้อดีข้อเสีย ของสื่อแต่ละชนิด และพบว่าปัจจุบัน ทั้งเด็กและผู้ใหญ่มีการเปิดรับสื่ออย่างหลากหลาย โดยมีการเปิดรับทั้งสื่อเก่าและสื่อใหม่ โดยสื่อเก่าจะมีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ พบว่า ละครเป็นประเภทรายการโทรทัศน์ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจและติดตามเป็นประจำจึงนับได้ว่า ละครเป็นสื่อประเภทที่เข้าถึงคนได้จำนวนมากและอยู่ในความสนใจของผู้รับสื่อทุกเพศทุกวัย สำหรับการใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นหาข่าวสาร พบว่าผู้เรียนไม่ค่อยเข้าเว็บไซต์โดยตรง เว็บไซต์ที่ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่รู้จักและใช้งานเป็นประจำจะเน้นไปที่ search engine ต่าง ๆ เพื่อค้นหาข้อมูลเท่านั้น แต่การใช้เว็บไซต์ทุกวันนี้จะเป็นการเข้าถึงผ่าน link จาก application หรือ social network ต่างๆ แทน ดังที่

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สื่อเก่าเป็นสื่อที่มีมาก่อนและเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้คนมานาน ทุกวันนี้ถึงจะมีสื่อใหม่ ๆ อย่างโทรศัพท์มือถือ แต่ที่บ้านก็ยังเปิดดูทีวีอยู่เป็นประจำ”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “กิจกรรมในการใช้สื่อที่ได้ร่วมกันกับครอบครัวเป็นประจำคือการ ดูทีวี โดยเฉพาะรายการเกมโชว์ และ ละคร จะดูด้วยกันทุกวันค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สื่อใหม่นั้นจำเป็นต้องเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ในการใช้สื่อใหม่มาก บางทีก็ใช้ไม่ค่อยคล่อง แต่เปิดทีวีเปลี่ยนช่องอย่างเดียวก็นั่งง่าย”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “เนื้อหาในสื่อใหม่มันเยอะ มาจากหลายทางตรวจสอบความถูกต้องได้ยากกว่าสื่อเก่า”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “เดี๋ยวนี้ข่าวสารและข้อมูลที่เชื่อถือไม่ได้มียะเยอะเพราะมีทั้งจริงทั้งเท็จปนเปกันอยู่”

ผู้เรียนคนที่ 6 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ทุกวันนี้เราก็รับทั้งสื่อเก่า และสื่อใหม่นะ ที่บ้านก็ยังดูทีวีกันเป็นหลักอยู่ แต่ก็จะมีบางรายการที่เราอยากดูแล้วไม่ได้ดู ก็จะไปดูย้อนหลังเอาทาง iPad”

ผู้เรียนคนที่ 7 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สื่อใหม่ต้องมีค่าใช้จ่ายนอกจากการซื้ออุปกรณ์หรือเครื่องรับด้วย เช่น บางอย่างที่เราอยากดูก็ต้องเสียเงินเพิ่ม”

ผู้เรียนคนที่ 8 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “เรื่องเวลาไม่ใช่ข้อจำกัดเหมือนเมื่อก่อน ทุกคนสามารถย้อนไปดูข่าวหรือคลิปข่าวย้อนหลังได้หลายปี รายการไหนดูไม่ทันก็กลับไปหาดูย้อนหลังได้”

ผู้เรียนคนที่ 9 (สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สื่อสำหรับครอบครัวเรามีประโยชน์ตรงที่ ค้นคว้าหาข้อมูล และเพื่อความเพลิดเพลิน ผ่อนคลาย ซึ่งลูกๆ ชอบดู youtube ฟังเพลง ดูรีวิว ทำให้เค้าได้รับข้อมูลใหม่ๆ แต่ก็ต้องคอยเลือกให้เค้าว่าอันไหนเหมาะสม เพราะทุกวันนี้เรารับสื่อได้ง่ายมาก บางอย่างก็มีเนื้อหารุนแรง ใช้คำพูดหยาบคาย”

แผนการเรียนรู้ที่ 3 ทำไมต้อง.....รู้เท่าทันสื่อ

ผู้เรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์จากการดูคลิปตัวอย่างละคร ที่นำเสนอทั้งด้านบวกและด้านลบ เป็นการกระตุ้นหรือเปิดประเด็นให้ผู้เรียนเกิดแง่คิด เกิดมุมมองในการอ่านสื่อว่าการนำเสนอของสื่อแต่ละครั้งอาจส่งผลกระทบต่อผู้รับสื่อได้อย่างไรบ้าง ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ และผลกระทบที่เกิดจากการขาดการรู้เท่าทันสื่อ ต่อตนเองและครอบครัว

3.1 กิจกรรม “จากละครได้สอนอะไร”

เปิดคลิปสั้นๆ จากละคร 2 เรื่อง (เชิงบวก / เชิงลบ) และให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากละครแต่ละเรื่อง ว่าละครต้องการสื่อสารอะไรและเราได้อะไรจากการดูละครนี้ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไร

ผลการจัดกิจกรรม

ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 3.1 กิจกรรม “จากละครได้สอนอะไร”

ตารางที่ 40 สิ่งที่คุณเรียนได้เรียนรู้จากละครเรื่อง "บุพเพสันนิวาส"

กลุ่มที่	ผู้เรียนสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากละครเรื่อง "บุพเพสันนิวาส"
1	<ul style="list-style-type: none"> - วัฒนธรรมการแต่งกาย - การพูดการจา - กิริยาที่เปลี่ยนไป สมัยก่อนเรียบร้อย ปัจจุบันคล่องแคล่ว - อาหารมีความประณีตกว่าปัจจุบัน - ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน
2	<ul style="list-style-type: none"> - ภาษาที่ใช้พูดในแต่ละยุคแตกต่างกัน - การแต่งกายในสมัยอยุธยาแต่งกายโดยนุ่งผ้าถุง/ผ้าถุงและห่มสไบ - เห็นอาหารในเรื่องแล้วอยากกินตามไปด้วย เช่น มะม่วงน้ำปลาหวาน - สะท้อนวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ในสมัยก่อนอาศัยอยู่ริมแม่น้ำ เดินทางด้วยการพายเรือ - ดูแล้วสนุกสนาน
3	<ul style="list-style-type: none"> - อยากกินอาหารในเรื่อง - การแต่งตัวสวยงาม - วิถีชีวิตที่แตกต่าง (ปิ่นต้นไม้) - ภาษาที่ใช้
4	<ul style="list-style-type: none"> - การแต่งกาย (ข้อดี) - ภาษาที่ใช้ในสมัยก่อน (ข้อดี) - วิถีชีวิต (ข้อดี) - วัฒนธรรม (ข้อดี) - ศิลปะในการทำอาหาร (ข้อดี) - ความงดงามทางด้านงานฝีมือ (ข้อดี) - ความเป็นแม่ศรีเรือน (ข้อดี) - กริยามารยาท (ข้อเสีย) - การใช้ภาษาไทยปนอังกฤษ (ข้อเสีย) - มีภาวะทางอารมณ์ก้าวร้าว (ข้อเสีย)
5	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้วัฒนธรรม เช่น การใช้ชีวิตของคนสมัยก่อน การแต่งกายด้วยชุดไทย - การใช้ภาษาและคำพูดของคนสมัยก่อน - เรียนรู้ความแตกต่าง เช่น การแต่งกายสมัยก่อนนุ่งโจงกระเบน ส่วนปัจจุบันใส่กระโปรงสั้น กางเกง - เรียนรู้เรื่องการทำอาหาร ซึ่งวิธีการทำหรือส่วนประกอบที่ใช้ในการทำอาหารบางอย่างก็แตกต่างกับปัจจุบัน

ตารางที่ 41 สิ่งที่คุณเรียนได้เรียนรู้จากละครเรื่อง "แรงเงา"

กลุ่มที่	ผู้เรียนสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากละครเรื่อง "แรงเงา"
1	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้ความรุนแรง (เห็นคนตบกันซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี) - พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การถ่ายรูปประจานกัน การตบกันแย่งผู้ชาย - การแต่งตัวไม่เหมาะสม ใส่กระโปรงสั้น โป้
2	<ul style="list-style-type: none"> - ความรุนแรง (ทะเลาะวิวาท, ทำร้ายร่างกาย) - การใช้คำพูดที่รุนแรง (ใช้คำหยาบคาย) - มีการตบตีกัน / ความอิจฉา - ใช้โทรศัพท์ถ่ายคลิปวิดีโอ - ใช้สื่อในทางที่ไม่เหมาะสม (นำคลิปวิดีโอที่แอบถ่ายผู้อื่นไปเผยแพร่ให้เขาเสียหาย) - เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้ปกครองควรให้คำแนะนำในการรับชม - การแต่งกายไม่เหมาะสม ใส่สั้นเกินไป
3	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้ความรุนแรง - การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม - พฤติกรรมที่รุนแรง - ดูแล้วสนุกสนาน - การแต่งตัวไม่เหมาะสม
4	<ul style="list-style-type: none"> - ความรักของพี่กับน้อง (ข้อดี) - การแต่งกายที่มีความทันสมัย (ข้อดี) - ให้ข้อคิดสำหรับการอยู่ร่วมกัน (ข้อดี) - ความรุนแรง (ข้อเสีย) - การใช้ภาษา (ข้อเสีย) - การใช้ชีวิต (ข้อเสีย) - ปัญหาครอบครัว (ข้อเสีย) - การใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล (ข้อเสีย) - การแต่งกาย (ข้อเสีย) - สะท้อนสภาพสังคมในปัจจุบัน (ข้อเสีย)
5	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้เรื่องภาษา เช่น ใช้ภาษาค่อนข้างรุนแรง ไม่เหมาะสม ต่ำว่าร้ายกัน - การใช้โทรศัพท์ถ่ายรูปตอนที่คนทะเลาะกัน - สะท้อนการใช้ชีวิตในปัจจุบัน - การใช้ความรุนแรง - คำพูดสองแง่สองง่าม - การแต่งกาย

จากกิจกรรม “ละครได้อะไร” ผู้เรียนได้สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สื่อที่เราได้รับมีผลต่อพฤติกรรมของเราเหมือนกันค่ะ เช่นคำพูดหรือการกระทำ หรืออย่างตัวอย่างละครที่ดูวันนี้ เห็นแล้วก็ทำให้เราอยากกินมะม่วงน้ำปลาหวานตาม เพราะดูแล้วน่ากิน”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “เด็กบางคนอาจเอาการกระทำของตัวละครเป็นต้นแบบได้ เช่นการพูดจาไม่สุภาพ หรือการแต่งกาย อย่างบุพเพสันนิวาส ก็เป็นกระแสที่ทำให้คนไทยอยากแต่งชุดไทยออกไปเที่ยวตามสถานที่ที่ได้มีการกล่าวถึงในละคร ซึ่งเป็นเรื่องที่ดี แต่หากเด็กๆ ไปดูละครเรื่องแรงเงา แล้วอยากแต่งตัวเลียนแบบบ้าง คงไม่ดี เพราะฉะนั้นต้องเลือกรับสื่อให้เหมาะสม”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ไม่ค่อยเห็นด้วยเท่าไรกับการเสนอเนื้อหาแบบเรื่องแรงเงา ซึ่งปัจจุบันมีเยอะมาก มีแต่เรื่องตบตี แย่งผู้ชาย สร้างค่านิยมที่ไม่ค่อยสร้างสรรค์เท่าไร ส่วนใหญ่นี้อาจจะมีแต่ด้านลบ มากกว่าด้านบวก ถ้าไม่รู้เท่าทันอาจเกิดการเลียนแบบได้ง่าย”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ข้อดีคือ เราได้เรียนรู้สิ่งที่เราไม่เคยรู้จากสิ่งที่สื่อนำเสนอ เช่น วัฒนธรรมสมัยก่อน สถานที่สำคัญในอดีต ทำให้เราได้ความรู้เพิ่มขึ้น แต่ถ้าเราได้รับสื่อไม่ดี มันก็มีข้อเสียค่ะ เช่น การพูดจาหยาบคาย เป็นตัวอย่างที่ทำให้เห็นเหมือนเป็นเรื่องปกติที่ใคร ๆ ก็ทำกัน ทั้ง ๆ ที่มันไม่ดี เกิดการเลียนแบบได้”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สิ่งที่สื่อนำเสนออยากให้เราทำตามได้ค่ะ ควรเลือกรับแต่สิ่งดี ๆ ทั้งกับตัวเองและให้กับคนในครอบครัวด้วย”

3.2 กิจกรรม แนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้สอนเปิดคลิปสั้น ๆ เกี่ยวกับสถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อในปัจจุบัน และให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ผลเสียของการติตโซเซียล ทำอย่างไรไม่ให้ติตโซเซียล องค์กรประกอบในการรู้เท่าทันสื่อ

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 42 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 3.2 กิจกรรมแนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อ

กลุ่มที่	ผลเสียของการติตโซเซียล	ทำอย่างไรไม่ให้ติตโซเซียล	องค์กรประกอบในการรู้เท่าทันสื่อ
1	<ul style="list-style-type: none"> - เสียเวลา - เสียสุขภาพ - เสียโอกาส 	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดเวลาการใช้งาน - ให้คนรอบข้างช่วยเตือน - การปิดระบบเตือน 	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดรับสื่อ - วิเคราะห์สื่อ

กลุ่มที่	ผลเสียของการติดโซเชียล	ทำอย่างไรไม่ให้ติดโซเชียล	องค์ประกอบในการรู้เท่าทันสื่อ
		<ul style="list-style-type: none"> - หากิจกรรมอย่างอื่นแทน - เลือก social network ลบ อันที่ไม่จำเป็นทิ้งไป 	<ul style="list-style-type: none"> - บอกข้อดี ข้อเสียของข้อมูลได้ - ส่งต่อข้อมูลที่ดีได้
2	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีกระจิตกระใจทำอะไร จดจ่ออยู่กับมือถือหรือโซเชียล - เสียเวลา > เกรดตก ไม่สนใจสิ่งรอบข้าง - เสียสุขภาพ > นิ้วลือค คอเคล็ด สายตาเสีย สมองทำงานหนักเกินไป - เสียโอกาส > ด้านการศึกษา ด้านการใช้ชีวิตประจำวัน (ครอบครัว) - ทำให้เกิดการใช้ภาษาในทางที่ผิด - เกิดการลอกเลียนแบบด้านพฤติกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดเวลาในการใช้งาน - ตั้งเวลา - คนรอบข้างช่วยเตือนในการใช้งาน - ปิดระบบเตือน - หากิจกรรมอย่างอื่นทำแทน - อ่านหนังสือ - เลือกสื่อที่ใช้บ่อยที่สุด - อย่าจดจ่อกับโซเชียล - พิจารณาการใช้สื่อต่างๆ อย่างถูกต้องและมีระเบียบวินัยอย่างสม่ำเสมอ 	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดรับสื่อ > รับข้อมูลที่มีประโยชน์ รับข้อมูลที่แปลกใหม่ รับข้อมูลที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ - วิเคราะห์สื่อ > ให้เหมาะสมกับช่วงวัย ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม - เข้าใจสื่อ > บอกประเภทของสื่อในแต่ละชนิดได้ นำสื่อมาประยุกต์ใช้ได้ถูกต้อง - ประเมินค่า (ผลดี/ผลเสีย) > สามารถแยกแยะข้อดีข้อเสียของข่าวสารที่ใช้ในการเสพสื่อ - การใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น > สามารถเรียนรู้และนำมาปรับใช้ได้จริง สามารถบอกกล่าวถึงเรื่องราวให้บุคคลอื่นได้รับรู้ถึงประโยชน์ของโซเชียล
3	<ul style="list-style-type: none"> - เสียเวลา > เสียเวลาอ่านหนังสือ - เสียสุขภาพ > นิ้วลือค คอเคล็ด ตาแดง ปวดหัว อดนอนนอนตึก เสียสายตา สมาธิสั้น - เสียโอกาส > เสียโอกาสที่จำทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดเวลาในการเล่น - ปิดระบบเตือน - ตั้งเวลาเปิด/ปิด - หากิจกรรมอย่างอื่นทำแทนการเล่นโทรศัพท์ - ลบแอปที่ไม่สำคัญออกไปบ้าง เล่นเท่าที่จำเป็น จะช่วยให้เล่นน้อยลง 	<ul style="list-style-type: none"> - การวิเคราะห์สื่อ - การเข้าใจสื่อ - การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กลุ่มที่	ผลเสียของการติดโซเชียล	ทำอะไรไม่ให้ติดโซเชียล	องค์ประกอบในการรู้เท่าทันสื่อ
	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม > นำคำพูดหยาบคายมาใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้คำผิด เขียนคำภาษาไทยผิด เช่น เข้าใจ เป็น เข้าจ้ย สวัสดิ เป็น หวัดดี 		
4	<ul style="list-style-type: none"> - เสียเวลา - เสียสุขภาพ - เสียโอกาส - เสียเงิน - เสียสายตา - เสียสมาธิ - แม่เสียใจ - เสียนิสัย 	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดเวลาในการใช้ - ปิดการแจ้งเตือน - หากิจกรรมอื่นทำ - ไม่จดจ่อ - ไม่ต้องเล่น เอาเวลาไปอ่านหนังสือแทน - ให้คนรอบข้างช่วยเตือน 	<ul style="list-style-type: none"> - ไตร่ตรองสื่อก่อนเชื่อ - เลือกเสพสื่อที่ดี - การเปิดรับสื่อที่ดี - ใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ - การวิเคราะห์สื่อก่อนเชื่อ
5	<ul style="list-style-type: none"> - เสียเวลา - เสียสุขภาพ เสียสายตา ปวดมือ นิ้วล็อค ปวดคอ ปวดหลัง - เสียโอกาส - เสียนิสัย - เสียเพื่อน - เสียเงิน - ไม่ทำงาน/การบ้าน - ครอบครัวทะเลาะกัน - ไม่ดีต่อกัน มีความรุนแรงเกิดขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดเวลาในการใช้โทรศัพท์ - ปิดการเตือน/ตั้งสั่น - หากิจกรรมต่างๆ ทำ เช่น เล่นกีฬา เรียนพิเศษ - ลบโซเชียลที่ไม่จำเป็นออก - อย่าจดจ่อมากนัก - หันมาดูโทรทัศน์แทนการดูโทรศัพท์ - ทำกิจกรรมกันในครอบครัว เช่น ทำความสะอาดบ้าน ไปเที่ยวกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดรับสื่อที่ดีมีประโยชน์ - วิเคราะห์สื่อต่างๆ ตามไปด้วย - เข้าใจสื่อ - รู้ว่าจะนำสื่อไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง - ไม่ติดตามสื่อที่รุนแรง

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 3 พบว่าผู้เรียนเกิดความตระหนักถึง ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ และผลกระทบที่เกิดจากการขาดการรู้เท่าทันสื่อ ต่อตนเองและ ครอบครัว ผู้เรียนให้ความสนใจในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดีเนื่องจากตัวอย่างสถานการณ์ เป็นละคร ที่ดึงดูดความสนใจ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเริ่มมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายในกลุ่มมากขึ้น เด็กเริ่มมีความกล้า

แสดงความคิดเห็นมากขึ้นเนื่องจากกิจกรรมที่ทำเป็นเรื่องใกล้ตัว เข้าถึงสถานการณ์ตัวอย่างได้ไม่ยาก ดังผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ในวันนี้ไปบอกต่อกับคนรอบข้าง เช่น คนในครอบครัว ให้รู้และเข้าใจถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นหากคนในครอบครัวขาดการรู้เท่าทันสื่อ”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “เข้าใจในการใช้สื่อมากขึ้น ต่อไปจะเลือกรับแต่สื่อที่ดีและมีประโยชน์ ทำให้เราไม่เสียเวลาไปกับสิ่งที่ไม่จำเป็น”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “กิจกรรมนี้ทำให้รู้จักเปรียบเทียบ หลักการใช้สื่อ และทำความเข้าใจเรื่องสื่อได้มากขึ้น และจะไม่ใช้สื่อเกินความจำเป็น”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “จะนำเทคนิคที่ได้รับเกี่ยวกับวิธีการทำไม่ให้ติดโซเชียล ไปบอกต่อกับคนในครอบครัว มีประโยชน์มาก ๆ”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สามารถเลือกเสพสื่อที่ดีได้ ลดการใช้สื่อให้น้อยลง จะได้มีเวลาไปทำสิ่งอื่นที่มีประโยชน์มากขึ้น”

ผู้เรียนคนที่ 6 (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ทุกวันนี้มีสื่อที่ล่อแหลมเยอะ ถ้าเรารู้จักวิธีป้องกันก่อนที่มันจะแพร่กระจายไปได้ก็จะดี”

แผนการเรียนรู้ที่ 4 การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน

ผู้เรียนฝึกตีความภาพและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่อาจพบเห็นในสื่อ เป็นการทำความเข้าใจว่า สื่อต้องการจะบอกอะไรเรา และเราเห็นด้วยหรือไม่ ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเอง เพื่อประเมินศักยภาพของตนเองในการตัดสินใจว่าจะเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมาใช้กับตนเองในเรื่องใดและจะใช้อย่างไรให้เหมาะกับตนเอง

4.1 กิจกรรมสัญลักษณ์สื่อความหมาย

ผู้เรียนจับคู่กันตามภาพสัญลักษณ์ที่เลือก และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของสัญลักษณ์ที่เลือกมา จากนั้นเล่าให้ผู้เข้าร่วมที่เหลือทั้งหมดฟังและช่วยกันแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 43 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 4.1 กิจกรรมสัญลักษณ์สื่อความหมาย

รูป	การตีความหมาย
ดอกกุหลาบ	ความรัก วันวาเลนไทน์ ความเบิกบาน อันตรายมีหนาม แหลมคม ความโรแมนติก

รถเบนซ์	คนรวย มีฐานะ
นก	ความอิสระ โบายบิน
ผู้หญิงทาลิปสติกสีแดงสด	ผู้หญิงเซ็กซี่ เบรียว แต่งตัวเก่ง ดุดัน
แหวนเพชรที่นิ้วนางข้างซ้าย	แต่งงานแล้ว รวย
ภูเขา	ความยิ่งใหญ่ ความแข็งแกร่ง ธรรมชาติ ความอดทน
ยกนิ้วโป้ง	ดีมาก ยอดเยี่ยม กดlike แะ ไม่ดี ไม่ชอบ
สุนัข	ความซื่อสัตย์ มิตรภาพ
สีดำ	ความทุกข์ ความไม่สบายใจ สิ่งชั่วร้าย
ดอกบัว	สงบ ไหว้พระ บูชา วัด

จากกิจกรรมนี้จะเห็นได้ว่า การตีความเกี่ยวกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในสื่อ จะมีความแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลและแต่ละช่วงวัย

4.2 กิจกรรม เข้าถึงสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน (การฝึกปฏิบัติด้วยตนเองที่บ้าน)

ผู้สอนแจกหัวข้อสำหรับค้นคว้าหาข้อมูลให้กับผู้เรียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกใช้สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ หนังสือ อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ รวมถึงสื่อบุคคล ในการค้นคว้าหาข้อมูลตามที่ตนเองถนัดและสามารถเข้าถึงได้ โดยแต่ละครอบครัวร่วมกันค้นคว้าระดมความคิด และหาข้อมูลตามหัวข้อที่ได้รับ

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 44 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 4.2 กิจกรรมเข้าถึงสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน

ครอบครัว	หัวข้อที่ได้รับ/ ประเด็นที่น่าสนใจ	แหล่งที่มา	เหตุผลในการเลือกรับสื่อ
1	เชียงใหม่ – อาหาร พื้นเมือง	หนังสือ - ตำราอาหารโอชะแห่ง ล้านนา เว็บไซต์ - library.cmu.ac.th ศูนย์สารสนเทศภาคเหนือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	เว็บไซต์มีความน่าเชื่อถือ หนังสือมีข้อมูลที่มีรายละเอียด ครบถ้วน มีชื่อผู้แต่งไว้อ้างอิงได้
2	เชียงใหม่ - สถานที่ ท่องเที่ยว	Facebook Fanpage – Unseen Tour Thailand	มีอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เขียนไว้ ดูน่าเชื่อถือ
3	เชียงใหม่ – ภาษา ท้องถิ่น	เว็บไซต์ - trueplookpanya	เว็บไซต์ เข้าถึงง่าย สะดวก

ครอบครัว	หัวข้อที่ได้รับ/ ประเด็นที่น่าสนใจ	แหล่งที่มา	เหตุผลในการเลือกรับสื่อ
		คลิปวิดีโอ ฝึกพูดภาษาเหนือกับ 30 ประโยคพื้นฐานง่าย ๆ	คลิปวิดีโอเป็นการสอนจากคน ในพื้นที่จริง ๆ มีความน่าสนใจ
4	เชียงใหม่ – สถานที่ สำคัญ	หนังสือ – หนังสือเรียนสังคม ศึกษา เว็บไซต์ – www.sanook.com/travel	เป็นแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ที่บ้าน ประหยัดเวลา หนังสือเรียนมี ข้อมูลที่เชื่อถือได้
5	เชียงใหม่ - ฝุ่นควัน PM 2.5	หนังสือพิมพ์ – ไทยรัฐ โทรทัศน์ – ข่าวช่อง one Facebook Fanpage – workpoint news	เป็นสื่อที่มีความน่าเชื่อถือ นักข่าวมีการลงพื้นที่จริง มีการไปสัมภาษณ์กับแหล่งข่าว ที่น่าเชื่อถือ
6	ภูเก็ต – อาหาร พื้นเมือง	เว็บไซต์ - google	เข้าถึงง่าย รวดเร็ว ประหยัดเวลา
7	ภูเก็ต - ภูเก็ตแฟนตาซี	เว็บไซต์ -www.phuket- fantasea.com Facebook Fanpage – Phuket Fanta Sea	เป็นเว็บไซต์หลักของการแสดง นี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความน่าเชื่อ เป็นข้อมูลที่ไม่ล้าสมัย มีข้อมูล ครบถ้วน
8	ภูเก็ต - บุคคลสำคัญของ จังหวัดภูเก็ต	วิทยุ – FM ONE เว็บไซต์ – www.phuketdata.net	เริ่มแรกเปิดฟังวิทยุเป็นการจัด รายการของบุคคลที่มีชื่อเสียง ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในตัว บุคคลก่อน แล้วจึงมีการอ้างอิง แหล่งที่มาของข้อมูล จากนั้น เลยไปหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต เพิ่มเติมเพื่อศึกษาประวัติให้ มากขึ้น
9	ภูเก็ต – ภูมิศาสตร์ จังหวัดภูเก็ตและการ เดินทาง	เว็บไซต์ – www.phuket.go.th หนังสือ - หลบรัก พักผ่อน นอน ภูเก็ต	เป็นเว็บไซต์มีความน่าเชื่อถือ เพราะเป็นเว็บไซต์หลักประจำ จังหวัดภูเก็ต และหนังสือก็เป็น ปีที่เพิ่งมีการตีพิมพ์ น่าจะเป็น ข้อมูลใหม่ที่มีการปรับปรุงแล้ว
10	ภูเก็ต - ชายหาดที่ สวยงามในจังหวัด ภูเก็ต	โทรทัศน์ – รายการท่องเที่ยว ตะลอนออนทัวร์ ช่อง NOW26 หนังสือ – เที่ยวภูเก็ต เว็บไซต์ – google	เนื้อหารายการน่าสนใจ พาไป ชม 10 หาดที่สวยงามที่สุดในภูเก็ต ได้จัดซื้อชายหาดมาแล้วไปหา ข้อมูลต่อในหนังสือ และเว็บ

ครอบครัว	หัวข้อที่ได้รับ/ ประเด็นที่น่าสนใจ	แหล่งที่มา	เหตุผลในการเลือกรับสื่อ
			ไซค์ เพราะข้อมูลจะมีความ ทันสมัยมากกว่าในหนังสือที่ไป ค้นหา

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 4 พบว่า ผู้เรียนสามารถเลือกข้อมูล คัดกรองข้อมูล และเลือกใช้สื่อได้อย่างหลากหลายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของตนเองและ สามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากสื่อไปประยุกต์ใช้ได้ในช่วงแรกของการจัดกิจกรรมผู้เรียนส่วนใหญ่ยังมี วิธีการเข้าถึงสื่อโดยขาดการตรวจสอบจากข้อมูลหลายๆ แหล่ง โดยเลือกรับข้อมูลจากการค้นหาใน อินเทอร์เน็ตเป็นส่วนใหญ่ แต่หลังจากจบกิจกรรม ผู้เรียนรู้จักใช้สื่ออย่างหลากหลายทั้งจาก อินเทอร์เน็ต หนังสือ สื่อบุคคล เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้รับ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสามารถบอก ความหมายของภาพต่างๆ ที่สื่อใช้แทนคำพูดในบางสถานการณ์ที่ถ้อยคำ ภาษาเขียนหรือภาษาพูด ไม่อาจสามารถถ่ายทอดความรู้สึกได้อย่างครบถ้วน ได้เป็นอย่างดี โดยจะมีการตีความหมายแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน ทำให้เด็กและผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นและเรียนรู้ร่วมกัน ในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ดังผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ข้อมูลที่ได้มาจาก หลาย ๆ แหล่ง มันก็มีที่ข้อมูลตรงกันบ้าง ไม่ตรงกันบ้าง เพราะบางอันก็เป็นข้อมูลที่เก่าแล้ว อาจจะ ต้องตรวจสอบเพิ่มจากแหล่งอื่นๆ ด้วย”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “เมื่อก่อนจะไม่ ค่อยได้ตรวจสอบข้อมูลจากหลาย ๆ ที่เลย ส่วนใหญ่ก็เลือกรับจากสื่อที่เราคุ้นเคย เช่น ดูทีวีบางทีก็ดู อยู่ช่องเดียว อ่านหนังสือพิมพ์ก็อ่านแต่ไทยรัฐ หรือได้รับข้อมูลในไลน์จากเพื่อนบ้าง จากญาติบ้าง บางทีก็เชื่อไปตามนั้น มารู้ทีหลังว่าเป็นข่าวเก่าบ้างก็มี หลังจากนั้นก็ต้องตรวจสอบจากหลายๆ ที่ก่อน จะตัดสินใจเชื่อ หรือไม่เชื่ออะไร”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “แรก ๆ ก็เปิดดูใน หนังสือ แต่รู้สึกว่าข้อมูลมันไม่พอ ก็เลยไปหาข้อมูลในเว็บไซต์เพิ่มเติม มีรูปประกอบด้วย ทำให้ได้เห็น รูปของสถานที่สำคัญที่เอามานำเสนอด้วยค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ส่วนใหญ่จะข้อมูล หาทางอินเทอร์เน็ต เพราะสะดวกและรวดเร็ว ถ้าหาจากเว็บไซต์นิ่งแล้วยังไม่ได้ข้อมูลพอตามที่ ต้องการ ก็ไล่หาไปตามเว็บไซต์อื่น ๆ อีก แล้วเอาข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “เดี๋ยวนี้มีอินเทอร์เน็ตก็เหมือนมีแหล่งข้อมูลมหาศาล จะเข้าไปหาข้อมูลเมื่อไรก็ได้ แต่มันก็มีข้อมูลหลายอย่างที่ดูไม่น่าเชื่อถือ เพราะฉะนั้นอาจจะต้องดูด้วยว่า มีแหล่งข้อมูลมาจากที่ไหน เชื่อถือได้หรือไม่”

แผนการเรียนรู้ที่ 5 กระบวนการคิดพิชิตสื่อ

ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์ความหมายของเนื้อหา ความดีความสาระในสื่อต่าง ๆ ประเมินคุณค่าและ เจตนาที่สื่อนำเสนอผ่านเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้เราจดจำสินค้าได้ ผ่านการเล่นเกม ซึ่งการวิเคราะห์จะนำไปสู่การอภิปรายแลกเปลี่ยน ทำให้ สมาชิกในครอบครัวเกิดการเรียนรู้วิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการนำไปสู่การวิเคราะห์สิ่งทีพบเห็นในสื่อในชีวิตประจำวันได้

5.1 กิจกรรมแฟนตัวจริงสื่อโฆษณา

1. เปิดภาพฟรีเซเตอร์ 5 คน จากโฆษณา ให้ช่วยกันระดมความคิดว่าเห็นภาพฟรีเซเตอร์คนไหนแล้วนึกถึงโฆษณาอะไร/สินค้าอะไร
2. เปิดประโยค/คำค้นหจากโฆษณาหรือสโลแกนสินค้า 5 ประโยค ให้ช่วยกันทายว่าเป็นโฆษณา/สินค้าอะไร
3. เปิดชื่อสินค้า 5 ชนิด ให้ช่วยกันบอกสโลแกนของสินค้านั้น
4. เปิดการ์ดสี 5 สี ที่เป็นตัวแทนของสินค้า ให้ช่วยกันระดมว่าเห็นสีนี้แล้วนึกถึงสินค้าอะไร

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 45 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 5.1 กิจกรรมแฟนตัวจริงสื่อโฆษณา

ข้อ	โจทย์/คำถาม	กลุ่ม			
		กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4
1	เห็นฟรีเซเตอร์คนไหนแล้วนึกถึงโฆษณา/สินค้าอะไร				
	ญาญ่า อุรัสยา	ครีมบำรุงผิว, สบู่อักซ์	แบรนด์รีนงก, น้ำยาปรับผ้านุ่ม ดาวนนี่, โตโยต้า ยาริส, แพนทีน, Shopee	สก็อตรีนงก, เครื่องสำอาง, YoYo, ลอลิเอะ	แบรนด์, เลย์, สก็อต รีนงก
	ณเดช	ยาสีฟันดาลี, นีเวียร์โฟมล้าง หน้า/โคลนจ์	Shopee, แอร์ เอเชีย	สก็อตรีนงก, ยา สีฟันคอลเกต, โฟมล้างหน้า	โฟมล้างหน้า

ข้อ	โจทย์/คำถาม	กลุ่ม			
		กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4
	เบลล่า ราณี	ยาสีฟันเทพไทย, เครื่องซักผ้า/ตู้เย็นฮิตาซ, โยเกิร์ตเมจิ	เทพไทย, ยาสระผม, น้ำยาปรับผ้านุ่ม	ยาสีฟันเทพไทย	ยาสีฟันเทพไทย, น้ำยาปรับผ้านุ่ม
	ชมพู่ อารยา	ชาบีน่า, มิสทีน ดินสอเขียนคิ้ว, รถยนต์	ดาวนนี่, โดฟ, แพนเพิสเบบี้เลิฟ	ผ้าอ้อมเด็กเบบี้เลิฟ, ชุดชั้นในชาบีน่า, ลิปสติค/แป้งมิสทีน,	ชาบีน่า, ผ้าอ้อมเด็ก
	อัม พัชราภา	มิสทีน, น้ำยาปรับผ้านุ่ม	มิสทีน	มิสทีน	มิสทีน
2	เห็นสโลแกนสินค้าแล้วนึกถึงโฆษณา/สินค้าอะไร				
	ใครๆ ก็บินได้	เครื่องบินแอร์เอเชีย	แอร์เอเชีย	แอร์เอเชีย	นกแอร์
	คุณค่าที่คุณคู่ควร	ธนาคารไทยพาณิชย์	แบรด์รุ่งนก	รุ่งนกสก็อต	กาแฟเบอร์ดี
	หิวเมื่อไหร่ก็แวะมา	เซเว่น	7eleven	7eleven	7eleven
	อร่อยถึงใจ เด็กไทยทุกคน	นมไทยเดนมาร์ก	นมไทยเดนมาร์ก	บูไทย	บูไทย
	บริการทุกระดับประทับใจ	ประกันภัย AIA	ธนาคาร	ไทยพาณิชย์	ธนาคารไทยพาณิชย์/กรุงเทพ
3	สินค้านี้มีสโลแกนว่าอะไร				
	เป๊ปซี่	เป๊ปซี่ที่ดีที่สุด	ซ่าได้ทุกที่	ซาบซ่า	เป๊ปซี่ที่ดีที่สุด
	เบอร์ดี	หนึ่งในใจคุณ	ที่หนึ่งในใจคุณ	ที่หนึ่งในใจคุณ	คุณค่าที่คุณคู่ควร
	ช่อง 3	คุ้มค่าทุกนาทิดูทีวีสีช่อง 3	คุ้มค่าทุกนาทิดูทีวีสีช่อง 3	คุ้มค่าทุกนาทิดูทีวีสีช่อง 3	คุ้มค่าทุกนาทิดูทีวีสีช่อง 3
	ฮานามิ	ข้าวเกรียบรวยเพื่อน	ข้าวเกรียบรวยเพื่อน	ข้าวเกรียบรวยเพื่อน	ข้าวเกรียบรวยเพื่อน
	MK	กินอะไรๆ มากิน MK	กินอะไรๆ มากิน MK	(ไม่รู้)	กินอะไรก็อร่อยที่ MK

ข้อ	โจทย์/คำถาม	กลุ่ม			
		กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4
4	เห็นสินนี้แล้วนึกถึงโฆษณา/สินค้าอะไร				
	สีส้ม	น้ำส้มแพนด้า, ยาสระผมชันซิล, ปีโป้, มินิเมด, ดีโต้, สปอนเซอร์, น้ำยาล้างจาน, น้ำยาล้างผ้า	นมเปรี้ยวดัช, มิลค์, น้ำส้มดีโต้, แพนเพิสมา, โปะโกะ, มาม่า, น้ำซัน, น้ำส้มทิปโก้, น้ำส้มแพนด้า	น้ำส้มดอยคำ, น้ำส้มสายน้ำผึ้ง, แคมพูชันซิล, เลย์, โรซ่า, เบนเน็ต, คลีนแอนด์เคลียร์, แบรินด์เจนยู	น้ำส้มแพนด้า, เลย์, ชันซิล, การไฟฟ้า, รถเมล์
	สีเขียว	เซเว่น, อะเมซอน, เฮลล์บูลบอย, สแน็กแจ็ก, เลย์รสบาบ, ทาโร่, สาหร่าย, ยาสีฟันใกล้เคียง, ยาสีฟันดอกบัวคู่, วานทางจระเข้, บุหรี่ SMS, ชันซิล, แพนด้า, รีจอยส์, แบรินด์, กาแฟเรดี้, ยาตรากระต่ายบิน, วาซาบิ, กาแฟอารา, บัดสปีด, เปียร์ซัง, มาม่าเส้นหมี่, สไปรท์, หมากฝรั่ง	เชลล์ไทร์ทมา, ยุง, ทิปโก้, โออิชิ, อิตัน, สบู่กแก้ว, เดทตอล, ชันซิล, แพนด้า, ชันโล, รีจอยส์, MK, ใกล้ชิด	ชาเขียว, เลย์, เทพไทย, คอลเกต, ชีสเทมมา, ยาเขียวตราใบโพธิ์, ข้าวเบญจรงค์, แพนด้า, รีจอยส์, ชันซิล, เปียร์ซัง, ไอน์เนเกน, คลาลส์, เบิร์ก, ยาธาตุน้ำขาวตรากระต่ายบิน, ทิปโก้, แคร่ฟี, เดนทีน, ดอยคำ	ธนาคารกสิกร, เลย์, ดอกบัวคู่, เดทตอล, ชันซิล, รีจอยส์, ธ.ก.ส., หมากฝรั่ง
	สีแดง	KFC, ฮานามิ, ครีมอาบน้ำ, นกแก้ว, น้ำยาล้างห้องน้ำ, น้ำยาปรับผ้านุ่ม, คอมฟอร์ท, ปีโป้	แบรินด์รังนก, ดาวนี่, ฮานามิ, แพนด้า, ไอติมวอลล์, อายิโนะโมะโต๊ะ	สก็อต/แบรินด์รังนก, ฮานามิ, ครีมอาบน้ำแพรอต, ปูไทย, มาม่า, แพนด้า, คิทแคท, ดาวนี่,	แบรินด์รังนก, น้ำยาปรับผ้านุ่ม, ดาวนี่, ฮานามิ, แพนด้า, น้ำแดง, ไอติมวอลล์, สก็อตรังนกแท้, โอเล่

ข้อ	โจทย์/คำถาม	กลุ่ม			
		กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4
		, แพนด้า, เฮลส์ บูลบอยด์, เบอร์ ดี, ซี TOA, โย เกอร์ต		โอวัลติน, มาจิก คลีน, โอเล่, คอล เกต	
	สื่อน้ำเงิน/ฟ้า	ไฮเตอร์, โยเกอร์ต , น้ำยาปรับผ้า นุ่ม, ซี TOA, น้ำยาล้างห้องน้ำ เปิด, โอโม้, ไล ปอนเอฟ, ฮอลล์, คอเล็ท, เลย์, ไว ไวควิก, ดัชมิลค์, ธนาคารกรุงเทพ	เป๊ปซี่, โอโม้, แลคตาซอย, ไทยเดนมาร์ก, น้ำยาปรับผ้านุ่ม คอมฟอร์ท, น้ำยารีดผ้าไฮยีน , เทพไทย, ฮอลล์, ปากกา หมึกตราม้า	ลอลิเอะ, แพนด้า, ฮอลล์, หน่องโพ, นม ตราหมี, ผลปรุง รสฟ้าไทย, ยาสี ฟันเทพไทย, นมดัชมิลค์, ไอศกรีมเมจิ, เฮดแอนด์โซ เดอร์	เป๊ปซี่, ซี TOA, สาหร่ายถั่วแก่น้อย , ดัชมิลค์, ฮอลล์, ไฮเตอร์, ธนาคาร TMB
	สีเหลือง	แม็คโดแนล, Vit- C, สปอนต์เซอร์, เอ็มร้อย, เอ็ม สปอร์ต, ชันซิล, เลย์, ยาขมิ้นชัน, เปียร์ลีโอ, น้ำมัน มะกอก, น้ำมัน พืชตราองุ่น, นม ถั่วเหลือง, สเตป ซิล, ฮอลล์	นมตราหมี, โออิ ซี, สบู่กแก้ว, ฮอลล์, น้ำมันพืช (องุ่น, มรกต,) ไว ตามิลค์เจ, เลย์	ฮอลล์, ชันซิล, ไฮยีน, โออิซี, นกแก้ว, มาจิก คลีน, แอทแทค, น้ำมันพืช, นมผง ตราหมี, โฟโมส, เลย์, ลูกอมคุกกี้	เลย์, ฮอลล์, โออิซี, ชันซิล, น้ำแกงฮวด, น้ำมันมวย, น้ำมัน พืชมรกต, ยาหม่อง ตราถั่วทอง

จากกิจกรรมนี้ให้ผู้เรียนช่วยกันวิเคราะห์ต่อว่าอะไรเป็นกลยุทธ์หรือเทคนิค
ที่โฆษณาต่าง ๆ ใช้เพื่อให้เราสามารถจดจำสินค้าเหล่านี้ได้

5.2 กิจกรรม โฆษณา เค้บบอกอะไรเรานะ

ผู้สอนเปิดคลิปโฆษณาทั้งหมด 3 ชิ้น ให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์โดยการ
ระดมความคิดเห็นว่าโฆษณาแต่ละชิ้นมีจุดประสงค์ในการสื่อสารอย่างไร และใช้กลยุทธ์ในการ
นำเสนออย่างไร

1. โฆษณาชุด ลดพุง ลดโรค ของ สสส. ความยาว 90 วินาที (รณรงค์สร้าง
ความตระหนัก)

ผู้เรียนร่วมกันสรุปว่า โฆษณานี้มีความน่าสนใจ สนุก มีวัตถุประสงค์
อยากให้คนเรามีสุขภาพดี ไม่มีพุง จะช่วยลดการเกิดโรคต่าง ๆ ได้ มีใช้รูปแบบละครในการนำเสนอ
โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการลดพุง ว่าโรคอ้วนเกิดจากตัวเราเอง ควรเลือกรับประทานอาหารที่ดี มี
ประโยชน์ รู้จักรับประทานผัก และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ข้อมูลที่ได้รับสามารถนำข้อมูลไป
ปฏิบัติได้จริง มีการใช้สโลแกนให้เราจดจำได้ เกิดแรงบันดาลใจในการอยากลดพุง อยากออกกำลังกาย

2. โฆษณา True Move H ตอน การให้ คือการสื่อสารที่ดีที่สุด ความยาว
180 วินาที

ผู้เรียนร่วมกันสรุปว่า โฆษณานี้ มีการใช้เนื้อหาเพื่อสร้างอารมณ์และ
ความรู้สึก ซึ่ง เศร้า น้ำตาซึม เป็นเหมือนรูปแบบละครสั้น ๆ ดุมีสาระ และไม่ต้องใช้ดารานักแสดง
ดัง ๆ เป็นการนำเสนอเรื่องราวชีวิตของเด็กผู้ชายคนหนึ่ง ถ้าดูแค่รอบแรก อาจจะยังไม่คิดว่ามันเป็น
โฆษณาสินค้าอะไร เพราะมีโฆษณาของสินค้าอีกประเภทที่มักจะนำเสนอในเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก
เช่นกัน อาจทำให้สับสน แต่จะจำได้ว่าเห็นโฆษณานี้แล้วประทับใจ กินใจ ดูแล้วมีอารมณ์ร่วมไปกับ
เนื้อหา ไม่มีการพูดชื่อสินค้าเลยตั้งแต่ต้นจนจบ มีเพียงรูปโลโก้ของสินค้าที่ขึ้นมาตอนจบเท่านั้น และ
มีการใช้สโลแกนในการโฆษณาสินค้าว่า “การให้ คือ การสื่อสารที่ดีที่สุด”

3. โฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสโนว์ กลูต้า Snowz – Seoul Secret
ความยาว 50 วินาที

ผู้เรียนร่วมกันสรุปว่า จุดประสงค์ของโฆษณานี้คือต้องการขายสินค้า
เป็นโฆษณาเกินจริงมีการทำ หน้าและทาตัวพริ้วเต๋อด้วยสีดำและนำมาเปรียบเทียบกับตอนผิวขาว
มีการใช้บุคคลที่มีชื่อเสียงคือ คริส หอวัง มาแนะนำสินค้าเพื่อทำให้สินค้าเป็นที่รู้จัก มีการใช้สโลแกน
“แค่ขาวก็ชนะแล้ว” เป็นการสร้างค่านิยมที่ผิดและไม่เหมาะสม ว่าผิวขาวดีกว่าผิวดำ เป็นการเหยียด
สีผิว ซึ่งคนผิวดำก็มีบุคลิกภาพ รูปลักษณ์ ความสามารถที่ดีได้ เป็นการเหมารวมที่ผิดอาจก่อให้เกิด
ผลกระทบกับคนผิวดำได้เพราะจะผิวขาว หรือ ผิวดำ ก็มีคุณค่าเท่ากันเสมอ

5.3 กิจกรรมวิเคราะห์ เจาะประเด็น

ให้แต่ละครอบครัวหาโฆษณาหรือข่าวมาครอบครัวละ 1-2 ชิ้น และนำมา
ให้ผู้เข้าร่วมในกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ใครเป็นผู้ส่งสาร เทคนิคที่ใช้ในการ
นำเสนอ ข้อดีข้อเสียของข่าวหรือโฆษณาที่เลือกมา ความน่าเชื่อถือ (เชื่อถือได้หรือไม่เพราะอะไร)

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 46 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 5.3 กิจกรรมวิเคราะห์ เจาะประเด็น

กลุ่มที่	โฆษณา/ข่าวที่เลือกมา	ผลการวิเคราะห์
1	ข่าว “แก๊งยาไอซ์ ลอบขน 337 กิโล มูลค่า 340 ล้านบาท” (ไทยรัฐ)	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ส่งสาร/แหล่งที่มา : ไทยรัฐ ใช้เทคนิคการส่งสาร ผ่านการนำเสนอรูปภาพและรายละเอียดของข้อมูล ผู้ - วัตถุประสงค์ในการส่งสาร : เพื่อบอกถึงการค้ายาเสพติด การปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติด ผู้กระทำความผิดทางกฎหมาย ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เมื่อมีการนำยาเสพติดออกไปสู่ประเทศที่สาม บอกถึง แหล่งที่มาของยาเสพติด - ความน่าเชื่อถือ/ข้อมูลเป็นความจริงหรือไม่ : ข้อมูลที่นำเสนอเป็นจริง เนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีวันเวลา และสถานที่รวมถึงตัวผู้กระทำผิดชัดเจน มีแหล่งที่มาของข่าวมาจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
2	ข่าว “ทวงสิทธิ์ความเป็นธรรมด้วยการขอนำร่างชื้อยออกจากพิพิธภัณฑ์ศิริราช” (ไทยรัฐ)	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ส่งสาร/แหล่งที่มา : หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ - ความน่าเชื่อถือ : เป็นข้อมูลที่เป็ความจริง
3	โฆษณาการรักษาโรคหัวใจ ของโรงพยาบาลรามา2	<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งที่มา : โทรทัศน์ - เทคนิค : ใช้ดาราเป็นคณดิ่งดูดและใช้ภาพโรงพยาบาล - วัตถุประสงค์ : เพื่อเพิ่มโอกาสในการรักษาด้านโรคหัวใจ - ความน่าเชื่อถือ : เชื่อถือได้ เพราะข้อมูลมาจากโรงพยาบาลรามา 2 และมีเบอร์โทรติดต่อด้วย
4	ข่าว “ถล่มยับ ปีแอร์ เอมิล ฮอยเบิร์ก กองกลางทีมชาติเดนมาร์ก โข้วส์เต็ปหลอกล่อ ยาบา คานคาวา ทีมชาติจอร์เจีย ในศึกฟุตบอลยูโร 2020 รอบคัดเลือก กลุ่มดี จบเกม เดนมาร์กถล่ม 5-1	<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งที่มา : หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ - เทคนิค : ใช้รูปภาพประกอบ - วัตถุประสงค์ : บอกผลการแข่งขันฟุตบอล - ความน่าเชื่อถือ : เป็นจริง
5	ภาพโฆษณา “สูบบุหรี่จะแก่ก่อนวัยอันควร”	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ส่งสาร/แหล่งที่มา : ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ใช้รูปภาพในการสื่อสาร - เทคนิค : ใช้การเปรียบเทียบรูปร่างหน้าตาและอายุที่ตรงกันข้าม

กลุ่มที่	โฆษณา/ข่าวที่เลือกมา	ผลการวิเคราะห์
		<ul style="list-style-type: none"> - วัตถุประสงค์ : รณรงค์ลด/งดสูบบุหรี่ เพราะการสูบบุหรี่ทำให้ร่างกายเสื่อมโทรม ไม่แข็งแรง ผิวหนังเหี่ยวย่น แก่ก่อนวัย - ความน่าเชื่อถือ : ข้อมูลที่ได้เป็นจริงเพราะมีผลต่อสุขภาพ

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 5 พบว่า ผู้เรียนสามารถนำเสนอและสรุปวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของสื่อต่าง ๆ บอกเทคนิค กลวิธีที่โฆษณาต่าง ๆ ที่ทำให้จดจำสินค้าได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการนำไปสู่การวิเคราะห์สิ่งที่พบเห็นในสื่อในชีวิตประจำวันได้ ดังผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สิ่งที่เราเห็นในสื่อหรือในโฆษณา จะมีสีสัน เพลง ที่ทำให้เรารู้สึกสนใจ ดึงดูดทำให้เราอยากดู อยากลอง เหมือนบางที่เห็นโฆษณาขนม จริง ๆ ก็ไม่ได้อยากกิน แต่พอเห็นมันดูน่ากิน ก็เลยไปลองซื้อมากิน”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “เคยซื้อสินค้าเพราะเราชอบดารา นักแสดง คนที่เป็นฟรีเซนต์เตอร์ อยากใช้แล้วดูดีเหมือนเค้า แต่จริงๆ ภาพที่เราเห็นอาจจะไม่ใช่ความจริงเสมอไป มันอาจจะเป็นภาพที่ถูกตัดต่อมา ให้เราเห็นแล้วดูดี สวยงาม”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “พอได้วิเคราะห์จากกิจกรรมที่ทำ ทำให้รู้สึกว่า เนื้อหา อารมณ์ ความรู้สึกที่มากับข่าว โฆษณา หรือการนำเสนอของสื่อ นั้น สามารถบอกทัศนคติ และความรู้สึกของผู้นำเสนอได้ แล้วมันก็มีผลต่อความรู้สึกของเรา โน้มน้าวให้คนดูคล้อยตาม”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “โฆษณาเค้ามีเทคนิคเยอะแยะที่จะทำให้เราซื้อสินค้าของเค้า นอกจากเอาดารามาเชิญชวนแล้ว บางทีก็มีลด แลก แจก แถม ชิงโชค ตัวเราเองไม่ควรตัดสินใจซื้อของด้วยอารมณ์อย่างเดียว แต่ต้องหาข้อมูลของสินค้านั้นก่อนที่จะตัดสินใจซื้อ ว่ามันจำเป็นรีเปล่า คummัย ต่อไปเราจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อง่าย ๆ”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “บางอย่างโฆษณาเค้าก็บอกเราไม่หมด เค้าบอกแต่สิ่งที่เค้าอยากให้เรา มีการใช้คำพูดเกินจริง เช่น ข้อดีของสินค้า หนูเคยเก็บเงินไปซื้อครีมทาให้ผิวขาว แต่ทาเท่าไรก็เหมือนเดิม ไม่ขาวซักที พอหลังจากที่หนูได้มาร่วมกิจกรรมนี้ ว่าต้องหาข้อมูลให้ดี ๆ ก่อน หนูลองกลับไปดูที่กล่อง ดูส่วนผสมของครีมที่หลอดสินค้า ก็รู้สึกส่วนผสมของครีมแทบไม่มีอะไรเลยคะ”

แผนการเรียนรู้ที่ 6 วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น

ให้ผู้เรียนเลือกรายการที่วือะไรก็ได้ 1 รายการตามความสนใจ และนำมาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ชื่อรายการที่เลือก เนื้อหาของรายการที่เลือกชมเสนออะไร สาเหตุที่เลือกรายการนี้ ข้อดีข้อเสียของเนื้อหาที่ได้รับ อิทธิพลของเนื้อหาที่นำเสนอส่งผลต่อความรู้สึกและทัศนคติของเราอย่างไร สิ่งที่ได้เรียนรู้จากเนื้อหาที่ได้รับชม สิ่งที่ได้เรียนรู้จะนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร

ผลจากการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 47 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 6 วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น

รายการที่เลือกชม	สาเหตุที่เลือกชม	ข้อดี/ข้อเสีย ของเนื้อหาที่ได้รับ	การเอาไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวัน
ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตอนการพัฒนาก่อสร้างรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน	มีสาระ ได้ความรู้เรื่องการพัฒนาบ้านเมือง	ได้รู้ประโยชน์ของรถไฟฟ้า ได้รู้สาเหตุว่าทำไมต้องสร้างรถไฟฟ้า	ได้รู้ว่าการไฟฟ้ามีสายไหนบ้างและหนุอาจะขึ้นรถไฟฟ้าบ่อยขึ้น เพราะจะไม่สร้างมลพิษทางอากาศ ไม่ทำให้รถติด
ไมค์หมดหนี้	ชอบ เพราะ เป็นรายการที่ให้โอกาสให้กำลังใจกับคนที่ท้อแท้ในชีวิต และได้เรียนรู้ถึงชีวิตของแต่ละครอบครัว	เรียนรู้ถึงการต่อสู้ของแต่ละครอบครัว ให้รู้จักการอดทน	ทำให้ตัวเองมีกำลังใจในการดำรงชีวิต สู้อชีวิต
เชฟกระทะเหล็ก ประเทศไทย	ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน รู้สึกผ่อนคลาย	เรียนรู้วิธีการทำอาหาร ได้เมนูใหม่ ๆ	เอาเมนูที่ดูในทีวีไปลองทำเองบ้าง
ละครสุภาพบุรุษสุดซอย	เป็นละครที่สามารถให้ลูกดูด้วยได้ สนุกสนาน นักแสดงน่ารัก ให้ข้อคิดดีๆ ดูแล้วไม่เครียด	ให้ข้อคิดเรื่องการแต่งกายและการกระทำเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ เห็นถึงความอบอุ่นในครอบครัว	สอนลูกให้ซื่อสัตย์และเลือกแก้ปัญหาในทางที่ถูกต้อง และการดูแลเอาใจใส่คนในครอบครัว
ละครโลลาลิตายักษ์	เนื้อเรื่องสนุกดี น่าติดตาม	เนื้อเรื่องสนุก แต่มีการใช้คำรุนแรง พูดไม่เพราะ มีตอนที่ผู้ใหญ่รังแกเด็กด้วย	ระวังตัว ไม่ไว้ใจคนแปลกหน้า หรือคนที่เราไม่รู้จัก เพราะเค้าอาจมาหลอกได้

รายการที่เลือกชม	สาเหตุที่เลือกชม	ข้อดี/ข้อเสีย ของเนื้อหาที่ได้รับ	การเอาไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวัน
ละคร ผู้ป่วยอินดี้ ยาหยี อินเตอร์	สนุกสนาน ได้เห็นวิถีชีวิต ของชาวนา ซึ่งใกล้เคียง กับวิถีชีวิตจริงของรุ่น พ่อแม่	ได้รับรู้ถึงความเป็นอยู่ ความมีน้ำใจของคนใน สังคม ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แต่มีข้อเสียเรื่อง การทุจริต การใช้ความ รุนแรง	เรียนรู้ในการใช้เหตุและ ผลในการแก้ปัญหา การ ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย
ข่าว Workpoint	เพื่อรับข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ ชอบผู้ประกาศข่าว อ่าน ข่าวชัดเจน บรรยายข่าว ละเอียด	เนื้อหาจากข่าวต่างๆ ทำ ให้เราระวังตัวในการใช้ ชีวิต ทันต่อเหตุการณ์	ทำให้ทันต่อเหตุการณ์ บ้านเมือง

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 6 พบว่า ผู้เรียนสามารถบอก ข้อดี ข้อเสีย ข้อเท็จจริง จากเนื้อหาที่ได้รับได้ และบอกได้ว่า เนื้อหาที่ได้รับแฝงคุณค่า ทักษะคติ หรือมุมมองอะไร อย่างไรบ้าง ในกิจกรรมนี้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิด วิเคราะห์ว่าสื่อที่ตนเลือกรับนั้นดีหรือไม่ อย่างไร โดยผู้เรียนส่วนใหญ่เลือกรับชมรายการได้เหมาะสมกับช่วยวัยของตนเอง โดยส่วนใหญ่เด็กจะตัดสินใจเลือกรับชมรายการนั้นๆ เอง และให้เหตุผลสนับสนุนได้ว่าทำไมตนเองจึงเลือกรับชมรายการนั้น และประยุกต์ใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้จากเนื้อหาสาระในรายการที่รับชมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “เดี๋ยวนี้รายการทีวีมี เยอะมาก มันมีทั้งรายการที่มีประโยชน์ และไม่มีประโยชน์ ขึ้นอยู่กับเราว่าเราจะเลือกดูรายการ ประเภทไหน”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “แต่ละรายการที่เราดู มันก็ส่งผลต่อความคิด ทักษะคติ และพฤติกรรมของเราได้ เพราะฉะนั้นก็ควรเลือกดูอะไรที่มันสร้างสรรค์ ที่มันก่อให้เกิดประโยชน์กับเราจะดีกว่า”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “หนูชอบดู ฟีเก้ไกล์ไล เดอร์ค่ะ ฟีเค้าเป็นยูทูบเบอร์ ทำรายการเป็นตอน ๆ ออกทางยูทูบ หนูว่าหนูก็มีฟีเค้าเป็นแบบอย่างนะ ค่ะ หนูเคยคิดจะหาเงินช่วยเหลือพ่อแม่ เพราะมีฟีเค้าเป็นแรงบันดาลใจ บางอย่างที่หนูดู หนูก็เอามา ปรับใช้ในชีวิตได้ค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ต้องรู้จักเลือกดูในสิ่งที่มันมีประโยชน์ต่อตัวเองและครอบครัวมากขึ้น เดิมนี่คนพูดคำหยาบในทีวีเยอะมาก ในละครก็มี ในรายการที่ออกอากาศสดก็มีเหมือนเป็นเรื่องธรรมดา ในละครฉากเลิฟซีนก็เยอะอาจจะเพราะโลกมันเปลี่ยนไป เด็ก ๆ ก็จะมีคั่นเคยกับพฤติกรรมพวกนี้ ต้องคอยสอนเค้า”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ที่ผ่านมามีอาจจะเลือกดูรายการต่างๆ เพราะความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว แต่หลังจากนี้จะลองไปดูรายการที่ให้ความรู้พวกสารคดีดูบ้าง เพราะเห็นเพื่อนที่ออกมาแนะนำ แล้วรู้สึกว่าการสารคดีก็ให้ความรู้กับเราในหลาย ๆ เรื่อง คือ ถ้าเรารู้จักเลือกดูรายการที่ดีได้ ประโยชน์ที่ได้ก็อยู่กับตัวเราเอง”

แผนการเรียนรู้ที่ 7 เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกัน...วิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ

ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อสร้างความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่เริ่มต้นจากตัวเองและจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียนและสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงได้ว่าสื่อส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวอย่างไรบ้าง

7.1 กิจกรรมตระหนักในอิทธิพลของสื่อ

ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันระดมความคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวทั้งทางบวกและทางลบ จากนั้นให้เลือกมากลุ่มละ 1 ประเด็น ที่คิดว่าสื่อเป็นสาเหตุหลักและเสนอวิธีการแก้ไข

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 48 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 7.1

เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกัน...วิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ

กลุ่มที่	อิทธิพลของสื่อทางบวก	อิทธิพลของสื่อทางลบ
1	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับความรู้ด้านการศึกษา/ด้านการเดินทางและการใช้ชีวิตประจำวัน - ได้รับความบันเทิง - ประหยัดเวลาและสะดวกสบาย - ติดต่อสื่อสารสะดวกสบาย - สั่งซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น - ใช้ในการหารายได้ - ได้รับข่าวสารรวดเร็ว - สื่อเก่าได้รับความน่าเชื่อถือมากกว่าสื่อใหม่ - แลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้กันและกัน - คลายเครียดได้สำหรับผู้ที่ใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เสียเงิน - เสียเวลา - เสียโอกาสในการเดินทางไปสถานที่ต่างๆ - ขาดความน่าเชื่อถือในข้อมูลต่างๆ - มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว - ถูกหลอกลวงโดยมิจฉาชีพ - เสี่ยงสุขภาพ, ปวดหัว, ปวดมือ, ปวดตา

กลุ่มที่	อิทธิพลของสื่อทางบวก	อิทธิพลของสื่อทางลบ
	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน 	
2	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รู้ข่าวสารทันเหตุการณ์ - วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เช่น ข่าวอาชญากรรม - สร้างความบันเทิง - สั่งซื้อของออนไลน์ได้ง่าย - มีแอปพลิเคชันนำทาง GPS - สามารถดูรายการย้อนหลังได้ - มีแอปพลิเคชันช่วยสอน เช่น สอนทำอาหาร - มีการสอนพิเศษผ่านมือถือ - เรียนรู้ภาษาต่างๆ - ได้รู้ข่าวสารในแต่ละวัน ไม่ตกข่าว - ทำงานผ่านแอปพลิเคชัน - โอนเงินผ่านแอปพลิเคชัน - จองที่ผ่านแอปพลิเคชัน - ดูรายการแล้วมีแรงผลักดัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อความลูกโซ่ - ทำจิตใจย่ำแย่/วิตกกังวล - ภาพไม่ตรงปก ทำให้เสียเงินเปล่า - มีมิจฉาชีพมาหลอกลวงไปค่าประเพณีผ่านสื่อออนไลน์ - เด็กอาจติดเกมมากเกินไปทำให้เสียโอกาส/เวลา - GPS บอกทางผิดทำให้หลงทาง อาจทำให้ถึงชีวิตได้ - ถูกหลอกให้โอนเงินแต่ไม่ส่งของมาให้ - ถูกหลอกว่าเป็นญาติมาขอยืมเงินผ่าน Line
3	<ul style="list-style-type: none"> - ได้ความรู้ - สนุกสนาน - ได้รู้จักเพื่อนใหม่ - ได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ - สะดวกในการติดต่อสื่อสาร - ได้นำมาใช้ในชีวิตจริงได้ - เห็นภาพสื่อต่างๆ ในสังคม - สืบค้นข้อมูลได้ - สร้างรายได้เสริม - สามารถเผยแพร่ความรู้ให้ผู้อื่นได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เสียเงิน - เสียโอกาส - เสียสมาธิ - เสียเวลา - เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบ - ถูกหลอกได้ง่าย
4	<ul style="list-style-type: none"> - ทำให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ต่างๆ - เป็นแหล่งผ่อนคลายยามเหงา - ทำให้มีเพื่อนมากขึ้น - ได้รับความสะดวกสบาย - สามารถใช้ในด้านการศึกษา - สวย 	<ul style="list-style-type: none"> - เสียเวลา - เสียความรู้สึกลึก - ได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ข่าวไม่จริง - ราคาเกินจริง อาจเป็นของก๊อปปี้/ของปลอม - เสียเพื่อน

กลุ่มที่	อิทธิพลของสื่อทางบวก	อิทธิพลของสื่อทางลบ
	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถสร้างอาชีพได้ - สามารถท่องเที่ยวได้ - ได้ความสนุกสนาน - สามารถเล่าข่าวต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ดีลงในเฟซ/ไลน์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ของที่ได้มาอาจไม่ตรงปก ใช้ได้ไม่นาน ของไม่สวย อาจทำให้เกิดอาการแพ้ (มีตุ่มขึ้น)

7.2 กิจกรรมปกป้องตนเองจากอิทธิพลของสื่อ

ให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มวิเคราะห์กรณีศึกษา โดยแสดงความคิดเห็นว่าหากตนเองต้องตกอยู่ในสถานการณ์ ในกรณีศึกษาที่ยกมาจะตัดสินใจปฏิบัติตัวอย่างไร

กรณีที่ 1 ถ้ามีคนรู้จักกันผ่านทางเฟซบุ๊กชักชวนให้ออกมาเจอกันจะทำอย่างไร

กรณีที่ 2 ถ้าเรากำลังไลฟ์สดผ่านทางโซเชียลเน็ตเวิร์คและบังเอิญเห็นภาพของสมาชิกในบ้านเดินออกมาจากห้องน้ำโดยที่ยังแต่งตัวไม่เรียบร้อยเราจะทำอย่างไร

กรณีที่ 3 ถ้าสั่งซื้อสินค้าออนไลน์แล้วได้รับของไม่ตรงกับที่ประกาศขายไว้หรือถ้าสั่งซื้อสินค้าแล้วจ่ายเงินแล้วแต่ไม่ได้รับของจะทำอย่างไร

กรณีที่ 4 ถ้าโดนติดต่อภาพและโพสต์ลงในอินเทอร์เน็ตจะทำอย่างไร

กรณีที่ 5 ถ้ามีคนส่งข้อความมาขอยืมเงินจะทำอย่างไร

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 49 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 7.2 กิจกรรมปกป้องตนเองจากอิทธิพลของสื่อ

กรณีศึกษา	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
1	ไม่ไป เพราะคน ๆ นั้นไม่ใช่เพื่อนเรา ไม่เคยคุยกัน ยังไม่รู้นิสัยใจคอและไม่เคยเจอกัน จึงจะไม่ไปด้วย และจะตอบไปว่า “หนูไม่รู้จักพี่” และจะพยายามใช้คำที่สุภาพตอบกลับไปโดยไม่ให้กระทบจิตใจของอีกฝ่าย	ปรึกษาพ่อแม่ว่าให้ไปหรือไม่ ถ้าแม่ไม่ให้ก็ตอบว่าไม่ไป เพราะแม่ไม่อนุญาต	ตอบไปว่าไม่ไปด้วย และบอกกลับไปว่า ไว้รู้จักกันมากกว่านี้ แต่ถ้าเป็นคนที่เราไว้วางใจได้และจะไปกับเขาก็ต้องบอกพ่อแม่ก่อน
2	ลบคลิปถ้าไม่มีคนแชร์หรือแคปภาพ หุตุดไลฟ์และออกมาขอโทษ และบอกคนที่	ลบทันที ช่วยกันระวัง ขอโทษ ระวังตัวและอาจจะเลิกเล่น	ก่อนไลฟ์ต้องตรวจสอบภายในบ้าน/คนรอบข้างให้เรียบร้อยก่อน และทำเป็น

กรณีศึกษา	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
	โป๊ในไลฟ์เราว่าเขาแต่งตัวไม่เหมาะสมและดักเตือนให้เรา มาขอโทษ และป้องกันโดยหาห้องที่ไม่มีใครอยู่หรือบอกคนในครอบครัวว่าเรากำลังไลฟ์ คนในครอบครัวจะได้ระวังตัวไม่ให้มีคลิปหลุด/ภาพหลุด/หรือแต่งตัวโป๊ขณะที่เรากำลังไลฟ์		การส่วนตัวมากขึ้น แต่ถ้าไลฟ์ออกไปแล้วก็ต้องยอมรับในข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นแล้ว พิมพ์ตอบคอมเมนต์ขอโทษในสิ่งที่เกิดขึ้นกับภาพที่ออกไปโดยเจตนาหรือไม่เจตนา และลบออกไปก่อนที่จะถูกแชร์ไปในที่อื่นๆ
3	ติดต่อสอบถามไปยังเจ้าของสินค้า และแจ้งความ	แชร์ให้เพื่อนดู แจ้งความ เลิกซื้อสินค้า	ติดต่อไปหาคนที่เราซื้อสินค้า และเลิกซื้อสินค้ากับเขา
4	บอกว่ามันไม่ใช่เรา และหาว่าใครเป็นคนทำรูปนั้น ถ้าหากเป็นเพื่อนเราก็จะไปดักเตือนว่าอย่าทำอีกเพราะทำให้เราเสียหาย	บอกว่าคนนั้นไม่ใช่เรา และจะหาว่าใครติดต่อ ถึงจะมีคนบอกว่าไม่เป็นเราแต่เราก็จะบอกว่าไม่ใช่อยู่ดี ถึงจะติดต่อให้สวยหรือไม่สวยก็ตาม แต่ถ้ามีคนติดต่อให้เราสวยถ้าเขาทำแล้วเราดีก็จะทำต่อ	รู้สึกอับอาย/โมโห จะแจ้งความเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายกับผู้ที่น่าภาพเราไปเผยแพร่/ตัดต่อรูปเราในทางไม่ดี เพื่อที่ผู้กระทำผิดจะได้รับโทษและรับผลการกระทำผิดของตนเอง ครั้งต่อไปจะได้ไม่ไปทำกับผู้อื่นอีก
5	ตอบว่าไม่ให้ เพราะไม่รู้จักคนแปลกหน้า ไม่ให้เงิน และแจ้งความ	บอกกลับไปว่าไม่มีเงินให้ยืม ให้เขาไปขอเงินแม่เขาเอง ถ้าแม่เขาไม่ให้ก็ให้เขาเก็บเงิน/เก็บออมเองจะได้ไม่ต้องขอเงินแม่หรือพ่อ จะได้มีเงินของตัวเองไปใช้ได้	บอกแม่ ให้แม่ตัดสินใจว่าแม่จะให้หรือไม่ให้ เพราะเราไม่รู้จักรักเขา

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 7 พบว่า ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ต่ออิทธิพลของสื่อ และสามารถบอกวิธีป้องกันตนเองและสมาชิกในครอบครัวจากอิทธิพลของสื่อได้อย่างเหมาะสม ผู้เรียนส่วนใหญ่เคยได้รับผลกระทบจากสื่อในหลายรูปแบบที่ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ เช่น การซื้อขายสินค้าออนไลน์ที่มีการหลอกลวงโดยไม่รู้เท่าทัน การโดนเขียนวิจารณ์เรื่องต่างๆ ด้วยถ้อยคำที่รุนแรง เป็นต้น ในการระดมความคิดและนำเสนอวิธีป้องกันตนเองจากอิทธิพล

ของสื่อที่ทำให้เห็นว่า เด็กส่วนใหญ่เลือกที่จะนำเรื่องไปปรึกษาพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ก่อน ซึ่งนับว่าครอบครัวยังเป็นปัจจัยหลักในการจะช่วยดูแล ปกป้อง บุตรหลาน และรับมือจากอิทธิพลของสื่อ นอกจากนี้เด็กยังได้เห็นวิธีการแก้ปัญหาของผู้ปกครอง ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้จริง และสามารถแนะนำกับบุคคลรอบข้างให้ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ดังผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สื่อเป็นสิ่งที่มียิทธิพลต่อเรา ตั้งแต่ตื่นนอนก็หยิบโทรศัพท์ ส่งไลน์ให้เพื่อน ให้ลูกหลาน ได้เรียนรู้ เห็นถึงประโยชน์ และโทษของการใช้สื่อมากขึ้น ต่อไปจะรับข้อมูลอะไรก็ต้องมีสติ”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “สื่อเป็นดาบสองคม ถ้าใช้สื่อดีก็ถือว่าเป็นประโยชน์ แต่ถ้าใช้ในทางที่ผิดก็เป็นโทษกับเราได้”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “ผลกระทบในทางลบหากรายการนั้นมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมเช่นเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรุนแรง ก้าวร้าว ก็อาจก่อให้เกิดการเลียนแบบได้”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “หากรายการมีการสอดแทรกความรู้ คติ วิถีชีวิตการเป็นพลเมืองดี ความรับผิดชอบรู้ว่สิ่งไหนถูกหรือผิด ก็น่าจะดี เป็นการปลูกฝังการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับเด็กได้”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า “บางทีเด็กเค้ายังแยกไม่ได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด หากได้รับข้อมูลที่ถูกต้องก็อาจจะเป็นการชี้แนะให้เด็กปฏิบัติตามได้”

แผนการเรียนรู้ที่ 8 เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพ่นภัยยุคดิจิทัล

ผู้เรียนร่วมกันเรียนรู้รูปแบบของเกมในประเภทต่างๆ และอิทธิพลของเกมต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน รวมถึงการประเมินพฤติกรรมว่าพฤติกรรมใดที่บ่งบอกว่าติดเกมหรือไม่

8.1 กิจกรรม เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพ่นภัยยุคดิจิทัล

ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันระดมความคิดว่าเกมที่นิยมเล่นในปัจจุบันคือเกมอะไร โดยระบุชื่อเกม และระบุว่าเป็นเกมประเภทใด จากนั้นช่วยกันวิเคราะห์หว่าเกมที่เล่นนั้นมีประโยชน์อย่างไร

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 50 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 8.1

กิจกรรมเล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพ่นภัยยุคดิจิทัล

กลุ่ม	ชื่อเกม	ประเภทของเกม	ประโยชน์ของเกม
1	ฟีฟาย บันไดงู	ต่อสู้, เอาตัวรอด ฝึกทักษะ	ได้ฝึกฝนทักษะการขับรถ ฝึกสมาธิ, วางแผน

กลุ่ม	ชื่อเกม	ประเภทของเกม	ประโยชน์ของเกม
	ROV สปีดตีฟ แคนดี้ มาริโอ้ ทำขนม, อาหาร เปียโน สร้างบ้าน ปริศนาอักษรไขว้ แต่งตัว เกมเดิน Kahoot Hello Chinese	ต่อสู้ กีฬา, ขับรถ ฝึกสมาธิ ผจญภัย ฝึกทักษะ ฝึกทักษะ ความจำ เกมปริศนา เกมแก้ปัญหา เกมกีฬา กีฬา ออกกำลังกาย การศึกษา (ภาษา)	ฝึกการวางแผน ฝึกสมาธิ ความบันเทิง, สนุกสนาน, ใช้ ความคิด คิดวางแผน, ฝึกสายตา ฝึกการทำอาหาร ฝึกสายตา, ความไว ฝึกทักษะ ฝึกสมอง ฝึกทักษะ/ความคิด ฝึกพัฒนาการของร่างกาย/ออกกำลังกาย ฝึกทักษะ/ความรู้ ฝึกทักษะภาษาจีน
2	ฟีฟาย ROV สปีดตีฟ มาริโอ้ บอร์ดเกม ต่อบล็อก เกมเศรษฐี เกมงู Heyday เกมเดิน เปียโน รูบิก	แอ็คชั่น/ต่อสู้/เอาตัวรอด วางแผน/ต่อสู้ กีฬา/จำลองจากชีวิตจริง วางแผน/ ผจญภัย เกมวางแผนกลยุทธ์ วางแผน วางแผน วางแผน/ สร้างอาณาจักร วางแผน ฝึกสมาธิ แก้ปัญหา	ฝึกการวางแผน พัฒนาทักษะการวางแผน ฝึกคิดเลข ฝึกการซื้อขายบ้าน เป็นเกมที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน และครอบครัว สนุกสนาน ได้ออกกำลังกาย ช่วยให้คิดเร็ว ฝึกกล้ามเนื้อมือกับตา
3	ROV Free Fire Speed Drift Fruit Bubble Balls vs Lasere Minecraft	ต่อสู้/วางแผน ต่อสู้/ยิงปืน เกมการแข่งขัน ยิงผลไม้ตามสี เกมบอล สร้างบ้าน/เอาชีวิตรอด ต่อสู้	ฝึกทักษะการวางแผน ฝึกการเอาตัวรอด ประลองปัญญา

กลุ่ม	ชื่อเกม	ประเภทของเกม	ประโยชน์ของเกม
	Suprme Duelist Stickman BNK OSHI Festival Stack AMAZE SUDOKU	เกมเดิน ตัวต่อ เกมเลื่อน เกมปริศนา	ได้ออกกำลังกาย ฝึกสมาธิ ความรวดเร็ว ฝึกการคิด พัฒนาสมอง ฝึกสมาธิ
4	ROV Free Fire Speed Drift เกมหมากฮอส Softway FIFA The Sims เกมเศรษฐี Cookie Run Asphalt8 เปียนโน เกมงู SUDOKU	ต่อสู้ ต่อสู้/เอาชีวิตรอด แข่งรถ กีฬา วางแผน เอาชีวิตรอด แข่งบอล กีฬา แข่งบอล กีฬา ออกแบบสร้างตัวละครของตัวเอง เอาชีวิตรอด แข่งรถ เอาชีวิตรอด สร้างบ้าน/เอาชีวิตรอด เกมปริศนา	ฝึกทักษะการขับรถ ฝึกสมาธิ ฝึกสมาธิ ฝึกการทำการค้าขาย ฝึกการวางแผน รู้จักความมีน้ำใจ เพราะเล่นเป็นทีม ทำให้เข้าใจเทคนิคการเล่นเหมือนกีฬา ในชีวิตจริง ทำให้มีความคิดสร้างสรรค์ สนุกสนาน ฝึกสมาธิ ฝึกสมาธิ ฝึกความคล่องแคล่ว ฝึกสมอง ฝึกไหวพริบ คิดแก้ปัญหา

8.2 กิจกรรม คุณติดเกมแล้วหรือยัง

ให้แต่ละกลุ่มวิเคราะห์บัตรคำที่แจกให้ว่าพฤติกรรมใดบ้างที่บ่งบอก
แนวโน้มของการติดหรือไม่ติดเกม

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 51 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 8.2 กิจกรรมคุณติดเกมแล้วหรือยัง

กลุ่ม	พฤติกรรมติดเกม	พฤติกรรมไม่ติดเกม
1	- หาเงินไปเล่นเกม - หงุดหงิดถ้าไม่ได้เล่นเกม - ตื่นเช้ามีสมาธิเล่นเกม	- ช่วยทำงานบ้าน - ไปเที่ยวดีกว่านั่งหน้าจอ - สามารถควบคุมตัวเองได้

กลุ่ม	พฤติกรรมติดเกม	พฤติกรรมไม่ติดเกม
	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่สนใจสิ่งรอบตัว - สนใจทำกิจกรรมอื่นๆ น้อยลง - เพิ่มเวลาเล่นเกมขึ้นเรื่อยๆ - ซึมถ้าไม่ได้เล่นเกม - อยากเป็นนักสร้างเกม - หนีเรียนไปเล่นเกม - ความสัมพันธ์กับคนในบ้านแย่ลง - มีภาพเกมในหัว - หยุดเล่นเกมช่วงสอบ 	<ul style="list-style-type: none"> - รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - ออกกำลังกายสม่ำเสมอ - ชอบเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ - เล่นเกมภายในเวลาที่พ่อแม่กำหนด - ทำการบ้านก่อนเล่นเกม
2	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มเวลาเล่นเกมขึ้นเรื่อยๆ - ไม่สนใจสิ่งรอบตัว - หาเงินไปเล่นเกม - ซึมถ้าไม่ได้เล่นเกม - มีภาพเกมในหัว - สนใจทำกิจกรรมอื่นๆ น้อยลง - ตื่นเช้ามีสมาธิเล่นเกม - ความสัมพันธ์กับคนในบ้านแย่ลง - หยุดเล่นเกมช่วงสอบ - หนีเรียนไปเล่นเกม - หงุดหงิดถ้าไม่ได้เล่นเกม 	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นเกมภายในเวลาที่พ่อแม่กำหนด - ไปเที่ยวดีกว่านั่งหน้าจอ - ออกกำลังกายสม่ำเสมอ - ชอบเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ - ทำการบ้านก่อนเล่นเกม - ช่วยทำงานบ้าน - รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - สามารถควบคุมตัวเองได้ - อยากเป็นนักสร้างเกม
3	<ul style="list-style-type: none"> - มีภาพเกมในหัว - สนใจทำกิจกรรมอื่นๆ น้อยลง - ความสัมพันธ์กับคนในบ้านแย่ลง - หนีเรียนไปเล่นเกม - หงุดหงิดถ้าไม่ได้เล่นเกม - ซึมถ้าไม่ได้เล่นเกม - ไม่สนใจสิ่งรอบตัว - เพิ่มเวลาเล่นเกมขึ้นเรื่อยๆ - หาเงินไปเล่นเกม - ตื่นเช้ามีสมาธิเล่นเกม 	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นเกมภายในเวลาที่พ่อแม่กำหนด - หยุดเล่นเกมช่วงสอบ - ช่วยทำงานบ้าน - สามารถควบคุมตัวเองได้ - ชอบเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ - อยากเป็นนักสร้างเกม - ไปเที่ยวดีกว่านั่งหน้าจอ - รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - ออกกำลังกายสม่ำเสมอ - ทำการบ้านก่อนเล่นเกม

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 8 พบว่า ผู้เรียนสามารถบอกถึงประโยชน์และโทษของเกมและเลือกเล่นเกมในทางสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวได้

จากกิจกรรม พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่รู้จักรักเกมที่ลูกหลานตนเองเล่นเลย หรือรู้จกน้อยมาก บางคนเคยได้ยินชื่อแต่ก็ไม่รู้ว่าเป็นเกมเกี่ยวกับอะไร ทำให้ผู้ปกครองได้เรียนรู้เกี่ยวกับเกมที่บุตรหลานให้ความสนใจว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรโดยมีเด็กเป็นผู้นำเสนอเนื้อหาและอธิบายได้ว่าเกมแต่ละประเภทมีลักษณะเป็นอย่างไร สำหรับการควบคุมการเล่นของเด็กส่วนใหญ่จะเป็นการควบคุมเรื่องเวลาว่าไม่ให้เล่นนานเกินไป หรือให้เล่นเฉพาะตอนทำการบ้านเสร็จ และผู้ปกครองส่วนใหญ่ก็ไม่เห็นด้วยที่ให้เด็กเล่นได้ทุก ๆ วัน ดังผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ปกติไม่ค่อยได้ดูว่าลูกเล่นเกมอะไรบ้าง แต่หลังจากนี้จะคอยสอดส่องมากขึ้น ดูว่าสิ่งที่ลูกเล่นอยู่คือเกมอะไร ถ้าเกมนั้นมีความเหมาะสมก็เล่นได้ แต่อย่างเกมที่มีความรุนแรง ก็อาจจะต้องคอยชี้แนะ เพราะไม่เหมาะสมกับวัยเค้า เด็กยังตัดสินใจเองได้ไม่มาก และบางอย่างยังไม่สามารถแยกแยะได้ว่าอะไร ควรอะไรไม่ควร”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ทุกวันนี้เราปฏิเสธเทคโนโลยีไม่ได้ ก็ให้ลูก ๆ ได้ดูและเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีบ้าง แต่ต้องรู้จักจำกัดเวลาและหากิจกรรมอย่างอื่นที่หลากหลายให้เขาทำควบคู่กันไป สำหรับลูกที่สนใจเล่นเกม เราต้องคอยดูว่าเกมนั้นเหมาะสมกับเด็กอายุเท่าไร โดยส่วนตัวจะเคร่งครัดกับเรื่องนี้มาก ถ้าเห็นว่าเป็นเกมที่ไม่เหมาะสมจะไม่ให้ลูกเล่นเลย”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “กิจกรรมนี้ดีมาก ทำให้เราเห็นว่าลูกชอบเล่นเกมอะไร เพราะปกติเวลาเราถาม เค้าจะไม่ค่อยอยากตอบ”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “เวลาลูกเล่นเกมจะเรียกยากมาก กว่าจะเรียกให้ไปอาบน้ำ ไปกินข้าว ไปทำการบ้าน ลูกจะต้องบอกว่า ขอเวลาอีก 5 นาที 10 นาทีเสมอ ต่อไปนี้เราคงต้องจริงจังกับเรื่องนี้มากขึ้น ก่อนที่ลูกจะกลายเป็นเด็กติดเกม ตอนนี้ผลการเรียนเค้ายังดีอยู่ แต่ก็ต้องป้องกัน ดูแลไว้ก่อน”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ต่อไปนี้จะต้องหาวิธีการเข้าถึงลูกให้มากขึ้น ใกล้ชิดเค้าให้มากขึ้น คอยดูและทำความเข้าใจว่าเค้าเล่นเกมอะไร ต้องไปศึกษาหาข้อมูลของเกมทีลูกเล่นบ้าง”

แผนการเรียนรู้ที่ 9 แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน

ครอบครัววางแผนสร้างข้อตกลงในการใช้สื่อร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับบุตรหลาน และนำข้อตกลงนั้นไปฝึกปฏิบัติจริง กำหนดการฝึกปฏิบัติเป็นระยะเวลา 7 วัน โดยให้เขียนข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่คิดว่าเหมาะสมกับครอบครัวของตนและฝึกทดลองฝึกปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ได้ตกลงไว้ พร้อมทั้งบันทึกสิ่งที่ได้ทำและสิ่งที่ได้เรียนรู้ตามแบบบันทึกการกำหนดการใช้

สื่อร่วมกันในครอบครัว (ผู้ปกครองเป็นผู้บันทึกรายวัน) หลังครบกำหนด นำข้อค้นพบที่ได้มาอภิปรายร่วมกัน

ผลการจัดกิจกรรม

ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการใช้สื่อของบุตรหลาน

- เวลาเล่นโทรศัพท์หรือดูทีวี แล้วผู้ปกครองเรียกหรือถาม ทุกคนจะเงิบไม่มี การโต้ตอบ หรือถ้าตอบก็จะช้า ต้องถามซ้ำ
- อยู่กับโทรศัพท์นานเกินไป เวลาพูดอะไรไม่สนใจฟัง เพราะใจจดจ่ออยู่กับ โทรศัพท์ ส่วนใหญ่จะดูรายการย้อนหลัง ดูคลิป เล่นแอปพลิเคชันต่างๆ แต่ไม่ค่อยเล่นเกมส์
- เล่นโทรศัพท์มากเกินไปจนทำให้ไม่ได้อ่านหนังสือ หรือทำงานอื่นๆ ในบ้าน ที่ต้องรับผิดชอบ เช่น ล้างจาน กรอกน้ำ
- ใช้สื่อมากเกินไป ชอบเลียนแบบตามที่ได้เห็นในสื่อ เช่น คำพูดหรือพฤติกรรม ที่ไม่เหมาะสม
- ไม่ค่อยเข้าสังคมกับคนอื่น ชอบอยู่คนเดียว แล้วก็อยู่กับโทรศัพท์

ข้อตกลงร่วมกันในการใช้สื่อ

- ตั้งกฎ กติกาการใช้ว่า จะให้ใช้ได้หลังทำการบ้านเสร็จเท่านั้น
- ให้อุปกรณ์การสื่อสารทุกอย่างอยู่ในพื้นที่ส่วนกลางของบ้าน ไม่ให้มี คอมพิวเตอร์ มือถือในห้องนอน
- กำหนดระยะเวลาในการใช้ ว่าใช้ได้ไม่เกินครั้งละ 1 ชั่วโมง ต้องลุกไปทำ อย่างอื่นบ้าง
- แม่ใส่รหัสผ่านในอุปกรณ์การสื่อสาร เพราะฉะนั้นเวลาเล่นต้องมาขอแม่ ก่อนทุกครั้ง ซึ่งเมื่อก่อนแม่ไม่เคยใส่เลย เคื่อก็จะหยิบมาเล่นโดยที่บางทีแม่ก็ไม่วู้
- แม่จะนั่งดูทีวีด้วยทุกครั้ง เพื่อคอยแนะนำสิ่งที่ลูกพบเจอในสื่อ

ผลที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติ

- ยอมรับในกติกาที่ตั้งไว้ร่วมกัน และปฏิบัติได้ ลดการเล่นโทรศัพท์น้อยลง อย่างเห็นได้ชัด ขอใช้เป็นครั้งคราวเฉพาะจำเป็นเท่านั้น เช่น เวลาต้องส่งงานครูทางอีเมล
- ลูกหันไปทำกิจกรรมอย่างอื่นแทน เช่น ไปวิ่งเล่นกับเพื่อน เล่นกับสัตว์เลี้ยง มีกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัวมากขึ้น

- ลูกค่อนข้างตั้งใจในการฝึก เลยยอมทำตามกฎอย่างเคร่งครัด และแม่ก็จะคอยบอกเหตุผล ผลดี ผลเสีย และประโยชน์ที่ได้รับทุกครั้งที่มีโอกาส
- ลดเวลาในการใช้สื่อไปได้เยอะเลย รู้จักหากิจกรรมอย่างอื่นทำ เช่น มาขอแม่ไปเรียนดนตรี วาดรูป และใช้โทรศัพท์ให้เป็นประโยชน์มากขึ้น
- ดีขึ้น แต่ก็ยังใช้เวลากับเกมเยอะอยู่ อาจจะเป็นเพราะพ่อตามใจเพราะเห็นว่าผลการเรียนค้ำยังดีอยู่

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 9 พบว่า ผู้เรียนได้แนวทางในการดูแลการใช้สื่อให้แก่บุตรหลานโดยมีข้อตกลงร่วมกันในการใช้สื่อ หลังจากทดลองฝึกปฏิบัติ เด็กมีพฤติกรรมดีขึ้น ติดโทรศัพท์น้อยลง เริ่มมีระเบียบวินัยในการทำกิจกรรมประจำวันมากขึ้น โดยที่ผู้ปกครองไม่ต้องคอยเตือน วันแรก ๆ เด็กมีอาการต่อต้านบ้าง ไม่เชื่อฟัง หงุดหงิดที่ถูกควบคุมการใช้สื่อ แต่เมื่อผ่านไป 3-4 วัน เมื่อเด็กปรับตัวได้ ก็จะไปทำกิจกรรมอย่างอื่นแทน เช่น เล่นกับเพื่อน ทำกิจกรรมกับครอบครัว ซึ่งหากมีการฝึกปฏิบัติต่อไปเรื่อย ๆ มีแนวโน้มที่เด็กจะเกิดความคุ้นเคยและใช้สื่อด้วยความเหมาะสมมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า สาเหตุที่ทำให้เด็กปฏิบัติตามข้อกำหนดได้ไม่ดีเท่าที่ควร เพราะบางครอบครัวมีความขัดแย้งกันเองระหว่างผู้ปกครองทำให้การวางกติกาไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และไม่สามารถบังคับใช้ได้จริงเพราะเด็กก็จะเลือกเข้าหาฝ่ายที่เห็นด้วยกับเขามากที่สุดกลายเป็นว่าบางทีพ่อแม่ก็เลยทะเลาะกัน เพราะฉะนั้นผู้ปกครองจึงควรตกลงกันให้ได้ก่อนจะวางกฎกติกาให้บุตรหลาน ดังผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “จากที่ไม่ค่อยได้สร้างวินัยกับเค้าเท่าไร ก็เริ่มรู้สึกว่าการนี้นั้นมันสำคัญจริง ๆ หลังจากฝึกไปได้ซัก 4 วัน ลูกไม่ค่อยหยิบโทรศัพท์มาเล่น แต่เปลี่ยนไปวิ่งเล่นกับเพื่อนข้างบ้านแทน ก็รู้สึกดีใจนะค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “พ่อแม่นี้แหละ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เราให้ลูกดูได้ เล่นได้ แต่ต้องอยู่ในความควบคุม เช่น หนูดูอะไรคะ แม่ดูด้วยได้ไหม ตัวละครเขาทำอะไร ดีไหมสนุกไหม สอนทั้งข้อดีและข้อเสีย ไปพร้อมๆกัน ค่อยๆ ชวนเค้าไปเล่น ไปทำอย่างอื่นสลับเปลี่ยนไปมา ให้เค้ารู้ว่ามีความสุข ที่ไม่จำเป็นต้องเล่นมือถือตลอดไป”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “มีเวลาได้พูดคุยกับลูกมากขึ้น และคิดเลยว่าการเล่นกับลูกนี่แหละเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ได้มีกิจกรรมทำร่วมกัน สอนกวาดบ้านบ้างสอนล้างจาน สอนพับผ้าบ้าง ลูกกลับจาก ร.ร ถามเขาวันนี้เรียนสนุกไหม ครูสอนอะไรคะ กลางวันทานอะไรเอ่ย สิ่งทีลูกจะเก่ง คือเราต้องตั้งคำถามกะเขา ได้สอนทั้งข้อดีและข้อเสีย ค่อยๆ ฝึก ไม่ใช่เอะอะ อะไรก็ไปโยนมือถือให้เขา มันใช่เหรอ พ่อแม่รังแกฉัน”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ดีมาก ๆ การฝึกให้เค้ามีวินัยเกี่ยวกับการใช้สื่อแบบนี้ สิ่งที่เราเห็นชัดเลยคือ เค้าหยุดหงิดน้อยลง ความก้าวร้าวน้อยลง บางทีอยู่กับโทรศัพท์มือถือมาก ๆ ก็ทะเลาะกันเองกับพี่น้อง แย่งกันเล่นบ้าง บางทีกินอนด็อก พอแม่เริ่มกำหนดการใช้แบบจริงจังในหนึ่งอาทิตย์ที่ผ่านมา พฤติกรรมโดยรวมดีขึ้นนะค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “กลับมาที่บ้านต่างคนก็ต่างเล่น จ้องหน้าจอโทรศัพท์ เป็นทั้งครอบครัวตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ สุดท้ายเรื่องการรู้เท่าทันสื่อไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะของวัยใดวัยหนึ่ง ผู้ใหญ่เองก็ควรเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็ก ชี้แนะ สอนบางเรื่องเกี่ยวกับการใช้สื่อได้”

แผนการเรียนรู้ที่ 10 ทักษะศึกษา รายการเรื่องเล่าเสารอาหารทิพย์ สถานีโทรทัศน์

ช่อง 3

ผู้เรียนเยี่ยมชม ศึกษาดูงานกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ ของ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ในส่วนต่าง ๆ เรียนรู้เทคนิคการปฏิบัติงานข่าว กระบวนการผลิต รายการโทรทัศน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับขั้นตอนการผลิตรายการโทรทัศน์ ได้ทราบกระบวนการปฏิบัติงานจริงของรายการโทรทัศน์ และได้นำประสบการณ์ และ ความรู้ไปประยุกต์ใช้ เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ผู้เรียนได้บันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ตามหัวข้อในแบบบันทึก ไว้ดังนี้จากกิจกรรมใน แผนการเรียนรู้ที่ 10

พบว่าผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับขั้นตอนการผลิตรายการโทรทัศน์ ซึ่งการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้กับผู้เรียนทุกคน ผู้เรียนเห็นว่าเป็น กิจกรรมที่มีประโยชน์ เพราะทำให้มีโอกาสเปิดโลกทัศน์ ได้ทราบกระบวนการปฏิบัติงานจริงของ รายการโทรทัศน์ ได้นำประสบการณ์ และความรู้ไปประยุกต์ใช้ เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เป็น ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ดังผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ไปสถานที่จริงเรามี ประสบการณ์จากที่นั่น บางทีการอ่านจากในหนังสือหรือดูจากในอินเทอร์เน็ตมันน่าเบื่อ เพราะมันไม่ เห็นของจริง”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ได้เห็นประสบการณ์ จริงในการทำงาน เห็นวิธีการนำเสนอข่าว ที่ออกอากาศสด ทำให้รู้ว่าข่าวทุกข่าวเป็นสิ่งที่สื่อตั้งใจ นำเสนอ เราจะได้รับข้อมูลเรื่องอะไรก็อยู่ที่ว่าเค้าจะเลือกนำเสนออะไรให้เรา”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “พอได้มาเห็นวิธีการ ทำงานจริงๆ แล้วมันน่าตื่นเต้น ทำให้เรารู้มากกว่าจากที่อ่านในหนังสือ”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ทุกฝ่ายต้องมีความสามัคคีในการทำงาน ทั้งผู้ประกาศข่าว ช่างกล้อง คนบอกคิว”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้”

ผู้เรียนคนที่ 6 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ได้เห็นเทคนิคในการนำเสนอข่าว เช่น การแทรกรูปภาพ หรือคลิปต่างๆ ระหว่างที่ผู้ประกาศรายงานข่าว”

ผู้เรียนคนที่ 7 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน”

ผู้เรียนคนที่ 8 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ประทับใจการต้อนรับจากสถานี และการเล่าประสบการณ์ แบ่งปันความรู้ให้พวกเราค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 9 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “การจัดกิจกรรมศึกษาดูงานเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้กับผู้ปกครองและเด็กทุกคน ซึ่งในเวลาปกติเราไม่ได้มีโอกาสที่จะได้เข้ามาดูงานในสถานีโทรทัศน์แบบนี้ เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ เพราะทำให้มีโอกาสเปิดโลกทัศน์ ได้ทราบกระบวนการปฏิบัติงานจริงของรายการโทรทัศน์”

ผู้เรียนคนที่ 10 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “เวลาปกติเรียนอยู่ในห้องเรียนก็จะได้รับความรู้ทางวิชาการ แต่การที่มีโอกาสศึกษาดูงานในสถานที่จริง ทำให้ได้รับความรู้ และเกิดมุมมองอีกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เห็นว่า การทำงานในแต่ละครั้ง ต้องอาศัยความร่วมมือกันเป็นทีม ต้องมีความสามัคคีกัน”

ผู้เรียนคนที่ 11 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “สิ่งที่เห็นได้ชัดเลยคือ ได้เห็นความสามารถของผู้ประกาศข่าวว่า ต้องมีทักษะความสามารถในหลายๆ ด้านประกอบกัน ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการแก้ไขปัญหา และสถานการณ์เฉพาะหน้า มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา สิ่งสำคัญคือ ต้องมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถของตนเอง”

ผู้เรียนคนที่ 12 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “จะกลับมาพัฒนาตัวเองในเรื่องการวิเคราะห์สื่อ เพราะการดูงานครั้งนี้ทำให้เห็นว่า บางทีการนำเสนอของผู้ประกาศข่าว ก็อาจจะใส่ อารมณ์ น้ำเสียง ความคิดเห็น หรือความรู้สึกของตัวเอง ไปพร้อมกับการนำเสนอข่าวด้วย”

แผนการเรียนรู้ที่ 11 เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์

ผู้เรียนเรียนรู้และฝึกวิธีการส่งต่อข่าวสาร รวมถึงวิธีการรับรู้และตอบสนองต่อข่าวปลอม (Fake News) เนื่องจากในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข่าวปลอมและข้อมูลเท็จจากข่าวสารที่

ส่งต่อเผยแพร่กันบนสังคมออนไลน์ ขาดการตรวจสอบข้อความที่ได้รับมาว่าเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องไม่จริงแล้วก็มี การส่งต่อข้อความที่ไม่ได้ใช้ก่อนแชร์

11.1 กิจกรรมเผยแพร่กระซิบส่งสาร

ผู้เรียนฝึกส่งต่อข่าวสาร โดยแบ่งกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มยืนเรียงเป็นแถว คนแรกของแต่ละแถวมารับกระดาษที่เขียนข้อความที่กำหนดให้จากผู้สอนไปท่องจำ โดยกำหนดเวลาให้ท่องจำ 1 นาที แล้วส่งกระดาษข้อความคืนผู้สอน จากนั้นให้คนแรกของแต่ละแถวกระซิบบอกข้อความ คนที่ 2 จากนั้นคนที่ 2 กระซิบบอกต่อคนที่ 3 คนที่ 3 กระซิบบอกต่อคนที่ 4 และคนที่ 4 กระซิบบอกคนสุดท้าย และให้คนสุดท้ายของแต่ละแถวเขียนข้อความลงในกระดาษปฎิบัติที่ติดไว้บนกระดาน

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 52 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 11.1 กิจกรรมเผยแพร่กระซิบส่งสาร

ข้อความที่กำหนด	กลุ่มที่	ข้อความที่ผู้รับสารคนสุดท้ายได้รับ
ข้อความที่ 1 บ้านนายขวัญอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงใกล้ๆกับร้านขายลาบ	1	บ้านของนายขวัญอยู่ข้างขวาของแม่น้ำโขงติดกับร้านลาบ
	2	บ้านในขวัญอยู่
	3	บ้านนายขวัญอยู่ข้างแม่น้ำโขงข้างร้านขายลาบ
	4	บ้านนายขวัญอยู่ตรงแม่น้ำโขงทางขวามีร้านลาบ
ข้อความที่ 2 ตำรวจจับตายโจรหลายศพที่แอบแฝงอยู่แขวงเมืองกาญจน์	1	ตำรวจจับโจรตามได้หลายศพ
	2	ตำรวจจับโจรตายมาหลายศพอยู่ แขวงเมืองกาญจน์
	3	ตำรวจจับโจรที่แฝงอยู่ข้างร้านจังหวัดราชบุรี
	4	ตำรวจจับโจรที่แอบอยู่ที่เมืองกาญจน์
ข้อความที่ 3 เสียงฟ้าร้องเกิดจากรามสูรขว้างขวานไปรั้งความเมขลา	1	เสียงฟ้าเกิดจากนางรามสูร
	2	ฟ้าร้องเกิดจากอสูรขว้างขวานใส่เมขลา
	3	เสียงฟ้าร้องเกิดจากรามสูรขว้างขวานไปรั้งความเมขลา
	4	เสียงฟ้าร้องเกิดจากพระรามขว้างขวานไปยังเมขลา
ข้อความที่ 4 เรือลอยคว้างคว้างอยู่ท่ามกลางสายฝนทำให้ผู้คนนอกสันขวัญแขวน	1	เรือลอยกลางทะเลทำให้คน
	2	เรือลอยคว้างอยู่กลางสายฝนทำให้ผู้คนนอกสันขวัญแขวน
	3	เรือคว้างคว้างอยู่ท่ามกลางสายฝน ทำให้ผู้คนนอกสันขวัญแขวน
	4	เรือลอยกลางสายฝน ทำให้ผู้คนนอกสันขวัญแขวน
ข้อความที่ 5 ไฟกำลังไหม้ลามเขาจึงคว่ำขันตักน้ำสาดไฟที่ไหม้ข้างฝา	1	ไฟไหม้ฟางจึงคว่ำขันมาดับไฟ
	2	ไฟไหม้กำลังลาม เขาคว่ำขันตักน้ำสาดใส่ไฟข้างฝา
	3	ไฟกำลังไหม้ลามเค้าจึงคว่ำขันไปสาดไฟ
	4	ไฟไหม้กำลังลาม จึงคว่ำขันใส่น้ำไปสาดไฟ

ผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “กิจกรรมนี้ไม่ได้สนุกอย่างเดียว มันทำให้รู้ว่าบางทีก่อนที่จะข้อความจะมาถึงเรา มันอาจจะถูกส่งต่อมาจากคนอื่นมาแล้วไม่รู้กี่คน ข้อความที่ได้รับอาจจะถูกดัดแปลง ได้รับข้อความไม่ครบ บางทีความหมายก็เปลี่ยนไป”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ฝึกให้เรารับฟังข้อมูลข่าวสารอย่างมีสติ คิด ทบทวน ให้ดี ให้ถูกต้อง ก่อนจะส่งต่อข้อมูลออกไป”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “บางข้อความที่คิดว่าฟังมาดีแล้ว แต่พอส่งต่อออกไปผิดนิดเดียว ความหมายก็เปลี่ยนไปเลย”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “อันนี้เป็นแค่ข้อความที่เราบอกต่อ ๆ กันกับคนไม่ก็คน บอกผิดก็ทำให้ความหมายเปลี่ยน ลองคิดว่าถ้าเป็นสิ่งที่เราโพสต์ลงสื่อ มันก็จะมีผลต่อจำนวนคนที่มากขึ้นกว่านี้ ยิ่งถ้าใครมีเพื่อนหรือมีคนตามในโซเชียลเยอะ ๆ มันก็จะส่งผลกระทบต่อคนอื่นมากขึ้นไปด้วย”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ความรู้ประสบการณ์ก็มีผลต่อการเดาหรือตีความข้อความที่ได้รับนะค่ะ อย่างข้อความที่ 3 พอได้ยินว่ามีรามสูร เราก็เดาว่าต้องมีเมฆลา ช่วยให้อ่านข้อความได้ง่ายขึ้น”

11.2 กิจกรรมคิดก่อนโพสต์ เช็กก่อนแชร์

ผู้สอนแจกใบสถานการณ์เกี่ยวกับ ข้อมูล ข้อความ หรือข่าวสาร ที่ได้รับจากสื่อต่างๆ เช่น ข้อความส่งต่อที่ได้รับทาง Line หรือ Facebook แล้วตั้งคำถามต่อผู้เรียนว่า ท่านมีความคิดเห็นต่อข้อมูลที่ได้รับอย่างไร เชื่อหรือไม่ ท่านจะอย่างไรหากจะส่งต่อข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้

ผลการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 53 ผลการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้ที่ 11.2 กิจกรรมคิดก่อนโพสต์ เช็กก่อนแชร์

ข้อความที่ได้รับ	ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อข้อความที่ได้รับ
ไฟป่าลามหนัก ปีนี้อุบัติจริง (มีเนื้อข่าวพร้อมภาพประกอบหลายภาพ)	อ่านดูจากข้อความในข่าวคิดว่าเป็นเรื่องจริง เพราะเคยเห็นข่าวนี้จากรายการข่าวในโทรทัศน์ แต่ภาพที่เห็นไม่ค่อยเหมือนกับที่เห็นในโทรทัศน์เลย ดูมันหนักกว่ามาก คิดว่า อาจจะต้องมีการเช็กก่อนว่า ภาพที่เค้าเอามาลงคือภาพจริงหรือไม่ เป็นภาพเก่า หรือภาพจากคนละสถานที่หรือไม่ บางทีอาจจะเป็นเนื้อหาข่าวจริงแต่ภาพเอามาจากที่อื่น ถ้าจะแชร์

ข้อความที่ได้รับ	ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อข้อความที่ได้รับ
	จริงๆ คงต้องลองเช็คดูก่อน แต่ถ้าไม่มั่นใจก็คงไม่ส่งต่อจะดีกว่า
ข้อความ! คุณต้องไม่เชื่อแน่ ๆ สาววัยรุ่นรายข้ามคืน เพราะเธอทำสิ่งนี้ (พาดหัวข่าว โดยมีภาพประกอบ แต่ทำภาพเบลอเกือบทั้งภาพ)	เดี๋ยวนี้ออนไลน์พาดหัวข่าวแบบนี้เยอะ เนื้อหาข่าวไม่ตรงกับที่พาดหัว เมื่อก่อนก็เคยคลิกเข้าไปอ่าน แต่เดี๋ยวนี้อ่านแล้วไม่เชื่อ เป็นการพาดหัวข่าวปลอม กระตุ้นให้เราสงสัย อยากรู้ต่อ ถ้าอ่านเฉพาะพาดหัวข่าว เห็นทีแรกก็ตกใจ จงใจเขียนให้ดูเกินจริง เพราะหวังจะเรียกร้องความสนใจให้คนกดเข้าไปอ่านเยอะๆ เลยพาดหัวอะไรที่มันสร้างความสงสัย งุนงงจนต้องกดเข้าไปดู แต่พอเข้าไปดูมันแทบไม่มีอะไรเลย ถ้าเจอข้อความแบบนี้ไม่ส่งต่อแน่นอน
สภากาชาดไทย เตือนหน้าฝน ระวัง แมลงก้นกระดก พืชออกฤทธิ์เป็นกรด ทำให้ระคายเคืองรุนแรง หากพบเห็นห้ามสัมผัส ปิด หรือบีบตัวแมลงเด็ดขาด หากสัมผัสเกิดอาการลุกลามให้รีบพบแพทย์ทันที ขอรับคำปรึกษาและตรวจวินิจฉัย โดยแพทย์ได้ที่ แผนกผิวหนัง หรือโทร 02-256-5487	ในข้อความมีการระบุชัดเจนว่ามาจากสภากาชาดไทย ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ ก่อนตัดสินใจเชื่ออาจทำการหาข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อมาเปรียบเทียบกัน อาจไปหารูปมาประกอบเพิ่มเติมว่า แมลงก้นกระดกมีลักษณะเป็นยังไง ถ้าจะส่งข้อความต่อก็ต้องบอกแหล่งที่มา คือใส่เครดิตผู้เขียนไปด้วย
สิ่งที่ห้ามกินคู่กันทำให้ท้องอืด - ท้องเสีย สังคมออนไลน์แชร์หลายภาพที่เตือนว่าห้ามกินอาหารบางอย่างคู่กัน เพราะอาจทำให้อาหารไม่ย่อย ท้องอืดท้องเสีย ไปจนถึงขั้นช็อกได้ เช่น ห้ามกินน้ำเต้าหู้ คู่กับส้ม ทำให้อาหารไม่ย่อย ห้ามกินของทอด คู่กับ แตงโม ทำให้ท้องเสีย ห้ามกินกล้วย คู่กับเผือก ทำให้ท้องอืด ห้ามกินปู คู่กับ น้ำแข็งใส ทำให้ท้องเสีย	ไม่เชื่อ เพราะไม่มีแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือเลย อยู่ ๆ ก็เขียนขึ้นมา เอาจริงๆ ประกอบให้ดูสวยๆ เราอาจนำข่าวที่ได้รับมาค้นหาใน google เพื่อหาแหล่งข่าวอื่น ๆ อ้างอิงก่อน ว่ามีคนเคยแจ้งเตือนว่าขาวนี้เป็นขาวปลอมหรือไม่ ทางที่ดีเลือกดูจากสำนักข่าวที่มีความน่าเชื่อถือดีกว่า

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 11 พบว่า ผู้เรียนตระหนักว่าในการรับข่าวสาร จะต้องมีการตรวจสอบ หรือเปรียบเทียบข่าวเดียวกันจากหลายๆ แหล่งข้อมูล เพราะจะช่วยให้ได้รับข้อมูลจากหลายแง่มุมได้มากขึ้น ข้อความเดียวกันที่ถูกส่งมาจากแต่ละคนอาจถูกดัดแปลง หรือใส่ความคิดเห็นของตนเข้าไป จะต้องเช็คก่อนแชร์ คิดก่อนโพสต์ นำไปสู่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง

ไปจากที่เคยโพสต์ข้อความรุนแรง ไม่สร้างสรรค์ ก็เปลี่ยนคำพูดในการแชร์ข้อความลงโซเชียลมีเดีย ด้วยคำพูดที่สุภาพมากขึ้น ดังผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “เวลาอ่านข่าวก็ต้องอ่านทั้งหมด อย่าอ่านแต่แค่หัวข้อเรื่องที่มีมักจะเขียนให้ดูเกินจริงแล้วให้คลิกเข้าไปอ่าน พอเข้าไปอ่านปุ๊บบางทีเนื้อหามันไม่มีอะไรเลย”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “เมื่อก่อนเวลาเห็นข้อความอะไรที่น่าสนใจก็จะแชร์เลย ไม่ค่อยได้เช็คก่อนว่าเป็นข้อมูลเก่ารึป่าว”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “อาจจะต้องตรวจสอบจากแหล่งข่าวอื่นที่ใกล้เคียงกัน”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ต้องดูแหล่งที่มาว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหน”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “บางทีก็ชอบเอาข่าวเก่ามาลงใหม่ทำให้เราสับสนเพราะฉะนั้นก็ต้องตรวจสอบวันที่เกิดเหตุการณ์นั้นด้วยว่ามันใช่ของเก่าหรือเปล่า”

ผู้เรียนคนที่ 6 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ข้อมูลบางอย่างที่ได้รับมาบางทีก็เกินกว่ามันเป็นเรื่องจริง อย่างเมื่อก่อนหนูเคยได้รับข้อความที่ส่งต่อมาในไลน์ ค่ะ เคื่อบอกว่าถ้าไม่ส่งต่อให้อีก 10 คน พ่อแม่จะป่วย หรือมีเหตุการณ์ไม่ดีเกิดขึ้น หนูก็เลยส่งต่อ แต่ถ้าเป็นตอนนี้นี้หนูรู้แล้ว หนูไม่ส่งต่อแล้วค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 7 (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2562) กล่าวว่า “ข้อมูลที่เราจะส่งต่อควรเป็นเรื่องดี ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเรา หรือคนอื่น ๆ ด้วย เช่น ช่วยแชร์เรื่องการสมทบทุนเงินบริจาคให้โรงพยาบาล หรือ ประกาศกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน”

แผนการเรียนรู้ที่ 12 รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ

ผู้เรียนเลือกใช้สื่อ คิดออกแบบ กำหนดเนื้อหาในการนำเสนอข้อมูลเอง รวมไปถึงวิธีการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อ สามารถใช้เนื้อหาใกล้ตัวสมาชิกในครอบครัวและเนื้อหาอื่น ๆ ที่สมาชิกในครอบครัวสนใจในการสร้างสรรค์สื่อได้ โดยสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบตามศักยภาพของตน

กิจกรรม รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ

ผู้สอนยกตัวอย่างให้ผู้เรียนเห็นภาพของสถานการณ์การใช้สื่อในปัจจุบันว่า ทุกคนสามารถเป็นผู้ผลิตสื่อได้ เช่น การเขียนstatus การถ่ายคลิปวิดีโอ ฯลฯ โพสต์ลงบนโซเชียลมีเดีย และให้ดูตัวอย่างการนำเสนอสินค้าหรือบริการที่สร้างขึ้นเองอย่างง่าย ๆ เช่น โพสต์หรือ คลิปสั้น ที่

สามารถสร้างสรรค์ขึ้นมาเองได้ โดยมีการสอดแทรกกลยุทธ์ที่ใช้ในการนำเสนอของตนเอง จากนั้นให้แต่ละครอบครัวเลือกผลิตสื่อที่มีเนื้อหาในเรื่องที่ครอบครัวตนเองมีความสนใจ โดยเลือกใช้สื่อประเภทใดก็ได้ตามความถนัดและศักยภาพที่ตนเองมี และทดลองร่วมกันสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อนำเสนอ

ผลการจัดกิจกรรม

ผู้เรียนได้นำเสนอเนื้อหาในเรื่องที่แต่ละครอบครัวให้ความสนใจ ดังนี้

ครอบครัวที่ 1 นำเสนอการสอนแต่งหน้า ผ่านคลิปสั้นเป็นเวลา 5 นาที

ครอบครัวที่ 2 นำเสนอสัตว์เลี้ยงในบ้าน 10 ตัว และวิธีการให้อาหารสัตว์เลี้ยงที่บ้าน ผ่านคลิปสั้นเป็นเวลา 8 นาที

ครอบครัวที่ 3 นำเสนอวิธีออกกำลังกาย

ครอบครัวที่ 4 นำเสนอโปสเตอร์รณรงค์เกี่ยวกับการต่อต้านยาเสพติด

ครอบครัวที่ 5 นำเสนอการสอนทำอาหาร “ส้มตำถาด” ผ่านคลิปสั้นเป็นเวลา 7 นาที

ครอบครัวที่ 6 นำเสนอคลิปวิธีการนำของเก่ามาดัดแปลงให้ใหม่ (พ่นสีรถจักรยาน)

ครอบครัวที่ 7 นำเสนอโปสเตอร์เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ครอบครัวที่ 8 นำเสนอโปสเตอร์แนะนำวิธีการแยกขยะ

ครอบครัวที่ 9 นำเสนอการใช้เวลาว่างในการแต่งเพลง และนำเสนอเพลงที่ตนเองแต่ง ผ่านคลิปสั้นเป็นเวลา 7 นาที

ครอบครัวที่ 10 นำเสนอการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ในบริเวณชุมชนที่อยู่ ผ่านคลิปสั้นเป็นเวลา 6 นาที

จากกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 12 พบว่าผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเอง รวมไปถึงการคิดออกแบบ กำหนดเนื้อหา ในการสร้างสรรค์สื่อเอง สามารถเลือกใช้สื่อ รวมไปถึงสามารถเผยแพร่ นำเสนอผลงานของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังผลสะท้อนคิดจากผู้เรียน ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 4 สิงหาคม 2562) กล่าวว่า “การผลิตสื่อสามารถทำได้หลายรูปแบบ และการที่ได้เห็นผลงานของเพื่อน ๆ มันเหมือนเป็นแรงกระตุ้นให้เราอยากกลับไปพัฒนา ไปคิดที่จะสร้างสื่อของเราให้ดีขึ้น”

ผู้เรียนคนที่ 2 (สัมภาษณ์ 4 สิงหาคม 2562) กล่าวว่า “ได้ฝึกทักษะในการผลิตสื่อ และนำเสนอ ได้ไปหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ รวบรวมข้อมูลที่เราคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อเพื่อน ๆ คนอื่น ๆ ด้วย”

ผู้เรียนคนที่ 3 (สัมภาษณ์ 4 สิงหาคม 2562) กล่าวว่า “การจะบอกหรือนำเสนออะไรให้กับคนหมู่มาก ทำให้ต้องหาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง มีแหล่งอ้างอิง จะนำเสนอว่า ๆ ไม่ได้ ก็เลือกเรื่องที่เราสนใจและจะเป็นประโยชน์กับชีวิตประจำวันได้ ก็เลยไปหาข้อมูลเรื่องวิธีการแยกขยะมานำเสนอ”

ผู้เรียนคนที่ 4 (สัมภาษณ์ 4 สิงหาคม 2562) กล่าวว่า “จริง ๆ เราก็สามารถผลิตสื่อในแบบของเราได้ ได้ฝึกทำคลิป มีกิจกรรมร่วมกับลูก สนุกดีค่ะ ต่อไปว่าจะลองถ่ายเวลาไปเที่ยว หรือเวลาทำกับข้าวดูบ้าง ให้ลูกสอนตัดต่อ เผื่ออีกหน่อยทำเก่ง ๆ แล้วเอาไปโพสต์ มีคนมาเห็นอาจจะเป็นช่องทางในการทำมาหากินได้ค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 5 (สัมภาษณ์ 4 สิงหาคม 2562) กล่าวว่า “เราสามารถหาความรู้รอบ ๆ ตัวเราได้จากสื่อต่าง ๆ และเราสร้างสื่อขึ้นมาจากองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างมารวมกันมาเป็นงาน 1 ชิ้น”

การสะท้อนความรู้สึของผู้เรียนเมื่อสิ้นสุดโปรแกรม

ผู้เรียนเขียนบรรยายความรู้สึกของตนเองที่มีต่อการได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หลังสิ้นสุดโปรแกรมในวันที่ 4 สิงหาคม 2562 ดังนี้

ผู้เรียนคนที่ 1 กล่าวว่า “ชอบและดีมาก ที่ได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ จากการใช้สื่อ ได้รับรู้ผลเสีย ได้มีเวลากับลูกมากขึ้น ได้ศึกษาดูงาน ได้เห็นพัฒนาการที่ดีขึ้นของทุกคน และได้ทำให้ทุกคนกล้าแสดงออกมากขึ้น สอนให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้ทำกิจกรรมกันในครอบครัว มีความกระตือรือร้น ทุกอย่างเป็นไปตามแนวทางที่ดี ขอขอบคุณทุกท่านที่นำกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อ กิจกรรมที่ดีและมีประโยชน์ มาจัดให้ได้เรียนรู้ ขอขอบคุณค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 2 กล่าวว่า “ขอบคุณที่มอบโอกาสดี ๆ ให้กับครอบครัวของเรา ประทับใจบรรยากาศในการอบรมทุกครั้ง ได้ความรู้ ประสบการณ์ และความสนุกสนานจากการอบรม ทำให้ลูกได้รู้จักการใช้สื่ออย่างเหมาะสม ได้ประสบการณ์ กล้าแสดงออก กล้าคิดกล้าทำ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความตรงต่อเวลามากขึ้น สามารถเข้าใจสื่อได้มากขึ้น และสามารถเลือกสื่อที่เหมาะสมกับตนเองได้ มีเวลาในการทำเรื่องที่มีประโยชน์กับตัวเองมากกว่าเดิม เป็นประสบการณ์ที่ดีจริง ๆ ค่ะ ขอขอบคุณที่มอบประสบการณ์ดี ๆ นะคะ”

ผู้เรียนคนที่ 3 กล่าวว่า “ได้รับความรู้กับกิจกรรมและได้รู้จักเพื่อนใหม่ ๆ ได้ทำ
ให้ครอบครัวทั้งแม่และลูกใช้สื่อดีขึ้น มีความระมัดระวังเวลาจะส่งต่อข้อความต่าง ๆ อยู่กับสังคม
และบุคคลอื่นอย่างมีความสุข ชอบคุณมาก ๆ ค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 4 กล่าวว่า “รู้สึกมีความสุข รู้สึกว่าตนเองมีความรู้เพิ่มมากขึ้น รู้สึก
ว่าตนเองมีวินัยมากขึ้น เช่น เรื่องการทำการบ้าน รู้สึกว่าเราดูมีพัฒนาการที่สามารถนำมาปรับใช้ใ
การเรียนขมุนมนะแนว รู้สึกว่าตนเองใช้สื่อน้อยลง รู้สึกว่าเรามีความคิดในการนำใช้สื่อกมากขึ้น แม้ก
ดูมีความสุขขึ้นเวลาหนูไม่ติดโทรศัพท์มากไป ไม่อยากให้โครงการนี้จบลงตอนนี้ เพราะถ้าโครงการนี้
ยังดำเนินต่อไป จะได้รับความรู้มากกว่านี้ อยากให้พี่ ๆ ทุกคนมีความสุขแข็งแรง หนูไม่อยากให้วันนี้ผ่าน
ไป หนูจะคิดถึงพี่ ๆ เสมอไป”

ผู้เรียนคนที่ 5 กล่าวว่า “รู้สึกดีใจที่ได้ร่วมกิจกรรมดี ๆ แบบนี้ อยากให้มีการจัด
อบรมแบบนี้อีก ทำให้ครอบครัวเข้าใจกันมากขึ้น และอยากไปดูงานนอกสถานที่แบบนี้อีก รู้สึกสนุก
ถ้าได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมดี ๆ แบบนี้ จะรีบไปเข้าร่วมเลย”

ผู้เรียนคนที่ 6 กล่าวว่า “ได้รับความรู้ใหม่ ๆ เยอะมากค่ะ ดีมาก เป็นประโยชน์
สำหรับตัวเองและครอบครัวมาก ๆ ครูสอนเข้าใจง่าย มีกิจกรรมให้ได้ฝึกเยอะ รู้สึกว่าตัวเองได้พัฒนา
และรู้จักป้องกันตัวเองในเรื่องของสื่อเยอะขึ้น จะโพสต์หรือจะแชร์อะไรก็ระวังมากขึ้น อยากให้มี
กิจกรรมดี ๆ แบบนี้อีกค่ะ ถ้ามีอีกก็อยากจะมาอีก”

ผู้เรียนคนที่ 7 กล่าวว่า “รู้สึกประทับใจและมีความสุข อยากให้มีกิจกรรมรู้ทัน
สื่ออีก และอยากให้พี่มาอีก เพราะมีความสุขที่ได้มาร่วมกิจกรรมตอนนี้แม่บอกว่าหนูเล่นโทรศัพท์
น้อยลง แล้วไม่ค่อยงอแงต้องขอบคุณมาก ๆ ค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 8 กล่าวว่า “รู้สึกมีความรู้เพิ่มขึ้น รักพี่ ๆ รักเพื่อน ๆ มีความผูกพัน
ได้เพื่อนใหม่ กล้าแสดงออกมากขึ้น เป็นตัวของตัวเอง ได้แสดงความคิดเห็น รู้สึกว่าเราจะอยู่รอดใน
สังคมออนไลน์ได้โดยไม่ตกเป็นเหยื่อ หนูอยากมาเจอครูด้วยค่ะ ครูใจดี คอยอธิบาย และช่วยเหลือ
เวลาที่ไม่ว่างใจ ถ้าเจอครู ๆ หนูก็จะไม่ว่างใจแล้ว”

ผู้เรียนคนที่ 9 กล่าวว่า “ขอบคุณครูทั้งสามคนมากค่ะ คุณครูช่วยสอนให้ทั้งแม่
และลูกมีความรู้ ทำให้ลูกกล้าแสดงออก กล้าพูด ครูมีความเป็นกันเอง คอยช่วยเหลือ แนะนำให้เรา
เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น อยากให้คุณครูมาอีก ขอคุณที่มาให้ความรู้”

ผู้เรียนคนที่ 10 กล่าวว่า “จากครั้งแรกที่มา ไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับสื่อเลย แต่พอเข้า
ร่วมกิจกรรมแล้วและได้กลับบ้านกลับไปทำที่บ้านทุกครั้ง ก็เกิดความสนุกและได้รับความรู้ ลูก ๆ ที่บ้านก็

ได้ทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น และลูก ๆ ก็ลดการเล่นโทรศัพท์ลงได้เยอะเลย และชอบตรงที่พาออกไปดูสื่อนอกสถานที่ ได้เจอประสบการณ์แปลกใหม่ จากที่เคยนั่งดูแต่หน้าจอทีวีก็เห็นการถ่ายทำจริงและได้ออกรายการด้วย อยากให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้อีก ครอบครัวและเด็ก ๆ ได้มีกิจกรรมมีส่วนร่วมด้วยกัน”

ผู้เรียนคนที่ 11 กล่าวว่า “ความรู้ที่ได้มาเรียน คือ ดีมาก เพราะว่าเราได้ออกไปดูงาน ได้เรียนเรื่องสื่อ เพราะในห้องเรียนไม่มีเรียนสื่อ จะมีแต่ชุมชน การมาเรียนทำให้เราใช้สื่อน้อยลงด้วย พี่ ๆ ก็น่ารัก ถึงจะมีการบ้านแต่ก็ทำได้เรียน ทำให้ได้เจอเพื่อนใหม่และได้สนิทกันมากขึ้น”

ผู้เรียนคนที่ 12 กล่าวว่า “สนุกสนานมาก ๆ ได้ร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ด้วย มีความสุขมาก ๆ การได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับลูกมากขึ้นทำให้เราเข้าใจกัน เวลาเราสอนลูกก็จะยอมฟังมากขึ้น ความรู้ที่ได้เอามาใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีมาก ๆ ด้วย ครูน่ารัก ใจดี คอยให้กำลังใจตลอด ทำให้สนุกมาเวลาเรียน”

ผู้เรียนคนที่ 13 กล่าวว่า “ตั้งแต่วันแรกที่ได้เจอกันทุกคนน่ารักมาก ชอบคุณที่ให้สิ่งดี ๆ และความรู้หลาย ๆ เรื่องที่เราไม่เคยรู้ มันสามารถนำไปใช้กับคนในครอบครัวได้จริง ๆ ค่ะ ชอบคุณน้ำใจที่มีให้ ถ้าเป็นไปได้อยากให้มีการแบบนี้อีก เราจะได้ความรู้และได้เจอกันอีก หลังจากวันนี้นี้คงจะคิดถึงทุกคน และมิตรภาพที่มีให้กันนะค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 14 กล่าวว่า “รู้สึกชอบพี่ ๆ ได้ความรู้ ได้เพื่อนใหม่ สนุก ทำให้ตั้งใจเรียน รู้สึกตัวเองมีสติในการรับข่าวสารมากขึ้นค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 15 กล่าวว่า “ประทับใจ มีความรู้ สามัคคีกับครอบครัว มีสมาธิ ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ ชอบและขอบคุณที่มาให้ความรู้ที่เอามาใช้ในครอบครัวและในชีวิตประจำวัน ได้ รักกิจกรรมนี้มากที่ทำให้ครอบครัวเข้าใจกันและรักกันมากยิ่งขึ้น”

ผู้เรียนคนที่ 16 กล่าวว่า “อยากให้มาอีก ได้ความรู้เกี่ยวกับสื่อเพิ่ม ได้ความสนุก อาหารอร่อยมาก หลังจากจบกิจกรรมนี้ไป อยากจะไปเรียนเรื่องการทำสื่อเพิ่ม เช่น การทำคลิปวิดีโอ”

ผู้เรียนคนที่ 17 กล่าวว่า “มีความสุข เฮฮา ได้ความรู้ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสื่อเก่า/สื่อใหม่ ได้รู้จักเพื่อนใหม่มากขึ้น และทำให้หนูได้กับแม่เข้าใจกันมากขึ้นเรื่องการใช้สื่อค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 18 กล่าวว่า “รู้สึกดี ได้ความรู้จากพี่ ๆ ชอบคุณพี่ ๆ ทุกคน ที่ทำให้หนูใช้สื่อได้ดีและไม่ติดมือถือมากเกินไป หนูชอบมาก ชอบคุณค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 19 กล่าวว่า “รักทุกท่านค่ะ กลับมาอีกนะคะ ประทับใจ มีความสุขมากกับกิจกรรม ทำให้มีความกล้ามากขึ้น และทำให้น้องห่างจากโทรศัพท์ มากี่ไม่เล่นแล้ว ทำให้วันหยุดมีกิจกรรมร่วมกัน ใกล้ชิดกันมากขึ้น สนุกสนาน ชอบค่ะ อยากให้มีกิจกรรมแบบนี้อีกค่ะ ชอบคุณที่มาให้ความรู้ค่ะ”

ผู้เรียนคนที่ 20 กล่าวว่า “เป็นเรื่องใกล้ตัวที่มีความสำคัญมาก ๆ เรื่องที่ได้เรียนก็เอาไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง ๆ ได้ฝึกทำหลาย ๆ อย่างที่ไม่เคยทำ เช่นการวิเคราะห์ข่าว ละคร สนุกดีค่ะ ทำให้เข้าใจเรื่องสื่อมากขึ้นเยอะเลย ที่สำคัญคือ ทำให้ครอบครัวของเราใช้สื่ออย่างมีสติมากขึ้น ไม่ตกเป็นเหยื่อของสื่อ ชอบคุณมาก ๆ เลยค่ะ”

จากผลการเรียนรู้ของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว สรุปได้ว่าหลังจากที่ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ทั้ง 12 แผน ซึ่งประกอบด้วย 1) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2) รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย 3) ทำไมต้องรู้เท่าทันสื่อ 4) การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน 5) กระบวนการคิดพิชิตสื่อ 6) วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น 7) เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกันและวิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ 8) เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุคดิจิทัล 9) แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน 10) ทักษะศึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 11) เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ 12) รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมกันในการจัดกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ สามารถช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่เพิ่มมากขึ้น

4) ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน

ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 54 ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ พฤติกรรมการ เรียนรู้
การทำงานเป็นทีม	4.48	0.62	ปฏิบัติเป็น ประจำ
การแสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม	4.47	0.83	ปฏิบัติเป็น ประจำ

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ พฤติกรรม การเรียนรู้
ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม	4.67	0.51	ปฏิบัติเป็น ประจำ
การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม	4.47	0.81	ปฏิบัติเป็น ประจำ
พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน	4.52	0.71	ปฏิบัติเป็น ประจำ

จากตารางข้างต้นพบว่า โดยภาพรวมผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบร่วมกันเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 4.52 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมด้านที่สูงที่สุดคือ พฤติกรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่มมีการปฏิบัติเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 4.67 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51) รองลงมาคือ พฤติกรรมในการทำงานเป็นทีมมีการปฏิบัติเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 4.48 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62) รองลงมาคือ พฤติกรรมเกี่ยวกับการแสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม และ พฤติกรรมในการสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่มมีการปฏิบัติเป็นประจำ ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ มีค่าเฉลี่ย 4.47 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียนรายด้าน ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 55 ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านการงานเป็นทีม)

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านการงานเป็นทีม)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ พฤติกรรม การเรียนรู้
1. ร่วมกันวางแผนการทำงาน	4.42	0.669	ปฏิบัติเป็น ประจำ
2. มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายในกลุ่ม	4.42	0.669	ปฏิบัติเป็น ประจำ
3. มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด	4.58	0.669	ปฏิบัติเป็น ประจำ

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านการทำงานเป็นทีม)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ พฤติกรรม การเรียนรู้
4. ให้ความร่วมมือกับสมาชิกภายในกลุ่ม	4.33	0.651	ปฏิบัติเป็น ประจำ
5. คิดและแก้ปัญหาภายในกลุ่มร่วมกัน	4.67	0.492	ปฏิบัติเป็น ประจำ
ภาพรวมด้านการทำงานเป็นทีม	4.48	0.62	ปฏิบัติเป็น ประจำ

จากตารางข้างต้น พบว่า **ด้านการทำงานเป็นทีม** ผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมในคิดและแก้ปัญหาภายในกลุ่มร่วมกันสูงสุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.67 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.492) รองลงมา คือ มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด มีค่าเฉลี่ย 4.58 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.669) รองลงมา คือ ร่วมกันวางแผนการทำงาน และมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายในกลุ่ม มีสัดส่วนเท่ากันคือ มีค่าเฉลี่ย 4.42 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.669) และการให้ความร่วมมือกับสมาชิกภายในกลุ่ม คือ มีค่าเฉลี่ย 4.33 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.651) ตามลำดับ

ตารางที่ 56 ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน
(ด้านการแสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม)

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านการแสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับพฤติกรรม การเรียนรู้
1. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.83	0.389	ปฏิบัติเป็น ประจำ
2. ยอมรับความสามารถของผู้อื่น	4.83	0.389	ปฏิบัติเป็น ประจำ
3. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมด้วยกัน	4.67	0.492	ปฏิบัติเป็น ประจำ

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านการแสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับพฤติกรรม การเรียนรู้
4. ช่วยเหลือเมื่อเห็นว่าสมาชิกในกลุ่มไม่ เข้าใจหรือทำไม่ได้	4.42	0.793	ปฏิบัติเป็น ประจำ
5. พุดเสริมพลัง ให้กำลังใจสมาชิกคนอื่น ๆ	3.58	1.165	ปฏิบัติบ่อยๆ
ภาพรวมด้านการแสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม	4.47	0.83	ปฏิบัติเป็น ประจำ

จากตารางข้างต้น พบว่า ด้านการแสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม ผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมในการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และยอมรับความสามารถของผู้อื่นสูงที่สุดในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ มีค่าเฉลี่ย 4.83 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.389) รองลงมาคือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกัน มีค่าเฉลี่ย 4.67 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.492) รองลงมาคือ ช่วยเหลือเมื่อเห็นว่าสมาชิกในกลุ่มไม่เข้าใจหรือทำไม่ได้ มีค่าเฉลี่ย 4.42 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.793) และ พุดเสริมพลัง ให้กำลังใจสมาชิกคนอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ย 3.58 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.165) และ ตามลำดับ

ตารางที่ 57 ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน
(ด้านความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม)

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับพฤติกรรม การเรียนรู้
1. ร่วมมือกันเพื่อให้งานเสร็จตามเวลา	4.75	0.452	ปฏิบัติเป็น ประจำ
2. ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	4.92	0.289	ปฏิบัติเป็น ประจำ
3. มีความกระตือรือร้นในการทำงาน	4.50	0.674	ปฏิบัติเป็น ประจำ

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับพฤติกรรม การเรียนรู้
4. ร่วมแสดงความคิดเห็นและสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม	4.75	0.452	ปฏิบัติเป็น ประจำ
5. แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่ม	4.42	0.515	ปฏิบัติเป็น ประจำ
ภาพรวมด้านความรับผิดชอบในการทำงาน กลุ่ม	4.67	0.51	ปฏิบัติเป็น ประจำ

จากตารางข้างต้น พบว่า ด้านความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม ผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมในการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายสูงสุด มีค่าเฉลี่ย 4.92 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.289) รองลงมาคือ ร่วมมือกันเพื่อให้งานเสร็จตามเวลา และ ร่วมแสดงความคิดเห็นและสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ มีค่าเฉลี่ย 4.75 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.452) รองลงมาคือ มีความกระตือรือร้นในการทำงาน คือ มีค่าเฉลี่ย 4.50 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.674) และ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 4.42 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.515) ตามลำดับ

ตารางที่ 58 ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน
(ด้านการสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม)

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านการสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับพฤติกรรม การเรียนรู้
1. มีสมาธิ ตั้งใจฟัง เมื่อสมาชิกคนอื่นพูด	4.42	0.515	ปฏิบัติเป็น ประจำ
2. เปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามเมื่อมีข้อสงสัย	4.75	0.622	ปฏิบัติเป็น ประจำ
3. มีใบหน้าที่ยิ้มแย้ม แจ่มใส	4.92	0.289	ปฏิบัติเป็น ประจำ

พฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน (ด้านการสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับพฤติกรรม การเรียนรู้
4. พูดคุยอย่างเป็นกันเองกับสมาชิกทุกคน	4.75	0.622	ปฏิบัติเป็น ประจำ
5. มีการบันทึกสิ่งที่สำคัญ หรือข้อความที่สนใจ แล้วนำมาแลกเปลี่ยนกับสมาชิก	3.50	1.000	ปฏิบัติบ่อยๆ
ภาพรวมด้านการสร้างบรรยากาศในการ ทำงานกลุ่ม	4.47	0.81	ปฏิบัติเป็น ประจำ

จากตารางข้างต้น พบว่า **ด้านการสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม** ผู้เรียน มีใบหน้ายิ้มแย้ม แจ่มใส สูงที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.92 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.289) รองลงมา มีการปฏิบัติพฤติกรรมในการเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามเมื่อมีข้อสงสัย และ รองลงมาคือ การพูดคุยอย่างเป็นกันเองกับสมาชิกทุกคน ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือมีค่าเฉลี่ย 4.75 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.622) รองลงมาคือ มีสมาธิ ตั้งใจฟัง เมื่อสมาชิกคนอื่นพูด มีค่าเฉลี่ย 4.42 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.515) และ มีการบันทึกสิ่งที่สำคัญ หรือข้อความที่สนใจแล้วนำมาแลกเปลี่ยนกับสมาชิก มีค่าเฉลี่ย 3.50 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.00 ตามลำดับ

สรุปผลจากแบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบร่วมกัน พบว่า ในด้านการ ทำงานเป็นทีม ผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมในการคิดและแก้ปัญหาภายในกลุ่มร่วมกันสูงที่สุด ในด้านการแสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม ผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมในการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นสูงที่สุด และยอมรับความสามารถของผู้อื่นสูงที่สุดในสัดส่วนที่เท่ากัน ในด้านความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม ผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมในการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายสูงที่สุด และในด้านการสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม ผู้เรียนมีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสสูงที่สุด

5) ผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 59 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม

การประเมินความพึงพอใจในการจัดโปรแกรม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ พึงพอใจ
ด้านเนื้อหา	4.69	0.229	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ	4.50	0.321	มากที่สุด
ด้านการจัดการ	4.49	0.286	มากที่สุด
ด้านผู้สอน	4.71	0.301	มากที่สุด
ด้านคุณภาพของโปรแกรม	4.71	0.308	มากที่สุด
ความพึงพอใจต่อภาพรวมของโปรแกรม	4.85	0.366	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น ผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับ
ครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ได้ประเมินความพึงพอใจต่อการจัดโปรแกรม โดย
พบว่า มีความพึงพอใจในภาพรวมของโปรแกรมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.85 (ส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน 0.366) ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดในด้านต่าง ๆ พบว่า ผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจด้าน
ผู้สอน และคุณภาพของโปรแกรมสูงที่สุดในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ
ค่าเฉลี่ย 4.71 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.301 และ 0.308 ตามลำดับ) รองลงมา มีความพึงพอใจด้าน
เนื้อหา ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.69 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.229) ด้านกระบวนการในระดับ
มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.50 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.321) และด้านการจัดการในระดับมากที่สุด
มีค่าเฉลี่ย 4.49 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.286)

เมื่อพิจารณาการประเมินความพึงพอใจรายด้าน ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 60 ผลการประเมินความพึงพอใจด้านเนื้อหาที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม

การประเมินความพึงพอใจในการจัดโปรแกรม (ด้านเนื้อหา)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความพึง พอใจ
เนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของโครงการ	4.75	0.444	มากที่สุด
ความยากง่ายของเนื้อหา	4.20	0.523	มาก
ความน่าสนใจของเนื้อหาที่ได้เรียนรู้	4.95	0.224	มากที่สุด

การประเมินความพึงพอใจในการจัดโปรแกรม (ด้านเนื้อหา)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความพึง พอใจ
เนื้อหาในเอกสารหรืออุปกรณ์ประกอบกิจกรรมมี ความสมบูรณ์และเหมาะสม	4.70	0.470	มากที่สุด
การนำเนื้อหาเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อไปประยุกต์ใช้ได้ จริง	4.85	0.366	มากที่สุด
ภาพรวมด้านเนื้อหา	4.69	0.229	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า **ด้านเนื้อหา** ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความพึงพอใจเกี่ยวกับความน่าสนใจของเนื้อหาที่ได้เรียนรู้สูงที่สุด ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.95 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.224) รองลงมา มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการนำเนื้อหาเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อไปประยุกต์ใช้ได้จริง ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.85 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.366) เนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของโครงการ ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.75 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.444) เนื้อหาในเอกสารหรืออุปกรณ์ประกอบกิจกรรมมีความสมบูรณ์และเหมาะสม ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.70 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.470) และ ความยาก ง่าย ของเนื้อหา ในระดับมาก คือ มีค่าเฉลี่ย 4.20 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.523) ตามลำดับ

ตารางที่ 61 ผลการประเมินความพึงพอใจด้านกระบวนการที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม

การประเมินความพึงพอใจในการจัดโปรแกรม (ด้านกระบวนการ)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความพึง พอใจ
การนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่มีความชัดเจน	4.40	0.503	มากที่สุด
การร่วมกันสร้างกลุ่ม ในการจัดกิจกรรมต่างๆ มีความ เหมาะสม	4.70	0.470	มากที่สุด
การร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบในแต่ละ กิจกรรม	4.45	0.510	มากที่สุด
การนำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม	4.30	0.571	มากที่สุด
การประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ	4.65	0.489	มากที่สุด

การประเมินความพึงพอใจในการจัดโปรแกรม (ด้านกระบวนการ)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความพึง พอใจ
ภาพรวมด้านกระบวนการ	4.50	0.321	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า **ด้านกระบวนการ** ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการร่วมกันสร้างกลุ่มในการจัดกิจกรรมต่างๆ มีความเหมาะสมสูงสุด ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.70 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.470) รองลงมา มีความพึงพอใจในการประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.65 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.489) การร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบในแต่ละกิจกรรม ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.45 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.510) การนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่มีความชัดเจน ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.40 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.503) และ การนำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.30 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.571) ตามลำดับ

ตารางที่ 62 ผลการประเมินความพึงพอใจด้านการจัดการที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม

การประเมินความพึงพอใจในการจัดโปรแกรม (ด้านการจัดการ)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ พึงพอใจ
ความเหมาะสมของสถานที่และสิ่งแวดล้อม	4.30	0.657	มากที่สุด
ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัด	4.40	0.503	มากที่สุด
ความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.503	มากที่สุด
วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.50	0.513	มากที่สุด
การอำนวยความสะดวก ให้ความช่วยเหลือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการเรียนรู้	4.65	0.489	มากที่สุด
ภาพรวมด้านการจัดการ	4.49	0.286	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า **ด้านการจัดการ** ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก ให้ความช่วยเหลือผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการเรียนรู้สูงสุด ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.65 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.489) รองลงมา มีความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.60 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.503) วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.50 (ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.513) ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัด ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.40 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.503) และ ความเหมาะสมของสถานที่และสิ่งแวดล้อม ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.30 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.657) ตามลำดับ

ตารางที่ 63 ผลการประเมินความพึงพอใจด้านผู้สอนที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม

การประเมินความพึงพอใจในการจัดโปรแกรม (ด้านผู้สอน)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความพึง พอใจ
ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้	4.85	0.366	มากที่สุด
ความพร้อมในการสอน	4.75	0.444	มากที่สุด
ความเหมาะสมในการปฏิบัติตัวต่อผู้เข้าร่วม	4.65	0.489	มากที่สุด
การกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.60	0.503	มากที่สุด
การตอบคำถามชัดเจน ตรงประเด็น	4.70	0.470	มากที่สุด
ภาพรวมด้านวิทยากร	4.71	0.301	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า **ด้านผู้สอน** ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความพึงพอใจเกี่ยวกับความสามารถในการถ่ายทอดความรู้สูงที่สุด ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.85 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.366) รองลงมา มีความพึงพอใจเกี่ยวกับความพร้อมในการสอน ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.75 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.444) การตอบคำถามชัดเจน ตรงประเด็น ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.70 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.470) ความเหมาะสมในการปฏิบัติตัวต่อผู้เข้าร่วม ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.65 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.489) และ การกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในกิจกรรม ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.60 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.503) ตามลำดับ

ตารางที่ 64 ผลการประเมินความพึงพอใจด้านคุณภาพของโปรแกรมที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม

การประเมินความพึงพอใจในการจัดโปรแกรม (ด้านคุณภาพของโปรแกรม)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความพึง พอใจ
ได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ ๆ จากโปรแกรม	4.60	0.503	มากที่สุด

การประเมินความพึงพอใจในการจัดโปรแกรม (ด้านคุณภาพของโปรแกรม)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความพึง พอใจ
สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากโปรแกรมนี้นำไปใช้ในการเรียน/ การปฏิบัติงาน	4.80	0.410	มากที่สุด
สิ่งที่ได้รับจากโปรแกรม/กิจกรรมครั้งนี้ตรงตามความ คาดหวัง	4.65	0.587	มากที่สุด
โปรแกรม/กิจกรรมที่จัดขึ้นเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้	4.75	0.444	มากที่สุด
ประโยชน์ที่ได้รับจากโปรแกรม/กิจกรรมที่จัดขึ้น	4.75	0.444	มากที่สุด
ภาพรวมด้านคุณภาพของโปรแกรม	4.71	0.308	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า ด้านคุณภาพของโปรแกรม ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความพึงพอใจที่สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากโปรแกรมไปใช้ในการเรียน/การปฏิบัติงานสูงที่สุด ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.80 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.410) รองลงมา มีความพึงพอใจเกี่ยวกับโปรแกรม/กิจกรรมที่จัดขึ้นเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับจากโปรแกรม/กิจกรรมที่จัดขึ้น ในระดับมากที่สุด มีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ มีค่าเฉลี่ย 4.75 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.444) สิ่งที่ได้รับจากโปรแกรม/กิจกรรมครั้งนี้ตรงตามความคาดหวัง ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.65 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.587) และ ได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ ๆ จากโปรแกรม ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ย 4.60 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.503)

สรุปได้ว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความพึงพอใจในภาพรวมของโปรแกรมในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจต่อความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของผู้สอนสูงที่สุดในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากโปรแกรมไปใช้ในการเรียน/การปฏิบัติงาน ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ โปรแกรม/กิจกรรมที่จัดขึ้นเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ประโยชน์ที่ได้รับจากโปรแกรม/กิจกรรมที่จัดขึ้น และความพร้อมในการสอนของผู้สอน ในสัดส่วนที่เท่ากันในระดับมากที่สุด

ระยะที่ 3 ผลการนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

การศึกษาแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นโดยการสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วน

เกี่ยวข้องในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้แก่ นักการศึกษานอกระบบโรงเรียน นักการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ ผู้บริหารองค์กร หน่วยงาน ครู หรือ เจ้าหน้าที่ในองค์กร ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการออกแบบ คัดเลือกหลักสูตรไปปฏิบัติ และตัวแทนจากครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมรวมจำนวน 17 คน (รายนามดังภาคผนวก ข) ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

3.1 ผลการศึกษาแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

3.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบพิจารณาแนวทางในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ผลการศึกษาแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ผลการร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ พบว่า การนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นกระบวนการที่จะผลักดันหรือขับเคลื่อนการดำเนินงานที่สำคัญทั้งหมดให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ สิ่งที่ต้องคำนึง หน่วยงาน สถาบัน จะนำแผนการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติได้นั้น จึงเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย จึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วมพร้อมที่จะนำแผนงานไปดำเนินการตามแนวทางได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสามารถประยุกต์การดำเนินงานให้เหมาะสมกับแนวปฏิบัติงานของตนเอง อีกทั้งจะต้องมีการแสวงหาการสนับสนุน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยจึงได้สรุปแนวทางจากการพิจารณาแนวทางในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ที่ทำการศึกษาความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และตัวแทนครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม (รายนามดังภาคผนวก ข) มีประเด็นสำคัญ 3 ด้านได้แก่

1) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2) การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

3) การส่งเสริมการติดตามและประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีแนวทางในการปฏิบัติโดย

1.1 ผู้บริหารองค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน ผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำโปรแกรมไปใช้ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับโปรแกรมอย่างชัดเจน โดยศึกษารายละเอียดและทบทวนแนวคิดพื้นฐานของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อเพื่อให้สามารถนำโปรแกรมไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันประกอบไปด้วย

1.1.1 แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยหน่วยงานที่จัดควรส่งเสริมให้มีกิจกรรม ที่ต่อเนื่อง การดำเนินการตามเนื้อหาของกิจกรรมควรมีความยืดหยุ่นและหลากหลายเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและเป็นเรื่องที่สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ การจัดการเรียนการสอนควรต้องคำนึงถึงความหลากหลายและความแตกต่างของผู้เรียนในด้านต่างๆ ทั้งเพศ วัย อายุ อาชีพ ความสนใจ ฯลฯ และหาวิธีการสอนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยให้อิสระผู้เรียนให้เรียนตามความสามารถ ตามเวลาที่สะดวก

1.1.2 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน เป็นการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ในลักษณะของการทำงานกลุ่มที่มีการร่วมกันทำงาน สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องร่วมมือกันอย่างกระตือรือร้นในการทำงานให้ได้ตามวัตถุประสงค์ ทั้งด้านความคิด การทำงาน และความรับผิดชอบร่วมกัน หาแนวทางแก้ไขปัญหาหรือร่วมกันสร้างผลงาน ด้วยการพูดคุย อภิปรายปัญหาร่วมกัน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ พึ่งพาอาศัยกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

1.1.3 แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ เป็นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการใช้สื่ออย่างรู้ตัวและสามารถป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อของสื่อ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ทักษะ คือ ทักษะการเข้าถึงสื่อ ทักษะการวิเคราะห์สื่อ ทักษะการประเมินสื่อ และ ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

1.2 ผู้บริหารองค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน ผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำโปรแกรมไปใช้ควรทบทวนและทำความเข้าใจกระบวนการและองค์ประกอบของโปรแกรม อัน

ประกอบไปด้วย กระบวนการ 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ 3) การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล และองค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 10 ข้อ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระ 4) ผู้เรียน 5) ผู้สอน 6) วิธีการเรียนรู้ 7) กระบวนการจัดกิจกรรม 8) กิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อการเรียนรู้ 10) การวัดและการประเมินผล เพื่อเป็นการตรวจสอบและทบทวนโปรแกรมเพื่อให้ทราบว่าโปรแกรมที่พัฒนาเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

1.3 ผู้บริหารองค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน จัดหาบุคลากร และกำหนดบทบาท ให้แก่ผู้ที่มาปฏิบัติหน้าที่ในด้านต่างๆ ตามความถนัด ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความเหมาะสม มีการกำหนดบทบาท หน้าที่ ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และควรทำความเข้าใจกับบุคลากรที่เลือกมาปฏิบัติหน้าที่ โดยต้องชี้แจงถึงรายละเอียด หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ สอบถามความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ และเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เสนอแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการร่วมมือในการปฏิบัติงานจนบรรลุวัตถุประสงค์

1.4 ผู้บริหารองค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน ต้องสนับสนุนและจัดสรรการใช้ทรัพยากรให้สอดคล้องกับแผนงาน โดยต้องพิจารณาความพร้อมขององค์กรทั้งในด้านงบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อต่างๆ รวมไปถึงการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรให้มีความรู้ ความชำนาญในการดำเนินงานตามโปรแกรม

1.5 ผู้บริหารองค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน หรือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายแนะแนว ควรมีการวางแผนในการดำเนินการ เผยแพร่ข้อมูล โดยประชาสัมพันธ์โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การใช้เอกสารสิ่งพิมพ์ โปสเตอร์ การประกาศในสื่อโซเชียล เพื่อให้ชุมชนกลุ่มเป้าหมาย ได้รับรู้ และทราบถึงรายละเอียด แนวทางปฏิบัติของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีแนวทางในการปฏิบัติโดย

2.1 ผู้บริหารองค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่าง ผู้สอน เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยการประชุม ชี้แจง เพื่อทำความเข้าใจต่อการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ เพื่อให้บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบแนวคิดและสาระสำคัญของโปรแกรม เพื่อร่วมกันพิจารณาว่ารายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในโปรแกรมนั้นสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้จริงตรงกับความ

ต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการสนับสนุน และเพื่อนำความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มาปรับปรุงโปรแกรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อจะได้เข้าใจและดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ผู้สอนและผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาทรัพยากรต่างๆ เช่น สื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ ต้องทำความเข้าใจพื้นฐานของผู้เรียน เพราะผู้เรียนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการออกแบบการเรียนการสอน โดยผู้สอนอาจทำการสนทนา สัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม หรือ การทดสอบ เพื่อให้รู้จักพื้นฐานและคุณลักษณะทั่วไปของผู้เรียน เช่น ความพร้อมในการเรียน พื้นความรู้เดิม ความสนใจ ชอบไม่ชอบสิ่งใดบ้าง เป็นต้น เพื่อที่จะได้รู้จักผู้เรียนอย่างลึกซึ้งและสามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้อง ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด

2.3 ผู้สอน ร่วมวางแผนและพัฒนาแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน เช่น การวางแผนเกี่ยวกับเวลาในการจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน โดยตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ตามสภาพปัญหา และความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.4 ผู้สอนและผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาทรัพยากร ต้องจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน เอกสารต่างๆ เพื่อให้ความสะดวกในการเรียนแก่ผู้เรียน โดยผู้สอนต้องเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อการสอนโดยทำความเข้าใจในเนื้อหาที่มีในสื่อ ขั้นตอน และวิธีการใช้สื่อ เพื่อเป็นการเตรียมตัวก่อนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.5 ผู้สอนนำโปรแกรมไปดำเนินการปฏิบัติ โดยเลือกใช้เทคนิค วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน เช่น การอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กรณีศึกษา การศึกษาดูงาน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย

2.6 ผู้สอนต้องมีการปรับปรุงโปรแกรม ให้สอดคล้องกับสภาพของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากโปรแกรมที่สร้างขึ้นมามีใช้กับประชากรโดยส่วนรวมในพื้นที่กรุงเทพมหานครนั้น อาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละพื้นที่ ดังนั้น เพื่อให้โปรแกรมมีความสอดคล้องกับสภาพของสังคมในแต่ละพื้นที่ และสามารถสนองความต้องการของผู้เรียน โปรแกรมควรจะได้มีการปรับเนื้อหา เช่น ตัวอย่างสถานการณ์ต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ที่ใช้โปรแกรมนั้นๆ หรือมีการสอดแทรกตัวอย่างสถานการณ์ที่ทันสมัย เข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียนในพื้นที่นั้น ๆ

2.7 การจัดทำแผนและการดำเนินการใช้โปรแกรมนี้ ผู้สอนจะเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ผู้บริหารองค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน ควรสร้างความพร้อมในการสอนของผู้สอน โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดอบรมผู้สอนในการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจและยังเป็นการ

เพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้การดำเนินการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การส่งเสริมการติดตามและประเมินผลการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

การติดตามและประเมินผลเป็นกลไกที่สำคัญที่จะทำให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานทราบถึงความก้าวหน้าความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการดำเนินงานตามโปรแกรมและนำไปสู่การทบทวนปรับปรุงและการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์จนส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนด มีแนวทางในการปฏิบัติโดย

3.1 ผู้บริหารองค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน ควรติดตามตรวจสอบผลจากการดำเนินงานตามแผนอย่างสม่ำเสมอว่าสามารถตอบสนองตรงต่อวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงพอ เพื่อสามารถแก้ปัญหาระหว่างการดำเนินงาน และวางแผนสำหรับการปรับปรุงการจัดโปรแกรมให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต โดยผู้บริหารอาจจัดประชุมเพื่อตรวจสอบการดำเนินงาน ทำการรวบรวมข้อมูลจากผู้สอน การสอบถามจากผู้ดำเนินการจัดโปรแกรม หรือให้ผู้ดำเนินการจัดโปรแกรมส่งข้อมูลตามแบบสอบถาม แล้วนำรายงาน

3.2 ผู้สอนต้องมีการประเมินความสำเร็จของผู้เรียน ซึ่งขึ้นกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ว่ามีเกณฑ์เท่าใด การวัดผลอาจทำได้โดย การทำแบบทดสอบ การสอบปากเปล่า ดูจากผลงานของผู้เรียน หรือสังเกตจากการปฏิบัติ และการแสดงออกของผู้เรียน

3.3 ผู้สอนต้องมีการประเมินกระบวนการสอน เพื่อตรวจสอบว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ ทั้งในด้านผู้สอน สื่อการสอน และวิธีการสอน ทำได้โดย สอบถามความคิดเห็นโดยให้ผู้เรียนพูดสะท้อนในประเด็นต่างๆ ให้ผู้เรียนทำแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับกระบวนการสอน ซึ่งการประเมินจะทำได้ทั้งในระยะก่อน ระหว่างและหลังการสอน และติดตามประเมินผลในภาพรวมของโปรแกรมที่ได้ดำเนินการทั้งหมดเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการดำเนินงานตามแผน

3.4 ผู้บริหารองค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน ผู้สอน นำผลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลไปปรับปรุงและจัดทำโปรแกรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับสภาพการที่เปลี่ยนแปลงไป

3.5 ผู้มีหน้าที่ในการติดตามผลจะต้องรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้ โดยจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตั้งแต่ผู้บริหาร

บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคจากการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ปัญหา รวมทั้งควรส่งข้อมูลย้อนกลับให้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้ผู้รับผิดชอบงานแต่ละระดับ ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงโปรแกรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า แนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ มีประเด็นสำคัญ 3 ด้านได้แก่ 1) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 2) การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 3) การส่งเสริมการติดตามและประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร หน่วยงาน สถาบันในการที่จะนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดต่อไป

3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผลการประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 65 ผลการประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ข้อ	รายการ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ เหมาะสม
ตอนที่ 1 ความคิดเห็นต่อผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรม				
1	หลักการและเหตุผล	4.53	0.51	มากที่สุด
2	วัตถุประสงค์	4.71	0.47	มากที่สุด
3	เนื้อหาสาระ	4.71	0.47	มากที่สุด
4	ผู้เรียน	4.76	0.44	มากที่สุด
5	ผู้สอน	4.65	0.61	มากที่สุด
6	วิธีการเรียนรู้	4.53	0.51	มากที่สุด
7	กระบวนการจัดกิจกรรม	4.71	0.47	มากที่สุด

ข้อ	รายการ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ เหมาะสม
8	กิจกรรมการเรียนรู้	4.59	0.51	มากที่สุด
9	สื่อการเรียนรู้	4.35	0.61	มาก
10	การวัดและการประเมินผล	4.65	0.49	มากที่สุด
รวม		4.62	0.51	มากที่สุด
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวม				
11	ความครบถ้วนของโปรแกรมในการจัดการเรียนรู้	4.65	0.49	มากที่สุด
12	ความชัดเจนของแผนการดำเนินงานในโปรแกรม	4.59	0.51	มากที่สุด
13	ความชัดเจนเรื่ององค์ประกอบของโปรแกรม	4.65	0.49	มากที่สุด
14	ความเหมาะสมในการนำโปรแกรมไปใช้	4.65	0.49	มากที่สุด
15	ประโยชน์ที่ได้รับจากโปรแกรม	4.71	0.47	มากที่สุด
รวม		4.65	0.48	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรมในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.62 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51) ซึ่งเมื่อพิจารณาองค์ประกอบในด้านต่างๆ พบว่า ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.76 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.44) รองลงมาคือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ และกระบวนการจัดกิจกรรม ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ มีค่าเฉลี่ย 4.71 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47) รองลงมาคือ ผู้สอน และ การวัดและการประเมินผล ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ มีค่าเฉลี่ย 4.65 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49) ตามลำดับ

ความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.65 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48) ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากโปรแกรมมีความเหมาะสมในระดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ย 4.71 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47) รองลงมาคือ ความครบถ้วนของโปรแกรมในการจัดการเรียนรู้ ความชัดเจนเรื่ององค์ประกอบของโปรแกรม และ ความเหมาะสมในการนำโปรแกรมไปใช้ มีสัดส่วนที่เท่ากันคือ มีค่าเฉลี่ย 4.65 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49) รองลงมาคือ

ความชัดเจนของแผนการดำเนินงานในโปรแกรม คือ มีค่าเฉลี่ย 4.59 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51) ตามลำดับ

สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรมในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งหากพิจารณารายด้านพบว่า ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ และกระบวนการจัดกิจกรรม ในสัดส่วนที่เท่ากัน และมีความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากโปรแกรมมีความเหมาะสมในระดับสูงสุด

3.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 66 ผลการพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ข้อ	รายการ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ เหมาะสม
1	ทบทวนแนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรม	4.59	0.51	มากที่สุด
2	ทบทวน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของโปรแกรม	4.76	0.44	มากที่สุด
3	ประชุม ชี้แจง ทำความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบถึงแนวคิดและสาระสำคัญของโปรแกรม	4.94	0.24	มากที่สุด
4	วางแผนทรัพยากรที่ต้องใช้ในการเตรียมการจัดโปรแกรม	4.82	0.39	มากที่สุด
5	จัดเตรียมทรัพยากรตามข้อตกลงที่ได้จากการประชุมให้เหมาะสมกับแผนงาน	4.76	0.44	มากที่สุด
6	กำหนดบทบาท หน้าที่ ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	4.59	0.51	มากที่สุด

ข้อ	รายการ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ เหมาะสม
7	เผยแพร่ข้อมูลในการดำเนินการจัดกิจกรรม โดย ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้ชุมชนได้รู้จัก	4.71	0.47	มากที่สุด
8	ทำความเข้าใจพื้นฐานของผู้เรียน	4.82	0.39	มากที่สุด
9	ทำความเข้าใจบทบาทของผู้สอน	4.53	0.62	มากที่สุด
10	มีความยืดหยุ่นในการดำเนินงาน	4.59	0.51	มากที่สุด
11	มีการปรับปรุงโปรแกรม ให้สอดคล้องกับสภาพของ กลุ่มเป้าหมาย	4.59	0.51	มากที่สุด
12	มีการใช้เทคนิค วิธีการสอนที่หลากหลายในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้	4.41	0.51	มาก
13	พิจารณาเลือกกิจกรรมที่น่าสนใจ มีประโยชน์ต่อการนำไป ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน	4.65	0.49	มากที่สุด
14	จัดให้ผู้เรียนมีการทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียนเพื่อ ประเมินผล	4.65	0.49	มากที่สุด
15	ติดตามตรวจสอบผลจากการดำเนินงานตามแผนอย่าง สม่ำเสมอ	4.53	0.51	มากที่สุด
16	ติดตามประเมินผลในภาพรวมของโปรแกรมที่ได้ดำเนินการ ทั้งหมดเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการดำเนินงานตามแผน	4.76	0.44	มากที่สุด
17	นำผลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลไปปรับปรุงและ จัดทำโปรแกรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและ สอดคล้องกับสภาพการที่เปลี่ยนแปลงไป	4.65	0.49	มากที่สุด
18	ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลการดำเนินงานให้ผู้บริหาร บุคลากร ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ	4.53	0.51	มากที่สุด
19	พัฒนาองค์ความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจกับบุคลากรใน องค์กรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพ มากขึ้น	4.59	0.51	มากที่สุด
รวม		4.66	0.48	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า ร่างแนวทางการนำ
โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้
ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.66 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48) ซึ่งเมื่อ

พิจารณารายละเอียดในด้านต่างๆ พบว่า การประชุม ชี้แจง ทำความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบถึงแนวคิดและสาระสำคัญของโปรแกรม มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.94 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.24) รองลงมาคือ การวางแผนทรัพยากรที่ต้องใช้ในการเตรียมการจัดโปรแกรม และ ทำความเข้าใจพื้นฐานของผู้เรียน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยมีสัดส่วนที่เท่ากันคือ มีค่าเฉลี่ย 4.82 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.39) รองลงมาคือ การทบทวน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของโปรแกรม การจัดเตรียมทรัพยากรตามข้อตกลงที่ได้จากการประชุมให้เหมาะสมกับแผนงาน และการติดตามประเมินผลในภาพรวมของโปรแกรมที่ได้ดำเนินการทั้งหมดเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการดำเนินงานตามแผน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยทั้งสามด้านมีสัดส่วนที่เท่ากันคือ มีค่าเฉลี่ย 4.76 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.44) ตามลำดับ

สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษา นอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดในด้านต่าง ๆ พบว่า การประชุม ชี้แจง ทำความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบถึงแนวคิดและสาระสำคัญของโปรแกรม เป็นด้านที่มีความเหมาะสมสูงที่สุดในระดับมากที่สุด

จากการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ พบว่า จุดเด่นของโปรแกรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้นคือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวและระหว่างครอบครัว การให้ผู้ปกครองและเด็กได้มาเรียนรู้ร่วมกันเป็นครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีการตั้งเป้าหมายร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งทางความคิดและความรู้สึกผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องการใช้สื่อ เป็น การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองสามารถจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อให้แก่คนในครอบครัวได้มากขึ้น แต่ละครอบครัวได้ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำให้เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาการใช้สื่อจากครอบครัวอื่นๆ และนำมาปรับใช้กับตนเองและดูแลลูกได้ดีขึ้น นอกจากนี้ข้อค้นพบจากการพัฒนาโปรแกรมและนำไปทดลองใช้ พบว่า คุณภาพของการจัดการเรียนรู้ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การเลือกใช้วิธีการเรียนรู้ ผู้สอน กระบวนการที่ใช้ในการจัดกิจกรรม การวัดและการประเมินผล ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและวัตถุประสงค์การเรียนรู้

การจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ผู้วิจัยพบว่าก่อนการนำไปสู่กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะทั้ง 4 ด้านของการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งได้แก่ การเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และการใช้สื่อ

อย่างสร้างสรรค์ ควรต้องให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันก่อน เนื่องจาก เป็น การเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม ผู้เรียนต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเรียนรู้ การมี ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจะช่วยให้ผู้เรียนเปิดใจและยอมรับผู้อื่นได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังต้องมีการ จัดเตรียมเนื้อหาสาระ โดยให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ เพื่อให้ผู้เรียนทำความเข้าใจและเตรียมพร้อม ในการเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมี อายุ อาชีพ การศึกษา ประสบการณ์ และพื้นฐานด้านสื่อที่ แตกต่างกัน การให้ข้อมูลในเบื้องต้นจะทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความสับสน และ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความ สนใจที่จะเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและพร้อมจะเรียนรู้และทำความเข้าใจในเรื่องต่อไป ได้มากขึ้น และในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องจัดเนื้อหาสาระและแผนการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับความสนใจและของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยเนื้อหาการเรียนรู้ จะต้องมีความหลากหลายและสามารถบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตได้ มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้มากกว่าเนื้อหาที่เป็นเรื่องไกลตัว

วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้เท่าทันสื่อต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงาน เป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกันตัดสินใจ แก้ปัญหาโดยผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น และประสบการณ์ซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ซึ่ง การได้อธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการนำเสนอความคิดเห็นของตนเอง การให้ เหตุผลสนับสนุนความคิดเห็นที่นำเสนอ เป็นการพัฒนากระบวนการคิด การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ ฝึกทักษะการคิด และกระบวนการคิดต่างๆ ตามความเหมาะสมกับ พื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งทักษะการ คิดซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ซึ่งจะสามารถนำไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ เช่นเมื่อต้องเลือกซื้อสินค้าต่างๆ นอกจากนี้ควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือ ปฏิบัติจริง เช่น การให้ผู้เรียนสร้างสื่อขึ้นมาเองแล้วนำเสนอในหัวข้อต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะ ในการประกอบสร้างเนื้อหาของสื่อเข้าด้วยกัน จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้

ผู้สอน เป็นผู้มีความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเรียนรู้เท่าทันสื่อจะประสบ ความสำเร็จได้นั้น ผู้สอนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจด้านสื่อ และมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการ สอน โดยผู้สอนต้องสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลากหลายวิธี ทั้งนี้ผู้สอนต้องมีความ เข้าใจในผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่อง เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา ประสบการณ์ การเข้าใจผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้สอนสามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ เนื้อหา สาระ การออกแบบกิจกรรม ได้เหมาะสมกับผู้เรียน

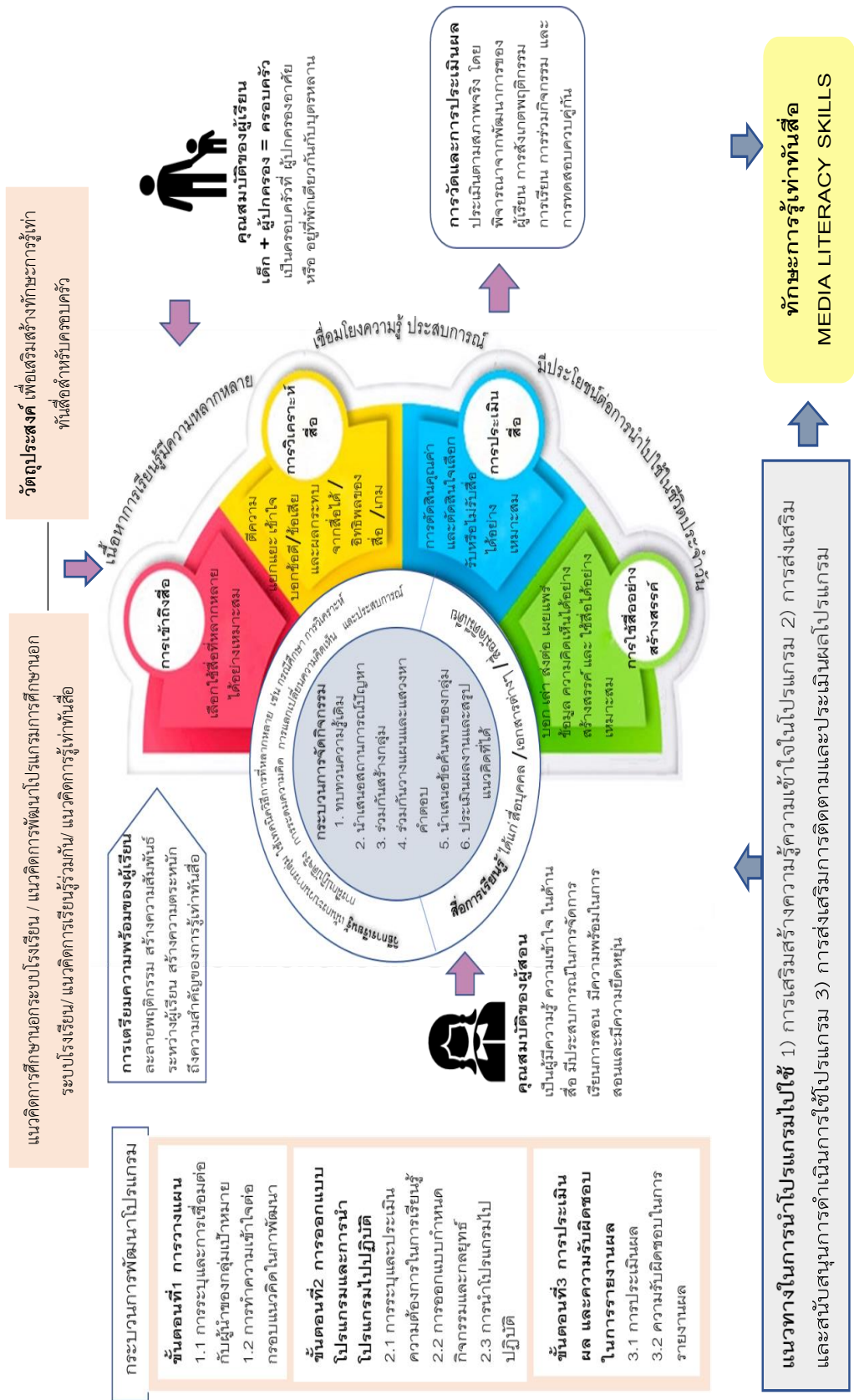
กระบวนการที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยพบว่าทุก ขั้นตอนมีความสำคัญ แต่หากมีการทบทวนความรู้เดิมก่อนที่จะนำเข้าสู่การเรียนรู้ในเรื่องใหม่ จะช่วย

ให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ใหม่ได้ดีขึ้น ซึ่งถือเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับเนื้อหาใหม่ของผู้เรียน นอกจากนี้ยังทำให้ผู้สอนสามารถต่อยอดความรู้ใหม่ได้ง่ายขึ้น การทบทวนความรู้เดิม อาจทำได้ด้วยการใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนย้อนคิดถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้มาก่อนหน้านี้ การให้ตัวแทนผู้เรียนมาสรุป ทบทวนความรู้เดิมให้เพื่อน ซึ่งควรใช้เวลาสั้น ๆ กระชับ และตรงตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมให้มากที่สุด

การวัดและการประเมินผล ผู้วิจัยใช้การประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรม การสัมภาษณ์ และการทดสอบควบคู่กัน และเน้นให้ผู้เรียนมีการทบทวนและสะท้อนคิดในทุกกิจกรรมตลอดการเรียนรู้ ทำให้เกิดความร่วมมือกันในการดำเนินการจัดกิจกรรม ระหว่าง ผู้เรียน ผู้สอน เด็ก และผู้ปกครอง ซึ่งหากใช้เพียงแค่การทดสอบเพียงอย่างเดียว อาจเป็นการประเมินผลเพียงในด้านการวัดความรู้ในเชิงความจำ หากนำผลการทดสอบเพียงส่วนเดียวมาใช้เป็นตัวชี้วัดและตัดสินความรู้ความสามารถของผู้เรียนอาจจะไม่สามารถสะท้อนถึงความรู้ความสามารถของผู้เรียนที่มีอยู่ได้อย่างแท้จริง

จากการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ และการสรุปผลการพัฒนาโปรแกรมทั้ง 3 ระยะข้างต้นนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้เรื่อง “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ” ได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาออกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ข้อมูลจากการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีรายละเอียดดังนี้

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวจากกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานคร ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือ ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยผู้ปกครองและ บุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 9 – 12 ปี ที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ครอบครัว แบ่งเป็น ผู้ปกครอง 400 ราย และเด็ก 400 ราย รวมทั้งสิ้น 800 ราย โดยทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว อันได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และข้อคิดเห็นอื่นๆ เกี่ยวกับการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อตามลำดับ

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้วิจัยนำแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) มาเป็นกรอบในการพัฒนาโปรแกรม โดยผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

2.1 การร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้วิจัยดำเนินการตามกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 คือ การวางแผน โดย

ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1.1) การระบุและการเชื่อมต่อกับผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย และ 1.2) การทำความเข้าใจต่อกรอบแนวคิดในการพัฒนา และขั้นตอนที่ 2 คือ การออกแบบโปรแกรม และการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ ในขั้นตอนย่อยที่ 2.1) การระบุและประเมินความต้องการในการเรียนรู้ และ 2.2) การออกแบบกำหนดกิจกรรมและกลยุทธ์ มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน

1.1 การระบุและการเชื่อมต่อกับผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยค้นหาเครือข่ายที่มีความเกี่ยวข้องในการทำงานด้านสื่อและ/หรือครอบครัว และประสานงานไปยังเครือข่ายครอบครัวเผ่าละวังและสร้างสรรค์สื่อ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของครอบครัวอาสา มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เพื่อขอคำแนะนำในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จากนั้นจัดประชุมเพื่อนำเสนอรายละเอียดของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

1.2 การทำความเข้าใจต่อกรอบแนวคิดในการพัฒนา

ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่ให้ความสนใจในการเข้าร่วมการจัดกิจกรรมที่ได้จากการประชุมเพื่อเสนอรายละเอียดของโปรแกรมในขั้นต้น ซึ่งได้แก่ โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจถึงกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรม ซึ่งได้แก่ แนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน และแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ ให้กับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและสามารถนำโปรแกรมไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ตัวแทนโรงเรียนเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโปรแกรมและคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับขอบเขตของการวิจัยเพื่อทำการรับสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

2.1 การระบุและประเมินความต้องการในการเรียนรู้

ผู้วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์ ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยจัดประชุมครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม โดยผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา สถานที่เพื่อชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ ของโปรแกรมมีการพูดคุย สอบถามความคิดเห็น ความสนใจของผู้เรียน และสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน เพื่อร่วมกันกำหนด วัตถุประสงค์ วิธีการเรียนรู้ ขั้นตอนในการทำกิจกรรม รูปแบบกิจกรรม กำหนดบทบาท เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม กำหนดช่วงเวลาของการจัดกิจกรรมทบทวนความต้องการและนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงร่างโปรแกรม

2.2 การออกแบบกำหนดกิจกรรมและกลยุทธ์

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อมาพัฒนาเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระ 4) ผู้เรียน 5) ผู้สอน 6) วิธีการเรียนรู้ 7) กระบวนการจัดกิจกรรม 8) กิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อการเรียนรู้ 10) การวัดและการประเมินผล และนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน มาใช้เป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรมซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5. ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ

ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดเนื้อหาสาระ และออกแบบแผนการเรียนรู้ จากผลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 มาผนวกกับผลที่ได้จากการทำการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน มาผนวกกับองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งประกอบไปด้วยทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการเข้าถึงสื่อ 2) ทักษะการวิเคราะห์สื่อ 3) ทักษะการประเมินค่าสื่อ 4) ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ โดยให้ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในบริบทสังคมข้อมูลข่าวสาร ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน อิทธิพลของสื่อ ผลกระทบจากสื่อ แนวทางในการป้องกันตนเองจากการใช้สื่อ ทักษะ องค์ประกอบของการวิเคราะห์สื่อและประเมินสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน หลักการรับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อทุกประเภทให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักการหลีกเลี่ยงสื่อที่ก่อโทษต่อตนเองและสังคมในรูปแบบต่าง ๆ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผ่านกระบวนการกลุ่ม การจัดการเรียนการสอนใช้ เทคนิค วิธีการสอนหลากหลายวิธี เช่น การวิเคราะห์ กรณีศึกษา การบรรยาย การศึกษาดูงาน การนำเสนอ การสอนแบบมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติจริง โดยเลือกให้เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ประสบ การณ์ที่หลากหลาย

ผู้วิจัยกำหนดทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดโปรแกรม แบ่งเป็น 1) สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย สื่อบุคคล เอกสารต่าง ๆ และสื่อมัลติมีเดีย 2) วัสดุอุปกรณ์ 3) งบประมาณ 4) สถานที่ในการดำเนินการจัดโปรแกรม

2.2 การทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ในขั้นตอนที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ ในขั้นตอนย่อยที่ 2.3 การนำโปรแกรมไปปฏิบัติ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

2.3 การนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

ผู้วิจัยนำแผนการเรียนรู้ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 ครอบครัวที่ได้มาจากการรับสมัคร ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามรูปแบบการวิจัยทดลองเบื้องต้น แบบศึกษากลุ่มทดลองกลุ่มเดียว มีการวัดผลก่อนและหลังการดำเนินการทดลอง มีระยะเวลาในการดำเนินการจัดกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา รวม 110 ชั่วโมง

2.3 การสรุปผลการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้วิจัยทำการสรุปผลการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ในขั้นตอนที่ 3 ขึ้นประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล โดยประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 3.1) การประเมินผล 3.2) ความรับผิดชอบในการรายงานผล มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล

3.1 การประเมินผล

ผู้วิจัยทำการประเมินผล โดยดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ในขั้นตอนที่ 3.1 การประเมินผล โดยผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลเพื่อวัดความก้าวหน้าและผลลัพธ์ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ครบเวลา 110 ชั่วโมง จำนวน 20 ราย เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่

1) เครื่องมือประเมินผลก่อนการดำเนินกิจกรรมโดยแบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) คือ แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ

2) เครื่องมือประเมินผลระหว่างการดำเนินกิจกรรม คือ แบบบันทึกการเรียนรู้ แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว เพื่อการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ แบบบันทึกการศึกษาดูงาน และแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน

3) เครื่องมือประเมินผลหลังการดำเนินกิจกรรมโดยแบบทดสอบหลังเรียน (post-test) คือ แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ และแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

3.2 ความรับผิดชอบในการรายงานผล

ผู้วิจัยรายงานผลลัพธ์ของโปรแกรม โดยดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ในขั้นตอนที่ 3.2 ความรับผิดชอบในการรายงานผล โดยผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการประเมินผลการเรียนรู้ และผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และดำเนินการเขียนสรุป จัดทำรายงาน รายละเอียดของโปรแกรมซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของโปรแกรม แผนการปฏิบัติงาน และผลที่ได้จากขั้นตอนการประเมินผล และนำเสนอรายงานต่อผู้เรียน และ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และรายงานต่อผู้บริหารองค์กร คือ โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ระยะที่ 3 ผลการนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นโดยใช้การสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเป็นแนวทางการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงาน องค์กร สถาบัน ชุมชน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ ให้สอดคล้องกับบริบทต่าง ๆ ต่อไป โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์การทำงานด้านสื่อ ครู หรือ เจ้าหน้าที่ในองค์กร ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการออกแบบ คัดเลือกหลักสูตรไปปฏิบัติ และตัวแทนกลุ่มครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อ

เสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 17 คน (รายชื่อดังภาคผนวก ข) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ แบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และ แบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สามารถสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว

ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สรุปผลข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามบริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว ได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 400 ครอบครัว แบ่งเป็นผู้ปกครองจำนวน 400 ราย และเด็กที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี จำนวน 400 ราย รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 800 ราย ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 26-45 ปี มากที่สุด ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี และประกอบอาชีพ พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน มากที่สุด โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 10,001 – 20,000 บาท ขณะที่เด็กส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงเช่นกัน ทุกคนเป็นนักเรียนมีอายุระหว่าง 6 – 12 ปี ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา และเด็กทุกคนไม่มีรายได้

ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้สื่อ

สรุปผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สื่อ ได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งหมดจำนวน 800 ราย ใช้สื่อโทรศัพท์สมาร์ทโฟนในการรับข้อมูลข่าวสารมากที่สุด โดยส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเปิดรับสื่อเพื่อติดตามเหตุการณ์/ข่าวสาร มีความถี่ในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อออนไลน์มากที่สุด คือ เปิดทุกวัน และใช้ระยะเวลากับสื่อออนไลน์มากที่สุดโดยมีการใช้งานเป็นระยะเวลามากกว่า 2 ชั่วโมงต่อครั้ง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้สื่อออนไลน์ในการเล่นโซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้กันมากที่สุด คือ Facebook ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารของผู้ปกครองส่วนใหญ่ คือ บุตรหลาน ในขณะที่ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารของเด็กส่วนใหญ่ คือ บิดา/มารดา แต่หากพิจารณาโดยภาพรวมของ

ครอบครัวแล้วผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสารส่วนใหญ่ คือ เพื่อน สถานที่ที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อบ่อยที่สุดส่วนใหญ่ คือ ที่บ้าน โดยลักษณะการใช้สื่อของผู้ตอบแบบสอบถามนั้นเป็นการใช้โดยลำพังในบ้านแต่ไม่ใช่ห้องส่วนตัวมากที่สุด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อด้วยตัวเองที่เป็นผู้หาแหล่งข้อมูลเองตามความสนใจ เมื่อสอบถามถึงประสบการณ์การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ การวิเคราะห์/วิจารณ์/ประเมินค่าสื่อ และการสร้างสรรค์สื่อเป็นของตัวเองเลยมากที่สุด ประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อหรือเบื้องหลังการผลิตสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ ไม่เคยมีประสบการณ์เลยเช่นกัน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาจากสื่อที่สำคัญที่ต้องหาวิธีการป้องกันอย่างเร่งด่วน คือ ปัญหาด้านจริยธรรม และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการรู้เท่าทันสื่อ คือ การมีวิจยารณญาณในการบริโภคสื่อ โดยไม่หลงเชื่อข้อมูลที่ได้รับง่ายๆ

ตอนที่ 3 ข้อมูลสภาพทักษะและความต้องการการรู้เท่าทันสื่อ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

3.1 สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

สรุปผลการวิเคราะห์สภาพทักษะและความต้องการการรู้เท่าทันสื่อ ได้ว่า ระดับการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัวที่มีอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, $S.D. = 0.765$) เมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ปกครองมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, $S.D. = 0.721$) สอดคล้องกับเด็กที่มีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.71$, $S.D. = 0.808$)

3.2 ระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังว่าควรจะเป็น

สรุปผลการวิเคราะห์ระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่คาดหวังว่าควรจะเป็น ได้ว่า ครอบครัวมีระดับความต้องการหรือความคาดหวังในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$, $S.D. = 0.575$) ซึ่งเมื่อพิจารณาตามสถานะของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ปกครองมีระดับความต้องการหรือความคาดหวังในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, $S.D. = 0.542$) สอดคล้องกับเด็กที่มีระดับความต้องการหรือความคาดหวังในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ($\bar{X} = 4.27$, $S.D. = 0.609$)

3.3 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

สรุปผลการวิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว ได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และ การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สื่อมากที่สุด มีค่า

PNImodified = 0.15 รองลงมา คือ การเข้าถึงสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ในสัดส่วนที่เท่ากัน มีค่า PNImodified = 0.14 และการประเมินสื่อ ค่า PNImodified = 0.09

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ตามกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผลของการพัฒนาในระยะที่ 2 ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 ผลการร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

จากการนำร่างโปรแกรมนี้ไปตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถสรุปผลเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อซึ่งประกอบด้วย 1. กระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 2. องค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 กระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผู้วิจัยดำเนินงานตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมของ Boone (1985) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ 3) การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล สามารถสรุปได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน

1.1 การระบุและการเชื่อมต่อกับผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้ตัวแทนจากหน่วยงานซึ่ง คือโรงเรียนที่สนใจในการเข้าร่วมการจัดกิจกรรม โดยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยประสานงานผ่านไปยังเครือข่ายที่มีการทำงานด้านสื่อ ซึ่งได้แก่ เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ พบว่า เป็นช่องทางที่ช่วยให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นเครือข่ายที่มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายมาก่อน และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายอยู่เป็นประจำ จึงมีความน่าเชื่อถือ และสามารถให้คำแนะนำวิธีการในการรับสมัครกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้

1.2 การทำความเข้าใจต่อกรอบแนวคิดในการพัฒนา

ผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูฝ่ายแนะแนวของโรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา วิทยากร และผู้ประสานงาน มีความเข้าใจต่อกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรม

การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งได้แก่ แนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน และแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและสามารถนำไปสู่โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปดำเนินการปฏิบัติได้

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

2.1 การระบุและประเมินความต้องการในการเรียนรู้

ผู้วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของครอบครัวโดยจัดประชุมครอบครัวที่จะเข้าร่วมโปรแกรม ผลการศึกษาความต้องการในการเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) เนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้ 2) วิธีการเรียนรู้ 3) กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้

2.2 ออกแบบกำหนดกิจกรรมและกลยุทธ์

กระบวนการจัดกิจกรรม ดำเนินตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) 5 ขั้นตอน คือ 1) การนำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ

กิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้จำนวน 12 แผน ได้แก่ 1) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2) รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย 3) ทำไมต้องรู้เท่าทันสื่อ 4) การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน 5) กระบวนการคิดพิชิตสื่อ 6) วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น 7) เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกันและวิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ 8) เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุคดิจิทัล 9) แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน 10) ทักษะศึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 11) เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ 12) รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ โดยใช้เวลาในการจัดกิจกรรมทั้งสิ้นรวม 110 ชั่วโมง

วิธีการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนใช้ เทคนิค วิธีการสอนหลากหลายวิธี เช่น การอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวิเคราะห์ กรณีศึกษา การบรรยาย การศึกษาดูงาน การนำเสนอ การฝึกปฏิบัติจริง การสอนแบบมีส่วนร่วม โดยเลือกเทคนิค วิธีที่เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ประสบการณ์ที่หลากหลาย

ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดโปรแกรม ได้แก่ 1) สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยสื่อบุคคล เอกสารต่างๆ สื่อมัลติมีเดีย 2) วัสดุอุปกรณ์ 3) งบประมาณ 4) สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

2.3 การนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่พัฒนาขึ้น กับกลุ่มตัวอย่าง 10

ครอบครัว ซึ่งเป็นครอบครัวที่ประกอบไปด้วย ผู้ปกครอง และ บุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการทั้งหมด 110 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล

3.1 การประเมินผล

ผู้วิจัยประเมินผลการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดย ประเมินผลก่อนการดำเนินกิจกรรมด้วย แบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) คือ แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ประเมินผลระหว่างการดำเนินกิจกรรม จากการสังเกต การพูดสะท้อนความรู้สึกจากกิจกรรมที่ทำ การสรุปสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละวัน และจากแบบบันทึกการเรียนรู้ แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อ ร่วมกันในครอบครัว เพื่อการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ แบบบันทึกการศึกษา ดูงาน และแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน ประเมินผลหลังการดำเนินกิจกรรม ด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (post-test) คือ แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ และแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

3.2 ความรับผิดชอบในการรายงานผล

ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการประเมินผลการเรียนรู้ และผลการประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และดำเนินการเขียนสรุป จัดทำรายงาน รายละเอียดของโปรแกรมซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ของโปรแกรม แผนการปฏิบัติงาน และผลที่ได้จากขั้นตอนการประเมินผล และนำเสนอรายงานต่อ ผู้เรียน และ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และรายงานต่อผู้บริหารองค์กร คือ โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2.1.2 องค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีองค์ประกอบ ที่ประกอบไปด้วย 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระ 4) ผู้เรียน 5) ผู้สอน 6) วิธีการเรียนรู้ 7) กระบวนการจัดกิจกรรม 8) กิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อการเรียนรู้ 10) การวัดและการประเมินผล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล เป็นโปรแกรมที่มุ่งเสริมสร้างให้เกิดการรู้เท่าทันของสมาชิกในครอบครัวต่อเรื่องสื่อ เน้นที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการพัฒนา

ศักยภาพของสมาชิกในครอบครัวให้เกิดความคิด ความอ่านที่เท่าทันต่อสื่อท่ามกลางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาทักษะการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินค่าสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์เพื่อการรู้เท่าทัน

3. เนื้อหาสาระ เนื้อหาการเรียนรู้ที่หลากหลายและบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตได้ มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน โดยให้ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในบริบทสังคมข้อมูลข่าวสาร ผลกระทบจากสื่อ ทักษะและองค์ประกอบของการวิเคราะห์สื่อและประเมินสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน หลักการรับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อทุกประเภทให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักการหลีกเลี่ยงสื่อที่ก่อโทษต่อตนและสังคมในรูปแบบต่างๆ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

4. ผู้เรียน ได้แก่ ครอบครัวที่ประกอบไปด้วย ผู้ปกครองและ บุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 9 – 12 ปี โดยผู้ปกครองอาศัย หรือ อยู่ที่พักเดียวกันกับบุตรหลาน

5. ผู้สอน เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และดำเนินกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. วิธีการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม การจัดการเรียนการสอนใช้ เทคนิค วิธีการสอนหลากหลายวิธี เช่น การวิเคราะห์ กรณีศึกษา การบรรยาย การศึกษาดูงาน การนำเสนอ การสอนแบบมีส่วนร่วม โดยเลือกให้เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ประสบการณ์ที่หลากหลาย

7. กระบวนการจัดกิจกรรม ดำเนินตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) 5 ขั้นตอน คือ 1) การนำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ

8. กิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้จำนวน 12 แผน ได้แก่ 1) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2) รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย 3) ทำไมต้องรู้เท่าทันสื่อ 4) การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน 5) กระบวนการคิดพิชิตสื่อ 6) วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น 7) เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกันและวิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ 8) เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุคดิจิทัล 9) แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน 10) ทศนศึกษาสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 11) เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ 12) รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ

9. สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) สื่อบุคคล คือวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ 2) เอกสารต่างๆ เช่น ใบความรู้ 3) สื่อมัลติมีเดีย เช่น คลิปตัวอย่างโฆษณา เว็บไซต์ เป็นต้น

10. การวัดและการประเมินผล ประเมินผลก่อนการดำเนินกิจกรรมด้วย แบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) ประเมินผลระหว่างการดำเนินกิจกรรม จากการสังเกต การพูดสะท้อนความรู้สึจากกิจกรรมที่ทำ แบบบันทึกการเรียนรู้ และการสรุปสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละครั้ง ประเมินผลหลังการดำเนินกิจกรรมด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (post-test) และแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2.2 ผลการทดลองและการสรุปผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผลการทดลองและการสรุปผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

1) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้จากแบบทดสอบความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมของกลุ่มทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียน ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่พัฒนาขึ้น มีความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อสูงกว่า ก่อนการทดลอง

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากใบงานต่าง ๆ ระหว่างการดำเนินกิจกรรม และ ผลจากแบบบันทึกการเรียนรู้ แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว และแบบบันทึกการศึกษาดูงาน พบว่า ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ทั้งในด้าน การเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ในภาพรวมเพิ่มสูงขึ้น

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน พบว่า โดยภาพรวมผู้เรียนมีการปฏิบัติพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบร่วมกันเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 4.75 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.622) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมด้านที่สูงที่สุดคือ พฤติกรรมเกี่ยวกับการแสดงความเป็นผู้นำกลุ่มมีการปฏิบัติเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 4.83 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.39) รองลงมาคือ พฤติกรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่มมีการปฏิบัติเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 4.75 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45) รองลงมาคือ พฤติกรรมในการสร้าง

บรรยากาศในการทำงานกลุ่มมีการปฏิบัติเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 4.42 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52) และ การทำงานเป็นทีมปฏิบัติเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 4.42 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67) ตามลำดับ

4) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลแบบประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมของโปรแกรมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.85 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.366) ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดในด้านต่าง ๆ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจด้านวิทยากร และคุณภาพของโปรแกรมสูงที่สุด ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ค่าเฉลี่ย 4.71 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.301 และ 0.308 ตามลำดับ) รองลงมาคือความพึงพอใจด้านเนื้อหา ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.69 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.229) ด้านกระบวนการในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.50 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.321) และด้านการจัดการในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.49 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.286)

ระยะที่ 3 ผลการนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ผลการนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

3.1 ผลการศึกษาแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

3.2 ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

3.3 ผลการวิเคราะห์แบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ผลการศึกษาแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางจากการพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ที่ทำการศึกษาความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีประเด็นสำคัญ 3 ด้านได้แก่ 1) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 2) การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยุคใหม่เพื่อเสริมสร้าง

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 3) การส่งเสริมการติดตามและประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรมในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งหากพิจารณารายด้านพบว่า ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ และกระบวนการจัดกิจกรรม ในสัดส่วนที่เท่ากัน และมีความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากโปรแกรมมีความเหมาะสมในระดับสูงสุด

3.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ผลการวิเคราะห์แบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดในด้านต่างๆ พบว่า การประชุม ชี้แจง ทำความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบถึงแนวคิดและสาระสำคัญของโปรแกรม เป็นด้านที่มีความเหมาะสมสูงที่สุดในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ผู้วิจัยพบว่าในการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัวให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมเป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจกับวิธีการ ขั้นตอนต่าง ๆ โดยกระบวนการที่จะใช้ในการพัฒนาโปรแกรมควรมีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยที่จะ

ช่วยให้การนำโปรแกรมไปใช้ประสบความสำเร็จได้ เช่น การออกแบบกำหนดกิจกรรม เพื่อให้การดำเนินงานมีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและเพื่อให้โปรแกรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ความสามารถในการสื่อสารภายในครอบครัว เป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้ครอบครัวเกิดความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว และมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อให้เกิดแก่สมาชิกในครอบครัวได้ เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นวัยอยากรู้อยากลอง การที่พ่อแม่เปิดใจให้ลูกได้แสดงความคิดเห็น และสร้างความเข้าใจด้วยเหตุผลและคำพูดที่สร้างสรรค์ รับฟัง และให้คำปรึกษาที่ดีจะทำให้เด็กกล้าเปิดใจที่จะคุยกับผู้ปกครองในเรื่องการใช้สื่อด้วยเช่นกัน เมื่อสมาชิกในครอบครัวเรียนรู้ที่จะเปิดใจ แลกเปลี่ยน และยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกันในเรื่องต่าง ๆ แล้ว จึงทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น ช่วยให้ครอบครัวได้เห็นมุมมองที่หลากหลาย สะท้อนให้เห็นข้อผิดพลาดที่ควรแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาทักษะของคนในครอบครัวได้ดียิ่งขึ้น

3. ผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้สอนควรลดบทบาทในการสอนจากการบรรยายหน้าห้องเรียนลง เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ นอกจากนี้ผู้สอนต้องสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ เช่น สนับสนุนให้ผู้เรียนคิด โดยไม่ปิดกั้นและให้กำลังใจ เสริมแรงเมื่อผู้เรียนคิดหรือทำได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีกำลังใจในการทำงาน และมีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ต้องจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ตลอดจนการจัดเตรียมสื่อต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดความคิดในการที่จะเชื่อมโยงสถานการณ์กับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้ผู้สอนต้องมีความยืดหยุ่นทั้งในเรื่องของ วิธีสอน เทคนิค ระยะเวลา โดยต้องสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน กับแต่ละสถานการณ์ และแต่ละสิ่งแวดล้อม

4. การให้กลุ่มเป้าหมายแสดงบทบาทได้อย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอนทั้งการวางแผนและปฏิบัติ และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยผู้สอนต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ จากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นตามที่เข้าใจ และมีการสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครอบครัว และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

5. การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ต้องเลือกใช้สื่อที่มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย และต้องเป็นสิ่งที่ผู้เรียนให้ความสนใจ มีความคุ้นเคย เป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นที่รู้จัก สอดคล้องกับประสบการณ์และวิถีชีวิตของครอบครัว เพื่อกระตุ้นความสนใจ ให้สามารถสื่อสารได้เข้าใจ เช่น การใช้รูปภาพประกอบ หรือ การนำข่าวคลิปวิดีโอ ละคร ภาพยนตร์ หรือโฆษณา โดยเฉพาะการนำสื่อที่

อยู่ในวิถีชีวิตของครอบครัวมาเป็นสื่อการเรียนรู้ จะเป็นการช่วยให้กระบวนการและกิจกรรมสำเร็จตามเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น

6. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้นการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ ทำให้ผู้เรียนได้รับความคิดเห็นจากหลาย ๆ มุมมอง เรียนรู้ความคิดเห็นของผู้อื่น เกิดวิจาร์ณญาณในการคิด และความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสามารถแสดงความคิด และมีความกล้าแสดงออก ซึ่งวิธีการเรียนรู้เช่นนี้ ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง เป็นการช่วยเสริมสร้างให้เกิดทักษะการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณแก่ผู้เรียนและส่งผลให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนและช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้เท่าทันสื่ออย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สามารถสรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 องค์ความรู้การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีประเด็นการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ 3 ประเด็น ได้แก่

1. การวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว
2. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
3. การนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

โดยแต่ละประเด็นสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว

ผลการวิเคราะห์บริบทการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างคือครอบครัวที่ประกอบไปด้วยผู้ปกครองและบุตรหลาน ที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปีที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ครอบครัว แบ่งเป็นผู้ปกครอง 400 รายและเด็ก 400 ราย รวมทั้งสิ้น 800 ราย ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปนี้ เป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นพื้นฐานในการออกแบบแผนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายได้ สอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่ได้กล่าวว่า การพิจารณาถึงพื้นฐาน ประสบการณ์ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของผู้เรียน จะช่วยให้สามารถจัดเนื้อหาได้อย่างเหมาะสมอันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของโปรแกรม

1.2 การวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สื่อ จากผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สื่อ พบว่า สื่อที่ปัจจุบันครอบครัวนิยมใช้มากที่สุดคือโทรศัพท์มือถือ ซึ่งมีสัดส่วนต่างจากการใช้สื่อเก่าอย่างโทรทัศน์เพียงเล็กน้อย โดยส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเปิดรับสื่อเพื่อติดตามเหตุการณ์/ข่าวสาร โดยเปิดรับทางสื่อออนไลน์มากที่สุดคือเปิดทุกวันและใช้ระยะเวลาจากสื่อออนไลน์มากกว่า 2 ชั่วโมงต่อครั้ง ส่วนใหญ่ใช้สื่อออนไลน์ในการเล่นโซเชียลมีเดียเช่น Facebook LINE ผลที่ได้มีความสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ มนต์ ขอเจริญ และ ณัฏฐสิริสุข สิริปัญญานนกิจ (2559) ที่ ศึกษาเรื่องการรู้เท่าทันการสื่อสารยุคดิจิทัล ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้สื่อด้านการเปิดรับสื่อเว็บไซต์ค่อนข้างบ่อย รวมทั้งการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์โดยใช้แอปพลิเคชัน LINE มากที่สุด ตามมาด้วย Facebook YouTube Google และ Instagram สำหรับสื่อเดิมกลุ่มตัวอย่างยังเปิดรับโทรทัศน์เกือบทุกวัน รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ วิทยุและนิตยสารในระดับบ่อยปานกลาง

ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเปิดรับสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่เพื่อติดตามเหตุการณ์ข่าวสารต่างๆ และเพื่อความบันเทิง ผ่อนคลาย โดยเฉพาะสื่อใหม่มักจะถูกใช้เพื่อการสื่อสารพูดคุยกับบุคคลต่างๆ ในระดับบ่อย และยังสอดคล้องกับ พีระ จิโรสภณ และคณะ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องความรู้เท่าทันการสื่อสารยุคดิจิทัลกับบทบาทในการกำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในสังคมไทย พบว่า ในการเปิดรับสื่อดั้งเดิมมีการเปิดรับโทรทัศน์มากที่สุด มากกว่าร้อยละ 75 มีการเปิดรับทุกวันและเกือบทุกวัน รองลงมาคือ อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ และอ่านนิตยสาร ตามลำดับ ส่วนการใช้สื่อใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดใช้สื่อออนไลน์ประเภท LINE มากที่สุดในระดับค่อนข้างบ่อยถึงบ่อยมาก รองลงมาคือการใช้ Facebook ในความถี่ที่ใกล้เคียงกัน เปิดใช้ YouTube Google และ Instagram บ่อยปานกลาง ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเปิดรับสื่อเพื่อติดตามเหตุการณ์สถานการณ์ปัจจุบันมากที่สุด โดยใช้เวลาในการใช้สื่อในแต่ละวันมากกว่า 3 ชั่วโมงขึ้นไป นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า สถานที่ที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อบ่อยที่สุด คือ ที่บ้าน ในขณะที่ผลการสำรวจการมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2561 (ไตรมาส4) พบว่า ผลสำรวจจากประชากรที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป มีการใช้สื่อตามสถานที่ต่างๆผ่านโทรศัพท์มือถือ/คอมพิวเตอร์พกพาเช่น Notebook, Tablet มากที่สุดคือร้อยละ 91.5 รองลงมา คือ ใช้ที่บ้านที่พักอาศัยร้อยละ 66.5 โดยเป็นการใช้สื่อโดยลำพังในบ้านแต่ไม่ใช่ห้องส่วนตัว ส่วนใหญ่มีวิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อด้วยตัวเองที่เป็นผู้หาแหล่งข้อมูลเองตามความสนใจ ส่วนใหญ่เห็นว่าแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการไม่รู้เท่าทันสื่อคือการมีวิจารณญาณในการบริโภคสื่อโดยไม่หลงเชื่อข้อมูลที่ได้รับง่ายๆ สอดคล้องกับ ข้อเสนอสาธารณะสร้างการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเยาวชน ของ กลุ่มมานีมานะและแกนนำเยาวชนจาก 7 โรงเรียนมัธยมในจังหวัดสงขลา (กลุ่มมานีมานะ, 2551) ที่ได้ให้ข้อเสนอสำหรับครอบครัว ไว้ว่า แนวทางเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัวที่สำคัญ คือ การมีวิจารณญาณในการบริโภคสื่อ ต้องรู้จักประเมินค่าว่าเห็นด้วยหรือไม่มองให้เห็นเจตนาที่แท้ของการผลิตสื่อ และให้เหตุผลว่า ความคิด มุมมอง ค่านิยม ที่แฝงมากับสื่อนั้นดีหรือไม่อย่างไร และยังสอดคล้องกับ สำนักเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ที่ได้เสนอถึงการใช้สื่ออย่างปลอดภัยไว้ว่า ไม่ควรหลงเชื่อข้อมูลจากสื่ออย่างง่าย ๆ ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อมูลนั้นเชื่อถือได้หรือไม่ควรต้องหาข้อมูลให้ถี่ถ้วน ตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ

1.3 การวิเคราะห์ความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อ แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพทักษะการรู้เท่าทันสื่อพบว่า ในปัจจุบันครอบครัวมีระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.765) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครอบครัวมีทักษะ การประเมินสื่อสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.97) รองลงมาคือ การเข้าถึงสื่อ (ค่าเฉลี่ย 3.78) การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย 3.77) และการวิเคราะห์สื่อ (ค่าเฉลี่ย 3.72) ตามลำดับ มีความสอดคล้องกับ นุติ หนูโพธิ์วงศ์ (2558) ที่ได้ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของประชากร

Generation Y ของไทยมีทักษะ ความสามารถด้านการเข้าถึง (Access) และการผลิต (Create) อยู่ในระดับปานกลางและมีทักษะความสามารถด้านการประเมินค่า (Evaluate) ในระดับสูงโดยทักษะและความสามารถที่เป็นจุดอ่อน ได้แก่ ความสามารถและทักษะในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ข่าวสารเพื่อตอบโต้ แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคม ความสามารถและทักษะในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ที่หลากหลายในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร การรับทราบถึง ความสำคัญของกฎระเบียบ กฎหมายและข้อบังคับใน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่ผลการศึกษาของ ปทิตตา รอดประพันธ์, วิเชียร อารังโสเถถิสกุล, and สายฝน วิบูลรังสรรค์ (2559) ที่ศึกษาผล การศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนมีระดับการรู้เท่าทันสื่อ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่ได้ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ลำดับที่ 1 ด้านการเข้าใจสื่อ ลำดับที่ 2 ด้านการเข้าถึงสื่อหรือการรับสื่อ ลำดับที่ 3 ด้านการ วิเคราะห์สื่อ ลำดับที่ 4 ด้านการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ และด้านการประเมินค่าสื่อ

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการหรือความคาดหวังในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ของครอบครัว พบว่า ในภาพรวมนั้นกลุ่มเป้าหมายโดยมีระดับความต้องการในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.575) แสดงให้เห็นว่า ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ยังคงเป็นทักษะที่ครอบครัวเห็นว่ามีสำคัญ ครอบครัวมีสภาพทักษะการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมากแต่ยังคงต้องการที่จะพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อมากขึ้นไปอีกอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งความต้องการในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อนี้มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐโดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมที่ต้องการจะผลักดันและขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยีตามโครงการไทยนิยมยั่งยืน โดยมีกลไกการขับเคลื่อนในการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับจังหวัด อำเภอ ไปจนถึงระดับตำบล และยังสอดคล้องกับการดำเนินงานตามมติสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2558 ในประเด็น “การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน” ซึ่ง คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (2560) มีมติประกาศนโยบายแห่งชาติเรื่องการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันด้านสื่อออนไลน์ให้แก่คนในสังคมไว้ว่า 1) ให้กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานด้านการพัฒนาหลักสูตรและนโยบายการศึกษา ร่วมกับกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกระทรวงวัฒนธรรม บูรณาการเนื้อหาการรู้เท่าทันสื่อในการเรียนการสอนทุกระดับในเด็กทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคเท่าเทียม และส่งเสริมให้สถาบันการศึกษามีการบูรณาการแนวคิดวิชารู้เท่าทันสื่อลงในการเรียนการสอนในสาระวิชาเดิม หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรทั้งในระบบ นอกบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2) ให้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยีกระทรวงมหาดไทยร่วมมือกับองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาสังคม จัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพคนทำงานและบุคลากรของ หน่วยงาน รวมทั้งแกนนำชุมชน แกนนำเด็กและ เยาวชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้ตระหนักและมีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ และสามารถถ่ายทอดสู่เด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็น พบว่า ครอบครัวมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Livingstone (2005) และ อุษา บิ๊กกินส์ (2555) ที่กล่าวไว้ว่า ในการจะพัฒนาให้เกิดทักษะการรู้เท่าทันสื่อนั้น การรู้เท่าทันสื่อจะต้องมีการนำไปปรับใช้ทั้ง 4 รูปแบบ คือ เข้าถึง (access) วิเคราะห์ (analyze) ประเมิน (evaluate) และสร้างสรรค์ (create) ซึ่งทั้ง 4 รูปแบบนี้สามารถใช้ได้กับสื่อทุกประเภท นับตั้งแต่ สื่อสิ่งพิมพ์ การกระจายเสียง จนถึงสื่ออินเทอร์เน็ต แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยจะต้องพิจารณาแต่ละรายการเพื่อออกแบบโปรแกรมให้เหมาะสม และตอบสนองความต้องการของกลุ่มครอบครัวด้วย เช่นเดียวกับ สุภารักษ์ จูตระกูล (2559) ที่ได้กล่าวว่า การปลูกฝังเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ จะต้องสอนให้เกิด 1) การรู้ใช้ (Use) คือ ทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีที่หลากหลาย 2) รู้เข้าใจ (Understand) คือ ทักษะที่จะช่วยให้มีการคิดวิเคราะห์แยกแยะประเมินผลสื่อภายใต้บริบทแวดล้อมต่าง ๆ รวมถึงผลกระทบจากโลกออนไลน์ ความตระหนักถึงสิ่งที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิต และ 3) รู้สร้างสรรค์ (Create) คือ ความสามารถในการสร้างเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ และ ไปในทางสร้างสรรค์ภายใต้จริยธรรม และความเป็นพลเมืองดิจิทัล ซึ่ง 3 ข้อที่กล่าวมานั้นครอบคลุมทักษะทั้ง 4 ด้านด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ของ ประพรรณ์ พลชะวี และคณะ (2560) ที่ได้กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันสื่อนั้น มีความจำเป็น ที่จะต้องออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 4 ด้าน โดยออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสื่อ ด้วยวิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่ฝึกให้ ผู้เรียนได้วิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ข้อมูล ข้อเท็จจริงที่แฝงมากับสื่อ การประเมินคุณภาพของสื่อ และสามารถสร้างสรรค์สื่อออกมาได้

2. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ดำเนินการตามกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผลของการพัฒนาในระยะที่ 2 ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2.2 การทดลองและการสรุปผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผลการร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อประกอบด้วย 1. กระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 2. องค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 กระบวนการของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ 3) การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล ตามกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boyle (1981) ที่ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) การกำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม 2) การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มผู้รับบริการ 3) การพิจารณาผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรม 4) การกำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน 5) การสร้างแผนการสอน 6) โปรแกรมการปฏิบัติงาน 7) กำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน 8) การรายงานคุณค่าของโปรแกรม และยังมีผลสอดคล้องกับ กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบซึ่งเป็น Interactive Model ของ Caffarella (2002) ที่ประกอบด้วย 12 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ทำความเข้าใจในบริบท 2) การสร้างฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือและเข้มแข็ง 3) การกำหนดแนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรม 4) การจัดประเภทและการจัดลำดับความสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรม 5) การออกแบบแผนการสอน 6) การออกแบบแผนการถ่ายโอนความรู้ 7) การกำหนดแผนการประเมิน 8) การจัดทำผลสำหรับการสื่อสารและการให้ข้อเสนอแนะ 9) เตรียมโครงการเพื่อการส่งรายงาน 10) การกำหนดรูปแบบและความต้องการของทีมงาน 11) การจัดเตรียมแผนการตลาดและงบประมาณ 12) การประสานงานด้านสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณงาน

กระบวนการของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1.1) การระบุและการเชื่อมต่อกับผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยประสานงานผ่านไปยังเครือข่ายที่มีการทำงานด้านสื่อ ซึ่งได้แก่ เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ ซึ่งถือเป็นผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขอคำแนะนำในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีการจัดประชุมเพื่อนำเสนอรายละเอียดของโปรแกรม และประสานงานกับหน่วยงานที่เข้าร่วมเพื่อวางแผนการรับสมัครครอบครัวในการเข้าร่วมโปรแกรม การเชื่อมต่อกับผู้นำของกลุ่มเป้าหมายนี้ มีความสอดคล้องกับ Boone (1992) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกระบวนการในการวางแผนที่เป็นระบบและครอบคลุม เพื่อคาดการณ์ในอนาคตเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างองค์กรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน เจ้าหน้าที่กับผู้เรียนหรือตัวแทนของผู้เรียน ในการจัดทำและ ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ผู้เรียนพึงประสงค์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของผู้เรียนในชุมชน 1.2) การทำความเข้าใจต่อกรอบแนวคิดในการพัฒนา ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน และแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อเสริมสร้างให้กลุ่มเป้าหมายเกิดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีความสอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่กล่าวถึง ขั้นตอนในการดำเนินการพัฒนาโปรแกรมไว้ว่า ควรมีการกำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรมที่ประกอบด้วยกำหนดพื้นฐานทางปรัชญาในการนำมาใช้ในการวางแผนโปรแกรมขององค์กร รวมไปถึงการพิจารณานโยบายระเบียบ แนวทางปฏิบัติ ในการทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาโปรแกรม และยังสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) ที่กล่าวว่า การสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความจำเป็นสำหรับทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายผู้จัดการศึกษา ซึ่งได้แก่ หน่วยงานและองค์กรต่างๆ และประชาชนผู้รับบริการการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ 2.1) การระบุและประเมินความต้องการในการเรียนรู้ ผู้วิจัยศึกษาความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการพูดคุย สอบถามความคิดเห็น ถึงความสนใจของผู้เรียน และสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน ในการร่วมกันกำหนด วัตถุประสงค์ วิธีการเรียนรู้ ขั้นตอนในการทำกิจกรรม รูปแบบกิจกรรม กำหนดช่วงเวลาของการจัดกิจกรรม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปออกแบบกำหนดกิจกรรมได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับหลัก สำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมกันที่ Barkley et al. (2005) Brufee (1995) Imel (1991) Ingleton et al. (1969) Wiener (1986) ได้กล่าวว่า ต้องจัดให้ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มที่และทั่วถึง เชื่อมโยงความต้องการและความ สามารถของผู้เรียนเข้าด้วยกันเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้รวมถึงกำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นภารกิจร่วมกันระหว่างผู้สอนและ

ผู้เรียน และสอดคล้องกับ Knowles (1980) ที่กล่าวว่าบุคคลจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีความจำเป็น และมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้นๆ นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับ Caffarella (1994) ที่กล่าวถึงหลักการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ว่ามีพื้นฐานมาจากการศึกษาความต้องการและปัญหาของบุคคลและชุมชนเพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการ เพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น 2.2) การออกแบบกำหนดกิจกรรมและกลยุทธ์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลความต้องการที่ได้ทำการศึกษาดังกล่าว ไปผนวกกับผลการศึกษาความต้องการพัฒนาในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อในการเก็บข้อมูลระยะที่ 1 ไปใช้ในการพัฒนาเนื้อหาให้ครอบคลุมและตรงกับความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด ผลที่ได้จากการศึกษาความต้องการของผู้เรียน จึงเป็นพื้นฐานในการนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับ สุวิมล ร่องวาณิช (2550) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็นคือเครื่องมือในการบริหารที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปกำหนดแผนงานที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย หน่วยงานและทำให้การดำเนินงานมีความชัดเจน รวมไปถึงการสร้างเชื่อมั่นในการกำหนดการนำทรัพยากรไปใช้ในการพัฒนางานได้ว่า การปฏิบัติงานจะสนองตอบความต้องการขององค์กรอย่างแท้จริง แผนการเรียนรู้ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบไปด้วย 12 แผนการเรียนรู้ ได้แก่ 1) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2) รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย 3) ทำไมต้องรู้เท่าทันสื่อ 4) การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน 5) กระบวนการคิดพิชิตสื่อ 6) วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น 7) เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกันและวิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ 8) เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุคดิจิทัล 9) แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน 10) ทักษะศึกษาสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 11) เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ 12) รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ แผนการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่ได้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงของบุคคลทั้งในด้านความรู้ทักษะและเจตคติ ของผู้เรียนต้องประกอบไปด้วยกิจกรรมต่างๆที่มีความหลากหลาย และยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัลที่เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละช่วงวัย ของ สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย (2559) ที่ได้เสนอไว้ว่า การสอนให้วิเคราะห์สื่อ ประเมินสื่อ เช่นการวิเคราะห์โฆษณา การสอนโดยใช้เกมข่าวกรณีศึกษา การอภิปราย หรือ กิจกรรมการผลิตสื่ออย่างง่าย การสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง กิจกรรมที่ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น การทัศนศึกษาหรือ การทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัย 6-12 ปี และสำหรับผู้เรียนในวัยผู้ใหญ่หรือวัยทำงาน กิจกรรมด้านครอบครัวกับการใช้สื่อ ก็เป็นสิ่งที่เหมาะสมและสามารถนำมาใช้ กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อได้เช่นกัน กระบวนการที่ใช้ในการจัด

กิจกรรม คือ กระบวนการตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนได้แก่ 1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการกลุ่ม สอดคล้องกับ ใจทิพย์ ณ สงขลา (2550) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้นั้นไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะภายในตัวเองเท่านั้น แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลร่วมอยู่ในกิจกรรมทางสังคม ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อที่ให้ผู้เรียนได้ทำงาน ร่วมกันเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนช่วยกันวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาและกรณีศึกษาต่าง ๆ เพื่อหาคำตอบร่วมกันจึงเป็นแนวทางการสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นจาก การปฏิสัมพันธ์กับสังคมอย่างมีความหมาย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น 2.3) การนำโปรแกรมไปปฏิบัติ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ทั้ง 12 แผน โดยใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้น 110 ชั่วโมง สอดคล้องกับ Martin (1990) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีความยั่งยืนและถาวร ต้องใช้เวลาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งสิ้นไม่ต่ำกว่า 100 ชั่วโมง และสอดคล้องกับ โทมัส อภิวันทนากร (2552) การเรียนรู้เรื่องเท่าทันสื่อจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาการเรียนรู้และความต่อเนื่องเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะก่อให้เกิดภูมิคุ้มกัน และการครอบงำจากสื่อ จึงควรมีแผนการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผล ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 3.1) การประเมินผล การประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย การประเมินผลการเรียนรู้ จากแบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ การสังเกต การพูดคุยสะท้อนความรู้สึกจากกิจกรรมที่ทำ การสรุปสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละวัน และจากแบบบันทึกการเรียนรู้ แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ แบบบันทึกการกำหนดการใช้สื่อร่วมกันในครอบครัว เพื่อการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ แบบบันทึกการศึกษาดูงาน และแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน และการประเมินผลการดำเนินโปรแกรมจากแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Kolb (1995) ที่ได้กล่าวว่าการประเมินผลควรมีหลายรูปแบบ ทั้งการประเมินการเรียนรู้ ประเมินกระบวนการเรียนการสอน ประเมินคุณภาพของผลงาน และนอกจากนั้นยังสามารถให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้ด้วย 3.2) ความรับผิดชอบในการรายงานผล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเขียนสรุป จัดทำรายงาน รายละเอียดของโปรแกรมซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของโปรแกรม แผนการปฏิบัติงาน และผลที่ได้จากขั้นตอนการประเมินผล และนำเสนอรายงานต่อผู้เรียน และ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และรายงานต่อผู้บริหารองค์กร คือ โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อ

เสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีสอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่ได้กล่าวถึงกระบวนการในการพัฒนาโปรแกรมไว้ว่า การรายงานคุณค่าของโปรแกรม เป็นการจัดทำรายงานหลายรูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มวิทยากร ประชาชน ที่ปรึกษา ผู้กำหนดนโยบาย โดยรูปแบบการนำเสนอรายงานอาจเป็นรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการทำรายงานในรูปแบบของเอกสารประเมินผลหรือการพบปะสนทนา รายงานควรประกอบไปด้วย ความจำเป็นที่ต้องมีโปรแกรمدังกล่าว พร้อมทั้งระบุว่าเป็นโปรแกรมเรื่องอะไร รวมไปถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ การดำเนินงาน ปฏิบัติการของผู้เข้าร่วมโปรแกรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 องค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ภาพรวมของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่พัฒนาขึ้นพบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.65 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48) สามารถนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อได้จริง มีแผนการดำเนินงานในโปรแกรมที่ชัดเจนในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.59 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51) และองค์ประกอบของโปรแกรมความชัดเจนในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.65 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49) ซึ่งโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นได้มีการกำหนดองค์ประกอบของโปรแกรมไว้ ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ ผู้เรียน ผู้สอน วิธีการเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล ซึ่งองค์ประกอบของโปรแกรمدังกล่าว สอดคล้องกับ การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Boyle (1981) ที่กล่าวว่า การจัดลำดับขององค์ประกอบด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ การกำหนดวัตถุประสงค์ ผู้เรียน ผู้สอน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ แหล่งทรัพยากร งบประมาณ สถานที่ การเลือกวิธีการ เทคนิค และอุปกรณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือกด้วยมีความสำคัญต่อการพัฒนาโปรแกรม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบ อภิปรายผลได้ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล ทักษะการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ทักษะที่มีความสำคัญ คือ ทักษะการเข้าถึงสื่อ ทักษะการวิเคราะห์สื่อ ทักษะการประเมินสื่อ และทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อนี้ เป็นโปรแกรมที่มุ่งเสริมสร้างให้เกิดการรู้เท่าทันของสมาชิกในครอบครัวต่อเรื่องสื่อ เน้นที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในครอบครัวให้เกิดความคิด ความอ่านที่เท่าทันต่อสื่อท่ามกลางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อนี้มีความสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ พ.ศ. 2560 – 2564 (กรมกิจการ

เด็กและเยาวชน, 2560) ที่ได้กล่าวถึงการเสริมสร้างศักยภาพเด็ก เยาวชน และบุคคลแวดล้อม ในการสนับสนุนให้เกิดศูนย์ประสานงาน/ปฏิบัติการในการส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ และหน่วยฝึกอบรม ด้านการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ โดยมีการดำเนินงานให้ พัฒนาชุดความรู้ ชุดฝึกอบรม หลักสูตร สำหรับเด็กและเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง/ผู้ดูแลเด็ก ครู ผู้แทนศาสนา ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านสื่อให้แก่คนในสังคม และความสำคัญของการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อนี้ ยังมีความสอดคล้องกับ องค์การภาสกิจเครือข่ายเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (The Partnership for 21st Century Skill, 2009) ที่กำหนดว่าประชาชนในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งประกอบด้วย 2 ประการคือ 1) การวิเคราะห์สื่อ คือ มีความเข้าใจว่าข่าวสารที่นำเสนอผ่านสื่อมีการสร้างขึ้นอย่างไรและทำไมจึงสร้างขึ้น มีจุดมุ่งหมายอะไร การตีความข่าวสารของบุคคลมีความแตกต่างกันอย่างไร คุณค่าและมุมมองที่นำเสนอหรือไม่นำเสนอผ่านสื่อเป็นอย่างไร สื่อมีอิทธิพลต่อความเชื่อและพฤติกรรมอย่างไร และประยุกต์ความเข้าใจพื้นฐานทางจริยธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงในการใช้สื่อ 2) การผลิตสื่อคือความเข้าใจและใช้เครื่องมือวิธีปฏิบัติต่างๆในการสร้างสื่อที่เหมาะสมมากที่สุด และสอดคล้องกับ (UNESCO, 2010) ที่กล่าวว่า การรู้เท่าทันสื่อหรือการศึกษาสื่อมีความสำคัญที่เป็นการให้อำนาจแก่พลเมืองในการสร้างและพัฒนาสมรรถนะทัศนคติและทักษะที่จำเป็นต่อความเข้าใจหน้าที่สื่อเพื่อให้เป็นผู้ที่มีทักษะและความสามารถในการวิเคราะห์ประเมินและการใช้สื่อในการประกอบวิชาชีพและการดำเนินชีวิตของบุคคล นอกจากนี้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวยังส่งเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อยังเป็นการเตรียมความพร้อมและเสริมสร้างให้เด็กและผู้ปกครองในยุคปัจจุบันสามารถรับมือกับอิทธิพลของสื่อ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ที่ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็น การเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ทักษะทัศนคติเพื่อบรรเทาปัญหาในชีวิตประจำวันหรือพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่สนใจ

2. วัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว อันประกอบไปด้วย 4 ทักษะคือ 1) ทักษะการเข้าถึงสื่อ 2) ทักษะการวิเคราะห์สื่อ 3) ทักษะการประเมินสื่อ 4) ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ การกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนนั้น มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Tyler (1986) ที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษาโดยพิจารณาจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียนซึ่งจะทำให้การวางแผนและการตัดสินใจในการพัฒนาโปรแกรมนั้นถูกต้องและทำให้เกิดความต่อเนื่องในการพัฒนาและการใช้หลักสูตรต่อไป สอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล (2540) ที่กล่าวว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของ

โปรแกรมอย่างชัดเจนโดยคำนึงถึงปัญหาความต้องการของผู้เรียนเพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตรงตามปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และยังสอดคล้องกับ Boone (1985) ที่กล่าวถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่าเป็นขั้นตอนเริ่มต้นในการออกแบบโปรแกรม วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นจะต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของการใช้ทรัพยากรและการนำไปใช้ปฏิบัติภายใต้ความสามารถของผู้เรียนที่สนใจในการเรียนรู้

3. เนื้อหาสาระของโปรแกรม เนื้อหาการเรียนรู้จะมีความหลากหลายและสามารถบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตได้ มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในบริบทสังคมข้อมูลข่าวสาร ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน อิทธิพลของสื่อผลกระทบจากสื่อ แนวทางในการป้องกันตนเองจากการใช้สื่อ ทักษะ องค์ประกอบของการวิเคราะห์สื่อและประเมินสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน หลักการรับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อทุกประเภทให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักการหลีกเลี่ยงสื่อที่ก่อโทษต่อตนและสังคมในรูปแบบต่างๆ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2550) ที่กล่าวว่า เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของบุคคลและชุมชน รวมไปถึงสามารถนำไปใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันได้ และสอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2557) ที่ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่า ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาในโลกที่เป็นจริง โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระเข้าด้วยกันกับบริบทชีวิต มีการบูรณาการทักษะการคิด การแก้ปัญหา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

4. ผู้เรียน เป็นครอบครัวที่ประกอบไปด้วยผู้ปกครองและบุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นครอบครัวที่ผู้ปกครองอาศัยหรืออยู่ที่พักเดียวกันกับบุตรหลาน และมีความเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมจนครบระยะเวลาที่กำหนดไว้ การกำหนดช่วงอายุของผู้เรียนมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษา บิ๊กกินส์ (2555) ที่พบว่า การให้การศึกษาเพื่อการรู้เท่าทันสื่อจะมีประสิทธิภาพสูงสุดกับเด็กที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 9-12 ปี และเป็นช่วงอายุที่สอดคล้องตามช่วงวัยในมิติการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เพื่อความเป็นพลเมือง (สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย, 2559) ที่กำหนดช่วงวัยในการเรียนรู้การเท่าทันสื่อของเด็กไว้ระหว่างอายุ 6-12 ปี นอกจากนี้ผู้วิจัย ได้กำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติมของผู้เรียนไว้ว่า ต้องมีความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมจนครบระยะเวลาที่กำหนด คือ 110 ชั่วโมง ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Knowles (1980) ที่กล่าวว่าผู้ใหญ่จะสามารถเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีความพร้อมและความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตได้

5. ผู้สอน เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจด้านสื่อ มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน มีความพร้อมในการสอน พร้อมจะช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ กระตุ้นให้

ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งบทบาทของผู้สอนนี้ สอดคล้องกับ Knowles (1980) ที่กล่าวว่า การคัดเลือกหรือกำหนดบุคคลที่มีความชำนาญจากศาสตร์ต่างๆ จะช่วยให้โปรแกรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับ พรทิพย์ เย็นจะบก (2552) ที่กล่าวว่าบทบาทของผู้สอนหรือผู้นำการอบรมในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ นั้นจะไม่เหมือนกับสถานการณ์การสอนแบบดั้งเดิม ผู้สอนจะต้องอยู่ในฐานะเป็นผู้เรียนคนหนึ่งท่ามกลางผู้เรียนคนอื่นๆ ผู้สอนต้องให้ความสนใจในการเรียนและยังต้องเป็นผู้เรียนอีกด้วย นอกจากนี้ผู้สอนยังเป็นผู้สร้างสรรค์ภาวะแวดล้อมและสถานการณ์สมมติในการเรียนรู้โดยเลือกสื่อหรือหัวข้อที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน อีกทั้ง ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการทำงานร่วมกัน (Sharing Incentive) กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอด (Transmitting) เป็นผู้ชี้แนะ (Mentoring) (วัฒนา หงสกุล, 2561)

6. วิธีการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค วิธีการสอน และสื่อการสอน ในการจัดการเรียนการสอนรู้เท่าทันสื่อด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่น การวิเคราะห์ กรณีศึกษา การบรรยาย การศึกษาคูงาน การนำเสนอ การสอนแบบมีส่วนร่วม ฯลฯ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของเนื้อหา สื่อที่ใช้ ระยะเวลา ตลอดจนบริบทของครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งการใช้วิธีการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายนี้ สอดคล้องกับ อุลิซซา ครุฑะเสน (2556) ในงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้รู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน ที่กล่าวว่า กระบวนการกลุ่ม (Group) และการวิเคราะห์อภิปรายแลกเปลี่ยน (Discussion) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้รู้เท่าทันสื่อ เพราะการเรียนรู้รู้เท่าทันสื่อต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์มุมมองที่หลากหลายของผู้เรียน จึงต้องใช้รูปแบบการศึกษาเป็นกลุ่ม เรียนรู้ผ่านการสนทนา (Learning through Dialogue) ของสมาชิกในกลุ่มที่มีความกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ วิธีนี้จะทำให้ผู้เรียนได้เห็นมุมมองที่มีความหลากหลายจากประสบการณ์ของผู้อื่นด้วย และสอดคล้องกับ Caffarella (1994) ที่กล่าวว่า วิธีการเรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การระดมสมอง การอภิปรายกลุ่ม การบรรยาย จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้มากขึ้น เนื่องจากการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และมีมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียนและเป็นการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการเรียน โดยกิจกรรมที่เน้นการลงมือทำจะช่วยเสริมสร้างทักษะให้กับผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น และยังสอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของบุคคลในด้าน ความรู้ ทักษะและเจตคติของผู้เรียน ต้องประกอบไปด้วยกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ได้แก่ การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความเห็น การเล่นเกม การระดมสมอง การฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งความหลากหลายของกิจกรรมเหล่านี้ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะและเจตคติหลังการเรียนเพิ่มสูงขึ้น

7. กระบวนการจัดกิจกรรม ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นวิธีการเรียนที่จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานเป็นกลุ่มโดยให้สมาชิกทุกคนรับผิดชอบต่อความสำเร็จของกลุ่มร่วมกัน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5) ประเมินผลและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประพรรณ พละชีวะ, อังคณา กรัณยาธิกุล, ดนุชา สลึงค์, เลอลักษณ์ โอทยานนท์ (2560) เรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ที่พบว่า แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อนั้นควรจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อยตามแนวทางการเรียนรู้ร่วมกัน (collaborative learning)

8. กิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้จำนวน 12 แผน ได้แก่ 1) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2) รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย 3) ทำไมต้องรู้เท่าทันสื่อ 4) การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน 5) กระบวนการคิดพิชิตสื่อ 6) วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น 7) เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกันและวิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ 8) เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุคดิจิทัล 9) แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน 10) ทักษะศึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 11) เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ 12) รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ กิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 12 แผน ประกอบด้วยกิจกรรมหลากหลายที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม ซึ่งการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับ อาชญญา รัตนอุบล (2541) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ได้สัมผัสด้วยตนเอง และได้มีโอกาสฝึกทำซ้ำจนเกิดความชำนาญ เกิดทักษะและความเข้าใจด้วยตนเอง จะทำให้เด็กสามารถจำขั้นตอน และการปฏิบัติได้ และสามารถทำได้ด้วยตนเองในที่สุด

9. สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) สื่อบุคคล คือวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ 2) เอกสารต่างๆ เช่น ใบความรู้ 3) สื่อมัลติมีเดีย เช่น คลิปตัวอย่างโฆษณา เว็บไซต์ เป็นต้น การกำหนดสื่อที่ใช้ในการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) ที่กล่าวว่า การใช้สื่อชนิดต่าง ๆ ช่วยในการเรียนการสอน อาจจะใช้สื่อหลายชนิดผสมผสานกัน

10. การวัดและการประเมินผล มีการวัดผลก่อนการดำเนินกิจกรรม ด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) คือแบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ การวัดและการประเมินผลระหว่างการดำเนินกิจกรรม จากการสังเกตการพูดสะท้อนความรู้สึจากกิจกรรมที่ทำ แบบบันทึกการเรียนรู้ที่ได้สรุปสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละครั้ง การวัดและการประเมินผลหลังการดำเนินกิจกรรมด้วยแบบทดสอบหลังเรียนคือแบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อและแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ การวัดและการประเมินผลเป็นองค์ประกอบที่ชี้ให้เห็นว่า โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นนั้นแปลงไปสู่การปฏิบัติได้

บรรลุลดมุ่งหมายหรือไม่ เกิดผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดซึ่งข้อมูลจากการประเมินผลนี้จะเป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมต่อไป มีความสอดคล้องกับ Knowles (1980) ที่ได้เสนอว่า ควรมีการประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การทดสอบ การสังเกต เป็นต้น เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้เรียนยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ข้อใด และควรได้รับการพัฒนาในด้านใดต่อไป

2.2 การทดลองและการสรุปผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ พบว่า โปรแกรมนี้สามารถเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้กับผู้เรียนได้ กล่าวคือ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ กลุ่มทดลองมีคะแนนจากการวัดความเข้าใจและทักษะการรู้เท่าทันสื่อสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้เนื่องจากเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนามาจากความต้องการขององค์กรและครอบครัวที่ตระหนักถึงความสำคัญของทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ในการดำเนินการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ที่กล่าวว่าการพัฒนาโปรแกรมเป็นความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียน ไม่ว่าผู้เรียนจะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มบุคคล หรือชุมชน ในรายบุคคลการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่าจะเกิดจากผู้เรียน คือ ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ โดยต้องทำการศึกษาวิเคราะห์บุคคล ชุมชนหรือขอบเขตที่ศึกษา เช่น ความต้องการ ความสนใจ เป้าหมายระดับกลุ่มที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจากการประเมินโปรแกรมพบว่า โปรแกรมสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรวรรณ ห่วงสกุล (2554) ที่ได้นำกระบวนการ พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (1985) ไปใช้เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ซึ่งพบว่า ผู้เรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมมีทักษะการอ่านและพฤติกรรมการอ่านหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และผู้เรียนมีความพึงพอใจหลังการดำเนินการจัดโปรแกรมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาผลการวัดความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ แยกทักษะตามด้าน ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการเข้าถึงสื่อ ทักษะการวิเคราะห์สื่อ ทักษะการประเมินสื่อ และทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ พบว่า

ทักษะการเข้าถึงสื่อ จากผลการวิเคราะห์คะแนนจากแบบทดสอบ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อก่อน และหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพบว่า ผู้เรียนมีทักษะการเข้าถึงสื่อสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม ผล

จากการศึกษาพบว่า หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมผู้เรียนรู้จักเลือกรับสื่อที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองมากขึ้น และไม่เชื่อต่อสิ่งที่สื่อนำเสนอในทันที โดยเฉพาะสื่อโฆษณา ผู้เรียนจะมีการหาข้อมูลจากแหล่งข่าวหลายๆ แหล่ง ก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลนั้นๆ อีกทั้งผู้เรียนยังสามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภท สอดคล้องกับแนวคิดของ Potter (2013) ที่ว่าในการที่จะปลูกฝังให้นักเรียน รู้เท่าทันสื่อมากขึ้นจะต้องให้ผู้รับสื่อรู้จักเลือกใช้สื่อที่เป็นประโยชน์ พยายามเพิ่มความหลากหลายในการเลือกรับและใช้สื่อ ซึ่งความหลากหลายจะทำให้ผู้เรียนได้ขยายประสบการณ์ที่มีกับเนื้อหาของสื่อ และควรมีการกำหนด เป้าหมายหรือวางแผนโดยตั้งเป้าหมายของตนเองมากกว่าที่จะให้สื่อมากำหนดหรือครอบงำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Thoman (2003) ได้กล่าวว่า หนึ่งในวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการรู้เท่าทันสื่อได้คือ การฝึกให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสื่อได้อย่างหลากหลาย เพราะเมื่อผู้เรียนสามารถเข้าถึงสื่อได้อย่างหลากหลายก็จะสามารถรวบรวมข้อมูลอันเป็นประโยชน์จากสื่อต่าง ๆ และสามารถพัฒนากลยุทธ์ในการค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ อย่างหลากหลาย และสามารถเลือกข้อมูลต่าง ๆ ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้เรียน

ทักษะการวิเคราะห์สื่อ จากผลการวิเคราะห์คะแนนจากแบบสอบถามทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพบว่าผู้เรียนมีทักษะการวิเคราะห์สื่อสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม ผลจากการศึกษาพบว่า หลังจากเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การจูงใจ จากการนำเสนอของสื่อ และสามารถบอกวัตถุประสงค์ของสื่อได้ ในแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้จัดเนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นปัญหาที่เกิดจากสื่อ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ สังเกตถึงผลกระทบจากสื่อ โดยผู้เรียนร่วมกันระบุปัญหา สาเหตุ และร่วมกันหาวิธีในการป้องกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมกันในกิจกรรมต่างๆ เช่น การระดมความคิด เกม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมองในเรื่อง ประโยชน์และโทษของสื่อ เห็นความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและ อันตรายจากการไม่รู้เท่าทันสื่อ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ วิธีการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของ Baran (2019) ที่เห็นว่าในการจะทำให้เกิดทักษะการรู้เท่าทันสื่อได้ นั้น ผู้รับสื่อจะต้องตระหนักและเข้าใจถึงผลกระทบและอิทธิพลของสื่อ ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับสื่อปกป้องตนเองได้ สอดคล้องกับ โทมร อภิวันทนากร (2552) ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดสำหรับการออกแบบและพัฒนาแผนกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อศึกษาการรู้เท่าทันสื่อว่า การสอนให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงผลกระทบในด้านต่างๆ ของสื่อ จะเป็นการกระตุ้นหรือเปิดประเด็นให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดมุมมองในการอ่านสื่อที่พวกเขาอาจจะไม่เคยคำนึงถึงมาก่อนว่าการนำเสนอของสื่อแต่ละครั้งอาจส่งผลกระทบต่อผู้รับสื่ออย่างไร จะเป็นการพัฒนาทักษะในด้านการวิเคราะห์สื่อได้ สอดคล้องกับ แนวทางการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของ วรชัย คุรุจิต (2554) ว่าการฝึกสังเกต วิเคราะห์และเปลี่ยนมุมมองการสื่อสาร โดยสอนให้เคยชินกับการตั้งคำถาม เกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับผ่านสื่อในแต่ละวัน เป็นการสร้างนิสัยการวิเคราะห์ด้วยเหตุผล เพื่อแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของเนื้อหาในสื่อ นอกจากนี้การฝึกพิจารณา

ความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มาและการทำความเข้าใจต่อความแตกต่างของผู้รับสาร และฝึกให้ผู้เรียนได้สร้างสื่อขึ้นเพื่อเรียนรู้ทักษะการประกอบสร้างเนื้อหาสื่อด้วย จะทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการวิเคราะห์สื่อที่เพิ่มมากขึ้น

ทักษะการประเมินสื่อ จากผลการวิเคราะห์คะแนนจากแบบสอบถามทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพบว่าผู้เรียนมีทักษะการประเมินค่าสื่อสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็น วิเคราะห์ตีความและประเมินสื่อได้ โดยไม่หลงเชื่อง่ายๆ รู้จักการตัดสินใจในการรับสื่อก่อนที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลที่ได้รับมา มีความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการมุ่งใจในการบริโภค โดยผู้เรียนได้ทำการฝึกผ่านการคิด วิเคราะห์เนื้อหาต่างๆจากข่าว โฆษณา กรณีสึกษาและกลยุทธ์ที่สื่อใช้เพื่อให้จดจำสินค้าได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Silverblatt (2001), Bergsma (2004), Thoman & Jolls (2004) ที่เสนอว่าการประเมินค่าสื่อเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ผ่านการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรมหรือการทำกิจกรรมต่างๆ โดยวิธีการที่นิยมนำมาใช้ในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ การฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ โดยการสอนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถตีความและประเมินสื่อและเนื้อหาที่เขาได้รับได้ เมื่อได้เรียนรู้กลยุทธ์และเทคนิคของการสร้างและการควบคุมเนื้อหาสื่อก็จะเข้าใจได้ดีและรู้ว่าสื่อดึงดูดความสนใจได้อย่างไร และรู้ถึงผลกระทบของเนื้อหาว่ามีผลต่อพฤติกรรมได้อย่างไร ก็มีผลต่อการเพิ่มทักษะในการประเมินค่าสื่อได้เช่นกัน สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่ได้มีการนำเอากรณีสึกษาต่าง ๆ มาใช้นั้น มีความสอดคล้องกับ นิธิดา วิวัฒนพานิชย์ (2558) ที่กล่าวว่า การสอนแบบกรณีสึกษา เป็นกระบวนการสอนที่เหมาะสมจะนำมาใช้เพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ ได้ฝึกการคิด การประเมินคุณค่าและนำไปสู่การตัดสินใจจากเรื่องราวในสถานการณ์ใด ๆ ซึ่งมีปัญหาความขัดแย้งอยู่ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ทักษะในการประเมินค่า ที่ส่งผลต่อทัศนคติให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดสถานการณ์นั้น ๆ นอกจากนั้นผู้เรียนจะมีทักษะในการเข้าถึงสังคมและรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นมากขึ้นด้วย

ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ จากผลการวิเคราะห์คะแนนจากแบบสอบถามทักษะการรู้เท่าทันสื่อก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพบว่าผู้เรียนมีทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้เรียนสามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม และสามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสาร แสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิดความรู้สึก ผ่านสื่อในลักษณะต่างๆ ได้ การที่ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการวางแผนและสร้างสรรค์เนื้อหา เพื่อสื่อสารและทำการเผยแพร่สู่ช่องทางที่เหมาะสมด้วยตัวเอง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคนอื่นๆ ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ในการเสนอแนวทางในการปรับปรุงให้สื่อที่เผยแพร่มีประสิทธิภาพสูงสุด และการฝึกผู้เรียนให้มีการผลิตสื่ออย่างง่ายตามศักยภาพที่มี สอดคล้องกับ ลักษณะการเรียนรู้และวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับ

ผู้เรียนในช่วงวัย 6 ถึง 12 ปี ตามกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล เพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย (สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย, 2559) ที่กล่าวไว้ว่า เด็กในวัยนี้ สามารถเรียนรู้โดยใช้โครงงานเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียนและสามารถจัดให้มีกิจกรรมการผลิตสื่ออย่างง่ายได้ เช่น โปสเตอร์ จัดบอร์ด ภาพวาด เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงสัมผัสประสบการณ์ตรง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกและลงมือปฏิบัติจริงก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

โปรแกรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ได้นำแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันมาเป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญ กับการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ในแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามความรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน ทำให้เกิดมุมมองใหม่ๆ ผลจากการนำแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันมาเป็นกระบวนการในการทำกิจกรรมนั้น มีความสอดคล้องกับ การศึกษาของ วิภา เพ็ชรเจริญรัตน์ (2555) ในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือในรายวิชาจิตวิทยาการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการ ศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น ในการเรียนรู้แบบร่วมกัน ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการทำงานเป็นกลุ่ม มีการช่วยเหลือ พึ่งพาซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียน สิ่งเหล่านี้ส่งผลสัมฤทธิ์ ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งลักษณะการทำงานเป็นกลุ่มเช่นนี้มีความสอดคล้องกับ Ghaith (2003) และ Kagan (1995) ที่พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมกันให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และสอดคล้องกับ พรทิพย์ เย็นจะบก (2552) ที่ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อไว้ว่า ควรจัดให้มีการศึกษาเป็นกลุ่มเพราะการเรียนรู้เท่าทันสื่อไม่สามารถที่จะรู้ได้ตามลำพังเพราะสื่อไม่ได้นำเสนอโลกส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่งเท่านั้นแต่นำเสนอภาพทั้งหมด การนำประสบการณ์ของแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน ด้านประสบการณ์ อายุ เพศ หรือฐานะทางสังคม มาเปรียบเทียบกับหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้สามารถสร้างโอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้มากขึ้น สอดคล้องกับ ปทิตตา รอดประพันธ์ วิเชียร ชำรงโสทธิสกุล และ สายฝน วิบูลรังสรรค์ (2559) ที่ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม ผ่านการสนทนาแลกเปลี่ยนและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู่มาก

ขึ้น นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับ Kellner (2005) ที่ได้เสนอว่า การรู้เท่าทันสื่อไม่ควรเพียงแค่สอนให้นักเรียนเรียนรู้จากสื่อต่อต้านการจัดการการใช้ อิทธิพลของสื่อและการเสริมสร้างอำนาจของผู้รับสื่อให้สามารถเผชิญหน้ากับสื่อเท่านั้นแต่ยังคงต้องพัฒนาทักษะซึ่งจะช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจแก่พลเมืองให้เขามีแรงจูงใจมากขึ้นและมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเต็มความสามารถ โดยการสอนการรู้เท่าทันสื่อควรอยู่ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมและโครงการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Project) โดยที่ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องเรียนรู้และเข้าใจสื่อมากขึ้นและมีความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรมของสื่อ โดยกระบวนการศึกษาผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรับรู้มุมมอง การอภิปราย วิพากษ์ การโต้ว่าที่ วิธีการเช่นนี้จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อได้ดียิ่งขึ้น ดังที่ ทิศนา แคมมณี (2551) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมตามแนวทางการเรียนรู้ร่วมกัน จะทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน รับผิดชอบผลงานร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ ช่วยกันปรึกษาหารือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทำให้เห็นมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น แนวคิดดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับ Smith และ MacGregor (1992) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ในการทำงานเป็นกลุ่ม เมื่อผู้เรียนมีความหลากหลาย ผู้เรียนจะนำเอามุมมองที่หลากหลายนั้นมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่แสดงออกผ่านตัวงาน การเรียนรู้เช่นนี้เป็นกระบวนการทางสังคม ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้จากการพูดคุย การร่วมกันวินิจฉัยค้นหาคำตอบ การให้ผลป้อนกลับกันและกันซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้มากขึ้น

ในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัวยุคนี้ ผู้วิจัยออกแบบแผนการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เช่น การระดมสมอง กรณีศึกษา การบรรยาย การศึกษาดูงาน การนำเสนอ การปฏิบัติจริง ซึ่งผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมที่น่าสนใจและมีความหลากหลายจะเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นจึงส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในด้านความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม สอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2551) ที่กล่าวว่า การใช้สถานการณ์จำลองและกรณีศึกษาให้ผู้เรียน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและสังเคราะห์ความรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Caffarella (1994) ที่กล่าวว่า การได้ทำกิจกรรมต่างๆ ที่เน้นการฝึกปฏิบัติจะช่วยเสริมสร้างทักษะให้แก่ผู้เรียนได้ เช่น การระดมสมอง การฟังบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดกว้างและหลากหลาย ทำให้มองเห็นทางเลือก และยังเป็นวิธีที่สามารถใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนควรมีกิจกรรมที่หลากหลายมาใช้ในการให้ความรู้แก่ผู้เรียน แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงเชิงบุคคลทั้งในด้านความรู้ทักษะและทัศนคติของผู้เรียนควรประกอบไปด้วยกิจกรรม

ต่างๆที่มีความหลากหลาย เช่น การอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การระดมสมอง การเล่นเกม การฝึกปฏิบัติจริง จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะและเจตคติหลังการเรียนรู้ที่เพิ่มมากขึ้น และสอดคล้องกับ Ingle et al (1969) ที่ได้กล่าวว่า การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกัน เช่นการ อภิปราย การแสดงความคิดเห็น การประยุกต์ในสถานการณ์ใหม่ๆ การทดลอง รวมถึงการร่วมกัน แก้ปัญหา ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสให้คำอธิบายหรือแสดงเหตุผลในมุมมองของตน จึงทำให้เกิดความ เข้าใจและได้ทบทวนข้อมูลมากขึ้นผู้เรียนจึงได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิพากษ์เมื่อ ต้องเผชิญกับความคิดที่ต่างจากตน ผู้เรียนจึงมีพื้นฐานและทำงานมากกว่าผู้เรียนที่เรียนตามลำพัง

นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนได้จัดประสบการณ์ที่มีความใกล้เคียงและ สอดคล้องกับผู้เรียน เช่น การยกตัวอย่างสถานการณ์ต่างๆ ที่ผู้เรียนได้พบเจอในชีวิตประจำวัน เช่น โฆษณาที่พบเห็นบ่อยๆ ปัญหาที่ผู้ปกครองพบเกี่ยวกับสื่อที่ส่งอิทธิพลต่อครอบครัว เป็นต้น ทำให้ ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหา เพราะสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ หลักสำคัญของแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันที่ Barkley et al. (2005), Bruffee (1995), Imel (1991), Ingleton et al. (1969), และ Wiener (1986) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นการ เรียนรู้จากประสบการณ์ ให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตัวเอง เป็นการเรียนรู้ที่ มีความหมายต่อผู้เรียนเพราะเป็นการผสมผสานความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นได้เกิดเป็นความรู้ที่ เพิ่มขึ้นหรือความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นที่ผ่านการปฏิบัติโดยตรงของตนเองทำให้ผู้เรียนยอมจดจำได้ง่าย และมีความคงทนกว่า และยังสอดคล้องกับ วิธีการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของ Potter (2005) ที่เห็น ว่าวิธีการที่จะทำให้ผู้รับสื่อมีการรู้เท่าทันสื่อเพิ่มมากขึ้น คือให้ผู้รับสื่อได้ตระหนักและเข้าใจถึง ผลกระทบและอิทธิพลของสื่อ ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับสื่อปกป้องตนเองได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Knowles (1980) ที่ได้สนับสนุนแนวคิดนี้โดยได้อธิบายหลัก สมมติฐานการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่าจะมี ความพร้อมที่จะเรียนรู้หากรู้สึกว่าการเรียน โดยการเรียนรู้ควรสนองความต้องการที่นำไปใช้ แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ทั้งปัญหาการทำงานและชีวิตส่วนตัว และมีความสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2551) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาควรจะต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ได้ทันที และ ศรีประภา ชัยสินธพ (2550) ที่กล่าวว่า บุคคลเรียนรู้เพื่อนำไปปรับใช้ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและ นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง ในด้านส่วนตัวและการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนยังพบว่า การเสริมแรงจากผู้สอน และจาก ผู้เรียนด้วยกันเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ กล้าแสดงออก และมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดีขึ้น เช่น เมื่อผู้ปกครองพูดกับเด็กที่ไม่กล้าออกไปนำเสนอว่า "ลองดู หนูทำได้" หรือ "เก่งมาก" "ยอดเยี่ยม" การ ประมือเมื่อพูดจบ ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้เป็นารแสดงการยอมรับ เป็นการสร้างกำลังใจให้กับผู้เรียนได้ แสดงให้เห็นว่า ผู้สอนจะต้องมีการเสริมแรงเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าตนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและ ถูกต้องเพื่อจูงใจให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นอีกและเกิดกำลังใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

สอดคล้องกับ Humaida (2012) ที่ได้กล่าวว่า การได้รับคำชมเชย รางวัล การยอมรับนับถือ ความก้าวหน้า คือ แรงจูงใจภายนอก ซึ่งเป็นสภาวะที่บุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอกจนเกิดพฤติกรรมที่นำไปสู่เป้าหมาย เมื่อบุคคลเห็นเป้าหมายที่ต้องการ บุคคลนั้นก็จะถูกกระตุ้นหรือเร้าให้แสดง พฤติกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น และมีผลการศึกษามากมายที่สนับสนุนว่า การสร้างแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอก สามารถใช้เป็นตัวกำหนดความสำเร็จในการเรียนการสอนได้

จากการประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจ ในภาพรวมของโปรแกรมในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจด้านวิทยากรและคุณภาพของโปรแกรมสูงที่สุดในระดับความพึงพอใจมากที่สุด สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากผู้เรียนที่เป็นเด็กได้กล่าวว่า “หนูอยากมาเจอครูค่ะ ครูใจดี คอยอธิบาย และช่วยเหลือเวลาที่ไม่ค่อยเข้าใจ ถ้าเจอครูดู ๆ หนูก็จะไม่ค่อยกลัวพูด” และ “ครูจะคอยให้กำลังใจเวลาที่ทำงานกลุ่ม หรือเวลาที่จะต้องออกไปนำเสนองาน ทำให้มั่นใจอยากมาเรียนตลอดเลยค่ะ” และสอดคล้องกับผู้เรียนที่เป็นผู้ปกครองที่ได้กล่าวว่า “ครูมีความเป็นกันเอง คอยช่วยเหลือ แนะนำให้เราเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น” และ “ครูสามารถถ่ายทอดแนวคิด ประสบการณ์ ยกตัวอย่างที่เข้าใจง่าย เปิดโอกาสให้เราได้แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เห็นมุมมองใหม่ ๆ ครูเป็นแบบอย่างที่ดีในการสอน รู้สึกสนุกเวลามาเรียน ไม่น่าเบื่อค่ะ” การสะท้อนคิดจากผู้เรียนดังกล่าว สอดคล้องกับ ชนกนารถ บุญวัฒนกุล (2559) ที่กล่าวไว้ว่า คุณภาพของผู้สอน เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีบทบาทในการนำแนวคิดการศึกษาไปใช้ให้เกิดผล ในการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อนี้ ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก คอยช่วยเหลือ แนะนำผู้เรียน และอยู่ในฐานะเป็นผู้เรียนคนหนึ่งท่ามกลางผู้เรียนคนอื่นๆ สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) ที่ได้กล่าวว่า ครูเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน เป็นผู้ช่วยแนะแนว แก้ไขปัญหา ผู้เรียนอาจเป็นทั้งครูและผู้เรียนในเวลาเดียวกัน และสอดคล้องกับ Frenwick (2003) ที่ให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกของผู้สอน ในการสะท้อนคิดและการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อภิปราย และสะท้อนประสบการณ์ด้วยบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ บทบาทของผู้สอนเช่นนี้ยังมีความสอดคล้องกับ อุณาโลม จันทร์รุ่งมณีกุล (2549) ได้กล่าวถึงหนังสือ The Media Literacy Resource Guide (1989) ว่ามีการระบุถึงวิธีการรู้เท่าทันสื่อเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อในระดับมัธยม ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการรู้เท่าทันสื่อว่า ครูนั้นจะอยู่ในฐานะของผู้ช่วยเหลือ (Facilitator) และเรียนรู้ร่วมกับนักเรียน (Co-learner) ครูต้องช่วยนักเรียนในการต่อรองความหมาย กับสื่อ (Negotiate Meaning) เป็นผู้ที่คอยตั้งคำถาม ร่วมกันกับนักเรียน ในการค้นคว้าวิจัย สร้างรูปแบบและสร้างสื่อของนักเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น นอกจากนี้ผู้สอนต้องมีความยืดหยุ่น เนื่องด้วยความแตกต่างของผู้เรียนที่มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทำ

ให้กิจกรรมต่างๆ ที่ได้กำหนดเอาไว้ต้องมีการสลับ ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทในช่วงเวลานั้นๆ ผู้สอนต้องสามารถปรับกิจกรรมได้ตามความเหมาะสมของแต่ละสถานการณ์ ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ อมรวิทย์ นาครทรรพ (2558) ที่ได้กล่าวว่า สิ่งที่ได้กระตุ้นใหม่ต้องการเรียนรู้ ต้องมีครูที่เข้าใจ มองเห็นตัวตนของเด็ก และสามารถปรับการเรียนการสอนยืดหยุ่นตามผู้เรียนได้ ความต้องการในการเรียนรู้ต้องไปกับความยืดหยุ่นและความเข้าใจของครู ทั้งในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ การวัดผล หากผู้สอนมีความยืดหยุ่นในเรื่องเหล่านี้ จะทำให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ และเรียนรู้ได้ดีขึ้น

3. การนำเสนอแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

การศึกษาแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ พบว่ามีประเด็นสำคัญ 3 ด้านได้แก่ 1) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 2) การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ 3) การส่งเสริมการติดตามและประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีแนวทางในการปฏิบัติโดย 1.1) ผู้บริหารองค์กร หน่วยงาน สถาบัน ผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรศึกษารายละเอียดและทบทวนแนวคิดพื้นฐานของโปรแกรม มีความสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) ที่ได้กล่าวว่า หน่วยงานผู้จัดควรมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างชัดเจน และตระหนักถึงความจำเป็นที่จะจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อให้เกิดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 1.2) ผู้บริหารองค์กร หน่วยงาน สถาบัน ผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรทบทวนและทำความเข้าใจกระบวนการและองค์ประกอบของโปรแกรม มีความสอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่กล่าวว่า ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมต้องพิจารณาถึงแนวคิดพื้นฐานที่นำมาใช้ในการวางแผนโปรแกรม ลักษณะของผู้เรียน ผู้สอน และนอกจากนี้ยังมีการพิจารณานโยบาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการปฏิบัติงานด้วย 1.3) ผู้บริหารองค์กร หน่วยงาน สถาบัน ต้องจัดหาบุคลากร และกำหนดบทบาทผู้ที่มาปฏิบัติหน้าที่ มีความสอดคล้องกับ Boone (1992) ที่ได้เสนอว่า การทำความเข้าใจและยอมรับบทบาท ความสัมพันธ์ เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายระดับใหญ่ขององค์กร มีความจำเป็นที่ทุกคนจะต้องรู้บทบาทของตนเอง

บทบาทของกลุ่มในหน้าที่ และบทบาทขององค์กรในภาพรวม 1.4) ผู้บริหารองค์กร หน่วยงาน สถาบัน ต้องสนับสนุนและจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับแผนงาน โดยพิจารณาความพร้อมของ องค์กรทั้งในด้านงบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อต่างๆ สอดคล้องกับ Caffarella (1994) ที่กล่าวว่าต้องมีการจัดอาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ที่สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับ การเรียนรู้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิรัชญ์ แก้วกุล (2554) เรื่องแนวทางการพัฒนาการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาเทียบเท่าของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถาศัยเขตบางรัก ได้เสนอแนวทางว่า ควรมีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ การ จัดทรัพยากรทางการศึกษาและจัดเตรียมสื่อให้เพียงพอ รวมไปถึงการพัฒนาสถานที่ที่พบของกลุ่มให้ เอื้อต่อการเรียนรู้ 1.5) ผู้บริหารองค์กร หน่วยงาน สถาบัน หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ควร เผยแพร่ข้อมูล โดยการประชาสัมพันธ์โปรแกรมผ่านช่องทางต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) ที่อธิบาย ว่าควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน โดยประชาสัมพันธ์ งานการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อให้เข้าใจรายละเอียดว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็น อย่างไร มีกิจกรรมอะไร และจะเข้าร่วมได้อย่างไร และยังสอดคล้องกับ Boyle (1981) ได้กล่าวถึง องค์กรประกอบในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับ การใช้ประโยชน์จากการ ประชาสัมพันธ์ ว่าโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีอยู่หลากหลายและมีการแข่งขันในการ ดึงดูดความสนใจ เพราะฉะนั้นการประชาสัมพันธ์ควรใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ข้อมูลถึงเป้าหมาย ให้ได้มากที่สุด

2. การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ มีแนวทางในการปฏิบัติโดย 2.1) ผู้บริหาร องค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่าง ผู้สอน เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่ เกี่ยวข้อง โดยการประชุม ชี้แจง เพื่อทำความเข้าใจต่อการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ โดยร่วมกันพิจารณา ว่ารายละเอียดต่างๆที่ปรากฏในโปรแกรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงตรงกับความต้องการของ กลุ่มเป้าหมายหรือไม่ สอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่กล่าวว่า นักพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอก ระบบโรงเรียนควรทำความเข้าใจ และ คำนึงถึงความเป็นไปได้ของกระบวนการของโปรแกรมทั้งด้าน กลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลา และการดำเนินงาน และสอดคล้องกับ Boone et al. (1992) ที่ เสนอ หลักการข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมว่าเป็นเรื่องของการตัดสินใจ นักพัฒนา โปรแกรมต้องยอมรับว่าการวางโปรแกรมต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของบุคคลหรือตัวแทนของ บุคคลในการพัฒนาโปรแกรม ซึ่งอาจจะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนหรือบางขั้นตอนของ โปรแกรม ตั้งแต่การวิเคราะห์กำหนดความต้องการของบุคคลและชุมชน ตลอดจนถึงขั้นประเมินผล และเสนอรายงานผล 2.2) ผู้สอนและผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาทรัพยากรต่างๆ ต้องทำความเข้าใจพื้นฐานของผู้เรียน เพื่อให้รู้จักพื้นฐานและคุณลักษณะทั่วไปของผู้เรียน สอดคล้องกับสำนักงาน

ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมต้องคำนึงถึงธรรมชาติของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์เดิมมาใช้ร่วมกับเนื้อหาที่เรียนเพื่อที่จะสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม 2.3) ผู้สอนร่วมวางแผนและพัฒนาแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน โดยผู้สอนต้องตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ตามสภาพปัญหา และความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับ ชันธชัย อธิเกียรติ and ธนารักษ์ สารเถื่อนแก้ว (2560); (ชันธชัย อธิเกียรติ และ ธนารักษ์ สารเถื่อนแก้ว, 2560) ที่ได้เสนอว่า ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด และพัฒนากิจกรรมทางการเรียน มีทางเลือกและได้รับโอกาสที่จะเป็นนักวางแผน และผู้มีส่วนตัดสินใจ โดยกิจกรรมที่สร้างขึ้นควรช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์จากความรู้ในสถานการณ์ใหม่ มีความหมายและน่าสนใจสอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน 2.4) ผู้สอนและผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาทรัพยากร ต้องจัดเตรียมสื่อการสอน เอกสารต่างๆ โดยผู้สอนต้องเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อโดยการทำความเข้าใจขั้นตอนและวิธีการใช้สื่อ เพื่อเป็นการเตรียมตัวก่อนการดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) ที่ได้เสนอว่า ควรมีการอบรมให้ผู้ใช้สื่อมีความรู้ในการใช้เป็นอย่างดี และการเลือกใช้สื่อควรพิจารณาให้เหมาะสมกับเนื้อหาของกิจกรรม และเหมาะสมกับสภาพของกลุ่มเป้าหมาย และสอดคล้องกับ พงษธร ดันติฤทธิ์ศักดิ์ และคณะ (2552) ที่ได้เสนอว่า ผู้สอนต้องมีความเข้าใจและความเชื่อมั่นพื้นฐานของตนเองและมีประสบการณ์ตรงกับเครื่องมือหรือกิจกรรมที่จะนำไปใช้อย่างเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของผู้เรียน 2.5) ผู้สอนนำโปรแกรมไปดำเนินการปฏิบัติต้องเลือกใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน สอดคล้องกับ สุธีรา บัวทอง (2559) ที่ได้กล่าวว่า การกำหนดกิจกรรมและเทคนิควิธีที่หลากหลาย ทั้งการเล่าประสบการณ์ การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การศึกษาด้วยตนเองจากสื่อและแหล่งความรู้ต่างๆ การสร้างสถานการณ์จำลอง และแสดงบทบาทสมมติ รวมไปถึงการนำไปใช้ในสถานที่จริง ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้จริงตามที่ต้องการ 2.6) ผู้สอนต้องมีการปรับปรุงโปรแกรมให้สอดคล้องกับสภาพของกลุ่มเป้าหมายเช่น การปรับเนื้อหาสถานการณ์ต่างๆให้มีความเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ เข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียน สอดคล้องกับ ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล (2559) หลักสูตรและรูปแบบการจัดการศึกษา หลักสูตรจะต้องมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนตามศักยภาพและความสามารถที่มี จัดรูปแบบการศึกษาให้เลือกร้อยละหลายหลายวิธีการไม่ยึดติดกับกรอบที่เข้มงวด 2.7) ผู้บริหารองค์กร/ หน่วยงาน/ สถาบัน ควรสร้างความพร้อมในการสอนของผู้สอน โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดอบรมผู้สอนในการพัฒนาองค์ความรู้ และเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกับ พรพิพัฒน์ ชื้อสัตย์ (2555) ได้กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของครู คือ ควรมีการจัดการอบรมตามแนวทางการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่ง

สอดคล้องกับผลวิจัยของ อนงค์ ชูชัยมงคล (2555) ที่พบว่า แนวทางในการพัฒนาผู้สอนคือ ควรจัดให้มีแนวทางการฝึกอบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ ฝึกปฏิบัติในด้าน การวางแผนและจัดทำโครงการ ประเมินโครงการ และยังสอดคล้องกับ และยังสอดคล้องกับ Boone (1985) ที่กล่าวว่า หน่วยงานที่จัดการศึกษาจะต้องมีการเคลื่อนไหวเพื่อตอบสนองความต้องการขององค์กรและเป้าหมายสาธารณะที่เปลี่ยนแปลงไปโดยจะต้องให้โอกาสและสนับสนุนบุคลากรแต่ละคนให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งในเรื่องความรู้ ทักษะและกระบวนการดำเนินงานขององค์กร

3. การส่งเสริมการติดตามและประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับรอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีแนวทางในการปฏิบัติโดย 3.1) ผู้บริหารองค์กร/หน่วยงาน/สถาบัน ควรติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างสม่ำเสมอว่าสามารถตอบสนองตรงต่อวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด สอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่กล่าวถึงการประเมินผลไว้ว่า ในระหว่างการดำเนินการ การประเมินผลในแง่มุมมองต่างๆ มีประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาโปรแกรมตั้งแต่ต้นจนจบโปรแกรม ผู้จัดโปรแกรมควรจัดให้มีการประเมินในทุกขั้นตอน เช่น ประเมินแผนการสอนก่อนนำไปดำเนินการ การประเมินความก้าวหน้าและคุณภาพของโปรแกรมระหว่างปฏิบัติงาน ซึ่งในการประเมินดังกล่าวจำเป็นต้องมีการเตรียมประเด็นและตัวชี้วัดซึ่งต้องรวบรวมเกณฑ์ที่ใช้ประกอบการพิจารณาไว้ด้วย 3.2) ผู้สอนควรมีการประเมินความสำเร็จของผู้เรียน ทำได้โดยการทำแบบทดสอบ การสอบปากเปล่า ดูจากผลงานของผู้เรียนหรือสังเกตจากการปฏิบัติและการแสดงออกของผู้เรียน สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) ที่กล่าวว่า การประเมินผลนั้น ควรเป็นการประเมินพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพียงอย่างเดียว ควรประเมินความก้าวหน้า ประเมินตามสภาพจริง ประเมินการประยุกต์ใช้ความรู้ มิได้ประเมินว่าได้หรือตก 3.3) ผู้สอนต้องมีการประเมินกระบวนการสอนจากผู้เรียนเพื่อตรวจสอบว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) ที่กล่าวว่า การประเมินผลนอกจากจะประเมินโดยฝ่ายผู้จัดการศึกษาแล้ว ควรจะรับฟังผลสะท้อนกลับจากผู้เรียนด้วย 3.4) ผู้บริหารองค์กร หน่วยงานสถาบัน นำผลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลไปปรับปรุงและจัดทำโปรแกรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับสภาพการที่เปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่กล่าวไว้ว่าการนำโปรแกรมไปใช้ ควรมีการทบทวนแผนการเรียนทั้งหมด เพื่อปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นสำหรับการไปใช้ต่อไป และสอดคล้องกับ สุเทพ อ่วมเจริญ (2557) ที่ได้เสนอว่า การนำหลักสูตรไปใช้สำหรับผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายทุกหน่วยงาน จะต้องมีการติดตามและประเมินผลเป็นระยะๆ โดยจะต้องกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ เพื่อจะได้นำข้อมูลต่างๆ ไปประเมินวิเคราะห์ และพัฒนาทั้งในแง่ของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และการวางแผนในการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น 3.5) ผู้มีหน้าที่ในการติดตามผลจะต้องรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้ จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบอย่าง

ต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสมต่อไป สอดคล้องกับ Boone (1985) ที่กล่าวไว้ว่า นักการศึกษามีความรับผิดชอบและภาระหน้าที่ในการรายงานผลลัพธ์ของการประเมินผลโปรแกรมที่วางไว้ ต่อผู้เรียนและผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย องค์กร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโปรแกรม ทำให้เกิดองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างองค์กรกับกลุ่มเป้าหมาย และผลลัพธ์จากการประมวลผลผ่านกระบวนการจัดโปรแกรม สอดคล้องกับ กระบวนการพัฒนาโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boyle (1981) ที่กล่าวถึงการรายงานคุณค่าของโปรแกรม โดยการ จัดทำรายงานหลายรูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน เช่น วิทยากร ประชาชน ผู้กำหนดนโยบาย โดยรูปแบบการนำเสนอรายงานอาจเป็นรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่ เป็นทางการ เพื่อรายงานความจำเป็นที่ต้องมีโปรแกรมห้ดังกล่าวรวมไปถึงบทบาทของผู้ให้ความรู้ ผลที่ คาดหวัง ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ การดำเนินงาน และปฏิกิริยาของผู้เข้าร่วมโปรแกรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากการอภิปรายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า คุณภาพของการจัดการเรียนรู้ในโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการ จัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การเลือกใช้วิธีการสอน ผู้สอน วิธีการ เรียนรู้ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ หลักการและ กระบวนการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีมีหลากหลาย ซึ่งมีความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2562 มาตรา 24 ที่กล่าวถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ว่าควร จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความ แตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการ ประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้สอน สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้และมีความรอบรู้ โดยเนื้อหาสามารถปรับได้ตามความเหมาะสมของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภท ต่างๆ รวมไปถึงจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ทั้งนี้การ ดำเนินการพัฒนาโปรแกรมตามกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กัน จะทำให้เกิดความชัดเจนและง่ายต่อ การนำไปปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำงานวิจัยนี้ไปใช้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ครอบครัวมีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับมากที่สุด ดังนั้น หน่วยงาน สถาบันต่างๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา นักวิชาการ เครือข่ายเด็ก เยาวชนและครอบครัว ควรเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่ออย่างจริงจัง เพื่อสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ส่งเสริมและสนับสนุนให้สื่อสาธารณะมีพื้นที่การสื่อสารเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ ของสังคมให้ทำงานร่วมกัน เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ สนับสนุนการดำเนินงานในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า แผนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สามารถเสริมสร้างให้ผู้เรียนที่เป็นครอบครัวมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่สูงขึ้นในทุกๆ ด้าน ตั้งแต่ทักษะการเข้าถึงสื่อ ทักษะการวิเคราะห์สื่อ ทักษะการประเมินสื่อ และทักษะในการใช้สื่ออย่างอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นหน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เทศบาล สถาบันการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อ โดยผนวกการเรียนการสอนเรื่องการรู้เท่าทันสื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในการส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มมีโอกาสในการเรียนรู้ พัฒนา และสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในการดำเนินชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีการนำแผนการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นนี้ ไปดำเนินการทดลอง ขยายผล ไปสู่กลุ่มเป้าหมายอื่นๆ และขยายพื้นที่ไปสู่เขตและภูมิภาคอื่นๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างสรรค์การเรียนรู้เท่าทันสื่อให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ควรมีการพัฒนาแผนการเรียนรู้ การประเมิน อย่างเป็นลำดับขั้น และควรออกแบบให้มีความหลากหลายเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สอน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อได้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษา เช่น กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สคบส.) ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ โดยการจัดหลักสูตรอบรมครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาความรู้ด้านสื่อ เพื่อให้ผู้สอนเข้าใจ

ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพเพื่อให้การเรียนรู้การสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า พ่อแม่ ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของเด็ก การมีส่วนร่วมของครอบครัว ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ปกครองและเด็ก มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้พ่อแม่ ผู้ปกครองสามารถจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อให้แก่บุตรหลานและคนในครอบครัวได้ดีขึ้น เพราะฉะนั้นการจะสร้างให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อในครอบครัวได้นั้น นอกจากสมาชิกในครอบครัวแล้วจะต้องอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังจากทุกภาคส่วน ทั้งเครือข่ายภาคประชาชน เครือข่ายนักวิชาการในการให้ความรู้ด้านเท่าทันสื่อ เครือข่ายภาคประชาสังคม เครือข่ายในชุมชน โรงเรียน แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย ในการส่งเสริมให้มีการใช้พื้นที่สาธารณะ โรงเรียน ชุมชนในการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การรณรงค์ การจัดค่ายรู้ทันสื่อ ห้องเรียนพ่อแม่ เพื่อเป็นการกระตุ้นและเพิ่มโอกาสให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและเด็ก ให้ครอบครัวสามารถเข้าถึงและเกิดความเข้าใจเรื่องสื่อ ซึ่งควรจัดอย่างต่อเนื่องให้เกิดเป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต

5. จากผลการวิจัยที่พบว่า การเกิดสื่อใหม่ มีผลอย่างยิ่งต่อการใช้สื่อของสมาชิกในครอบครัวที่เปลี่ยนบทบาทจากผู้รับสื่อเป็นผู้ใช้สื่อ ทำให้เกิดการผลิตสื่อขึ้นมามากมายโดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ที่ยากต่อการควบคุม เนื้อหาสื่อที่รับมีทั้งด้านบวกและด้านลบซึ่งส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น กรมกิจการสตรีและครอบครัว กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ กองทุนดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เครือข่ายครอบครัว ควรมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อเพื่อเป็นตัวกลางในการสอดส่องดูแลความเหมาะสมของสื่อในปัจจุบันพร้อมกับประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน และครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบสื่อ ร้องเรียน ติดตาม เฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ รู้จักเลือกรับเลือกใช้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว โดยเครือข่ายควรมีการเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ในระดับในภูมิภาคต่าง ๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิเคราะห์การประเมินความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นกระบวนการที่ช่วยผู้วิจัยให้เห็นปัญหาและความต้องการที่เป็นจริงได้อย่างชัดเจน ดังนั้นควรมีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกมากขึ้นเพื่อจะได้นำมาพัฒนากิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เช่น บุตรหลานในช่วงกลุ่มอายุอื่นๆ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น โดยต้องปรับรูปแบบกิจกรรมและเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ด้วยแนวคิดการเรียนรู้อื่นๆ ที่แตกต่างออกไป เช่น การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และแผนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้มีความทันสมัยและมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2560). ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ พ.ศ. 2560-2564. Retrieved from https://www.dcy.go.th/webnew/upload/news/news_th_20180801144021_4.pdf
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (มปป.). นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาครอบครัว พ.ศ. 2547-2556.
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาครอบครัวพ.ศ. 2560 – 2564. Retrieved from http://www.pcd.go.th/info_serv/file/นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาครอบครัว%20พ.ศ.%202560-2564.pdf
- กลุ่มมานิมานะ. (2551). ข้อเสนอสาธารณะสร้างการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเยาวชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- กองสถิติเศรษฐกิจ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2561 สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. Retrieved from http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านICT/เทคโนโลยีในครัวเรือน/2561/ict61-สรุปผลที่สำคัญ_Q1.pdf
- กัณฑ์พล บรรทัดทอง. (2557). พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และความพึงพอใจของกลุ่มคนผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- จันทร์ชัย อธิเกียรติ, & ธนารักษ์ สารเถื่อนแก้ว. (2560). การสอนแบบทันสมัยและเทคนิควิธีสอนแนวใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. Retrieved from regis.skru.ac.th/RegisWeb/webpage/addnews/data/2017-07-24_078.pdf
- จันทร์ชัย อธิเกียรติ และ ธนารักษ์ สารเถื่อนแก้ว. (2560). การสอนแบบทันสมัยและเทคนิควิธีสอนแนวใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. Retrieved from regis.skru.ac.th/RegisWeb/webpage/addnews/data/2017-07-24_078.pdf
- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2554). การบูรณาการวิธีการเรียนแบบร่วมมือคือกับการเรียนร่วมกัน. *Viridian E-Journal SU กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1).

- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2560). มติและแนวทางการขับเคลื่อนมติ
สมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ Retrieved from
http://dcy.go.th/webnew/upload/news/news_th_20172202022932_1.pdf
- จรรยาพร ธรณินทร์. (2550). เอกสารการประชุมผู้บริหาร กศน. ทั่วประเทศ : ทิศทาง กศน. ปี 2551
เรื่องแนวโน้มการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยุคใหม่ วันที่ 25 ตุลาคม 2550.
กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- จินตนา ต้นสุวรรณนนท์. (2550). ผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษามหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต. (ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต), การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิรัฏฐ์ แก้วกุล. (2554). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาเทียบเท่าของศูนย์
การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตบางรัก. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต), สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2550). วิธีวิทยาการออกแบบการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์. กรุงเทพฯ: ศูนย์
ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ปฐมาภรณ์ ปันอินทร์.
(2555). กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเยาวชนไทยตามแนวคิด
ปัญญาศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุสิตบัณฑิต), สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ชนกนารถ บุญวัฒนกุล. (2559). แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำหรับประเทศไทย. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* สาขามนุษยศาสตร์
สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 9(3), 984-1004
- โตมร อภิวันทนากร. (2552). คู่มือจัดกระบวนการและ กิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชนรู้เท่าทันสื่อ (พิมพ์
ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: ปิ่นโต พับลิชชิง.
- โตมร อภิวันทนากร. (2556). คิดอ่านปฏิบัติการเท่าทันสื่อ. กลุ่มมานิมานะ และเครือข่ายครูแกนนำเท่า
ทันสื่อสงขลา โครงการเยาวชนเท่าทันสื่อ (ปีที่ 2). แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.),
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ทิตนา แหมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ไทยพีอาร์ดอทเน็ต. (2559). กว่า 300 ครอบครัวตื่นตัวแก้ปัญหาลูก “ติดจอ-ติดเกม” พ่อ แม่ ลูก จูงมือ
เข้าอบรมค่าย “ดิจิทัลของเด็กดี” หวังลดภาวะเสี่ยง ร่วมจัดสรรชีวิตครอบครัวให้สมดุล สสส.
กระตุ้นสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้กับเด็กและเยาวชน. Retrieved from
<https://www.ryt9.com/s/prg/2424920>

- นภินทร ศิริไทย. (2547). ความรู้เรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ ภูมิคุ้มสุขภาพที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชนในการพัฒนาองค์ความรู้การเรียนรู้เท่าทันสื่อสุขภาพสู่หลักสูตรในระบบและนอกระบบการศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์. (2558). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 9(3), 209-219.
- นิษฐา หรุ่นเกษม. (2555). รู้ทันสื่อ. รวมบทความ แนวคิด ทฤษฎี และประสบการณ์ด้านการเรียนรู้เท่าทันสื่อ (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ทพลัส.
- นุติ หนูโพธิ์ร้อน. (2558). การประเมินความสามารถด้านการรู้เท่าทันสื่อของเจนเอเรชั่นวายในประเทศไทย. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์, 9(2).
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2550). การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต), สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัทมดา รอดประพันธ์, วิเชียร อารังโสติสกุล, & สายฝน วิบูลย์สรณ์. (2559). การพัฒนาหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18(4), 156-170.
- ประคอง วรรณสุต. (2538). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ ฉบับปรับปรุงแก้ไข (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพจน์ พลชะวีระ, อังคนา กรัณยาธิกุล, ดนุชา สลิวงค์, & เลอลักษณ์ โอทกานนท์. (2560). แนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 11 (3).
- พงษ์ธร ดันติฤทธิศักดิ์ และคณะ. (2552). การวิจัยเชิงปฏิบัติจิตตปัญญาศึกษา: กรณีศึกษาสองชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรจิต สมบัติพานิช. (2547). โฆษณาในทศวรรษที่ 2000-2010: การศึกษาถึงปัจจัยด้านสื่อที่มีต่อรูปแบบโฆษณา. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2552). ถอดรหัสลับความคิดเพื่อการเรียนรู้เท่าทันสื่อ คู่มือการเรียนรู้เท่าทันสื่อ. กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ทครีเอชั่น.
- พรพิพัฒน์ ชื้อสัตย์. (2555). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานครู กศน. ตำบลในเขตภูมิภาค ตะวันตก. Veridian E-Journal กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 5(3).

- พรรณพิมล วิปุลากร. (2559). โขเขียนมีเดียสื่อไร้สายมหันตภัยร้าย. Retrieved from http://www.ms.ipsr.mahidol.ac.th/pr_ipsr/file_download/C-160510006176.pdf
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา. Retrieved from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/057/T_0049.PDF
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิดวิธีและเทคนิคการสอน2. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- พีระ จิโรสภณ และคณะ. (2559). ความรู้เท่าทันการสื่อสารยุคดิจิทัลกับบทบาทในการกำหนดแนวทางการปฏิรูปการสื่อสารในสังคมไทย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต รายงานผลการวิจัย.
- ภิญโญ ทองดี. (2552). ครอบครัวและสถาบันครอบครัว. Retrieved from <http://www.human.cmu.ac.th/home/hc/Ebola/006103/lesson1/01.htm>
- มนต์ ขจรเจริญ และ ณัฏฐสิริ สิริปัญญาธนกิจ. (2559). การรู้เท่าทันการสื่อสารยุคดิจิทัลของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต 10(2), 205-231.
- มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย. (2557). การรู้เท่าทันสื่อ. Retrieved from <http://www.inetfoundation.or.th/>
- ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์. (2550). มนุษย์กับสังคม : ทฤษฎีและหลักประยุกต์. โอเดียนสโตร์: กรุงเทพฯ.
- วรพจน์ ช่างปั้น. (2551). ความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ปกครองสำหรับการป้องกันการใช้อินเทอร์เน็ตที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต), คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรธน์ อภินันท์กุล. (2551). แนวคิดและทฤษฎีที่นำสู่ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวิทย์ อ่อนน้อม. (2555). ปราบปรามการฉ้อโกงทางสื่อสังคมออนไลน์. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.), 18(2).
- วรชัย ครุจิต. (2554). แนวทางรู้เท่าทันสื่อ ประยุกต์ใช้ในห้องเรียน รู้ทันสื่อ กรุงเทพฯ: ออฟเซ็คทรีเอชั่น.
- วัฒนา หงสกุล. (2561). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในยุคไทยแลนด์ 4.0. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “Graduate School Conference 2018” Retrieved from <http://journalgrad.ssru.ac.th/index.php/miniconference/article/view/1642/1521>
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.

- วิภา เพ็ชรเจริญรัตน์. (2555). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือในรายวิชาจิตวิทยาการอบรม
เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
ชั้นปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์), มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- วิสาลักษณ์ สิทธิขุนทด. (2551). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีดา ตันทะอธิพานิช. (2544). ท่องอินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัยและได้ประโยชน์ : ข้อคิดสำหรับ
ผู้ปกครองและเยาวชน. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ศรีประภา ชัยสินธพ. (2550). สภาพจิตใจของเด็ก ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ. Retrieved from
<http://www.mahidol.ac.th/mahidol/ra/rpdc/old3.html>
- คันสนีย์ ฉัตรคุปต์. (2543). ความบกพร่องในการเรียนรู้หรือแอลดี : ปัญหาการเรียนรู้ที่แก้ไขได้.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย. (2559). กรอบ
แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เพื่อสร้างพลเมือง
ประชาธิปไตย. เอกสารประกอบการประชุมโต๊ะกลม การพัฒนกรอบแนวคิดและหลักสูตรการ
รู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัลเพื่อสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย: กรุงเทพฯ.
- สายน้ำผึ้ง รัตนงาม และ อุปลัมภ์ ชมภู. (2561). พุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อใหม่ สำหรับเยาวชนเขต
กรุงเทพมหานคร *Journal of MCU Peace Studies* 6(2), 460-473.
- สาริพันธ์ สุวรรณ. (2545). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้
แบบร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กเร่ร่อน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษภีบัณฑิต),
คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับ
การเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2560).
ครอบครัวจะเท่าทันสื่อได้อย่างไร. Retrieved from
<http://bcp.nbtc.go.th/th/detail/2017-01-25-18-02-01>

สำนักงานคณะกรรมการการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2556).

100 เรื่องน่ารู้ ผู้บริโภคสื่อวิทยุ-โทรทัศน์. กรุงเทพฯ: กสทช.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2018). ดีป้าเผยผลสำรวจพฤติกรรมออนไลน์ เด็กไทยเสี่ยงภัย

คุกคาม 4 แบบ. Retrieved from <https://www.depa.or.th/en/article-view/4>

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

(2551). พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551.

กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2547). การจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.

สุเทพ อ่วมเจริญ. (2557). การพัฒนาหลักสูตร : ทฤษฎีและการปฏิบัติ. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร

วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.

สุธีรา นิมนต์วัฒน์. (2553). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิว

แมนนิส และการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของ

นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต), คณะครุศาสตร์ สาขาวิชา

การศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธีรา บัวทอง. (2559). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกับ

ชุมชนของครูอนามัยโรงเรียน. *Veridian E-Journal* สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ

ศิลปะ, 9(1), 1488-1502.

สุพิน ดิษฐกุล. (2542). การสร้างความรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศึกษา ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ศึกษาไทย.

สุภารักษ์ จูตระกูล. (2559). ครอบครัวยุคใหม่กับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของดิจิทัลเนทีฟ. *Journal of*

Management Science Chiangrai Rajabhat University, 11(1).

สุมาลี สังข์ศรี. (2544). รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ

สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2545). รายงานการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราช

บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุวรรณ คำนัน. (2551). สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวโน้ม บริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและ

สังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ด้านสังคม. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สุวิมล ว่องวานิช. (2550). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

- อดุลย์ เพียรรุ่งโรจน์. (2543). การศึกษาแนวคิดเพื่อกำหนดตัวแปรความรู้เท่าทันสื่อสำหรับการวิจัย
สื่อสารมวลชน. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต), คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนงค์ ชูชัยมงคล. (2555). แนวทางการพัฒนาคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
สังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุทัยธานี.
วารสาร กศน, 5(1), 44-47.
- อมรวิทย์ นาคทรพ. (2556). ข้อมูลการสำรวจในโครงการติดตามสภาวะการณ์เด็ก ในหัวข้อ “1 วันใน
ชีวิตเด็กไทย”. งานเสวนาหัวข้อ "ทิศทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในอนาคต จัดโดย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.).
- อมรวิทย์ นาคทรพ. (2558). สัมมนาหัวข้อ “Education for the Future : ปรับห้องเรียน เปลี่ยน
อนาคต” ผ่านทางต้นวิกฤตการศึกษาไทย ชูทางออกอนาคตการศึกษาศตวรรษที่ 21
- อังศินันท์ อินทรกำแหง. (2547). การเรียนรู้ร่วมกันสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย. วารสารพฤติกรรม,
10(1).
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2540). กระบวนการฝึกอบรมสำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ:
ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2542). การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการศึกษา
นอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2545). การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโดยการเรียนรู้ร่วมกัน. ประมวลสาระ
ชุดวิชา หน่วยที่ 1-6 การเรียนการสอน การฝึกอบรม และการพัฒนาสื่อสารการศึกษานอก
ระบบ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2550). การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: สาขาวิชา
การศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2550). แนวโน้มการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศไทยใน
ทศวรรษหน้า (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชา
นโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไรวรรณ ห่วงสกุล. (2554). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดรอโก
จีของ มัลคอม เอส. โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธี
เรียนทางไกล. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อุณาโลม จันทรรุ่งมณีกุล. (2549). เปิดม่านการรู้เท่าทันสื่อ. เปิดประตูสู่การรู้เท่าทันสื่อ : แนวคิด ทฤษฎี และประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ. นนทบุรี: โครงการสื่อสร้างสรรค์ สุขภาพ.
- อุ้นตา นพคุณ. (2546). กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบ โรงเรียน. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- อุลลิตา ครุฑเสน. (2556). แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต), สาขาวิชาการจัดการการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- อุษา บิ๊กกันส์. (2555). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ. สุทธิปริทัศน์, 26(80), 147-162.
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. (2540). การวิเคราะห์ระดับมีเดียลิตเตอเรซีของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต), สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Alliance for a Media Literate America. (2007). Core Principles of Media Literacy Education. Retrieved from https://mediaeducationlab.com/sites/default/files/AMLA-Core-Princ-MLE_0.pdf
- Arends, R.I. (1994). *Learning to Teach*. NY: McGraw-Hill.
- Aufderheide, P. (1993). *Media Literacy : A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy*. Washington, D.C.: The Aspen Institute.
- Bachmair, B., & Bazalgette, C. (2007). The European Charter for Media Literacy: Meaning and Potential. *Research in Comparative and International Education*, 2(1).
- Baran, S.J. (2019). *Introduction to Mass Communication : Media Literacy and Culture*, 10th edn. New York: McGraw-Hill Education.
- Barkley, E.F., Cross, K.P., & Major, C.H. (2005). *Collaborative Learning Technique A Handbook for College Faculty*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bergsma. (2004). *Empowerment Education: The Link between Media Literacy and Health Promotion*. Sage.
- Boone, E. J. (1985). *Developing Program in Adult Education*. Prospect Heights: Waveland Press.
- Boone, E. J. (1992). *Developing Program in Adult Education*. Prospect Heights: Waveland Press.
- Boyle, P.G. (1981). *Planning Better Program*. USA McGraw-Hill.

- Bruffee, K.A. (1995). *Collaborative Learning: Higher Education, Interdependence, and Authority of Knowledge*. Baltimore, MD: John Hopkins University press.
- Buckingham, D. (2004). 'Children and new media', in L. Lievrouw and S. Livingstone (eds.) *Handbook of New Media* (2nd ed.). London: Sage.
- Caffarella, R. S. (1994). *Planning Programs for Adult Learners*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Center for Media Literacy. (2008). *Literacy for the 21st century: An overview & orientation guide to media literacy education* (2nd ed ed.). Malibu. CA: Center for Media Literacy.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Herder and Herder.
- Ghaith, G. H. (2003). The relationship between forms of instruction, achievement and perceptions of classroom climate. *Educational Research*, 45(1), 83-93.
- Gilly, M.S. (2003). *The Heart of Adult Peer-Group Learning: Living the Learning Together Presented at the Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education*, The Ohio State University, Columbus
- Gireco, M. R. (2007). Resources in school of communications and theater TEMPLE UNIVERSITY media literacy as an independent and interactive variable in the knowledge gap hypothesis. media education lab working paper series. Retrieved from http://www.mediaeducationlab.com/sites/mediaeducationlab.com/files/202_Working_papers_RobbGireco.pdf
- Goodsell, A. S., Maher, M., Tinto, V., Leigh, S. B., & MacGregor, J. (1992). *Collaborative Learning: A sourcebook for higher education*. University Park, PA: National Center on Postsecondary Teaching, Learning, and Assessment.
- Hobbs, R. (2007). Measuring the acquisition of media – literacy skills. Reading Research Quarterly. Retrieved from <http://reenehobbs.org/RRO/Hobbs%20and%20Frost%20RRO%202003.pdf>
- Humaida, I. A. I. (2012). Research on: Motivation to learn English among college students in Sudan. *English Language Teaching*, 5(8), 49-56.
- Imel, Susan. (1991). Collaborative learning in adult education. Retrieved from <http://www.ericdigests.org/pre-9220/adult.htm>

- Ingleton, A., Loene, D., & Tim, R. (1969). *Leap into collaborative learning*. Australia: Adelaide University Press.
- Johnson, D.W., & Johnson, R.T. (1994). *An Overview of Cooperative Learning. Creativity and Collaborative learning*. Baltimore Maryland: Paul H. Brookes
- Jones, S, & Creese, L. E. (2000). E-education: creating partnerships for learning. Paper originally presented at the Seventh International Literacy and Education Research Network (LERN) Conference on Learning, RMIT University, Melbourne, 5-9 July 2000. Retrieved from <http://ultibase.rmit.edu.au/Articles/aug01/jones1.htm>
- Kagan, S. (1995). *Cooperative learning & wee science*. San Clemente: Kagan Cooperative Learning.
- Kellner, Douglas. (2005). Media Literacy and Critical Pedagogy in a Multicultural Society. Retrieved from <http://www.gseis.ucla.edu/faculty/kellner>
- Knowles, M. S. (1980). *The modern practice of adult education : From pedagogy to andragogy (revised and updated)*. Chicago, USA: Follett Publishing Company.
- Kolb, D.A. (1995). *The Process of experiential learning*. New Jersey: prentice-Hall.
- Livingstone, S. (2005). *People living in the new media age: rethinking 'audiences' and 'users'*. New Approaches to Research on the Social Implications of Emerging Technologies: Oxford Internet Institute, University of Oxford.
- Martin, J. (1990). *Language: Maintenance, Power and Education in Australian*. Darwin: NTU Press.
- Matthews., R. S, Cooper., J. L, Davidson., N, & Hawkes., P. (1995). Building bridges between cooperative and collaborative learning. *Change*, 27, 34-40.
- Potter, W. James. (2005). *Media Literacy* (3rd ed ed.). California: Sage.
- Reichert, La Tour, Lambaise, & Adkins. (2007). A Test of media literacy effects and sexual objectification in advertising. *Journal of Current Issues and research in advertising*, 29, 81-92.
- Silverblatt, A. (2001). *Media literacy : Keys to Interpreting Media Messages* (2nd ed ed.). Westport, CT: Praeger Publishers.
- Slavin R.E. (1983). Cooperative Learning. *Johns Hopkins University*, 23-30.

- Smith, B. L. & MacGregor, J. T., (1992). *What is collaborative learning?* In Goodsell , A., Maher, M., Tinto, V., Smith, B. L. & MacGregor J. T. (Eds.), *Collaborative Learning: A Sourcebook for Higher Education*. Pennsylvania State University: USA, National center on postsecondary teaching, learning, and assessment publishing.
- Tallim, J. (2005). What is MediaLiteracy? Retrieved from http://www.media-awareness.ca/English/teachers/media-literacy/what_is_media_literacy.cfm
- Taylor, M., Evans, K., & Abasi, A. (2011). Understanding Collaborative Teaching and Learning in Adult Literacy : Practices in Canada and the United Kingdom. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/304803585_Understanding_Collaborative_Teaching_and_Learning_in_Adult_Literacy_Practices_in_Canada_and_the_United_Kingdom
- Thirteen Organization. (2004). What are cooperative and collaborative learning? Retrieved from <http://www.thirteen.org/edonline/concept2class/coopcollab/index.html>
- Thoman. (2003). Skill & Strategies for Media Education Center for Media Literacy. Retrieved from <http://www.medialit.org/reading-room/skills-strategies-media-education>
- Thoman, E. (2005). Literacy for 21st Century : An Overview & Orientation Guide To Media Literacy Education, Center for Media Literacy. *Santa Monica*.
- Thoman, E., & Jolls, T. (2004). Media literacy – A national priority for a changing world. *American Behavioral Scientist*, 48(1), 18-29.
- Tyler, R. W. (1986). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Udvari-Solner, A. (2012). Collaborative Learning. In N. Seel *Encyclopedia of the Sciences of Learning* .pringer US, 631-634S.
- UNESCO. (1982). Grunwald Declaration on Media education. Retrieved from http://www.unesco.org/education/pdf/MEDIA_E.PDF
- UNESCO. (2010). Media and information literacy. Retrieved from <http://unesco.org/webworld/en/information-literacy>

Wiener, H.S. (1986). Collaborative learning in the classroom: A guide to evaluation.

College English, 48, 52-61.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row Publications.

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือ

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ	แขนงวิชาการศึกษานอกระบบ
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวาน์ โกวิทยา	ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัญจน์ ปทุมเจริญวัฒนา	ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา

4. รองศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ ตังธนากานนท์	ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย |
|---|---|

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อ

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรรถพล อนันตวรสกุล	ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนา
การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. คุณ อัญญาอร พานิชพิ้งค์	ประธานเครือข่ายครอบครัวเผ่าระวัง
และสร้างสรรค์สื่อ
7. ดร.พิมลพรรณ ไชยนันท์	รองคณบดีฝ่ายวิจัย คณะการสื่อสาร
มวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านครอบครัว

8. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเสริม หุตะแพทย์	สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช |
|---|--|

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดสนทนากลุ่ม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดสนทนากลุ่ม

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล แขนงวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ดร.ปาน กิมปี สำนักงานการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย
กระทรวงศึกษาธิการ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.จินตวีร์ คล้ายสังข์ ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ดร.อำนาจ บัวศิริ กรรมการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
อาจารย์พิเศษ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. ดร.พิทักษ์ โสตถยาคม ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและส่งเสริมการวิจัย
ทางการศึกษา สำนักพัฒนานวัตกรรม
การจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
6. ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (อดีต)รองปลัดกระทรวง
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
7. คุณ อัญญอร พานิชพึ่งรัถ ประธานเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวัง
และสร้างสรรค์สื่อ
8. ดร.เกรียงศักดิ์ อุบลไทร รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไทร
(ถาวร พรหมานุกุล) เขตจอมทอง
กรุงเทพมหานคร
9. นาง มนต์ดาภาณท์ รักษ์พงศ์สถิต ผู้อำนวยการสถานศึกษา
โรงเรียนบางมดวิทยา "สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์"
กรุงเทพมหานคร

10. อาจารย์ เกียรติพงศ์ นุ่มแนบ

ครูสายสังคม โรงเรียนมัธยมวัดมกุฏกษัตริย์

11. คุณ เกณิกา พงษ์วิรัช

ครูฝ่ายแนะแนว โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา

รายชื่อตัวแทนจากครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม

1. คุณ สมยงค์ ภูระหงษ์
2. คุณ วราภรณ์ นาน้ำเขียว
3. คุณ อีระนุช พวงลำเจียก
4. ด.ญ. ปุณณพพร ภูระหงษ์
5. ด.ญ. สุภาพร ชุศรี
6. ด.ญ. มุกกรีน พ่อสียา

ภาคผนวก ค

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

1. หลักการและเหตุผล

แผนการเรียนรู้นี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการทดลองการวิจัยเรื่องโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก มีการนำความรู้และเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ มาพัฒนาเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกมากมายในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร ส่งผลให้สื่อในรูปแบบต่างๆ มีการพัฒนาเรื่อยมา จนได้เปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมสารสนเทศ (information society) อันเป็นสังคมที่อุดมไปด้วยข้อมูลข่าวสาร สื่อและเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วนี้เองได้กระจายไปสู่ทุกครัวเรือนอย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารนี้ทำให้บุคคลสามารถรับสื่อได้มากมายหลายทาง สามารถเข้าถึงและใช้สื่อได้อย่างอิสระ เป็นได้ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารในเวลาเดียวกัน เกิดเป็นการสื่อสาร 2 ทางที่ฉับไว เกิดการแบ่งปันข้อมูลทุกประเภทอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อใหม่ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญและกลายเป็นทางเลือกใหม่ของประชาชนผู้บริโภคข่าวสารในปัจจุบัน

จากรายงาน The 2018 DQ Impact Study ซึ่งถูกจัดทำขึ้นในระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม ปี 2560 จากความร่วมมือกันของ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (ดีป้า) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ และ DQ institute ประเทศสิงคโปร์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างของเด็กและเยาวชนไทยที่มีอายุ ระหว่าง 8 - 12 ปี จำนวน 1,300 คน ทั่วประเทศ พบว่าเด็กไทยใช้เวลากับหน้าจอท่องอินเทอร์เน็ต 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยโลกถึง 3 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็นการเข้าอินเทอร์เน็ตผ่านสมาร์ตโฟนสูงสุด 73 เปอร์เซ็นต์ และรองลงมาคือคอมพิวเตอร์โรงเรียน 48 เปอร์เซ็นต์ จากการเติบโตที่รวดเร็วของเทคโนโลยี และความรวดเร็วของการรับสื่อเช่นนี้ จึงทำให้ยากที่เด็กจะคัดกรองหรือแยกแยะเนื้อหาที่สร้างสรรค์และเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมออกจากกันได้ สื่อจึงได้เข้าครอบครองเวลาส่วนใหญ่ กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน มีบทบาทต่อการดำรงชีวิต อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อความเชื่อ เจตคติ ความคิด ค่านิยม พฤติกรรม และวิถีชีวิตของผู้รับสื่อด้วย จากสถิติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้ได้ใช้เวลาของตนเองเข้าไปในโลกอินเทอร์เน็ตเป็นเวลานาน ซึ่งผลกระทบที่

ตามมาหาหาขาดการควบคุมดูแลจากผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้องก็อาจส่งผลเสียต่อเด็กที่ยังรู้เท่าไม่ถึงการณ์จากการใช้สื่อเหล่านั้น

“การรู้เท่าทันสื่อ” จึงเป็นแนวคิดที่สำคัญอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากสื่อสมัยใหม่มีรูปแบบที่หลากหลายและมีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งทักษะการรู้เท่าทันสื่อนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจ วิเคราะห์ ประเมินและสร้างสรรค์เนื้อหาสื่อโดยไม่ถูกครอบงำจากสื่อ ใช้สื่อที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเองครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ยังสร้างความตระหนักและทักษะที่เป็นภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและครอบครัวอีกด้วย

ในปัจจุบันพบว่า งานวิจัยและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับสื่อให้กับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นการสำรวจพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ ไม่ได้มีการศึกษาวิจัยผลกระทบจากการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนตามช่วงวัย แม้ว่าหลายหน่วยงานจะมีการจัดโครงการ กิจกรรม เพื่อสร้างความตระหนักรู้และการพัฒนาศักยภาพแก่เด็กและเยาวชนและบุคคลแวดล้อมเด็กและเยาวชน แต่ยังไม่สามารถจะทำโครงการรณรงค์ทางสังคมการพัฒนาคำความรู้หลักสูตรและการฝึกอบรมสำหรับผู้เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบ และขยายการดำเนินงานให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่อยู่ใกล้กับเด็กและเยาวชนมากที่สุด (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2560)

จากความสำคัญและปัญหาดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กและผู้ปกครองในยุคปัจจุบันมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดของ Boone (1985) เป็นแกนหลักในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการหลัก 3 ขั้นตอนได้แก่ 1) การวางแผน 2) การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ 3) การประเมินผลและความรับผิดชอบในการรายงานผลและนำแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) มาใช้เป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม 3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม 5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ นอกจากนี้ยังได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งมีองค์ประกอบในการที่จะทำให้เกิดทักษะในการรู้เท่าทันสื่ออยู่ 4 อย่าง ซึ่งได้แก่ 1) การเข้าถึงสื่อ 2) การวิเคราะห์สื่อ

3) การประเมินสื่อ และ 4) การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ มาช่วยในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนมีหลักในการเลือก คัดกรองสื่อที่เข้ามาถึงตนเองในรูปแบบต่างๆ เรียนรู้วิธีการคิดอ่านอย่างมีสติและมีวิจารณญาณ มีวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สามารถบอกเล่า เรื่องราว เนื้อหา ประสบการณ์ผ่าน การเขียน คำพูด รูปภาพ วิดีโอ ให้ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อนี้จะเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้เกิดทักษะการรู้เท่าทันสื่ออย่างเป็นกระบวนการ เพื่อเสริมพลังให้ครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครอบครัว อันประกอบไปด้วยทักษะดังต่อไปนี้ 1) ทักษะการเข้าถึงสื่อ 2) ทักษะการวิเคราะห์สื่อ 3) ทักษะการประเมินสื่อ 4) ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

3. เนื้อหาสาระ

เนื้อหาของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ได้มาจากการศึกษาองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งประกอบไปด้วยทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการเข้าถึงสื่อ 2) ทักษะการวิเคราะห์สื่อ 3) ทักษะการประเมินสื่อ 4) ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ โดยเนื้อหาการเรียนรู้จะมีความหลากหลายและสามารถบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตได้ มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน โดยให้ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในบริบทสังคมข้อมูลข่าวสาร ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน อิทธิพลของสื่อ ผลกระทบจากสื่อ แนวทางในการป้องกันตนเองจากการใช้สื่อ ทักษะองค์ประกอบของการวิเคราะห์สื่อและประเมินสื่อเพื่อการรู้เท่าทัน หลักการรับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อทุกประเภทให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักการหลีกเลี่ยงสื่อที่ก่อโทษต่อตนและสังคมในรูปแบบต่างๆ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

4. ผู้เรียน

ผู้เรียนมีคุณสมบัติดังนี้

- 4.1 เป็นครอบครัวที่ประกอบไปด้วย ผู้ปกครองและ บุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 9 – 12 ปี
- 4.2 เป็นครอบครัวที่ ผู้ปกครองอาศัย หรือ อยู่ที่พักเดียวกันกับบุตรหลาน

4.3 เป็นครอบครัวที่ยินดีเข้าร่วมกิจกรรมจนครบตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

4.4 เป็นครอบครัวที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมหรือรับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อมาก่อน

5. ผู้สอน

ผู้สอนมีคุณสมบัติดังนี้

เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ ในด้านสื่อ และ มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และดำเนินกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมในการสอน พร้อมจะช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

6. วิธีการเรียนรู้

เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม การจัดการเรียนการสอนใช้เทคนิควิธีการสอนหลากหลายวิธี เช่น การวิเคราะห์ กรณีศึกษา การบรรยาย การศึกษาดูงาน การนำเสนอ การสอนแบบมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติจริง โดยเลือกให้เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ประสบการณ์ที่หลากหลาย

7. กระบวนการจัดกิจกรรม

กระบวนการจัดกิจกรรมใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่ศึกษาอย่างมากที่สุด โดยอาศัยการร่วมมือกัน การเรียนการสอนด้วยวิธีนี้จะเน้นให้ผู้เรียนช่วยกันในการเรียนรู้ โดยมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกัน มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน และแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1) นำเสนอสถานการณ์ปัญหา ผู้สอนเสนอสถานการณ์ปัญหาหรือเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษา คิดหาคำตอบ และได้ทราบถึงสิ่งที่จะได้เรียนรู้ในกิจกรรมนั้นๆ รวมถึงการอธิบาย ขั้นตอน วิธีการทำกิจกรรม โดยผู้สอนจะต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น

2) ร่วมกันสร้างกลุ่ม จัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย สมาชิกในกลุ่มควรมีความแตกต่าง มีลักษณะที่หลากหลายเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันละกัน

3) ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบการเรียนรู้และภาระงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิด อภิปราย ชักถามโต้แย้ง เสนอแนะ และสกัดเป็นความรู้ของกลุ่ม

4) นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม สมาชิกจัดเตรียมเนื้อหา ร่วมกันพิจารณาและวิเคราะห์ว่าจะเสนอข้อค้นพบอะไรบ้าง โดยแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานจากผลการศึกษาของกลุ่ม

5) ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปบทเรียน โดยผู้สอนอธิบายเพิ่มเติมในสิ่งที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ และเป็นการซักถามข้อสงสัยระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่าง ผู้เรียนด้วยกันเอง ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเพื่อ พิจารณาข้อบกพร่องและข้อควรปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น

8. กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้จำนวน 12 แผน ได้แก่ 1) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2) รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย 3) ทำไมต้องรู้เท่าทันสื่อ 4) การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน 5) กระบวน การคิดพิชิตสื่อ 6) วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น 7) เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกันและวิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ 8) เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุคดิจิทัล 9) แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน 10) ทักษะศึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 11) เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ 12) รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมทั้งสิ้นเป็นเวลา 110 ชั่วโมง

9. สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- 1) สื่อบุคคล คือวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้
- 2) เอกสารต่างๆ เช่น ใบความรู้
- 3) สื่อมัลติมีเดีย เช่น คลิปตัวอย่างโฆษณา เว็บไซต์ เป็นต้น

10. การวัดและการประเมินผล

- 1) ประเมินผลก่อนการดำเนินกิจกรรมด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) คือ แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

- 2) ประเมินผลระหว่างการดำเนินกิจกรรม จากการสังเกต การพูดสะท้อนความรู้สึจากกิจกรรมที่ทำ แบบบันทึกการเรียนรู้ และการสรุปสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละครั้ง
- 3) ประเมินผลหลังการดำเนินกิจกรรมด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (post-test) คือ แบบวัดความเข้าใจและทักษะเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ และแบบประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

**กำหนดการในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ**

ครั้งที่	หัวข้อกิจกรรม	ชั่วโมงที่	จำนวน ชั่วโมง
1	การปฐมนิเทศโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมด้วยการแสดงความต้องการในการเรียนรู้ โดยการร่วมวางแผน กำหนดการ การร่วมแสดงความคิดเห็นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ และความสะดวกของผู้เรียน เพื่อให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ครบทุกขั้นตอน	-	3 ชั่วโมง (ไม่ได้นับ ชั่วโมงรวม ในแผนการ เรียนรู้)
2	ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดต่าง ๆ ของโปรแกรม ทดสอบความรู้และทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อก่อนเริ่มกิจกรรม แผนการเรียนรู้ที่ 1 “กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์” แผนการเรียนรู้ที่ 2 “รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย”	1-6	6 ชั่วโมง
3	แผนการเรียนรู้ที่ 3 “ทำไมต้อง...รู้เท่าทันสื่อ” แผนการเรียนรู้ที่ 4 “การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน”	7-12	6 ชั่วโมง
4	แผนการเรียนรู้ที่ 4 “การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน” (กิจกรรมฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง)	13-24	12 ชั่วโมง
5	แผนการเรียนรู้ที่ 4 “การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน” (ต่อ) แผนการเรียนรู้ที่ 5 “กระบวนการคิดพิชิตสื่อ”	25-31	7 ชั่วโมง

ครั้งที่	หัวข้อกิจกรรม	ชั่วโมงที่	จำนวน ชั่วโมง
6	แผนการเรียนรู้ที่ 6 “วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น” (กิจกรรมฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง)	32-39	8 ชั่วโมง
7	แผนการเรียนรู้ที่ 6 “วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น” (ต่อ) แผนการเรียนรู้ที่ 7 “เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกัน...วิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ”	40-44	5 ชั่วโมง
8	แผนการเรียนรู้ที่ 8 “เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันทัยยุคดิจิทัล” แผนการเรียนรู้ที่ 9 “แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน”	45-48	4 ชั่วโมง
9	แผนการเรียนรู้ที่ 9 “แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน” (กิจกรรมฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง)	49-75	27 ชั่วโมง
10	แผนการเรียนรู้ที่ 10 ศึกษาดูงาน สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3	76-83	8 ชั่วโมง
11	สรุปผลที่ได้จากแผนการเรียนรู้ที่ 9 และแผนการเรียนรู้ที่ 10 -นำเสนอและสรุปสิ่งที่ได้จากการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน -สรุปแนวคิดและสิ่งที่ได้จากการไปศึกษาดูงาน -แผนการเรียนรู้ที่ 11 เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์	84-90	7 ชั่วโมง
12	แผนการเรียนรู้ที่ 12 รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ (กิจกรรมฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง)	91-104	14 ชั่วโมง
13	แผนการเรียนรู้ที่ 12 รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ (ต่อ) -ทดสอบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อหลังจบกิจกรรม -ประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ -ปิดโครงการ	105-110	6 ชั่วโมง
รวมเวลาทั้งสิ้น		110 ชั่วโมง	

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 1 กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ระยะเวลา 3 ชั่วโมง

มีรายละเอียด ดังนี้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนการสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
กลุ่มสัมพันธ์ คือ กิจกรรมใด ๆ ที่ผู้เข้าอบรม ได้มีส่วนร่วม กระทำ ด้วย เพื่อ เป็นการ สร้าง ความคุ้นเคย ความสัมพันธ์อันดี ระหว่าง ผู้เข้าอบรม สร้าง ความสนุกสนาน สนุกสนาน และ กระบวนการทำงาน เป็นทีม	1. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม สามารถบอกชื่อเพื่อนใหม่ และแนะนำเพื่อนใหม่ให้กับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ ได้ เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคย และกล้าแสดงออก 2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม สามารถบันทึกสะท้อนความคิดเห็นแบบบันทึกการเรียนรู้ได้	การละลายพฤติกรรม สร้างความคุ้นเคย ระดมความคิด ฝึกการทำงาน เป็นทีม	ขั้นนำ 1. ผู้ดำเนินกิจกรรมกล่าวเปิดกิจกรรม พร้อมแจกเอกสารเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ รูปแบบกิจกรรม วิธีการเรียนรู้ กำหนดการและรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรม 2. สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้โดยการเปิดเพลงคลอเบาๆ เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย ก่อนจะพูดคุยเตรียมความพร้อมโดยการแนะนำทีม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย สร้างความเป็นกันเองระหว่างผู้เข้าร่วมและผู้ดำเนินกิจกรรม และร่วมกันกำหนดการปฏิบัติตัวในการเข้าร่วมกิจกรรม 3. ก่อนเริ่มกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมได้ทำแบบวัดทักษะ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่ง จะทำการวัดโดยให้ผู้เข้าร่วมแบ่งกลุ่ม ทำกิจกรรมตามฐานต่างๆ ทั้งหมด 5 ฐาน ซึ่งประกอบไปด้วย ฐานที่ 1 ฐานความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ ฐานที่ 2 ฐานทักษะการเข้าถึงสื่อ ฐานที่ 3 ฐานทักษะการวิเคราะห์สื่อ ฐานที่ 4 ฐานทักษะการประเมินสื่อ	1. เพลงบรรเลง 2. เอกสารชี้แจงวัตถุประสงค์ และ กำหนด การ เกี่ยว กับ การ ดำเนิน กิจกรรม 3. แบบวัดทักษะ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ 4. กระดาษสี 5. ชมพู ตัดเป็นรูปหัวใจ จำนวน 20 ชิ้น 5. ดินสอหรือสีเมจิก	1. วัดการมีส่วนร่วม โดยแบบสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้แบบร่วมกัน 2. วัดความเข้าใจและทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้วยแบบวัด การรู้เท่าทันสื่อ ก่อนเริ่มกิจกรรม 3. วัดความเข้าใจด้วยแบบบันทึก การเรียนรู้

สาระ สำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การวัดผล
เพื่อ กระตุ้น ให้ ผู้เข้าร่วม มีความ ตื่นตัว และเกิด ความ สนใจ			<p>ฐานที่ 5 ฐานการใช้สื่ออย่าง สร้างสรรค์</p> <p>4. หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการวัด ทักษะเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อแล้ว ให้ผู้ เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนกลับมารวมกลุ่ม เพื่อเริ่มทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ต่อไป</p> <p>ขั้นตอนกิจกรรม (ตามกระบวนการ ของการเรียนรู้แบบร่วมกัน 5 ขั้นตอน)</p> <p>กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ : เกม 4 ห้อง หัวใจ</p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมชี้แจงวิธีการเล่นเกม ดังนี้หัวใจของเรามี 4 ห้อง ซึ่งในวันนี้เราจะมอบหัวใจ ให้กับเพื่อน ใหม่ของเราซึ่งเราจะต้องเข้าไปพูดคุย เพื่อสร้างความ สัมพันธ์และความ คุ้นเคยซึ่งกันและกัน</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรม ให้ผู้เข้าร่วมทำ กิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่</p> <p>2.2 ผู้ดำเนินกิจกรรม แจกรูปหัวใจ ให้กับผู้เข้าร่วมคนละ 1 ดวง พร้อม ปากกา หรือสีเมจิก</p> <p>2.3 ให้ผู้เข้าร่วมแบ่งหัวใจออกเป็น 4 ช่อง และเขียนหมายเลขกำกับไว้ ซึ่งแล้ว แต่การออกแบบของแต่ละคน</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหา คำตอบ</p> <p>3.1 ผู้เข้าร่วมแต่ละคน เขียนชื่อ เพื่อนใหม่ของตนเอง ลงในหัวใจช่องใด</p>		

สาระ สำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การวัดผล
			<p>ห้องหนึ่งพร้อมทั้งสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเพื่อนใหม่ให้ได้มากที่สุด โดยจะต้องหาให้ครบทั้ง 4 คน ภายในเวลา 20 นาที ซึ่งในระหว่างกิจกรรมอาจเปิดเพลงคลอเบาๆเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศให้ผู้เข้าร่วมสนุกสนานหรือผ่อนคลายได้</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 สุ่มเลือกผู้เข้าร่วม 1 คนออกมาแนะนำเพื่อนใหม่ 1 คนที่ได้ทำความรู้จัก และให้คนที่ถูกแนะนำ แนะนำเพื่อนใหม่อีก 1 คน และทำต่อไปจนครบทุกคน</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมร่วมกันแบ่งปันสิ่งที่ได้จากกิจกรรมโดยใช้เวลาคนละ 1 นาที บอกถึงความรู้สึก และสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากกิจกรรมที่ได้เข้าร่วมในวันนี้</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>1. ผู้ดำเนินกิจกรรมแจกแบบบันทึกการเรียนรู้ให้ผู้ร่วมกิจกรรม เขียนสรุปตามหัวข้อ เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้จากการร่วมกิจกรรม</p>		

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 2 รู้จักและ เข้าใจ สื่ออันหลากหลาย

ระยะเวลา 3 ชั่วโมง

มีรายละเอียด ดังนี้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
ปัจจุบันนี้สื่อได้รับการพัฒนาขึ้นมากมายหลายรูปแบบ และเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของทุกคน ทุกวัย ทุกวัย จึงควรที่จะเรียนรู้ เข้าใจสื่อให้ได้ว่าสื่อแต่ละชนิดมีลักษณะที่สำคัญอย่างไรบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถเลือกใช้สื่อได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของตนเอง	1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถอธิบายความแตกต่างของสื่อชนิดต่าง ๆ ได้ถูกต้อง 2. ผู้เข้า ร่วมกิจกรรมสามารถบันทึกสะท้อนความคิดผ่านแบบบันทึกการเรียนรู้ได้	รู้จักและเข้าใจสื่อชนิดต่างๆ ทั้งสื่อเก่า และสื่อใหม่ สำรวจความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อในชีวิตประจำวัน การใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ	ขั้นนำ 1. เพื่อสร้างบรรยากาศให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้สึกผ่อนคลาย โดยผู้ดำเนินกิจกรรมชวนพูดคุยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเล่าเรื่องที่อยากแบ่งปันสั้นๆ อาจจะเป็นเหตุการณ์ในช่วงอาทิตย์ที่ผ่านมาได้ ว่าไปพบเจออะไรมาบ้าง ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ ได้ฟัง 2. ผู้ดำเนินกิจกรรม เกริ่นนำพูดคุยสอบถามเกี่ยวกับสื่อ ทั้งสื่อเก่า สื่อใหม่ที่พบเจอ รวมถึงสื่อในชีวิตประจำวัน 3. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับสื่อที่เราพบเจอในชีวิตประจำวัน ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อเก่า หรือ สื่อใหม่ ว่าสื่อแต่ละชนิดมีลักษณะและแตกต่างกันอย่างไร ขั้นดำเนินกิจกรรม (ตามกระบวนการของการเรียนรู้แบบร่วมกัน 5 ขั้นตอน) <u>กิจกรรม รู้จักและเข้าใจสื่อชนิดต่างๆ</u> 1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมตั้งคำถามเพื่อขอความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วม เช่น ท่านรู้จัก สื่ออะไรบ้าง ท่านเปิดรับสื่อไหนบ่อยที่สุด เป็นต้น	1. กระดาษปรีฟ 2. ปากกาเมจิก 3. ขว้างทั้งจากเว็บไซต์และหนังสือพิมพ์ 4. กระดาษ A4	1. วัดการมีส่วนร่วมโดยแบบสังเกตพฤติกรรม การการเรียนรู้แบบร่วมกัน 2. วัดความเข้าใจจาก 2.1 การนำเสนอ หลังจบกิจกรรม 2.2 แบบบันทึกการเรียนรู้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่มละ 2 ครอบครัว โดยให้จับกลุ่มกันเองตามความสมัครใจ</p> <p>2.2 แจกปากกาเมจิก กระดาษปรีฟ ให้แต่ละกลุ่ม</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันระดมความคิด เขียนข้อดีและข้อเสีย ของสื่อเก่าและสื่อใหม่ โดยแต่ละกลุ่มจะได้รับหัวข้อของสื่อเก่าที่มีความแตกต่างกัน เช่น หนังสือพิมพ์ โทรศัพท์ วิทยุ นิตยสาร สื่อป้ายโฆษณาต่างๆ</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอข้อค้นพบของกลุ่มตนเอง</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ร่วมกันสรุปคุณลักษณะ ผลดีผลเสีย ของสื่อแต่ละชนิดร่วมกัน จากนั้นร่วมกันทำกิจกรรมถัดไป</p> <p><u>กิจกรรมรู้จักสื่ออันหลากหลาย</u></p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1 หลังจากที่ได้เรียนรู้ ข้อดีข้อเสีย และคุณลักษณะของสื่อแต่ละชนิด แล้ว ผู้ดำเนินกิจกรรมตั้งคำถามเพื่อขอความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วม เช่น ตั้งแต่ตื่นนอนจนถึง</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>เวลานี้ท่านได้เปิดรับสื่ออะไรบ้าง เป็นต้น</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วม ออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน โดยแบ่งเป็นผู้ใหญ่ 2 กลุ่ม และเด็ก 2 กลุ่ม เพื่อให้เห็นถึงความสนใจในการรับสื่อที่แตกต่างกัน ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่</p> <p>2.2 แจกปากกาเมจิก กระดาษปรีฟ ให้แต่ละกลุ่ม</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมเตรียมหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสื่อจำนวน 3 หัวข้อ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันระดมความคิดเพื่อร่วมกันแสวงหาคำตอบ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • Website ที่ใช้งานบ่อย ๆ • Application ที่ใช้งานบ่อยๆ เช่น เกมส์, แต่งภาพ, แผนที่, ภาษา, เช็คอากาศ, หุ่น, บันเทิง ฯลฯ • รายการโทรทัศน์ <p>3.2 ให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันวางแผนระดมความคิด ร่วมกันหาคำตอบ และนำมาบันทึกลงในกระดาษปรีฟ</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอข้อค้นพบของกลุ่มตนเอง</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้เข้าร่วมอธิบายความแตกต่างของสื่อแต่ละชนิดจากข้อค้นพบของกลุ่ม ซึ่งข้อค้นพบที่ได้จะทำให้ผู้เข้าร่วม</p> <p>กิจกรรมเห็นถึงความแตกต่างของสื่อที่เด็กและผู้ใหญ่ให้ความสนใจ</p> <p>5.2 ผู้เข้าร่วมอธิบายถึงลักษณะและรูปแบบการใช้งานของสื่อแต่ละประเภทที่กลุ่มได้จากข้อค้นพบ</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>1.ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วมร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรม โดยพูดคุยถึงสื่อเก่า สื่อใหม่ และลักษณะของสื่อชนิดต่าง ๆ รวมถึงบทบาทของสื่อ</p> <p>2.ให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคน พูดสรุปคนละ 1 ประโยค เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ในวันนี้</p> <p>3.ผู้ดำเนินกิจกรรมแจกแบบบันทึกการเรียนรู้ให้ผู้ร่วมกิจกรรม เขียนสรุปตามหัวข้อ เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้จากการร่วมกิจกรรม</p>		

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 3 ทำไมต้อง.....รู้เท่าทันสื่อ

ระยะเวลา 4 ชั่วโมง

มีรายละเอียด ดังนี้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
สื่อคือสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ซึ่งมีอิทธิพลทั้งต่อความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของเราโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นการที่เราไม่หลงเชื่อเนื้อหาที่ได้ อ่าน ได้ยิน ได้ฟัง แต่สามารถคิด วิเคราะห์ สงสัย และรู้จักตั้งคำถามว่า สิ่งนั้นจริงหรือไม่จริง ใครเป็นคนให้ข้อมูล เขาต้องการสื่ออะไร หรือมีจุดมุ่งหมายแอบแฝงหรือไม่	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถบอกได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อคืออะไรและมี ความสำคัญอย่างไรและสามารถนำไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวัน ได้อย่างไร 2.สามารถจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ 3. ผู้เข้า ร่วมกิจกรรมสามารถบันทึกสะท้อนความคิดผ่านแบบบันทึกการเรียนรู้ได้	แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ ประโยชน์ของการรู้เท่าทันสื่อ และ ผลเสียของการขาดการรู้เท่าทันสื่อ	ขั้นนำ 1. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั่งสมาธิเพื่อเป็นการผ่อนคลายก่อนเริ่มกิจกรรมเป็นเวลา 3 นาที 2. ผู้ดำเนินกิจกรรม ขวนพุดคุยเกี่ยวกับสื่อที่เราพบเจอในชีวิตประจำวัน ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง โทรศัพท์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต มือถือ และหนังสือต่าง ๆ อาจใช้คำถามถามนำว่า ทุกวันนี้ท่านใช้สื่ออะไรบ่อยที่สุด เพราะอะไร ใช้เวลาอยู่กับสื่อเฉลี่ยวันละกี่ชั่วโมง เป็นต้น 3. จากนั้นผู้ดำเนินกิจกรรม พุดคุยสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเบื้องต้น เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ ขั้นดำเนินกิจกรรม (ตามกระบวนการของการเรียนรู้แบบร่วมกัน 5 ขั้นตอน) <u>กิจกรรม “จากละครได้สอนอะไร”</u> 1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมชวนคิดพุดคุยว่าในแต่ละครอบครัวเคยเกิดปัญหาจากการใช้สื่ออย่างไร	1. กระดาษ ดาช ปรีฟ 2.ปากกาเมจิก 3. กระดาษ A4 3. คลิปตัวอย่างละคร และ คลิปเรื่องรู้เท่าทันสื่อ	1. วัดการมีส่วนร่วมโดยแบบสังเกตพฤติกรรม การ เรียนรู้แบบร่วมกัน 2.วัดความเข้าใจจาก 2.1 การนำเสนอ หลังจบกิจกรรม 2.2 แบบบันทึกการเรียนรู้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>บ้าง และนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของการรู้เท่าทันสื่อ</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน โดยแบ่งตามความสนใจ ซึ่งในกลุ่มจะต้องมีเด็กและผู้ใหญ่ร่วมกัน</p> <p>2.2 แจกปากกาเมจิก กระดาษปรีฟให้แต่ละกลุ่ม</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ทุกกลุ่มดู Clip สั้น ที่นำมาจากละครเรื่อง “บุพเพสันนิวาส” http://youtu.be/n2CdcB4JGok จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมความคิดเห็นร่วมกันในประเด็นต่างๆ และจดบันทึก เช่น ละครนำเสนออะไรบ้าง จากละครสะท้อนปรากฏการณ์อะไรในสังคม ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร</p> <p>3.2 จากนั้นผู้ดำเนินกิจกรรมให้ทุกกลุ่มดู clip สั้น ที่นำมาจากละครเรื่อง “แรงเงา” https://www.youtube.com/watch?v=V8vDADYxnHQ จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>ระดมความคิดเห็นร่วมกันในประเด็นต่างๆ และจัดบันทึกละครนำเสนออะไรบ้าง หากท่านพบเหตุการณ์เช่นเดียวกับในคลิป ท่านเห็นด้วยกับสิ่งที่คนในคลิปปฏิบัติหรือไม่ หากไม่เห็นด้วย ท่านคิดว่าควรทำอย่างไร</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอข้อค้นพบของกลุ่มตนเอง</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันสรุปแล้วผู้เข้าร่วมกิจกรรมพร้อมทำกิจกรรมต่อไป</p> <p><u>กิจกรรม แนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อ</u></p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่าการรู้เท่าทันสื่อคืออะไร และท่านคิดว่าการไม่รู้เท่าทันสื่อ จะก่อให้เกิดปัญหาอะไรบ้าง</p> <p>1.2 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ เช่น ความหมายของการรู้เท่า</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>ท้นสื่อ องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน โดยแบ่งตามความสนใจซึ่งในกลุ่มจะต้องมีเด็กและผู้ใหญ่รวมกัน</p> <p>2.2 แจกปากกาเมจิก กระดาษปรีฟ</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ทุกกลุ่มดู Clip เรื่องรู้เท่าทันสื่อ https://youtu.be/GqvD17c1ldc และระดมความคิดเห็นร่วมกันในประเด็นต่างๆ เช่น ผลเสียของการติตโซเชียลเน็ตเวิร์คในคลิปวิดีโอคืออะไร ทำอย่างไรไม่ให้ติตโซเชียลเน็ตเวิร์ค ผลกระทบที่เกิดจากการขาดการรู้เท่าทันสื่อมีอะไรบ้าง ร่วมกันระดมความคิดเห็น เขียนลงในกระดาษปรีฟ</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ให้ผู้ดำเนินกิจกรรม ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปวิธีที่จะทำให้ตนและสมาชิกในครอบครัวของตนเองเกิดการเรียนรู้เท่าทันสื่อ มากกลุ่มละ 3 ข้อ</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>1. ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วม แสดงความคิดเห็น โดยเขียนสรุปความหมายของการรู้เท่าทันสื่อตามที่แต่ละกลุ่มเข้าใจบนบอร์ด</p> <p>2. ผู้ดำเนินกิจกรรมแจกแบบบันทึกการเรียนรู้ให้ผู้ร่วมกิจกรรม เขียนสรุปตามหัวข้อเพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้จากการร่วมกิจกรรม</p>		

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 4 การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน

ระยะเวลา 15 ชั่วโมง

มีรายละเอียด ดังนี้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	การวัดผล
การเข้าถึงสื่อ คือ การได้รับสื่อ ประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ และรวดเร็ว สามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็ม ความสามารถ พร้อมทั้งทำความเข้าใจ ความหมายอย่างมีประสิทธิภาพ	1.เพื่อให้ ผู้เข้าร่วม กิจกรรม สามารถบอก ความหมาย ของสัญลักษณ์ ต่างๆได้ 2.เพื่อให้ ผู้เข้าร่วม กิจกรรม สามารถเลือก ข้อมูล คัด กรองข้อมูล และเลือกใช้ สื่อได้ หลากหลาย และสอดคล้อง กับ วัตถุประสงค์ ของตนเอง 3. สามารถนำ ข้อมูลที่ได้รับ จากสื่อไป ประยุกต์ใช้ได้	การรับรู้ สื่อ รู้จัก เข้าใจ พฤติ กรรม เกี่ยวกับ สื่อ การ เลือกรับ ข่าวสาร	<p>ขั้นนำ</p> <p>1. ผู้ดำเนินกิจกรรมทักทาย ผู้เข้าร่วมกิจกรรมและถาม คำถามว่า วันนี้นอกจาก โทรศัพท์มือถือแล้ว มีใครพกสื่อ อะไรติดตัวมาบ้าง ให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมหยิบขึ้นมาและเอวางไว้ข้างหน้าตนเอง</p> <p>2. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมใช้เวลา อยู่กับสื่อที่ตนมี ทำอะไรก็ได้ เป็นเวลา 3 นาที เช่น ดูสินค้า หาข้อมูล เล่นเกม คุยกับเพื่อน เป็นต้น หลังหมดเวลา ให้แต่ละ คนร่วมแบ่งปันกิจกรรมที่ตนทำ กับสื่อที่ตนเองมีให้กับสมาชิก คนอื่นๆ ฟัง</p> <p>ขั้นดำเนินกิจกรรม (ตาม กระบวนการของการเรียนรู้ แบบร่วมกัน 5 ขั้นตอน)</p> <p><u>กิจกรรมสัญลักษณ์สื่อ</u> <u>ความหมาย</u></p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมถาม เติในเรื่องว่า พฤติกรรมในการ รับรู้สื่อของเราส่วนใหญ่เป็น แบบใด เช่น แสวงหาข้อมูลด้วย</p>	1. แผ่น การ์ด 2. ปาก กาเมจิก 3. กระ ดาษปฐพี 4. กระ ดาษ A4	1. วัด การมี ส่วนร่วม โดยแบบ สังเกต พฤติกรรม การ เรียนรู้ แบบ ร่วมกัน 2.วัด ความ เข้าใจ จาก 2.1 งาน ที่ได้รับ มอบ หมาย 2.2 การ นำเสนอ หลังจบ กิจกรรม 2.3 แบบ บันทึก การ เรียนรู้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>ตนเอง หรือคนรู้จักบอกต่อกัน มา เป็นต้น ให้ผู้เข้าร่วมได้คิดวิเคราะห์</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เดินไปรอบห้องอย่างมีอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นแถว โดยให้แต่ละคน เดินไปหยิบแผ่นการ์ดที่มีสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ถูกวางไว้ รอบห้องคนละ 1 ใบ เช่นรูป รถเบนซ์ ดอกบัว ภาพดวงอาทิตย์กำลังตก นก สีดำ เป็นต้น</p> <p>2.2 ให้ผู้ที่หยิบได้สัญลักษณ์เหมือนกัน มารวมกลุ่มกัน ซึ่งจะมีทั้งหมด 10 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ให้แต่ละกลุ่มช่วยกัน ระดมความคิด และประเมินความเป็นไปได้ของแต่ละสัญลักษณ์ที่ได้รับ ว่าหมายถึงอะไรได้บ้าง เช่น ดอกกุหลาบสีแดง ความหมายตรง คือ ดอกไม้ชนิดหนึ่ง มีสีแดง ก้านยาว มีหนาม ส่วน</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>ความหมายแฝงคือ ความรัก เป็นต้น</p> <p>3.2 สมาชิกในกลุ่มร่วมกัน วิเคราะห์และนำมาสรุปเป็น ภาพรวม เพื่อเป็นการฝึกทำ ความเข้าใจ ว่าในบาง สถานการณ์ถ้อยคำ ภาษา เขียนหรือภาษาพูด อาจไม่ สามารถถ่ายทอดความหมาย และความรู้สึกได้อย่างครบถ้วน</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้แต่ละกลุ่ม นำเสนอข้อ ค้นพบที่ได้</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุป แนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ให้ผู้เข้าร่วม แสดงความ คิดเห็นว่าเห็นด้วยกับสิ่งที่แต่ละ กลุ่มนำเสนอ หรือเห็นต่าง เพราะจะได้มีการพิจารณา ร่วมกัน จากประสบการณ์ที่ แตกต่าง หลากหลาย ทำให้ ค้นหาความหมายของสัญลักษณ์ ต่างๆ ได้แม่นยำยิ่งขึ้น</p> <p><u>กิจกรรม เข้าถึงสื่อเพื่อการรู้เท่า ทัน (การฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง)</u></p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมเกริ่น ดำเนินเรื่องว่า สื่อต่างๆ มีอย่าง หลากหลาย การจะได้ข้อมูลใดๆ</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>มานั้น อาจต้องใช้สื่อมากกว่า 1 ชนิด พร้อมยกตัวอย่างประกอบ</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 2 คน โดยแบ่งตามครอบครัว โดยผู้ดำเนินกิจกรรมแจกหัวข้อสำหรับค้นคว้าหาข้อมูลให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้เลือกใช้สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ หนังสือ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ รวมถึงสื่อบุคคล ในการค้นคว้าหาข้อมูลตามที่ตนเองถนัดและสามารถเข้าถึงได้</p> <p>2.2 ผู้ดำเนินกิจกรรมเป็นผู้กำหนดหัวข้อให้ ซึ่งมี 2 หัวข้อแบ่งหัวข้อละ 5 ครอบครัว เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของการเลือกใช้สื่อและข้อมูลที่ได้ เช่น หัวข้อเรื่อง จังหวัดภูเก็ต และ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะนำเสนอในประเด็นใดก็ได้ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กำหนด อาทิ ปัญหามลพิษ สถานที่ท่องเที่ยว อาหารประจำจังหวัด เป็นต้น</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ให้แต่ละครอบครัวร่วมกันค้นคว้า ระดมความคิด และหาข้อมูลตามหัวข้อที่ได้รับ โดยใช้เวลา 1 สัปดาห์ และนำเสนอในกิจกรรมครั้งถัดไป</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลที่ไปค้นคว้าตามหัวข้อที่ได้รับพร้อมบอกแหล่งที่มาของข้อมูลนั้น ๆ อย่างละเอียด พร้อมทั้งบอกเหตุผลใน การเลือกรับสื่อชนิดนั้นๆ (ตัวอย่างเช่น ข้อมูลที่ได้มา อาจได้มาจากแหล่งข่าวที่ต่างกัน อาจทำให้ได้ข้อมูลที่ต่างกัน แล้วทำไมท่านจึงเลือกเชื่อสื่อนี้)</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันเขียนสรุปถึงสื่อที่ใช้ และเหตุผลในการเลือกใช้สื่อชนิดต่าง ๆ บนบอร์ดที่จัดเตรียมไว้ เพื่อเปรียบเทียบว่า แต่ละกลุ่มมีการเลือกใช้สื่อที่เหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร แต่ละสื่อ</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>ให้ข้อมูลที่แตกต่างกันอย่างไร และอภิปรายร่วมกัน</p> <p>ขั้นสรุป</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ดำเนินกิจกรรมและ ผู้เข้าร่วม ร่วมกันเขียนสรุป บนบอร์ดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ จากกิจกรรม แนวทางใน การเลือกข้อมูล คัดกรอง ข้อมูล และการเลือกใช้สื่อ ให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของตนเอง 2. ผู้ดำเนินกิจกรรมแจกแบบ บันทึกการเรียนรู้ให้ผู้ร่วม กิจกรรม เขียนสรุปตาม หัวข้อ เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้ จากการร่วมกิจกรรม 3. ผู้ดำเนินกิจกรรม มอบหมายให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมช่วยกันหาข่าว โฆษณา หรือเนื้อหาที่ น่าสนใจจากสื่อประเภท ต่างๆ มาคนละ 1-2 ชิ้น เพื่อนำมาทำกิจกรรมใน ครั้งต่อไป 		

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 5 กระบวนการคิดพิชิตสื่อ

ระยะเวลา 6 ชั่วโมง

มีรายละเอียด ดังนี้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
<p>การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของการสื่อสารแต่ละครั้งจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การสื่อสารประสบผลสำเร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น</p> <p>เนื่องจากมีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร มีหลายประการ เช่น เพื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อโน้มน้าว เพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เป็นต้น</p>	<p>เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถบอกวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของสื่อต่างๆ ได้ และบอกเทคนิค กลวิธีที่โฆษณาต่างๆ ทำให้เราจดจำสินค้าได้</p>	<p>จุดประสงค์ในการสื่อสารของสื่อต่าง ๆ</p>	<p>ขั้นนำ</p> <p>1. ผู้นำกิจกรรมเกริ่นนำ พร้อมยกตัวอย่างว่าสื่อทั้งหลายที่เราพบเห็นในชีวิตประจำวันนั้น ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเป้าหมาย โดยเนื้อหาของสื่อนั้นขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของเจ้าของสื่อ เช่น เพื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อโน้มน้าว เพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เป็นต้น</p> <p>2.ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันแสดงความรู้สึกต่อบุคคลที่เป็นตัวแทนในสื่อว่ามีลักษณะ (Character) เป็นอย่างไร เช่น ภาพของคน คนเดียวกันแต่แต่งตัวต่างกัน สะท้อนให้เห็นถึงอายุ เพศ ฐานะ ชนชั้น ที่ต่างกัน เป็นต้น โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ลองคิดว่าลักษณะหรือบุคลิกที่สื่อนำเสนอ นั้น เป็นอย่างนั้นจริงๆ หรือเป็นสิ่งที่สื่อสร้างขึ้น</p> <p>ขั้นดำเนินกิจกรรม (ตามกระบวนการของการเรียนรู้แบบร่วมกัน 5 ขั้นตอน)</p>	<p>1. กระดาษ A4</p> <p>2. ปากกาเมจิก</p> <p>3. ภาพโฆษณา</p> <p>4. สื่อโฆษณา</p> <p>ชุด ลด</p> <p>พุง ลด</p> <p>โรค ของ</p> <p>สสส.</p> <p>ความยาว 90 วินาที</p> <p>5.สื่อโฆษณา True Move H</p> <p>ตอน การให้ คือ การสื่อสารที่ดีที่สุด</p> <p>ความยาว 180 วินาที</p>	<p>1. วัดการมีส่วนร่วม โดยแบบสังเกตพฤติกรรม</p> <p>2.วัดผลการเรียนรู้แบบร่วมกัน</p> <p>2.วัดความเข้าใจจาก 2.1 การนำเสนอ หลังจบกิจกรรม 2.2 แบบบันทึกการเรียนรู้</p>

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p><u>กิจกรรมแพนดัวร์ริงสื่อโฆษณา</u></p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมนำเสนอ สถานการณ์และชวนพูดคุยว่า มี อะไรที่ทำให้เราจดจำสินค้า ต่างๆ ที่เราพบเห็นใน ชีวิตประจำวันได้</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็น กลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน โดยแบ่ง ตามความสมัครใจ ซึ่งในกลุ่ม จะต้องมีเด็กและผู้ใหญ่ รวมกัน</p> <p>2.2 แจกกระดาษ A4 และ ปากกา</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหา คำตอบ</p> <p>3.1 เริ่มการแข่งขันโดยมี กติกาว่า ในแต่ละรอบจะ กำหนดเวลา 30 วินาที จะมี ด้วยกัน 15 รอบ (อาจจะ มากกว่าได้ตามความเหมาะสม ของจำนวนกลุ่ม และความ พร้อมของการดำเนินกิจกรรม) ให้แต่ละกลุ่มเขียนชื่อสินค้าที่ จดจำได้จากสื่อโฆษณาที่คุ้นตา ใส่ลงในกระดาษ A4 ให้ได้มาก ที่สุดเท่าที่จะทำได้ รอบที่ 1-5 เปิดภาพตารางที่เห็นจากโฆษณา รอบที่ 6-10 ปิดคำค้นหาจาก</p>	<p>6. สื่อ โฆษณา Snowz – Seoul Secret ความ ยาว 50 วินาที</p>	

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>โฆษณา หรือสโลแกน รอบที่ 11-15 เปิดซื้อสินค้า แล้วให้ บอกลโลแกน รอบที่ 16-20 เปิดการ์ดสีต่าง ๆ ที่เป็น สัญลักษณ์ของสินค้าและ บริการต่างๆ</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทน เพื่อนำเสนอข้อค้นพบที่ได้</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุป แนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ชวนพูดคุยและระดม ความคิดว่า สื่อต่างๆ ที่เรารับรู้ ในชีวิตประจำวันนั้นมีกลวิธี อย่างไรให้เราจดจำได้ นำผล ข้อค้นพบมาสรุปประเด็น เปรียบเทียบ ขึ้นกระดานให้ ผู้เข้าร่วมทุกคน เห็นในสิ่งที่ กลุ่มตนเองไม่ได้ค้นพบ แต่กลุ่ม อื่นสามารถค้นพบออกมาได้</p> <p><u>กิจกรรม โฆษณา เค้บออกอะไร</u> <u>ร้านะ</u></p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรม เกริ่นถามว่า มีใครชอบดู โฆษณาบ้าง มีโฆษณาอะไรที่ ชอบ เพราะอะไร</p> <p>1.2 จากนั้นผู้ดำเนิน กิจกรรม ยกตัวอย่างสถาน</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนการสอน	การวัดผล
			<p>การอ่านของโฆษณาที่พบเห็นบ่อยๆในชีวิตประจำวันว่ามีจุดประสงค์ในการนำเสนออย่างไร</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน โดยแบ่งตามความสนใจซึ่งในกลุ่มจะต้องมีเด็กและผู้ใหญ่รวมกัน</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ผู้นำกิจกรรมเปิด Clip โฆษณาทั้งหมด 3 ชิ้น ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ระดมความคิดเห็นว่าโฆษณาแต่ละชิ้นมีจุดประสงค์ในการสื่อสารอย่างไร และใช้กลยุทธ์ในการนำเสนออย่างไร</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 แต่ละกลุ่มนำเสนอข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ร่วมกัน</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมสะท้อนความคิดเห็นที่ได้จากการทำกิจกรรม โดยการตอบคำถามว่า</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนการสอน	การวัดผล
การคิดอย่างมี วิจารณญาณ คือ การคิดที่มีการ พิจารณา ไตร่ตรองอย่าง รอบคอบ เกี่ยวกับการ นำเสนอของสื่อ ในปัจจุบัน เป็น การคิดอย่างมี เหตุผลที่อาศัย หลักฐานข้อมูล ในการวิเคราะห์	1.ผู้เข้าร่วม กิจกรรม สามารถแสดง ความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์ เนื้อหา เจตนา ที่สื่อนำเสนอ ผ่านเทคนิค วิธีการต่างๆ และการ นำเสนอของ สื่อในปัจจุบัน ได้ 2. สามารถให้ เหตุผลเพื่อ สนับสนุนผล การวิเคราะห์ สื่อของตนเอง ได้อย่างสม เหตุ	การคิด อย่างมี วิจารณ ญาณโดย ใช้ทักษะ ในการ วิเคราะห์ สื่อ	การนำเสนอของสื่อจาก กิจกรรม ก่อให้เกิดผลประโยชน์ ใดบ้าง ใครได้รับผลประโยชน์ แท้จริง และเกิดคำถามอะไร ขึ้นบ้างในขณะที่เรารับสื่อนี้ 5.2 หลังจากได้เรียนรู้ถึง วัตถุประสงค์ของสื่อโฆษณาต่าง ๆ แล้ว ผู้ดำเนินกิจกรรมกล่าว นำถึงกิจกรรมถัดไป <u>กิจกรรมวิเคราะห์ เจาะประเด็น ขั้นนำ</u> 1. ก่อนเริ่มกิจกรรมนี้ ผู้ดำเนิน กิจกรรมมอบหมายให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมทุกคน ช่วยกันหาข่าว โฆษณา เนื้อหาจากสื่อประเภท ต่างๆ มาแบ่งปันเพื่อให้เห็นถึง ความหลากหลายของการ นำเสนอในสื่อต่างๆ มาคนละ 1-2 ชิ้น 2. ผู้ดำเนินกิจกรรมพูดคุย ให้ ความรู้เกี่ยวกับการใช้ กระบวนการคิดเพื่อตั้งคำถาม การวิพากษ์วิจารณ์สื่อ รวมถึงหาคำตอบในสิ่งนั้นด้วย ตนเอง และจากการร่วมคิดของ สมาชิกในกลุ่ม ขั้นตอนกิจกรรม (ตาม กระบวนการของการเรียนรู้ แบบร่วมกัน 5 ขั้นตอน) 1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
	สมผล		<p>1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรม ยกตัวอย่าง โฆษณา ข้าว หรือ เนื้อหา และร่วมกันฝึกคิด วิเคราะห์ ประเด็นต่างๆ เช่น การนำเสนอของสื่อนี้ ก่อให้เกิด ประโยชน์ใดบ้าง ข้อดีข้อเสีย คืออะไรบ้าง</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน โดยแบ่งตาม ความสมัครใจซึ่งในกลุ่มจะต้อง มีเด็กและผู้ใหญ่รวมกัน</p> <p>2.2 แจกอุปกรณ์ให้แต่ละกลุ่ม ซึ่งอุปกรณ์ คือ กระดาษ A4 ปากกา ข้าวจากสื่อต่างๆ ที่ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้นำมา</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและ แสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละ กลุ่มเลือกข้าวหรือโฆษณาที่ ช่วยกันเตรียมมา แล้วร่วมกัน วิเคราะห์ ระดมความคิด และ เขียนอธิบายสิ่งที่เห็นจาก โฆษณา ข้าว หรือเนื้อหาที่ได้รับ นั้นว่าบอกอะไรเราบ้าง ตัวอย่าง คำถามเช่น สาระสำคัญคืออะไร ใครเป็นผู้ส่งสารนี้ สื่อนี้มีเทคนิค อะไรในการนำเสนอ ข้อดี ข้อเสียของโฆษณา หรือข้าวนี้ คืออะไร พร้อมบอกเหตุผล สนับสนุนความคิดเห็นของตน</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>และบอกได้ว่าข้อมูลที่ได้รับ เป็นข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง หรือความคิดเห็น ท่านรับสื่อขึ้น นี้แล้วเชื่อหรือไม่ อย่างไร</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่ม ออกมานำเสนอข้อค้นพบที่ได้ พร้อมพูดคุยแลกเปลี่ยน ความคิดจากการทำกิจกรรม ผู้ ดำเนินกิจกรรม และผู้เข้าร่วม กิจกรรมร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จาก การทำกิจกรรม และร่วมกันตั้ง คำถาม และตอบคำถาม</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุป แนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรม นำปภิ ปรายเพื่อให้เห็นถึงความ หลากหลายของรูปแบบการ นำเสนอของสื่อ เพราะถึงแม้ว่า จะเป็นข่าวเดียวกัน แต่ถูก นำเสนอในสื่อต่างชนิดกัน ก็ อาจมีเนื้อหาและรายละเอียด แตกต่างกันได้ และการตีความ ของแต่ละบุคคลก็แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความรู้ และ ประสบการณ์ที่ต่างกัน</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>1. ผู้ดำเนินกิจกรรม ให้ ผู้เข้าร่วมตอบคำถาม 2 ข้อ คือ</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>1. ได้เรียนรู้อะไร จาก การทำกิจกรรมในครั้งนี้</p> <p>2. ให้เลือกบอกผลดี ผลเสีย หรือผลกระทบที่มีต่อ ตนเองและครอบครัว จาก ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อ พร้อมให้เหตุผล 1 ข้อ</p> <p>2. ผู้ดำเนินกิจกรรมแจกแบบ บันทึกการเรียนรู้ให้ผู้ร่วม กิจกรรม เขียนสรุปตามหัวข้อ เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้จากการร่วม กิจกรรม</p>		

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 6 วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น

ระยะเวลา 10 ชั่วโมง

มีรายละเอียด ดังนี้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
การประเมินสื่อ เป็นผลจากการวิเคราะห์สื่อที่ผ่านมาทำให้สามารถที่จะประเมินคุณภาพ ของเนื้อหาที่มีคุณค่าต่อผู้รับสารมากน้อยเพียงใด สามารถนำไปใช้ได้ เกิดประโยชน์ต่อผู้รับสารในด้านใดได้บ้าง คุณค่าที่เกิดขึ้นเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นทางใจ อารมณ์ ความรู้สึก หรือมีคุณค่าทางศีลธรรม จรรยาบรรณ สังคม วัฒนธรรม หรือประเพณี	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถ - บอก ข้อดี ข้อเสีย ข้อเท็จจริง จากเนื้อหาที่ได้รับได้ -บอกได้ว่า เนื้อหาที่ได้รับแฝงคุณค่าทัศนคติ หรือมุมมองอะไร อย่างไรบ้าง -สามารถ นำเนื้อหาที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตได้	ทักษะในการวิเคราะห์และประเมินค่าสื่อ	<p>ขั้นนำ</p> <p>1.ผู้ดำเนินกิจกรรมอภิปรายให้ความรู้ถึงความสำคัญของการประเมินค่าสื่อว่า หลังการวิเคราะห์และทำความเข้าใจสื่อแล้ว เราควรประเมินค่าสิ่งที่สื่อนำเสนอว่ามีคุณภาพและคุณค่ามากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหาวิธีนำเสนอ เทคนิคที่ใช้ เป็นต้น</p> <p>ขั้นดำเนินการกิจกรรม (ตามกระบวนการของการเรียนรู้แบบร่วมมือ 5 ขั้นตอน)</p> <p><u>กิจกรรมวิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น</u></p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1ผู้ดำเนินกิจกรรมเกริ่นนำถึงประเภทต่าง ๆ ของรายการโทรทัศน์ เช่น ละคร วาไรตี้ เกมโชว์ สารคดี รายการเด็ก เป็นต้น</p> <p>1.2 ผู้ดำเนินกิจกรรม ชวนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม พูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ว่าชอบดูรายการอะไรพร้อมให้เหตุผลว่าเพราะอะไร</p> <p>1.3 แจกแบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้นำไปใช้ในขั้นตอนต่อไป</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p>	<p>1. กระดาษ A4</p> <p>2. ปากกา</p> <p>3.เครื่องมือที่สามารถรับชมรายการต่าง ๆ ได้ เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ipad iphone เป็นต้น</p>	<p>1. วัดการมีส่วนร่วม โดยแบบสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้แบบร่วมกัน</p> <p>2.วัดความเข้าใจจาก</p> <p>2.1 การนำเสนอหลังจบกิจกรรม</p> <p>2.2 แบบวิเคราะห์รายการโทรทัศน์</p>

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
ความสามารถ ในการ ประเมิน เนื้อหา โดย สร้างความ เกี่ยวข้องของ เนื้อหากับ ประสบการณ์ พร้อมเสนอ ความเห็นใน แง่มุมที่ หลากหลาย			<p>ในขั้นตอนนี้จะใช้เทคนิค Think Pair Share โดยเริ่มต้นจากการให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคนหาคำตอบด้วยตนเองก่อน แล้วนำคำตอบของตนเองไปอภิปรายกับเพื่อน ดังนี้</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนเลือกเปิดรับชมรายการโทรทัศน์หรือรายการต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ก็ได้ โดยเลือกดู 1 รายการ จากรายการประเภทใดก็ได้ เช่น รายการเกมโชว์ ละคร/ซีทคอม รายการข่าว เป็นต้น</p> <p>2.2 ให้จดบันทึก บอกถึงสิ่งที่พบเห็นจากรายการที่เลือกดูจากหัวข้อที่กำหนดให้ เช่น สาเหตุที่เลือกดูรายการนี้ เพราะอะไร ข้อดี ข้อเสีย ข้อเท็จจริงจากเนื้อหาที่ได้รับมีอะไรบ้างดูแล้วส่งผลต่อความรู้สึกเราอย่างไร เนื้อหาที่ได้รับดีหรือไม่ดีอย่างไร แฝงคุณค่าทัศนคติ หรือมุมมอง อะไร อย่างไรบ้าง สามารถนำเนื้อหาที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตได้อย่างไร เป็นต้น</p> <p>2.3 หลังจากให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ค้นหาคำตอบด้วยตัวเองแล้ว และกลับมาพบกันในวันที่เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจับคู่กัน โดยให้</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>เด็กจับคู่กับผู้ใหญ่แต่ต้องไม่ใช่ผู้ปกครองของตน แล้วพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงรายการที่แต่ละคนได้ไปดูละคร โดยที่คู่ต้องบอกได้ว่า คู่ของตนนั้นเลือกดูรายการได้เหมาะสมกับตนเองหรือไม่ อย่างไร</p> <p>2.4 หลังจากที่ได้อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นคู่แล้ว ผู้ดำเนินกิจกรรม แบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็น 5 กลุ่มกลุ่มละ 4 คน พร้อมแจกกระดาษปรีฟและสีเมจิก</p> <p>3.ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ให้ผู้เข้าร่วมในแต่ละกลุ่มนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ตนเองได้วิเคราะห์มา และเลือกรายการในแต่ละประเภทมาอย่างละ 1 รายการ เพื่อนำเสนอตามหัวข้อที่กำหนดให้</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 เลือกตัวแทนกลุ่มเพื่อออกมานำเสนอข้อค้นพบที่ได้</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมเลือก 1 รายการที่มีความน่าสนใจ จากที่ผู้เข้าร่วมนำเสนอ โดยเขียนสรุปประเด็นวิเคราะห์ร่วมกันบนบอร์ดว่า รายการนี้มีความเหมาะสมกับคนกลุ่มใด มีข้อดี ข้อเสีย</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>อะไรบ้าง และเสนอข้อแนะนำ หากอยากให้รายการที่รับชมนี้มี การปรับปรุง ซึ่งจะเป็นการ สะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้าร่วม กิจกรรมสามารถ วิเคราะห์ ประเมินคุณค่าของสื่อที่ได้รับ หรือไม่</p> <p>ขั้นสรุป</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วม ร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากกิจกรรม และ กระตุ้นความคิดของผู้เข้าร่วม รวมถึง การแสดงความคิดเห็น 2. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้ร่วมกิจกรรม สรุปความรู้ที่ได้จากการร่วมกิจกรรม และประเมินผลงานกลุ่มของตนเอง 3. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน ลองนึก ถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ที่ดีที่สุดในกิจกรรมนี้ และประเมินตนเองโดยการพูดให้ ผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ ฟังว่า รายการที่ตนเอง รับชมนั้น สร้างสรรค์ และมีประโยชน์ ต่อตนเองและครอบครัวมากน้อยแค่ไหน อย่างไร 		

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 7 เสพสื่ออย่างมีภูมิคุ้มกัน...วิธีรับมือกับอิทธิพลของสื่อ ระยะเวลา 3 ชั่วโมง
มีรายละเอียด ดังนี้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
การมีภูมิคุ้มกันคือ การเตรียมตัวให้พร้อม กับ ผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อิทธิพลของสื่อ คือ แรงผลักดัน ที่มีผล กระตุ้นต่อ พฤติกรรม และทัศนคติ ของผู้บริโภค อันเป็นผล มาจากสื่อ	เพื่อให้ ผู้เข้าร่วมมี ภูมิคุ้มกันที่ ดีในการรับ สื่อ และ สร้างความ ตระหนัก ต่ออิทธิพล ของสื่อ และสามารถ ป้องกัน ตนเองและ สมาชิกใน ครอบครัว จาก อิทธิพล ของสื่อ ได้อย่าง เหมาะสม	-การ สร้าง ภูมิคุ้มกัน -อิทธิพล ของสื่อ -ความ ตระหนัก ใน อิทธิพล ของสื่อ - การ ป้องกัน ตนเอง จาก อิทธิพล ของสื่อ	ขั้นนำ 1. ผู้ดำเนินกิจกรรมพูดคุยเกริ่นนำถึง อิทธิพลของสื่อในยุคปัจจุบัน เช่น การ สร้างแรงจูงใจ การเลียนแบบ ความ รุนแรง เป็นต้น และเราจะมี กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันอย่างไร ขั้นดำเนินกิจกรรม (ตามกระบวนการ ของการเรียนรู้แบบร่วมกัน 5 ขั้นตอน) <u>กิจกรรมตระหนักในอิทธิพลของสื่อ</u> 1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมยก ตัวอย่าง สถานการณ์ที่เกิดจากผลกระทบ จากการเปิดรับสื่อต่าง ๆ เช่น การใช้สินค้าตามบุคคลที่มี ชื่อเสียง เช่น นักแสดง นักร้อง นักกีฬาที่ตนเองชื่นชอบ 2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม 2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วม ออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คนโดย แบ่งตามความสมัครใจซึ่งในกลุ่ม จะต้องมียุติและผู้ใหญ่ร่วมกัน 2.2 แจกกระดาษปรีฟ ปากกาเมจิก ให้แต่ละกลุ่ม 3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ 3.1 ผู้เข้าร่วมพูดคุยถึงประสบการณ์ ตรงของตัวเองและครอบครัว	1. กระดาษปรีฟ 2. ปากกาเมจิก 3. ภาพตัวอย่าง ที่เกิด จากผล กระทบ จากการ เปิดรับ สื่อต่าง ๆ	1. วัดการมีส่วนร่วม โดยแบบ สังเกต พฤติกรรม การเรียนรู้ แบบ ร่วมกัน 2. วัดความเข้าใจจาก งานที่ ได้รับ มอบหมาย 2.2 การ นำเสนอ หลังจบ กิจกรรม 2.3 แบบ บันทึกการ เรียนรู้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียด แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ในหัวข้อสถานการณ์สื่อที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว</p> <p>3.2 ให้ผู้เข้าร่วมลองคิดต่อว่านอกจากสื่อจะมีอิทธิพลให้เกิดผลในทางลบแล้ว สื่อยังมีแรงผลักดันที่มีผลกระทบต่องานพฤติกรรม และทัศนคติในทางบวกเช่นกัน เช่น การขอความช่วยเหลือ บริจาคเลือด ประกาศหาคนหรือสุนัขหาย ระดมทุนเพื่อสร้างโรงพยาบาล เป็นต้น</p> <p>3.3 ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มช่วยกันระดมความคิดเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ และเขียนผลกระทบทางบวกและทางลบที่ได้รับจากสื่อต่างๆ บนกระดาษปรีฟ ว่าส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ตัวแทนนำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม พร้อมอธิบายเหตุผลที่คิดว่าสื่อเป็นสาเหตุหลักของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วมร่วมกันอภิปรายสรุปว่าสื่อ มี</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
			<p>ผลกระทบทางบวกและทางลบ อย่างไร และมีผลต่อการดำเนิน ชีวิตอย่างไรบ้าง</p> <p>5.2 ให้แต่ละกลุ่มเลือก 1 ประเด็น ปัญหา ที่คิดว่าสื่อเป็นสาเหตุหลัก และเสนอวิธีการแก้ไขหรือการใช้ สื่อนั้นอย่างเหมาะสมมากลุ่มละ 1-2 ข้อ</p> <p><u>กิจกรรมปกป้องตนเองจากอิทธิพลของ สื่อ</u></p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมเกริ่นนำถึง อิทธิพลของสื่อในปัจจุบันว่ามีผล อย่างไร ถ้ามกรีนนำกับผู้เข้าร่วม กิจกรรมว่า รู้จักคำว่ากรลั่น แกล้งบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) หรือไม่</p> <p>1.2 จากนั้นผู้ดำเนินกิจกรรมกำหนด สถานการณ์ที่เกี่ยวกับอิทธิพล ของสื่อไว้ 5 สถานการณ์ เช่น หลอกรขายของออนไลน์ หลอกรให้ โอนเงินบริจาค นั้ดเจอคนที่รู้จัก กันในเฟซบุ๊ก เอาข้อมูลส่วนตัว ของเราไปใช้ในการมิชอบ กรตัด ต่อภาพ เป็นต้น</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมสุ่มเลือกผู้เข้าร่วม ออกมาทีละ 3 คน ให้ออกมายืน</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนการสอน	การวัดผล
			<p>ประจำบอร์ด จากนั้นผู้ดำเนินกิจกรรมจะอ่านใบสถานการณ์ให้ผู้เข้าร่วมทุกคนฟังพร้อมกัน</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ให้ผู้ที่ถูกเลือกออกมา เขียนวิธีรับมือและป้องกันหากเกิดสถานการณ์นั้นๆ กับตนเองว่าจะทำเช่นไร</p> <p>3.2 ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมผลัดกันออกมาทีละ 3 คนจนครบ</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้ผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ แสดงความคิดเห็นถึงคำตอบที่ถูกนำเสนอว่ามีความคิดเห็นอย่างไร เห็นด้วยกับคำตอบที่เพื่อนตอบหรือไม่อย่างไร ถ้าไม่เห็นด้วย จะมีข้อเสนอแนะอย่างไร</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรม และผู้เข้าร่วมกิจกรรม ร่วมกันพูดสรุปข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมนี้</p> <p>5.2 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อในด้านต่าง ๆ ประเด็นในเรื่องของการกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) และวิธีการป้องกันตนเองจากอิทธิพลของสื่อ</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนการสอน	การวัดผล
			<p>ขั้นสรุป</p> <p>1. ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วมร่วมกันสรุปความรู้ และสิ่งที่ได้จากกิจกรรม และกระตุ้นความคิดของผู้เข้าร่วม รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน</p> <p>2. ผู้ดำเนินกิจกรรมแจกแบบบันทึกการเรียนรู้ให้ผู้ร่วมกิจกรรม เขียนสรุปตามหัวข้อ เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้จากการร่วมกิจกรรม</p>		

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 8 เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุคดิจิทัล

ระยะเวลา 3 ชั่วโมง

มีรายละเอียด ดังนี้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
เกมในปัจจุบันมีอยู่มากมายแบ่งประเภทได้ทั้งตามอุปกรณ์การเล่นอย่างเครื่องเล่นเกมพกพา แบ่งประเภทจากการเชื่อมต่ออย่างเช่นเกมออนไลน์โดยเกมต้องเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต ส่วนเกมออฟไลน์ เกมกล่องที่มีภาพสวยงามมีความสมจริง แต่ละเกมต่างก็มีข้อดีข้อด้อย มีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และ	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกเล่นเกมได้อย่างเหมาะสมและบอกได้ถึงประโยชน์และโทษของเกม เลือกใช้เกมในทางสร้างสรรค์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว	-รูปแบบของเกมดิจิทัลที่มาจากความเพลิดเพลินผ่อนคลาย -รูปแบบเกมที่ช่วยพัฒนาสมองฝึกทักษะความรู้ในด้านต่างๆ -รูปแบบเกมที่มีความรู้ในแขนงต่างๆ -รูปแบบเกมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว -อิทธิพลของเกมต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน	ขั้นนำ 1. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลองเล่นเกมที่มีรูปแบบต่างๆ กัน เช่น เกมพัฒนาสมอง เกมปริศนา เกมต่อสู้ เกมกีฬา เป็นต้น โดยให้ผู้เล่นคนละ 2 เกม ใช้เวลาเกมละ 10 นาที 2. หลังหมดเวลา ผู้ดำเนินกิจกรรมชวนคิด พูดคุย ถึงความรู้สึกที่มีต่อเกมแต่ละชนิดที่ได้ลองเล่น ว่าได้อะไรจากการเล่นเกม มีประโยชน์อย่างไร ชอบหรือไม่ชอบอย่างไร อยากจะเล่นต่อหรือไม่ ขั้นดำเนินกิจกรรม (ตามกระบวนการของการเรียนรู้แบบร่วมกัน 5 ขั้นตอน) <u>กิจกรรม เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพันภัยยุคดิจิทัล</u> 1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ความรู้ พูดคุย เกริ่นนำถึงรูปแบบของเกมที่มาพร้อมทั้งความเพลิดเพลินผ่อนคลาย รูปแบบเกมที่ช่วยพัฒนาสมองฝึกทักษะความรู้ในด้านต่างๆ รูปแบบเกมที่มีความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน และ	1. กระดาษ A4 2. ปากกาเมจิก 3. กระดาษปรู๊ฟ 4. เกมรูปแบบต่างๆ 5. สื่อเพาเวอร์พอยท์ นำเสนอรูปแบบเกม 6. แผ่นการ์ด พฤติกรรมที่บ่งบอกถึงแนวโน้มของการติดเกม	1. วัดการมีส่วนร่วมโดยแบบสังเกตพฤติกรรม 2. วัดความรู้แบบร่วมกัน 3. วัดความเข้าใจจาก 2.1 การนำเสนอหลังจบกิจกรรม

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
<p>ปัญหาพฤติกรรมเยาวชนที่ไม่ใช่เกิดจากเกมอย่างเดียว ซึ่งปัญหาที่มาจากเกมทุกภาคส่วนคงต้องช่วยกันเฝ้าระวังให้เด็กได้รู้จักเกมและวิธีการเล่นที่เหมาะสม</p>			<p>อิทธิพลของเกมต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน</p> <p>2.ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน โดยแบ่งตามความสนใจซึ่งในกลุ่มจะต้องมีเด็กและผู้ใหญ่รวมกัน</p> <p>2.2 แจกกระดาน A4 และ สีเมจิก ปากกาเคมีให้แต่ละกลุ่ม</p> <p>3.ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมความคิดและเขียนชื่อเกมที่สมาชิกภายในกลุ่มกำลังเล่นลงในกระดาน A4</p> <p>3.2 ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มช่วยกันแยกประเภทเกมที่แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดออกเป็นกลุ่มๆ ได้แก่ กลุ่มเกมที่ช่วยพัฒนาสมอง และกลุ่มเกมที่มีความรุนแรง แต่ละเกมมีประโยชน์ ข้อดีข้อเสียอย่างไร มีอิทธิพลต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร</p> <p>4.นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มเขียนข้อค้นพบที่ได้ลงในกระดานปฐพี แล้วนำเสนอต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ</p>		<p>2.2</p> <p>แบบบันทึกการเรียนรู้</p>

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>5.ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันบอกว่าเกมที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเล่น ส่วนใหญ่เป็นเกมประเภทใดและส่งอิทธิพลอิทธิพลต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร</p> <p>5.2 ผู้ดำเนินกิจกรรมเกริ่นนำเข้าสู่กิจกรรมถัดไป</p> <p><u>กิจกรรม คุณติดเกมแล้วหรือยัง</u></p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมเกริ่นนำเกี่ยวกับการเล่นเกมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเล่นเกมของสมาชิกในครอบครัว เช่น แบ่งเวลาในการเล่นเกมกับทำกิจวัตรประจำวันอย่างไร ผู้ปกครองว่าหรือไม่ที่เล่นเกม</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน โดยแบ่งตามความสนใจซึ่งในกลุ่มจะต้องมีเด็กและผู้ใหญ่วางร่วมกัน</p> <p>2.2 แจกแผ่นการ์ดทั้ง 20 ใบ ให้แต่ละกลุ่ม</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหา คำตอบ</p> <p>3.1 ผู้นำกิจกรรมถามผู้เข้าร่วมว่า พฤติกรรมใดบ้างที่บ่งบอกถึงแนว โน้มของการติตเกม จากนั้นให้ ผู้เข้าร่วมชูแผ่นการ์ดนั้นขึ้นและ อ่านพฤติกรรมในการ์ดให้เพื่อน ฟัง พร้อมเหตุผลว่าทำไมจึงคิด เช่นนั้น</p> <p>3.2 ผู้นำกิจกรรมถามผู้เข้าร่วมว่า พฤติกรรมใดบ้างที่บ่งบอกว่าเรา ไม่ติตเกม ให้ผู้เข้าร่วมชูแผ่นการ์ด นั้นขึ้นและอ่านพฤติกรรมในการ์ด ให้ผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ ฟัง พร้อม เหตุผลว่าทำไมจึงคิดเช่นนั้น</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำแผ่น การ์ดของตนออกมาติดบนบอร์ด โดยแบ่งเป็นบอร์ดออกเป็น 2 ฝั่ง ด้านซ้ายให้ติดแผ่นการ์ด พฤติกรรมที่บ่งบอกว่าแนวโน้มน การติตเกม และด้านขวาให้ติด แผ่นการ์ดที่บ่งบอกพฤติกรรมว่า ไม่ติตเกม</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิด ที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้นำกิจกรรมนำอภิปรายร่วมกัน ว่าอาการหรือพฤติกรรมแบบใด บ้างที่บ่งบอกแนวโน้มการติตเกม</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>5.2 ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันบอก แนวทางการเล่นเกมอย่างเหมาะสม</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>1. ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วม ร่วมกันสรุปกิจกรรม และแจกแผ่นพับ “สำรวจตัวเอง คุณติดเกมหรือไม่” ถ้า ติดเกม มีวิธีการจัดการตนเองอย่างไร</p> <p>2. ผู้ดำเนินกิจกรรมแจกแบบบันทึกการ เรียนรู้ให้ผู้ร่วมกิจกรรม เขียนสรุปตาม หัวข้อ เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้จากการร่วม กิจกรรม</p>		

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 9 แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อร่วมกัน
มีรายละเอียด ดังนี้

ระยะเวลา 30 ชั่วโมง

สาระ สำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
ปัจจุบัน สื่อ สามารถ เข้าถึง สมาชิก ทุกคนใน ครอบครัว พ่อแม่ แม่สื่อ เป็น องค์ประ กอบที่ สำคัญ ที่สุด ที่ จะ สามารถ ปลูกฝัง ทักษะ การเท่า ทันสื่อ ให้กับ เด็กได้ใน วิถีชีวิต ประจำ วัน ตั้งแต่ การมี วินัยและ	เพื่อให้ ครอบครัวที่ เข้าร่วม กิจกรรม สามารถ ร่วมกัน กำหนด แนวทางใน การดูแล การใช้สื่อ ให้แก่บุตร หลานและ ได้ทดลอง ฝึกปฏิบัติ ตาม ข้อกำหนด ที่ได้ตกลง ไว้	แนวทาง ในการ ดูแลการ ใช้สื่อ ให้แก่ บุตร หลาน	<p>ชั้นนำ</p> <p>1.ผู้ดำเนินกิจกรรมพูดคุยเกี่ยวกับ สถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้สื่อ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ให้ผู้เข้าร่วมได้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงวิธีการดูแลบุตร หลานกับการใช้สื่อที่อาจจะเป็นปัญหา เช่น ลูกเล่นโทรศัพท์มากเกินไป ทำให้พูดคุยกับ คนในบ้านน้อยลง</p> <p>ขั้นตอนกิจกรรม (ตามกระบวนการของ การเรียนรู้แบบร่วมกัน 5 ขั้นตอน)</p> <p>1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา</p> <p>1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้แต่ละครอบครัว แลกเปลี่ยนประสบการณ์เล่าถึง สถานการณ์ปัจจุบันในการเปิดรับสื่อ ของแต่ละครอบครัว ใช้เวลา 30 นาที</p> <p>1.2 ผู้ดำเนินกิจกรรมเสนอแนวทางใน การดูแลบุตรหลานและคนในครอบ ครัวเกี่ยวกับการใช้สื่อในยุคดิจิทัล</p> <p>2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งกลุ่มการทำ กิจกรรมตามครอบครัว โดยใช้เวลา 1 ชั่วโมง ให้แต่ละครอบครัวสร้าง ข้อตกลง ในการเปิดรับสื่อร่วมกัน ที่คิดว่า เหมาะสมกับครอบครัวของท่าน เช่น</p>	<p>1. กระ ดาษ A4</p> <p>2.</p> <p>ปากกา</p> <p>3. สมุด บันทึก</p> <p>ประจำวั น</p> <p>เกี่ยวกับ</p> <p>การฝึก ปฏิบัติ เพื่อ เสริมสร้า งทักษะ การรู้เท่า ทันสื่อ</p>	<p>1. วัด การมี ส่วน ร่วม โดย แบบ สังเกต พฤติกรรม</p> <p>การ เรียนรู้ แบบ ร่วมกั น</p> <p>2.วัด ความ เข้าใจ จาก</p> <p>2.1 การ นำเสนอ หลัง จบ กิจกรรม</p> <p>2.2 แบบ</p>

สาระ สำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
ข้อตกลง ร่วมกัน ในใช้ เวลากับ สื่อ จะดู โทรทัศน์ หรือ บริโภค สื่อมาก น้อย เพียงใด ช่วงใด รายการ ใด เพื่อให้มี เวลาทำ กิจกรรม สร้าง สรรค์ อื่นๆ ร่วมกัน ด้วย			<p>การกำหนดระยะเวลาในการเปิดรับสื่อ การเลือกข้อมูลหรือรายการต่างๆ ให้ กับบุตรหลาน เป็นต้น โดยกำหนด ระยะเวลาในการนำไปปฏิบัติจริง เป็นเวลา 1 อาทิตย์ อย่างน้อย 5 ชั่วโมงต่อวัน</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครอบครัว วางแผนกำหนดการใช้สื่อเป็นระยะ เวลา 7 วัน โดยเขียนข้อตกลงร่วมกัน ว่าจะทำอะไรบ้าง ลงในกระดาษเป็น โครงร่าง หากมีข้อสงสัยสามารถพูดคุย กับผู้ดำเนินกิจกรรมได้ก่อนนำแผนที่ วางไว้กลับไปฝึกปฏิบัติที่บ้าน</p> <p>3.2 ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมให้ ผู้เข้าร่วมจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในแต่ละวันจนครบ 7 วัน ว่าสามารถ ทำตามข้อตกลงที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือมีอุปสรรคอะไรบ้าง เช่น บุตร หลานไม่ให้ความร่วมมือ เป็นต้น และ ทำการสรุปผลหลังจากครบระยะเวลา ที่กำหนด</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 แต่ละครอบครัวนำเสนอผลต่อกลุ่มว่า ข้อตกลงที่ร่วมกันสร้างขึ้นคืออะไร หลังจากได้ทดลองปฏิบัติแล้วประสบ ความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มี อุปสรรคอย่างไร และคิดว่าจะปฏิบัติ</p>		บันทึก การ กำหนด การใช้ สื่อ ร่วมกั นใน ครอบ ครัว เพื่อ การฝึก ปฏิบัติ ในการ เสริม สร้าง ทักษะ การ รู้เท่า ทันสื่อ

สาระ สำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>ต่อไปหรือไม่ หรือต้องการปรับปรุง แก้ไขในจุดใดบ้าง</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้ จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 แต่ละครอบครัวช่วยกันสรุป โดยเขียน และอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาที่พบเจอ และวิธีแก้ไข โดยนำเสนอบนบอร์ด</p> <p>5.2 ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วม กิจกรรมร่วมกันสรุปแนวทางในการ เปิดรับสื่อให้เหมาะสมกับครอบครัว</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>1.ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเลือกวิธีการ หรือ ข้อตกลงการใช้สื่อของครอบครัวอื่นที่ตนเอง ชอบมากที่สุด พร้อมบอกเหตุผล และจะ นำไปประยุกต์ใช้กับครอบครัวของตนเอง อย่างไร</p> <p>2. ผู้นำกิจกรรมให้ความรู้และแนะแนวทาง ในการดูแลการใช้สื่อแก่บุตรหลานใน ครอบครัว</p>		

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 10 ทักษะศึกษา สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

ระยะเวลา 10 ชั่วโมง

มีรายละเอียด ดังนี้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการสอน	การวัดผล
การศึกษา าตุงาน (Study tour) เป็น กิจกรรม หนึ่งที่จะ ช่วย เพิ่มพูน ความรู้ ทักษะ ประ สบ การณ อีกทั้ง เปิด มุมมองที่ จะรับกับ การ เรียนรู้ใน สิ่งใหม่ ให้กับ ผู้เข้าร่วม กิจกรรม ซึ่ง	เพื่อให้ ผู้เข้าร่วม กิจกรรมได้ เรียนรู้จาก ประสบการณ์ ตรง เกิด ความรู้ ความเข้าใจ ถึงกระบวนการ การผลิต รายการ โทรทัศน์	-ตัวอย่าง กระบวนการ การผลิต รายการ โทรทัศน์ และการ ออกอา ภาทราย การ -เทคนิค การ ปฏิบัติ งานข่าว -กระ บวนการ ทำงาน ของ สถานี โทรทัศน์	ขั้นนำ 1. ผู้ดำเนินกิจกรรมแจ้งรายละเอียด กำหนดการของกิจกรรมในการศึกษาตุงาน 2. แนะนำ และ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ สถานที่ที่จะเข้าชม ขั้นดำเนินกิจกรรม (ตามกระบวนการของ การเรียนรู้แบบร่วมกัน 5 ขั้นตอน) 1. นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมเกริ่นนำถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เข้าร่วมจะต้องปฏิบัติ และแจกใบ งานเพื่อเป็นการกำหนดกรอบในการศึก ษาตุงานเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้จด บันทึกสิ่งที่ตนได้เรียนรู้จากการศึกษาตุ งานข่าว 1.2 เยี่ยมชม ศึกษาตุงานกระบวนการผลิต รายการโทรทัศน์ ของสถานีโทรทัศน์ไทย ทีวีสีช่อง 3 ในส่วนต่าง ๆ ทดลองฝึก ปฏิบัติงานข่าว (ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ของสถานีโทรทัศน์) เรียนรู้เทคนิคการ ปฏิบัติงานข่าว กระบวนการผลิตรายการ โทรทัศน์ เป็นต้น 2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม 2.1 หลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ให้ผู้เข้าร่วม แบ่งกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน	1. กระ ดาษ ปฐูฟ 2. ปากก าเมจิก 3. กระ ดาษ จด บันทึก	1. วัด การมี ส่วน ร่วม โดย แบบ สังเกต พฤติ กรรม การ เรียนรู้ แบบ ร่วมกั น 2. วัด ความ เข้าใจ จาก 2.1 การ นำเสนอ หลัง จบ กิจกรรม ม 2.2 แบบ

สาระ สำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อ การ สอน	การ วัดผล
<p>การศึกษา า ดูงาน ถือเป็น เครื่องมือ ในการ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ นอกจาก การเรียน การสอน ภายใน ห้องเรียน ที่ช่วยให้ เกิดกระ บวนการ เรียนรู้ อย่างมี ประสิทธิ ภาพ เพิ่มพูน ความรู้ และ ความ เข้าใจ มากขึ้น</p>			<p>2.2 แจกกระดาษปรีฟ และปากกาเมจิก</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 นำเสนอใบงานของตนเอง ให้สะท้อน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในประเด็น ต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาดูงานครั้งนี้ ร่วมกันระดมความคิด และเขียนคำตอบ ลงในกระดาษปรีฟ เพื่อสรุปเป็นข้อนำ เสนอของกลุ่ม ว่าได้ทำกิจกรรมอะไรไป บ้าง และในแต่ละกิจกรรมได้เรียนรู้ อะไรบ้าง</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอ ข้อสรุปที่ได้</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้ จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรม ร่วมกันสรุปผลที่ได้จากการศึกษาดูงาน ว่าได้รับความรู้อะไร เกิดแนวคิดใหม่ มี ความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้นอย่างไร</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>1. ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วม ร่วมกัน สรุปสิ่งที่ได้จากการไปศึกษาดูงาน โดยพูดคุย ถึงกระบวนการของการผลิตรายการ เทคนิคและกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน บทบาทของผู้สร้างสื่อ เป็นต้น</p> <p>2. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมบอกสิ่งที่ชอบที่สุด ของการศึกษาดูงานในครั้งนี้ พร้อมเหตุผล</p>		<p>บันทึก การ ศึกษา ดูงาน</p>

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 11 เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์

ระยะเวลา 3 ชั่วโมง

มีรายละเอียด ดังนี้

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อ การ สอน	การ วัดผล
การส่งต่อ ข่าวสารเป็น เรื่องที่ดี หากเนื้อหา ข่าวสาร หรือข้อมูล นั้นๆ ตรง ตามความ เป็นจริง และมี ประโยชน์ การ ตรวจสอบ ที่มาของ เนื้อหาข่าว จึงเป็นเรื่อง ที่สำคัญ เนื่องจาก ในปัจจุบัน ข่าวปลอม (fake news) มี เป็นจำนวน มาก และ การส่งต่อ ข่าวปลอม นำไปสู่	เพื่อให้ ผู้เข้าร่วม กิจกรรม ตระหนักถึง ความสำคัญ ในการส่ง ต่อข้อมูล ต่างๆ อย่าง ถูกต้อง และ สามารถส่ง ต่อ แก่ไข และ เผยแพร่ ข้อมูล ข่าวสารได้ อย่างมีประ สิทธิภาพ เกิด ประโยชน์ ต่อตนเอง และผู้อื่นได้	-การส่ง ต่อ ข่าวสาร -วิธีการ รับรู้และ ตอบสนอง ต่อข่าว ปลอม (Fake News)	ขั้นนำ 1. ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมในวันนี้ ผู้ดำเนิน กิจกรรม จะส่งข่าว ข้อความ หรือภาพไป ทางกลุ่มไลน์ ให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุก คน โดยไม่แจ้งล่วงหน้า 2. เมื่อทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม ผู้ดำเนิน กิจกรรมสอบถามว่า ผู้เข้าร่วมได้เห็นข้อ ความที่ส่งไปหรือไม่ แล้วทุกคนทำอะไร และมีความคิดเห็นอย่างไรกับข้อความนั้น เช่นอ่านเฉยๆ หรือมีการส่งต่อไปให้ผู้อื่น หรือไม่ เพราะอะไร กิจกรรมเผยแพร่กระซิบส่งสาร ขั้นตอนกิจกรรม (ตามกระบวนการ การ ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ 5 ขั้นตอน) 1.นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมนำเสนอสถานการณ์ การฉ้อโกงในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข่าว ปลอมและข้อมูลเท็จจากข่าวสารที่ส่ง ต่อเผยแพร่กันบนสังคมออนไลน์ ขาดการตรวจสอบข้อความที่ได้รับมา ว่าเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องไม่จริง แล้วก็ มีการส่งต่อข้อความที่ไม่ได้เช็คก่อน แชร์ ที่ทำให้เกิดผลเสียตามมา	1. กระ ดาษ A4 2. ปาก กาเคมี 3. สีเม จิก 4. กระ ดาษ ปรีฟ 5. ใบ สถาน การณ์ กิจกรรม ม	1. วัด การมี ส่วน ร่วม โดย แบบ สังเกต พฤติกรรม การ เรียนรู้ แบบ ร่วมกั น 2.วัด ความ เข้าใจ จาก 2.1 งานที่ ได้รับ มอบห มา 2.2 การ นำเสนอ หลัง

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อ การ สอน	การ วัดผล
ความเข้าใจ ผิดและไม่ ตั้งอยู่บน พื้นฐาน ความจริง ทำให้ผู้ที่ ขาดทักษะ ในการ จำแนก ข้อเท็จจริง มีโอกาสถูก ยั่วให้ หลงเชื่อเข้า ปลอมได้ ง่าย ๆ			<p>2.ร่วมกันสร้างกลุ่ม</p> <p>2.1 แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็น 4 แถว แถวละ 5 คน</p> <p>คนแรกของแต่ละแถวมารับกระดาษที่เขียนข้อความที่กำหนดให้จากผู้ดำเนินกิจกรรมไปท่องจำ โดยกำหนด เวลาในท่องจำ 1 นาที แล้วส่งกระดาษข้อความคืนผู้ดำเนินกิจกรรม</p> <p>ข้อความที่กำหนดให้คนแรกของแต่ละแถวอ่าน เพื่อกระซิบส่งสาร มีดังนี้</p> <p>ข้อความที่ 1 บ้านนายขวัญอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงใกล้ๆกับร้านขายลาบ</p> <p>ข้อความที่ 2 ตำรวจจับตายโจรหลายศพที่แอบแฝงอยู่แขวงเมืองกาญจน์</p> <p>ข้อความที่ 3 เสียงฟ้าร้องเกิดจากรามสุรขว้างขวานไปรั้งความเมขลา</p> <p>ข้อความที่ 4 เรือลอยเคว้งคว้างอยู่ท่ามกลางสายฝนทำให้ผู้คนอกสั่นขวัญแขวน</p> <p>ข้อความที่ 5 ไฟกำลังไหม้ลามเขาจึงคว่ำขันตักน้ำสาดไฟที่ไหม้ข้างฝา</p> <p>3.ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 กำหนดให้คนแรกของแต่ละแถวกระซิบบอกข้อความคนที่ 2 จากนั้นคนที่ 2 กระซิบบอกต่อคนที่ 3 คนที่ 3 กระซิบบอกต่อคนที่ 4 และคนที่ 4 กระซิบบอกคนสุดท้าย</p> <p>ให้คนสุดท้ายของแต่ละแถวเขียนข้อความลงในกระดาษปฎิบัติที่ติดไว้บนกระดาน</p> <p>4.นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้คนแรกของแต่ละแถวอ่านข้อความที่เขียนในกระดาษที่กำหนดให้</p>		<p>จบกิจกรรม</p> <p>2.3</p> <p>แบบบันทึกการเรียนรู้</p>

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อ การ สอน	การ วัดผล
			<p>และข้อความที่เขียนโดยคนสุดท้ายของแต่ละแถวให้เพื่อน ๆ ฟัง</p> <p>4.2 ให้เพื่อนๆ ในชั้นเรียนตัดสินว่าแถวใดที่ข้อความของคนแรกและคนสุดท้ายเขียนข้อความได้ตรงกันหรือใกล้เคียงที่สุดซึ่งจะเป็นผู้ชนะ</p> <p>5.ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ร่วมกับสรุปถึงสิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมในครั้งนี้ และร่วมสรุปว่าข้อมูลข่าวสารที่ถูกส่งต่อมาจากคนหลายๆ คน อาจทำให้ข้อมูลที่ได้รับมาถูกบิดเบือนไป</p> <p>5.2 ผู้ดำเนินกิจกรรมเกริ่นนำเข้าสู่กิจกรรมถัดไป</p> <p><u>กิจกรรมคิดก่อนโพสต์ เช็คก่อนแชร์</u></p> <p>ขั้นตอนกิจกรรม (ตามกระบวนการของการเรียนรู้แบบร่วมมือ 5 ขั้นตอน)</p> <ol style="list-style-type: none"> นำเสนอสถานการณ์ปัญหา <ol style="list-style-type: none"> ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวปลอม เช่น รูปแบบของข่าวปลอม วิธีสังเกตข่าวปลอม (Fake News) เป็นต้น ร่วมกันสร้างกลุ่ม <ol style="list-style-type: none"> ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน โดยแบ่งตามความสนใจซึ่งในกลุ่มจะต้องมี 		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อ การ สอน	การ วัดผล
			<p>เด็กและผู้ใหญ่ร่วมกัน</p> <p>2.2 ผู้ดำเนินกิจกรรมแจกใบสถานการณ์เกี่ยวกับ ข้อมูล ข้อความ หรือข่าวสาร ที่ได้รับจากสื่อต่างๆ เช่น ข้อความส่งต่อที่ได้รับทาง Line หรือ Facebook แล้วตั้งคำถามต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่า ท่านมีความคิดเห็นต่อข้อมูลที่ได้รับอย่างไร เชื่อหรือไม่ ท่านจะอย่างไรหากจะส่งต่อข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นต้น</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มระดมความคิดเห็นต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่ได้รับ</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอวิธีการส่งต่อข้อความ และข้อมูลต่างๆ ให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรม และผู้เข้าร่วมร่วมกันเขียนสรุปวิธีการเผยแพร่ ข้อความของสถานการณ์ต่างๆ ที่ได้รับ</p> <p>5.2 ผู้ดำเนินกิจกรรมพูดคุยให้ความรู้ถึง การเลือกสื่อ การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ และวิธีในการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ ผ่าน สื่อ เช่น การระดมคิดระดม การใช้ถ้อยคำและภาษา ที่อาจเป็น</p>		

สาระสำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อ การ สอน	การ วัดผล
			<p>การดูหมิ่น หรือ หมิ่นประมาทบุคคลอื่น และควรใช้ภาษาให้ถูกต้อง สุภาพ สร้างสรรค์ งดการโต้ตอบด้วยความรุนแรง พึงใช้รูปแสดงตัวตนที่แท้จริง และพึงงดเว้นการนำรูปบุคคลอื่น รูปบุคคลสาธารณะ มาแสดงว่าเป็นรูปของตนเอง เป็นต้น</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>1. ผู้ดำเนินกิจกรรมแจกแบบบันทึกการเรียนรู้ให้ผู้ร่วมกิจกรรม เขียนสรุปที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม คิดก่อนโพสต์ เช็คก่อนแชร์ เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้จากการร่วมกิจกรรม</p>		

แผนการเรียนรู้สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เท่าทันสื่อ

แผนการเรียนรู้ที่ 12 รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ

ระยะเวลา 20 ชั่วโมง

มีรายละเอียด ดังนี้

สาระ สำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
การ สร้างสรรค์ สื่อ คือ การคิด ออกแบบ ในการ นำเสนอ เนื้อหา ข้อมูล การ แสดง ความ คิดเห็น ของ ตนเอง ผ่านสื่อ ต่างๆ ได้ อย่าง สร้าง สรรค์	1.เพื่อให้ ผู้เข้าร่วม เลือกใช้สื่อ คิด ออกแบบ กำหนด เนื้อหาใน การ สร้างสรรค์ สื่อเอง รวม ไปถึง สามารถ เผยแพร่ นำเสนอ ผลงานของ ตนเองได้ อย่างมี ประสิทธิภาพ 2. เพื่อให้ ผู้เข้าร่วม สามารถ แสดง ความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก	การเลือก สื่อ การ ใช้สื่อ อย่าง สร้างสรรค์ และวิธี ในการ เผยแพร่ ข้อมูล ผ่านสื่อ ต่างๆ การ วิเคราะห์ กลยุทธ์ ในการ ผลิตสื่อ วิธีการ เผยแพร่ ผลงาน	ขั้นนำ 1. ผู้ดำเนินกิจกรรมพูดคุยเกริ่นนำถึงการ นำเสนอผลงาน การแสดงผลงานของ ตนเอง ขั้นดำเนินการกิจกรรม (ตามกระบวนการของ การเรียนรู้แบบร่วมมือ) <u>กิจกรรม รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ</u> (การฝึก ปฏิบัติด้วยตนเอง) 1.นำเสนอสถานการณ์ปัญหา 1.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ความรู้ แนวทาง เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อในรูปแบบ ต่างๆ 1.2 ผู้ดำเนินกิจกรรม ใช้คำถามนำกับ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่าเคยสร้างสรรค์ ข้อความเองบ้างหรือไม่ เช่นการตั้ง status บน Facebook การโพสขายของ ออนไลน์ เป็นต้น และให้ลองจินตนาการ ว่า หากท่านอยากนำเสนอเนื้อหา สินค้า หรือบริการ 1 ชิ้น ท่านอยากขายสินค้า อะไร หรืออยากนำเสนอเนื้อหาเรื่องใด ใน ประเด็นใด 1.3 ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ดูตัวอย่างการ นำเสนอสินค้าหรือบริการที่ทำขึ้นเองอย่าง ง่าย ๆ เช่น โปสเตอร์หรือคลิปสั้น ที่ สามารถสร้างสรรค์ขึ้นมาเองได้ 2. ร่วมกันสร้างกลุ่ม 2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วม ออกเป็นกลุ่มแต่ละครอบครัว	1. เครื่อง เล่น CD 2. เพลง 3. กระ ดาษ A4 4. ปาก กา 5. สีไม้ 6. คอม พิวเตอร์ 7. บอร์ด 8. กระ ดาษปรีฟ 9. แบบ ทดสอบ เรื่อง รู้เท่าทัน สื่อ 10. แบบ ประเมิน โปร แกรม การศึก ษานอก ระบบ โรงเรียน สำหรับ ครอบครัว	1. วัด การมี ส่วนร่วม โดยแบบ สังเกต พฤติกรรม การ เรียนรู้ แบบ ร่วมกัน 2. วัด ความ เข้าใจ จาก 2.1 การ นำเสนอ ผลงาน การเรียนรู้เท่า ทันสื่อ 2.2 แบบ บันทึก การ เรียนรู้ 2.3 แบบ วัดการ รู้เท่าทัน สื่อหลัง

สาระ สำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
	และ ข้อเสนอ แนะของ ตนเองได้ อย่าง สร้างสรรค์ และมีประ สิทธิภาพ		<p>2.2 แจกกระดาษ A4 ปากกาเคมี ให้แต่ละกลุ่ม</p> <p>3. ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ</p> <p>3.1 ให้ผู้เข้าร่วมระดมความคิด เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้คิดและสร้างสรรค์สื่อขึ้นมาในหัวข้อต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ทักษะในการประกอบสร้างเนื้อหาของสื่อเข้าด้วยกัน</p> <p>3.2 ผู้ร่วมกิจกรรมเขียนโครงร่างในการนำเสนอข้อมูล เนื้อหา สินค้าหรือบริการที่ตนเองสนใจ จากนั้นผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มจะเลือกใช้สื่อตามที่แต่ละกลุ่มถนัด และเหมาะสมในการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพที่สุดตามวัตถุประสงค์ ซึ่งในกลุ่มหนึ่งอาจเลือกใช้สื่อได้มากกว่า 1 ชนิดได้ เช่น ผลิตโปสเตอร์โฆษณาสินค้า หรือ ทำคลิปวิดีโอสั้น ความยาวประมาณ 5-10 นาที เพื่อดึงดูดให้น่าสนใจมากที่สุด โดยมีการสอดแทรกกลยุทธ์ที่ใช้ในการนำเสนอของตนเอง</p> <p>4. นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม</p> <p>4.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มนำเสนอโครงร่าง พร้อมทั้งเชิญชวนให้กลุ่มอื่นๆ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ว่าได้ใช้กลยุทธ์อะไรบ้างในการนำเสนอ</p> <p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 สรุปการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มหลังจากที่ได้นำเสนอโครงร่างแล้ว ผู้ดำเนินกิจกรรมมอบหมายให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครอบครัวกลับไปดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานของ</p>	<p>ครีวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ</p>	<p>จับกิจกรรม 3. วัดผล การจัดโปรแกรมด้วยแบบประเมินโปรแกรม การศึกษาภายนอก ระบบโรงเรียน สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ</p>

สาระ สำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>ครอบครัวตนเอง และนำกลับมานำเสนอ ในครั้งถัดไป</p> <p><u>กิจกรรม นำเสนอผลงาน</u></p> <ol style="list-style-type: none"> นำเสนอสถานการณ์ปัญหา <ol style="list-style-type: none"> ผู้ดำเนินกิจกรรมสร้างบรรยากาศ โดยการเปิดเพลง พร้อมทั้งจัด สถานที่ให้พร้อมสำหรับการนำเสนอ ผลงานของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ร่วมกันสร้างกลุ่ม <ol style="list-style-type: none"> ให้แต่ละกลุ่มเตรียมตัวในการ นำเสนอผลงาน ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ <ol style="list-style-type: none"> แต่ละกลุ่มแสดงผลงานพร้อมทั้ง นำเสนอโดยให้นำเสนอเรียงลำดับ อย่างมีเหตุผล สามารถดึงดูดสายตา ของผู้ชม นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม <ol style="list-style-type: none"> เปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มได้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันว่า แต่สื่อแต่ละชิ้นที่นำเสนอ มี องค์ประกอบของการเท่าทันสื่อ อย่างไรบ้าง ตั้งแต่เรื่อง การเข้าถึง สื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมิน สื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ นำเสนอข้อค้นพบของแต่ละกลุ่ม และให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันลงคะแนนเสียงว่า ชอบสื่อชิ้นไหนมากที่สุดเพราะอะไร 		

สาระ สำคัญ	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการ สอน	การ วัดผล
			<p>5. ประเมินผลงาน และสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ</p> <p>5.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรม ร่วมสรุปโดยเสนอความคิดเห็นที่ได้จากการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม โดยคำนึงถึงการนำทักษะทั้ง 4 ด้านมาใช้ คือ การเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินสื่อ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์</p> <p>ขั้นสรุป</p> <p>1. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันสรุปกิจกรรมการแสดงผลงานของกลุ่มตนเอง และให้บอกความรู้สึก หรือความประทับใจที่ได้ทำกิจกรรมครั้งนี้</p> <p>2. ผู้ดำเนินกิจกรรม แจกแบบวัดทักษะ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ หลังจบกิจกรรม</p> <p>3. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำแบบประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ</p>		

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสอบถามการบริหารใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อของครอบครัว

คำชี้แจง : แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทักษะและความต้องการการรู้เท่าทันสื่อ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และข้อคิดเห็นอื่นๆเกี่ยวกับการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ในช่องคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ

☐ 1. ชาย

☐ 2. หญิง

2. อายุ

☐ 1. 6 - 12 ปี

☐ 4. 26 - 45 ปี

☐ 2. 13 - 18 ปี

☐ 5. 46 - 60 ปี

☐ 3. 19 - 25 ปี

☐ 6. 61 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐ 1. ประถมศึกษา

☐ 4. อนุปริญญา / ปวส.

☐ 2. มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ 5. ปริญญาตรี

☐ 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.

☐ 6. สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

☐ 1. นักเรียน/นักศึกษา

☐ 5. เกษตร/ประมง

☐ 2. ข้าราชการ/ลูกจ้าง/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

☐ 6. รับจ้างทั่วไป

☐ 3. พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน

☐ 7. พ่อบ้าน/แม่บ้าน/เกษียณอายุ/ว่างงาน

☐ 4. เจ้าของกิจการ/อาชีพอิสระ

☐ 8. อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. รายได้ต่อเดือนของท่าน

☐ 1. ไม่มีรายได้

☐ 4. 20,001 - 30,000 บาท

☐ 2. น้อยกว่า 10,000 บาท

☐ 5. 30,001 - 40,000 บาท

☐ 3. 10,001 - 20,000 บาท

☐ 6. มากกว่า 40,000 บาท

ตอนที่2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อ

1.ท่านรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

☐ 1. โทรทัศน์	☐ 5. คอมพิวเตอร์/ โน้ตบุ๊ก
☐ 2. วิทยู	☐ 6.โทรศัพท์สมาร์ทโฟน
☐ 3. หนังสือพิมพ์	☐ 7. อื่น ๆ โปรดระบุ
☐ 4. นิตยสาร	

2.เหตุผลในการรับสื่อของท่านเพื่อต้องการใช้ประโยชน์ในด้านใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

☐ 1.เพื่อติดตามเหตุการณ์/ข่าวสาร	☐ 5.เพื่อฆ่าเวลายามว่าง
☐ 2.เพื่อแสวงหาข้อมูล ความรู้	☐ 6.เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น
☐ 3.เพื่อติดต่อสื่อสาร/พูดคุยสนทนา	☐ 7.เพื่อเป็นเพื่อนคลายเหงา
☐ 4.เพื่อความบันเทิง/ผ่อนคลาย	☐ 8.อื่นๆ โปรดระบุ

3. ความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ

ประเภทสื่อ	ทุกวัน	2-3 ครั้ง ต่อ สัปดาห์	สัปดาห์ ละครั้ง	1-2 ครั้งต่อ เดือน	นานกว่า เดือนละ ครั้ง	ไม่ได้ใช้ เลย
1. วิทยู						
2. โทรทัศน์						
3. หนังสือพิมพ์						
4. นิตยสาร						
5. สื่อออนไลน์						

4.ระยะเวลาในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ (โดยเฉลี่ยต่อครั้ง)

ประเภทสื่อ ระยะเวลา	ไม่ได้ใช้ เลย	ต่ำกว่า 15 นาที	15-30 นาที	30-60 นาที	1-2 ชั่วโมง	มากกว่า 2 ชั่วโมง
1. วิทยู						
2. โทรทัศน์						
3. หนังสือพิมพ์						
4. นิตยสาร						
5. สื่อออนไลน์						

5. ท่านมักใช้สื่อออนไลน์ทำกิจกรรมประเภทใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ดูหนัง/ละคร/รายการ ย้อนหลัง	☐ 5. โซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ค ไลน์
☐ 2. ดูทีวีออนไลน์	☐ 6. เล่นเกมส์ออนไลน์
☐ 3. ฟังวิทยุออนไลน์	☐ 7. ค้นหาข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ
☐ 4. อ่านหนังสือพิมพ์/นิตยสารออนไลน์	☐ 8. อื่น ๆ โปรดระบุ

6. เครือข่ายสังคมออนไลน์ใดที่ท่านนิยมใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. Facebook	☐ 5. Youtube
☐ 2. Twitter	☐ 6. Skype
☐ 3. Line	☐ 7. เกมส์ออนไลน์
☐ 4. Instagram	☐ 8. อื่น ๆ โปรดระบุ

7. ใครเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบของสื่อในการรับรู้ข่าวสาร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. เพื่อน	☐ 5. บุตรหลาน
☐ 2. ครู/อาจารย์	☐ 6. ดารา/นักร้อง
☐ 3. บิดา/มารดา	☐ 7. อื่น ๆ โปรดระบุ
☐ 4.ญาติ/พี่น้อง	

8. สถานที่ที่ท่านใช้สื่อบ่อยที่สุดคือที่ใด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

☐ 1. บ้าน/ที่พักอาศัย	☐ 5. ห้างสรรพสินค้า
☐ 2. ที่ทำงาน	☐ 6. ระหว่างการเดินทาง
☐ 3. สถานศึกษา/โรงเรียน/มหาวิทยาลัย	☐ 7. อื่น ๆ โปรดระบุ
☐ 4. ร้านอาหาร/ร้านกาแฟ	

9. ลักษณะการใช้สื่อของท่านเป็นแบบใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

- ☐ 1. ใช้โดยลำพังในห้องส่วนตัว
- ☐ 2. ใช้โดยลำพังในบ้านแต่ไม่ใช่ห้องส่วนตัว
- ☐ 3. ใช้ในชั่วโมงเรียนและบริการของโรงเรียนหรือที่ทำงาน
- ☐ 4. ใช้สื่อร่วมกันกับผู้อื่น เช่น เพื่อน หรือ ครอบครัว
- ☐ 5. อื่น ๆ โปรดระบุ.....

10. ท่านมีวิธีการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่ออย่างไรมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

- ☐ 1. มีคนหาข้อมูลข่าวสารมาให้ เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง บุตร ญาติ เพื่อน
- ☐ 2. ตัวท่านเองเป็นผู้หาแหล่งข้อมูลเองตามความสนใจและความต้องการของตน
- ☐ 3. ข้อมูลข่าวสารผ่านมาเองแบบไม่ได้ตั้งใจ
- ☐ 4. อื่น ๆ โปรดระบุ

11. ท่านเคยเรียนหรือเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อหรือไม่ อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. เคยเรียนความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อ เช่น รู้จักสื่อชนิดต่าง ๆ บทบาทหน้าที่ของสื่อ เทคโนโลยีของสื่อ ภาษาของสื่อ เป็นต้น
- ☐ 2. เคยเรียนวิธีวิเคราะห์ วิพากษ์ ประเมินค่าสื่อ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในสื่อด้วยตนเอง
- ☐ 3. เคยเรียนวิธีการสร้างสรรค์สื่อเป็นของตนเอง เช่น วิธีการทำคลิปวิดีโอ วิธีการสร้างเว็บไซต์วิธีการผลิตโฆษณา เป็นต้น
- ☐ 4. ไม่เคยเรียนดังที่กล่าวมาในสามข้อข้างต้นเลย

12. ท่านเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อ หรือ เบื้องหลังการผลิตสื่อต่อไปนี้หรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. เคยเป็นผู้สร้างสรรค์และผลิตสื่อด้วยตนเอง เช่น เขียนบทความ นวนิยาย สร้างเว็บไซต์ สร้างคลิปวิดีโอ รายงานข่าวสาร ผลิตรายการวิทยุ เป็นต้น
- ☐ 2. เคยเป็นผู้มีส่วนร่วมในรายการ เช่น ไปเป็นแขกรับเชิญในรายการ หรือไปเป็นคณูในรายการ เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ เป็นตัวประกอบ เป็นต้น
- ☐ 3. เคยเป็นผู้สังเกตการณ์ เช่น ไปดูการถ่ายทำรายการแต่ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้อง
- ☐ 4. ไม่เคยมีประสบการณ์ดังที่กล่าวมาในสามข้อข้างต้นเลย

13. ท่านเห็นว่าปัญหาจากสื่อในข้อใดที่เป็นปัญหาสำคัญและต้องหาวิธีการป้องกันอย่างเร่งด่วน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. ปัญหาด้านจริยธรรม เช่น การโหลด เผยแพร่ ดูภาพโป๊ หรือคลิปวิดีโอโป๊ผ่านโทรศัพท์มือถือ อีเมลล์เว็บไซต์ต่าง ๆ การหลอกลวงให้ซื้อสินค้าหรือบริการจากสื่อต่าง ๆ เป็นต้น
- ☐ 2. ปัญหาด้านการเรียน/การทำงาน เช่น เกิดความเครียด สมาธิสั้น การเล่นเกมออนไลน์มากเกินไปจนเสียงานและการเรียน เป็นต้น

☐ 3. ปัญหาด้านกฎหมาย เช่น การผิดกฎหมาย พรบ.คอมพิวเตอร์ การละเมิดลิขสิทธิ์ การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ เป็นต้น

☐ 4. ปัญหาด้านพฤติกรรม เช่น ความก้าวร้าว ความรุนแรง การเลียนแบบตัวละครในโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ เช่น การด่าทอ การใช้ของราคาแพง เป็นต้น

☐ 5. ปัญหาด้านโภชนาการและสุขภาพกาย เช่น โรคอ้วน โรคทางสายตา บุคลิกภาพเสีย

14. ท่านมีแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากการขาดทักษะรู้เท่าทันสื่อได้อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. มีวิจารณญาณในการบริโภคสื่อ โดยไม่หลงเชื่อข้อมูลที่ได้รับง่าย ๆ

☐ 2. พิจารณาหรือตรวจสอบข้อมูลจากสื่อหลาย ๆ แหล่ง

☐ 3. เลือกเสพสื่อที่ดี ที่เหมาะสมและมีประโยชน์

☐ 4. ศึกษาหาความรู้ในเรื่องรู้เท่าทันสื่อเพิ่มเติม เช่น เข้าร่วมอบรม การเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ

☐ 5. อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับสภาพทักษะและความต้องการการรู้เท่าทันสื่อ

แบบทดสอบในตอนที่ 3 นี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นการวัดระดับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ส่วนที่ 2 เป็นการตรวจสอบระดับของทักษะที่คาดหวังว่าควรมีในแต่ละด้านที่จะทำให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย [✓] ลงในส่วนที่ 1: ระดับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และ ส่วนที่ 2: ระดับของทักษะที่คาดหวังว่าควรมีในแต่ละด้าน เพื่อระบุว่าปัจจุบันท่านมีความต้องการจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาเรื่องต่อไปนี้อยู่ในระดับใด โดยมีเกณฑ์พิจารณา ดังต่อไปนี้

5 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน หรือ ระดับความต้องการในรายการนั้นมากที่สุด หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นอย่างสม่ำเสมอ หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นร้อยละ 80 ขึ้นไป เมื่อเทียบกับโอกาสที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมนั้นทั้งหมด

4 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน หรือ ระดับความต้องการในรายการนั้นมาก หรือบ่อยครั้ง หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นระหว่างร้อยละ 60 - 79 เมื่อเทียบกับโอกาสที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมนั้นทั้งหมด

คำถาม	ส่วนที่1 : ระดับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน					ส่วนที่ 2 : ระดับความต้องการของทักษะที่คาดหวังว่าควรจะมีในแต่ละด้าน				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
จากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ										
8. ท่านสามารถบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม										
9. ท่านสามารถบอก หรืออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของสิ่งที่สื่อต้องการนำเสนอได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน										
10. ท่านสามารถให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล										
การประเมินสื่อ คือ ความสามารถในการตัดสินใจคุณค่า ความถูกต้อง เหมาะสม เชื่อหรือไม่เชื่อ เลือกรับหรือปฏิเสธ ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่เปิดรับ และคุณภาพของสารสนเทศที่ได้รับจากสื่อซึ่งได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ เพื่อแยกแยะสารสนเทศที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้										
11. ท่านสามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุมีผล										
12. ท่านสามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และปฏิเสธหรือปิด										

[illegible]

คำถาม	ส่วนที่ 1 : ระดับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน					ส่วนที่ 2 : ระดับความต้องการของทักษะที่คาดหวังว่าควรมีในแต่ละด้าน				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
18. ท่านสามารถนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง										
19. ท่านสามารถแก้ไขและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ										
20. ท่านสามารถแสดงความคิดเห็น บอกเล่าความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองผ่านสื่อได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ										

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมและข้อคิดเห็นอื่นๆ เกี่ยวกับการใช้สื่อและความต้องการในการรู้เท่าทันสื่อ

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามความต้องการในการเรียนรู้เรื่องการใช้สื่อ (สำหรับครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม)

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความต้องการในการเรียนรู้เรื่องการใช้สื่อของครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ความต้องการในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้เกิดทักษะการใช้สื่อ

คำชี้แจง : โปรดพิจารณารายละเอียดของทักษะแต่ละด้าน โดยให้แต่ละครอบครัวร่วมกันตอบคำถาม โดยให้ใส่เครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ตรงกับความต้องการในการเรียนรู้ของท่านให้มากที่สุด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ทักษะการเข้าถึงสื่อ

- _____ 1. ความสามารถในการเลือกใช้สื่อต่างๆ เพื่อการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ได้ทั้งสื่อที่เป็น สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Facebook Line Google ได้อย่างหลากหลาย
- _____ 2. ความสามารถในการอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อ ข่าวสาร ข้อมูล และ รายละเอียดจากสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ
- _____ 3. ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทโดยไม่จำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งหรือ ชอบใช้สื่อเพียงบางประเภทเท่านั้น
- _____ 4. ความสามารถในการเก็บรวบรวม และเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง นำเชื่อถือและเป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของตนเองจากสื่อต่างๆ ได้
- _____ 5. ความสามารถในการจดจำและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารจากสื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทักษะการวิเคราะห์สื่อ

- _____ 1. ความสามารถในการจับประเด็นและตีความหมายเนื้อหาข่าวสารในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้
- _____ 2. ความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง การโน้มน้าว จูงใจจากการนำเสนอของสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- _____ 3. ความสามารถในการบอกผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น จากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

_____ 4. ความสามารถในการบอก หรืออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของสิ่งที่สื่อต้องการนำเสนอได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน

_____ 5. ความสามารถในการให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล

ทักษะการประเมินสื่อ

_____ 1. ความสามารถในการตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้เปิดรับอย่างมีวิจารณญาณหรือมีเหตุมีผล

_____ 2. ความสามารถในการเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และปฏิเสธหรือปิดกั้นข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์หรือไม่สร้างสรรค์จากสื่อต่างๆ ได้

_____ 3. ความสามารถในการตัดสินใจ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

_____ 4. ความความตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการมุ่งใจในการบริโภค

_____ 5. การใช้ประสบการณ์เดิมในการตัดสินใจความถูกต้องเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม

ทักษะการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

_____ 1. ความสามารถในการเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

_____ 2. ความสามารถในการใช้สื่อต่างๆ ทั้งสื่อเก่า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อใหม่เช่น โซเชียลมีเดีย ได้อย่างสร้างสรรค์

_____ 3. ความสามารถในการนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมา และอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง

_____ 4. ความสามารถในการแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

_____ 5. ความสามารถในการแสดงความคิดเห็น บอกเล่า ความคิด ความรู้สึก และข้อเสนอแนะของตนเองผ่านสื่อได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 2 ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะต่อร่างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับ
ครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

1. หัวข้อ/เนื้อหา ที่ต้องการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้ในตอนที่ 1 (โปรดระบุ)

.....

.....

.....

2. วิธีการในการเรียนรู้

.....

.....

.....

3. วัน/เวลา/ระยะเวลา ที่สะดวกในการเข้าร่วมโปรแกรม

.....

.....

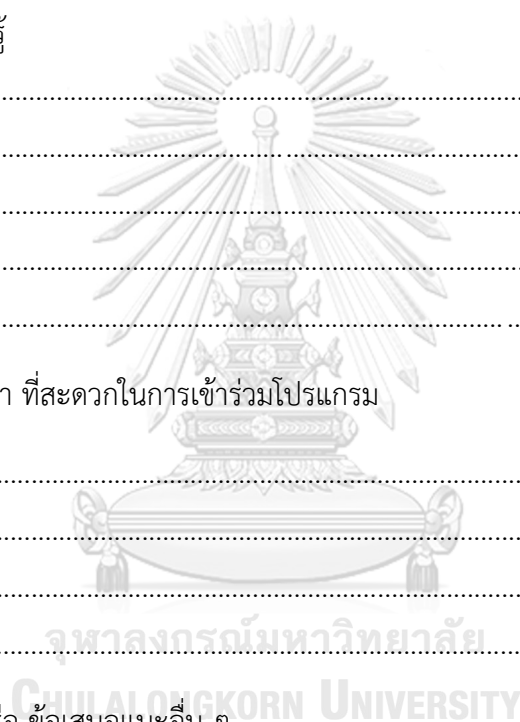
.....

4. ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

แบบวัดความรู้และทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ

คำชี้แจง แบบวัดความรู้และทักษะเรื่องการรู้เท่าทันสื่อฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าฐานกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ฐานกิจกรรม ต่อไปนี้

ฐานที่ 1 ฐานความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ

ฐานที่ 2 ฐานทักษะการเข้าถึงสื่อ

ฐานที่ 3 ฐานทักษะการวิเคราะห์สื่อ

ฐานที่ 4 ฐานทักษะการประเมินค่าสื่อ

ฐานที่ 5 ฐานการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

ซึ่งในแต่ละฐานกิจกรรม มีรายละเอียด ดังนี้

ฐานที่ 1 ความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วยคำถาม 5 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การรู้เท่าทันสื่อ มีความหมายถึงข้อใดบ้างต่อไปนี้
 - ก. ความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ ประเมิน แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ
 - ข. ความสามารถในการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์
 - ค. ความสามารถในการเข้าถึงสื่อและข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายและมีคุณภาพ
 - ง. ถูกทุกข้อ
2. การที่บุคคลจะเท่าทันสื่อได้ ต้องมีความตระหนักและเข้าใจธรรมชาติของสื่อในด้านต่างๆ ยกเว้นข้อใด
 - ก. สื่อมีนัยทางการค้าแอบแฝงอยู่ เช่น เพื่อให้เราเลือกใช้สินค้าหรือบริการ
 - ข. สื่อแต่ละชนิดมีการใช้เทคนิคในการนำเสนอที่เหมือนกัน เช่น ภาพ ภาษา
 - ค. สื่อไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เกิดจากกระบวนการและขั้นตอนการผลิตที่ถูกประกอบสร้างขึ้น
 - ง. สารหรือข้อความในสื่อเต็มไปด้วยทัศนคติและค่านิยมต่างๆ

3. ข้อใดถูกต้องเกี่ยวกับการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ
 - ก. เด็กและเยาวชน รู้จักเลือกรับสื่อที่มีเนื้อหา ความคิด ค่านิยมที่ดีมีประโยชน์
 - ข. พ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นตัวอย่างที่ดีในการบริโภคสื่อ รู้จักเลือกสื่อ
 - ค. ครูและโรงเรียน ควรสอดแทรกเนื้อหาการรู้เท่าทันสื่อในห้องเรียน
 - ง. ถูกทุกข้อ

4. บุคคลใดเป็นผู้ที่รู้เท่าทันสื่อ
 - ก. เด็กหญิง เอ ฟังโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมความงามทางวิทยุ แล้วตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเพราะอยากมีผิวขาว
 - ข. นาย บี ดูละครโทรทัศน์ที่ก้าวร้าวแล้วเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ
 - ค. นาง ซี ซื้อผลิตภัณฑ์เสริมความงามเพราะชอบพรีเซ็นเตอร์
 - ง. ไม่มีข้อใดถูก

5. ท่านคิดว่าการใช้สื่อในข้อใดไม่เป็นการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว
 - ก. การนำรูป หรือวิดีโอ บทความของผู้อื่นไปโพสต์ในอินเทอร์เน็ตโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของ และบอกแหล่งที่มา รวมทั้งชื่อเจ้าของผลงานนั้นๆ
 - ข. การติดตั้งกล้องไว้เพื่อถ่ายภาพในสถานที่ส่วนตัวของผู้อื่น
 - ค. การคัดลอกรูป วิดีโอ บทความของผู้อื่นมาใช้เป็นของตัวเอง
 - ง. การใช้รหัสของผู้อื่นมาลบข้อความหรือรูปภาพที่โพสต์ในพื้นที่ส่วนตัวในอินเทอร์เน็ต เช่น blog, facebook, instagram เป็นต้น

ฐานที่ 2 ทักษะในการเข้าถึงสื่อ (Access)

การเข้าถึง (Access) คือ ความสามารถในการได้รับสื่อประเภทต่าง ๆ ที่หลากหลายและมีคุณภาพได้อย่างเต็มที่และรวดเร็วโดยสามารถเลือกคัดกรองข้อมูล ประเภทต่างๆ เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ พร้อมทั้งทำความเข้าใจความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำชี้แจง : ฐานทักษะในการเข้าถึงสื่อ ประกอบด้วยคำถาม 3 ข้อ ดังนี้

1. ท่านคิดว่าการสืบค้นข้อมูลวิธีใดน่าเชื่อถือมากที่สุด
 - ก. สืบค้นจากหนังสือเพียงอย่างเดียว เพราะเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากที่สุด
 - ข. สืบค้นจากแหล่งข้อมูลหลายๆประเภท เช่น หนังสือ สารคดี เว็บไซต์ YouTube ฯลฯ เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบความถูกต้องให้มากที่สุด
 - ค. สืบค้นจาก Facebook เพราะมีความถนัดในการใช้ Facebook มากกว่าวิธีอื่นๆ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากที่สุด
 - ง. สืบค้นจากเว็บไซต์ต่างๆทางอินเทอร์เน็ต เพราะจะทำให้นักเรียนได้ข้อมูลที่หลากหลาย และน่าเชื่อถือ และข้อสำคัญคือ ไม่จำเป็นต้องพิมพ์ข้อความใหม่ เพราะสามารถคัดลอกข้อความจากเว็บไซต์ได้เลย ทำให้สะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง
2. หากท่านต้องการหาข้อมูลเรื่อง ระบบสุริยะจักรวาล ท่านจะมีวิธีสืบค้นข้อมูลจากสื่ออย่างไรบ้าง เพราะอะไรท่านจึงเลือกสื่อ นั้น

.....

.....

.....

.....
3. ให้ท่านบอกความหมายของสัญลักษณ์ต่อไปนี้

ข้อ 3.1 – 3.12 ผู้ตอบสามารถตอบได้เพียงคำตอบเดียว

3.1

3.2

3.3

3.4

a day

3.5

3.6

3.7

3.8

3.9

3.10

3.11

3.12

ข้อ 3.13 – 3.15 ผู้ตอบสามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

3.13

3.14

3.15

ฐานที่ 3 ทักษะในการวิเคราะห์สื่อ (Analyze)

การวิเคราะห์สื่อ (Analyze) คือ ความสามารถในการตีความ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อที่นำเสนอว่าส่งผลกระทบอะไรบ้าง แยกแยะข้อเท็จจริง ข้อจริง ข้อเสนอเกินจริง ความคิดเห็น ข้อดี ข้อเสีย และการโน้มน้าวใจจากการนำเสนอของสื่อ รวมถึงสามารถทบทวนผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเองและผู้อื่น สามารถให้เหตุผลสนับสนุนได้อย่างมีเหตุผล

คำชี้แจง : ฐานทักษะในการวิเคราะห์สื่อ ประกอบด้วยคำถาม 5 ข้อ ให้ท่านดูภาพ และตอบคำถามต่อไปนี้

1. จากภาพท่านคิดว่ามีข้อความที่เป็นข้อเท็จจริงหรือไม่ ถ้ามีให้บอกมาอย่างน้อย 1 ข้อ
2. จากภาพท่านคิดว่ามีข้อความที่เป็นข้อเสนอเกินจริงหรือไม่ ถ้ามีให้บอกมาอย่างน้อย 1 ข้อ
3. จากภาพโฆษณามีการใช้เทคนิคดึงดูดใจหรือไม่ อย่างไร
4. จงบอกวัตถุประสงค์ของการนำเสนอภาพนี้
5. บอกผลดี และผลเสีย จากการเลือกรับข่าวสารจากสื่อชิ้นนี้ พร้อมให้เหตุผล

Miracle White Set
เซตผิวขาวมหัศจรรย์ อย่างเร่งด่วน
เหมาะมากสำหรับสาวๆ ที่มีพื้ดาคล้า
ดำกรรณพันธุ์ ให้คุณเผยผิวขาวได้อย่างมั่นใจ
สาว ๆ พื้ดาคล้า ขาวขึ้นได้จริง ขาวชัวร์อย่างมั่นใจ
ขาวแบบไม่เกรงใจใคร ใครเห็นเป็นต้องทัก สุดยอดเซต
ผิวขาวมหัศจรรย์ ปรับผิวกายของสาว ๆ ที่มีพื้ดาคล้า
ให้ขาวอย่างถาวร **เห็นผลแน่นอนใน 5-7 วัน**
เพียงชุดละ 1400 บาท
(เหมาะมากสำหรับสาว ๆ ที่มีพื้ดาคล้า ไม่ค่อยออกแดด)

ภาพที่ 1 ที่มา : <http://www.secret-bodywhite.com/>

ฐานที่ 4 ทักษะในการประเมินค่าสื่อ (Evaluate)

การประเมินค่าสื่อ (Evaluate) คือ ความสามารถในการตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ เลือกรับหรือปฏิเสธข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่บุคคลเปิดรับ ซึ่งได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ เพื่อแยกแยะสารสนเทศที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ โดยสามารถตัดสินใจคุณค่า ความถูกต้อง เหมาะสม และคุณภาพของสารสนเทศที่ได้รับจากสื่อบนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม

คำชี้แจง : ฐานทักษะในการประเมินค่าสื่อ ประกอบด้วยคำถาม 3 ข้อ ดังนี้

1. จากภาพโฆษณาที่ท่านเห็นในฐานที่ 3 ท่านอ่านแล้วเชื่อ หรือไม่เชื่อ อย่างไร พร้อมบอกเหตุผล
2. ท่านคิดว่าข้อความที่ส่งต่อในไลน์มีความน่าเชื่อถือได้หรือไม่ อย่างไร พร้อมบอกเหตุผล
- 3.ให้อ่านและพิจารณาภาพและข้อความที่น่าเสนอต่อไปนี้ แล้วตอบคำถามว่า ท่านคิดว่ารายการนี้มีประโยชน์และมีคุณค่าหรือไม่ อย่างไร พร้อมบอกเหตุผล

บ้านห้วยต้า อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์

หาดคลองพร้าว เกาะช้าง จ.ตราด

ที่มา <http://navigatortiktun.com/about-navigator/>

รายการ เนวิเกเตอร์ เป็นรายการ นำเสนอ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย ที่ดีเยี่ยมและทีมงานจะพาทุกคนไปผจญภัยบุกป่า ฝ่าดงสัมผัสในที่ต่าง ๆ ที่ซ่อนเร้นอยู่ในประเทศไทย การผจญภัยแบบตั้งแคมป์ เดินเท้าเข้าไปพบกับความสวยงาม ในที่ ที่คุณไม่เคยเห็นไม่เคยพบว่ามีสถานที่ที่สวยงามมีอยู่ในประเทศไทย สถานที่ที่สำคัญ และความหมาย ของแต่ละสถานที่ ร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาไว้ให้เหมือนเดิม ไม่ไปทำลายเค้า สนุก ตื่นเต้น ได้สาระและความรู้ การเดินเท้าเข้าไปผจญภัย แม้จะเหนื่อยกาย แต่ก็สุขใจ มีความสุข กับธรรมชาติ และได้ความอิ่มเอมใจ ในจุดหมายปลายทางที่พิชิต ขาว Navigator จะได้ดื่มด่ำกับ ความสวยงามของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ภูเขา ป่าไม้ที่สวยงาม สัตว์ป่า ภูเขา ถ้ำหินงอกหินย้อย ทะเลปะการัง สัตว์ทะเลต่าง ๆ แม่น้ำลำธาร ดอกไม้ป่า พืชพันธุ์ ฯลฯ ความงามที่ธรรมชาติได้สร้างสรรค์ไว้ ผู้คน วิถีชีวิตของชาวท้องถิ่น ความน่ารัก ความเป็นมิตร กับผู้มาเยือนต่างถิ่น ได้รับความอิ่มใจ ความสุขใจ รับอากาศที่บริสุทธิ์ รอเวลาให้ผู้คนเข้าไปเยี่ยมชม ความประทับใจ เป็นประสบการณ์ที่มีวันลืมเลือน ก่อนจะไปถึงจุดหมายปลายทางของการพิชิต จะพาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ แต่ละสถานที่ที่ก่อน โดยมีสโลแกนของรายการ คือ เดินตามรอยทางของเรา เดินตามรอยทางของเนวิเกเตอร์

ฐานที่ 5 ทักษะในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ คือ ความสามารถของสมาชิกในครอบครัวในการเลือกใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม รวมถึงมีความรับผิดชอบ มีจริยธรรมในการนำเสนอเนื้อหา ข้อมูล การแสดงความเห็นและเสนอแนะความคิดของตนได้อย่างสร้างสรรค์ ผ่านสื่อที่ผ่านการเลือกอย่างเหมาะสม เพื่อเผยแพร่สารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ในครั้งนี้

ประโยชน์ต่อตนเอง	ประโยชน์ต่อครอบครัว/สังคม
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ในครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการเรียนรู้ในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อดี ข้อเสีย ของเนื้อหาที่ได้รับจากรายการที่เลือกรับชม

.....

.....

.....

.....

.....

เนื้อหาที่ได้รับจากรายการดีหรือไม่ดีอย่างไร ส่งผลต่อความรู้สึก ทศนคติของท่านอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากเนื้อหาสาระในรายการ

.....

.....

.....

.....

.....

ท่านสามารถนำเนื้อหาที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

.....

.....

.....

วันที่ 1

วันที่

เวลาฝึกปฏิบัติ ตั้งแต่วันที่ ถึง

กิจกรรมที่ทำ

The emblem of the Government of Karnataka is centered at the bottom of the page. It features a traditional oil lamp (diya) with a flame, set against a background of radiating lines that resemble a rising sun or a fan of palm leaves. The entire emblem is rendered in a light gray, semi-transparent style.

ผลที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[illegible]

สรุปผลการฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
(สรุปผลเมื่อทดลองฝึกปฏิบัติครบ 7 วัน)

ปัญหา/อุปสรรคที่พบในระหว่างการฝึกปฏิบัติ

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

สิ่งที่ชอบที่สุดในการฝึกปฏิบัติในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

สิ่งที่ไม่ชอบในการฝึกปฏิบัติในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

ผลที่ได้จากการฝึกปฏิบัติทั้ง 7 วันเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงในด้านไหนบ้างหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกการศึกษาดูงาน ณ สถาบันวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

ชื่อ

วันที่ เวลา

ความรู้และสิ่งที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หลังจากได้เรียนรู้จากการศึกษาดูงานแล้ว ท่านคิดว่า มีอะไรที่ท่านและครอบครัวสามารถนำไปใช้ได้บ้างหรือไม่ อย่างไร โปรดระบุ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ข้อคิดที่ได้จากการศึกษาดูงานครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

ความประทับใจที่มีต่อการศึกษาดูงานในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

การศึกษาดูงานครั้งนี้ทำให้ท่านมีความรู้เกี่ยวกับสื่อเพิ่มขึ้นหรือไม่ ในด้านไหน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้แบบร่วมกันของผู้เรียน

เรื่อง..... วันที่

คำชี้แจง

แบบสังเกตฉบับนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีข้อความให้อ่านแล้วพิจารณาว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการปฏิบัติเป็นอย่างไร โดยให้ตอบให้ตรงกับการปฏิบัติของผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด โดยมีวิธีตอบ คือ

- ไม่ปฏิบัติเลย ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนน 1
- ปฏิบัติเพียงเล็กน้อย ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนน 2
- ปฏิบัติเป็นครั้งคราว ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนน 3
- ปฏิบัติบ่อยๆ ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนน 4
- ปฏิบัติเป็นประจำ ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนน 5

พฤติกรรม	มีการปฏิบัติ				ไม่มี การ ปฏิบัติ
	ปฏิบัติ เป็น ประจำ 5	ปฏิบัติ บ่อยๆ 4	ปฏิบัติ เป็นครั้ง คราว 3	ปฏิบัติ เพียง เล็กน้อย 2	ไม่ ปฏิบัติ เลย 1
การทำงานเป็นทีม					
1. ร่วมกันวางแผนการทำงาน					
2. มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายในกลุ่ม					
3. มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด					
4. ให้ความร่วมมือกับสมาชิกภายใน กลุ่ม					
5. คิดและแก้ปัญหาภายในกลุ่ม ร่วมกัน					
การแสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม					
6. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					

พฤติกรรม	มีการปฏิบัติ				ไม่มี การ ปฏิบัติ
	ปฏิบัติ เป็น ประจำ 5	ปฏิบัติ บ่อยๆ 4	ปฏิบัติ เป็นครั้ง คราว 3	ปฏิบัติ เพียง เล็กน้อย 2	ไม่ ปฏิบัติ เลย 1
7.ยอมรับความสามารถของผู้อื่น					
8. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เข้าร่วม กิจกรรมด้วยกัน					
9.ช่วยเหลือเมื่อเห็นว่าสมาชิกในกลุ่ม ไม่เข้าใจหรือทำไม่ได้					
10. พุดเสริมพลัง ให้กำลังใจสมาชิก คนอื่นๆ					
ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม					
11. ร่วมมือกันเพื่อให้งานเสร็จตาม เวลา					
12. ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย					
13. มีความกระตือรือร้นในการ ทำงาน					
14. ร่วมแสดงความคิดเห็นและสรุป ความคิดเห็นของกลุ่ม					
15. แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่ม					
สร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม					
16. มีสมาธิ ตั้งใจฟังเมื่อสมาชิกคนอื่น พูด					
17. เปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามเมื่อมี ข้อสงสัย					

พฤติกรรม	มีการปฏิบัติ				ไม่มี การ ปฏิบัติ
	ปฏิบัติ เป็น ประจำ 5	ปฏิบัติ บ่อยๆ 4	ปฏิบัติ เป็นครั้ง คราว 3	ปฏิบัติ เพียง เล็กน้อย 2	ไม่ ปฏิบัติ เลย 1
18.มีใบหน้ายิ้มแย้ม แจ่มใส					
19.พูดคุยอย่างเป็นกันเองกับสมาชิก ทุกคน					
20.มีการบันทึกสิ่งที่สำคัญ หรือ ข้อความที่สนใจแล้วนำมา แลกเปลี่ยนกับสมาชิก					
รวม					
รวม					

แบบประเมินโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

แบบประเมินนี้เป็นการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อเพื่อสรุปผลโปรแกรมจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรต่อไป แบบประเมินชุดนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ความพึงพอใจที่มีต่อโปรแกรมที่เข้าร่วม

คำชี้แจง : การเลือกคำตอบในแบบประเมินนี้ ผู้ตอบเลือกคำตอบโดยทำเครื่องหมาย X ลงในช่องว่างที่มีข้อความตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยคำตอบจะมี 5 ตัวเลือก คือ

- 5 หมายถึง ผู้ตอบมีความพึงพอใจในประเด็นนั้นมากที่สุด
- 4 หมายถึง ผู้ตอบมีความพึงพอใจในประเด็นนั้นมาก
- 3 หมายถึง ผู้ตอบมีความพึงพอใจในประเด็นนั้นปานกลาง
- 2 หมายถึง ผู้ตอบมีความพึงพอใจในประเด็นนั้นน้อย
- 1 หมายถึง ผู้ตอบมีความพึงพอใจในประเด็นนั้นน้อยที่สุด

ข้อที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ด้านเนื้อหา						
1.	เนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของโครงการ					
2.	ความยากง่าย ของเนื้อหา					
3.	ความน่าสนใจของเนื้อหาที่ได้เรียนรู้					
4.	เนื้อหาในเอกสารหรืออุปกรณ์ประกอบกิจกรรมมีความสมบูรณ์และเหมาะสม					
5.	การนำเนื้อหาเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อไปประยุกต์ใช้ได้จริง					

ข้อที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ด้านกระบวนการ						
6.	การนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่มีความชัดเจน					
7.	การร่วมกันสร้างกลุ่ม ในการจัดกิจกรรมต่างๆ มีความเหมาะสม					
8.	การร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบในแต่ละกิจกรรม					
9.	การนำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม					
10.	การประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ					
ด้านการจัดการ						
11.	ความเหมาะสมของสถานที่และสิ่งแวดล้อม					
12.	ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัด					
13.	ความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้					
14.	วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม					
15.	การอำนวยความสะดวก ให้ความช่วยเหลือผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการเรียนรู้					
ด้านผู้สอน						
16.	ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้					
17.	ความพร้อมในการสอน					
18.	ความเหมาะสมในการปฏิบัติตัวต่อผู้เข้าร่วม					

ข้อที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
19.	การกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในกิจกรรม					
20.	การตอบคำถามชัดเจน ตรงประเด็น					
ด้านคุณภาพของโปรแกรม						
21.	ได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ ๆ จากโปรแกรม					
22.	สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากโปรแกรมนี้ไปใช้ในการเรียน/การปฏิบัติงาน					
23.	สิ่งที่ท่านได้รับจากโปรแกรม/กิจกรรมครั้งนี้ตรงตามความคาดหวังของท่าน					
24.	โปรแกรม/กิจกรรมที่จัดขึ้นเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อ					
25.	ประโยชน์ที่ได้รับจากโปรแกรม/กิจกรรมที่จัดขึ้น					
26.	ความพึงพอใจของท่านต่อภาพรวมของโปรแกรม/กิจกรรม					

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมโปรแกรม

คำชี้แจง : ให้เขียนตอบคำถามตามประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

1. ท่านชอบกิจกรรมไหนที่สุดในโปรแกรมนี เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าควรมีการจัดโปรแกรมอย่างนี้อีกหรือไม่

.....

.....

.....

.....

.....

3. ถ้ามี ท่านคิดว่าควรปรับปรุงอะไรบ้างในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

4. ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

**แบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว
เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ**

คำชี้แจง : แบบประเมินความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา ความคิดเห็นที่มีต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวม

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว โดยคำตอบแบ่งเป็น 5 ตัวเลือก คือ

- 5 หมายถึง ผู้ตอบเห็นว่ามีเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง ผู้ตอบเห็นว่ามีเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง ผู้ตอบเห็นว่ามีเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง ผู้ตอบเห็นว่ามีเหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง ผู้ตอบเห็นว่ามีเหมาะสมน้อยที่สุด

ข้อที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
ตอนที่ 1 ความคิดเห็นต่อผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อโดยพิจารณาตามองค์ประกอบของโปรแกรม						
1.	หลักการและเหตุผล					
2.	วัตถุประสงค์					
3.	เนื้อหาสาระ					
4.	ผู้เรียน					

ข้อที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
5.	ผู้สอน					
6.	วิธีการเรียนรู้					
7.	กระบวนการจัดกิจกรรม					
8.	กิจกรรมการเรียนรู้					
9.	สื่อการเรียนรู้					
10.	การวัดและการ ประเมินผล					
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวม						
11.	ความครบถ้วนของ โปรแกรมในการจัดการ เรียนรู้					
12.	ความชัดเจนของแผนการ ดำเนินงานในโปรแกรม					
13.	ความชัดเจนเรื่อง องค์ประกอบของ โปรแกรม					
14.	ความเหมาะสมในการนำ โปรแกรมไปใช้					
15.	ประโยชน์ที่ได้รับจาก โปรแกรม					

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อผลการพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

.....

.....

.....

.....

**แบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัว
เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้**

คำชี้แจง : แบบพิจารณาร่างแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและแสดงความคิดเห็นที่มีต่อร่างแนวทาง การนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

ตอนที่ 2 ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ เพื่อจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไขแนวทางในการนำไปใช้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว โดยคำตอบแบ่งเป็น 5 ตัวเลือก คือ

- 5 หมายถึง ผู้ตอบเห็นว่ามีเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง ผู้ตอบเห็นว่ามีเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง ผู้ตอบเห็นว่ามีเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง ผู้ตอบเห็นว่ามีเหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง ผู้ตอบเห็นว่ามีเหมาะสมน้อยที่สุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ตอนที่ 1 ความคิดเห็นต่อแนวทางการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้						
ขั้นการเตรียมการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ						
1.	ทบทวนแนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรม					
2.	ทบทวน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของโปรแกรม					

ข้อที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
3.	ประชุม ชี้แจง ทำความเข้าใจ ร่วมกัน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่ เกี่ยวข้อง ให้ทราบถึงแนวคิด และสาระสำคัญของโปรแกรม					
4.	วางแผนทรัพยากรที่ต้องใช้ใน การเตรียมการจัดโปรแกรม					
5.	จัดเตรียมทรัพยากรตาม ข้อตกลงที่ได้จากการประชุมให้ เหมาะสมกับแผนงาน					
6.	กำหนดบทบาท หน้าที่ ของ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง					
7.	เผยแพร่ข้อมูลในการดำเนินการ จัดกิจกรรม โดยประชาสัมพันธ์ ผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้ชุมชน ได้รู้จัก					
ขั้นตอนการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อ						
8.	ทำความเข้าใจพื้นฐานของ ผู้เรียน					
9.	ทำความเข้าใจบทบาทของ ผู้สอน					
10.	มีความยืดหยุ่นในการ ดำเนินงาน					
11.	มีการปรับปรุงโปรแกรม ให้ สอดคล้องกับสภาพของ กลุ่มเป้าหมาย					
12.	มีการใช้เทคนิค วิธีการสอนที่ หลากหลายในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้					
13.	พิจารณาเลือกกิจกรรมที่ น่าสนใจ					

ข้อที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
	มีประโยชน์ต่อการนำไปปรับใช้ ในชีวิตประจำวัน					
14.	จัดให้ผู้เรียนมีการทดสอบก่อน เรียน และหลังเรียนเพื่อ ประเมินผล					
ขั้นติดตามและประเมินผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการ รู้เท่าทันสื่อ						
15.	ติดตามตรวจสอบผลจากการ ดำเนินงานตามแผนอย่าง สม่ำเสมอ					
16.	ติดตามประเมินผลในภาพรวม ของโปรแกรมที่ได้ดำเนินการ ทั้งหมดเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการ ดำเนินงานตามแผน					
17.	นำผลที่ได้จากการติดตามและ ประเมินผลไปปรับปรุงและ จัดทำโปรแกรมเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายอย่างต่อเนื่องและ สอดคล้องกับสภาพการที่ เปลี่ยนแปลงไป					
18.	ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลการ ดำเนินงานให้ผู้บริหาร บุคลากร ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ					
19.	พัฒนาองค์ความรู้และ เสริมสร้างความเข้าใจกับ บุคลากรในองค์กรและผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องในครั้งต่อไปมี ประสิทธิภาพมากขึ้น					

ตอนที่ 2 ข้อคิดเห็น และ/หรือ ข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
สำหรับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อไปใช้

.....

.....

.....

.....

.....

การประชุมนิเทศโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2562

การจัดกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 1 “กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์” และ
แผนการเรียนรู้ที่ 2 “รู้จักและเข้าใจสื่ออันหลากหลาย” ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2562

การจัดกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 3 “ทำไมต้องรู้เท่าทันสื่อ” ในวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2562

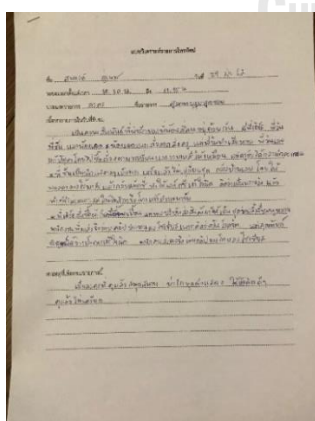
การจัดกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 4 “การเข้าถึงสื่อเพื่อรู้เท่าทัน” ในวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2562

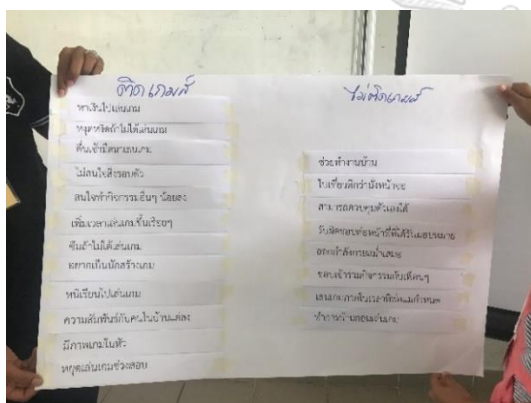
การจัดกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 5 “กระบวนการคิดพิชิตสื่อ” ในวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2562

การจัดกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 6 “วิเคราะห์ได้ ประเมินเป็น” ในวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2562

การจัดกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 8 “เล่นเกมให้เป็นเกม รู้เท่าทันพินัยยุคดิจิทัล”
ในวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2562

การจัดกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 9 “แผนการฝึกปฏิบัติการกำหนดการใช้สื่อ”
ในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2562

การจัดกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 10 “ศึกษาดูงาน สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3”
ในวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2562

การจัดกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 11 “เรียนรู้การใช้สื่อส่งต่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์”
ในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2562

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดกิจกรรมในแผนการเรียนรู้ที่ 12 “รู้เท่าทันสร้างสรรค์สื่อ” ในวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2562

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	วรรณรี ตันติเวชอภิกุล
วัน เดือน ปี เกิด	7 สิงหาคม พ.ศ. 2522
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงใหม่
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ เอกภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปริญญาโท คณะนิเทศศาสตร์ เอกโฆษณา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

